ΘΕΑΝΘΡΩΠΙΚΟΝ:

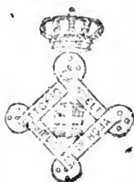
SEU

DE VITA JESU CHRISTI DOMINI NOSTRI ORIGINUM ECCLESIASTICARUM

LIBRI DUO.

Accedit Græcorum versio, & Index utriusque Partis.

COLLECTORE
RICHARDO MOUNTACUTIO,
NORWIC. EPISCOPO.

LONDINI,
Typis MIL. FLESHER & ROB. YOUNG, & prostant venales apud *Jos. Kirton* & *Tho. Warren*, sub signo Equi albi in Cœmeterio Paulino.
M. DC. XL.

RICHARDI MONTACUTII EPISCOPI CISSACESTRIENSIS, DE ORIGINIBUS ECCLESIASTICIS COMMENTATIONUM TOMUS PRIMUS.

LONDINI;
Impress. per MILONEM FLESHER, & ROBERTUM YOUNG.
CIↃ. IↃ.C.XXXVI.

CASTISSIMI NOMINIS,
CELSISSIMÆ POTESTATIS,
SERENISSIMÆ MAJESTATIS,

CAROLO,

SEMPER AUGUSTO,

Pio, Constanti, Fœlici, Pacifico, Patri Patriæ:

MAGNÆ BRITANNIÆ, ET
CIRCUM-JACENTIUM INSULARUM
DOMINO MONARCHÆ, ΘΕΟΣΕΒΕΙ,
ΘΕΟΣΤΕΦΕΙ, ΘΕΟΣΕΠΤΩ.

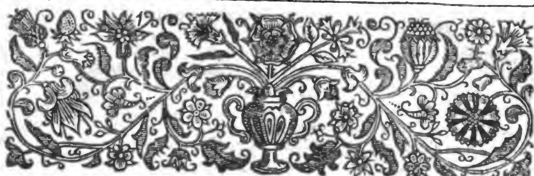
MARIS CLAUSI, APERTI, LIBERI,
LIBERATI, ET TOTIUS OCEANINÆ
NEGOTIATIONIS ARBITRO
MERITISSIMO

OB
RELIGIONEM PROCURATAM, PIETATEM
CULTAM, RITUS ANTIQUOS, CEREMONIAS
AVITAS, TRADITIONES APOSTOLICAS,
ECCLESIASTICASQUE, REVOCATAS,
RENOVATAS, RESTITUTAS,
SARTAS TECTAS
CONSERVATAS.

RICHARDUS MONTACUTIUS
NEXU ET MANCUPIO SERVUS,
CISSACESTRIENSIS ECCLESIÆ
HUMILIS MINISTER,

DE ECCLESIASTICIS ORIGINIBUS
COMMENTATIONES SUAS JACOBI
ΤΟΥ ΠΑΝΥ AUSPICIIS
INCEPTAS.

DEVOTIONIS ANATHEMA
LIBENS MERITO MORE MAJORUM
DONAT, DICAT, CONSECRATQUE,
Maii XIII. M. DC. XXXVI.

INDICULUS RERUM, VERBORUM, AUTHORUM Illustratorum, Vindicatorum, Emendatorum, numerus paginam notat.

Illustrantur, & Vindicantur, Dogmata & ritus, ANGLICANÆ Ecclesiæ.

Tomo primo.

¶ A. Tomo

C. Tomo secundo.

D. Tomo primo.

D. Tomo secundo.

E. Tomo primo.

E. Tomo secundo.

F. Tomo primo.

F. Tomo secundo.

G. Tomo primo.

G. Tomo secundo.

H. Tomo primo.

H. Tomo secundo.

I. Tomo primo.

Infantes

N. Tomo primo.

N. Tomo secundo.

O. Tomo primo

O. Tomo secundo.

P. Tomo. primo.

P. Tomo secundo.

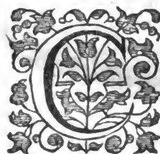
FINIS.

THEANTHROPICON: SEU VITA IESU CHRISTI DEI INCARNATI.

TOMI PRIMI, PARS PRIOR.

ANNUS CHRISTI PRIMUS.

HRISTI *autem generatio sic erat. Factum est in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus Orbis. Hæc Descriptio, prima facta est, Præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterentur, singuli in civitatem suam. Ascendit autem & Ioseph, à Galilæâ, de civitate Nazareth, in Iudæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem: eò quòd esset de domo, & familiâ David, ut profiteretur cum Mariâ, desponsatâ sibi uxore prægnante. Factum est autem, cum essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret: & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit in præsepio, Quia non erat iis locus in diversorio.* Ita verbum Dei, carne apparuit vestitum: &, quod nunquam humanis oculis visibile fuerat, cæpit etiam manibus esse tractabile. *Quem Servatoris nostri, dum recolimus exortum, invenimur nos nostrum celebrare principium. Generatio enim Christi, est origo populi Christiani: & natalis capitis, natalis est corporis. Gaudeat autem peccator, quia invitatur ad veniam. Exultet sanctus, quia propinquat ad palmam. Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam.* Quod divini Consilii ab æternitate omni propositum, ut in temporis plenitudine mandaretur executioni, exiit Edictum, &c.

Mat. 1. Luc. 2.

Leo Hom. 6. de Nat.

Hæc beati Historici Lucæ verba, Baronius Illustrissi- 2

mus,

mus, in Apparatu suo sect. lxxx. affirmat, ***Multis esse perplexa nodis, & involuta difficultatibus.*** Sed profectò, Annalistis & Interpretibus, maximam partem, has debemus difficultates, qui satis aperta involvunt tenebris:. nodum in scirpo plerunque quærunt: & miris modis, interdum perturbant, vel benè, vel non saltem malè, constituta. Imprimis autem illud palmarium est, quo Iosephus, Historicus nobilissimus, & scriptor censendus cum paucis, cum B. Lucâ Euangelistâ, teste ut θεοπνεύστῳ, ita apud Christianos αὐτοπίστῳ, & omni exceptione majori, ex adverso committitur ab Annalistis, & aliis: parùm candidè, nec secundum veritatem, judicantibus. Scriptum est à Iosepho, ait Illustrissimus Baronius ἀπογραφὴν illam, cujus meminit Lucas factæ, Præside Quirinio, ***non accidisse, sub principatu Herodis, quo tamen tempore ponitur ab Euangelistâ, imò nec sub regno ejus filii Archelaï, sed post Archelaum exactum & relegatum, novem saltem annos ab Herodis exitu.*** Quæ si ita vera essent, quemadmodum allegat ea Cardinalis, ut illam ἀπογραφὴν intelligeret Iosephus, quâ Christus in parentibus describebatur, (quod confidentèr, sed tamen falsissimè, pronunciat vir eruditus:) certe cum Iosephus contraria Euangelistæ statueret: nec illorum simul stare sententiæ possent, vel conciliari. Sed lis in eo vertitur, an de unâ & eadem loquantur ἀπογραφῇ. Negant Annalistæ, Salianus, & Torniellus: illi æmuli industriæ Baronianæ. Et rectè negant, ut dicemus. *Quæ descriptio,* inquit Torniellus, *longè diversa est ab eâ, cujus meminit Iosephus, Lib. Antiq 18. cap. 13. Siquidem illa non fuit prima, facta à Quirinio, sed secunda, vel tertia. Nec facta fuit in diebus Herodis Ascalonitæ, sed anno ab ejus obitu decimo, vel undecimo: nimirum, post Archelaum, ipsius filium, à Cæsare relegatum, ut ibidem dicitur.* Iniquus est igitur in Iosephum Baronius, & nimis confidentèr, & inconsideratè accusat, dum non distinguit quæ planè distincta fuerant, & sunt distinguenda omnimodo.

3 Fateor Eusebium in eodem errore versari cum Baronio: Qui tantum tamen abest ut accuset Iosephum, Euangelistæ contradictoria narrasse, ut illius testimonium attulerit, ad sacram Historiam Euangelicam confirmandam. Illius in primo Historiarum, hæc sunt verba: Τῆς δὲ κατ'

Κυρήνιον

Κυρήνιον ἀπογραφῆς καὶ ὁ τῶν παρ' Ἑβραίοις ἱστορικῶν Φλάβιος Ἰώσηπος μνημονεύει. *Descriptionis autem illius, sub Quirinii præfecturâ peractæ, mentionem facit Iudæorum Historicus Flavius Iosephus.* Lapsum agnoscimus, & ἁμάρτημα non leve fortasse tamen μνημονικὸν doctissimi Eusebii. Loquitur certè Iosephus de Descriptione, sub Quirinio Syriæ præside, peractâ: sed erat illa plus quàm mera & nuda ἀπογραφή: erat *redactio* bonorum Archelaï in Fiscum: & *exactio* tributi super prouinciales: quorum neutrum in priore ἀπογραφῇ exercebatur. Prior illa fuit, Herode vivo: hæc secunda, relegato Archelao: Iudæâ redactâ in provinciam: & Romanis præsidibus parere jussâ. Quæ cum omnia ῥητῶς exprimantur per Iosephum, miror Eusebium & Baroniũ, in tantum hallucinatos, ut de unâ & eâdem loquutos putaverint Iosephum & Beatum Lucam, atque ita constitutos ἐκ διαμέτρου ἐναντιωμένους.

Sed non soli, hunc errorem, Baronius, & Eusebius erravêre: versantur & alii in eodem: qui in re minime necessariâ, operam futilem posuerunt: eam nempe ut Iosephum cum Lucâ, quasi oppositum reconcilient. Quod omninò cum fieri non posse, quidam doceant; alii, licèt difficultèr, tamen fieri posse contendunt, magno conatu magnas utrinque agunt nugas. Inter istos Conciliatores, funem ducunt, non familiam, Novatores, quos appellat Apparatus: in quos fulminat, & fulgurat Cardinalis, eò quòd Iosephi testimonium, & authoritatem, scilicet, sacratissimo Scriptori Lucæ anteponant. Ad hanc tantam, tam vesanam, tam blasphemam audaciam, ita enim loquitur, *Diriguit, steteruntque comæ, Cardinalis: mirum* enim *in modum obstupuisse* se ait, *ad audaciam Novatorum.* Quàm non oportuit factum à Cardinale! Indigna certè calumnia, viro docto & illustri: & parum candidè imputata. Inter cætera enim requirit accusatio justa, non tantum ut rem, & crimen nudè notet accusator, sed reum ut designet, testibus confirmet: aut ἐπ' αὐτοφόρῳ reum convictum teneat. Intendit crimen Baronius, & immane quidem scelus: profanum Scriptorem Iosephum sacratissimo Historico Lucæ, prælatum à Novatoribus. Sed reum de nomine non designat: indefinitè, & ἀπολελυμένως perstringit indivi-

duum quoddam vagum, *Novatores*. Hoc non est candoris tui erudite vir. Quantò rectiùs Alfonsus Salmeron? qui non gentem aliquam, *Novatores*, sed hominem singularem, Theodorum Bezam nobis nominavit: ut illum intelligamus hoc in loco, sub nomine Novatorum, designari. Profectò, gratiæ habendæ essent Salmeroni: per eum enim stat, quo minùs tanquam rei blasphemiæ tenerentur universa Natio Novatorum: hoc est, protestantium cœtus Catholicorum. Certè nos, qui post-nati sumus, & Bezæ priores editiones Annotationũ in novum Testamentum, non vidimus, utpotè ab ipso retractatas, nec adhùc prostantes in officinis, & tabernis librariorum, scire nullo modo poteramus Illum aliquid tale chartis allevisse, nisi edocti à Salmerone. Salmeron autem, è primâ Bezæ editione, quæ dudum cum authore suo *vixit*, duos commemorat errores: neutrum de Fide, vel Dogmaticum, sed tantummodò Conjecturalem. Prior error est, quod scripsit Beza: *Fortè textum corruptum esse*. Secundus, *Illam periodum*, de descriptione Quirinii, *non fuisse ab initio scriptam per Euangelistam, sed è Glossemate marginali, nescio cujus, in textũ irrepsisse*. Hìc autem imprimis respondendum est, Errores non esse duos, ut vult Alfonsus, dum multiplicat errores, sed unicum. Recidunt enim utrique in illam *blasphemam impietatem*, ut Baronius vocat, Textum Euangelistæ esse corruptum, depravatum, adulteratum. Quæ cum ita confusìm, & confertìm, objiciat Novatoribus Cardinalis, probabile est, illum, locum Bezæ non consuluisse, sed ex auditu incerto retulisse: alioquin enim, ex odio capitali in Novatores, non unam, sed plures blasphemias objectasset. Sed respondeo.

5 Quid à Beza scriptum sit, vel non scriptum, statuere non possum: quippè qui, nullum adhuc viderim exemplar, priorum Bezæ annotationum. Salmeronem tamen habeo excusatiorem, qui in rem præsentem involavit, & illas petiit annotationes, quæ solæ tunc forsan extabant, cum ipse viveret: nec in retractationes aliquas, vel secundas curas, accuratiores, ut esse solent, incidit, constitutus in Italiâ. Cardinalem nullo modo virum bonum dixerim, qui post alias correctas editiones, agnitum, expunctum,

ctum, deletum errorem, & exulare jussum ab authore suo, illum tamen retractum reposuit, ut jam non tam Bezanus error, quam παραδιόρθωμα fuerit Cardinalis. Errare potuisse Bezam quis negaverit? In multis, etiam per illas Annotationes, & postremas illarum editiones, graviter, & pueriliter errasse agnosco. At nemo tamen vir probus, aut rerum æquus æstimator, illum jure accusabit, qui quod parum rectè aliquando dixerat, admonitus ab aliis vel à se animadversum, correxit postea. Augustinum in hâc re suspexit antiquitas. Bellarminũ laudant etiam Adversarii. Et sunt à Baronio in Annalibus, quod non ipse diffitetur, in iteratis editionibus, correcta non pauca: quanquam pars non millesima eorum quæ restant corrigenda. Quæ est ergo hæc iniquitas, Vir Illustris, illud alteri impingere, quod tibimet impactum gravatè feras. *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, Edictum Dei est in Naturâ.*

Verum esto, incorrectus adhuc esset iste error, quid 6
tandem illud est, in illo errore, hoc Theatro dignum, & tumultu? illis ἐμβροντοπομοῖς, vel horrore? Ait *textum Evangelii corruptum.* Eia! Hæc sunt irati hominis maledicta. Non dixit, corruptum de industriâ, sensum, & sententiam Spiritus Sancti, per sacratum illum Amanuensem. Non ait scripsisse illum, quod ut falsum redargui: aut ut perperam narratum, corrigi debeat. Non ait addidisse aliquid humanitùs de suo: non detraxisse, vel reticuisse dicenda, & suggesta, per Sanctum Spiritum: οὐδ᾽ ὄναρ οὐδ᾽ ὕπαρ, hoc in mentem venerat Novatori: sed id quod fieri potuit, quod factum aliquando est: per incuriam, festinantiam, oscitantiam Librariorum, Textum sacrum fuisse depravatum. Hoc sciunt omnes, etiam sacratissimos scriptores, inter rescribendum ipsorum libros, à ταχυγράφοις, etiam & καλλιγράφοις depravari. Solere Amanuensibus, sciunt omnes, inter describendum, literas pro literis: verba pro verbis, calamo excidere, & in loca aliena se mittere, quæ describentium animo obversantur. Notum est etiam (quod alterum caput calumniæ attingit, de glossemate) solere studiosos inter legendum, ad oras librorum, quædam interdum annotare, quæ & ipsa deinceps in contextum, ut appellant, irrepere solent, sensui, & sententiæ adversaria

nonnun-

nonnunquam: nonnunquam satis congruentia, prout se tulerat fors, aut occasio, Cum codices illi iterum describerentur, ab hominibus incuriosis, & maximam partem imperitis, & ineruditis: (qualia animalia erant plerunq; Librarii, ut nostris temporibus sunt Typographi, & Bibliopolæ, ad perdendam remp. literariam nati) Hoc in authoribus cum sacris, tum profanis, tam frequens, si & hoc in loco Beza obtinuisse dixerat, non est ille reus impietatis. De scripturis nemo non agnoscit Augustini dictum, scholasticis quibusdam usurpatum, *Ibi non licet dicere, Authbor non tenuit veritatem: sed aut codex mendosus est: aut Interpres erravit: aut tu non intelligis.* Non aliud voluit Beza, quàm quod profitetur Augustinus, *mendosum esse codicem.* Nam id fieri posse, nemo sanus dubitat. Historiam, de muliere, in adulterio deprehensâ, Iohan. VIII. multi olim codices non habuere: Patres olim multi non agnovere. Et Eusebius in tertio Historiarum, testatur, adjectam ex Historiâ Nazarenorum. Quædam apud Marcum. Narratio apud Lucam, de grumoso sanguine, in multis codicibus non agnoscebantur. De quibus videris, quæ collegit vir eruditus, & diligens, Franciscus Nansius ad Nonnum Annotationibus. In Historiâ tentationis Iesu Christi in Deserto, series non est eadem, nec idem ordo, apud Euangelistas, Lucam, & Matthæum. Quæ non heri, vel hodie perturbata fuit. Nam meminit Augustinus diversitatis. Vnde incertum fit, quid prius factum: utrum regna terræ priùs demonstrata fuerint illi: & posteà levatus sit in pinnaculum Templi: an vice versâ, hoc prius, & tum illud factũ. Sed valdè probabile est, ordinem alteratum apud Beatum Lucam: nam Matthæi ordo est genuinus. Et aiunt vidisse Fabrum Stapulensem codices, in quibus eadem erat tentationum series apud Lucam, quæ fuerat in Matthæo. Sed & commoveri Baronium necesse fuit vehementius, ad audaciam Clementis VIII. Romani Pontificis, cui suũ debebat Cardinalatum: ad audaciam Sixti quinti, cui primitias Annalium consecrabat: ad audaciam Concilii Tridentini: quòd jusserit: Concilium, quòd curaverint illi textum sacrarum literarum, in vulgari editione corrigi, ut depravatum, & adulteratum. Certè illa periodus, quam

Tom. 4. lib. 2 de consensu Euang. ca. 16.

tamen

tamen agnosco, & amplector, *Hæc prima descriptio facta est, à præside Syriæ Cyrenio,* abesse potest sine sensus aliquo detrimento, vel delumbatione.

Atq; ita fuit prima reconciliatio tentata, Iudæi Historici cum B. Lucâ. Secunda sequitur: quam ineptam vocat, Authorem non nominat. Sed est ea Calvini: inepta certè, & rejecta ab ipso Bezâ. Dixerat autem Calvinus, Edictũ promulgatum quidem ab Augusto, ut omnes omninò, & ubiq; constituti, profiterentur, eo anno, quo ponitur ab Euangelistâ: nempè Christi natalitio: Sed ob ingruentia bella, quibus est vexata Palæstina, dilatam fuisse Census exactionem, usq; in annos XIII. Sed imperitè, & ridiculè respondet & conciliat loca Calvinus. Prodit ea in Authore insignem ἀνιςορησίαν, & veteris rerum memoriæ ignorantiam. Historici quippe illius temporis, qui extant: præcipuè autem Iosephus, altum silentium habent de bellis per *Palæstinam* grassantibus: aut aliquibus aliis turbis, unde illa *Professio* impediretur. Ianum Geminum tum clausum, alii veriùs censent: Paulus nempe Orosius, æqualis, & familiaris Beato Augustino. Nec est tantùm insulsa, sed & impia per consequentiam, hæc expositio. Pugnat apertissimè cum manifestis Prophetarum vaticiniis, quibus alta pax futura prædicebatur, cum Rex pacis, Regnum pacis Deo & hominibus pacificatis, Ipse *pax nostra,* quæ in terris luxata erat pacem restauraret. Contradicit postremò clarissimis verbis Euangelii, *Ibant enim,* inquit, *ut profiterentur.* Volentes, sponte, sine reluctatione ibant, nedum armis contrà edictum & seditionibus pertendentes. Erat actio pacifica in Rep. quietâ: *Edictum exiit.* Statim *ibant,* edicto obedientes: non contrà tumultuantes. Quocirca, meritissimè, ab erudito Bezâ hæc responsio Calvini rejecta est. 7

Missis tandem Novatoribus, qui volebant Iosephum cum Euangelistâ concordare; Baronius, de conciliatione parùm sollicitus, qui Iosephum nullo in numero habet, ad illum progreditur exagitandum, quem opinatur, falsò tamen, dissentire ab Euangelio: & invictis si credimus argumentorum demonstrationibus probaturus est, pueriliter hallucinatum. Ad rem autem aggreditur mirabili quodam 8

quodam argumento. Sect. LXXX. in Apparatu. *Quid tam novum, & inusitatum in his, ut Iosephum errasse dixerimus, cum & aliàs sæpè eundem, in diversos lapsum esse errores, nemo non dixerit.* Quasi diceret, Errare potuit Iosephus: reipsâ alibi erravit, quidnî ergo hîc? Probat autem, quod nemo negat, conatu magno, apparatu multo, sed minimè necessario, in aliis erravisse Iosephum. In quâ re, ludit operam, nemo de erroribus non fatetur. Sed num propterea, nusquam, nunquam verum tenuit: ut necesse omnino fuerit hîc errasse eum. Licet exclamare ὦ ἐμβρόντητοι! Verissimè autem censet B. Lucam innumeris Iosephis anteponendum. Sciunt hoc, & fatentur Novatores: quicquid injuriâ, & per summam calumniam aliter sentire clamat Cardinalis. Quomodo autem dissentit à Lucâ? Eo nimirum, quod illam ἀπογραφὴν actam per Quirinium, apud B. Lucam, post Archelaum ponit relegatum. Quocirca, non potest hæc ἀπογραφὴ incidere in tempus natalitium. Hanc appellat urgentem objectionem: quæ est plumâ quâvis levior, nec titivillitio empsitanda: Nimirum, dicendum, hallucinari Cardinalem: Nam Iosephum, & Euangelistam, de diversis descriptionibus intelligendos, per eundem Quirinium peractis: primâ, hâc, secundâ, illâ. Nam sine *secundâ*, *prima* esse nequit aliqua *descriptio*.

9 *Vera solutio.* Quocirca verissimum est, quod in posterioribus suis Annotationibus respondet doctissimus Beza, non locutos illos de unâ & eâdem ἀπογραφῇ: quanvis de uno, & eodẽ Descriptore Quirinio: de una, & eadem gente Iudaïca, loquantur. Eundem nimirum esse, utrobique, in eadem gente ἐξετάστην, sed rem diversam: tempus non idem: caussam aliam: effectum consequentem, planè discrepantem. Τιμητὴς & δικαιοδότης, non sunt idem, qui ἀπογραφεύς. Distincta obeunt munera; & in natura suâ, & apud Iosephum. Ἐξ ἐπιτάγματος mitti, non est idem, atque ex *Senatus-consulto*. Quirinius prima vice ἐξ ἐπιτάγματος mittebatur: Augusti nimirum speciali mandato. Scilicet, non erat τιμητὴς, neq; δικαιοδότης ἔθνους, sed ἀπογραφεύς. In secunda sua missione, fuit δικαιοδότης, & τιμητὴς. Tacuit illam priorem missionem Iosephus. Neque enim ῥητῶς, attingebat res

Iudaicas

Iudaicas: sed tantummodo secundum quid, altera propriè spectabat ad Iudæos. Esse autem duplicem Quirinii ἀπογραφήν: in unâ eâdemque provinciâ diversis temporibus procuratam. Harum *unius*, id est *prioris*, mentionem fecisse Euangelistam. Posterioris tantùm, Iosephum censent Beza, Chemnitius, & communitèr Novatores. Quā post ambages, & diverticula, Salmeron tandem amplectitur sententiam, & post illum Torniellus, Salianus, alii doctissimi Romano-Catholici. Neque certè possunt hæ ἀπογραφαὶ, nisi admodum ridiculè, & absurdè, confundi, si & Euangelistæ, & Iosephi, narratio confundatur. Prior erat Oecumenica: ut *totus mundus describeretur*: Iosephiana particularis. Ἐπὶ Συρίας παρῆν, in Syriam missus venit: δικαιοδότης τοῦ ἔθνους ἀπεσταλμένος. *Missus est ad jus dicendum, & præsidendum illi genti.* καὶ τιμητὴς οὐσιῶν γενησόμενος. *Et ut esset facultatum exactor.* Atque iterum in iisdem terminis, τὰ ἐν τῇ Συρίᾳ ἀποτιμησόμενος. Ita loquitur de negotio particulari, per Syriam provinciam, transigendo. Sub Syriâ autem, tanquam pars, semper ordinariè Iudæa censebatur. Secundò, de illâ apud Euangelistam descriptione, dicitur, *Ibant ut profiterentur.* Id est, audientes dicto, & edicto erant Augustali: se omninò præbebant morigeros quaquaversum: nusquam tunc temporis ad arma itum: nusquam vel minimum tumultuatum. At in illâ, cujus mentio apud Iosephum, Iudas quidam Gaulonites è Galilæâ: populum dicitur concitasse, & seditiones commovisse, Antiq. 18. 1. *Censum nihil aliud esse dictitans, quàm manifestam servitutis professionem*: adjuncto sibi Sadoco Pharisæo. De hoc Censu: & isto rebellium promacho & incentore, Gamaliel loquitur, Act. V. *Post hæc surrexit Iudas Galilæus, in diebus Census, & populum multum post se adduxit.* Iosephus Gaulonitem: Lucas appellat Galilæum. Sed nulla est discrepantia. Nam Gaulonitis regio, pars erat Galilææ: & Gamata oppidum erat in tractu Gaulonitide, unde Iudas oriundus fuit: is qui propter tributum, in illâ ἀπογραφῇ secundâ exactum, movebat illas turbas. Ideo Iosephus ipse alibi ita loquitur: Ἀνὴρ Γαλιλαῖος, Ἰούδας ὄνομα, εἰς ἀπόστασιν ἐνῆγε τοὺς Ἐπιχωρίους, κακίζων, εἰ φόρον τε Ῥωμαίοις τελεῖν ὑπομένουσι, καὶ μετὰ τὸν Θεὸν οἴσουσι θνητὸν δεσπότην. *Vir quidam Galileus, Iudas* 2. *de bello cap.* 12.

de nomine dictus, populum ad defectionem induxit, ignavos dictitans, atq; impios, si Romanis pensitare tributum sustinerent, & dominum aliquem agnoscere præter Deum. De quo rebellionis Flabello, ut & altero illo Theuda, multa deinceps magnopere Baronius turbat, quæ sunt aliena à præsenti loco.

10 Tertiò, quod imprimis observandum est, non erat una, atque eadem τῆς ἀπογραφῆς in utraq; descriptione, causa. Nam in illa Iosephiana, certissimum est Tributum fuisse exactum: & missum ideò Quirinium, ut exigeret. Τιμητὴς nimirum erat, non solùm Ἀπογραφεὺς, & ἀποδεισόμενος peculiariter, τὰ τοῦ Ἀρχελάου χρήματα. Erat ergo δασμὸς institutus, & ἐπιτίμησις. Cum verò, ob hanc causam Hierosolymis res spectaret ad tumultus, & seditionem, Ioazarus Pontifex, persuaso populo, rem composuit. Qui ἡττηθέντες τῶν Ἰωαζάρου τῶν λόγων, ἀπετίμων τὰ χρήματα, μηδὲν ἐνδοιάζοντες: *Victi à Ioazari persuasionibus, facultates sine scrupulo, sub censum redigi patiebantur.* In illa priore ἀπογραφῇ, cujus solius meminit B. Lucas, nec Tributi exactio fuit, nec solutio ulla. Neque enim venerat φορολογησόμενος, vel δασμολογησόμενος Quirinius, tantummodo autem ἀπογραψόμενος. Erat etenim & alia mens Imperatori Augusto, consilium aliud: nempe ut imperii vires recognosceret. Quot civium Romanorum capita restarent. Quæ populorum per singulas provincias, vires, facultates, opes: ut, si res exigeret, exhausto per bella civilia ærario, & orbe terrarum attrito, delectus exigi, commeatus suppeditari, Tributa solvi non incommodè possent. Erat etiam è rep. ut cognosceret, quæ affinitates, cognationesq; ubiq; essent: unde genus, & prosapiam derivabant: ut si vellent rebellare, quibus auxiliis freti id facere possent, intelligeretur. Et hinc est, quod dicitur, *Ibant singuli, ut profiterentur in suis civitatibus.* Ista, & istis similima scire, & rei Romanæ intererat, & vigilantissimo Principi. Ista omnino scire debebat, qui Imperii *ratiocinarium*, & quasi *Inventarium*, meditabatur, quod postea pertexuit. Hinc Lucas, qui eleganter, propriè, & Atticissimè scribit, utitur voce ἀπογραφῆς: non ἐπιτιμήσεως, aut ἐπιδασμοῦ. Est enim ἀπογραφὴ, quod notavit Suidas, ἀπαρίθμησις. Budæus vertit *Inventarium*: Latini vocant,

Descriptio-

Descriptionem, Professionemque. Descriptio erat hæc actio, ex parte ministrorum, quorum operâ utebantur Præsides, dum *nomina, cognomina, ætatem, genus, patriam, facultates, statum, conditionem,* cætera referrent in Tabulas Censuales. *Professio* erat ex parte Describendorum, qui singula de seipsis interrogati, respondebant, & profitebantur. Iuxta hanc *professionem, descriptionemque*: hanc *rationem* relatam in Tabulas Censuales Tributum, quoties erat opus, vel Principi videbatur, exactum fuit. Non enim omnis professio, Tributi solutionem inferebat. Itaq; B. Ambrosius, qui vertit *Profiteri Censum,* nimis rem coactam, & vocem angustam cepit. Neq; enim *Censum* tantummodo, vel *facultates,* sed *genus, patriam, ætatem,* alia profitebantur. Rectiùs ergo *Descriptio* vocatur, vel *Professio* ἀπολύτως, quam *Professio Census* cum illo Patre.

Huc deniq; accedat, quod relatum à Suidâ, in dictione ἀπογραφὴ, ex aliquo antiquo Authore, sine dubio, qui nunc non extat, Augustum Cæsarem, cupientē statum, & vires Romani Imperii cognoscere, viginti viros, dignitate & honoribus cōspicuos, ad orbē universum describendū, veluti Legatos quosdam à latere, ad provincias, hoc est, orbem universum, describendum, cum imperio extraordinario misisse. Inter istos erat P. Sulpitius Quirinius, missus ad Syriam, & Iudæam describendas. Quanquam falli Suidam certum est de soluto Censu: quod ab illo adjectum est de suâ sententiâ, ad Authorem suum, quem alias sequebatur. Ὁ δὲ Καῖσαρ Αὔγουστος, ὁ μοναρχήσας εἴκοσι ἄνδρας τοὺς ἀρίστους τὸν βίον, καὶ τὸν τρόπον, ἐπιλεξάμενος, ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τῶν ὑπηκόων ἐξέπεμψε, δι' ὧν ἀπογραφὰς ἐποιήσατο τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν οὐσιῶν, αὐτάρκη τινὰ προστάξας τῷ δημοσίῳ μοῖραν ἐκ τούτων προσφέρεσθαι. Sequitur autem Suidæ ipsius explicatio, cur dicatur *prima descriptio* πρώτη ἐγένετο ἀπογραφὴ, τῶν πρὸ αὐτοῦ τοὺς κεκτημένους τι μὴ ἀφαιρημένων. Quod est falsissimum.

Erat igitur extraordinarium illud imperium, cum quo Quirinius in Syriam mittebatur. Ita olim in liberâ adhuc Rep: ad res sociorum inspiciendas: statum provinciarum cognoscendum: causas provincialium expediendas: fœdera ferienda, & amicitias: Acta Imperatorum vel rescindenda, vel confirmanda, Legati à Senatu mittebantur, eò,

 ubi

ubi Consul, aut Proconsul Provinciam ordinariè administrabat. Atq; ideo Iustinus Martyr, ab istis temporibus, non remotissimus, Quirinium vocat tantùm Ἐπίτροπον: quod eruditè, & acutè obſervabat Beza. Κώμη δέ τις ἐστὶν ἐν τῇ χώρᾳ Ἰουδαίων σαδίους λε Ἱεροσολύμων, ἐν ᾗ ἐγεννήθη Ἰησοῦς Χριστός, ὡς καὶ μαθεῖν δύνασθε ἐκ τῶν ἀπογραφῶν γενομένων ἐπὶ Κυρηνίου τοῦ ὑμετέρου ἐν Ἰουδαίᾳ πρώτου γενομένου ἐπιτρόπου. Appellat hic Tabulas Quirinii Censuales, Imperatores Romanorum alloquens in Apologia: *Vicus est*, inquiens, *Bethleem, in terrâ Judæorum* XXXV. *stadiis Hierosolymis distans; in quo Iesus Christus natus est, quemadmodum dicere potestis, è Descriptionum tabulis, per Cyrenium confectis, qui vester erat in Iudæâ olim Procurator*. Vocat Ἐπίτροπον Procuratorem, eò quòd erat ab Augusto in Syriam, cum mandatis specialibus missus, ad ipsius quædam negotia procuranda, & non cum imperio ordinario ad provinciam regendam. Procurator enim ille dicebatur, qui alterius privata negotia suscipit ordinanda. *Principis* Procuratores erant, qui res & negotia *Principis*, sive in suis provinciis: sive in populi administrabant. Τοὺς Ἐπιτρόπους, ait Dio, lib. 53. (οὕτω γὰρ τοὺς τὰ κοινὰς προσόδους ἐκλέγοντας, καὶ τὰ προστεταγμένα σφίσιν ἀναλέγοντας ὀνομάζομεν) εἰς πάντα ὁμοίως τὰ ἔθνη, τά τε ἑαυτοῦ, καὶ τὰ τοῦ δήμου, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἱππέων, τοὺς ἐκ τῶν ἐξελευθέρων πέμπει. Erat ergo propriè Procuratoris officium, in bona, & facultates. Tacitus in Agricolâ. *Britanni conquesti, duos sibi imponi: ex quibus Legatus in corpus: Procurator in bona sæviret*. In Imperatoris autem provinciis, quò Procuratores mittebantur, Procurator etiam in corpus sæviebat: vitæ & necis habens potestatem. Illâ potestate præditus erat Iudææ Procurator: quod de Pontio Pilato constat. Et falsum est, quod de Iudææ Procuratore scribit alicubi Bulengerus, Procuratorem Iudææ semper fuisse sub dispositione Præsidis Syriæ, ante Vespatianum. Falsum est enim de Cuspio Fado: & T. Volumnio, Procuratoribus, cum Saturnino, & Qu Marso, Præsidibus. Vocat autem Quirinium Lucas ἡγεμονεύοντα. Sed nihil obstat illa vox, quin fuerit *Procurator*, missus cum imperio extraordinario. Vox enim illa πολύσημος; & in latâ significatione accipienda. Præesse, præcedere, primas obtinere, significat, & Principem locum

quocunq;

quocunque modo. Apud Iosephum usurpatur de T. Volumnio, qui non erat Syriæ Præses, sed tantùm Iudææ Procurator; atque ita Iustini suffragium in nostram sententiam aperuimus.

Post Iustinum vocandus est ad partes Tertullianus, antiquissimus Latinorum Patrum: curiosissimus omnis do- 13
ctrinæ indagator: & usque ad miraculum eruditus. Is lib. 4. contra Marcionem cap. 19. ita refert. *Sed & Census constat, nunc actos in Iudæâ per Sentium Saturninum: apud quos genus ejus inquirere potuissent. Scabrosus planè locus*, Baronius ait, *nec facilè nobis superandus.* Agnosco Tertullianum, hoc suo effato, crucem fixisse Annalistis. Et miror, cur non obstupuerit, ad vesanam blasphemiam, Tertulliani, qui γυμνῇ τῇ κεφαλῇ B. Euangelistæ, obloquatur. Anne inciderit in Codicem aliquem, ubi illa periodus de Quirinio descriptore non extabat? Quod si ita esset satisfactũ Annalistæ petitioni, quâ, vult ostendi, codicem aliquando extitisse, in quo nomen Cyrenii non habebatur. Vidit proculdubio Tertullianus, aut nunquam commentus esset, Saturnini nomen tabulis ascriptum. In causâ fidei contra Hæreticum, de veritate Incarnationis Iesu Christi, provocat ad acta publica Tertullianus. Non decuit hominem accuratum, & vehementem in hoc genere ἱστορικῷ, tam negligenter in eo negotio versari, in quo & expectare poterat reprehensionem, & habebat adversarios satis audaces. Extabant tunc illa *Acta*, quæ nunc interiêre: unde poterat redargui falsitatis, qui Sentium iis adscriberet Saturninum. Quod cum vehementèr perturbet Interpretes, & Annalistas omnes, variè responsum est de Quirinio, & Saturnino Syriæ præsidibus.

Iacobus Pamelius, Tertulliani scholiastes, existimat 14
Quirinium egisse censum per Sentium Saturninum. Improbat Baronius hanc sententiam. Et rectè improbat: sed quibus? an rectis rationibus inductus, videndum est. ***Saturnini***, inquit Cardinalis, ***præfectura, in Iudæâ, nullo modo poterat pertingere ad Christi tempora. Quia, post illum usque ad Quirinii adventum, præfuisse dicitur Quintilius Varus ad multos annos.*** De Præsidibus Syriæ, jam ante diximus, in Apparatu. Hîc autem denuò, quædam necessariò dicenda sunt.

ſunt. Primũ igitur quæro, à quo dicatur Quintilius Varus tã multos annos præfuiſſe? à quo præfuiſſe usq; ad Quirinii adventũ? tum, quẽ intelligat Quirinii adventũ? Bis enim fuit in Syria cum imperio. Baronio, ter ad minus: ſed certè ſaltẽ bis Nam ſect. 86. in Apparatu legimus, *Caio Cæſare, ut è Dione diximus, in provincia defuncto, cum nullus alius ſubſtitutus legatur, Quirinium remanſiſſe in Syriâ præſidẽ, nulla debet eſſe dubitatio.* Mihi autem eſt dubitatio. Quin & manifeſtè ſcio falſum eſſe. Sed χείσθω. Hoc non urgeo. Fuit Quirinius Præſes, poſt C. Cæſaris exceſſum. Fuit, & cum Chriſtus naſceretur. Fuit poſt Archelaum relegatum. Ita ter ad minus Syriæ cum imperio præfuit. Addit autem Baronius, *Hic* (nempe Quirinius, ſic relictus poſt exceſſum Cæſaris) *ſucceſſorem habuit Quintilium Varum.* Itane vero ſucceſſorem, qui fuit anteceſſor? Sect. LXXX. *Nam poſt illum*, hoc eſt Saturninum, *ad Quirinii adventum, præfuiſſe dicitur Quintilius Varus, ad multos annos.* Ita Præſidum Syriæ ſeries eſt, Saturninus, Quintilius, Quirinius. Alibi refixa. Quirinius, Saturninus, Quirinius, Quintilius, Quirinius Et tamen iterum ſect. 86. legimus, *Cui*, Varo, *non Quirinius, ut Ioſephus habet* Antiq. 18. 3. *ſed Marcus Ambivius eſt ſuffectus.* Quod Ioſephus habet, habebat nuper & Baronius. Quæ eſt hæc levitas deſultoria & inconſtantia? Quicquid autem dicit Baronius, Ioſephus illud, non habet. Illud ait: Cyrenium, redactis in fiſcum Archelai rebus, Ioazarum moviſſe pontificatu: & Ananum ſubſtituiſſe, Sethi filiũ: ad annum Actiacum 37. hoc eſt, Nerva Silano, & Metello Cretico Conſulibus, biennio priuſquam interierat Varus in Germania, ab Arminio cæſus cum exercitu. M. Ambivium non facit Ioſephus Syriæ Præſidem, ſed ſucceſſorem Coponio, qui Procurator in Iudæam venerat cum Quirinio Syriæ Præſide. Κοπώνιος μετ' οὐ πολὺ, εἰς Ῥώμην ἐπαναχωρεῖ. διάδοχος δὲ αὐτῷ τῆς ἀρχῆς παραγίνεται Μάρκος Ἀμβίβιος. Sed non pertendit de Ambivio: ait enim, *niſi velimus affirmare, iterum adhuc Quirinium, in provinciam veniſſe Præſidem.* Hoc eſt, quarta vice, & cur non; nam uſque ad Quirinium, Quintilius præfuit. Hæc mirifica ſunt, & omnem excedunt ſtuporem: & quicquid fiat Pamelianæ ſententiæ, Cardinalis ejuſdem refutatio, nullo

nullo modo conſtare poteſt, in hac prima parte.

Reſpondet ſecundò, Non fuiſſe Quirinium uſum Quintilio Varo, ad Cenſum peragendum. Luctatur autem cum ſua umbra. Non ſomniavit credo: ſcio, non ſcripſit, Pamelius, Quirinium uſum Quintilio Collectore: ſed ait, *Quirinium Cenſum egiſſe per Saturninum.* Etiam nec hoc dixit. Sed, *Fortè dici potuiſſe, fuiſſe illos collegas in hoc munere.* Pamelium ergo malè cepit Cardinalis. Falsò quidem Pamelius: ſed non ut retur Cardinalis. At cur non egerit per Quintilium? Nam de Saturnino tranſacta res eſt. Rationem attendite; rationem non minus frigidam, quàm & infirmam. *Conſtat enim Varum ampliſsimâ Conſulatus dignitate, non ut Quirinius, ſemel tantùm, ſed ſecundò auctum. Primùm, cum Collega Veſpillone. Secundò, unà cum Ælio Cato.* Sed mira ſunt & iſta. Argumentatur ad hunc modum, Dignitate priorem, vel ſuperiorem, nullo pacto ſubjiciendum poſteriori. At hoc miſerum eſt: & refellitur cum experientiâ, tum etiam ex Hiſtoriâ. Q. Fabius Maximus Rullanus, Conſul quinquies, Dictator aliquoties, Princeps Senatus, quintùm lectus, clariſſimus Dux per ſuam ætatem Romanorum, filio ſuo Gurgiti legatus datus eſt, in bellum Samniticum proficiſcenti. P. Scipio Affricanus, Senatus & Reip. Princeps, P. Scipioni, germano fratri, ad bellum ituro Syriacum, contra Antiochum, & Annibalem, legatus profectus eſt. Parum erat hoc è dignitate virorum, ſuo ſæculo principum: ſed tamen ab illis, & ab aliis factum. Quidnî igitur Quintilius Varus, nullo numero, ſi cum iis componatur, oppreſsâ jam rep. imminutâ dignitate Conſulatus, ex Auguſti Principis voluntate, P. Quirinio ſubjici potuit, in Cenſu, & Deſcriptione peragendâ? Ita nulla eſt prior *exceptio* contra Pamelium. Secundò, dicendum, Faſtos vel prodigiosè ignorare, vel ſaltem diſſimulare, Cardinalem. Non enim Quintilius bis, ſed ſemel tantummodò, Conſul fuit ordinarius, ad annum urbis conditæ 741. cum Tiberio, qui poſteà imperavit. Tertiò, planè obſtupui, cum *Collegas* legerim, Veſpillonem & Ælium Catum. Cum Veſpillone conſul fuit Sentius Saturninus, non Quintilius Varus. Et poſt 22. annos, idem, vel filius ejus potiùs, cum Ælio Cato.

Cato. Sed obdormiscebat vir doctissimus, cum ista scriberet. Nam pro Quintilio, Saturninum debuit apponere. Quod & ipsum tamen falsissimum est. Quartò, videri potest, (& ita visum Pamelio) quod Quirinius bis Consul fuit, cum Varus esset semel. Nam ad annum 718. cum Munatio Planco, P. Sulpitius Consul Fastis ascribitur. Atque ita, Quintilio, omni modo, prior erat. Et quidnî poterat Quirinius per illum, Censum suum peragere? sed erravit, fateor, Pamelius, in hac ipsa re. Illum P. Sulpitium Quirinium, Panvinius harum rerum callentissimus, istius Quirinii patrem fuisse retur. Et certè, extant nummi apud Hubertum Goltzium, in quibus memoratur, P. Sulpitius, P.F.P.N.Quirinius. Sed an hæc ad istum Quirinium pertineant, salvo judicio accuratissimi & Historiarum scientissimi Panvinii, Tacitus facit, ut addubitem, qui illum äit, *nihil pertinuisse ad veterem familiam Sulpitiorum, sed ortum Lanuvino municipio*: licèt domi, forisque ita celebrem, ut publicis exequiis mors illius frequentaretur à Senatu, etiam principe Tiberio id petente. Quod ipsius testimonium vim Baroniani argumenti enervat, de Quintilio dignitate priore: Qui parum fælici successu versatus est, in Pamelianâ sententiâ refellendâ, utcunque illa ipsa nihil habeat cum veritate conjunctum.

16 Postquam Pamelianam sententiam, in Tertulliano explicando refutavit Baronius, suam ipsius explicat, mirificè λεπτολογῶν, & tantum non agens Alchymistam. Totum quæstionis ordinem versari retur, in duabus illis vocibus, *Nunc*, & *Tunc*. Nam postquam lib. 4. cap. 19. dixerat Tertullianus, *Nunc actos Census sub Saturnino*: *cap. 33. ita scribit*, *Nemo facilè ignorare de genere potuisset, vel recentibus Augustanis Censibus, adhuc Tunc fortasse pendentibus.* Quos locos dum exponit, recidit ferè in sententiam Calvini, de *dilato Censu* per annos aliquot. Opinatur enim Tertullianum hoc velle, Census pendentes sub Quirinio præside, actos sub præfecturâ Saturnini: aut potiùs sub ejus Consulatu: per quinquennium ergo, ad minimum pendebant. Scriptura tamen ait, *Ibant omnes, ut profiterentur*: hoc est, Descriptio peragebatur. Agit, peragit, exagit is, qui citatis civium, vel provincialium nominibus, patriam, nomi-

na,

na, genus, ætatem, ἐπιτήδευμα; &c. inquirit: inquisita, in tabulas refert: hoc est, ἀπογράφεται. ἀπογραφὴ porrò peracta est, ἡγεμονεύοντος Κυρηνίου: dum adhuc Quirinius erat in magistratu. Ita frivolum est, & plus etiam, quod de *Censu pendente*, comminiscitur. *Pendebant* autem phrasi Tertullianeâ, hoc est, Descriptio non peragebatur, statim ac natus erat Christus. Pergit Cardinalis: *At incertus fuit Tertullianus, utrum Christus nascebatur, ante finitam* ἀπογραφήν. Esto: nec inficior. Non tamen sequitur dubitasse Tertullianum, de illâ re: ut tamen incertus esset, natum ante lustrum conditum, hoc est, sub Consulatu Saturnini. At hoc absurdum est. Certus enim erat Tertullianus, Christum natum sub Consulatu Augusti, & Plautii: hoc erat eo anno, quo descripsit provinciam Quirinius. Non potuit ergo vacillare, de anno, qui Consules certos nominat. Deinde cum Censorum nomina, tabulis relatis in ærariũ, soleant apponi, cur nos ad Consules, & non ad Censores rejiciat Tertullianus? nec ad Consules, sed ad Consulem? Et cur ad Saturninum, potiùs quàm ad Catum? Qui priorum suffragiorum Consul erat, maximè cùm hoc invectũ esset contra veterem morem, cujus & scientissimus, & tenacissimus, erat Tertullianus. Prætereà, Tertullianus à Cardinali sect. CV. in Apparatu, inter eos Authores numeratur, qui Christum natum statuunt sub Consulatu Lentuli, & Messallini: à quibus ad Consulatum Saturnini, plusquam lustrum intercedit. Atque ita, non sub Saturnino Consule, sed sub Alpheno Varo, & P. Vinutio tabulæ condebantur. Vbi & illud inconvenientèr positum est, quod loquatur Cardinalis, ac si Census iste fuisset ordinarius: ac si anno lustrico peractus. Quæ omnia sunt luxatissima, & perquam inconsideratè posita: in quibus veritatem ne quidem per transennam, Cardinalis vidit.

Verum est autem, quod ait Tertullianus, de Sentio Saturnino; nec ille dissentit ab Euangelistâ. Fuit Sentius Saturninus tum Syriæ Præses. In, & per ipsius præfecturam *Census* hîc agebatur. extraordinarius, per P. Quirinium ἐξ ἐπιτάγματος Augusti Cæsaris. Tertullianus, qui viderat Romana Archiva, ad quæ provocat, Præsidum: Populi: Consulum acta: Magistratus illius *acta* citat: utpote sub 17

quo, in cujus præfecturâ, res agebatur, & cujus nomen tabulis apponebatur. B. Lucas, qui promiscuæ hominum multitudini scribebat, & non tantùm exactè eruditis, illum nominat Præsidem, qui venerat in rem præsentem. Nec tantum de more prisco locutus Tertullianus, sed quia Saturninus dignitate Quirinium antecedebat: cujus hoc Elogium extat apud Paterculum: *Virum multiplicem in virtutibus: gravem, agilem, providum, militarium officiorum patientem, ac peritum pariter. Sed eundem, ubi negotia fecissent, locum dare otio, liberaliter, lauteque eo utentem: ita tamen, ut eum splendidum, ac hilarem potiùs, quam desidiosum, aut luxuriosum diceres. De cujus viri claro, celebriq; Consulatu prædiximus.* Quod quidem verum est. Nam retulerat in prioribus egregium, & illustre ejus facinus, cuilibet veterum *Consulum gloriæ* (ut ait) *comparandum.* Quod si esset verum, quod retur Cardinalis, bis fuisse illum Consulem; tum magis adhuc fuisset majoris dignitatis, quàm Quirinius. Sed neque fuit bis Consul: neque est opus, ut dicamus subjectum Quirinio, vel Quirinium ipsi, Censitorem.

18 At objiciunt: Facta est hæc Descriptio, à Syriæ Præside. Præses autem erat ordinarius Magistratus. Certè versio Latina Præsidem habet: ut Græcus textus, ἡγεμονεύοντος. Sed & Præses nomen generale est: ad extraordinarium officium quoque pertendens: ἡγεμονεύειν, quod diximus, in laxiore significatione ponitur. Atque hanc sententiam commendant illa, quæ in Apparatu sect. 93. è variis Cassiodori allegantur. *Cum propter bella civilia immensis orbis universus conflictatus esset cladibus, ipsaq; rerum dominia haberentur incerta, atque confusa, hisce prospicere Augustus cupiens, Romanum orbem agris divisit, Censuque describi voluit, ut possessio sua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ceperat ratione solvendâ.* Hanc opinionem confirmant etiam illa quæ dicta sunt, de quietâ transactione. Non enim Descriptio, sed Tributi solutio, malè habebat Iudæos. Quam solutionem, magistratus ordinarii curabant. Erant enim illæ χειροτονίαι in rep. ordinariæ. At ἀπογραφὴν ad rationem totius imperii ineundam, rem prorsus inusitatam, obibant extraordinarii.

19 Verum & illud in hâc causâ objici potest: mirum esse, quod

quod rei tam illustris, & per orbem universum propagatæ, nullibi aliqua extat memoria, apud rerum Romanarum Authores. Sed rectè respondet Baronius, quosdam sine dubio meminisse, quorum nunc scripta deperiêre, vetustate, incuriâ, incendio, barbararum nationum inundationibus, in Europam, atque adeo in ipsam Imperii arcem, Italiam, abolita. Et certum est, fecisse quosdam hujus negotii mentionem. Nam unde illa deduxit Suidas, quæ de XX. Descriptoribus totius Imperii retulit, in ἀπογραφῇ? Secundò, Verum est, quod prudenter animadvertit Salmeron, è tertio Annali Corneliano, *E dignitate fuisse Romani populi, res illustres Annalibus, cætera, diurnis actis mandari.* Tertiò, non est frivolum, quod advertit idem Vir eruditus; optima ratione Deum voluisse, ut res sacræ, fide apprehenderentur, non humanis constarent testimoniis.

Instat adhuc Cardinalis de Saturnino: *Ejus præfectura nullo modo potuit ad Christi Natales pertinere.* Quocirca nec erat ille Præses ordinarius Syriæ, & Iudeæ, cum describeret provincias Quirinius extra ordinem. Nam *post Saturninum, usque ad Quirinium, per multos annos, dicitur Quintilius Varus Syriæ præfuisse.* Successit certè Saturnino Varus: at per quot annos successit, non dicitur. In Apparatu, assurgunt penè ad XV. Quod ut verum esset, quod est falsissimum, tamen Saturninus posset Præses pertingere ad Natales. Varus enim periit in Germania, ait Cardinalis, falsò quidem, sed tamen ait, Consulibus Dolabella, & Silano, ad annum 763: Christus descriptus est, ad annum 751: sub Consulatu Lentuli, & Messallini. Quibus sic constitutis, potuit in Iudea fuisse cum imperio, annos X: & tamen sic ut Christus describeretur, sub Saturnino. Illud enim statuitur apud Baronium eodem anno periisse Varum, quo de Syriâ venerat in Germaniam. Quod & falsum est omninò, & impossibile. Sed missis Baronii ἀντιλογίαις, sic se habet veritas de Saturnino. Anno, quo Herodes moriebatur, erat Syriæ Præses, Varus. Testatur hoc planissimè Iosephus. Hist. 17. 7. Vbi in causâ Antipatri, ait adfuisse Quintilium Varum, missum Saturnino successorem. In fine autem cap. IIII, ejusdem libri, conjurationis Antipatrianæ socios Romam vinctos mittit, Syriæ

20

tum Præses Saturninus. Successum est ergo per Quintilium, post motam quæstionem de Antipatro. Potuit ergo Saturninus præfuisse Syriæ usque ad ἐνιαύσιον, si Descriptio hæc Herodis obitum antevertit, vel per unũ annum, quam antevertisse, Cardinalis statuit, totos VIII annos. Saturninus autem Præses cum filiis suis legatis, & Volumnio Procuratore, interfuerant quæstioni de Antipatro. Antiq. pa. 513. Quem donis, & muneribus in suas partes pertrahere, sed frustrà, tentavit, Antipater, Antiq. 17.3. Atque ita omninò ad Christi tempora, vel secundum rationes Baronianas, Saturnini præfectura pertingebat. Constat autem è Iosepho pa. 711. post convictum Antipatrum, ad Herodis obitum, annum non integrum intercessisse: quâ lite pendente, venerat recens in Syriam Varus, & apud Herodem hospitabatur Hierosolymis.

21 Ad locum Tertulliani quod attinet, quem carnificinæ in Nunc, & Tunc tradit Cardinalis, dicendum est, illas voces, esse apud scriptorem φιλαρχαῖον, ut in omnibus ferè linguis, *pleonastica*, aut saltem usurpata, indefinitè, pro *aliquando*. Cicero in 1. de Divinat. *Nunc onusti vino, & cibo, confusa omnia & perturbatè cernimus.* Hoc est, Certè, vel ἀληθῶς. Et alibi. *Nunc verò ea vis est in homine, ut ei multò quis citiùs Rhetoricam ademerit, quàm Philosophiam concesserit.* Arnobius, & ipse Afer, qui proximè ad phrasin Tertulliani accedit, Lib. 1. *At verò Iupiter, ut vos fertis, & patrem habuit, & matrem: Avos, avias, fratres. Nunc nuper in utero matris suæ formatus absolutus mensibus, & consummatus decem.* Ita voces illæ Tertullianeæ, *Nunc*, & *Tunc*. *Census acti Nunc in Iudæâ* (neq; enim audiendi, qui rescribunt Tunc) idem sonant, quod, *Census acti*: vel, *Census aliquando acti.* Neq; illud *Tunc*, quod sequitur, negotium nobis facessere debet. Non est enim referendum ad τὸ *Nunc*, quod præcesserat. Ἐπεὶ μάλα πολλὰ μεταξὺ. Sed ut Nunc pleonasticè, vel indefinitè, ita quoq; & Tunc usurpatur. Atq; ita nimium λεπτολογεῖ, in Tertulliano, Cardinalis, cujus multa, & mirabilia in hoc negotio Quiriniano παροράματα, prætermitto.

22 De Quirinii Descriptione ita statuo. Bis fuit in Syriâ, cum imperio, P. Sulpitius Quirinius, bis ἀπεγράψατο provinciam. Primò, delegatus ab Augusto, cum *imperio ex-*

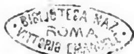
traordinario, sine ullâ Tributi exactione, cum Syriæ præesset ordinariè Sentius Saturninus. Secundò, cum *imperio ordinario*, missus ab eodem Augusto, successor Quintilio Varo, post relegatum Archelaum: in quâ ἀπογραφῇ, exactus Census, & inde turbæ concitatæ. In prima ἀπογραφῇ nascebatur Christus. *Primam* ergo vocat respectu secundæ Beatus Lucas: non ob alias rationes, quas satis futiles excogitarunt. Petrus Comestor, quemadmodum citatur à Barradio, suavis homo fuit, dum *primam* dictam autumat, quod ille cæteros descriptores anteverterat: & primus peregerat suum Censum: satis ridiculè. Sed magis adhuc illud, ubi rationem reddit tantæ festinationis. Quod Syria sit in medio habitabilis orbis. Quasi Romani Censores, in urbe describendâ ab urbis *meditullio* inciperent. Quasi Descriptores illi, nescio quod, mysterium secuti, à centro moverent in extremitates. Comestori litem movebunt illi, qui non Syriam, sed Delphos statuunt in orbis meditullio. Inde est illud Ovidii,

——————*Orbis*
In medio positi caruêrunt Præside Delphi.

Sed valeat Comestor cum somnio suo. Alii *primam* dictam arbitrantur, quòd Iudæi tunc primùm censiti fuerint. De quâ, censurâ Cardinalis habemus sect. 87 in Apparatu. *Quod primam dixit, nemo prudens sic intelligat, tunc primùm censos fuisse Judæos, atque redactos sub Tributo, factosq; populo Romano vectigales.* Et tamen Barradius post Baronii censuram, in hanc propendet opinionem. Alii *primam* quod nunquam antea censitus erat Romanus orbis. Sed *prima* revera referri debet ad Quirinium: non ad censum. Bis descripsit Syriam provinciam Quirinius. Hæc *prima* fuit: & ita Baronius tandem in Apparatu, *Primam dixit respectu secundæ, sub eodem Præside.* Qua durante descriptione, Christus nascitur: de qua re, sic Gregorius meditatur. *Quid est, quod nascituro Domino, mundus describitur, nisi hoc quod apertè monstratur, quod ille tunc apparebat in carne, qui Electos describeret in æternitate.* Enthymius quoq; eodem modo. *Præfigurabat universi orbis subjectio, & Descriptio totius mundi, ad Christum, conversionem.* Persequitur autem Historiam 23

Homil. 8. in Euang.

suam

suam Euangelista. ***Factum est autem, dum essent ibi, impleti sunt dies ejus, ut pareret: & peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio, quia non erat iis locus in Diversorio.*** In qua, de loco Nativitatis primùm instituenda disquisitio.

24 Quod imprimis ad locum ipsum attinet, ubi Christus in lucem edebatur, Bethleem fuisse dicitur, in tribu Iuda, quæ civitas David vocabatur: Bethleem appellatur δηλωτικῶς. Nam ita prædictum erat per Prophetam: ***Et tu Bethleem, Terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda: ex te enim exibit Dux, qui regat populum meum Israel.*** Et εἰς διάγνωσιν appellat eam ***civitatem David:*** non ἁπλῶς civitatem David: Sed Bethleem civitatem, civitatem David. Ita fuit necesse, ne scrupulus oriretur ex amphibologia Duplex enim dicitur, & quidem in Iudæa, civitas David. Illa prior, ubi nascebatur, Bethleem nimirum: altera illa, ubi Rex jam habitabat. Ista erat in monte Sion, vel potius ipse mons Sion, urbis Hierosolymitanæ tandem pars: de qua 2 Reg. 5. *Ceperat David arcem Sion, & in illâ arce habitavit, & vocavit eam civitatem David.* Illa, ipsa, urbecula Iudæ, in qua natus David: à Davide, non tam Domino quam Domestico, dicebatur Civitas David: ubi domus paterna constituebatur; & hæreditas erat assignata inter contribules. Dicitur etiam Bethleem Iudæ, ad distinguendum à Bethleem in tribu Zabulon: de qua Iosue 19. 15. Minuta erat civitas inter millia Iudæ: clarissima tamen propter alumnum David: sed multo magis illustrata Nativitate filii, at ***Domini*** quoque ***Davidis: Domini potentis in prœliis: Domini Exercituum.*** Vt non immerito de illa cecinerit Prudentius. *O sola magnarum urbium major Bethleem: Cui contigit Ducem salutis cælitus incorporatum gignere.* Hanc, quam *terræ foramen* dixit Hieronymus, Hieronymi præceptor Nazianzenus, eleganter vocat *orbis Metropolin*: Alius, cælorum πανδοχεῖον: & ipse Heronymus ad Paulinianum fratrem, (Angustiorem multò locum existimans, qui Salvatorem mundi, quàm qui fratris genuit parricidam) Romæ prætulit. Bethleem, ait Beda Venerabilis lib. de Locis Sanctis cap. VIII. *Sita est in dorso angusto, ex omni parte vallibus circundato: ab Occidente in Orientem mille passibus longa, humili,*

sine

sine turribus muro, in cujus Orientali angulo quasi quoddam naturale semicentrum est, cujus exterior pars, Nativitatis Dominicæ fuisse dicitur locus: interior Domini præsepe nominatur. Burchard in descriptione terræ sanctæ, 1. par. ca. VII. sect. 5. *A Ierusalem duabus leucis, contra Austrum, sita est Bethleem in monte, non tamen excelso.* Mons est quidem arctus, extendens se in longitudine, ab Oriente ad Occidentem. Ab Occidente patet ingressus. In fine Orientali sub rupe quâdam, existente tunc temporis juxta parietem urbis, videtur secundum illarum regionum morem, fuisse locus pro stabulo, habens præsepe excisum in rupe, ut moris est, illic disponere præsepia. Hîc natus de Virgine Christus. In hoc antro, sub hâc rupe, *Agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui*, quemadmodum Prophetæ verba huc applicavit Hieronymus. Qui, Epist. XVII. ad Marcellam, invitans eam ut commigret Bethleem, ait, *Verum ut ad villulam Christi, & Mariæ diversorium veniamus, (plus enim laudat unusquisque quod possidet) quo sermone, quâ voce speluncam tibi possumus Salvatoris exponere? Et illud præsepe, in quo infantulus vagiit, silentio magis, quam infirmo sermone honorandũ est. Vbi sunt latæ porticus? Vbi aurata laquearia? Vbi domus miserorum pœnis, & damnatorum labore vestitæ? Ecce in hoc parvo terræ foramine, Cælorum Conditor natus est: hîc pannis involutus: hîc visus à pastoribus: hîc demonstratus à stellâ: hîc adoratus à Magis. Et hic, puto, locus, sanctior est Tarpeiâ rupe, quæ de cælo sæpiùs fulminata, ostendit quod Domino displiceret.* Quæ totidem verbis repetit, Epistola XVIII. ad eandem.

De quo loco Natalitio particulariùs adhuc agendum. 25
Patres Græci, Latinique consentiunt, apud illam urbem, & civitatem David, σπήλαιον, speluncam fuisse, in quâ editus fuerat in lucem Servator. Doctissimus Casaubonus ex Arabe Geographo nobis observavit, esse multas, in illo tractu domus, è saxis excisas: cum tota regio circa Ierusalem, ad sexagesimum usque lapidem, esset, quemadmodũ Strabo notat, πετρώδης. An σπήλαιον illud fuerit αὐτοφυὲς, & αὐτόροφες nec dixerim, nec disquiro. Putarem potiùs arte locum, & industriâ fuisse in humanos usus antrum excavatum: qualia etiamnum, in locis petrosis apud nos visuntur.

tur. *Quoniam Iosephus non habebat in vico illo, ubi diversaretur, in speluncâ quâdam, quæ vico propinqua erat, diversatus est. Ibi Maria, Christum recens natum, in præsepi deposuit*: ut Iustinus Martyr contra Tryphonem. Stultissimum simul eorum commentum refutans, qui Iosephum Bethlehemi habitasse dicebant, cum Maria, per Sacerdotes scilicet, ei desponsaretur in Templo. Pari modo de speluncâ & Origines, lib. 1. in Celsum *Quod autem in Bethleem sit genitus Iesus, si velit aliquis, post Micheæ vaticinium, & post Euangelii per Iesu discipulos conscriptam historiam fieri alias certior, intelliget, ut subsequenter in Euangelio. Cum ejus Nativitas enarratur: & in Bethleem speluncam ostendi, ubi ille sit natus, quod utique & in illis locis percelebre est, vel apud eos quidem, qui à fide sunt alieni, fama & nomine circumfertur eâdem in speluncâ Iesum quendam Christum adorant, & demirantur genitum esse.* Similia leguntur apud Euseb. in VII. ἀποδείξ: ca. 5. Athanasium, de Nativitate Christi: Gregorium Nyssenum de eâdem: Epiphan. Hær. XX. Hieron. multis in locis: Epist. 17. 18. Epist. 48. in Epitaphio Paulæ. Vt summæ sit temeritatis, arrogantiæ, imò & dementiæ, tam illustri traditioni non subscribere; unanimum consensum Patrum repudiare. Neque enim repugnat Euangelista, qui *stabulum* nominat, & non *speluncam*, cum in speluncâ stabulum esse possit. Quocircà, rectè doctissimus Exercitator, *Porro stabulum, in quo natus est Dominus, passim Græci, Latinique Patres appellant* σπήλαιον, *speluncam*. Nec mirum: cum esset Bethlehem in saxeo colle situm, videntur pleræque domus, in saxis fuisse excisæ. A quo cur dissentiamus, causa non est.

Pag. 161.

26 Illam porrò speluncam extra muros Civitatis nonnulli, & quidẽ antiquissimi, scriptores, ponunt: alii juxta muros statuunt: alii alicubi in agro Bethleemitico, non quidem intra, sed nec juxta urbem. Author operis, De Christi *operibus Cardinalibus*, non ille quidem, quod titulus præ se fert, Cyprianus: sed neque tam recens, quàm nuper quidam somniavit: Natum opinatur Servatorem in rustici cujusdam casula vel mapali. Cui iratior Cardinalis, pronunciat, *Eum loca illa ignorasse*. Fortassis quoad αὐτοψίαν: quomodo ignoravit ipsemet, qui Italiam non excessit,

Cardinalis.

Cardinalis. Non tamen omnino ignoravit, si assereret, quod imputatur. Illud autem, quod objicitur, non ait Cyprianus. Casulam vocat, fateor: sed non rusticam: non alicujus, in agro, Agricolæ domum: sed propter angustias & humilitatem illarum ædium, casulam appellat. Ita loquebatur M. Cicero, Princeps illæ Romanæ eloquentiæ. *Ptolomæo Ægyptum peragranti, comitibus non secutis, cibarius in casâ panis datus est*: hoc est, in diversorio, vel πανδοχείῳ. Et ad eundem modum loquitur ille Cyprianus. *Nullum domus arta diversorium occultabat. Nec secreti consessus erant illius casulæ.* Vocat diversorium, & casulam. Ita de rustici tuguriolo non cogitabat. Importunus ergo Censor Cypriani Cardinalis, injuriam facit sanctissimo viro, qui nequaquam ignorabat, rem ab Euangelistâ narratam, dum κατάλυμα illud, vel diversorium, in quo nascebatur Dominus Iesus, *casulam* vocat. Comparativè voce illâ utitur: eò quòd à cultu, ornatu, splendore, capacitate, magnarum ædium, atque etiam diversorii paulò lautioris, amplioris que longiùs recedebat. Interim, fatetur Cyprianus, Bethleemi natum Iesum: quod & ipsum fatentur singuli, qui in speluncâ, extra, intra, ad muros: qui in agro, vel in suburbiis diversorium illud statuunt. Neq; enim is tantùm dicitur Londini natus, qui intra muros in lucem editur: sed & ille, qui in suburbiis, pomeriis, etiam villulis adjacentibus, nascitur.

De Nativ. Christi, Sect. 2.

Quocircà, minus rectè Maldonatus in 2. Lucæ: Ca- 27
saubonus in Exercitationibus: & aliorum scriniorum suppilator Bulengerus, Iustinum, Ecclesiæ antiquissimum scriptorem, reprehendunt, quasi non *apud*, vel *in* Bethleem, sed *juxta*, vel non longè à Bethleem, editum in lucem diceret Iesum Christum: Ἐν σπηλαίῳ συνεγγύς τῆς κώμης κατέλυσε, *In speluncam quandam juxta vicum, hospitaturus, divertit.* Erat Iustinus (omnium, qui hodiè extant, patrum antiquissimus) Samaritanus ortu; ideò non longè dissitus à Bethleemo: locorum proculdubio oculatus testis, qui primus speluncam nominavit. In quo & audiendus, & auditus fuit. Est Author Nysseno, etiam genuino, non inferior, vel minus fide dignus: at Pseudo-Nyssenis, qualis ille est, quem opponunt, sexcentis anteponendus, qui contra Iu-

dæorum mores, expressam scripturam, communem sensum, & pietatem, B. Virginem commentus est, intra Sanctuarium educatam. Iustinum illi, vel non intelligunt, vel scientes depravant. In secundâ Apologiâ, Micheæ testimonio advocato, docet natum Bethleemi : & Imperatores Romanos, apud quos ἀπογραφαί, ut se verum dicere intelligant, certiores reddendos remittit ad tabulas Cyrenii Censuales. Et eo in loco, etiam quo illud σύνεγγυς usurpat, disertissimè Bethleemi natum profitetur. Γεννηθέντος, inquiens, τότε τοῦ παιδίου ἐν Βηθλεέμ. Ita magno conatu magnas nugas agunt, qui Iustinum calumniantur, quasi negaret ille Christum natum Bethleem. Non unâ vicè, id disertis verbis profitetur, nec dissentit ab Euangelistâ.

28 Omninò illud, ἐν Βηθλεέμ, ambiguum est. Nam vel urbem, vel suburbia : vel pomeria notat. Et σύνεγγυς τῆς πόλεως, est in Bethleem, In : Ad : Iuxta. In territorio Bethleemitico : quo satisfit Micheæ Vaticinio. Atque ita videtur intellexisse ipsemet Herodes, cum sanguinarius homicida, missis satellitibus, occidit omnes pueros infra bimatum, qui erant in Bethleem, & territorio, vel agro Bethleemitico. Neque profectò videtur intra muros natus Servator, cum nocte intempestâ clausis jam januis, eò pastores missi venirent, & puerum fasciis involutum, jacentem in præsepi, intuerentur. Vidit hoc, vir acutus Maldonatus, & sibi, suæque sententiæ objecit ad ver. 8. Lucæ 1. cui dixit se satisfacturum ver. 16. Sed deseruit vadimonium, nec promissis suis stetit Maldonatus: prudentèr comperendinans, & tandem dissimulans id, cui respondere non poterat. Temerè idcirco, Iustinum reprehendunt : præsertim cum nemo è veteribus sit repertus, qui illud, *in Bethleem*, nobis exposuerit enucleatiùs. Spiritus plerunq; Sanctus in πλάτει loqui solitus est: nec est compingendus in angustum. Ideo Origenes Lib. 1. contra Celsum, existimat, non esse adeo mordicus adhærendum, Τῷ ἐν Βηθλεέμ. ἐκ Βηθλεέμ : vel ἀπὸ Βηθλεέμ γεγεννημένον. Hoc est, posse nos *In Bethleem*, intelligere de urbe, suburbiis, agro, pomerio, intra, extra, juxta muros, nec dissentire à Scriptura tamen.

29 Illud non est omittendum: Non modo Bethleem Iudæ: vel civitatem David, sed & ipsam quoque speluncam

ibi,

ibi, Prophetarum oraculis fuisse designatam. Nam Esaiæ 33. 16. inter alia dicitur, οὗτος οἰκήσει ἐν ὑψηλῷ σπηλαίῳ πέτρας ἰσχυρᾶς. ἄρτος δοθήσεται αὐτῷ. *Iste habitabit in excelsâ speluncâ petræ validissimæ: & panis dabitur illi.* Sed non habentur, inquient, apud Hebræos. Agnosco. Neque apud Symmachum, vel alios Interpretes Hæreticos. Satis est, quod LXX. Interpretes ita legant: antiquissimi omnium Interpretum: fide optimâ interpretati scripturas, quas nondum corruperat malitia recentior Iudæorum. Symmachus, Aquila, Theodotion, Hæretici erant: Proselyti: ideo subinducti ad interpretandum, ut fidem τῶν LXX. elevarent, quos summo odio Iudæi prosequebantur, qui malâ fide in eo munere versati sunt: illos codices transtulerunt, quos impii Rabbini, Iudæorum magistri, in fraudem religionis Christianæ variis modis depravarunt. Hoc in suo Dialogo cum Tryphone Iudæo, luculentissimè demonstrat Iustinus, eorum temporum scriptor, cum per hanc suam impietatem, Iudæi in scripturas grassarentur. Meminit hujus versionis in suis Commentariis Hieronymus. Nec multùm ab eâ recedit Hæbraica versio. *Iste in excelsis habitabit: munimenta saxorum sublimitas ejus.* Sed ista sunt allegorica, nec demonstrant. Fateor: Nec Prophetam in eum finem allegabat Iustinus: ut tanquam solitarium illum Censum indè construeret. Verùm cum Bethleem significet *domum panis*: quidnî *panis dabitur ei*, eò alludat? Cum petræ fiat mentio: si vox speluncæ abesset, non erat tamen incommoda allusio. At cum illam vocem agnoverint LXX. Interpretes, recentiores expunxerint, omnino credibile malam illâ fidem Rabbinorum hîc grassatam. Ita parùm distat à calumniâ, annotatio viri eruditissimi, Iustini observationē de *speluncâ*, in quâ Dominus nascebatur, non habere aliquid soliditatis. Hæc est scilicet curiositas Criticorum.

Sed quemadmodum minus, quàm oportuit, tribuunt 30
Iustino τῷ πάνυ, ita plus quam vellet, aut divinus credo Spiritus intendebat, Divino Vati Habacuc affingit Bulengerus, cum aliis: Neque enim ille cecinit, quod ad marginem adscripsit Cardinalis, Bovem, & Asinum alligatos ad præsepe. Non meminit, *asini*, vel *bovis*, ille Vates: nisi velimus dicere præter *bovem*, & *asinum*, nulla esse alia anima-

lia. Nam ita habet Interpretatio LXX. ſeniorum, quam ſequuntur ii, qui Bovem hîc & Aſinum ſtabulantes introducunt, *In medio duorum animalium cognoſceris.* Hos ſequitur Tertullianus, lib. V. contra Marcionem. Hieronymus ex Hebræo vertit, *Domine, opus Tuum in medio annorum vivifica : illud in medio annorum, notum facies.* Hoc eſt, Domine vitam redde operi Tuo : quomodo Barradius, è ſocietate interpretatur : id eſt, homini in ſceleribus jacenti, ac vitâ deſtituto ſpirituali. *In medio annorum* : hoc eſt, In medio duorum temporum, vel duarum ætatum : quarum altera adventum Meſſiæ priorem anteceſſit : altera ad ſecundum uſque adventum ſubſequetur. Sed obtineat per me Septuaginta Seniorum interpretatio; *In medio duorum animalium cognoſceris* : ad quem locum elucidandum advocatur Eſaias, c. 1. Qui de bove *cognoſcente Dominum ſuũ* : & aſino *agnoſcente præſepe poſſeſſoris ſui*, contra ingratiſſiman Iudæorum gentem agit. Hîc Hieronymus totus eſt in ſenſu *anagogico*, de populo Iudæorum, & Gentium. Bovem ille refert ad Iſraelem : mundum animal : portans jugum : nimirum *Legis jugum* : & Deo ſeparatum in ſacrificia. Aſinus, animal ferendis oneribus natum, Gentes deſignat, peccatorum onere prægravatas. At ſenſum perſequens literalem, ait, *Illi autem ne hoc quidem fecerunt, quod bruta faciunt animalia, ut beneficiis vincantur, ac intelligant paſtorem ſuum. Nec comparavit eos canibus, quod eſt animal ſagaciſsimum, & pro exiguo cibo Dominum ſuum defendit, ſed ſtolidioris ſenſus animalibus, Bovi, & Aſino : quorum alterum carpenta trahens, duriſsimas terræ glebas vertit vomere : alterum portat onera, & hominum in gradiendo laborem temperat : unde & jumenta appellantur, ab eo quod juvent homines.* Neque aliquid impedit, quo minus, aliter Hieronymum interpretemur, in Epiſt. 27. ad Euſtochium de Paula : non de Bove, & Aſino ξυγχᾶμμα, vel σκέπτοι τρόφτον, hinc, & inde Ieſum Chriſtum Infantem in cunis ambientibus, ſed de populo Iudaico, & Gentili, primitias ſuas Chriſto, in *Paſtoribus*, & *Magis* offerente. *Hîc enim*, verba ſunt Hieronymi, *viſus à Paſtoribus : hîc demonſtratus à Stellâ : hîc adoratus à Magis.* Nec ulteriùs progreditur : ubi tamen juſtiſſima ſe offerebat occaſio, de Bove, & Aſino commentandi : in Epiſt. 17. & 18. Neque

aliter

aliter didicerat Hieronymus à suo Præceptore, Nazianzeno. Non enim refert ille, ut vulgò arbitrantur, Christum ex sententiâ Esaiæ, vel Habacuc, reclinatum inter duo animalia, Bovem, & Asinum: sed per Anagogen ita habet, ex versione Billii: *Cognosce, ut bos, possessorem tuum: Esaias te admonet: & ut Asinus præsepe Domini Tui: sive mundus quispiam sis, & legi subjectus; rectamque doctrinam ruminans: atque ad sacrificium idoneus: sive etiam adhuc immundus, ac cibo, & sacrificiis inutilis, Ethnicæque partis.* Neq; aliter accipiunt Nazianzeni Commentatores. Neque aliquid huc pertinens habetur apud Basilium, Commentar: in locum Esaiæ, qui tamen longiori quidem ῥητῷ illum interpretatur.

Illud alterum testimonium ex Habacuc desumptum, ut legunt diversimodè, ita & interpretantur, variè vetustiores. 31
Ne communibus suffragiis ivisse illos, vel ituros esse arbitremur, in sententiam Cardinalis, Tertullianus, qui sequitur versionem LXX. Seniorum, de Moyse, & Heliâ interpretatur. *In medio,* inquiens, *duorum animalium cognosceré Moysi, & Eliæ.* Cont. Marc. Lib. 4. Cap. 22. *Simplex interpretatio,* ait Hieronymus, *& opinio vulgi, de Servatore interpretatur, quod inter duos latrones crucifixus, cognitus fuerit. Qui autem melius, hoc dicunt, quod in primâ Ecclesiâ, quæ de Circumcisione fuit, & de præputio congregata, duobus populis, se hinc indè cingentibus, intellectus sit Salvator, & creditus. Sunt, qui duo animalia, duo intelligunt Testamenta, Novum, & Vetus: quæ verè animantia sunt, atq; utilia spirant: in quorum medio Dominus cognoscitur.* Ita habemus duplicem apud Hieronymum illius Vaticinii expositionem: tertiæ quoq; prætereà mentionem: Nullam tamen illius, vel levissimam memoriam, de nato Christo, inter Bovem, & Asinum, utcunque adeò pervagata fuerit, ut pictorum patrocinio, vel audaciâ parietes omnes, & fenestras occupaverit. Certè nusquam, quod animo recolere possum, illius meminit Hieronymus. Qui tamen & quartam suggessit ἐκκοπλάσεις, de Patre inter Filium, & Spiritum Sanctum agnito. Hujus extat, & quidem cum reprehensione, memoria apud Cyrillum Commentariis in illum locum. κατ' ἀναφόρας ἑτέροις ἑρμηνεύεται. Nempe inter duo animalia cognoscere. τὸ μὲν ἔφη δύο κεκλῆσθαι ζῶα, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ ἐν μέσῳ γιγνώσκεσθαι

σθαι τὸν θεὸν, τὸν πατέρα. Addit reprehensionem : Ἀμαθὲς δὲ, ὅμως, τὸ τῇδε νοεῖν. καὶ πολὺ τὸ ἀμαθὲς, καὶ ἀληθὲς ἔχον. Addit rationem, cur stultum appellet. Quis enim audebit ζῶον animal, esse ζωὴν, vitam ? Tum in Confessione Trinitatis, Pater, non in medio est, sed primus. Tertiò, facit mentionem quemadmodũ & Hieronymus, de novo, ac veteri Testamento. Hanc non reprehendit: *Sed viam suam ineat quisque*, inquit, *quam vult* : & ipse suam init, qui ita habet. *Olim, consistente adhuc Politiâ Mosaicâ, in Tabernaculo visebatur propitiatorium. Illud, alis adumbrabant duo Cherubim, qui vocantur animalia apud Ezechielem. Illa autem (eò quòd Iudæis erant omnia in figuris) quod Christus versabatur inter Deitatem, & humanitatem, declarant.* Hæc ille. Theodoretus illorum temporum scriptor eruditus, adhuc alia affert. Οἱ μὲν γὰρ δύο ζῶα νενοήκασιν ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους. & in Angelicâ naturâ divisionem faciunt. Οἱ δὲ τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, τὰ τῇ θείᾳ φύσει παλάζοντα, Χερουβὶμ, καὶ Σεραφίμ. Alii Babylonios, & Iudæos voluêre intelligi. Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, ait suam ipsius sententiam proponens, μὴ ζῶα, ἀλλὰ καὶ ζωὰς εἰρηκέναι τὸν προφήτην, τήν τε παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν, ὧν μέσος ὁ δίκαιος κριτὴς ἀνεφαίνετο. Ita, vita præsens, & æterna, duo sunt, non animalia, sed (ζωαὶ, non autem ζῶα) quarum in æquilibrio stat justus. Hæc ille.

32 Quemadmodum autem interpretatio multiplex, sic & multiplex versio distraxit hunc locum. Aquila vertebat, ἐν τῷ ἐγγίσαι τὰ ἔτη, ζώωσον αὐτόν. *Cum appropinquant anni, vel ætates, vivifica illum.* Theodotio transtulit, ἐν μέσῳ ἐτῶν, ζώωσον αὐτόν. *In medio annorum vivifica ipsum.* Symmachus, Ἐντὸς ἐνιαυτῶν ἀναζώωσον αὐτόν. Hebraice habetur prout vertit Theodotio. Quod alii exprimunt, *Intereà temporis vivifica ipsos* : hoc est, fove, refocilla, & vivifica, intereà eos, dum durabunt anni septuaginta Captivitatis. Ita variant multipliciter Expositores. Non tamen est aliquis, quod sciam, qui eodem modo in eum sensum explicuerit. Cyrillus Hierosolymitanus, citatus è Catechesi XII. non περὶ ζώων, de duobus animalibus, sed περὶ ζωῶν, de duabus Christi vitis capiendus. Intellexit enim *Crucem*, & *Resurrectionem*. Neque hoc negat Bulengerus. Gregorius Nyssenus, quem citant Annales, non magis est ad propositum quam cæteri. *Quocircà in præsepi*, ait, *quod est brutorum animalium habitaculum*,

culum, is qui de cælo descendit, panis vitæ, proponitur, ut etiam bruta, rationali sumpto cibo, rationem adipiscantur. Medius igitur inter bovem, & asinum in præsepi, utriusque Dominus est, ut soluto sepis interstitio, ambos in se creet in unum hominem, & ab hoc grave jugum legis auferat, et illum simulachrorũ cultus onere levet. Ferri non debet, quod ineptus quidam Declamator, sub illustri nomine Athanasii ait, dum illudit Lectoribus in oratione quâdam in illud Euangelii, *Profecti in pagum, &c. Fortassis propter pullum istum, Iesus in præsepi reclinatur : quasi Ioseph, vir generosus, locum non haberet, cum è Davide stirpem traheret, & regii generis existens, Filius David diceretur : nec ubi hospitaretur, nisi in diversorio.* Fungus iste, nesciebat, etiam mendicos, non rarò è regum sanguine deductos : nec impius blatero credebat opinor, Euangelicæ narrationi, *de stabulo, & præsepi.* Non est certè, ut concludam, vel improbabile, vel inconveniens, ut Christus Dominus natus in stabulo, inter duo animalia, Bovem, & Asinum visceretur. Potest fieri, ut eò κατὰ σκοπὸν δεύτερον allusum fuerit per Prophetas. Non ullum Fidei creatur periculum, si negetur: vel accessio fit Fidei, si concedatur. Hoc est, quod affirmo, Patrum authoritates, per doctissimum Cardinalem allatas, parùm conducere ad rem, fortassis veram, sed ἀδιάφορον. In sensu enim *Allegorico* loquuntur illi, non in sensu *Literali.*

Narrat porrò Beda, in libro de *Locis Sanctis* cap. VIII. 33
id quod auditum acceperat ab Episcopo quodam, homine minimè malo, sed nimis tamen credulo, cui fucum fecerant alii nasutiores, Fontem perennem ex illâ speluncâ, in quâ Christus nascebatur, scaturiisse: in quo fonte, recens natum infantulum suum Deîpara mater, abluerat. *Hæc spelunca,* sunt verba Bedæ, *tota interius specioso marmore tecta, supra ipsum locum, ubi Dominus natus specialitèr, traditur, Sanctæ Mariæ grandem gestat Ecclesiam : petram juxta murum cavatam, primum, Dominici corporis lavacrum, de muro missum suscipiens hactenus servat : quæ si quâ forte occasione, vel de industriâ fuerit exhausta, nihilominùs, continuò, dum respicit, sicut antè fuerat, plena redundat.* Mirum est autem hoc latuisse Hieronymum, oculatum Terræ sanctæ lustratorem: Bethleemitici recessus inquilinum : locorum Sanctorum accuratum descriptorem. Nos autem, qui sanctè credimus,

accuratèq;

accuratéq; defendimus, B. Virginem sine viri copulâ concepisse de Sp: Sancto: & qui libenter profitemur, in ipso partu miraculoso, virginitatem non violatam custodiisse: & præterea, prorsus exemptum, nisi quia volebat, & Deo sic visum, ut legem in omnibus adimpleret, qui venerat, ut legem abrogaret, atque ideò juxta legem, purificatam in Templo fuisse: nullum hîc de aquâ è rupe manante, miraculum advocamus: qui nullam caussam justam, vel probabilem illius miraculi advocandi possumus comminisci. Neque solet Deus, quasi ludens, aliud agens, alicui gratificans, sine causis justis, & cum divinâ suâ sapientiâ conjunctis, ad miracula edenda, in Brachio excelso, & potenti descendere. In illo admirando puerperio, nulla erat causa lavandi infantem: aquæ, salis, cæterorum usus nullus. Omnes Catholici credunt, & profitentur, purè, purum, de purificato matris utero prodiisse, sine dolore, offensâ, sanguinibus. *Totum hoc negotium erat plenum gaudio: nullus dolor: nulla naturæ contumelia in partu:* ait Cyprianus, rectè, Sermone de Nativit. Quid autem intelligat per *contumeliam*, addit, *Non erat ibi lavacris locus, quæ solent puerperis præparari Quippè nec aliqua Naturæ injuria matrem Domini læserat.* Concordat Zeno Veronensis, antiquus etiam Author. *Non mater Domini, tanti partus pondere exhausta, totis pallens jacuit resoluta visceribus. Non filius, matris, vel suis, ullis sordibus delibutus. Neque enim reverà, aliquid habere poterat, circa se immundum, qui humani generis peccata, sordes, & maculas venerat mundaturus. Denique purgationes, quæ sunt tarditate periculosæ, nullo puerum maternorum viscerum damno prosecutæ sunt.* Nec quærimus hîc cum Nicodemo, Quomodo fuit istud factum? Nam ut inquit Chrysostomus, Τὸ, πῶς, οὐκ οἶδα. πίστει δὲ χομαι. οὐ περιεργάζομαι λογισμῷ. *Hoc, quomodo, non Ego novi. Fide amplector: rationem non satagens inquiro.* Et cum sancto Leone profiteor, *Non hîc cogitetur parientis conditio: sed nascentis arbitrium: qui sic homo natus est, ut volebat, ut poterat.* οὐ γὰρ δὴ αὐτὸς μὲν ἐδεῖτο καθάρσεως, ὁ αἴρων τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν. Nazienzeno videtur, ut & mihi. Hisce per omnia assentiuntur cæteri Patres, si unum fortassis exceperis Tertullianum, qui Virginem in partu, Virginem non fuisse ait: Quem tamen benignus interpretatur Pamelius. Videtur etiam Hieronymus

Serm. 3. de Natali.

Serm. 2. in Psal. 50.

nymus duriuscule locutus, qui contra Helvidium sic scribit, *Iunge, si licet, & alias naturæ contumelias: novem mensibus uterum insolescentem: fastidia, partum, sanguinem, pannos, &c.* Is tamen rectiùs alibi ita loquitur, *Solus Christus clausas portas, vulvæ Virginalis aperuit, quæ tamen clausæ jugitèr permanserunt.* Ita non negat in partu virginitatem: & consequentèr non credidit, quæ nisi violatâ virginitate, non contingunt in partu. Est hæc communissima sententia recentiorum; quibus nos non possumus non subscribere, qui doctrinam, & disciplinam publicam Ecclesiæ Anglicanæ, non privatas aliquorum opiniones, amplectimur. Quocirca fabulam illam apud Bedam importunam, de lavacro rejicimus. Videtur illa fictio, è commentitiis Poetarum narrationibus profluxisse. Volunt illi Rheam Iovis Deorum Monarchæ genetricē, cum illa Tonantem Deū, si Diabolo placet, enixa esset, aquæ penuriâ laborâsse, quâ, nati infantis sordes abluere posset, priusquam fasciis involveretur. Ita enim narrat Callymachus:

> Αυτικα δίζητο ῥόον ὕδατος, ὧκε τόκοιο
> Λύματα χυλλώσαιτο, τεὸν δ᾽ ἐνὶ χρῶτα λόεσαι.

Quæ sic vertit Interpres Callymachi optimus, Banaventura Vulcanius.

> *Mox laticem poscebat aquæ, quâ corpore sordes*
> *Ablueret nati, & teneros perfunderet artus.*

Cum vero nusquam in propinquo aquæ comparerent, Sceptro suo tellurem percussit Rhea, & è vestigio sacri latices ebullierunt, quibus ablutum infantem nymphæ fasciis involverunt. Addit Callymachus:

> Καὶ ῥυτὸν ἀμηχανίης ἐχομένη φάτο πότνια Ῥεία
> Γαῖα φίλη, τέκε καὶ σύ, τεαὶ δ᾽ ὠδῖνες ἐλαφραὶ
> Εἶπε, καὶ ἀντανύσασα θεὰ μέγαν ὕψοθι πῆχυν
> Πλῆξεν ὄρος σκήπτρῳ, τὸ δέ οἱ δίχα πουλὺ διέστη
> Ἐκ δ᾽ ἔχεεν μέγα χεῦμα. τόθι χρόα φαιδρύνασα
> Ὦνα τεὸν σπείρωσε.

> *Angustis ergo rebus sic Diva loquuta est*
> *Tellus, ô parias & Tu; neq; enim tibi partus*

Difficiles veniunt. Dixit, validisq; lacertis
Connixa, attollens sceptrum Dea maxima montis
Impulit in latus; hic vasto divisus hiatu,
Hinc atq; hinc validum subito dedit agmen aquarum:
Mox Te, Rex, vivo perfusum flumine pannis
Involvit.

Quanquam nec Rheæ opus erant latices. Nam λύματα illa, quæ appellat, Nymphæ in Lymacem Arcadiæ fluvium projecêrunt, sic dictum à purgamentis illis, quod narrat Pausanias in Arcadicis. Sed valeant figmenta Poetarum: & quorundam Commenta non dissimilia Christianorum de *lavacro, & fonte miraculoso,* in loco Dominicæ Nativitatis. Nihil indignum humanitate Servatoris, ne in illâ humillimâ συγκαταβάσει debemus fingere. Naturam ille sumpsit, sed integram: & eo modo in lucem edebatur, qui nullam habebat affinitatem cum peccato. Scimus autem, unde profecta sit maledictio, *In dolore paries.* Videndi de hâc re Scholastici Doctores in III. partem S. Thomæ: & inter eos vir variæ eruditionis Gabriel Vasques.

34 Hinc profectus Illustrissimus Cardinalis, insulsam, & impiam illam fabulam, de pænâ incredulæ obstetricis rejecit, quam sic retulit Zeno Veronensis. *Maria incorrupta concepit; & post partum Virgo permansit.* Hactenus optimè. Sed quod sequitur, ab Apocryphis Hæreticorum Mythologiis desumitur. *Obstetricis incredulæ, periclitantis enixa, in testimonium reperta, ejusdem esse virginitatis, incenditur manus, quæ, tacto infante, statim edax illa flamma sopitur. Sicque illa medica fæliciter curiosa, dum admirata mulierem Virginem, admirata Infantem Deum, ingenti gaudio exultans quæ curatum venerat, curata recessit.* Impiè conficta fabula, per nequissimos Hæreticos qui librum, de *Infantiâ Servatoris,* & Iacobi Proteuangelium nobis procudêre. Hieronymus huc respexit, in 1. contra Helvidium. *Nulla ibi obstetrix* (verè & piè) *nulla muliercularum sedulitas intercessit. Ipsa pannis involvit Infantem: ipsa & mater, & obstetrix fuit. Nam ipsa collocavit eum in præsepi: ipsa pannis involvebat: unde Commenta refelluntur Apocryphorum.*

Orat. 6. de Nativ.

35 Fascias vero istas, atque pannos, ex admirabili quâdam Divinâ dispensatione, ad tantæ rei memoriam, futuris temporibus

poribus commendandam, si credimus Annalium authori, Festa solennitate Antiquitas celebrabat. *In quarum honorem*, ait Ille, *nobilissimam erectam Basilicam, & anniversariũ festũ diem à populo Christiano actum; è Patrum encomiis commemorat*. Sed Patres nullos profert; Germanum, & Euthymium tantum, apud Lippomannum: Cui, & quibus nos Simonem à Cassiâ, & communem Romanæ Ecclesiæ opinionem opponimus: de quâ Carthusianus in Lucam, sic scribit. *Communiter asseritur, quod pannis*, id est, *vilibus, & veteribus panniculis, Virgo Christum involvit*. Neque alios præparâsse pannos vult Simon à Cassiâ. *Vilibus*, inquiens, *tegumentis involvitur, quæ, ut piè creditur, nec præparata erant provisione parentum; Sed aut erant illi ex velamentis Virgineis, aut fortè mutuatis*. Piè, fieri potest, ut credatur: at certè, stultè asseritur, atque tantum non impiè: cum tanta socordia, incuria, negligentia impingatur B. Virgini, ut de necessariis rebus Infanti nascituro, secundum suum posse, providere nollet. Quod si pannos illos mutuò accipiebat, quod non solet fieri, restituit proculdubio, neque sine injuriâ potuit rem alienam, tanquam suam, futuris temporibus reservare. Mallem ministerium hîc Angelicum, & divinam omnipotentiam, parandis istis necessariis, advocassent. Hanc fabulam refellit Brigitta in revelationibus. Vbi ipsa B. Virgo Brigittam alloquens introducitur. Quod scivit, se in Bethleem parituram, ut impleretur Scriptura: iccircò, de mundissimis, & decentissimis lineis panniculis, sibi providit, quibus filium suum decentèr involvit. Quis autem, non ipsi potiùs matri credat, narranti suam curam, & sollicitudinem, quàm vulgatæ opinioni, aut Sexcentis à Cassiâ, vel Bonaventuris, qui & ipse, nescio quid, de *velo capitis* nugatur, De vitâ Christi cap. VII. Hæc sunt hominum piorum, & zelotarum, sed parùm prudentium, λεπτολογήματα, neque digna majestate Annalisticâ. Fasciis credimus involutum. Nam id testatur Euangelista. Fascias fuisse proprias arbitramur: non mutuatas aliundè, in procinctu: sed mundas, præparatas, ut fieri solet, infanti involvendo accommodatas. Credibile est, eas apud Virginem beatam mansisse repositas. Nam hoc in more positum, & antiquis temporibus, & hodiernis, scimus: inter

sua etiam κειμήλια pretiosiora, si quæ habuit, non est improbabile, B. Virginem illas reposuisse. Sed hoc nusquam memoratur in historiâ sacrâ: nusquam comparet in scriptis Patrum antiquorum, Græcorum, Latinorumve: altum est silentium de iisdem apud Eusebium, & Hieronymum, curiosissimos indagatores monumentorum omnium, quæ Christi in terris præsentiam testarentur: ut non immeritò Germani Constantinopolitani fides cum Euthymio labascat, qui erant tot retrò sæculis μεταγενέστεροι. Scire velim, unde factum, quod de fasciis hisce Christi, ἀρχὲς, καὶ σεμνὴν, tam ἀλαζονεύοντες, ita ἐχεμυθῶσιν vetustiores. Hieronymus valdè delectabatur quibuscunque ejusmodi monumentis, & reliquiis: easdemque, sed sobriè, nec λατρευτικῶς venerabatur. Terram ille Sanctam, à Dan usque Beersheban, sedulus observator peragraverat: Bethleemiticæ speluncæ, & Nativitatis recessus omnes, atque angulos, & diverticula excusserat diligens indagator: qui tamen in illas fascias nunquam inciderat: nec ante Germani ætatem P. C. aliquis Protovestiarius aulæ, vel Ecclesiæ Constantinopolitanæ, de Guardarobâ Patriarchali, fascias illas Annalistis explicuerat.

36 Quocircà, Bulengerum, insignem, si quis unquam fuit, in hisce literis nugatorem, cum suâ *pietate*, delirare patiamur. Det testem nobis idoneum, qui pronunciat, servatas, repositas istas fascias à B. Virgine ad Germani, & deinceps ad nostra usque tempora durasse: ita ut posteritati consecratæ venerationi essent, vel feriis solenibus colendæ. Nec tantùm Patres, sed & larvæ scriptorum vetustiorum tacent: & ipsi Apocryphorum mangones: neq; enim in Iacobi Proteuangelio, vel similibus, aliqua mentio habetur fasciarum. Si Casaubonus crederet reposuisse Deiparam matrem fascias illas apud se, minimè contra pietatem credidisset: & nos fortè idem putaremus. Nam, quod dixi, ita solent matres. Si autem cum aliis crederet ideò repositas, ut futuris temporibus transmissæ cultui prostituerentur & venerationi, deberet dare testem saltem idoneum. Ad me quod attinet, fascias illas geminas, si πληροφορικῶς alicubi extare intelligerem, inviserem libenter: omnibus gazis, & cimæliis anteponerem: non tamen venerarer.

nerarer. Sed non extabant olim. Non extant hodiè: neque Chriſtophorus à Caſtro, perſuadere potuit (qui tamen modum penè omnem, & menſuram exceſſit, hujuſmodi nugas convehendi) ullibi haſce faſcias vel extare, vel extitiſſe: quippe quî, ne My quidem Lucillianum de illis habet. Septingentos totos annos hiſce faſciis poſterior erat Germanus: ulterius adhuc, nimirum annos melle & centum, Euthymius. Erât certè inter eruditiores ſui ſæculi uterque, non tamen aſpirare poſſunt ad Heroas illos Conſtantino ſuppares, nec ad alios uſque ad finitum Concilium Chalcedonenſe, nedum vetuſtiores & temporum Apoſtolicorum. Erat Lippomannus, apud quem iſta tradunt Germanus & Euthymius, in Concilio Tridentino magni nominis Epiſcopus immenſi laboris, & Induſtriæ: ſed is tamen, in quo judicium interdum deſiderare cogaris. Quicquid enim Græcia mendax, Sanctorum vitæ, & Legendæ, Scriptores ineruditi τερατολογοῦντες & φλυαροῦντες commenti fuerant, corraſit, congeſſit, obtruſit. Neſcio an fidem huic fabulæ habuerit ipſe, certè perſuaſit non ſolum ineruditis lectoribus, vel qui erant mucoſis naribus, ſed naſutioribus interdum, & limatiori alioqui judicio præditis. Qui tamen potiùs videri volebant credidiſſe, quàm reverà credebant: & ſic ſimpliciores homines minimè malos, ſed δεισιδαίμονας, & nimium ſuperſtitioſos, per pias quaſdam fraudes ἐφενάκιζον. Cedò autem, quî poterant iſtæ faſciæ, ubicunque demum reconditæ, & cuſtoditæ, ſæpius haud dubiè æditurorum manibus tractatæ, inhianti populo oſtenſæ per tot ætates, illæſæ, incorruptæ, non diſcerptæ, vel laceræ perdurare? præſertim ſi, quod Simoni à Caſſiâ videtur, & non nemini Poſtillatorum erant ab initio, depexæ, detritæ, ῥακώδη φυρήματα, & quæ jam κρόκας ᾤχετο. Advocari hîc ad partes debet Divina illa Omnipotentia, quæ olim calceamenta, & veſtitum Iſraelitarum in Deſerto, per XL. annos, incorrupta conſervavit. Divinam verò illam omnipotentiam, & Dei providentiam ſingularem, cuicunque commento, etiam ridiculo, in ſubſidium advocare: idque in non ullum alium finem, niſi ut curioſitati ſatisfiat, vel commodis inſerviatur, non tam imprudentiam ſapit, quam impietatem. Quocirca, totum hoc negotium

tium de fasciis Christi repositis, custoditis, transmissis, cultis in eâdem classe reponatur, quâ, & alia ejusdem furfuris commenta, quale illud, quòd *magna de matre cadentem* manibus suis Angeli exceperint, & ulnis imposuerint genetricis. Quod mater suo lacte infantem abluerit : cum tamen alii scaturigines aquarum huic ministerio suppeditent. Quod nascentis corpus splendore ultrà Solem coruscaverit. Quod nube obtecta fuerit puerpera ab omnium, etiam Iosephi, conspectu : quod ipsum, refertur in *Proteuangelio.* Tam multis fictis fabulis, & portentosis commentis lasciviunt homines otiosi, & petulantes : Grande Mysterium Fidei Christianæ, Incarnationem Filii Dei *risui* exponentes, & *lubentiæ.*

37 Sed fatetur Casaubonus, ingerit Bulengerus, apud Græcos extare in Menologiis, commemorationem *Virgineæ Zonæ* : & hinc, ut solet, acutè concludit, longè æquius esse, ut fasciæ colantur Servatoris. Nec diffiteor. Nam πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, inter Iesum Christum θεάνθρωπον, & virginem θεοτόκον. Sed & justum est, & æquum, ut nec illæ, nec ista colerentur. Omninò autem ridiculè argumentatur, & ἀλογίστως, respectu consuetudinis Romanæ Ecclesiæ. Opinor enim solet Bulengerus, quemadmodū plerique, sæpiùs intonare, *Iesu Fili Dei miserere mei* : & tamen longè justius est, ut Servator invocetur, quam Deïparæ supplicetur. Pari modo se res de fasciis habet, & de Zonâ. Secundò, non hic agitur de τῷ εἶναι fasciarum, sed τῷ λατρεύειν. Colebatur Zona : & tamen non sequitur, extabat Zona, cum aut ubi colebatur. Nam multa colebantur, quæ non erant. Etiam Sancti fortassis, qui nec homines, nec Sancti. Græci non ostendebant Virgineam Zonam, qui festâ solennitate celebrabant Zonam. Tertiò, non ideò aliquid colitur, quia commemoratur. Nam Virginem Deiparam commemorant, & fatentur Hæretici: Lutherani, & Calviniani ; et Ecclesia vetus Anglicana, Festis solennitatibus, ipsam beatissimam inter fœminas, Apostolos, Euangelistas, Martyres, Angelos, Sanctos omnes, quod notum est lippis & tonsoribus, commemorare, celebrare solent ; non colunt tamen, nec divinis honoribus prosequuntur. Et, quia non colunt, sed injuriâ, incusantur. Meminit Virgineæ illius

jnius Zonæ Casaubonus, è Græcorum Menologia Syrletiano, non ut fasciis præferret illam Zonam, vel æquaret, Sed nec etiam ut postponeret, verum ut falli Baronium doceret, ut testium illius fidem elevaret, ut nugaces & mendaces Græcos inter se committeret, ut indignos esse, quibus fides habeatur, doceret: cum ad diē Augusti XXXI. fasciis virgineis solennitatem addixerint, & non Zonæ Virgineæ, quemadmodum citabatur in Annalibus, è Germano, & Euthymio Lippomannicis: Cum tamen Græcorum Menologiæ Zonæ diem illum, & non Fasciis, sacratum repræsentent. Itáq; mendaces oportuit esse memores. Et constat Lippomannum, dum fabulas passim ῥαψωδεῖ, vel sibi, vel lectoribus suis fucum fecisse hîc, ut non rarò alias.

Bene fit autem istis fasciis Servatoris, ad posteritatem ita commendatis. Inde enim arreptâ occasione, ad sua adversaria, in nos effundenda, decurrit, de *reliquiis* Bulengerus, easque venerandas, colendasq; contendit. De quâ re, quid nos Angli sentiamus, breviter exponemus. Nos Martyres, Bulengere, ne nescius sis, ὡς ἀσπαζόμεθα: qui *memorias* ipsorum anniversàrias in orbem redeuntes in Sancto Stephano Protomartyre honoramus. Eorum τὰ σώματα τὰ εὐλογημένα quæ vocat Nazianzenus, exosculamur. Ἐν πάσῃ τιμῇ ὦσι, ὑπὸ θεοῦ μεμαρτυρημένοι, ὑπὸ ἀνδρῶν ὁσίων τετιμημένοι: cum Clemente dicimus Diatacta. Reliquias ipsorum, lipsana, cimælia, deposita, si quæ sint quæ ad nostram notitiam pervenerint: si quæ nancisci poterimus genuina, non fucata, libentèr suscipimus, & veneratione suâ, debitâ, congruâ, honoramus. Imprimis autem de Martyribus, ubi non constat veritas, disquisitionem censemus instituendam. Albo enim Sanctorum, ascriptos scimus non paucos, illo titulo, ornamentis illis indignissimos. Quod nuper experti sumus in Loyolâ. Alios autem, de quorum τῶ ὅτι vix, aut ne vix constare potest: *qui genus, unde domo*, fuerint. De quorum τῶ πῶς ἔστι, & æternâ fælicitate, dubitatur. Hic jam cum constiterit de subjecto: de *veneratione* debitâ, hoc est, modo & mensurâ disquirendum. Imprimis, Dei cultum, Latriam, quam appellant, nec possumus alicui creaturæ, nec debemus, sive humanæ, sive Angelicæ, quamvis excellentissimæ,

38

mæ, impendere. Hoc fatebitur Bulengerus & tota Schola non insanientium τῶν ἐξ ἀνατολῆς. Nolunt enim illi, contendunt non debere quovis modo cuicunque latriam, ne quidem cultu relativo, exhiberi. Sed secundò, non constat quis sit ille *cultus latriæ* Deo soli peculiaritèr, præcisè debitus: quibus terminis circumscribatur: Quis ille, qui solis debetur Creaturis, Modus, Gradus, Mensura, Partes, Conditio, Limitatio: omnia vacillant, vel ignorantur. Neque illud agitur, ut constare possint. Lusum diù est in hâc quæstione, & illusum per ambiguitates è privatis nempè, vel contendendi, vel ditescendi respectibus. Constet autem hoc, & facile conveniet inter nos de Sanctorum reliquiis venerandis. Magnam certè gratiam ab Ecclesiâ Christi & partibus inter se contendentibus is vel illi inirent, qui docerent, quousque progredi in hoc Sanctorum cultu & λειψανοδουλείᾳ possimus sine justo scandalo, animæ periculo, naufragio pietatis & religionis. Interim, quod pueri solent in hâc re, ut in multis, σκιαμαχοῦμεν: Repræsenta mihi *fascias* illas Servatoris: Confirma per ἀπόδειξιν πληροφορικήν, nihil imposturæ sub illis fasciis latere: Doce certissimò, illas ipsas etiamnum extare, quibus Infans sacratissimus involvebatur: Ego, quod ad me attinet, libens meritò cum summo gaudio, gratulatione, reverentiâ, εὐλαβείᾳ accurram, suscipiam, & ultra omnia, quæ vocant Barbari Iocalia, cimelia, lapides pretiosos, aurum, æstimabo. Illa omnia admittam quæ Ecclesia vetus, ad finem usq; Concilii Chalcedonensis, fecit, admisit, usurpavit. Certum est, posteritatem refixisse antiquos illos terminos ab Augustino, Hieronymo, Chrysostomo, & aliis fixos: modum omnem excessisse, & mensuram: quod ita esse demonstrabo, cum ad ea sit perventum, quæ Baronius, quod ipse ait, tractat accuratè, de *reliquiis*. Interim, sic habeto, Paganos μυσαττομένους olim, corpora, cineres, sepulchra Sanctorum, cum Iustino Martyre, detestamur. Eorum vel ἱμάτια sunt αἰδέσιμα: Non tamen perinde atque corpora, quæ nec ipsa adoranda.

39 Atque ita breviter in præsenti defunctis hâc διασκέψει de Reliquiis, peregrinandum est nobis ad Bethleemiticum præsepe, casam, speluncam, domum, locum, in quo mor-

talitatem induit Deus verbum. Hinc ille affectus Chrysostomianus, quem è cõmentariis in Luc. 2. repræsentat. *O si mihi videre liceret illud præsepe, in quo Dominus jacuit!* Sed oculis illud suis usurpare non poterat: non enim extabat idem præsepe per Chrysostomi ætatem: nec poterat peregrinantium oculis videri. Addit enim: *Nunc nos Christiani, quasi pro honore, tulimus lateritium, & posuimus argenteum. Sed mihi pretiosius est illud quod ablatum est: Argentum & aurum miretur Gentilitas: Christiana fides miretur illud luteum. Non tamen condemno eos, qui honoris causâ hoc fecère. Neque illos condemno, qui in templo fecèrunt vasa aurea. Sed admiror Dominum, qui Creator est mundi, non inter aurum & argentum, sed in luto nasci. Certè, quia in sapientiâ omnia administrat & qui sese voluit exinanire formam servi assumendo, non immeritò, splendorem mundi non elegit, qui servili conditioni non congruebat.* Ita præmeditatur hic, quisquis erat, nam Chrysostomus non est Commentator. Vas non erat: fortè ruminabat aliquid de Baptismo: ac de pelvi somniabat, in quâ recens natus infans aquâ vel lacte abluebatur. Neque erat præsepe illud ligneum: lapideum erat, è rupe excisum & excavatum: ut & ipsum ibidem stabulum, αὐτοφυὲς, non è quercu aut robore parieti affixum. Neque ait, laminis argenteis obductum, sed argenteum planè, & loco alterius ablati suppositum. Sed Authorem ψευδεπίγραφον, nam (ut dixi) Chrysostomus non est, fecit insuper ψευδεπιλήσμονα: ut destinam quandam casæ illi cariosæ & ruinam minitanti, quam credulæ plebeculæ & hianti ostendere solent Romæ, sic apponeret: quam ὑπήφος Bulengerus credit fuisse genuinam, germanam, illam ipsam, in quâ natus fuit Iesus, credat homo credulus: neque enim impedimus, casam illam, vel domunculam Bethleemiticam, vel ligneum, si vocare placet, monumentum, aut quicquid denique sit è quacunque materiâ conflatum, Romam translatum: suam ipsi pietatem non invidemus: ille nostram ne invideat nobis, seu simplicitatem, sive εὐλάβειαν, qui nostram non possumus hisce præstigiis fidem accommodare, vel credulitatem, cum nec infima antiquitas hujusmodi res vel commendatas vel commemoratas retulerit: licet superstitiosi essent homines ultra modum, & miraculis con-

fingendis accumulandisque, sub prætextu pietatis & piarum fraudum assueti. Qui omnes, hanc ligneam, luteam, lateritiam, marmoream, argenteam casam, vel laminis argenteis obductam, ad aures nostras non transmisêre. Quod si *casa* nunc aliqua Romæ visitur Bethleemitica, unde factum, ut *spelunca*, quam modò Baronius cum antiquis Patribus profitebatur, in *casam* transierit? Vnde autem factum? quâ hominum incuriâ? quo contemptu potius, ut nominis famâ, miraculorum multitudine, populari frequentiâ, donorum etiam splendore & oblationum proventu, ædiculæ illi cedat, olim Nazaritanæ, nunc fortassis Lauretanæ? præcipuè, cum illa casa Romæ sita sit, ocello terrarum orbis: arce & Metropoli religionis. Certè Christi nativitate *casa* nobilitata: Romæ posita: obscurare deberet alteram illam ædiculam in angulo quodam, & gurgustiolo Italiæ collocatam. Certè, non aliter statuere possumus, quàm locum Christi nativitate nobilem multis parasangis anteire illum locum, in quo B. Virginem de sponsalibus compellabat Gabriel. *Mirum autem, quo procedat Græca credulitas*, non immeritò dixit Exercitator: addidisset, *Quò artes, & imposturæ Mangonum?* Certè, per ridiculas hujusmodi fabulas & à sensu communi alienas fidei Christianæ & dignitati detrahitur, & sannis exponitur ἀθεϊζόντων, qui non pauci dicuntur apud illos inveniri, ubi ejusmodi τερατολογήματα exprimuntur. Spelunca vocabatur locus Nativitatis. Credidit rectè vocatam Cardinalis. Nec injuria: cum etiamnum apud nostrates hujusmodi ædes, stabula, præsepia, è rupibus excisa inveniantur. Casa Romana lignea est, non lapidea. Domus compaginata, non αὐτόροφος. Mirum est, virum doctum, diligentem, curiosum, memoriosum, oblitum fuisse eorum, quæ paulò prius, sect. nimirum 2. attulerat, in quibus perstringit Cyprianum, tanquam rudem & locorum Sanctorum ignarum, quod Dominum Iesum in Rustici cujusdem *casulâ*, natum arbitraretur in agro alicubi Bethleemitico. Spelunca autem non potest esse casa, non magis quàm casa sit spelunca. Hæc tam inconsiderata & repugnantia tradi in Annalibus non debuerant de Casâ Betheemiticâ Romam translatâ, quæ spelunca, & non domus, erat.

Venera-

Veneratione autem habitus Natalis locus. Agnoscò libentèr, de domo, speluncâ, stabulo Bethleemiticis. Et quod magnus ille Patriarcha Iacob, de loco suæ nocturnæ quietis dicebat, *Hic locus est Bethel, domus Dei*, multò ego magis de Natali Servatoris usurpé: in quo, factus Emanuel, ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. Palæstinam, licèt pollutissimam propter inhabitantium enormia peccata, hanc tamen ipsam ob causam, Iesu Christi scilicet ἀναστροφὴν non immeritò solemus *Terram sanctam* appellare. Non quòd sanctitas ulla locis adhærescebat jàm prophanatis. Non quod debeatur loco cultus aliquis specialior: ne quidem reverentia, vel respectus nisi relativus: sed propterea quod cum gratissimis animis recolere debeamus, Dei optimi maximi collata in nos beneficia, multa efficaciùs, id quicquid est officii, præstamus, cum mentem, oculos, digitos intendere, ad memorias eorum præsentes possumus, & quasi singulos actus, per sua momenta temporum, per circumstantias rerum, locorum distantias intueri. Hoc ipsum ergà Paulam suam observat Hieronymus. *Illa enim ingressa Bethleem, me ipso audiente, jurabat, inquit ille, cèrnere se, oculis fidei, infantem pannis involutum: vagientem*(Hoc tamen ego non credo, de beatissimo illo Infante) *in præsepi Dominum: Magos adorantes: stellam fulgentem, desuper: Matrem virginem: nutricium (Iosephum) sedulum: Pastores noctè venientes: parvulos interfectos: Herodem sævientem: Ioseph & Mariã fugientes in Ægyptum.* Et credo equidem, non esse adeo stipitem, truncum aliquem, vel profanũ, & ab omni affectu religioso alienum, quin si, campos ubi Troia fuit, hoc est, Bethleemiticum oppidum, vel agrum præsens insisteret, statim, ut religiosa illa matrona, quasi extra se raptus, exclamaret, *Salve Bethleem, domus panis, in quâ natus est ille panis, qui de cælo descendit. Salve Ephrata, regio uberrima, &* καρποφόρος, *cujus fertilitas Deus. In te etenim nascebatur, qui ante Luciferum genitus fuit.* Chrysostomus narrat, alicubi suâ ætate usurpatam consuetudinẽ, ut in Arabiam peregrinantes abirent, Iobi sterquilinium, & locum illum invisuri, ubi eximius ille Dei pancratiasta & contra diabolum Stephanites decertaverat. Διὰ τοῦτο πολλοὶ νῦν, μακράν τινα καὶ διαπόντιον ἀποδημίαν στέλλονται ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς, εἰς τὴν Ἀραβίαν τρέχοντες 40

To.6.pa.490 ἵνα τὴν κοπρίαν ἐκείνην ἴδωσι, καὶ θεασάμενοι καταφιλήσωσι τὴν γῆν τὴν τὰ σκάμματα στεφανίτου δεξαμένην ἐκείνου καὶ τὸ χρυσίου παντὸς τιμιώτερον αἷμα. Non quod ille ſanguis tum reſtabat : ſed quod eo in loco olim fundebatur. Meo quidem animo, nihil magis accendit pietatem & deſiderium noſtrum inflammat erga Deum, quam in rem præſentem veluti deſcendere per orationem ad Deum fuſam meditationem de Deo ſeriam iis in locis, ubi ille olim magnalia ſua declaravit. Certè, ſi in monte Olivarum conſtitutus juxta Bethaniam hiſtoriam Chriſti Ieſu aſcendentis in cælos ex Actibus Apoſtolicis legerem, vel recolerem; videre mihi viderer Dominum ἐντειλάμενον τοῖς Ἀποστόλοις, nube candidâ derepentè circumfuſum : per aerem, in cælos, lento paſſu gradientem & cætera illa, quæ in rem præſentem teſtes Apoſtoli adhibiti intuebantur.

Non adeo irritant animos demiſſa per aures,
Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus.

Et iſtum uſum qui negant reſultare de viſitationibus locorum Sanctorum, de peregrinationibus ad loca illa Ieſu Chriſti θεανθρώπου veſtigiis calcata, ego illos ſapere & valere ultra homines crediderim, quibus non eſt opus ad pietatis ſtudium vel exercitium humano aliquo infirmitatis naturalis adjumento. Ante Helenam illam Conſtantini matrem, profecti erant multi Hieroſolymas, Deum ibidem ardentiùs veneraturi, inſtat Bulengerus in Alexandro : recte! & poterat in pluribus illo vetuſtioribus. Neq; peregrinationem religioſam ad loca, ut appellant, ſancta, quiſquam improbaverit, qui in rebus Chriſtianæ Eccleſiæ veteris non eſt hoſpes. *Non ſumus tam ſcrupuloſè religioſi,* ait Molineus, *ut putemus hoc ævo illicitas eſſe omnes peregrinationes : aut nefas eſſe loca inviſere Chriſto in terris habitata : nec abominamur monumenta Sanctorum. Nec temerè damnaverimus quemquam ſuperſtitionis, qui ex itinere diverterit ut Hieroſolyma & quæ ibi ſunt ſacræ antiquitatis veſtigia contempletur. Nam ſi non eſt illiberalis curioſitas illorum, qui Pyramides, qui obeſa ſenio ſaxa, qui Amphitheatri rudera, qui Græcas vel Romanas antiquitates perveſtigant ; quis ſanus vituperaverit hominem, qui ſedulò oculis legerit loca, ubi Deus Iſraelitis mare diviſit : aut ubi lex promulgata eſt : aut Templum extru-*

ctum :

ctum: aut Christus crucifixus? Imò, nec eum reprehendimus, quem aspectus talium locorum, ad Deum ibi adorandum commoverit: aut qui oculis suis usus sit ad incrementum pietatis, tactus non lapidum, sed Dei reverentiâ. Hæc ille Tractatu de hoc ipso argumento. Improbat autem, & meritò, peregrinationes, ut appellat malas, invectas scilicet, vel ad superstitionem, vel ad quæstum, vel tyrannidem. Quas & ipsas nemo sanus è Catholicis-Romanis non improbaverit, ut de lanâ caprinâ, quod dicitur, vel περὶ ὄνου σκιᾶς hic rixare videantur contendentes. Concludatur autem hæc de loco Nativitatis dissertatio boni illius Bernardi apostrophe. *Bethleem parva, sed magnificata à Domino! magnificavit Te, qui factus est in Te parvus è magno. Quæ tibi civitas non invideat pretiosissimum illud stabulum & illius præsepis gloriam? In universâ siquidem terrâ, jam celebre est nomen tuum, & beatam te dicunt omnes generationes. Vbique gloriosa dicuntur de Te, Civitas Dei! ubique psallitur, Quia homo natus est in eâ, & ipse fundavit eam altissimus.*

Erant autem pastores in eâdem regione, vigilantes & custodientes vigilias noctis super greges suos. Et eccè Angelus Domini stetit juxta eos, & claritas Dei circumfulsit eos: & timuêre timore magno. Et dixit ad eos Angelus, Nolite timere, eccè enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erat omni populo: quia datus est vobis hodiè Salvator, qui est Christus Dominus, in Civitate David. Et hoc erit vobis signum, Invenietis Infantem, pannis involutum, & positum in præsepio. Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terrâ pax hominibus bonæ voluntatis. Neque locum hic commemorat, nec Pastores de nominibus vel numero citat. Tres fuisse volunt quidam, ut & Magos: nec est, cur hanc Bedæ sententiam rejiciamus & aliorum ab antiquâ Traditione proculdubio desumptam. *Ad Orientem in Turre Gregis, mille passus à Bethleem civitate segregata est Ecclesia trium Pastorum divinæ Nativitatis consciorum monumenta continens.* Ait *monumenta*: quia cum ibidem habitarent, ibi defuncti sepeliebantur. *Distat*, inquit Haymo, *turris illa Gregis uno milliario à Bethleem, in quâ etiam hodie trium Pastorum corpora requiescunt.* Gen: autem 35. 21. juxta Ephratam, (ea autem est Bethleem) mentio

41 — *De locis sanctis cap. 8.*

tio fit Turris Eder sive Gader, quæ à gregibus ovium in eo loco congregari solitis & stabulari illam sortita est appellationem. Hieronymus in locis Hebraicis, *Mille circiter passibus Turris Gueder, quæ interpretatur Turris gregis, quodam vaticinio pastores Dominicæ Nativitatis conscios antesignans.* Et lib. Quæst. in Gen. cap. 31. *Et profectus est Israel, & extendit Tabernaculum suum trans Turrim Ader. Si sequamur ordinem viæ, Pastorum juxta Bethleem locus est, ubi vel Angelorum grex in ortu Domini cecinit: vel Iacob pecora sua pavit loco nomen imponens: vel, quod verius est, quodam vaticinio futurum mysterium monstrabatur.* Et in Epitaphio Paulæ, *Haud procul indè descendit* (nempe Paula in suâ peregrinatione Cananaïca) *ad Turrim Ader: id est, Gregis.* Hìc igitur stabulabantur noctu caulis inclusæ oves cum Pastoribus: qui & suas casulas vel tuguriola habebant contra cæli intemperiem, dum pro muneris sui ratione, vitæque suæ statu gregibus suis invigilarent. Nec repudianda Brochardi observatio cum vetustioribus congruens: *Contra Orientem Bethleem, est Turris Adar, ubi creditur Iacob post Rachelis mortem aliquo tempore mansisse. Hic Pastores horâ felicissimi ortus Servatoris audierunt vocem Angeli, Euangelizo vobis gaudium magnum: quod quidem non nisi divinâ dispositione, & sapientiâ actum est, ut illo in loco Filius Dei annunciaretur natus Pastoribus, in quo sanctus ille Pastor Iacob fuerat commoratus: à quo descenderat Stella ex Iacob, id est, Virgo, quæ suum, & nostrum peperit Servatorem.* Multi autem post Hieronymum locum è IIII. cap. Prophetiæ Micheæ huc referunt; *Et tu Turris gregis nebulosa, filiæ Sion usque ad te veniet potestas prima: regum filiæ Jerusalem.* Christophorus à Castro vult intelligi Turrim Templi Hierosolymitani. Sic etiam opinatur Torniellus ad annum mundi 2305: & fieri potest ut ad illam intenderit Micheas: non tamen sequitur non respexisse vaticinium illud ad Turrim Adar, juxta locum Nativitatis. Neque enim Spiritus Sancti effata in Divinis Scripturis μονοπρόσωπα sunt: vel quoad sensum suum, & sententiam μονήρη: ut certo uni affixa, & non diversis applicanda: præcipuè, cum solus è Prophetis Micheas, locum Nativitatis Bethleem de nomine citet. Est ergo mihi persuasum, non ad solam Hierosolymā respexisse Micheam: potius

potius dubium videtur, an omnino eò respexerit. Chaldeus Paraphrastes in illo vaticinio, non Locum, sed Christum ipsum arbitratur Turrim gregis esse nominatum.

Apud Turrim igitur Ader, in agro Bethleemitico compascuo solo, quod *Desertum* vocat Eliab, 1 Sam. 17. erant 42
Pastores, sive Domini gregum, seu potius mercerarii & conductitii. Tres, sive plures, non enim constat: ἀγραυλοῦντες, ait Lucas: hoc est, ἐν ἀγροῖς αὐλιζόμενοι mansionem facientes, stabulantes. Neque enim necesse est ut sub Dio fuisse perpetuò arbitremur quoties pernoctabant apud Greges. Est quidem ἄγραυλος, ὕπαιθρος. Sed & alia significat; nempe ἔρημον: quæ significatio ab hoc loco non est aliena: & apud Nicandrum in Theriacis, ἄγλαος καλὸς, λαμπρὸς, εὐπρεπὴς, ὡραῖος: quemadmodum exponit Scholiastes. Vetus Interpres, ait Maldonatus, videtur legisse, non ἀγραυλοῦντες, sed ἀγρυπνοῦντες: nec immeritò. Solent autem Græci, διὰ τοῦ παρεπομένου τὸ προηγούμενον δηλοῦν: ut doctissimus Scholiastes Apollonii observat, & necesse omnino est ut ὕπαιθροι, νυκτερεύοντες ἐν ἀγροῖς, & ibidem αὐλιζόμενοι, sint ἀγρυπνοῖ: præsertim, ἐν φυλακῇ constituti, quales erant isti Pastores. Sunt qui de fistulâ pastoritia hic cogitant, & ἀγραυλοῦντας vertunt ἐν ἀγρῷ αὐλοῦντας, canentes in agris. Cujus interpretationis meminit & meus vetus Scholiastes Græcus in quatuor Euangelistas. Ἀγραυλεῖν οἱ μὲν ἑρμηνεύουσι, ἐν ἀγρῷ αὐλεῖν. Ἔστι δὲ φύσει λέγεσθαι. οἱ δὲ τὸ ἐν ἀγρῷ αὐλίζεσθαι, ἤγουν, διανυκτερεύειν. Nec omnino rejicienda hæc interpretatio, cum pastoribus, etiam tum temporis, fistulis suis canere in more positum fuerit: Et ἄγραυλον Hesychius exponat κάπυρον: quam vocem fistulator Pastor de se usurpat apud Theocritum: καὶ γὰρ ἐγὼ Μοισᾶν κάπυρον στόμα. Quocirca non est, cur veterem interpretem sugillent viri docti, quod *Vigilantes* verterit, cum & vigilare, sit stationem excubiasque obire. At perridiculum est, quod inde Scaliger & similes è Novantium factione, qui contra veteres omnes consuetudines & traditiones solent insanire, colligunt Christum non potuisse per Decembrem mensem nasci, quia neque greges, neque pastores, per aeris inclementiam, sub illâ anni tempestate, in agris sub Dio versari possent. Ineptissimè! ut semper solent ii, qui refigere volunt τὰ ἀρχαῖα. Quasi Iacob non

dixerit

dixerit de seipso vitam pastoritiam apud Labanem exercente, ***Die noctuque æstu urebar & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis***: Gen. 31. 40. Quasi nos nesciamus Armenta nostra, greges nostros, etiam agnos tenellos, in Angliâ, sub Iove frigido, pluvio, nivoso, per dies & noctes in Decembri mense stabulari. Et tamen longè inclementior in Aquilonaribus istis regionibus aër est, quàm apud illos Australes. Erant ergò in agris, etiam per Decembrem, manentes, vigilantes, custodientes greges suos: hoc est, sedulò, fidelitèr, diligentèr, munere & officio suo fungebantur, & subitò ecce Angelus Domini stetit juxta illos: ἐπέστη, de loco superiore, astitit: in aere apparuit, quasi eorum capitibus imminens: quemadmodum vox illa rectè feret: sed rectè Interpres, *Stetit juxta illos*.

43 Hunc ego Angelum libenter existimem Gabrielem fuisse, qui imprimis solus apparuit: & deinceps cum illo multitudo cælestium. Nam hujus operâ & ministerio in toto hoc negotio Incarnationis visum Deo uti. ***Iste Angelus Gabriel***, inquit disertim Origenes, *ad illos benè vigilantes pastores venit, & Domini generationem iisdem annunciavit. Angelus ille cubiculi Mariæ janitor, cunarum Domini custos, Infantis Christi gerulus*: quemadmodum loquitur Hieronymus, Epist. 48. ad Sabinianum. Angelus autem singularis, solus apparuit primò: & deinceps exercitus Angelorum: *Multitudo cælestis militiæ laudantium Deum.* Quod ad modum apparitionis attinet: ipse Archangelus, cæteri omnes, novo quodam lucis ornatu, & lucis quidem inenarrabilis amictu veluti, apparuêre. Intempestæ noctis horâ pastores circumfulsit nova lux de Cælo, Bernardus ait. Et longè antequam effulgeret ista lux, Esaias cap. 60. ver. 2. dixit, *In tenebris, & caligine, lux & gloria Domini orta est*. Quo capite, quum de magno hoc mysterio Vates ille Euangelicus tractet, quid impedit, quò minùs hanc ῥῆσιν, saltem sensu secundario, de luce hâc Angelicâ interpretemur? Nam certè, si illud quod fuit mortis ministerium, legis nimirum promulgatio, erat in gloriâ: multo magis par fuit, ut vitæ ministerium esset in gloriâ, 2 Cor. 3. 7. Apparuisse olim Angelos Patriarchis & aliis certum est, & sacris literis testatum: sed lucis radiis coruscantes aliquando

Hom. 3. de diversis.

quando

quando apparuisse illos, nusquam proditur. Nunc autem primùm in exortu Solis justitiæ, claritas eos circumfulsit. Quæ dicitur claritas Domini, immensa, inenarrabilis, non ferenda claritas: qualis par est ut esset claritas in exortu potentis Dei. *Vt non ambigerent*, ait Leo, *de majestate pueri, quem erant in præsepi visuri, nec putarent quòd in solâ naturâ hominis esset editus, cui supernæ militiæ famularentur occursus, Angelo nuntianti ortum Domini, Pastores sunt cælestis exercitus claritate circundati.* Erat ergo Dei claritas, qui nascebatur, ut testaretur præsentem esse Dominum. Claritas à Deo immediatè circumfusa, non à Sole, maturiùs solito exoriente, diffusa, ut aliquando nonnulli somniabant. Dei autem res, res magna est: hoc est, qualem par est, rem ad Deum optimum maximum pertinentem esse. Ita apud Censorinum, de Natali die, *Annus Dei est completus & absolutus* solaris annus. Homil. 5.

Viso hoc lumine timuêre pastores: neque mirum. Erat enim subitanea, ingens in tenebris coruscatio, quæ omnia & singula timorem solent generare. Huc accedit, quòd vulgò persuasum erat Israelitis, morituros, qui cælestes spiritus apparentes vidissent. *Moriemur*, ait ille pater Samsonis, *eò quod Angelum Domini vidimus.* Pellit hunc timorem cælestis internuncius, & potius, inquit, *gaudete, nam Euangelia apporto vobis, Natus est Salvator, Christus Dominus hodiè.* Cumulum huic addunt exercitus cælestis, qui Doxologiam pastoribus, nobis, posteritati demum præcinuêre, *Gloria in altissimis Deo.* Annunciant enim, non modo dandam Deo gloriam: sed hinc potiùs Dei gloriam procuratam. Nam ad manifestationem gratiæ gloriæ divinæ, apparuit incarnatus Iesus Christus. Secundò, εὐδοκίαν hominibus apud Deum docent stabilitam: cum placatus hominibus, per filium incarnatum, inciperet in ipsis, quos dudum oderat, sibi complacere. Nam & ipsis erga Deum, per Christi meritum, *Bona voluntas*, ad placendum Deo donabatur. Neque enim *bonæ voluntatis*: sed *bona voluntas*, in Græco textu habetur. Postremò pax certa annunciata est: hoc est, κτ' γλῶσσαν, fælicitas optatissima. Pacem enim restituit *Princeps pacis* & *Magnus Pacificator* inter cælum & terram, Deum & hominem, hominem & An- 44

gelos, Dei facientes voluntatem bonam: hominem & homines, homines & creaturas, hominem & seipsum. Cætera interpretibus discutienda relinquimus, parum pertinentia ad originem Ecclesiæ.

45 *Factum est autem, ut discesserunt ab iis Angeli in cælum, Pastores loquebantur ad invicem, Transeamus usque Bethleem, ut videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis.* De communi ergo consilio, relictis gregibus, venerunt Bethleemum festinantes, desiderio suo satisfacere avidè sitientes, & invenerunt infantem (secundum quod dederat iis signum Angelus) positum in præsepi, fasciis inuolutum, ac cum eo Mariam Matrem, & Iosephum. Videntes autem completum Angeli Euangelium, agnoverunt ipsi, & aliis passim fecerunt notum: Quod utrumq; significat illud διεγνώρισαν. Illi autem omnes, apud quos Pastores hæc enunciabant, valdè sunt mirati rei gestæ seriem. Maria verò conservabat ista omnia in corde suo: *Argumenta sibi fidei conferens in corde, & componens*: Quod Ambrosius notat. Nimirum, observante Bedâ, quia Virgo sanctas Scripturas legerat, & sciebat Prophetas, conferebat ea, quæ acta de Domino viderat, audiverat, cum iis, quæ noverat per Prophetas scripta. *Reversi sunt autem Pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum erat ad illos.*

46 Sicut autem in Bethleem nasci debuit Messias, civitate illâ Davidis, ut impleretur promissio Davidi facta & semini ejus: & vaticinium à Micheâ evulgatum, cujus eventum Iudæi ipsi expectabant, ita non potuit ferè alitèr fieri, certè par & æquum fuerat ita fieri, ut prima Nativitatis manifestatio Bethleemi revelaretur: & locus destinatus nascituro Regi: nati Regis honoribus decoraretur. Clam in lucem hanc produci non solent regnorum futuri hæredes, ne Reges suppositicii obtrudantur: præcipuè, in hâc divinâ Oeconomiâ, ubi futurum erat, ut multi Pseudo-christi & Pseudo-reges pullularent. Neque alitèr fieri omninò poterat, quin in hoc ipso Nativitatis loco manifestaretur, si omninò voluit manifestari. Non minus scilicet quàm fieri potest, ut Sol mundum colluminaturus, non ab Oriente primum videatur. Etiam in humanis, *charitas* ordinata est:

eſt : & divina diſpenſatio rerum creatarum illiuſmodi eſt, ut proxima quæq; per intermediam, vim, operationem, beneficia,ad ulteriora deportent & remotiora. Dei adhuc populus Iudæi erant: alienæ à Deo Gentes,nec vocatæ adhuc ad participationem magnarum miſericordiarum ejus. Iudæi genere Paſtores erant, in proximis Bethleem agris tum verſantes. Iudæos Paſtores illi præfigurabant, de proximo conjungendos : ut & Gentiles adſciſcendas magi venientes de longinquo. *Manifeſtatus eſt Dominus Ieſus*, in ipſis infantiæ ſuæ incunabilis, ait Auguſtinus, *his qui propè, & his qui à longè erant : Iudæis in paſtorum propinquitate : Gentibus in Magorum longinquitate. Ipſo die quo natus eſt, Paſtores advenerunt ; iſti ad eum hodiè adveniſſe creduntur.* *De Temp. Ser. 30.*

Cur autem Paſtoribus annunciari potius voluit, quàm 47
Scribis, Doctoribus,Phariſæis : quàm cuicunque alii hominum generi,conditioni,ſtatui,quæſitum eſt variè, & reſponſum. Reſpondent autem aliqui,Paſtoribus ideò manifeſtatum Meſſiam,quod & antiquiſſimum Iuſtorum ab Abele: & Patriarcharum ab Abrahamo, Iſaaco, Iacobo, vivendi morem obſervarent uſurpatum. Quod David, Meſſiæ pater & origo principalis, non tantum Paſtor, ſed & in iiſdem locis paſturam exercuiſſet. Quod & olim ab omni retrò antiquitate, vita haberetur innocentiſſima Paſtorum: & in illâ Iudaici ſtatus maculatiſſimâ conditione eſſet optima. Simpliciſſimum certè genus hominum, Paſtores! à fraudibus, mendaciis, præſtigiis mercatorum & ſimilium remotiſſimum ! Propter innatam ſimplicitatem & ἀφέλειαν naturâ magis propenſi erant, & propendebant ad myſteria fidei accipienda, colenda, veneranda, quàm mundi Proceres vel Magnates : quàm docti, & eruditi literis δοκησίσοφοι, quibus plerunque ſtulta videntur & ἀήθη conſilia Dei & arcanorum fidei magnalia. Stabulis aſſueti & caſarum ruſticitati, non erant aſpernaturi vel averſuri in ſtabulis natum,& repoſitum in præſepi: hoc riſu excepiſſent Scribæ & Phariſæi. Facile ad partes ejus erant acceſſuri,& in ejus verba,vitam,conditionem conſpiraturi,quem ſibi ſuæque conditioni ſimilem intuerentur. Ita enim eſt, habet vetus verbum,

Αἰεὶ μὲν τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.

Porrò, cum in Bethleem, quod propter Prophetiam necesse fuerat, nasceretur, ubi tunc turbæ tumultusque, ex edicto, convenarum, quibus non tam convenientèr innotescere potuerat tanti mysterii administratio. Nec fortassis erant tunc temporis, nocte intempestâ, in agris alii quàm Pastores. Agricultores enim & colonos jam somnus habebat. Hinc factum ut pastores præferrentur: atque ut per eosdem indigenis, advenis, convenis innotesceret. Sed & illud non est omittendum, Ille, qui nascebatur, Pastor erat ipse. *Pastor meus*, ait Dominus, Zachar. 13. Pastor populorum: Bonus Pastor: Pastorum Princeps: atque ita quod Sedulius observat,

——————Pastoribus ille creatus
Emicuit, qui Pastor erat.——————

Nec & illud prætereundum, factum hoc omninò μυστικῶς, ut indicaret Deus, & doceret, pastoribus Ecclesiæ divinas revelationes imprimis manifestandas, & per Pastores κατ' εὐταξίαν, promiscuæ multitudini communicandas. Vt cælitus à Deo è Dei verbo pastores acciperent illa, quæ docerent alios ipsi, non aliundè, hinc inde de Triviis arrepta vel emendicata corrogarent. Et ut cum θεόθεν, & παρὰ θεοῦ accepissent, εἰς θεὸν referant, divinam nempe nominis manifestationem: ut & pastores illa visa & audita divulgarint.

48 Sequitur annus Augusti Cæsaris XLIII. urbis autem conditæ DCCLIII. quo Consules erant Romæ ordinarii, Cossus Cornelius Lentulus, & L. Cornelius Piso. Illustrissimus Cardinalis Annalista, qui natum affirmat Servatorem nostrum, quod verissimum arbitror & certissimum, in accessu Luminis: hoc est, per Solstitium hyemale, ad diem XXV. ut tunc erant tempora, Decembris, illum annum natalem in Consulatum alterius Lentuli & Messalini rejecit, ut vidimus, contra rationes Chronologiæ Euangelicæ, & ipsius, olim rectiùs institutas in editionibus primis: & quod velut cumulus accedit παρεργμάτων, ipsius primum annum inchoavit à Calendis Ianuariis sequentis anni. Pessimo certè, consilio & exemplo penitus improbando. Ita enim primus annus Iesu Christi non decurret à consulatu

consulatu Lentuli & Messallini, sub quorum tamen Consulatu illum natum autumat, hoc est, non à Natali die suo, sed Epoche aliâ & alienâ. Qui nascebatur Olympiade CXCIIII. non in illâ, sed CXCV. in lucem edebatur. Leviusculum visum est hoc in Annalibus Animadversoribus, ut videtur, qui nihil de eo retulerunt. Sed est ingens παράληρημα; inde enim τὰ ἀποτελέσματα, & quicquid est depēdens à tempore Natalitiorum, versatur in lubrico & incerto. Non hîc se exercent aliqui: & tamen nihil est per Annales magis Anomalum. Annus ergo Iesu Christi primus, à XXV. Decembris mensis decurrens, annum duplicem Romanum Consularem includit: illum nimirum, quo Augustus XIII cum Plautio Sylvano Consul fuit: & illum sequentem, a Calendis Ianuariis incipientem, quo Cossus Cornelius Lentulus Magistratum ἐπώνυμον cum L. Cornelio Pisone gerebat. Duplicem quoque annum Olympiadicum à solstitio æstivo decurrentem: quæ ratio per omnes deinceps annos Iesu Christi, inita, retinenda est & fideliter discernenda. Sed jam ad Circumcisionem progrediamur, quam sic persequitur Euangelista Lucas, *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Iesus: quod vocatum fuit ab Angelo, priusquã in utero conciperetur.* In quo respexit ad illud, quod à Sancto Matthæo refertur, Matth. 1. 21. *Pariet filium, & vocabis nomen ejus Iesum*: & illud potiùs, quod relatum Luc. 1. 32. *Ecce, concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum.* Hoc ad Mariam: illud dictum ad Iosephum fuit.

De Circumcisione Christi Domini dicturi, a re ipsa nomine suo indicata incipiemus. Circumcisio Latinis, & 49
Græcis περιτομή, idem prorsus sonant & eandem morem indicant, nimirum amputationem pellis, quâ glans virilis membri obtegebatur. Hoc ipsum docet Deus apud Mosem, cum legem Abrahamo ferret de Circumcisione, *Circumcidetis carnem præputii vestri.* Est autem præputium tegumentum: ἀκροβυστία, extremitatem tegens, περὶ τὸ βύειν, quod ferro acuto Infantibus abscissum detrahebatur. Vnde Philoni dicitur, ἡ τῶν γεννητῶν περιτομή: qui & rem ipsam ita explicat: μετὰ χαλεπῶν ἀλγηδόνων, ἀκρωτηριάζειν τὸ σῶμα. Et certè, erat

erat χαλεπὸν & doloris plenum: quod apparet ex Historiâ Sichemitarum, Gen. 34. ubi circumcisos Sichemitas, die tertio, quo gravissimus est vulnerum dolor, Simeon & Levi masculos omnes, resistere non valentes, interimerunt. Quanquam dolorem in Infantibus non esse tam intensum rectè colligunt ex illo Sepphoræ uxoris Moysis facto, quæ cum filium in itinere circumcidisset, profectionem tamen non intermisit in Ægyptum. Erat hoc πρᾶγμα γελώμενον παρὰ πολλοῖς, ait idem Philo: nempé apud alias nationes ridiculo habebatur. Hinc Judæi Apellæ & verpi traducuntur, hoc est *vario* & λειπόδερμοι propter detractas hasce pelles vel præputia, apud Romanos, præsertim & Græcos: πρᾶγμα σπουδαζόμενον, οὐ μετρίως, cum esset res non parvo in usu nec infrequens apud alias quasdam nationes, ait Philo: Præcipuè apud Ægyptios, ἔθνος πολυανθρωπότατον, καὶ πολυσοφώτατον. Quod ipsum testantur etiam alii: Herodotus in Euterpe, τὰ αἰδοῖα. ὧ ἄλλοι μὲν ἐῶσι, ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων ἔμαθον. Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. *Virilia alii ejusmodi esse patiuntur, qualia sunt a Natura, præter eos, qui ab istis didicerunt*. Et paulo post, *Soli omnium hominum, Colchi & Ægyptii & Æthiopes ab initio statim pudenda circumcidunt*. Colchos autem vult ab Ægyptiis didicisse: imò, ἀνέκαθεν, Colchos fuisse vult Ægyptios, eò quòd circumcidebantur. Cui consentiunt de Ægyptiis Diodorus, Strabo, Epiphanius, alii. Fallit autem & fallitur Herodotus in eo, quod Phænicas, & Syros Palæstinam incolentes, hoc institutum accepisse ab Ægyptiis contendit, etiam ipsis Iudæis confitentibus. Φοίνικες δὲ, καὶ Σύριοι, οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι. Nec alii aliter apud Paganos.

50 Hoc nos é sacris literis falsissimum agnoscimus. Ægyptios autem a Syris, hoc est, ab Israëlitis Abrahami posteris, accepisse intelligimus, cum & Abraham & Isaac & Iacob descenderint in Ægyptum: & Israëlitæ diu apud illos vixerint: apud quos primò, non humana aliqua, sed divina Institutione Circumcisio & invecta fuit, & posteritati commendata: quam vicini Ægyptii futuris temporis imitabantur. Institutum autem divinum fuit, queadmodum refert θεαφόρος Moyses, Gen. 17. *Hoc est pactum meum, quod observabitis*

observabitis inter me & vos & Semen Tuum post te: circumcidetur ex vobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii vestri, ut sit in signum fœderis inter me & vos. Infans octo dierum circumcidetur in vobis, omne masculinum in generationibus vestris: tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur, & quicunque non fuerit de stirpe vestra: eritque pactum meum, in carne vestra in fœdus æternum. Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Hæc erat prima institutio divinitus, & origo Circumcisionis: non ἐθελοθρησκεία aliqua voluntaria, sed sanctio divina sub ingenti quoque pœna constituta. Verum est, fuisse & gentes alias κολοβοὺς τοὺς βαλάνους, ut appellat Strabo: sed falsum est ab aliquibus earum Gentium ad Iudæos derivatum istum morem: constat autem apud Israelitas primos & antiquissimos obtinuisse, atque inde derivatum ad alios: Ægyptios imprimis, Æthiopas (nam Æthiopes erant Homeritæ) & vicinas *tandem* nationes. *Tandem* autem, inquam, nam recentiùs etiam apud illas vicinas nationes hoc institutum invaluit & usu communi receptum fuit: Quemadmodum apud istarum gentium ἀπογόνους, Turcas etiamnum observatur, qui non minus sunt verpi, quam Iudæi erant. De quibus Epiphanius contra Ebionæos in hæc verba. *Et vero, quid est quod Ebion adeo de Circumcisione sua glorietur? cum & aliæ gentes, Idolatræ, à Deo alienæ, & Ægyptii sacerdotes se circumciderent. Quod Saraceni & Ismaelitæ & Samaritani, Judæi, Idumæi & Homeritæ faciunt. Quorum plerique illud institutum non ex aliquâ lege, sed consuetudine quadam, sine ullâ ratione suscipiunt.* Ita Epiphan: Hær: Tricesimâ. In quo illius testimonio habemus, Ægyptiorum sacerdotes & Hierophantas circumcisos: quasi peculiaris illis esset hæc consuetudo: populum autem & Laïco, (ut sic loquamur) promiscuè non circumcisos. Cùm tamē Philo ortu Alexandrinus, Herodotus, Strabo, Diodorus Siculus Ægyptiis omnibus κατὰ πλάτος hoc ascribant. Diodorus Lib. 1. narrat Colchos, καὶ τὸ τῶν Ἰουδαίων ἀνὰ μέσον Ἀραβίας, καὶ Συρίας οἰκίσαντας (sic enim legendum, non οἰκῆσαί τινας) ὁρμηθέντας παρ' αὐτῶν. Quocirca, ait, apud hasce nationes, ἐκ παλαιοῦ παραδεδόσθαι περιτέμνειν, τοὺς γεννωμένους παῖδας, ἐξ Αἰγύπτου με-

τενηνεγμένου

περιτεμνομένους τῶν νηπίων. *Ab antiquis temporibus traditum consuetudinem usurpasse circumcidendi quoscunque pueros natos, quam deduxerant ex Ægypto consuetudinem.* Et verum esse videtur: propterea quòd Incircumcisi apud Ægyptios ad mysteriorum & secretioris religionis participationem non admittebantur. Unde & Pythagoras, ut ad illorum adyta admissus penetraret, seipsum circumcidit. Narrat hoc Polyhistor ille Alexandrinus Clemens Strom. 1. ubi de Thalete & Pythagorâ tractans ait, eos versatos in Ægypto apud Sacerdotes. Δι' οὓς καὶ περιετέμνετο, ἵνα δὴ καὶ εἰς τὰ ἄδυτα κατελθὼν τὴν μυστικὴν παρ' Αἰγυπτίων ἐκμάθοι φιλοσοφίαν. A cujus participatione, cum nollent excludi Ægyptii, videntur passim admisisse circumcisionem. Et certè, sacerdotes non nominat Epiphanius, apud quem legitur. Ὁπότε καὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ μιαρεῖς τῶν Αἰγυπτίων περιτομὴν ἔχουσι. pro μιαρεῖς Petavius è conjecturâ rescripsit in margine ἱερεῖς, & vertit *sacerdotes*. Et nos olim in nostro Codice, ante Editionem Petavii, annotaveramus, forte legendum καὶ μὴν ἱερεῖς. Quæ lectio tamen non est exclusiva. Utcunque enim sacerdotes circumcidebantur, non tamen ideo erant soli sacerdotes circumcisi; Neque erant: Nam & Hieronymus, quem citat Petavius, de Ægyptiis in genere narrat, non solis sacerdotibus. Quocirca legendum potius apud Epiphan: non ἱερεῖς pro μιαρεῖς: sed μιαροί, hoc est, miseri & infœlices Idololatræ. Erant enim Ægyptii ex omnibus Gentibus maximè Idololatræ: & hoc ipso nomine, μιαροί. Quod si solis sacerdotibus hunc ritum addixerat Epiphanius, non est ille tamen contra alios omnes audiendus, indiligens aliquando enarrator. Porrò autem, quo primum tempore Ægyptii ac cæteræ nationes Palæstinæ conterminæ circumcisionem adhibuerint, non constat: Hoc nobis constare debet, posteriorem ætate Abrahami invaluisse hanc consuetudinem. Sed nec quamdiù usurpaverint constat. Certè Idumæos saltem intermisisse illam constat è Iosepho. Nam devicti ab Hyrcano pontifice & duce Iudæorum, sub illa conditione, vitam ab illo, & libertatem retulerunt, si Circumcisionem Iudaicam legem

Ἅπαντας τοὺς Ἰδουμαίους ὑποχειρίους ποιησάμενος, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς μένειν ἐν τῇ χώρᾳ, εἰ περιτέμνειν τε τὰ αἰδοῖα καὶ τοῖς Ἰουδαίων νόμοις χρῆσθαι θέλοιεν.

&

& politeiam admitterent. Quam conditionem postquam admiserant, constantissimè deinceps adhæserunt Circumcisioni. Ab initio autem erant proculdubio Circumcisi: quippe ab Esavo oriundi, qui & ipse circumcisus juxta Dei mandatum, illam consuetudinem ad suos posteros, saltem aliquamdiù, transmiserat usurpatam. Quam tractu temporum per incuriam, ut fit, desuetudinem, aut Iudæorum odium, vel rejecerant, vel deposuerant, donec, imperante Hyrcano, demum admiserunt. Atque ita statuendum arbitror de cæteris Arabiæ nationibus, Ammonitis, Moabitis, Ismaëlitis, Madianitis, & aliis à Loti vel Ceturæ filiis oriundis. Quocirca, nusquam, quod meminerim, appellantur in Scripturis *Incircumcisi*, sed titulus ille apud Philistæos resedit: qui nunquam erant ab ulla retro memoriâ vel in seipsis vel in majoribus suis circumcisi: nempe è Cham, per Mizraim oriundi, nec ad Abrahamum, ejus familiam, posteros, consanguineos, aut pactum Domini, pertinentes: sed à parentibus maledictis oriundi. Gentes autem Arabum, vel omnes, vel pleræque ab Abrahamo & Loto deducebantur. Non tamen erant illæ gentes Arabicæ & Ægyptiacæ alligatæ divinitus ad Circumcisionem usurpandam: sed sponte sua susceptam: ex æmulatione arreptam; per conditiones quasdam impositas, (Quemadmodum de Sichemitis legitur, & de Idumæis commemoravimus) per Traditionem majorum antiquam derivatam susceperunt. Circumcisio fuit apud illos, non divina Institutio, sed humana ordinatio. Ad Gentium istarum ritum & consuetudinem spectant illæ causæ susceptæ & retentæ Circumcisionis, potiùs, quam ad Iudæos, & pactum Dei, quæ commemorantur, apud Philonem. *Verosimile est*, ait ille, *non* temere circumcidi tot hominum millia, & perpeti vel cruciatus illos mutilationis sui membri & charissimorum liberorum. Et verò sunt complures, & illæ graves, causæ, quæ suadent ab hoc prisco instituto non discedere. Quatuor autem ante alias præcipuæ. Prima est, ut sic liberi essent à morbo illo gravissimo & incurabili, quem ἄνθρακα appellant; qui incircumcisos solet excruciare. Secunda, quòd eo modo purificatur corpus, & sacerdotio fungen-

Antiq. 13. 17.

do aptiores homines efficiuntur. Unde & superarrogare solent Ægyptiaci sacerdotes, quod puritatem attinet, cum toto corpore radantur, ne quid sordidum in præputiatio, vel de pellito, ut fieri solet, adhæreat. Tertia, quod cum corde similitudinem habeat circumcisum membrum; cum utrumque sit generativum. Quarta, & ea maximè necessaria, quod imprimis conducat ad πολυγονίαν. λέγεται γὰρ ὡς εὐοδοῖτο σπέρμα, μήτε σκιδνάμενον, μήτε παρεῤῥέον εἰς τοὺς τῆς ποσθίας κόλπους. Ideo vult Gentes circumcisas, esse πολυγονωτάτους & πολυανθρωποτάτους. Hæc ab illo sic illata, nihil ad Deum, vel pietatem: eò autem pertinent, ut fortassis ad alias nationes pertingant. Eoque magis, si verum sit, quod ait Philo, se hæc tradita accepisse a majoribus, qui in rebus Iudæorum experientissimi habebantur. Quæ si veræ sint, videntur apud illas nationes eo prævaluisse modo, ut eas inducerent ad Circumcisionem admittendam. Certe, non erat a divinâ ordinatione usurpata, quemadmodum apud Israelitas: sed a politicâ tantummodo & civili: aut si a religiosâ aliquâ & superstitiosâ, non tamen divinâ.

52 Quocirca, nec ex pacto tenebantur legem Iudaicam, ut videtur, observare: nec illo se, tanquam signo, charactere, aut sigillo, in Dei peculium, & servitium mancipabant. Quanquam quæri hoc potest, & certè quæritur, an illæ gentes, quæ hunc ritum Iudaicum, & apud Iudæos, divinum, sponte usurpabant, per illum ipsum sic usurpatum, se legi observandæ constituebant debitores. Ait enim Paulus Cap V. ad Galatas, *Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universæ legi servandæ.* Id est autem, qui admittit circumcisionem, tenetur is legem universam & alias ejus ceremonias observare. Ἀλλήλων γὰρ ἔχεται τὰ νόμιμα, inquit apud Paulum Chrysostomus. Sed respondeo, hoc non velle Paulum, eum, qui Circumcisionem quocunque modo, quâcunque de causâ, quocunq; tempore adhibeat, obligatum teneri ad legem universam observandam. Potest enim fieri, ut, quemadmodum vi quis Eunuchus existat, ita & invitus circumcidatur. Potest fieri, ut morbi depellendi, salutis recuperandæ gratiâ: qui tamen non tenetur ulla obligatione. Sed qui illo animo observat, quo Galatæ: hoc est, tanquam rem necessariam

ad

ad salutem: sine quâ adhibitâ, Deo placere; in fœdus apud Deum recipi, non potest aliquis: nec à peccatorum reatu absolvi & à maculis fæditatis originalis purgari. Licitum erat Arabibus, sine Dei offensa, prout ipsi suis rebus & rationibus conducere arbitrabantur, Circumcisionem rejicere vel retinere. At Turcæ hodiè & Mahumetani, qui acceptam de Moysaicâ institutione Circumcisionem, tanquam rem sacram, sacramentum cultus & religionis suæ & partem divini officii necessariam adhibent, ut se incircumcisos paradisum suum ingredi non posse putent, Iudæi sunt prorsus, in illo suo ritu, & se debitores legi observandæ, ut cum B. Paulo loquar, eo ipso statuunt & confirmant. Gentes autem nec pactum Dei, nec fœderis sigillum agnoscebant, nec ad eundem modum observabant: nam non tantum Masculos, ut Israelitæ, sed etiam fæminas suas (quomodo autem nescio) circumcidebant. Narrat hoc disertim Strabo de Creophagis, Æthiopiæ populis, qui erant κολοβοὶ τὰς βαλάνους καὶ αἱ γυναῖκες, Ἰουδαϊκῶς, τετμημένοι. Lib. XVI. Et Libro sequenti De Ægyptiis, Καὶ τοῦτο δὲ τῶν ζηλουμένων μάλιστα παρ' αὐτοῖς, τὸ πάντα τρέφειν τὰ γεννώμενα παιδία, καὶ τὸ περιτέμνειν, καὶ τὰ θήλεα ἐκτέμνειν, ὅπερ καὶ τοῖς Ἰουδαίοις νόμιμον. Docet ergo Strabo Gentes illas mulieres circumcidere: Id autem Iudaico fieri more. Quod omninò falsum est. Mares enim tantùm circumcidebant, fæminas nequaquam, Iudæi: nec obstricti tenebantur, ad circumcidendum fæminas. *Circumcidetur ex vobis omne masculinum: & Infans in vobis octo dierum circumcidetur: omne masculinum, in generationibus vestris: Et tertio, masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur illa anima de populo suo.* Nec ullibi extat, vel mandatum, vel mentio de fæminis circumcidendis. Neque Arabas, & reliquas illas gentes ad legem observandam ligatas sentiebat Author de Christi *Cardinalibus operibus,* quod rebatur Pamelius, & post illum Vasques. Ista enim, quæ proferunt, hoc non evincunt. *Inter omnia,* inquit, *Testamenti veteris sacramenta, nihil circumcisione solennius antiqua celebravit religio. Nec tantum in Hebræos, sed etiam Phœnicas, & Arabas, hæc Traditio inolevit.* Nihil enim aliud vult, quam usu receptum apud illas gentes. Si autem eandem rem, in eundem finem, ab eodem

fonte derivatam : eodem modo adhibitam usurpassent, quod seducti Galatæ fecerant, profecto legi observandæ se professi essent debitores. ἡ περιτομὴ δὲ θυσίαν ἔχει συνεζευγμένην, καὶ ἐμερῶν παρατήρησιν, καὶ τόπων φυλακήν. καὶ μυρίων καθαρμῶν τρόπους, καὶ ἐσμόν τινα παρατηρήσεων ποικίλων : ut Chrysostomus ait. Arabum tamen majores fortassis hoc pacto Divino & fœdere tenebantur, Ismael, Esau, eorum filii: & de Abrahamo geniti, è Cetura. Ait enim Dominus ad Abrahamum ἀπολελυμένως, & in genere, *Hoc est pactum meum, quod observare debetis, inter me & vos, & semen Tuum post Te. Circumcidetur ex vobis omne masculinum.* Neque semen tantum, hoc est, liberi prognati ex Abrahamo, sed tam vernaculus, quam emptitius circumcidetur : & quicunque non fuerit de stirpe vestrâ, modò in familiâ Abrahami versaretur. Quocirca, illi omnes hoc fœdere, ut videtur, tenebantur. Eoque magis, quòd ex hoc fœdere, secundum hoc pactum, Ismael, Esau, alii fuerant circumcisi. Quod si autem deinceps ipsorum posteri fuerint incircumcisi, vel circumcisionem admiserint civilem, ipsorum culpâ & negligentiâ factum est. Atque ita suo vitio alieni à fœdere mansêre divino, non ullo Dei decreto, aut operatione : non magis quàm quos redemit Christus sui sanguinis pretio, reprobi in æternum fiunt, divinâ culpâ.

53 Neque tamen sequitur hinc, obligatos eorum posteros ad legem Moysaicam observandam. Duplex est enim Circumcisio, *Patriarchalis*, & *Legalis*. Nam quoad primævã Institutionem, non fuit à Moyse, sed à Patriarchis. Deus enim, Levit. XII. pactum illud antiquum renovavit, & pacto signaculum, & obligationem adjecit, profitendi & observandi legem ad montem Sina latam. Hâc lege, Ismael, Esau, Madian, & cæteri erant antiquiores: quocirca, nec eâ tenebantur. Qui tamen, si in pacto Domini cum Abrahamo inito, illorum omnium propatore, perstitissent, pacti signaculum illæsum retinuissent, viis Domini monstratis ab Abrahamo, institissent, nequaquam promissionum spe illarum excidissent, quas fœderi Deus cum Abrahamo facto adjunxerat. Nempe Deus fuisset ipsorum, & seminis ipsorum. Paciscebatur Deus cum Abrahamo, & *semine* ejus. Semen Abrahæ triplex fere

com-

commemoratur, Christus: Judæi: Credituri. Hoc est semen temporale, & spirituale. Et ante istos, geniti de Abrahamo, Ismael, Esau, Ceturæ filii. Sed & non geniti de Abrahamo: Verum familiâ illâ ejus comprehensi, Lotus fratris ipsius filius; & ipsius etiam domus œconomus Eleasar Damascenus. Servi & vernæ in universum omnes spectabant ad pactum cum Abrahamo. Non tamen eodem modo omnes. Cautum est enim præcisè per Deum ipsum, de servis emptitiis & vernaculis, ut circũcidantur; de alienigenis, sub conditione, ut non comedant Pascha, nisi circumcidantur. Hoc est, sub integumento, ut nemo se ritè ad Dei Ecclesiam vel divinam politiam adjungat, nisi vitam instituat novam, & deponat quasi veteres superioris suæ διαςροφῆς exuvias. *Quid enim aliud Circumcisio significat*, ait Augustinus, *quàm, vetustate exutâ, naturam renovatam?* *De Civ. Dei, Lib. 10. Ca. 16.*

54 Sed omissis aliarum Gentium circumcisionibus, ad illam Iudæorum veniamus, in quâ fuit divina Institutio, præceptum obligans, Fœdus stabilitum, Promissiones ratæ, & Sacramentum memorabile veteris Legis. Multa sunt autem, quæ in considerationem hîc veniunt: nempe, Quid fuerat: Quantum præstiterat: Ad quos spectabat: Quo fructu adhibeatur: Quo dispendio negligebatur: Cui loco, Tempori, instrumento, ministerio addicebatur: Quibus demum ritibus peragebatur: Quæ in Domini Circumcisione observata, omnianè & singula vel quædam fuerint.

55 Verè & eruditè, ut omnia, doctissimus Pater Augustinus. *In nullum nomen religionis, seu verum, seu falsum, coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum, vel sacramentorum visibilium consortio colligentur*: quorum sacramentorum vis inenarrabiliter valet plurimum, & ideo contempta, sacrilegos facit. Impiè quippe contemnitur, sine quo non potest perfici pietas. Quocirca cum in populum, inter Gentes, & à Gentibus separatum, Israëlitæ in deserto, & ante, in Abrahamo assumerentur, sacramentis quibusdam, rerum sacrarum signis, instituti & assueti fuerant: inter quæ Circumcisio tenebat principatum. Cæremonia sacra & divina, ad initiandos homines illius temporis, & Deo

aduniendos: ita ut manifesta quædam esset *professio & obligatio* ad Legem Moysaicam observandam: Cum quicunque circumcidebatur, erat debitor, ut ait Paulus, universæ legi faciendæ. Et ante Legem illam latam, erat *Professio & Obtestatio* admittendi & observandi pacti illius initi cum Abrahamo. Habebant alia sacramenta, & quidem plurima, Iudæi, sed inter alia eminebat & primas obtinebat Circumcisio. Erat enim sola, separatim ab aliis ritibus, ceremoniis, sacramentis instituta Circumcisio (quasi quæ dignitate potior esset) nimirum quadringentis, & quod excurrit, annis, cætera omnia Iudaica & legalia sacramenta præcedebat. Et non Legis Moysaicæ, sed Legis naturæ, potius erat sacramentum cum Abrahamo institutum, quasi præparatio quædam & introductio ad legem & pietatis instituendæ cultum, sequutisque temporibus usurpandum: Christi denique & Christianæ pietatis mysteria eminentiori quodam modo designabat. *Tunc enim imperata est Circumcisio,* ait Augustinus, *quando Saræ effætæ promissus est filius.*

56 Sunt autem Sacramenta à Deo instituta, signa, signacula, Instrumenta. Signum vocatur à Paulo, *Accepit signum Circumcisionis omnium primus, ut hoc modo esset pater omnium circumcisorum.* Unde Iosephus in Historia animadvertit, *Voluit Deus, corporali hac notâ insigniri Gentem nostram, quò scilicet manifestò secerneretur & segregaretur à cæteris Gentibus, scilicet, ne cum illis permixta & confusa, flagitiosos earum mores, quoque fœda instituta, iniquas leges, impias superstitiones pravâ æmulatione sequi vellet.* A quo non dissentiunt sancti Patres. Chrysost. Homil. 39. in Gen. ita scribit. *Injecit iis Circumcisionis signum, quasi frænum vel vinculum, ne cum Gentibus commiscerentur.* Et adhuc clarius Theodoretus, Quæsti. 67. in Genes. προειπὼν τὴν παροικίαν φυλακὴν παμηχανᾶται τῇ εὐσεβείᾳ. Eò quod prædixerat Deus Abrahamo, quod futurus esset Peregrinus in terrâ illâ pietati conservandæ, hoc est, ne à Deo & cultu Divino ejus Posteri deviarent: tale quid machinatur Deus. Nempe imponit iis signum suum, in carne Circumcisionem, ut agnoscerentur & agnoscerent ipsi ad quem pertinerent, & sic alienis à pietate non immiscerentur. ἵνα τοῖς δυσσεβέσιν ἀναμιγέντες,

γόντες, μὴ διαφθείρωσι τὴν θυγατέρα, ἀλλ' εἰς τὸ σημεῖον ὁρῶντες, ἄσβεστον τοῦ δεδωκότος τοῦτο τὴν μνήμην φυλάττωσι. Id est enim Σημεῖον, nota, quam inurunt vel imprimunt pecoribus pastores & Bubulci, ut sua animalia ab aliis dignoscere possint.

Erat autem Circumcisio, ut erudite observat Pererius, non unius rei, nec uno modo, sed multarum rerum, & quidem multiforme signum. Imprimis erat *Memorativum*: ὑπομνήσεως nimirum illius fœderis, quod Deus pepigerat cum Abrahamo. In quo triplex promissio continebatur. De Seminis ipsius multiplicatione, hæreditate, possessione & dominio in terrâ Canaan: De Christo olim Redemptore suscitando. Quod, tacitis Pererii & Cajetani nominibus, Vasques cavillatur. Secundò, fuit signum *Repræsentativum*, illius scilicet fidei & obedientiæ, quam in Abrahamo mirabilem describit scriptura; In, nimirum, relinquendâ patriâ; in credendo Promissionibus Divinis, cui cumulus post accessit oblatio Isaac. Tertiò, Erat signum *Distinctivum*, de quo usu jam diximus. Et Quartò, *Demonstrativum* naturalis illius impuritatis, quam per carnalem illam generationem attractam in mundum nobiscum deferimus. Postremò, Erat signum *Figurativum*: nimirum, Baptismi nostri Christianorum & spiritualis illius circumcisionis cordis, quæ est mortificatio omnium concupiscentiarum. *In signo igitur data sunt hæc*, ut concludam cum Irenæo Lib. 4. Cap. 30. *non autem sine Symbolo erant signa: id est, sine argumento: neque otiosa, veluti quæ à sapienti Artifice darentur*: sed secundum carnem *Circumcisio Circumcisionem præfigurabat spiritalem*. Et Ambros. Epist. 72. *Signum, Circumcisio corporalis: Veritas, Circumcisio spiritalis: Illa membra amputat, ista peccatum.*

57 *In XVII. Gen.*

To. 2. in 3. p. D. Thom. Disput. 163.

58 Neque tantum signum, sed & signaculum fuit. Ita enim B. Paulus, Rom. 4. ait, *Abrahamum accepisse signum Circumcisionis, signaculum justitiæ fidei* in præputio; σφραγῖδα, non tantum σημεῖον. Primum erat σημεῖον, hoc est, *signum*, tum autem σφραγὶς *sigillum*, nisi quod prius notâ alicujus excellentiæ insignitur. Et quod sigillo ita obsignatur, est inter quædam Cimelia & majoris pretii utensilia. Dicuntur hujusmodi ὁ ἀποκείμενοι & ἐσφραγισμένοι: quos veluti

sub

sub *signaculo* conclusit Deus annulo signatorio communitos: Sacramenta enim omnia divinitus instituta non solum *signant* id quod *significant*, hoc est, indicāt veritatem; sed & insuper obsignant & dant velut Roboris firmitatem rei pactæ & promissæ. Rectè ergo Patres *sigilla* vocant etiam Sacramenta: quod non unâ ratione faciunt, ut rectè notatum à Theologis. Vocantur signacula, quod occludant & communiant non tantum rem sacram, hoc est, gratiam oblatam invisibilem, sed subjectum sacrum, homines nimirum gratiæ illius capaces; gratiâ illâ imbuendos, nisi repellant eam & à se removeant: Quos ideò, quod dictum est, obsignatos vocat. Nazianzenus inter Baptismi titulos σφραγῖδα numerat, quo frequentèr insignitur sacramentum illud apud Græcos. Ait autem, ideò ita appellatum, ὡς συντήρησιν, quia conservat hominem Baptizatum & custodiat sartum tectum Deo. Cæteris etiam obsignant & confirmant, eorum, qui Sacramentis initiantur, statum religionis erga Deum: nam publicè testimonium perhibent per eorum susceptionem, se esse in numero Fidelium, qui Sacramentis illis Deo uniuntur. Vocantur etiam sigilla, quòd ordinem admissionis ad Deum perficiant & confirment.

59 Signum fuit ergo à Deo impressum: sigillum ab eodem Iudæis insculptum: non ὡς ἔτυχε: non in quacunque parte corporis, sed in carne Præputii; idque de destinato consilio & præcepto divino observari jussum. Cujus rei causam non unam nobis reddunt, qui curiosiùs de eo disputarunt. Rectè autem Cajetanus apud Pererium. *Quarè Deus elegerit hoc signum, & in tali membro, sola Dei libertas est causa sufficiens.* Philo Iudæus superioribus istam adjecit. *Ejus membri circumcisio excisionem significat voluptatum, quæ mentem fascinant: Et quia inter voluptatum illecebras principatum tenent; quæ illam partem titillant & afficiunt, idcircò Legislatores eam partem mutilari jusserunt; significando resecandas esse voluptates superfluas, non hujus unius tantum generis, sed alias omnes per hanc unam subindicantes.* Hanc rationem pudicè & non inutilitèr explicavit Philo, quam Iudæorum Magistri, prostibula pudoris, & continentiæ, non solùm religionis carcinomata, impunè satis prosequuntur

apud

apud Tostatum in Gen: XVII. Hanc porrò rationem assignat D. Tho. 1. 2. Q. CII. art. V. Qui & aliam tangit hisce verbis, *Tertia ratio est in sugillationem sacrorum, Veneris & Priapi, quibus illa pars corporis honorabatur*: de qua ratione cum nihil attingant Interpretes, aliquæ dicenda sunt illustrationis gratiâ.

Intelligit ergò Phallos & Phallogogia quæ vocabant. 60
Erat autem φαλλὸς αἰδοῖον, ἀνδρικὸν, ξύλινον, inquit Hesychius. Sed non è quovis ligno fiebat, sed συκίνου: erat enim ficulnea imago: & posteà corio rubro obducta, ad majorem repræsentationem turpitudinis. Vide Suidam. Scholiastes Aristophanis in Acharnensibus, ad illud, ὁ Ξανθίας τὸν φαλλὸν ὀρθὸν στησάτω, commentatur, φαλλὸς ξύλον ἐπιμήκες, ἔχων ἐν τῷ ἄκρῳ σκύτινον αἰδοῖον ἐξηρτημένον. ait autem ἐπιμήκες. Ita enim Lucianus de Deâ Syriâ, Viros ipsos *navos* & pusillos describit, Μεγάλα αἰδοῖα ἔχοντας, & quidem interdum immania. In pompâ Ptolemæi apud Athenæum, Phallus memoratur aureus, cubitorum centum & viginti. Semper autem erant ἐντεταμένα. Unde ἰθυφαλλικὰ & ἰθύφαλλοι, vel, ut etiam apud Hesychium est, εἰθύφαλλοι: quomodo & Priapus ipse pingebatur. Imò, aliquando Deus ipse totus, quantus, quantus erat, φαλλὸς erat. Artemid. 1. Onirocrit: Ca. 48. Εἶδον δὲ καὶ ἐν Κυλλήνῃ ποτὲ γενόμενος, Ἑρμοῦ ἄγαλμα, οὐδὲν ἄλλο, ἢ αἰδοῖον δεδημιουργημένον, λόγῳ τινι. Lib. 5.
Originem narrat Scholiastes Comici. *Pegesus* quidem, ab Eleutheris oppido Bœtiæ, cum quibusdam Bacchi simulacris, Atticam adiit. Athenienses Deum advenientem non honorificè susceperunt. Hinc ille iratus morbum incurabilem immisit in pudenda virorum: à quo cum nullâ ope humanâ liberari possent, oraculum adeuntes, moniti sunt, non posse aliter sanari, quà si φάλλους privatim & publicè habitos in honore circumgestarent. Festum in honorem Bacchi celebratum, hoc modo, Phallagogia, à circumgestandis φάλλοις nominabant. Ἐκαλεῖτο δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι, φαλλαγώγια, ait Theodoret: in Therapeuticis, ἡ τοῦ φάλλου ἑορτή. προσκυνοῦσι μὲν τοῦτον, καὶ προσφιλοῦσι ὀργιάζοντες ἅπαντες. Ait Phallos veneratos & osculis honoratos ab initiatis & festum celebrantibus. Quem cultum, volunt Orphea ex Ægypto, in Græciam attulisse. Ita enim sequi-

tur apud Theodoretum. Ταῦτα ἐκ τῆς Αἰγύπτου μαθὼν τὰ ὄργια ὁ Ὀδρύσης Ὀρφεὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα μετήνεγκε. Ægyptii autem talem impuri ritus originem habuere, quemadmodum retulit Diodorus Siculus, 1. Biblioth: & ex eo Eusebius in 1. πρόπαρ. Isis occiso à Typhone Osiride & frustratim dissecto, membra ejus omnia, quanto maximo studio potuit & diligentia, recollegit, & divinis honoribus colenda proposuit. Veretrum verò, nullo modo potuit invenire; quocirca, συχνὸν illius effigiem fecit, & in Festis solennioribus adorandum proposuit. Sed & aliæ rationes afferuntur à Clemente Alexandrino in Protreptico.

61 Verùm hoc apud omnes in confesso ponitur, turpissimam hanc consuetudinem apud Ægyptios plurimum invaluisse: Deus ergo, cum & Abrahamus & ejus posteri eò essent descensuri, & sedem fortunarum suarum aliquamdiu ibidem fixuri, in odium & detestationem hujus impuritatis membrum illud sancivit mutilandum. Et hanc quidem inter alias Circumcisionis causas retulere: Sed nequaquam, vel apud Judæos, vel alios, qui circumcidebantur, pudori habebatur aut dedecori, sed honori potiùs & dignitati. Secundò, si in detestationem Phallagogiorum apud Ægyptios fuisset usurpatum, Ægyptii ipsi, nedum eorum sacerdotes, tanto honore Circumcisionem non fuissent prosequuti, ut neminem admitterent ad mysteria sua, nisi Circumcisum. Tertiò, Institutio illa Ægyptiaca, in honorem Osiridis, ab Iside inducta, posterior Moyse erat, nedum Abrahamo: ut nullo modo verum esse queat, introductam ob detestationem impiæ illius impuritatis Ægyptiorum. Accommodationes ergo multæ afferri possunt, ait Cajetanus: sed earum præcipua ratio est, quòd carnaliter Messias ex genere Abrahæ producendus erat. Nisi enim hujus Mysterii ratio habita fuisset, quilibet character, seu quævis nota, in quâcunque corporis parte, sufficeret ad distinguendum, & distinctum servandum, tam Abraham, quàm omnes posteros ejus, ab aliis nationibus.

62 Sed clariùs & distinctiùs Benedictus Pererius in hâc corporis parte impressum illud *signum*, & *sigillum* potiùs, quàm in aliâ aliquâ docet, eò quod promissio illa hoc sigillo obsignata, semen Abrahami respiciebat. Semen autem,

tem, hoc est, posteritas Abrahæ, per corporis illam partem propagabantur. Secundò, quod peccatum Originale per genus humanum omne fusum & propagatum, illo membro administro, diffundebatur. Tertiò, Peccati illius effectus: multorum aliorum & carnalis concupiscentiæ fomes & origo & fæcundissimum malorum seminarium, non aliundè, quàm ab isto fonte scaturiebat. Atque ita de Circumcisione, quatenus signum & sigillum fuit, in populo Dei dictum esto.

Erat insuper adhuc Instrumentum. In confesso ponitur apud omnes, rectè sentientes de religione, Sacramenta divinitus instituta, non esse ἀργὰ ὀνόματα aut titulos sine re, sed gratiam illam conferre nobis et impertire, quam significant: ad quam conferendam sunt ordinata divinitùs & disposita: nimirum à se & suâ institutione, non aliquâ vi naturali: sunt enim instrumenta non voluntaria, non naturalia, sed moralia. Quod libenter agnoscit & profitetur Ecclesia Anglicana, Artic. 25. in Confessione; ubi Sacramenta in genere omnia vocantur, *Signa efficientia gratiam & divinam erga nos bonam voluntatem consignantia: per quæ invisibiliter in nos Deus operatur: & non solùm nos vivificat, sed etiam roborat & confirmat nostram, in ac erga ipsum, fidem.* 63

Cum verò omnia Sacramenta sint sacri ritus & Ceremoniæ, aliquam sanctificationem & consecrationem procurantia, Sacramentum vero fuerit Circumcisio, quæri solet, quam gratiam conferat: quam purgationem afferat: quam consecrationem imprimat: quam initiationem consignet. Et primò ponitur, non eò quod sit Sacramentum verum veteris Politiæ, in statu legis & naturæ, ideò esse operativum illius gratiæ, quâ abluuntur & purgantur peccata, quemadmodum fit in Baptismo novæ legis. Secundo, si quæratur, uti quæritur, an ut Baptismus, sic & Circumcisio quæ figurabat Baptismum, cui successit Baptismus, olim peccata, vi suâ Sacramentali, ex Instituto Divino, opere operato, opere operantis, an aliquo alio modo abolere & mundare poterat. Quâ de re sunt diversæ & Neotericorum & etiam Antiquorum sententiæ. Ad nostrum pertinet institutum, qui *diegematicè* & non *dogmaticè* 64

ſcribimus, Quid veteres ſenſerint interrogare, non deciſa determinare.

65 Juſtinus Martyr patrum antiquiſſimus hæc tradit contra Tryphonem διαλεγόμενος. *Si fuiſſet ſimpliciter neceſſaria Circumciſio, ut vos Iudæi exiſtimatis, Deus non creaſſet Adamũ præputiatum: non reſpexiſſet ſuper oblationes Abelis, qui incircumciſus dedit Deo ſacrificia. Non placuiſſet incircumciſus Enoch Deo, nec eum Deus tranſtuliſſet, ita ut non eſſet inventus. Erat Noe generis noſtri princeps & origo, ille tamen cum filiis incircumciſus in Arcam introivit. Erat quoque incircumciſus ille Dei ſummi ſacerdos Melchiſedec, cui etiam Abraham decimas dedit ex omnibus, qui primus omnium circumcidebatur.* Quod vero Lotum ſervatum è conflagratione Sodomorum inter incircumciſos numerat, errat ille: nam in familiâ Abrahæ erat Lotus, tum cum Circumciſio inſtituebatur. Docet ergo Iuſtinus, abſolutè Circumciſionẽ non fuiſſe neceſſariã, ita ut ſine eâ ſalvi eſſe non poſſent, qui placerent Deo. Docet ſecundò, non fuiſſe neceſſariam ad juſtitiam: Quia Abraham ipſe per fidem erat juſtificatus, priuſquam fuerat circumciſus. Τὴν δὲ περιτομὴν εἰς σημεῖον, ἀλλ᾽ οὐχ εἰς δικαιοσύνην ἔλαβεν. Quod ulterius adhuc probat, quia mulieres, quæ tamen Deo gratæ & acceptæ placebant & juſtificabantur, non erant ullæ Circumciſæ, Καὶ τὸ μὴ δύνασθαι τὸ θῆλυ γένος τὴν σαρκικὴν περιτομὴν λαμβάνειν δείκνυσιν ὅτι εἰς σημεῖον ἡ περιτομὴ αὕτη δέδοται, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς ἔργον δικαιοσύνης. Hoc ipſum & alibi tuetur, docens Deum ideo voluiſſe Iudæos circumcidi in diſperſione finali, quam præviderat futuram, ut à Chriſtianis & cæteris Gentibus dignoſcerentur. Iuſtinum ſequitur Irenæus. *Non per hæc juſtificabatur homo, ſed in ſigno data ſunt populo.* Et hoc oſtendit, quia ipſe Abraham ſine Circumciſione & ſine obſervatione Sabbatorum juſtificatus fuit. Quæ, ut etiam & ſequentia ad verbum tranſcripſit è Iuſtino, Placebat Deo & juſtificatus habebatur.

Pa.44. Edit. Rob. Steph.

Pa.47.

Pa.96.

Lib.4.Ca.30

66 Tertullianus contra Iudæos è Juſtino accepta latius diſputavit. *Si Circumciſio purgat hominem, Deus Adam incircumciſum cum faceret, cur eum non circumcidit? vel poſteaquam deliquit, ſi purgat Circumciſio?* Quod ipſum è Iuſtino inſtat in Abele, Enocho, Noacho, Melchiſedeco, Loto, & de

de Abrahamo etiam ista. *Ante Deo placuit, quàm circumcideretur. Accepit autem Circumcisionem, sed quæ esset in signum temporis illius, non in salutis prærogativum.* Ad objectionem de filio Moysis circumciso per Sepphoram, unde necessitas ejus ad salutem astruebatur, respondet: *Non potuit unius Infantis coacta Circumcisio toti populo præscribere & quasi legem hujus præcepti condere. Nam providens Deus, quod hanc Circumcisionem in signum, non in salutem daturus esset populo Israel, iccirco filium Moysis ducis populo futuri instigat circumcidi, ut, cum cœpisset per eum populo dare præceptum Circumcisionis, non aspernaretur populus videns exemplum istud in ducis filio jam celebratum.* Signum quoque distinctionis ad illud tempus cum Iustino retulit, quando dispersi Iudæi inter Gentes per illud dignoscerentur. Concludit autem, *Sicut Circumcisio carnalis, quæ temporalis erat, tributa est in signum populo Contumaci: ita Spiritalis data est in salutem populo obedienti.* Neque alitèr ille de Circumcisione.

Origines non tam expresè loquitur, tamen cum rem 67
carnalem appellat & corporalem: cum spirituali apponat, cum doceat Christianos meritò eam ut infirmam dimisisse: cum in V. contra Celsum statuat, *Quàm diversa sunt Circumcisorum dogmata, tam diversa est & Circumcisio*: satis patet, quam ille sententiam de vi & efficaciâ Circumcisionis tueatur. Athanasius To: I. in Orat: de Sabbato & Circumcisione, *Circumcisio*, inquit, *nihil aliud denotabat*, ἢ τὴν τῆς γενέσεως ἀπέκδυσιν. Et Circumcisio figura & typus erat τῆς διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπεκδύσεως. Abraham enim postquam Deo credidit, Circumcisionem recepit pro notâ insignibusque ejus Regenerationis, quæ per Baptismum comparatur. Circumcisio σημεῖον ἦν, Regeneratio autem τὸ σημαινόμενον. Illud autem in Iosuâ scriptura planè demonstrat. Iesu enim Nave, ad mandatum Dei populum in Galgalis circumcidenti, locutus est ad eum Deus, *Hodie abstuli opprobrium Ægypti à vobis.* Circumcisio igitur ablatio est generationis Ægyptiacæ. Hoc abstulit Deus: ne ulterius, veluti in Ægypto nati, servitia haberentur, sed Terræ repromissionis indigenæ. Quæ cum ita sint, videtur omninò data Circumcisio, ut auferatur vituperium terreni stemmatis ab Abrahami posteris, quô deinceps

non sint obnoxii maledicto, Terra es, &c. Ablatum est enim ὁ ὀνειδισμὸς τοῦ περιτόματος. Id autem tunc factum fuit εἰς τύπον Baptismatis per Christum instituti. Tunc autem ex parte fiebat, ὡς ἐν σκιᾷ. Neque aliter in Synopsi Gregorius Nyssenus in Testimoniis è Script. pa. 989. To: 2. *Quod neminem justificet circumcisio, perspicuum est: Abraham incircumcisus servivit Deo. Primum acceptus & probatus fuit, & tunc accepit circumcisionem. Illi, qui per annos XL. nati erant in deserto, incircumcisi erant: ut & omnes ab Adamo ad Abrahamum. Sed propterea quod in Gentes miscendus erat populus, & consuetudinem cum iis ac commercium habiturus, ideò data erat Circumcisio. Secundo, cum ex Abrahamo Christus erat oriundus, ut id planè & sincerè fieri posset, opus fuit circumcisione, & per eam à cæteris Gentibus distinctione. Unde postquam ille venit, propter quem data & instituta fuerat, deinceps, quasi supervacanea, abrogata fuit.* Chrysost. Homil. 27. in Gen. *Deus circumcisionem pro lege statui voluit: non quod ad animæ salutem efficere hoc possit aliquid, sed ut Iudæi pueri, hoc gratitudinis initium circumferent quasi signum & sigillum: & ne liceret iis commisceri Gentium commistionibus.* Quod & alibi docet, etiam & post illum alii omnes Græci Patres: Cyrillus, Theodoretus, Damascenus, Theophylactus, Isidorus Pelusiota, Lib. 2. Epist. 115. multis disputat in hanc rem: concludit autem, quod non erat Circumcisio εὐδοκιμήσεως ὑπόθεσις: hoc est, Deus eâ non placabatur, ἀλλ' εὐδοκιμήσεως σφραγίς: sigillum iis impositum, qui placuerant Deo.

68 Inter Latinos post Tertullianum Ambros. in 4. Cap. ad Romanos. *Non circumcisio habet aliquid dignitatis, sed signum est tantum. Quod signum ideò accipiebant filii Abrahami, ut scirentur ejus filii esse, qui credens Deo, hoc signum acceperat ut æmuli essent Paternæ fidei, & crederent in Iesum, qui promissus est Abrahæ; cujus in figuram natus est Isaac.* Et in 13. Cap. Lucæ, *Venit ad Abraham, venit ad Moysen, venit ad Mariam: hoc est, venit in signaculo, venit in lege, venit in corpore. Adventum ejus ex beneficiis recognoscimus. Alibi purificatio, alibi sanctificatio, alibi justificatio est. Circumcisio purificavit, sanctificavit lex, justificavit gratia. Unus in omnibus, & in uno omnia. Nemo enim mundari potest nisi qui metuit Dominum.*

num. Nemo legem meretur accipere, nisi purificatus à culpâ. Nemo accedit ad gratiam, nisi noverit legem. Ergo populus Iudæorum, neque purificari potuit, quia Circumcisionem non animi sed corporis habuit. Hieronymus in 3. cap. ad Gal. *Quia ex semine Abrahæ erat Christus oriundus, & ab Abraham, usque ad Christum, multa erant secula transitura, providens Deus, ne soboles dilecti Abrahami cæteris nationibus misceretur, & paulatim familia ejus fieret incerta, gregem Israeliticum quodam circumcisionis cauterio annotavit:* neque aliter quam de signo, aut sigillo alibi loquitur.

Augustinus, in disceptandis dogmatibus Patrum Princeps, multa de Circumcisione docet. *Non Circumcisio Iudæum facit, sed Nativitas sub Dei Creatoris devotione progenita.* Quæst. 56. de Novo Testam. *Esse duplicem Circumcisionem: Carnis & Cordis; in Carnis illa, adumbratam istam. In illâ autem carnis, præputii ablationem typum esse. Carnalem esse figuram Baptismi: umbram alterius melioris usque ad Christum.* In Psal. 73. distinguit Sacramenta dupliciter: ut sint *dantia salutem, significantia Servatorem.* Sacramenta Veteris Testamenti, inter quæ præcipuum erat Circumcisio, promisisse, non dedisse autem salutem. Idem tamen alibi videtur contrarium statuisse. *Non est opus ut anfractibus longis, ea quæ concedo, probare coneris. Sed ad hoc responde, si potes. Cur ipse Isaac, nisi baptismatis Christi signo circumcisus octavo die fuisset, periisset anima ejus de populo?* Et lib. 2. de Nupt. & Concupisc. ca. XI. *Ex quo instituta est Circumcisio, in populo Dei, quod erat tunc signaculum justitiæ fidei, ad significationem purgationis valebat, & parvulis, originalis veterisque peccati.* Sed non contradicit Augustinus veteribus illis Patribus, neque sibi. Nam illi de Circumcisione nudâ, ut Iudaico, vel legali ritu, in se consideratâ, loquebantur, quod satis apparet. Augustinus non de nudâ merâ Circumcisione in se, sed relativâ, sed respectivâ, sed velut in signo: ut expresse loquitur: in cujus affirmati clariorem explicationem addit. *Non quod ante (vel absque) Circumcisionem justitia fidei nulla erat. Nam cum adhuc esset in præputio, ex fide justificatus est ipse Abraham, pater Gentium, quæ fidem ipsius erant sectaturæ. Sed superioribus temporibus omnimodò latuit sacramentum justificationis ex fide: Eadem tamen*

69

Tom. 7. con. Iulian. Pel. 4 Ca. 18. Li. 3.

tamen fides Mediatoris salvos faciebat antiquos, pusillos cum magnis: non vetus Testamentū, quod in servitutem generat: non lex, quæ non sic est data, quæ posset vivificare: sed gratia Dei, per Iesum Christū. Quia sicut nos credimus Christū in carne venisse: sic illi venturū. Quocirca, testimonia illa duo, Gregorii & Augustini, quæ Fevardentius in locum Irenæi dicit relata inter Decreta Catholicæ Ecclesiæ, (nempe à Gratiano in Collectione) non opponunt Augustinum & Gregoriū vetustioribus Ecclesiæ Patribus, ut ille opinabatur: sed explicanda sunt ex Augustino, quē, ut mihi videtur, sequebatur Conciliū Florentinū, dum confirmat, Sacramenta Veteris Testamenti, non causabāt gratiam: sed eam solùm per passionem Christi dandam esse significabant. Nostra vero, & *gratiam continent,* & ipsam dignè suscipientibus *conferunt.* Cavillatur Chemnitius, quasi voluerit Concilium, Sacramenta illa præfigurasse, gratiam dandam post natum Christum, & consummatam ejus passionem, non autem & tum datam, sed merè in signo; hoc est, significare voluisse Deum, ad merita Christi respiciendum, in quibus solis fundata fusaque gratia communicabatur. Hoc cum utrimque ponatur in confesso, inanes sunt illæ disputationes & acerbæ contentiones nonnullorum, quæ apud Scholasticos & Doctores nonnullos ventilantur: quas sopitas optamus nos, non attingimus; sed transimus ad alia Historica in hoc ritu, & primùm ad tempus definitum.

70 ***Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer: vocatum est nomen ejus Iesus.*** Hoc erat secundum consuetudinem in Israel: Ita quoque narrat de Baptistâ Lucas, *Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum.* Orta est illa consuetudo à divino præcepto in primâ Circumcisionis institutione, Gen. 17. 13. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis.* Idque sub gravissima interminatione, ἐξολοθρεύσεως; *Masculus cujus præputii caro non fuerit circumcisa, delebitur anima illa de populo suo, quia pactum meum irritum fecit.* Ubi in præcepto tradendo præcisè tempus determinatur, *Infans octo dierum.* In comminatione variant ab Hebræis & Latinis codicibus Græci: nam Græci addunt, τῇ ἡμέρᾳ τῇ διατεταγμένῃ, qui ad diem determi-

natum

natum circumcisus non fuerit: illæ voces ad diem determinatum nec sunt in Hebræis nec Latinis codicibus: unde nescio quid tumultuatur contra Augustinum & alios etiam Catholicos Bellarminus, de effectu Sacram. Lib. 2. ca. 17. cum tamen necessariâ & inevitabili consequentiâ inferantur. Circumcisus enim sic erat circumcidendus, quemadmodum ordinaverat institutio divina: erat autem illa præcisè *de octavo die*: ut omnino ille dies determinatus fuerit. Non potuit quocunque casu anticipari: nec potuit differri ex aliquâ occasione, nisi Deo dispensante, ultra octavum. Nam sola institutio divina facit Sacramenta: tollatur illa, vel in parte aliquâ, & desinit esse Sacramentum. Quocirca non assentior Vasquesio arbitranti, Circumcisionem dilatam ultra diem octavum, & deinceps admissam quocunque tempore, fuisse verum Sacramentum. Miror autem eo magis hoc ei in mentem venisse, cum exactè tueatur Circumcisionem factam ante diem octavum, non fuisse verum Sacramentum, quacunquè tandem occasione fieret: Rationem hujus pronunciati sui sic reddit, *Quia pactum Domini eo modo non observabatur*: hoc est, quod diximus, Sacramento sua ratio non constabat, quæ tota consistit in Divinâ institutione. Circumcisio, inquit, eatenus erat Sacramentum, seu signum sacrum, quatenus erat fœdus & pactum inter Circumcisum & Deum, juxta præscriptum Domini. Erat autem illud præscriptum de octavo die. Fateor non dicitur, *ne circumcidatur post diem octavum*. Sed nec adjicitur, *Licebit in aliquo casu ante diem octavum circumcidere*: ut puta in periculo mortis. Neque enim *ex se*, vel *opere operato*, aut *opere operantis* conferebat gratiam Circumcisio, sed ex opere Instituentis, qui in eâ ad Christum referebat. Quod si autem ante diem octavum infans obierat incircumcisus, ideò carebat munditie, & in peccatis moriebatur. Nam pactum Domini non ita fiebat irritum, quia nulla erat culpa paciscentis, sed dispensatio ferientis pactum. Intelligenda etenim sunt pacta Domini, ut ipse sit liber, nec vinculis adamantinis constringatur. Mundabantur Infantes ante Abrahamum, & in fœdere divino comprehensi moriebantur: illâ nimirum fœderis vi, *Semen mulieris conteret Serpentis caput*. Hoc pa-

ctum antiquius non prorsus & omninò evanescebat, nisi ubi posterius adhibebatur. Quod si Deo inevitabiliter dispensante, adhiberi hoc remedium non potuit, Dei illa inevitabilis dispensatio ab omni contemptu, negligentiâ, etiam usu excusabat exclusos. Non enim ligat ad impossibile Deus. Solummodo contemptus, vel incuria, reos efficiebat violati pacti.

71 Certè, si fuisset absolutè & indispensabiliter necessaria Circumcisio, nequaquam ad VIII. diem comperendinasset Deus, cum fieri non posset, quin interdum Infantes morerentur in utero, recens nati, die septimo, aliquo saltem ante octavum diem. Hos tamen, nec possumus, nec debemus excludere à spe & participatione pacti divini: neque dubium est, quin Deus eorum Deus esset. Ad eundem modum, ubi ratio inevitabilis obtineret, aut necessitas indispensabilis incumberet, mihi dubium non est, quin differri poterat & protelari Circumcisio. Verbi gratia, si in fugâ nasceretur Infans: Si in obsidione & expugnatione urbium: Si in die octavo, derepentè vehementiori aliquâ infirmitate conflictaretur Infans, ut sine certo & infallibili vitæ discrimine non posset circumcidi. Deus enim vult misericordiam, & non sacrificium. Neque obstat quod & Pagani quidam, & etiam Sepphora Madianitis objectabat sanguineam, vel crudelem fuisse hanc legem: non magis quàm quod objici potest, multos Infantes ex dolore mortuos. Est enim aliud emori de post facto, & tantum non occidi per infirmitatem. Esto autem, aliquos infantulos Iudæorum, cum dolorem circumcisi corporis, plagæque ferventis sustinere non potuerint, defunctos esse. Laudabiliorem faciebant eum, qui præceptis obedisset cælestibus, quod observat Ambrosius, Tom. 1. in 12. Exod. Et ob hanc causam proculdubio, per XL. annos in Deserto, nati non circumcidebantur, idque sine culpâ & reprehensione, eò quòd essent in perpetuo motu, aut saltem incerti de movendis castris. Legimus Iosue 5. fuisse toto eo tempore incircumcisos: non autem legimus reprehensos, morte mulctatos, cum tamen Dominus eorum inobedientiam, contemptum, neglectum mandatorum Dei, & sæpiùs, & vehementiùs increpaverit: & in

Sabbati

Sabbati violatorem severius constituerit. Erat autem agitatio circumcisorum, etiam virorum, periculosa, usque saltem ad diem quartum: quod patet ex historiâ Sichemitarum, qui non poterant resistere Levi & Simeon, nec tanta multitudo, cædem à duobus illatam propulsare.

Quod si objiciatur, primò Sepphoram suum filium in itinere circumcidisse: Respondeo, & verisimile est, mansisse eam in diversorio, donec & Moyses maritus confirmatâ esset sanitate, & filius de vulnere recreatus. Quod si secundò objiciatur Israelitas post exodum ex Ægypto, diù in locis circa Sinai mansisse, & aliquos intereà temporis natos, qui tamen non erant circumcisi: Respondeo, etiam istos comprehensos intra illos terminos XL. annorum verum esse. Secundò, & non fuisse circumcisos aio: ne quidem Levitas: sed ideò non circumcisos, quòd incerti fuissent, quamdiù deberent ibi manere, cum ad motum *nubis*, & ductum Angeli moverent castra: atque ita non potuisse circumcidere, quia non erant certi, an subsistendum esset, usque dum recrearentur. Nam quod Vasques Levitas circumcisos ait, frivolum est, & pari authoritate contemnitur, quâ dicitur. Quod affirmat, Infantes pati posse succussionem itineris, non autem viros, & frivolum, & ineptum, & falsum est. 72

De omissâ autem Circumcisione in Deserto, ista Patres. *Per quadraginta annos in Eremo nullus est circumcisus,* Hieronymus ait: *Soli quippe sine gentis alterius commistione vivebant. Statim ut Iordanis ripam transgressus est populus, circumcisio necessariò futuro ex commistione providit errori.* Et Theodoretus: *Cum circumcisio signum esset distinctionis gentis Hebræorum ab aliis gentibus, tali signo minimè opus fuit in deserto: & cum Hebræi, non per negligentiam & incuriam, nedum per contemptum, prætermitterent circumcisionem, sed profectionis continuæ necessitate, ab eâ excluderentur, tenerentque interim animo circumcidendi propositum, quàm primùm data esset opportunitas, non est certè vitio vertenda illius prætermissio.* Non erat ergo absolutè necessaria circumcisio, non necessitate *medii*, sed tantùm *præcepti*, in quo dispensabat Deus, lator legis, cum placeret. *Si autem salutem circumcisio omnimodò afferret,* ait Tertullianus, *etiam ipse Moyses, in filio suo,* 73

In cap. 3. ad Gal.

Quæst. 21. in Ios.

non intermisisset, quo minus octavo die circumcideret eum, quando constat, Sefforam coactam ab Angelo id in itinere præstitisse. Contra Iudæos.

74 Cum autem omnia in typis contingerent iis, non tàm propter aliquam corporalem dispositionem, quàm propter allegoricam significationem, videtur *dies octavus* huic operi destinatus, licèt dies octavus in Sabbato contingeret. Cujus sanctificatio per circumcisionis opus non violabatur. Et certè Patres ad hanc relativam institutionem, & allegoricum sensum respiciunt. ἡ ὀγδόη ἡμέρα, ait Iustinus Martyr, μυστήριόν τι εἶχε κηρυσσόμενον, παρὰ τὸν τύπον τὸν ἀπὸ θεοῦ μᾶλλον τῆς ἑβδόμης. Quodnam verò mysterium, docet Augustinus. *Et quid aliud octavus circumcisionis dies præfigurabat, nisi Christum? At quid octavus dies ad Christum?* Id sequitur, *Qui hebdomadâ completâ, hoc est, post Sabbatum resurrexit.* Explicat autem alibi, idem fusiùs, Serm. 141. de Temp. *Hujus* (Resurrectionis nempe) *rei signum circumcisio data erat patribus, ut octavo die circumciderentur. In istâ circumcisione, significabatur expoliatio carnalis vitæ, octavo die per Christi resurrectionem. Septimus dies hebdomadis Sabbato completur: Sabbato Dominus jacuit in sepulchro: octavo die resurgendo, nos renovavit: nos ergo octavo die circumcidit resurgendo: nos in ipso, spe vivimus.* Quam rationem reddidit iisdem penè verbis Serm. XV. de verbis Apostoli: repetit etiam Tractat. XXX. in Iohannem. Cur verò tempus hoc ipsum assignaverit Deus, *duplicem ego rationem invenio*, Chrysostom. ait. Prior est, quòd in tenerâ & immaturâ hâc ætate, dolor qui de circumcisione carnis procuratur, faciliùs toleratur, quàm in grandioribus. Posterior, ut isto facto addiscant, admoneâturque, quod nihil omninò animæ conducat illa carnis circumcisio, sed signi gratiâ imprimitur. Hæc & alia ibidem de circūcisione in hanc sententiā disputat: quæ nihil omninò faciunt πρὸς τὸ ζητούμενον, & ab ipsomet propositum de die octavo. Ambrosius ad superiorem rationem accedit. Enarrat 1. in Gen. ad Horontianum, *Qui octavo die regenerationis sortitur mysteria, consecratur per gratiam, & ad hæreditatem cælestem vocatur.* Quod explicatiùs ab eo traditur, Lib. 2. de Abraham, cap. XI. *Octavo die circumcidi puerum jubet lex mystico præcepto, quia ipse est*

De Civ. Dei lib. 16. ca. 26

Homil. 39. in Gen.

est resurrectionis dies. Ergo si dies resurrectionis circumcisos nos, & exutos inveniat delictorum superfluis, mundi resurgemus. Et adhuc præcipuè magis Athanasius; *Non omnium hæc dies est, sed eorũ qui mortui sunt peccato, & vivunt Deo. Ideò enim in octavâ die circumcidi à lege imperatum fuit, neque id usquam violabatur: quo schemate innuebatur renascentia omniũ post diem septimum. Nam circumcisio nihil denotabat, nisi depositionem exuviásque detractæ nativitatis. Eum enim, qui sexto die mortuus est, exuimus, & renovamur Dominicâ die, cum antiquus ille exutus regenerationem resurrectione acceperit.* Et iterum. *Circumcisio figura erat exuviarum, quæ per Baptismum deponuntur: illamque in membris genitalibus jussit fieri, ut animadverterent circumcisi, circumcisionem signum esse exuendæ vetustatis.* Abraham enim, ubi Deo crediderat, circumcisionem accepit, pro notâ & insigni ejus regenerationis, quæ per Baptismum conficitur. Quapropter, ubi venerat res quæ per figuram denotabatur, nota ipsa intercidit, & figura evanuit. *Circumcisio signum erat, lavacrum autem regenerationis id ipsum est, quod denotabatur. Veteri enim homine in totum exuto, superflua fuit illa nota, quæ ex parte rei adumbrationem præ se ferebat: Et ut Dominica dies, quæ initialis novæ creaturæ, Sabbatismum finit, ita eadem illa, regenerato homine, in otium dedit circumcisionem. Utrumque enim in octavo perfectum fuit, & initium creationis, & hominis regeneratio.*

De Sabbato & Circumcis.

Cyprianus de suâ & Collegarum sententiâ ad Fidum, 75
cum is teneret Infantes non esse baptizandos, nisi post tertium vel quartum diem: & adderet considerandam esse legem Circumcisionis antiquæ, ubi ante octavum diem non circumcidebantur, respondet Cyprianus, *Quod in Judaicâ circumcisione carnali octavus dies observabatur, sacramentum est in umbrâ, & in imagine ante præmissum, sed veniente Christo, veritate completum. Nam quia octavus dies, id est, post Sabbatum primus dies futurus erat, quo Dominus resurgeret, & nos vivificaret, & circumcisionem nobis spiritalem daret, hic dies octavus, id est, post Sabbatum primus, & Dominicus præcessit in imagine, quæ imago cessavit, superveniente postmodum veritate, & datâ nobis spiritali circumcisione.* Sunt & aliæ rationes apud Patres: qualis illa apud Ambros. in XII. Exod. *Qui singulorum membrorum officia diligenter expendit, non otiosam*

Epist. 59. vel lib. 3. 8.

sam causam in hâc hujus membri portiunculâ æstimare poterit, quâ ratione non solum circumcidatur puer, verum etiam octavo die circumcidatur, quando incipit mater pignoris nati in sanguine esse puro, quæ ante octavum diem fertur in sanguine immundo sedere. Et alibi, non tam die octavo quam ætate illâ infantili, ait; *Egregiè autem infantiæ in primis vagitibus circumcidi mares Lex jubet: quia sicut ab infantiâ morbus, ita & Circumcisio. Nullum tempus vacuum debet esse tutelæ, quia nullum est culpæ vacuum.* Cui consonat Author de Cardinal: Christi operibus.

76 Verum hæc constitutio de octavo die ad solos videtur Infantes spectasse Iudæorum, & non ad eos qui per Proselytismum ad sacra & cultum Dei Iudæorum transierant. Infans octo dierum circumcidetur. Cum verò extensivè de aliis loquatur in sequentibus, non habetur injecta mentio de octavo die, sed, *Omne masculinum in generationibus vestris tam vernaculus circumcidetur, & quicunque non fuerit de stirpe vestrâ.* Nec rectè additur in Codicibus Græcis ad vocem circumcidetur *Octavo die.* Non enim diei alicui alligabatur istiusmodi advenæ Circumcisio: neque enim id fieri potuit: Nam à quo termino ducendus erat ille octavus dies? An à primâ conversione, an à publicâ professione? Sed nec ipsa originalis institutio terminum illum designabat. Erat Abraham annorum nonaginta novem quando circumcidit carnem præputii sui. Et Ismael tredecem annos impleverat tempore Circumcisionis suæ. Sed nec die octavo à præcepto dato, & accepto circumcidebantur. Circumcidit enim carnem eorum præputii statim, in ipso die, sicut præceperat ei Deus. Itaque videtur solos Infantes ad diem illum octavũ fuisse alligatos. Nec Circumcisionem octavo die administrandũ, ad adultos, sed tantum Infantes pertinere. Ad quos etiam interminationem τῆς ἐξολοθρεύσεως spectare, arbitrabatur Augustinus: & illam eradicationem ad vitam eternam & cœlestis civitatem patriæ spectare. *Infans enim,* ait, *non circumcisus peribit morte eternâ: quia morietur in peccato suo originali quod contraxerat per Adamum.* Sed Augustini sententiam ut nimis rigidam, viri doctissimi non admisêre, licet contra Pelagium introductam.

Hoc

Hoc interea certum est, Circumcisionem admissam, signum fuisse accepti Iudaïsmi. Quicunque igitur à Paganismo ad Iudaïsmum transibant, necessariò circumcidebantur, non autem necessariò octavo die. Quod si autem & priùs circumcisi fuissent, tamen secundò circumcidebantur. Hoc est, si Ægyptius, Colchus, Idumæus, Samarita Iudaismum vellet profiteri, is, utcunque de more apud suos usurpato fuerat circumcisus, denuò tamen debuit apud Iudæos circumcidi: non alitèr quàm quomodo Iohannis Baptismo Baptizatos, Paulus in nomine Iesu Christi rebaptizabat. Qui à Iudæis ad Samaritas profugiunt, rursus circumciduntur: Similiter & qui à Samaritis transeunt ad Iudæos. Quinetiam post Circumcisionem rursus præputiati fiunt arte quâdam medicâ per instrumentum attractorium spathisterem appellatum, internam membri partem, & cuticulam attrahi sinentes, suturamque consuunt, ac glutino astringunt: atque ita præputium recuperant. Quam impiæ mentis traditionem inventam aiunt ab Esavo Iacobi fratre, ut eò faciliùs Deum ejerare, & acceptum à patribus characterem possit abolere. Hinc natam illam Dei vocem arbitrantur, Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Sed & hoc firmare nititur Paulino testimonio 1 Cor. 7. 18. *Circumcisus quis vocatus est, ne adducat is præputium: cum præputio vocatur aliquis ne circumcidatur.* Symmachum porrò narrat idem in eodem loco, Scripturarum interpretem, cum esset Samaritanus ortu ad Iudæos transiisse, καὶ προσηλυτεῦσαι, καὶ τὸ δεύτερον περιτμηθῆναι. Ad quem videtur respexisse Augustinus; *Et nunc sunt quidam Hæretici, qui se Nazarænos vocant, à nonnullis autem Symmachiani appellantur, & circumcisionem habent Iudæorum, & Baptismum Christianorum: ac per hoc, quemadmodum si quis eorum ad Iudæos venerit, non potest iterum circumcidi, sic cum ad nos venerit, non debet iterum Baptizari.* Ait Augustinus, non posse iterum circumcidi: quia impossibile præputium iterum adducere. In quâ sententiâ videtur fuisse Hieronymus, ad Cap. 52. Esaiæ. *Neque enim*, inquiens, *potestatis nostræ est præputium adducere post Circumcisionem.* Quod verò 1. Maccab. 16. de quibusdam impiis dicitur, *Et fecerunt sibi præputia.* Hieronymus interpretatur de Infantibus non circumcisis, nequaquam

Epiphan. de Ponder. & Mensuris.

Lib. 1. con. Cresan. ca. 31

nequaquam de præputio Circumcisis & adultis adducto. *Iuxta eos, qui in Maccabæorum libro dicuntur, sibi fecisse præputia: quod de nascentibus filiis, & non de patribus dicitur:* quem sequebatur Lyra. Sed hoc fieri posse docet Martialis, qui *recutitum* vocat Iudæum, quem Iuvenalis *Apellam* vocat. Et citant Petavius, ac Pererius, Cornelium Celsum medicum, qui possibile fuisse docet. Si quis colis glandem habet nudam, vultque eam decôris causâ tegere, fieri potest: sed expeditiùs in puero, quam in viro: & in eo, cui id naturale est, quam in eo, qui quarundam gentium more circumcisus est, atque in eo, cui glans parva, juxtaque eam cutis, spatiosus autem ipse coles est, quam in quo contraria his sunt. Atque hactenus de tempore dictum sit. Sequitur de Loco & Ministro.

78 Non erant Iudæi ulli certo *loco* alligati: ne quidem Synagogis, quas passim habebant per urbes suas & vicos: nedum Templo Hierosolymitano, quod nonnullis visum. Nunquam enim extat, vel præceptum, vel exemplum de illo Templo aut Tabernaculo. Israëlitæ in Gilgale circumcidebantur. Gershom in diversorio in itinere, Iohannes Baptista in ædibus paternis, & Christus Dominus in loco Nativitatis. Iudæorum hodierna praxis nequaquam persuadet eandem fuisse & antiquorum. Quanquam de Synagogis non contenderim: at certum est non potuisse olim alligari Infantum Circumcisionem ad Templum Hierosolymitanum: ut eò necesse fuisset deportari Infantes circumcidendos ab extremis partibus Palæstinæ, per omnem anni tempestatem, quâcunque corporis habitudine, idque infra octo dies. Nam ultra diem octavum nullo modo differri debuit. Sed quid etiam Iudæis fiebat ἐκ τῆς διασπορᾶς, qui in Ciliciâ, Cypro, Babylone, Romæ nascebantur? an & illi deportabantur Hierosolymam? Quocirca certum est de loco, non esse vel cum Abrahamo decisum, aut in lege designatum, aut ullo usu constitutum.

79 Non autem tam liquet de Ministro. Erat certè Circumcisio sacramentum antiquum, & quidem maximum inter Legalia sacramentum: quocirca & conveniens videri potest, & è dignitate sacramenti, ut non cuilibet è plebe

vel

vel fæce populi committeretur: non ὡς ἔτυχε perficeretur. Sed per Levitas, aut Sacerdotes: quemadmodum Baptismi administrandi ratio, ad nostros modo pertinet Sacerdotes. Sed profectò cum Sacerdotes nullibi in Israel versarentur, nisi Hierosolymis: aut in suis certis assignatis civitatibus,& nequaquam,sicut hodie,parochi,per villas, & oppida dispersim,aut erant deportandi Hierosolymas,aut ad civitates Sacerdotum, quod ineptum est, Infantes circumcidendi. Magis autem abhorret à ratione,quod commenti sunt Tolletus & Torniellus, per singulas civitates, oppida, & vicos, fuisse quosdam huic muneri, & officio deputatos, à Collegio Sacerdotum & Seniorũ Hierosolymitano. Nam deputati illi quinam erant, Laici,an Sacerdotes? Si Laici,quid opus illa deputatione,cum per quosvis Laicos, non minùs ritè circumcidi Infantes possent, quàm per deputatos aliquos a Sacerdotibus: & quid opus deputatione illâ? cum deputati derivare deberent potestatem illam suam a deputantibus,quæ ipsa debebat omninò functioni & officio sacerdotali competere,cujus exequendæ non erant capaces Laici. Sin autem velint fuisse Sacerdotes,tum passim dispergi debebant,& habitare Sacerdotes per totam terram Canaan: & abesse necessariò a suis Ephemeriis,& ministratione in Templo:quorum utrumque divino instituto, & Scripturæ repugnat. Nullibi autem constat, ullum Infantem ab ullo Sacerdote circumcisum fuisse: ne quidem Baptistam a Zachariâ patre Sacerdote; at constat circumcisos per non Sacerdotes, etiam per mulieres, Abraham suis manibus circumcidebat filios Ismaelem & Isaacum. Sepphora filium suum circumcidit ipsâ: quod ipsius factum approbatum scimus,eò quòd statim Moyses convalesceret: Et 1 Maccab. 1. mulieres illæ,quæ liberos suos contra Antiochi Edictum circumciderant,supplicio luunt capitali. Iohannem Baptistam certum est,non in Collegio Sacerdotum,sed in concilio mulierum: in cubiculo nimirum matris suæ, ubi vicinæ convenerant,ut fit,ne quidem præsenti,nedum exequenti Zachariâ. Matres autem, quarum & affectus tenerior erga recens natos infantes: corda molliora: & delicatiores manus,mihi videtur, non minus,quam Barradio, hoc præstitisse.

Torniellus, Toletus, rejecti.

tisse. Atque ita more gentis, de voluntate suâ, beatissimam virginem matrem, divini sui filii circumcidisse præputiũ, cum eodem Barradio, & aliis existimarim, & non Iosephum, quod rebatur Christophorus a Castro.

80 De instrumento Circumcisionis, non magnoperè contendunt Partes. Protestantes communitèr cultellos ferreos supponunt: nec dissentiunt οἱ ἐξ ἐναντίας, quod patet è Vasque, qui contra magistrum allegat communem Theologorum scholam, pro *cultello lapideo*, vel *ferreo* indifferenter. Et certè, in primâ ejus institutione cum Abrahamo, nullius instrumenti mentio fit: quod non omisit divinus Moysis, si ad aliquam speciem fuisset alligata. Certum est Sepphoram arrepto acutissimo lapide, in illâ περιστάσει filium suum circumcidisse. Nec minus constat Israelitas egressos ex deserto, & in terram Canaan ingressos, cultris lapideis circumcisos in Gilgale, idq; de mandato speciali. *Fac tibi cultros petrarum*, ait Deus: hoc est, siliceos: & *fac tibi*: hoc est, novos: quo præcepto non fuisset opus, si ferreis cultellis uti potuisset Sed utrumque exemplum opinor extraordinarium fuit: Hoc posterius in *figurâ*: illud prius in *periculo*. Duplicem apud illum populum generalem institutam Circumcisionem docet Iustinus Martyr: Priorem, cum & Abraham & familia circumcidebantur: posteriorem, cum Israelitæ sub Iosuâ in Galgale circumcidebantur: illam *ferreo* instrumento peractam: hanc verò *lapideo. In vestrâ priore circumcisione*, ait ille, *ferrum adhibitum est, & adhibetur. In cordis enim & animi obstinatione manetis. Nostra autem, quæ posterior numero post vestram extitit, lapidibus, qui extremâ in parte excisi sunt.* Et pag. 109. *Ille*, nempe Iosua, vel Iesus Nave, *legitur populum secundâ vice petrinis cultellis circumcidisse. Erat autem illud ejus factum annunciatio istius circumcisionis, quâ nos circumcidimur per Iesum Christum, à lapidibus, & aliusmodi Idolis, qui acervos confecit populi incircumcisi, quos ab erroribus mundi liberavit, quos in omni loco circumcidit lapideis cultris; hoc est, sermonibus Domini nostri Iesu. Iam enim docui, Christum per parabolam, Lapidem dictum à Prophetis. Quocircà, rectè per petrinos cultros, illius sermones intelligimus: quibus tanta hominum multitudo, incircumcisi priùs, patabundi, cordis circumcisione circumciduntur:*

M *tur:*

tur: quam circumcisionem per Iesum accipere Deus voluit illum populum, qui circumcisionem ab Abrahamo ortam, admiserant. Atque ita cum intranda esset terra promissionis, circumcisione secundâ circumcisi dicuntur per Iesum cultris lapideis. Augustinus autem in illâ erat opinione, circumcisionem omnem, non solam illam secundam, factam fuisse *petrinis cultris. Circumcisio fiebat ex cultellis petrinis, quia petra erat Christus*: Serm. 141. de Temp. &, *Cultellis petrinis circumcisus est populus: Petra enim erat Christus.* Serm. 15. de verbis Apostoli: & lib. 2. de peccato originali, contra Pelag. & Cæleſt. cap. 31. & Tractat. 31. in cap. 7. Iohan. Sed magis credendum est Iustino Martyri, qui & longè antiquior Augustino, & Iudæis propinquior, & ortu Samarita: atq; ita forsitan erat ipse circumcisus. Christum igitur, usitato more Iudaico, *cultello ferreo*, acutissimo, non autem *petrino*, circumcisum. Atque ita factum legi obedientem arbitror. Si qui alitèr senserint, per me ita sentiant. Neque enim funem moveo de instrumento contentiosum.

Porrò quid factum resecto huic præputio temerè definitur, & curiosè nimis inquiritur. Qui velit potiùs indignari, quàm ridere, is videat Salianum To. ult. Annalium ad annum mundi 4053. sect. 5. 6. 7. & Tolletum in 3. cap. Lucæ, hâc de re. 81 *De Christi præputio.*

Inter omnes autem ritus circumcisionis, ille præcipuus est de nominis impositione infanti: cujus nullum extat speciale præceptum, in primâ institutione apud Abrahamum: vel illâ repetita per Iosuam: aut lege in Sina promulgatâ: veteri tamen, & ab omni retro antiquitate, observata Traditione, videtur obtinuisse: cujus originem non improbabiliter, à prima nihilominus institutione arcessemus, cum venerabili Beda: qui, *ab Abrahamo*, inquit, *exortum est, ut die circumcisionis nomen parvulis aptaretur. Quia & ipse, cum Testamentum, id est, fœdus circumcisionis à Deo acciperet, eadem prius die, cum sua conjuge, nominis augmentum promeruit.* Nam per pactum illud cum Deo, & ipse Abraham, & ipsius etiam posteri, in aliam familiam emancipati, & quasi clientelam transibant. Desiit tunc esse, qui fuerat, & incipit esse, qui & qualis non antè fuerat. Non ergo mandavit expresè, nominis impositionem in circum- 82

cisione Deus, sed tamen ita insinuavit, ut perpetuis futuris temporibus exemplo præiverit. Quod primus initiatus est, & expressit Abraham, cum filium ex Sara natum, eodem die nominaret, quo circumcidebatur. Quam divinam Iudæorum Traditionem, in sacratissimo suo filio circumcidendo, & denominando observabat B. Virgo. Nam quo die octavo circumcidit eum, vocavit quoque nomen ejus Iesum. Venerat enim non solvere legem, sed implere. Quo facto suo ab Euangelistâ commemorato, triplicem nobis διδασκαλίαν commendavit. De nomine imposito: de hoc die imposito: & de hoc nomine imposito sacratissimo, IESU.

83 Omne vocabulum, ait Augustinus de Gen. ad lit. ca. VI. ad distinctionem valet: unde etiam nomen, quod rem notet, appellatum est, quasi Notamen. Festus autem, *Nomen*, ait, *dictum, quasi Novimen,* quod notitiam rei subjectæ insinuet. Quocirca, rectè è Philosophorum sententiâ Orator; *Nomina*, ait, *sunt quasi notæ rerum*. Notas autem oportet res illas; nominum subjecta, priusquam nomina rectè cognoscantur. *Rebus ipsis ignotis*, ait idem, *nota esse nomina non possunt*. Quod si autē nomina rectè imponantur, nulla res est, quin à nominē quo notatur, rei ipsius natura intelligatur. *Nullus enim status differentiarum*, quod Tertulliano videtur, *nisi proprietatibus appellationum consignatur*. Id quod in Lib. de Resur. cap. 18. instantia ejus rei ulterius comprobavit. Proprietas vocabuli vindicanda est suæ sorti: eo ipso quod resurrectio caducæ rei est, id est, carnis, eadem erit & in nomine mortui, quia caducæ rei est resurrectio, quæ dicitur mortuorum. Hoc ipsum volebat Philosophus, qui nomen definit, φωνὴν σημαντικήν: &, πάντα τὰ ὀνόματα σημαίνει τι: nempe τὸ εἶναι, ἢ τὸ μὴ εἶναι τόδε. Neque solum σημαίνειν, sed σημαίνειν ἕν, Metaphys. 3. 4. Vbi etiam rectè statuit, μὴ σημαινόντων τῶν ὀνομάτων ἀνῄρηται τὸ διαλέγεσθαι πρὸς ἀλλήλους, imò κατὰ τὴν ἀλήθειαν, καὶ πρὸς αὑτόν. sunt enim οὐδὲν ἄνευ τῶν ὑποπεπτωκυιῶν πραγμάτων, Iustino Martyri in Parænet. Hoc ut faciant, cum subjecto significato congruere debent: alioqui inanis & ridicula est nominis impositio. Sic Gregor. Nyssenus: Τί ἂν τὸ ἐν τοῖς οὖσι νοούμενον, εἰ μὴ τελείως εἴη, ὅπερ ἐστὶ, καὶ κυρίως ὀνομάζεται, ὅπερ λέγεται. Τόδε μὲν παρὰ πάντων ὂν ἐκεῖνο, ὃ κατωνόμασται,

Lib. 3. c. Mar. ca. 15.

3. Rhetor. 2.

μαστῃ, ματαίαν, καὶ τὴν προσηγορίαν ἔχει. Sunt ergo Nomina characteres expressiores rerum : quemadmodum & sermo Index animi : quod & ipsum voluit in Rhetoricis Philosophus, ubi τὰ ὀνόματα, inquit, sunt μιμήματα, & interpretationes; ubi Symbola rerum appellavit φύσις ὀνομάτων οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ὅταν γένηται σύμβολον. Ita autem disposita, μάθησιν ἐμποιεῖ : & imprimis Metaphora ac Parabola. 3. Rhetor. cap. 9. Est autem μάθησις illa duplex, κατὰ δήλωσιν, & διάγνωσιν. Quid res sit, ostendunt, quæ nominatur : & quomodo ab aliis rebus distinguitur. τὰ ὀνόματα inquit Iustinus Martyr, εἰς δήλωσιν καὶ διάγνωσιν τῶν ὑποκειμένων κεῖται πραγμάτων πολλῶν ὄντων, καὶ διαφόρων. Notant autem, id est, distinguunt : & ad distinguendum adjuvant. August. de Gen. ad lit. ca. 6. Ἐὰν δὲ μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον, censente Philosopho in Rhetor : Dividit autem nomina cap. XXI. de Poeticâ (ad quem locum sæpè nos rejecit in Rhetor.) in κύριον. κατὰ γλῶτταν μεταφορὰν, &c. Nos ultra κύριον, vel personale nomen non progredimur : quale fuit nomen Iesu, Servatori impositum in Circumcisione.

In paran. pa. 20.

Sunt autem κύρια quæ imprimis denotant & distinguunt res : quarum distinctio nobis in usu est imprimis : Notatio, nec tam obvia est, nec tam facilè admittitur, vel observabatur : & tamen illa ratio primaria est, distinctio sequitur in secundis. Illa etiam nominibus distingui possunt, quæ nullo modo dignosci vel explicari possunt. Deum enim hoc nomine à Creaturis distinguimus : at cum Deum nominamus, τὸ εἶναι, τὸ τί εἶναι, vel τὸ πῶς εἶναι, nec explicamus, nec apprehendimus, nec consequi possumus intellectu. οὐδὲν ὄνομα περὶ θεοῦ κυριολογεῖσθαι δυνατόν, rectè censuit Iustinus Martyr. Pater autem, Creator, Deus, Dominus: οὐκ ὀνόματά εἰσιν ἀλλ' ἐκ τῶν εὐποιϊῶν, καὶ τῶν ἔργων μόνον προσρήσεις. Quæ cum sint multiplicia, etiam innumera sit, ut is, qui est revera ἀνώνυμος, sit tamen πολυώνυμος, καὶ πολυωνυμίη οὐκ ἐς τόσον, ὅσον Ἰησοῦς. ut mihi liceat Callimacheium illud hymno secundo παρῳδεῖν. De quâ re, videndi Cyrillus Hierosolym: Catech. X. & Basil. To. 2. pa. 14. & 18. Cumque nominum acervos accumulaverimus, est tamen ille οὐ ταῦτα, ἀλλ' ὑπὲρ ταῦτα, ut habet Photius, Pag. 312. Est enim θεὸς, πρᾶγμα ἀπερίδρακτον, περιγραφῇ μηδεμιᾷ 84

In 1. Apol. pa. 130.

μία συγκλειόμενον. Andreas Cretensis in scripto Codice. Quemadmodum igitur Deum ἀγνώστῳ colebant Athenienses; nimirum quem animo, & cogitatione, exprimere non possent, vel complecti: ità & veteres Celtiberi apud Strabonem, Deum colebant ἀνώνυμον, quem de nomine suo pro-

Lib. 3 *p.* 164 prio citare non poterant. Ανωνύμῳ τινὶ θεῷ ταῖς πανσελήνοις de nocte, πρὸ τῶν πυλῶν, χορεύειν, καὶ πανοχίζειν solebant.

85 Cum verò huic usui inserviant nomina, ut sint, δηλωτικὰ, ut sint Symbola νοημάτων, & πραγμάτων, vel προηγουμένως, vel κατ' ἀκολούθημα, ut fusiùs disputat in VIII. Strom. Clemens Alexandrinus, rectè sentiebat Plinius, Atlantes quosdam populos, ab humanâ naturâ degenerare, qui nullis nominibus vel utebantur, vel distinguebantur. Et tamen verum est quod Philosophus observat, in rebus in vitâ communi positis, πολλὰ μὲν ἐστὶν ἀνώνυμα: atque ideò in 4. Meteorolog. ait Metaphoris esse utendũ, διὰ τὸ μὴ κεῖσθαι ὀνόματα καθ' ἕκαστον πλείωσιν, περὶ τὰ ὁριζόμενα. Et certè verũ est, res omninò plures esse, quam sunt nomina, quibus insigniuntur. Vnde Metaphoræ, & Amphibologiæ, & æquivocationes in usu sunt, quibus rerum ordo, natura, intelligentia confunduntur potiùs, quàm explicantur. Sed de rerum individuis tamen verum: non de speciebus, aut saltem generibus rerum, nisi apud quasdam gentes ex ignoratione, desuetudine, aut similibus. Sed de artificialibus verum est, quæ quotidiè vel nova prodeunt, vel innovata: & apud hasce, vel illas gentes, in vitâ & usu communi sunt, non autem apud alias: quæ tamen ipsa tandem nominibus satis ad δήλωσιν & διάγνωσιν facientibus innotescunt. Αἱ γὰρ τῶν πραγμάτων φύσεις,

In Psal. 43. τὰ ὀνόματα, κατὰ τὴν οἰκείαν ὑπόστασιν πλάττουσι, inquit Chrysostomus, οὐκ ἐν ὀνόμασι τὰ πράγματα ἔστηκεν.

86 Sed & illa etiam nomina, quæ non tantùm σχετικὰ sunt, & relationem ad aliud aliquid significant, ut Filius, Pater, Amicus: verum etiam maximè propria, & quæ ἀπολελυμένως, & καθ' ἑαυτὰ προφέρονται, quemadmodum Basilius loquitur, sunt quidem significativa rerum subjectarum, ta-

Lib. 2. *cont. Ennom.* men κἂν τὰ μάλιστα δοκῇ ὑποκείμενόν τι δηλοῦν, οὐκ αὐτὴν παρίστησι τὴν οὐσίαν, ἰδιώματα δέ τινα περὶ αὐτὴν ἀφορίζει. *Et si maximè videantur substantiam denotare, non tamen substantiam ipsam ostendunt, sed circa substantiam quasdam tantum describunt proprietates.*

tates. Cujus disertissimi & acuratissimi Theologi dissertatio de hoc argumento, contra impiissimum illum Hæreticum, totam hanc illustrat materiam nominalem. *Quis autem mentis suæ compos, huic assertioni assentiatur? quorum nomina diversa sunt, eorum substantias differre necesse est. Nam Petri, Pauli, & omnium hominum, diversæ sint appellationes, tamen una est substantia omnium. Quapropter & in plurimis inter nos convenimus, iis proprietatibus solùm, quæ circa singulos inspiciuntur, alius ab alio differentes. Quare appellationes etiam non substantias, sed proprietates, quibus singuli designantur, significant. Hinc est, ut cum Petri nomen audiamus, non substantiam ejus intelligamus, id est,* τὸ ὑλικὸν ὑποκείμενον, ὅπερ οὐδαμῶς σημαίνει τοὔνομα, *sed earum proprietatum aliquas, quæ circa ipsam substantiam considerantur. Illicò enim per hanc vocem intelligimus, Ionæ filium, qui fuit ex Bethsaida; Andreæ fratrem, qui ex piscatore ad Apostolatus ministerium assumptus erat. Qui quoniam fide præstabat, Ecclesiæ ædificationē in seipsum recepit: quorum omnium nulla est substantia, sed Hypostasis mente intellecta.* (Ita enim vertendum: nam cæcutit Interpres) *Nomen itaque istud, Petri nobis exhibet characterem separatum: ipsammet autem nequaquam substantiam. Iterum cùm Pauli nomen audimus, aliarum proprietatum congeriem concipimus animo, Tarsensem, Hebræum, secundum legem Pharisæum, Gamalielis discipulum, Ecclesiæ Dei ex zelo persecutorem: qui per tremendam illam visionem, ad veritatis agnitionem perductus fuit: & gentium Apostolus designatus. Hæc omnia illâ unicâ Pauli voce delineantur.*

Enimverò, si cum veritate staret, quòd illæ, quarum nomina 87
differunt, etiam substantiæ opponantur, omninò foret necesse, Petrum, Paulum, singulos quosque homines, differentis à se invicem substantiæ participare. Verum, quandoquidem nemo ita ignarus est, ita communis omnium naturæ imperitus, ut id dicere animum suum inducat, fallitur omninò, qui persuadere conatur, substantiæ discrepantiam, necessariò consequi nominum diversitatem. Neque enim rerum Natura Nomina sequitur, cum posteriùs nominum inventio rerum subsistentias sequuta sit. Certè, si verum esset, quod asseritur, ἔδει καὶ ὧν αἱ προσηγορίαι εἰσὶν αἱ αὐταί, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οὐσίαν εἶ[ναι]. Huc allusit opinor & Nazianz. Orat. 45. Τινὲς δὲ ταῖς προσηγορίαις ὁμοῦ καὶ τὴν οὐσίαν παχυμερῶς συνδιαιρεῖσθαι δοξάσαντες,

σαντες, ἀνάξια παντάπασι τὴν θέσιν ταῖς ἑαυτῶν ἐννοίαις δοξάζουσι. *Qui substantiam simul cum nominibus crasso modo dividi ac distingui existimant, indignum prorsus de rebus Divinis apud animum statuunt*. Non enim quia Titulus, *Filius hominis*, Christo & Ezechieli communis erat, ideo Ezechiel erat Christus. Attamen si filius hominis & filius Dei, una & eadem sit persona, rectè eodem nomine nominatur: hoc est, quod habet Athanasius pluries, ὧν ἡ φύσις μία, τούτων καὶ τοὔνομα κοινόν. *Et sequitur, ut unus idemque credatur, qui nominis & appellationis capacior invenitur, dum alter excluditur, qui non habet appellationis communioris, carens causa*. Atque hactenus de naturâ nominum in genere: sequitur de Impositione.

Tertull. lib. 4. c. Marc.

88 Apud veteres Philosophos certatum olim fuit, utrum nomina θέσει an φύσει constarent? & quidem θέσει constare dicebat Aristoteles: Stoïci verò φύσει potiùs comprobabant: Platoni visum est, *positione* quidem constare, non tamen vanâ, temerariâ, & ὡς ἔτυχε adinventa, vel promulgata, sed habito ad rei naturam respectu: quod & verum est, & consentaneum sacræ Scripturæ authoritati, & perpetuæ cuidam praxi vetustiorum. Habuit autem authoritatem dupliciter, & Dispositionis & Directionis: nam & nomen ei indidit, quo generis ortum significaret; & adduxit ad illum creaturas, ut propriis nominibus illas insigniret. Hominem, quem formavit de limo terræ, Adam, ab *adamah*, hoc est, rubrâ terrâ vel cretâ nominavit: quo eodem magisterio ductus Adam, mulierem, consortem, è latere suo formatam, appellavit Evam, quod mater esset cunctorum viventium futura, adhuc in statu Innocentiæ constitutus, utcunque narretur à Moyse factum post Transgressionē. Et Filius, qui pro Abele occiso successit, in spem promissionis, Seth appellatur: hoc est, Positio, *Posuit enim mihi*, inquit, *aliud semen pro Abel, quem occidit Cain*. Ad hoc propositū accommodatè Eusebius, *Ipsum Adami nomen, quod Hebraicum per se est, jure apud Moysen, hominis è terrâ nati cognomentum censeatur, cum apud Hebræos, Adam, terra nuncupetur; ex quo falsum sit, ut qui primus è terrâ nascebatur, is à Moyse, Adam, verè ac propriè diceretur. Quamquam & alia quoque hujus appellationis ratio esse potest, quasi ex rubro colore ducatur, & corporis naturam repræsentet*. Quam rem pluribus ibidem

dem doctissimè persequitur, Platonis illustrando doctrinam, quam in Cratylo tradidit, de Nominum impositione, mutuatus illa à Barbaris, hoc est, à Iudæis, ut multa alia: ubi Moyses naturam rerum docet observatam, in Nominibus, subjectis rebus, imponendis: quam oportet illum perspectam & intellectam habere, qui μετὰ λόγου, secũdum rectã ratione͂, velit rebus nomina imponere. Κινδυνεύει οὖν, οὐ φαῦλον εἶναι, ἡ τοῦ ὀνόματος θέσις. οὐδὲ φαύλων ἀνδρῶν, οὐδὲ τῶν ἐπιτυχόντων, καὶ Κρατύλος ἀληθῆ λέγει, λέγων, φύσει τὰ ὀνόματα εἶναι τοῖς πράγμασι, καὶ οὐ πάντα δημιουργὸν εἶναι, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνον, τὸν ἀποβλέποντα εἰς τὸ τῇ φύσει ὄνομα ὂν ἑκάστῳ, καὶ δυνάμενον αὐτοῦ τὸ εἶδος τιθέναι. *Vulgus autem hominum*, ait Philo, *cum rerum naturas ignoret, etiam in nominibus iis imponendis, erret oportet.* περὶ γεωργ. *initio.* Τοῖς μὲν γάρ, ὥσπερ ἐξ ἀνατομῆς, προσνοηθεῖσι, κυρίαι προσρήσεις ἕπονται. Τοῖς δ' ὑποσυγκεχυμένοις, οὐ σφόδρα ἠκριβωμέναι. *Sunt enim quibus perspicuè, tanquam ex anatomiâ cognitis, propriæ sunt adnexæ denominationes. Sunt autem alia magis confusa, quæ non tam exactè à diligentiâ observantur.* Et certè acuta est Eusebii observatio, ad illum locum, Et *omne quod vocavit Adam animæ viventis, Ipsum erat nomen ejus*: nimirum ante erat in rei ipsius naturâ, quam deforìs ipsi imponebatur. Cum enim ait, *Ipsum erat nomen ejus*, quid aliud voluit significare, quàm appellationes, uti rerum natura postulabat rebus esse impositas. Παρὰ γὰρ τὸ φάναι, τοῦτο ἦν ὄνομα αὐτοῦ, τί ἄλλο, ἢ κατὰ φύσιν τεθεῖσθαι τὰς προσηγορίας, παρίστησι; τὸ γὰρ ἐπικληθὲν ἄρτι, φησί, τοῦτο καὶ πάλαι πρότερον ἐν τῇ φύσει περιέχεσθαι, εἶτα καὶ προϋπάρχειν ἑκάστῳ τῶν ἐπωνομασμένων τοῦτο ὄνομα ὅπερ ὁ δηλούμενος ἄνθρωπος ἐπιθειάσας δυνάμει κρείττονι τέθειται. Eo enim quod ait, Hoc erat nomen ejus, quid aliud insinuat, quam secundum Naturam appellationes imponi. Quod enim nunc vocatur tali nomine, hoc ipsum longè prius sub rei natura contineri docet. Extitisse autem, & quidem præextitisse unicuique rei nominatæ nomen illud, quod homo, de quo dictum est, divina potestate præditus & afflatus, illi imponebat. Atque ita veritatem inter se, de nominibus res significantibus, & impositis rebus, Aristoteles & Stoïci diviserunt. Rectè enim ille, fuisse θέσει, docuit: rectè autem & illi, τῇ φύσει, quam integram Plato è doctrinâ Mosaicâ repræsentavit.

In nominibus autem rectè imponendis, duo imprimis spectari solent: Intelligentia & Authoritas, quoad ὀνομαθέτας, quos appellat Plato. Etiam & quoad ipsa imposita nomina, plurima sunt quæ spectare solebant. Pythagoras apud Clementem Alexandrinum, in ἐκλογαῖς, dicebat, μὴ μόνον λῃιώτατον ἀλλὰ καὶ πρεσβύτατον ἡγεῖσθαι τῶν σοφῶν, τὸν θέμενον, τὰ ὀνόματα τοῖς πράγμασι. Omnino secundum veritatem, necesse esse censuit, ut qui nomina rebus imponebat, is esset non tantum doctissimus, sed & antiquissimus, è sapientibus: utramque nimirum, quam dixi, prærogativam complexus. Sapientiâ autem insigni præditum fuisse eum, qui rebus nomina imposuit primus, contendit Plato in Cratylo. Qui utcunque forsitan, notitiam nullam habuit, ejus narrationis B. Moysis de nominibus impositis per Adamum, & statu Adami in Innocentiâ, nequaquā tamen in eo aberravit à vero, quod censuit, prudentiæ opus insigne fuisse. *Disciplinâ enim intellectus replevit eum Deus*: quod visum Syracidæ, cap. 17. Inter Cætera illius Innocentiæ status ornamenta, & prærogativas, censetur imprimis *scientia* Adami, & Intellectus, tam supernaturalis, quam naturalis: & hanc tripliciter excelluisse Theologi arbitrantur. Primò, scientiæ *amplitudine* extensivâ: statim enim ac creatus fuerat, omnium rerum naturalium cognitione perfectâ imbuebatur, cœlitus infusa, non autem acquisitâ intelligentiâ: quod nulli unquam (à Christo homine si recesserimus) aut contingit, aut contingere potuit: non Salomoni, non filiis Orientalibus. Secundò, cum scientia nobis *acquisita*, à Posteriore plerumque, hoc est ab effectis procedat, & non è causis, atque ideò vel nulla sit, vel admodum rarò, Demonstrativa, sed probabili tantùm ratione subnixâ & conjecturâ, Adamus absolutam cujusque rei, & quidem à Priori, hoc est, Causis, ortam intelligentiam, & scientiam rerum obtinebat. Quæ quidem cœlitùs infusa scientia, nullo modo amitti vel obscurari poterat, quamdiù eo statu permansisset Adam. Pueriliter autem Abulensis, Salomonem Adamo sapientiorem fuisse arbitrabatur, eò quod scriptum sit 3 Reg. 13. *Dedi tibi cor sapiens & intelligens, in tantum ut nullus ante Te similis Tui fuerit, nec post te resurrecturus sit.* Hoc est, in eodem

dem statu, quo Tu es, constitutus. Longè enim erat præstantior Adami, & status, & conditio. Rectè ergò de conditione status Adami Philosophatur Chrysostomus, Homil. 14. in 2. Gen. *Hinc Tu mihi, in considerationem adducito dilecte, absolutam potestatem voluntatis ejus liberæ, & summam cognitionis, & scientiæ illius dignitatem. Noli autem mihi objectare: ignorasse eum, quid bonum, quid malum esset. Qui enim potuit,* προσηγορίας καταλλήλους τοῖς κτήνεσιν ἐπιθεῖναι, *volucribus etiam, atque feris animalibus, ita ut ordinem nullo modo confunderet; neque nomina, quæ cicuribus & mansuetis animalibus competebant, feris & agrestibus imponeret: nec quæ agrestibus congruebant, mansuetioribus appropriaret: sed cuiq; animali congruas attribueret denominationes, quomodo non ille omni scientia & cognitione replebatur?* Quam inspirationi illi divinæ ascribebat, λογίζου ἐντεῦθεν λοιπὸν, inquiens, ὅση τοῦ ἐμφυσήματος αὐτοῦ ἡ δύναμις, καὶ πόση τῆς ἀσωμάτου ψυχῆς σοφία ἣν ὁ δεσπότης αὐτῇ κεχάρισται. *Atque hinc, ait, animo tuo, & cogitatione reputa, quanta fuerit illius inspirationis divinæ potentia & facultas; quanta animæ Adami incorporeæ sapientia, quam illi Dominus infuderat.* Hinc Elogium illud Creaturæ, ut loquitur Tertullianus, *Omnia bona*: Quæ etiam in Creatarum rerum appellationibus resultabant. Nam Philosophus, τὸ κάλλος in nominibus cum primis observat: quam pulchritudinem duplicem statuit, ἐν τοῖς ψόφοις, in literarum sono: Et τῷ ὑποκειμένῳ, subjectâ re. Utramque lingua illa & dialecto, quâ utebatur Adam, relucentem, etiam ad posteros commendavit. Linguæ facultatem indiderat Deus: sed usum & proprietatem homini concessit: atque ita, non suggessit Adamo Deus immediatè illa vocabula, quibus animalia distinxit & insignivit, sed οἴκοθεν, de suâ penu deprompta, pro naturâ, & conditione singulorum imposuit.

De homine creato ad imaginem Dei, magnifica prædicantur in scriptoribus sacris. *Gloriâ & honore coronâsti eum, ait Psaltes: constituisti eum super opera manuum tuarum: subjecisti omnia sub pedibus ejus.* Et in libro Ecclesiastici Syracides, *Dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram: posuit timorem illius super omnem carnem. Dominus est bestiarum, & volatilium.* Quæ omnia Deus indulgebat propter imaginem illam, & similitudinem ad quã homo condebatur: 90

quam plerique Patres, præsertim Græci, in rerum dominio constituunt, & imperio. Cujus quidem, ut & omnis potestatis, duplicem statuunt considerationem. Priorem, in jure concesso, & indultò privilegio: Posteriorem, in concessæ potestatis executione, possessione, & usufructu. Prior illa prærogativa extat Gen. 1. 25. 26. ubi homo creandus ad imaginem Dei, & similitudinē dicitur, ut *præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, universæque terræ, omnique reptili, quod movetur in terrâ.* Posterior accepit complementum, cum viventia omnia adduxit Deus ad Adamum, ut nomina iisdem imponeret, quasi servis suis & subjectis.

To. 5. pa. 286 Sic præcisè divus Chrysostomus, Ὅτι γὰρ ὀνομάτων θέσις, δεσποτείας ἐστὶ σύμβολον, μάλιστα μὲν καὶ ἐξ ὧν ποιοῦμεν, δῆλον. γνωριμώτερον δὲ ἔσται ἐξ ὧν ἐπὶ τοῦ Ἀδὰμ ἐποίησεν ὁ Θεός. *Quod nominum,* inquit, *impositio, Domini Symbolum, & indicium sit, satis quidem patet, ex illis, quæ à nobis in communi vitâ aguntur: dilucidius autem claret ex actis apud Adamum Dei.* Volens enim Deus ipsum edocere, quod princeps rerum omnium constitutus sit, & Dominus adduxit ad illum omnia animalia, ut videret quomodo nominaret ea: eo ipso indicans, quod nominum impositio confirmet & ratam faciat dominationem.

91 Habuit autem indultum hoc privilegium homo, respectu *rationis,* qua ornabatur, homo factus ex humo, ad imaginem tamen Conditoris sui: quocirca ne quidem per peccatum, penitus amissum fuit istud privilegium: nam non planè abivimus, εἰς ἀλογίαν, sed & parentes, & domini, & principes, cæterique constituti cum imperio, rebus & hominibus sibi subditis, nomina imponunt adhuc pro arbitratu. Hinc est, quod Iustinus Martyr, Deo nullum nomen imponi posse doceat proprium, propterea quòd non sit Deo superior aliquis, vel prior, qui jus & dominium sibi illud queat usurpare. Ὄνομα δὲ τῷ πάντων πατρὶ θετὸν, ἀγεννήτῳ ὄντι, οὐκ ἔστιν. ᾧ γὰρ ἂν ὀνόματι προσαγορεύηται, πρεσβύτερον ἔχει τὸν θέμενον τὸ ὄνομα. Hinc & illud, quod Adamus nomina non imposuerit Cœlo, Terræ, Soli, Syderibus, & supralunaribus Elementis, sed Deus ipse, rerum omnium Dominus & Creator: Non enim illa *subjecit pedibus ejus,* neque potest cœlestibus imperare, verum inferioribus

præficit

præficit hominem. *Terror vester*, ait, Gen. 2. 9. *ac Tremor vester, sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres cœli: cum universis quæ moventur super terram. Omnes pisces maris manui vestræ traditi sunt.* Et certè, nisi dominaretur in illa omnia, non poterat homo de jure, & secundum justitiam, illorum carnibus vesci, pellibus vestiri, venationibus oblectari: quod & ipse Philosophus rectè vidit, in primo Politicorum. Quocirca falluntur, qui pisces excipiunt, vel aliquos ab hoc imperio: vel omnes, à Nominum impositione. Theodoret. qu. 20. in Gen. Cetacia, balænas, & similia monstra marina, neque propter hominem fuisse creata, neque subjecta esse imperio humano. *Observandum est*, inquit, *quod tacetur hoc, Omnia animalia facta fuisse propter hominem: sed illa tantùm, quorum dicitur Dominus constitutus fuisse: hoc est, Pisces maris, volucres cœli, peccora terræ, fortaßis autem & Reptilia Terræ, propter summam necessitatem medicamentorum, quæ ab illis exprimuntur. Non autem facta sunt propter hominem magna Cete, nec bestiæ Terræ. Alioquin enim addidisset, & illorum denominationem, ad confirmandam hominis potestatem. Sed nec reperimus in Scripturis Serpentum genera inter Reptilia annumerata, verùm inter feras, vel bestias potius.* Concludit autem οὐκ ἄρχει τοίνυν ὁ ἄνθρωπος, οὔτε τῶν κητῶν τῶν μεγάλων, οὔτε τῶν θηρίων. Quæ & ipso fortassis ab initio, non hominis causâ creabantur. Temerè profectò, & ἀβασανίστως, quæ quotidianâ experientiâ refelluntur. Nam & immanissimis illis monstris marinis dominatur homo: & truculentissimas sibi bestias subjugavit ratione, & solertia περιγινόμενος. Utitur illis, ad sua commoda & necessitates: occidit ad libitũ, & venatur. Falsum est autem, viperas, aspides, & cætera ferarum, ut appellat, genera, non inter Reptilia comparari. Balænæ autem, Physeteres, & quicquid est monstrorum marinorum, inter pisces maris computantur: quorum servitium addicitur homini.

Rectius Chrysostomus etiam ista omnia, & nomina 92
tulisse, ab homine imposita docet: Homil. 9. in Gen. & hominem, ut Dominum reverita: & etiamnum illi subjecta esse. Et Basilius ὁ πάνυ, Homil. 10. in Hexaem: hominem ipsum sic προσφωνεῖ, *Cum tantam esse vim rationis intelligas,*

quam indulsit tibi Deus, nihil non meantem ac penetrantem: quomodo non etiam potestatem accepisti, vel ipsis Balænis imperandi. Addit autem se oculis suis, ἀυτοπτεῖν, usurpasse aliquando, hominum in capiendis industriam & solertiam. Atque ita *Cetus*, inquit, *tam immanis & ferus, nullo propè negotio, per hamum tenaciùs inhærescentem captivus adducitur, hominis ingenio domitus, & expugnatus, prædâque factus piscatori, exiguo ingens, immanis imbelli*. Quo etiam spectat quod de Tentyritis narrat Plinius, *Crocodilum*, inquit, *habet Nilus, quadrupes malum, ac terrâ paritèr ac flumine infestum. Magnitudine excedit plerunque duodeviginti cubita. Est tamen gens hominum huic belluæ adversa in ipso Nilo Tentyritæ, ab Insula in qua habitant appellati. Mensura eorum parva: sed præsentia animi in hoc tanto usu mira. Terribilis hæc contra fugaces bellua est; fugax contra insequentes: Sed adversum ire, soli hi audent. Quin etiam flumini innatant: dorsoque equitantium modo impositi, hiantibus resupino capite ad morsum, addita in os clava, dextra, ac læva tenentes, extrema ejus utrimque, ut frænis, in terram agunt captivos: à voce etiam sola territos cogunt evomere recentia corpora ad sepulturam*. Quæ igitur animalia, naturali feritate non cicurantur, hæc vel ipsâ necessitate coguntur, inquit Basilius, ut suo inserviant & obtẽperant imperatori. Atque ita monstra vel solis nominibus horrenda, sub hominis redacta potestatem, in signum Imperii, nomina ipsis imposita sortiuntur.

Lib. 8. ca. 25.

93 Sed & alii negotium hìc facessunt, de Adductione creaturarum ad Adâmum, cum, ut Dominus, imponeret iis nomina. Erant qui, non lignum lignum, nec aquas aquas in Historiâ Genesis intelligerent, ut notavit nobis Basilius: Et ad eundem modum erant, referente Moyse Bar-Cephâ, in Libro suo *de Paradiso*, qui hanc adductionem in figuram transformabant, tanquam mysticè factam, non reali aliquâ actione. Erant, qui de modo adductionis curiosè inquirentes, sic statuerent Adamum in editiore quodam loco constitutum, majestate & authoritate conspicuum, vultu mirum in modũ resplendente, nominatim animalium genera singula, voce audibili, & perceptibili citâsse: Exẽpli gratiâ, Equum, & Taurum citâsse: illa autem animalia, quæ erant eo nomine insignienda, pro

prodeuntia è turbâ, ante eum comparuisse, & capitis in terram submissione, venerationem, tanquam regi exhibuisse: & hanc jocularem opinionem videtur amplexus Bar-Cephas ipse: quemadmodum prioré, Cajetanus apud Pererium in Commentariis. *Moyses*, ait ille, *Deum narrat adduxisse animalia ad Adamum, ut videret, quomodo ea vocaret. Manifestum est autem non fuisse opus Adamo visione corporali animalium ad imponenda iis nomina. Talis enim visio, nihil ad impositionem nominum conferre poterat, sed opus fuit intellectuali visione, sine quâ talis nominum impositio rectè fieri non poterat. Non igitur corporalitèr, sed intellectualitèr, ad Adamum adducta esse animalia intelligere oportet.* Nec sane minus improbabilis est Pererii ipsius sententia de modo adductionis, qui animalia vult per totum terrarum orbem dispersa, in unum locum, ubi erat Adamus, congregata vel instinctu quodam divinitus impellente, vel ministerio Angelorum: omnino ἀλογίστως & ἀβασανίστως. Quasi Deus innumera individua in singulis generibus creasset, & non potiùs bina, & bina: ut ab illis repleretur terra. Quasi Deus sic creata, per longinquas regiones dissipasset, & in ictu oculi, subitò ad Adamum rapuisset. Quorsum dissiparet ante nominationem? cogenda statìm ad denominationē: siquidem ante lapsum in statu Innocentiæ adhuc constitutùs nomina imposuit illis Adam. Hæc sunt plena absurditatis; & miror virum doctum & cordatum eo devenisse ἀβελτηρίας.

Creata fuerant omnia animalia bina & bina. Creata, vel ubi Adam, vel in vicinia. Adducta insinuat de suo pastu, sede, commoratione naturali & congruente, non de ultimis Orientis, aut Septentrionalibus regionibus: adducta statìm ut creabatur homo, quo Domino constituto famularentur, &, ut nostri loquuntur Leguleii, præstarēt Homagium & fidelitatem. Sed & idem Pererius, cum ad cogenda & adducenda animalia, Angelorum advocet ministerium, cur non etiam eodem utebatur ad pisces ex Oceano adducendos? vult autem pisces non adductos. Quod si verum sit, vel omninò rectè statuit Cajetanus, non fuisse Adamo opus visione corporali, sed tantū mentali: vel cum Theodoreto statuendum, Balænas saltem & cetacea, nec deno- 94

denominationem ab homine accepisse: nec humano subjecta esse imperio. Chrysostomus autem Homil. 14. in Gen. & piscibus nomina imposita statuit, & Scriptura Dominium homini super pisces asserit: an verò adducti essent ex aquis: & quomodo illa repræsentatio fieret, dicant si possunt, si tamen possunt probare, quod dicunt. Adducta erant, quæ adduci poterant, & coram homine sistebantur: hic opus erat reali, & visibili συναγωγῇ: quæ autem nullo modo congruo adduci poterant, per intellectum repræsentata, nomē fortassis accipiebant, & in dominium mancipabantur humanum. Ἐννόησόν μοι, sic disputat Chrysostomus, πόσης ἦν σοφίας τοσούτοις γένεσι κτηνῶν, ἑρπετῶν, θηρίων, πτηνῶν, τῶν ἄλλων ἀλόγων, τῶν ἡμέρων, τῶν ἀγρίων, τῶν ἐν τοῖς ὕδασι διαιτωμένων, τῶν ἐκ τῆς γῆς ἀναδοθέντων, πᾶσι τούτοις ἐπιθεῖναι τὰς προσηγορίας, καὶ προσηγορίας κυρίας, καὶ καταλλήλους ἑκάστῳ γένει: εἶδες ἐξουσίαν ἀπηρτισμένην. εἶδες δεσποτείας αὐθεντείαν. λογίζου μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο, ὅτι καὶ λέοντες, καὶ πορδάλεις, καὶ ἔχεις, καὶ σκορπίοι, καὶ ὄφεις, καὶ τὰ ἄλλα ἅπαντα τὰ τούτων θηριωδέστερα, καθάπερ πρὸς δεσπότην, μετὰ πάσης ὑποταγῆς, παραγεγονότα, τὰς προσηγορίας ἐδέξατο, καὶ οὐδὲν τούτων τῶν θηρίων ἐδεδοίκει ὁ Ἀδάμ. ὅτι γὰρ ἅπαντα ὁμοίως τοῖς ἡμέροις τὴν δουλείαν ἐπεγίνωσκε, καὶ τὴν δεσποτείαν, δείκνυσιν ἡμῖν ἀκριβῶς ἡ τῶν ὀνομάτων θέσις. αἱ γὰρ προσηγορίαι ἐκεῖναι, ἃς ἔθετο αὐτοῖς, μέχρι τοῦ παρόντος διαμένουσι. Hic mihi cogita, quantæ sapientiæ fuerat tot generibus jumentorum, reptilium, ferarum, volucrum, aliarum irrationalium, cicurum, agrestium: eorum quæ in aquis versantur, quæ de terra enixa prodeunt, hisce inquam omnibus & singulis appellationes imponere, easque proprias, & cuique generi convenientes. Certè vides huic actui potestatem annexam. Vides Dominii authoritatem. Inter alia, & hoc mihi animo tuo cogita, quod & leones, & pardi, viperæ, scorpii, serpentes, & si quæ sint istis truculentiora, veluti ad Dominū suum cum omni subjectione accessisse, & indita nomina suscepisse: quarum bestiarum nullā metuebat Adam. Nam quod omnes istiusmodi feræ, non minus quam cicures, servitutem profitebantur, accuratè demonstrat nominum impositio: Appellationes omnes illæ, quas imposuit, usque etiam hodiè perseverant. Hactenus Chrysostomus.

Hoc

Hoc autem dominationis & imperii ſymbolum, à Deo derivatum, in homine ratione prædito expreſſum, multis modis inter homines, à rebus in communi vitâ poſitis, reſultat; & multiplici eorum praxi confirmatur. Servos enim quos ſibi emptitios compararunt, nominibus pro arbitrio impoſitis, in ſignum Dominii tranſlati diſtinguebant. Καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἔθος τοῦτο ποιεῖσθαι σύμβολον δεσποτείας, ἐπειδὰν οἰκέτας ὠνήσαιντο μετατιθέναι αὐτῶν τὰς προσηγορείας, ait Chryſoſtomus: qui & alibi rem eandem confirmat, exemplo Regis Babyloniæ: qui nomina Iudaica, Ananiæ, Aſariæ, & Miſaëlis, pro authoritate ſuâ mutavit in Shadrach, Meſach, & Abednago. Daniëlem quoq; Beltaſhar nominavit. Sed & Deus ipſe hominibus hoc exemplũm præivit. Nam cum electum ex hominibus Abrahamũ in ſuum quaſi peculium ſepararet, & Circumciſionis ſigno impoſito, diſtinctione ab aliis ſejungeret, nomen ei antiquum mutavit, uti & uxori: & pro Abram, nominavit Abraham. Sarai quæ fuerat, Sara deinceps dicebatur. Quærit etiam Chryſoſtomus, unde factum, ut is, qui aliquando, nempe in Iudaiſmo, dicebatur Saulus, converſus ad Chriſtum, Paulũ in Epiſtolis ubique uſurparet, & eo nomine deinceps ab omnibus citaretur: reſpondet autem, *Quemadmodum is qui ſuâ pecuniâ ſibi ſervum emit, in ſignum Dominii & juredictionis, nomen continuò mutare ſolet: ita Spiritus ſanctus, ubi captivum ſibi feciſſet Saulem, nomen tanquam ſervi capti mutavit, & Paulum appellavit. Sed & Paulus ipſe de rerum Domini, Dei filio, verba faciens, humanam induente mortalitatem,* ubi de ſervo facto loquitur, adjungit ſtatim & nomen datum. *Dedit ei Deus nomen ſuper omne nomen.* 95

Chryſoſt. To. 5. pa. 286.

Εἰ δὲ βούλεσθε καὶ ἐπ᾽ ἄλλων ἰδεῖν τοῦτο γινόμενον, καὶ μαθεῖν ὅτι ἔθος πολλάκις τοῖς ἀπὸ αἰχμαλωσίας λαμβάνουσι δούλους μετατιθεῖν αὐτῶν τὰ ὀνόματα, ἀκούσατε τί ἐποίησε Βαβυλώνιος βασιλεύς. λαβὼν γὰρ οὗτος ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τὸν Ἀνανίαν &c. οὐκ ἀφῆκεν ἐπὶ τῶν πατρῴων ὀνομάτων &c.

Καὶ μὴν ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς Παῦλος καλεῖται. τίνος οὖν ἕνεκεν, αὐτοῦ τὴν προσηγορείαν μετέβαλε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; καθάπερ δεσπότης οἰκέτην πριάμενος εἶτα βουλόμενος αὐτὸν διδάξαι, τὴν δεσποτείαν μετατίθησι αὐτοῦ τὸ ὄνομα. οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐποίησέ ποτε. καὶ γὰρ ἐξ αἰχμαλωσίας τὸν Παῦλον ἔλαβε, καὶ προσφάτως ἦν ταύτῃ τῇ δεσποτείᾳ προσελθὼν, διὰ τοῦτο μετέβαλε τὴν προσηγορείαν. To. 5. pa. 286.

Nomen autem ſervorum unicum erat & ſingulare: 96

impositum plerunque à Gente vel Natione, unde oriebantur. Hinc sunt Syri, Cariones, Lacones, in Comædia: vel ab aliquâ qualitate, aut ministerio. Cum verò manumittebantur, addebatur aliud nomen, nempe Patroni. Hinc etiam in Actis Apostolicis, Claudius Felix, & Claudius Lysias. Ab hâc etiam consuetudine nomen imponitur, per Parentes, vel alios qui loco Parentum sunt, quales sunt Patroni, vel susceptores, aut ἀνάδοχοι. Et quidem apud Iudæos in Circumcisione nomina liberis imponebant Parentes: neque enim legimus de Susceptoribus. Pater frequentius: interdum & mater: nonnunquam propinqui, vicini, & convenæ: sed ex assensu, & de voluntate parentum: qui vel ratam, vel initam faciebant denominationem ab aliis impositam: quod de Baptistâ Iohanne constat è B. Lucâ. Voluerunt vicini, nomen Patris Zachariæ puello imponere. Contradixit mater, *Nomen illi erit Iohannes*. Vicini rem deferunt ad Zachariam, tanquam quem penes erat nominare arbitrium: in illius autem ψήφῳ acquievêre. Rachel puellum sibi natum, propter tristem sibi casum inde provenientem, Benoni indigitavit: sed non placuit Iacobo illud Nomen: Benjamin censuit nominandum: atque illud nomen de Patris obtinuit authoritate. Frustrà ergò litigant περὶ ὀνομαθέτου apud Iudæos: & in diversas abiêre sententias. Imponebant fortè alii, etiam extranei: semper autem de Parentum, Patris imprimis, voluntate, qui per Naturam constituitur, Dominus à se oriundorum: nisi divina intercederet institutio, qui interdum, prout ipsi visum, nomen Infanti assignabat. Quâ juris prærogativâ uti potest, quippe omnium Propator & Creator.

Εἰώθασιν οἱ παλαιοὶ τοῖς δούλοις ὀνόματα τιθέναι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν Σύρον καρίωνα; Scholiasten vide Aristoph. in Pluto: & Æschin: pag. 49. hinc Ἔνδρομος apud Longum in Pastorali. Et Dromio in Comædiis. Photius ex Helladio, pa. 870. Οἱ κωμικοὶ, τοὺς οἰκέτας τὸ μὲν πλεῖον ἀπὸ τοῦ γένους ἐκάλουν. οἷον Σύρον, Καρίωνα, Μίδαν, Γέταν, καὶ ὅμοια. ἐκάλουν δὲ καὶ τὰ ἐξ ἐπιθέτων. ὡς ἀπὸ τοῦ χρώματος Πυῤῥίαν, καὶ Ξανθίαν. ἀπὸ τοῦ ἔθους δὲ Παρμένωνα, καὶ Πίστον, καὶ Δρομῶνα. ἐκάλουν δὲ καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ὠνήσαντο τὸν οἰκέτην. ἐξ οὗ καὶ τοὺς νουμηνίας ὠνόμαζον.

97 Porrò in nominibus imponendis, Patriarchæ, & antiqui Iudæorum proceres, non unâ ratione movebantur. *Omnibus animantibus Adam nomen imposuit*, ait Tertullianus: *& nemini*

De velandis Virg. ca. 5.

nemini ex futura conditione, sed ex præsenti Institutione, cui conditio quæcunque serviret, hæc appellata quod à primordio volu-it. Et de nomine ministeriali Christi Servatoris, ait Idem cap. 25. Lib 3. c. Mar. *Christi nomen, non ex natura veniens, sed ex dispositione proprium ejus efficitur, à quo dispositum invenitur.* Vult ergò nomina interdum imponi solita, ad officium aliquod, saltem futurum, & destinatum, indicandum: hoc est, respicere futurum statum, non tantùm præsentem conditionem. Interdum verò è solâ præsentis conditionis consideratione, sine ullo futuri respectu. Utrumque complexus videtur Ambrosius. *Apud veteres, ex occasione nomina imponebantur: ut Isaac propter risum: & Iacob propter calcaneum.* Rem utramque præteritam commemorabat: nam & Iacob adhuc in vetero, fratris calcaneum apprehenderat: & ridebat Sara vetula, cum de filio nasci-turo audiebat. Ita & iste propter inquietudinem Saulus est nuncupatus: postquam autem credidit, ex Saulo, Paulus nuncupatur: hoc est, mutatum se docet. Fit autem ut *Conveniant rebus nomina sæpè suis*: id est, ut in vitæ suæ cursu, actionibus suis, & ἀναστροφῇ, illa exprimant: vel statu & conditione illa experiantur, quæ nominibus ab initio inditis designabantur. Hinc illud de Iacobo Esavi dictum Gen 27. 36. *Iustè vocatum est nomen ejus Iacob, supplantavit enim me in alterâ vice. Primogenita mea antè tulit: & nunc secundò surripuit benedictionem meam.* Hoc ipsum in Emmelia, Basilii matre, notavit Nazianzenus. Τὶς Ἐμμελίαν τὴν, ὅπερ ἐγένετο, προσκληθεῖσα, ἢ γενομένη, ὅπερ προσεκλήθη, τὴν τῆς ἐμμελείας ὄντως φερώνυμον. Quod non tam ab aliquâ præviâ divinâ revelatione, quam ordinatâ rei dispositione proficiscitur. Nam & Ethnici illud ab antiquâ memoriâ usurparunt, quod observat Scholiastes Sophoclis, in Lorario, ut ad denominationem referrent illas calamitates, quibus conflictabantur, quasi θεόθεν, destinatas, & in nominibus impositis, designatas. *Orat. 20. pa. 322.*

Αἰ, αἰ, τίς ἂν ποτ᾽ ᾤεθ᾽ ὧδ᾽ ἐπώνυμον
Τοῦμον ξυνοίσειν ὄνομα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς.
Sophocl. Ajace Lorario: ubi Scholiastes, Ἐστι καὶ τοῦτο ἀρχαιότροπον πρὸς τὰς ἐπονομασίας ἐκφέρειν τὰς συμφοράς.

Quam rationem in divinâ dispensatione initam, per 98
antecedaneam revelationem animadvertimus in Scripturis. *Habent hoc Sanctorum merita, ut à Deo nomen accipiant.*

Sic Iacob Israel dicitur, quia Deum vidit: Sic Dominus noster, IESVS, nominatus est, antequam natus: cui non Angelus, sed Pater nomen imposuit. Ambros. in 1. Luc. In hujusmodi autem nominibus semper obtinet, quod habet Tertullianus, *Fides nominum, salus est proprietatum.* De carne Christi, cap. 13. Apud homines, rerum omnium, præcipuè futurarum, ignaros, animadvertere licet in nominum impositione, illud quod de Noëtis Hæreticis, notat Epiphanius, qui cum ab intellectu nomen usurpassent, nihil tamen planè intelligebant. Ὥσπέρ γε νωχελεῖ κυνὶ, ὄνομα λέων, καὶ τοὺς μηδὲ ὄντως ὁρῶντας καλοῦσι, πολλὰ βλέποντας, καὶ τὰς χολὰς γλυκείας φάσκουσι, καὶ τὸ ὄξος μέλι τινὲς ἐπωνόμασαν, καὶ τὰς Ἐριννύας, Εὐμενίδας τινὲς ἐκάλησαν, οὕτω καὶ τούτῳ, καὶ ὁ ἀπ' αὐτοῦ Νοητοῦ ἔχων ὄνομα, ἀνόητος ὑπάρχει, καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ ἀνοητοῦντες. *Vt enim caniculo interdum segni, Leonis nomen imponitur: ut planè cæcos, multa videntes vocant: ut acetum mellis nomine appellatur, ac Furias nonnulli Eumenidas indigitarunt: Ita in istis accidisse videmus, ut Noëtus appellaretur, homo planè insulsus, & ineptus: quod ipsum nomen non minus stupidi illius discipuli, sortiuntur: humano errore, sed antiquissimo.* Ita enim magni generis nostri Patriarchæ, Protoplasti, in liberorum nominibus assignandis decipiebantur, cum Cain & Abel sibi genitos nominarent.

99 Veteres Christiani, vel de Iudaismo, vel Paganismo, transibant ad Christi professionem: & nomina illa antiqua plerunque retinebant, quibus in priori illâ suâ professione dignoscebantur. Ita Dionysius qui fuerat Areopagita, Dionysius permansit, non in aliud nomen transiit à baptismo: nisi fortè de Paganicis diis, hoc est, idolis denominationem sortiebantur: illa enim nomina abominati, relinquebant, & alia sibi è scripturis assumebant. Id
Lib.8.ca.21. indicare videtur Eusebius, nam certè obscuriùs loquitur, ubi de Pamphilo Martyre agens, ait, ubi pro proprio nomine, Prophetæ cujusdam nomen ab eo acceperat: hoc enim ab illis factitatum erat, quod pro nominibus Idolorum, quæ erant fortè à parentibus ipsis imposita, nova nomina, factâ mutatione, sibi asciverant. Ἰδωλικῶν ὄντων, εἰ τύχοι, verba sunt Eusebii: sed non respondent, πρὸς τὸ προτεθέμενον. Nam cur sibi nomen Pamphilus mutaret, quod non erat alicujus Idoli? Est autem res ipsa, è veteri Christianorum

stianorum disciplinâ. Nam cum Gentiles deorum nomina suis imponerent, præcipuè Assyrii, & Babylonii, hoc detestati sunt Christiani: unde est illa διαταγὴ apud Clementem: Ἀπείρηται δὲ καὶ ὀμνύειν ἐν αὐτοῖς, καὶ τὸ διὰ στόματος αὐτῶν προφέρειν τὰ βδελυκτὰ ὀνόματα. Atque huc refert Propheticum illud Zachariæ effatum, *Auferam nomina Idolorum ex ore illorum.* Concilium vero Nicænum ulteriùs progressum, in Canonibus ab Alfonso Pisano editis, Can. XXX. Vt Fideles nomina Gentilium filiis suis non imponant: sed potiùs omnis natiò suis nominibus utatur, ut Gentiles suis utantur: imponanturque nomina Christianorum in Baptismo, secundum Scripturas.

Longissimè ab hâc praxi, & ordinatione veterum recessêre Itali præcipuè inter Christianos: apud quos frequêtiora sunt nomina Paganorum & Idolorum, quàm Christianorum. Nam & Herculem legimus in Gonzagarum & Estensium familiis, Hippolitum Aldobrandinum, Camillum Borghesium, in Petri cathedra nuper consedisse. Scipio Tettus, Hannibal Carus, Flaminus Nobilius, Fulvius Ursinus, Torquatus Tassus: Sed & Cynthia Cervina, & Lucretia Ursina, Pallas, Venus, Iuno, in Italiâ frequentiùs audiuntur. Excusat hoc Franciscus Turrianus in notis ad Can: illum Nicænum: sed ridiculè, *Non imponuntur à Fidelibus nomina Gentilium, siquando in Baptismo imponitur nomen Pompei, aut Octavii, & similium. Non enim ut nomen Gentilis, sed ut nostrum imponitur.* Quantò rectiùs, & religiosiùs, Benedictus Pererius, *Verum enimverò animadvertere possumus,* ait, *& mirari Hebræos in imponendis nominibus religiosos fuisse, magis quàm sunt Christiani. Hos enim cernimus præsertìm in Italiâ speciosum & gloriosum ducere, nominibus nempe Ethnicorum, hominum non impiorum modo, sed improbandorum etiam, ac sceleratorum liberos suos insigniri & appellari: Christianorum & sanctorum virorum nomina relinquentes. At Hebræi, usque adeò à nominibus Ethnicorum assumendis, sibi imponendis abhorruêrunt, ut ejusmodi nominibus Hebræum quempiam appellari, planè improbum, impium, execrandumque ducerent. Sed & ipsi etiam Gentiles religiosiores. Nam mali ominis nomina diligentèr cavebant: imponebât illa, quæ boni ominis erant.* Hoc Heraldus observat ad Epig. X. Lib. 4.

 Mar-

Martialis: à quo si fides Casaubono, ad Persium Sat. 2. nec ipsi olim Christiani abhorrebant.

101 Quanquam Nomen per se nec malum est, nec bonum, οὐδὲν ὄνομα ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ δι' ἑαυτοῦ, οὔτε πονηρὸν, οὔτε χρηστὸν νομίζεται. Sed ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ, τὸ κάλλος, καὶ τὸ αἶσχος continetur. Illud autem τὸ σημαινόμενον, in Paganicis Nominibus, αἶσχος habet apud Christianos: cum libentèr recolant ejus rei memoriam: illâ se profiteantur oblectatos: & habere, aut habere velle, ad illam οἰκειότητα quandam: cujus nomen in liberis suis usurpant quotidiè, tanquam amoris indicium & charactera. Nomina enim φιλικὰ sunt. Sunt μνημονευτικὰ. ἢ πατρόθεν, ἢ οἴκοθεν, ἢ ἐκ τῶν ἰδίων ἐπιτηδευμάτων, καὶ πράξεων derivata, quod docet Nazianzenus.

Rhetor. 3. c. 2

Orat. 20.

102 Erat inter Ethnicorum pietates, à Deorum suorum titulis, sibi, & liberis nomina imponere: ita enim se Diis suis placere rebantur, quo in genere Ægyptii omnium hominum maximè superstitiosi eminebant. Vocabantur enim Mercurii, Dionysii, Hephæstiones, Zenones, Hermæi, Luciano narrante. Sed hujusmodi titulos inter Nominũ reatus, cum Tertulliano, referemus. Sed & nostri Novatores, in nominibus imponendis, non minùs ridiculè insanire solent, quam illa Alergalis apud Athenæum, quæ quod piscibus ad insaniam delectaretur, & esset inter omnes ὀψοφαγίστατος, etiam filium suum, ἰχθὺν, hoc est, Pisciculum nominavit. Illi enim, qui vel Iudaismum affectant, vel Puritanismi novitatibus insaniunt, liberos suos duplicitèr nominando, vanitatem & impietatem suam satis produnt. Sabbatismos reponunt & ἀεργησίας. ἀποχὴν à suffocatis, & à sanguine: alios è Iudaismo ritus, ut non immeritò etiam de veteri Testamento denominationes mutuentur, potiùs quàm de novo. Hinc Samueles, Isaacos, Abeles, Ezechieles, Elnathanas, &c. audies: rarò autem Petrũ, Paulum, Andream, Iohannem. Hinc ridiculè interdum Anglicas nomenclaturas imponunt, quales sunt *Gods blessing, Sin-desie, More-fruit, Merry-on-high*, &c. Quis dubitat nomina tanta sequi? Quis non potiùs releget ad Antycyras, fanaticos Ardeliones? Longè alitèr prisci Christiani, ἀλλὰ τῷ πρὸς τοὺς ἀποστόλους χαίρειν τὰς κλήσεις τοῖς ἑαυτῶν ἐπιτιθεῖσι παισὶ: propter suam in Apostolos propensionem, nomina

Pa. 229. Edit. Ald.

eorum

eorum liberis suis imponebant, quod è scriptis Dionysii recitat Nicephorus, Lib. 6. cap. 22. Nec obstat illud Nazianzeni Orat. 31. Καί τι ἐ Πέτρος τιμῶ. ἀλλ' οὐκ ἀκούω Πετρειανός. καὶ Παῦλος, Παυλιανὸς δὲ οὐκ ἤκουσα. Non enim vult, nequaquam dicendos Petrum, Paulum, Christianorum liberos: sed non a Petro & Paulo, verùm a Christo, Christianos professione nominandos. Non vult ergo nomen proprietatis, sed sectæ & professionis. Quod in tanto honore habebatur, ut apud veteres, Tertullianum imprimis, Nomen, indefinitè, significet Christianam religionem: & interdum Nomen veritatis. In quo iterum insaniunt Novatores, qui se Calvinistas, Arminianos, Dominicanos dici malunt potiùs quam Christianos. Atque hæc de nominibus, & nominum impositione dicta sunto.

A Domini scientiâ separati sunt Dies: ex ipsis quosdam magnificavit Deus: et ex ipsis posuit in numerum Dierum: Ecclesia. 103
32. Diem octavum a Nativitate circumcidendo infanti determinabat, quem nec prævenire quâvis occasione, neque licebat ullatenus comperendinare. Habebant & Græci, Latinique dies certos & fixos, lustrandis Infantibus & nominādis. Romani *Nominalia* appellabant: Glossarium, nominalia, ὀνοματοθεσία: Et Tertullianus, inter privata & communia officia, Nominalium recitat solennitates. Frequentiùs verò *Lustricus dies* appellabatur: qui fuit septimus in femellis: octavus in masculis. *Lustrici dies infantium appellantur*, ait Paulus, Festi mutilator, *puellarum octavus, puerorum nonus: quia his lustrantur, at iis nomina imponuntur.* Et Suetonius in Nerone, cap. 6. *Ejusdem futuræ infælicitatis* (imò potiùs fælicitatis) *signum evidens, die lustrico fuit.* Explicat autem, quid intelligat per *Lustricum diem: Nam Caius Cæsar roganti sorori (Agrippinæ) ut infanti, quod vellet nomen imponeret, intuens Claudium Patruum, à quo mox principe, Nero adoptatus est, ejus se dare dixit.* Et Macrobius de deâ Nundina. *Est & Nundina Romanorum Dea, a nono die nascentium nuncupata, qui Lustricus dicitur. Est autem dies Lustricus, quo infantes lustrantur & nomen accipiunt: is maribus, nonus: octavus est fæminis.* Invitasse autem eo die ad *Epulum Nominale*, amicos, & cognatos, è Capitolino observat, in primo Semestrium Petrus Faber: & post eum Casaubonus, qui pro

De Idol. c. 16

proNomina legit nominalia, rectè, omninò. Plutarchus in Quæst. Rom. VII. hujus consuetudinis rationes quasdam reddere conatur, satis infælices: Eum vide.

104 Græci ab eâdem notione Amphidromia appellabant. Est enim lustrare, circumire, circumferre, unde magnus Vates, *purâ circumtulit unda*: & notio nominis ἀμφιδρόμια idem sonat. Ἡμέρα τις ἤγετο ἐν νεογνοῖς παιδίοις, ait Harpocration, ἐν ᾗ τὸ βρέφος περὶ τὴν ἑστίαν ἔφερον περιέχοντες κύκλῳ, καὶ ἐπετίθεσαν αὐτῷ ὄνομα: ὅταν ὑπὸ τῶν οἰκείων, καὶ φίλων δῶρα ἐπέμπετο. Ait expreſsè, Nomina eodem die imponi solita. Negat Scaliger ad Festum, non eo die, sed decimo die à nativitate: rectè: nam hic dies erat decimus. Non affirmant hoc glossæ Græcorum apud Scaligerum (quæ non sunt aliæ, quam Hesychius) nam nulla mentio *decimi*, aut *noni*, aut cujuscunque diei: ut pronunciat Scaliger. Sed id affirmat expreſsè Harpocration: cui potiùs credendum, quam Scaligero, non probanti quod pronunciat. Suidas certè distinguit Amphidromia a Nominalibus, & Illa, die quinto; Hæc autē decimo, celebrata narrat. Ἀμφιδρόμια ἦν πεμπτὴν ἄγουσιν ἐπὶ τοῖς βρέφεσιν. ἐν ᾗ ἀποκαθαίροντα τὰς χεῖρας, αἱ συναψάμεναι τῆς μαιώσεως τὸ βρέφος, περιφέρουσι τὴν ἑστίαν, περιέχοντες. Τῇ δεκάτῃ δὲ τοὔνομα τιθέασι. Epuli fercula, non dona missa, recitat Athenæus in 20. ex Eubulo: vel, ut in VIII. libro, rectius ex Ephippo.

105 Quemadmodum verò Deam Nundinam habebant Romani huic diei & solennitati præsidem, ita & Græci suum Deum ἀμφίδρομον: vel finxit saltem eum Æschylus in Semele, ut Hesychius prodit. Actionem certè illam ὀνομαθετικὴν, inter præcipuas celebrabant solennitates. Et mox εἰς φράτορας, & tribules adscribendum referebant puerum: proprium nempè nomen tunc impositum: nam cognomina posteà ab occasione accedebant. Nomina autem familiæ, ut Corneliorum, Sulpitiorum, &c. apud Romanos, erant hæreditaria.

106 Christiani olim veteres in hoc ipso ritu variabant. Successit Baptismus Circumcisioni: sed non perinde nominum in Baptismo impositio successit illi in Circumcisione. Nam Iudæi, consuetudinem illam inviolatam observabant: quam non perinde tenebant Christiani. Nam baptizati apud Christianos, vel viri erant, vel infantes: & illi

illi quidem vel conversi ad Christum; vel de Christianis geniti, qui tamen Baptismum differebant. Illi apud Ecclesiæ ostium suscepti ab Episcopo, vel Sacerdote, nomen rogati profitebantur: quod testatur in Hierarchiâ Ecclesiasticâ Dionysius: quod acceptum à Sacerdote literis mandabatur, & in Ecclesiæ Diptychis conservabatur non immutatum. Quam veteris Ecclesiæ consuetudinem, optimo & utilissimo exemplo præeuntem secuti sunt majores nostri, qui nomina baptizatorum, parentum titulos, anni, mensis, diei additionem in Registeria quædam referenda censuerunt. Competentes vocabantur Catechumeni, qui nomina sua ad Baptismum profitebantur. Hisce vel non omninò, vel raró admodum nomina nova in Baptismo imponebantur: præcipuè, si Clinici, hoc est, in extremis abluerentur: quemadmodum Constantinus (nescio cur ab Assentatoribus ἰσαπόστολος appellatus) baptizabatur, qui nomen illud detulit in sepulchrum Constantini, quo in Paganismo fuerat insignitus. Sed nec Christianorum liberi, etiam Sacerdotum, nomina in Baptismo sortiebantur semper: nam Nazianzenus ille, ὁ πολὺς in Theologia, Christianis parentibus ortus erat. Imò patre Episcopo nascebatur, quemadmodum docet ipse in vita sua: ubi patrem se προσφωνοῦντα inducit, Plures ego annos Episcopatus mei numero, quàm tu vitæ tuæ. Ille ab ortu, Gregorius de patris sui nomine dicebatur: qui tamen infans non baptizabatur. Imò jam exierat ex Ephebis, cum, quod narrat ipse, vehementi marina tempestate jactatus, alii de temporali, ipse de æternâ salute sollicitus erat: quippe nondum baptizatus. Verùm in Romanâ, hoc est, Occidentali Ecclesiâ, solliciti magis erant de baptizandis infantibus: nec tam diù differebant: & constantèr in baptismo imponebant nomina. Nam per sacramentum illud regenerationis Deo mancipati, & illius militiæ adscripti, nomina imposita, in signum professionis, recipiebant. Non tamen verum est, mutata in Baptismo fuisse nomina antea imposita. Ambrosius enim, & Augustinus, inter alios, cum jam adulti baptizarentur, non assumebant sibi aliud nomen, sed vetera illa sua retinebant. Et Saulus qui fuerat in circumcisione, Saulus etiam postea

vocabatur, licèt rarò. Nam quod de Eunucho instant aliqui, qui & anteà, & post Baptismum vocabatur Eunuchus, ridiculum est: neque enim Eunuchus illi nomen erat personale, sed conditionale & fortunæ: quemadmodum Centurionis nomen Cornelio fuit: qui fortè Iulius vocabatur, quod de alio Centurione constat. Sed de Nominis mutatione, accuratiùs adhuc dispiciemus.

107 Nominum aliquando mutationes factas in sacris Scripturis intelligimus; idque vel jubente Deo, aut hominum accedente consensu, vel de proprio hominis arbitrio contingere potest. De mutatis in Scripturâ nominibus, librũ sanè eruditum & elegantem edidit Philo: in quo plura adducit hujus facti, in rem præsentem, exempla, orsus à magno Patriarchâ Abrahamo: qui primus omnium, Deo id jubente, nomen suum antiquum dereliquit Abram, & novum assumpsit Abraham. *Nec ultra vocabitur Nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum Gentium constitui Te.* Ad eundem modum Iacobo dictum est, *Israel vocabitur Nomen Tuum.* Narrat Philo hanc factã nominis mutationem ludibrio & sannis à profano quodam homine exceptam. *Haud ita pridem*, inquit, *audivi impium & irreligiosum quendam virum, qui cavillando, & conviciosè deblaterando, auderet dicere, Magna verò, ampla & egregia sunt merita, quæ Moyses asserit, universitatis rectorem præbere. Huic unius Elementi*, A. *augmento & redundantiâ: Alteri rursus adjectâ, & geminatâ litera* R. *mirum quantum visus sit beneficium contulisse: siquidem Abrahami conjugem Saram, nominavit Sarram, bis* R. *usurpans. Hæc & hujusmodi alia contexens continentèr, & amarè simul jocans enarrabat. Atque is dignas certè vesaniæ suæ pœnas non multò post luit: quandoquidem levi de causâ ad restim venit.* At longè aliud, etiam de nudis literis Hebræi sentiebant. *Dicunt Hebræi*, inquit Hieronymus, *quod de nomine suo Deus, quod apud illos Tetragrammaton est*, He *literam Abrahæ & Saræ addiderit. Dicebatur enim primò Abram, quod interpretatur Pater Excelsus: et postea vocatus est Abrahã, quod trãsfertur Pater Multarũ, nam quod sequitur, Gentium, non habetur in nomine, sed subauditur.* Sed nec adhuc videbitur aliquid eximium contulisse Deus, nisi & illud addatur, Hanc literam de suo nomine com-

De Nom. mut. pa. 815.

In trad. Hebr. in Gen.

communicari voluit Deus, cum nomine Abraham, primò quidem ut ostenderet, non modò se bona sua illi impertiturum, verum etiam *seipsum*. Adeò enim bonos diligit Deus, & in tantam evehit gloriæ potestatem, ut Divinæ quodammodo faciat consortes naturæ. Litera autem *He* adjecta nomini Abrahæ, indicat singularem quandam, eximiamque datam ipsi Abrahæ prærogativam, fore aliquando, ut ipsemet Deus, ex semine Abrahami nasceretur: jamque tum præsignificabatur factum iri, quod factum admirabundus prædicavit Paulus: *Nusquam Angelos, sed semen Abrahæ apprehendit.* Atque hæc mutatio facta est, non post, non in, sed ante Circumcisionem: ut ita intelligeretur, non propter Circumcisionem Abrahæ collatam eam prærogativam: sed posteaquam eo honore dignatus illum Deus fuerat, notam, sigillum, & characterem Dei accepisse Circumcisionem. Proximus ab Abrahamo mutatum accepit à Deo nomen Iacob: & post illum Ioseph à Pharaone, cum Dominus Ægypto constitueretur. Iosue nomen mutavit Moyses. Quos deinceps & alii eodem exemplo, secuti sunt. Sed & in novo Testamento, nominum legimus mutationes. Nam qui Saulus erat, dicebatur Paulus: & ipse se semper in Epistolis Paulum, nunquàm Saulum appellavit. Et Iosephum è Cypro Levitam, Apostoli Barnabam vocavêre. Etiam ipse Servator, non sine mysterio, exemplum præivit discipulis suis. Marci enim 3. imposuit Simoni nomen Petrus: & Iacobo Zebedæi, & Iohanni, fratri Iacobi, imposuit nomina Boanarges, quod est, *Filii Tonitrui*. Quanquam nusquam hoc nomine appellantur illi: at Simon, semper vocatur Petrus.

Quæri autem hoc in loco non ineptè solet, an liceat 108
hodiè, vel olim licuerit, Nomen Baptismale suum immutare cuicunque demùm Christiano? Cujus quæstionis ratio versatur in illo, quod à multis, & olim legimus, & hodiè scimus factitatum. Nam Confirmationis Sacramento suscepti: Religionis, ut appellant, professionem ingressi: ad summum assumpti Pontificatum, vel semper, vel frequentiùs immutant nomina: & nobis vel titulis, vel appellationibus insigniuntur. *Admonetur autem auditu,* Cyprianus ait, *ætas omnis, fieri posse, quod factum est.* Et cum

tot, & tales ac tantos usurpasse, hunc morem intelligimus, certè ἔμψυχοι καὶ λογικοὶ νόμοι ἄνδρες ἐκεῖνοι γεγόνασι. *Virum autem magnum sequi, est penè sapere.* Sit tamen hæc conclusio, apud me indubitata, nemini olim Iudæo licuisse, nomen Circumcisionis mutare: nulli hodiè, vel aliquando licuisse, aut licere Christiano nomen mutare Baptismale. Dupliciter autem intelligi, τὸ *mutare* potest: Assumendo aliud: Aboelendo & derelinquendo illud quod prius erat. Neque enim omnis mutatio apud Philosophum est, εἰς τὸ ἀντικείμενον, sed etiam εἰς τὸ μεταξὺ. Per accessionem fit mutatio: ut in ætate, staturâque humanâ, ubi manet quod erat: sed accedit, quod non erat. Mutare licet nomen, assumendo aliud: mutare non licet nomen, derelinquendo illud, quod inditum fuerat in Baptismo. Hoc est enim Baptisma, & professionem quodammodo deserere, abjurare, & in aliam familiam, clientelam, ac vitæ rationem transire. Sunt enim nomina signa, characteres, notæ, ὑπομνήματα: signa dominii, & clientelæ; ab eo semper imposita, qui jus, & titulum in rem nominatam acquisierat: οἱ ἐν τέλει ἄρχοντες, Domini, reges, parentes liberis suis: subditis bello acquisitis: servis pretio redemptis, nomina pro libito imposuere. Neque licuit olim, aut etiamnum licet pietatem lædere, dominium refutare, imperium, & supremam potestatem contemnere, vel abnegare. Quod omninò fiet, ubi signum impositum, & impressum inconsultis, invitis, non annuentibus dominis saltem, non id agentibus immutatur. Est Nomen ὑπόμνημα, ut Chrysostomus loquitur, & quasi depositum apud nominatum, derelictum, ipsius fidei, & curæ concreditum, & commissum, absentis amici, domini, parentis, benemeriti: Hoc quoties revolvit, usurpat sermone, fando accipit, non potest fieri, quin memoriam subeat, amicitiæ, authoritatis, beneficentiæ recordatio: quam sartam, tectam, & inviolatam, omni modo conservare & tueri viri probi debent, & Deo grati. ἀπὸ τῶν πραγμάτων τὰ ὀνόματα τίθεται, inquit Chrysostomus, ubi supra, τοῦτο δὲ οὐχ ἁπλῶς γέγονε, ἀλλ᾽ ἵνα τὴν προσηγορίαν ἔχωσιν ὑπόμνημα τῆς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ. ἵνα μένῃ διηνεκὴς ἡ διὰ τῆς ὀνομάτων προφητείας, ἐνηχῆται τοῖς ἀκούουσι. Si ergo aliquis nomen illud magnum & Augustum, nostræ Professionis, Christianum,

Philo.

Homil. 19.

anum, vellet abnegare, aut contemnere: & rem ipsam, nomine significatam, hoc est, Christianam professionem, pietatem, cultum, religionem, eo suo facto deposuisse is crederetur, & ad Paganismum, Iudaismum, Mahometanismum transiisse; eo enim nomine προσαγορευόμενοι, καὶ υἱοὶ τοῦ θεοῦ, καὶ φίλοι, καὶ σῶμα reputamur, & nomine amisso, rem nomini subjectam deperdimus. Ita planè siquis nomen baptismale, signum fœderis, characterem imaginis tunc impressæ, notam professionis, & ὑπόμνημα multorum beneficiorum, abjiciat, quantum in ipso est, baptisma irritum fecisse, eidem abrenunciasse videtur. Ita enim olim sub tyrannide Seleucidarum, Antiocho Epimane, (quod Polybio visum, potiùs quàm Epiphane) in Iudæos crudelissimè sæviente, qui ad paganismum, à cultu suo patrio transibant, nomina quoque mutabant, & qui Eli, Manasses, Iesus fuerat, & dici voluit, & nominabatur Iason, Menelaus, Alcimus: quod docet Historia Maccabaica: quem morem & hodiè Apostatæ Christiani, ad Mahometanismum transeuntes, ferè observant.

Potest tamen opponi, & veteres memoriæ, & recentioris usus, ac consuetudinis in contrarium allegatio. Christus deinceps, sub initio Euangelii, iisdem insistens vestigiis pædagogiæ, nomina quibusdam, etiam Circumcisionis, immutavit: quod & factum ab Apostolis, in Paulo, Barnabâ, & aliis scimus. Sed imprimis, non si & Deo licuit, etiam homini licebit, & Angelis. *Imperat Deus naturæ, non possibilitati obtemperat*, Ambrosius ait: *non mensuram colligit: non pondus examinat.* Et Zeno Veronensis appositè. *Solus Deus principium est, qui ex seipso dedit ipse sibi principium. Solus sui conscius, quantus, qualis est: solus perfectus: quia non potest illi aliquid, nec addi, nec minui. Solus omnipotens, quia universa ex nihilo constituit: virtute regit: majestate conservat: solus indemutabilis, ac semper æqualis in se, ætatem non admittens.* Fecit ergo quicquid voluit, & quemadmodum voluit, in cœlo, & in terrâ: αὐτοκρατορικῇ, & αὐθεντίᾳ præditus potestate. Domino licet mutare servis nomina: servo non licet, inconsulto Domino. Neque Deum imitari vel possumus, vel debemus, in illis quæ spectant ad *potestatem*, sed quæ respiciunt *bonitatem*. Secundò, mutavit Deus nomina

In Hexaem. 2

Serm. 1. de Gen.

nomina dupliciter: vel priora antiquando, vel posteriora adjiciendo. Ita nomen Abram, & Sarai, abolevit. *Non vocaberis*, inquiens, *Abram: sed Abraham erit tibi nomen: & Sarai, uxorem tuam, non vocabis Sarai ulteriùs, sed Saram.* Erant autem hæc, non circumcisionis, sed nativitatis nomina in circumcisione mutata: nec deinceps usurpata. Non enim ab illo tempore Sarai, sed Sara: non Abram, sed Abraham appellabantur. Nomen Iacobi non abolevit: permansit enim apud posteritatem ab ipso Domino, etiam ἐν διαλέξει, & per Prophetas, ex inspiratione, usurpatum: vix autem Israel vocabatur ipse, semper autem Iacob: cum posteri, non Iacobitæ, sed Israelitæ dicerentur: etiam postquam dictum ei à Domino fuerat Gen. 32. 28. *Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel.* Atque iterum, Gen 35. 10. *Non vocaberis ultra Iacob, sed Israel erit nomen tuum.* Vel ut legit ex Hebræo Cajetanus, *Quod si Israel erit nomen tuum.* Ubi non minus videtur nomen illud circumcisionis, Iacob, abolitum: quam nomen nativitatis, Abram, abolebatur.

110 Ad hanc objectionem tollendam, sufficeret responsio Augustini, si propriam, & Historicam adhibuisset, non autem figuratam, & Anagogicam. *Iterum Deus ei benedicit*, ait Augustinus, *& nomen Israelis iterum ei imponit. Quæ repetitio confirmat magnum promissum hoc nomine. Nam hoc mirum est, quibus semel dictum est, ampliùs eos non esse vocandos, hoc nomine, quo vocabantur, sed novo nomine, quo eis imponebatur: eos non ampliùs veteri nomine, sed novo appellatos: istum autem Patriarcham, & per vitam suam, & deinceps post vitam suam, appellatum esse Iacob, cui tamen non semel Deus dixerat, Non jam vocaberis Iacob, sed Israel erit nomen tuum. Nimirum ergo nomen hoc, ad illam rectè intelligitur pertinere promissionem, ubi sic videbitur Deus, quomodo non est anteà patribus visus, ubi non erit nomen vetus, quia nihil remanebit, vel in ipso corpore, vetustatis, & Dei visio, suum erit præmium.* (Q. in Gen. 114.)

Est ergo hæc Augustini expositio mystica: & non hanc vitam, sed futuram respiciens: nec tam ipsius Iacobi statum præsentem, quàm posterorum, futuram: atque illorum quidem, non secundum carnem, sed secundum spiritum. Pererius ergo historicè respondet; *Israel vocaberis,*

hoc

hoc eſt, eris tu talis, qualem nomen illud indicat : addit autem, in Scripturis aliquando uſurpatum inveniri, ut dicatur, *Tu vocaberis*, cum tamen non eo nomine vocaretur, ſed res ipſa, nomine expreſſa, ei competeret, ut de Chriſto Servatore, ait Eſaias, *Vocabitur nomen ejus Emanuel*: cum tamen nuſquam eo nomine dictus reperiatur: ſed nomine eo, ſubjecta res ſignificata, ei competeret. Hoc quidem verum eſt: ſed ἀπροσδιόνυσον. Nam Iacob dictus Iſrael invenitur: & poſteri, ab illo nomine, Iſraelitæ, nuſquam Iacobitæ nominabantur. Quocirca, rectiùs reſpondent Cajetanus & Vatablus, eſſe orationem ellipticam, & ſubaudiendum, tantum: *Non vocaberis tantùm Iacob*: *ſed & Iſrael erit nomen tuum.* Quia non tantùm ut ſupplantator, contra homines, Eſavum puta, prævaluiſſet: ſed & cum Deo, benedictionem extorquendo. Neque obſtat illud *ultra*, quod urget Pererius: nam vox illa cum altera tantùm, ſtare poteſt ut ſenſus ſit, ulterius non vocaberis *tantum* Iacob, ſed & Iſrael erit nomen tuum.

Atque huc imprimis facit illa obſervatio, quam ex Riberâ reponit Pererius, per verba futuri temporis apud He- 111
bræos, non tantum ἁπλῶς, τὸ μέλλον indicari, ſed τὸ πρέπον, quod congruum erat, & conveniens. Ut cum dicunt, *Filius honorabit patrem*, idem ſonat, ac ſi dictum fuiſſet, *Par, & æquum eſt, ut honoret.* Ita *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam* : hoc eſt, *Cuſtodire deberent.* Ita *Vocaberis Iſrael*, non aliud vult, *quàm dignus es, qui voceris Iſrael.* Atque ideo in Hebræo legitur, *Quod ſi Iſrael erit nomen tuum?* non autem, *Sed Iſrael erit nomen tuum.* Quod ſi nihil aliud, certè Dei ipſius interpretatio ſenſum confirmat, qui Iacobum deinceps & appellari paſſus eſt, & appellat ipſe, quod non fiebat in Abrahamo, nomen Circumciſionis, characterem, & ſignum profeſſionis, nec rejiciendum, neque rejectum aliquando, licèt additione, vel adauctum, vel explicatum. Et hoc ipſum deinceps in novo Teſtamento, conſtantèr obſervatum ſcimus. Neque Simon vocari deſiit, qui vocabatur Petrus: utcunque frequentiùs novo illo nomine inſigniatur. Et Paulus ipſe, licèt per Baptiſmum penitùs innovatus, non tamen reſpuit nomē Circumciſionis, Saul: nam & poſt Baptiſmum, ita appellatur: quod & ipſum in Barnaba obſervatur.

Nec

112 Nec aliter observavi apud veteres Christianos. Nomina illi semper Baptismalia retinuêre: quanquam non semper, quod notavimus, nomina sibi nova in Baptismo imponebant: nec nomen aliquod baptizati assumebant: cum vel Christianis, etiam Sacerdotibus & Episcopis nati, baptismum diù differre solerent: cum intereà tamen nominibus, etiam & cognominibus distinguerentur. Græci, quod notat longè eruditissimus Panvinius in doctissimo libello de nominibus Romanorum, unico nomine contenti erant: ut Platonis, Aristotelis, Demosthenis, Miltiadis, Themistoclis, &c. Romani erant πολυώνυμοι: nam & nomine familiæ, ut Cornelii, Iulii, &c. dicebantur: & prænomine distinguebantur, Caii, Publii, Lucii dicti: & cognomine notabantur, Scipionis, Sullæ, Cæsaris: & agnomine adaucta honorabantur. Unde illud,

Martial. li. 2

Creta dedit magnum, majus dedit Africa nomen,
Scipio quodque auctor: quodque Metellus habet.

Nam Cretici titulo Metellus: & Africani, Scipio, à Cretâ subactâ, & Carthagine devictâ, Africâque subjugata dicebantur. Quæ deinceps ambitio, ad ridiculam interdum insaniam processit. Transiit hæc consuetudo etiam in Christianismum. In Occidentali Ecclesiâ, Nomina, Prænomina, Cognomina, etiam & Agnomina interdum habuêre. In Orientali Ecclesiâ, non extant quasi Gentium & Familiarum Nomina: quædam interdum cognomina reperiuntur: variè indita, & diversimodè distinguentia. Epiphanius, Basilius, Cyrillus, Irenæus, Athenagoras, Tatianus, alii, monodici sunt, nullis aliis nominibus, nisi forsan Episcopatus titulo, distincti. At nonnulli apud eos cognominibus leguntur insigniti. Ita Dionysium legimus Areopagitam, à professione priori in Paganismo: erat enim Athenis, in Areopago, judex. Ignatius vocatur Theophorus, Iustinus Martyr, Origines Adamantius, Gregorius Theologus, Iohannes, & ante eum Severianus Gabalorum Episcopus, Chrysostomus, &c. In Ecclesiâ autem Occidentali, & Nomina, & Prænomina, & Agnomina inveniuntur, Lucius Cœlius, Lactantius Firmianus, Quintus Septimius, Florens, Tertullianus, Thascius, Cæcilius Cyprianus, &c.

Sed

Sed nec Græci omnino, nec vetustiores Latini, nomina mutâsse inveniuntur, vel in assumptione ad Episcopatum, vel ingressu & professione religionis, vel Sacramento Cõfirmationis suscipiendo. Quæ omnia secutis temporibus invaluêre. Itaque qui olim in Baptismo suscepto Iosephus vocabatur, professus in societate Iesu, Arthurus demum appellabitur, non Iosephus: quasi aliquam vitæ professionem Christianismo excellentiorem, & perfectiorem invenisset: quasi Nomen dare societati, majori merito commendaretur, quàm Nomen dedisse Iesu Christo: *In eo sanè nimium sapientes, quòd se putant, Cælo vel ipsi quandoque imperaturos*: quâ censurâ notantur, nec immeritò, à Papirio Massono, in vitâ Pauli quarti. Nomen porrò Baptismale depositum in professione, nunquam deinceps, quod sciam, assumunt: sed illo rejecto, & abrenunciato, professionis Nomini adhærescunt. 113

Mutatio Nominis in Romanis Pontificibus, tam solennis, ad annum abhinc sexcentesimum vix excurrit: Petrus enim Buccaporci, Albanus Episcopus, ad annum Christi Millesimum & nonum, Pontifex creatus, omnium primus, nomen suum mutavit: nescio quam ob causam. Nam Bucca porci, vel *os porci*, non erat nomen Baptismale, sed familiæ & Gentilitium. Frustrà ergo Massonus annotat; *Id nomen tam deforme & horrendum, non puto impositum fuisse puero, maximè tum Christianis temporibus: id enim impium & iniquum fuisset, alienumque à parentum voto, siquidem pulchra infantibus suis nomina imponunt*. Certè nec ego id putârim, quanquam tempora illa omni barbarie deformata erant; & non nimium Christiana. Sed quod dixi, Bucca-porci, erat nomen Gentilitium: quippè de illâ familiâ oriundus erat. Petrus autem in Baptismate vocabatur: Petrus erat, & dicebatur, assumptus ad pontificatus honorem: Nomen autem Gentilitium, nihil ad Pontificis Nomen & titulum faciebat. Fortassis, quia Petrus vocabatur anteà, noluit in honorem Principis Apostoli, vocari Petrus: quam rationem retinuisse videntur successores: cum ad hunc usque diem, nullus, in Pontificum Albo, Petrus secundus usurpetur: cum tamen alii deinceps ante Pontificatum Petri dicerentur. 114

115 Quocirca nec prorsus conjuncta sunt cum veritate, quæ profert idem Pap: Massonus, ex Annalibus Victorianis institutum tunc, ut omnes, qui in reliquum tempus urbis Episcopi designarentur, in Consecratione mutarent Nomina: sed & ratio illius consuetudinis institutæ, ab illo triplex assignata, parùm quoque constat, quarum prima est, Quoniam Dominus B. Petro in Apostolum electo, novum nomen imposuit. At hoc falsum est: Nam ante vocationem hoc insinuavit: ante Electionem vocavit Petrū. Secunda ratio fuit, Quia turpe est eum, qui ad tam decorum eligitur officium, ab aliquo nomine turpi, vel deformi & inhonesto appellari. Sed futilis est. Non enim Buccaporci, sed Petrus vocabatur: illud alterum familiæ fuit & Gentile. Tertia ratio, æquè futilis est; Quia ideo nomina mutari debent, eò quòd ad vitam perfectiorem assumantur. Sed imprimis, vita Pontificatus non est simplicitèr, & omnimodò perfectissima. Secundò, tum qui de vitâ Laicali, per sacros ordines transeunt in Sacerdotium, nomina sua deberent immutare: & quicunque cum Episcopatu Ecclesiis præficiuntur. Sed & priores Sergio pontifices, quique retrò, ad B. Petrum ascendendo, ad eundem modum tenerentur: imprimis autem posteri, ad illum obligarentur, quod nos scimus falsum esse, & fatetur in sequentibus Papyrius ipse, *Licèt aliquorum nomina fuerint immutata, non tamen omnium, nec hoc erat ex institutione Generali.* Certè non erat. Nam patrum nostrorum, vel avorum memoriâ, duo summi pontifices, viri optimi & doctissimi, nomina Baptismalia consecrati retinuêre: Hadrianus Sextus, & Bellarmini avunculus Marcellus Secundus. Hic, cum Cardinales apud illum instarent, ut de more, sibi nomen aliud assumere vellet, respondisse fertur: Marcellus eram: ero Marcellus: Nec nomen mutabit, neque mores meos pontificatus. Quocirca, probabilius judicaverim id quod à me positum est, Petrum illum Buccaporci, cum primus omnium post Simonem Barjonæ, ad Pontificatum electus, Petrus de nomine diceretur, nomen aliud assumpsisse, ne Petrus secundus diceretur: id nimirum tribuens, quod & cæteri observant, B. Petri dignitati, & Dominis celebritati, ut in nominis consortium venire

noluerit

noluerit aut non audeat. Quanquam sic assumpti ad pontificatum, non ita, opinor, immutant Nomen, ut abrogent illud Baptismale: sed aliud assumant Professionis.

De nomine mutando, vel aliquando immutato, in Sacramento Confirmationis, nulla occurrit, quod ego meminerim, authoritas, vel etiam mentio apud vetustiores: valdè etiam tenuis apud recentiores, inter ritus & ceremonias Confirmationis. In Concilio provinciali V. Mediolanensi sancitum legitur: Curet Episcopus & Parochus, ut qui turpe ridiculumvè nomen habet, neque planè conveniens Christiano homini, illud mutet, sumatq; in Confirmationis Sacramento nomen alicujus, qui veræ pietatis, sanctæque religionis laude floruit. Ulterius progressi sunt nostri Leguleï, & tantum non obliterant nomen Baptismale. Siquis enim in Baptismo Thomas dicatur, & progressu temporis ab Episcopo confirmandus, Iohannes nominetur, is per nomen hoc confirmationis terras sibi & possessiones acquirere licitè potest. Quod, inquit Cocus in Comment: ad Littletonum, non ita pridem in Francisco Gawdy communium placitorum judice, vidimus verificatum. Baptizatur ille Thomas, confirmatus deinceps Franciscus fuit. Quo deinceps nomine & non Baptismali, usurpatur, eoq; se indigetabat: & per illud pacta, venditiones, emptiones transigebat: idque de consilio omnium Judicum in 36. Henrici VIII. Quod ab antiquo apud Legistas ita obtinuisse sancitum, ut refert ille Cocus. In hoc ipso, ut in multis, Novatores plane sunt Causidici nostri & Leguleï Sed de nomine satis in genere, transeo demũ in particulari, ad augustissimum, dulcissimum, suavissimum Nomen Iesu. 116

Multa, viri pietate & eruditione insignes de suavissimo hoc Nomine in scriptis suis, tam Diegematicis, quam Exegeticis commentantur: ante alios autem bonus ille & pius Bernardus, plurifariam se diffundit in suis, de hoc mellito nomine, meditationibus. *Cum nomino Iesum, hominem mihi propono mitem, humilem corde, benignum, sobrium, castum, misericordem, & omni sanctitate conspicuum: eundemque ipsum Deum omnipotentem, qui suo me exemplo sanet, & robo-* 117

Serm. 15. in Cant.

ret adjutorio. Hæc omnia simul mihi sonant, cum insonuerit Jesus. Quæ non ad hunc locum, aut nostrum pertinent institutum. Secundò, multi viri eruditi, magna contentione proponunt, quod & Centuriatores observârunt, Nomen
1 istud Iesu, esse Nomen illud Dei *ineffabile*, ut Iudæi vocant, & Tetragrammaton, à quatuor literis, quibus exaratur, *Iod, He, Vau, He,* nempe Iehova. Quod docuit Galatinus, Lib 3. cap XX. Sed rectè rejicitur hæc opinio ab aliis, & imprimis à Sebast: Barradâ: principio, quod non iisdem literis scribantur, Nomen illud ineffabile, & Iesus. Illud enim, ut dixi, scribitur, per *Iod, He, Vau, He*: hoc autem per *Iod, Sem, Vau, Ain.* Secundo, diversissimam esse ait significationem. Nam Iehova vocem, Esse, vel Essentiam denotare: Nomen Iesum, non Essentiam, sed Salutem. Postremo, oriri illud à Verbo Substantivo Hajali, hoc est, esse: hoc à Iasach, quod salvare notat; quam nominis istius notationem probat testis omni exceptione major, Angelus, ubi reddit rationem ὀνοματοθεσίας. Frustra est ergo, & λεπτολογεῖ Hosiander, qui pluribus disputat & contendit Nomen illud Iehova olim ineffabile, nunc tandem in Iesu factum effabile per insertionem literæ *Schin*: & illud indicâsse Euangelistam, dum pronunciat *Vocatum*, hoc est, voce prolatum in Nomine Iesu. Merum λεπτολόγημα, & titivillitium! Vocatum Iesum certum est, & de divino mandato sic vocatum, redditâ per Angelum ratione, *Quoniam servabit populum à peccatis suis*, ut sit Dominus, salus nostra.

118 Nomina, ait Philosophus, quod jam dictum est, sunt Notæ rerum: quæ εἰς δήλωσιν, καὶ εἰς διάγνωσιν, τῶν ὑποκειμένων κεῖται πραγμάτων: ait Iustinus Martyr, ad declarandas & distinguendas res nominibus subjectas & indicatas. Nec aliquid omninò extat in rerum naturâ, quin si nomen rectè impositum intelligatur, de naturâ ejusdem rei ratio probabilis reddi possit. Ita enim verè Gregor: Nyssenus, Πᾶν τὸ ἐν τοῖς οὖσι νοούμενον, εἰ μὲν τελείως εἴη, ὅπερ ἐστὶ κυρίως καὶ ὀνομάζεται, ὅπερ λέγεται. Quod a Deo ab initio institutum, cum Adamo & facultatem & potestatem istam indulgeret, ab ipsomet præcisè observatur, quoties cœlitùs rebus nomina, vel hominibus attribueret. Ita enim reddit ipse rationem

nem, mutati in Abrahamo nominis, & Iacobo. τί δ' ἄλλο τοῦτο δ' ἐστὶν, dicebat Eusebius, ἢ κατὰ φύσιν τεθεῖσθαι προσηγορίας. Est ergò Iescua, salus, à Iascha, salvare. *Salvabit*, autem, non omnes, sed populum suum: nimirum acquisitionis populum: electos suos: pacto æternitatis, & Primogenitorum fœdere comprehensos: modo quodam singulari: & salute non protritâ. Non à bello visibili, nec gladio Barbarorum, Chrysostomus ait, sed quod his longè majus est, à peccatis suis: quod præstare nulli fuit homini aliquando possibile. Hoc nimirum, prædixerat Hoseas, cap. 1. *Salvabo eos in Domino Deo suo: & non salvabo eos in arcu, & gladio: non in bello, in equis, & equitibus.* Rectè autem, in *Domino Deo suo*: nam quis à peccatis salvabit populum, præter Deum nostrum?

Vocatum est ergo, nomen ejus Iesus: magisterio divino: humano ministerio. Vocatum est enim ab iis, quibus erat hoc muneris delegatum: Iosepho nimirum, & Mariâ, parentibus ejus. Nam ad Mariam, ait Angelus, *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum.* Delegatur πρώτως, hoc officium B. Virgini. Simili affatu, Iosephum, in somnis, alloquitur Angelus, *Pariet filium, & vocabis nomen ejus Iesum.* Quo indulto privilegio, Iosephū paternâ quâdam curâ, & authoritate investitum ornat, cum, quod diximus, nominum impositio Dominiū notet, & authoritatem. Ita enim qui venerat ministrare, atque ideò assumpserat formam servi, statum servilem, & conditionem per omnia professus, subjectionem admisit, cum Domini servis: ut parentes liberis soleant nomina dare pro arbitratu. Quod autem vocatum erat a parentibus, de more, & consuetudine generali, per alios acceptum, & propagatum, ad omnem posteritatem derivabatur. 119

Porro nomen hoc cœlitus impositum puero, de more Iudæorum, Circumciso, nomen novum dicitur, nec antea auditum apud mortales, censente Cyrillo Alexandrino. *Nomen novum*, ita ait, *verbo divino, est Iesus, & concurrens cum carnis nativitate.* Et propheticum Oraculum astipulatur, Esaiæ 62. Est autem ῥῆσις illa, quam indicat ille, Prophetica, hæc, vers. 2. *Et videbunt Gentes Iustum Tuum: &* 120

Lib. 5. de Trin.

cuncti

cuncti reges inclytum tuum: & vocabitur tibi nomen novum, quod os Domini nominabit. Appositissimè ad eventum vaticinii: Nam à Domino impositum fuit nomen illud, nondum concepto infanti, per ministerium internuncii Gabrielis. Nequaquam verò fuisse novum nomen sunt qui contendunt, eò quod anteriores Christo Domino, aliqui in Scripturis, Iesu nomine vocati inveniuntur 2 Paralip. 31. 15. Iesu quidam Levites, aut Sacerdos nominatur, unus inter alios, *Primitiis*, & *Decimis* distribuendis præpositus. Imprimis autem, & ante alios, duo maximè celebres, nimirum Iesu filius Nave, qui Moysis minister, atque famulus, & successor, Israeli ab ipsomet in possessionem introducto terram tributim dividebat. Et alter ab illo multis retro sæculis posterior, Iesus filius Iosedec Sacerdotis summi, inter Principes liberatæ captivitatis: & primus Pontifex in domo secundâ, post μετοικεσίαν. Ita minimè videtur, quod volunt tamen communi consensu Theologi, *Nomen novum*, Iesu, cum fortasse plures, certè tres priores, eo nomine dicerentur.

121 Sed occurrit huic scrupulo Galatinus, vir in Hebraicis versatissimus. Quanquam sunt qui de plagio criminantur. Is, lib. 3. cap. 20. ita ait, *Nomine Iesu, aliquos vocatos fuisse omninò nego. In hoc enim quamplurimi ex nostris plurimùm falluntur, putantes eos hoc nomine fuisse appellatos: quod Hebraicarum literarum ignorantiâ provenisse certum.* Præcisè ergo negat, aliquem olim Iesu nominatum: & annectit superioribus, *Vnusquisque enim eorum, quos hoc nomine Iesu nuncupatos asserunt, non Iesuah vocatus est, sed Iehosuah: quod non est idem nomen. Nam Iesuah idem est quod salvator, salus, sive salvatio. Iehosuah vero, Deus salvabit, interpretatur: ut ipso nomine patesceret, quod salvare, nullius eorum intererat, sed solius Dei.* Hæc Galatinus: de cujus sententia si indubia esset, planè nomen novum erat, nomen Iesu. Sed fallitur Galatinus. Nam quod dictum est, 2 Paralip. 31. 15. Iesue quidam vocatus reperitur: & 1 Paralip. 24. Nona sors Sacerdotum de familiâ Eleazari, per Davidem assignata, Iesua erat. Et Iesus Iosedeci, summus Pontifex è captivitate redux, Hebraicè Iesuah nominatur. 1 Esd. cap. 3. & 5. Qui vir ab Aggæo: cap. 2. & Zachariâ, cap. 3. contemporaneis,

poraneis, Iesuah Hebraicè scribitur: quo nomine Iosua vocabatur filius Nun: ut inde omnino constare, & possit & debeat, pro uno eodemque, utrumque illud nomen usurpari. Nec injuria: cum *Salvator omnis, salus quæcunque, sit salus à Domino*: hoc est, Iesuah & Iehosuah.

Quocirca constare veritatem arbitramur, contra exceptionem Galatini, alios, fortè plurimos, sed certè aliquos Christo Domino priores Nomine illo Iesu nominatos: et tamen fuisse nomen novum. Primo respectu subjecti nominis Filii nimirum Dei Incarnati: Vtcunque enim nomen nullum de Deo κυριολογεῖται: cum sit incomprehensibilis, & ineffabilis Deitas: tamen ratione dispensationis suæ cum hominibus, ut illa οἰκονομία intellecta recolatur, πολυώνυμος in Scripturis, per συγκατάβασιν, Deus noster & est, & intelligitur. Ab initio autem rerum, ab omni retrò antiquitate, nisi in hisce novissimis diebus, nunquam tali modo cum hominibus versabatur Deus: nunquam se patefecerat in carne Hypostaticâ subsistentem, ut esset reverà Emanuel, Deus nobiscum, Os de ossibus, Caro de carne humanâ: atque tam familiari modo, ad salutem procurandam appropinquaret: ut non immeritò, novum hunc modum & mensuram salutis: novum actorem, & dispensatorem Redemptionis, novo nomine, cum nomina de naturâ suâ sint *notæ rerum*, expresserit Scriptura concurrente, ut Cyrillus loquitur, cum nativitate. Itaque eò quòd rem planè novam & inauditam, Dei nimirum Incarnationem, declarabat nomen Iesus: rectè nomen novum appellatur: cum ipsa illa Incarnatio *Novum in terris*, uti erat, per Ieremiam consignetur. *Creabit Dominus Novum super terram. Fæmina circumdabit virum.* 122

Secundo, erat nomen novum, utcunque præcedentibus temporibus usurpatum. *Omnia in figuris contingebant illis*, quod Apostolus ait: *sed figuris temporalibus promittebantur, & prænunciabantur æterna & ventura*, ait Augustinus. Illa familiaria, quotidiana: hæc erant aliena à communi sensu, itaque nova, atque inaudita. Quotiescunque igitur veteres illi typi adimplebantur, novum in terris faciebat Dominus: atque ita *nova nomina* usurpabantur: quoad literas, apices, syllabas minimè nova, sed antiqua: verum quoad 123

rem

rem, nomine signatam, nova. Erant autem uterque, tum Iosua filius Nave, tum Iesus filius Iosedec, Christi venturi προμηνύματα. De Iosuâ ita Augustinus, Homil. 27. de verbis Apostoli; *Hoc placuit Deo, certi mysterii dispensationisque gratia, quod ipse in terram promissionis non introduceret populum. Eligitur alius, filius Nave: & iste homo non hoc nomine vocabatur, sed Ioses. Cum ei introducendum populum Moyses commenderet, vocavit eum & mutavit ei nomen, & appellavit eum Iesum: ut non per Moysen, sed per Iesum: id est, non per Legem, sed per gratiam populus Dei in terrã promissionis intraret.* Atq; ita novũ nomẽ innotuit Iesus: A summo cœlo egressio ejus: & occursus ejus usq; ad summũ ejus: ut in Nomine Iesu flectatur omne genu Cœlestiũ, Terrestriũ, & Inferorũ.

124 Disputant hic, & quærunt Interpretes, an nomen *Iesu* sit illud nomen super omne nomen, de quo statuit Apostolus ad Philip. 2. Plerique recentiores non admittunt nomen Iesu esse illud nomen super omne nomen. Mihi magis placet Origenis sententia Homil. 1. in lib. Iosua, *Est autem nomen, quod est super omne nomen, Iesus.* Quem Bernadus, & alii secuti sunt. Nec obstat, quod è Iansenio in contrarium protulit Estius, loqui hoc in loco Apostolum de nomine aliquo donato post victoriam crucis, & resurrectionis in Ascensione, cum nomen illud Iesu, longè anteà in Circumcisione donaretur: *Apices enim juris*, ut loquuntur, *non sunt jura.* Neque enim constat de ullo nomine realitèr tum imposito: neque id strictè in Apostolo urgendum est, eum velle, nomen aliquod tum ei impositum, quo antea non agnoscebatur: sed ad mentem, & sententiam Apostoli respiciendum, quæ non est alia, quam illum dictum Iesum in Condescensione, potentèr declaratum fuisse filium Dei per Resurrectionem, & in Cœlos Ascensionem: ut sit nomen ejus, *gloria ejus*, quemadmodum Chrysostomus interpretatur. *Dedit* ergo *illi Nomen*, non est aliud, quam dedit illi, ut nomen illud ipsius, quo vocabatur Iesus, esset nomen super omne nomen gloriosum: nomen humanitatis assumptæ, carnis interfectæ, servi exinaniti, Iesus ultra omnes Angelos attolleretur. *Quo actu Naturæ nostræ humilitas*, ait sanctus Leo, *in Christo super omnem cœli militiam, supra omnes ordines Angelorum, & ultra* *Homil. 1. de Ascens.*

omnem

omnem altitudinem potestatum, ad Dei Patris est provecta consessum. Qui igitur erat verus homo, & verus Deus, τῇ σαρκὶ τοῦ ὑψίστου ἐχαρίσατο ὄνομα, ait Athanasius, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, καὶ οὐχ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ κατὰ χάριν ἔλαβε, τὸ καλεῖσθαι θεὸς, ἀλλ' ἡ σὰρξ αὐτοῦ σὺν αὐτῷ ἐθεολογεῖτο. *Cum vero Nomen Iesus esset Nomen Incarnati, & subjectum Nominis, servi forma Deus potenter declararetur, non est cur tantopere aversemur, Nomen Iesu esse Nomen illud super omne Nomen*: quod utcunque diù antea illi imponebatur, at tunc primùm, tam potenter declarabatur, cum, ascendens in altum, ad dextram Dei Patris consideret. Certè ἀνακολουθία perinsignis esset, quod per Apostolum additum erat, Ut in nomine Iesu flecteretur omne genu, Terrestium, Cœlestium, & Infernorum. Hoc est, ut illi Iesu reverentiam omnimodam exhibeant, se submittant, illum adorent, agnoscentes illum hominem, qui Iesu vocabatur, esse filium Dei.

Homil. 2. de Ascens.

De Hum. Nat. suscept.

Nomen ergo illud, *humanitatis assumptæ*, Iesus, omni laudis præconio majus: ultra omnes omnium titulos & lemniscos gloriosum, confecto formidolosissimo bello, tot habet triumphos, quot terrarum oræ, cœlorum spatia, & inferorum extremitates. Ubique enim laureæ, & coronæ, expoliatis principatibus, & potestatibus, quas traduxit confidentèr, palàm triumphans illas in *semetipso*. Et ipse, & caput corporis Ecclesiæ, principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia per eum complacuit reconciliare omnia in ipsum: pacificando per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt. *Quoniam autem per Christum excellentissima gratia apparuit, totus orbis eum diligit: adoratur modò ab omni gente, quoniam ipsius est regnum, & ipse dominabitur gentium. Tanta est autem ejus gratia, ut multi, qui in eum non credunt: laudent eum: & propterea dicant, nolle se in eum credere, quia nemo, quæ jubet, implere potest: amatur ab omnibus, prædicatur ab omnibus,* ait August. in Psal. 103. Quid tandem habent illi currus (de Romanorum veterum triumphis loquor) quod cum istius splendore comparari queat? quid vincti ducti ante currum duces? quid simulachra oppidorum? quid argentum, quid aurum Capitolio illatum? quid Legati in equis, & Tribuni? quid clamor militum,

125

Lego ἐν αὐτῷ. non ἐν αὑτῷ. h.e. cruce.

& εὐφημισμοὶ? quid tota denique illa pompa, & pomparum fercula laureata? Ὅταν ἐκ νεκρῶν ἀνέστη ὁ Χριστὸς, καὶ ἀνέβη πρὸς τὸν οὐρανὸν κελεύονται οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ταχθέντες Ἄγγελοι, ἀνοῖξαι τὰς πύλας τῶν οὐρανῶν: scilicet illa διακελευσμῷ, *Attollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit Rex gloriæ.* (*Iust. Mart.*)

126 Quocirca ex intuitu personæ tam illustris, tam excellenti modo, ultra omnes Angelorum Hierarchias, Thronos, Principatus, Potestates; Cherubin, Seraphin, quodcunque nomen, in cœlis, aut terris nominatum: quicquid est ubique quo Reverentia, subjectio, obedientia, honos habeatur, illius meritis & dignitati: illius personæ debetur, exhibendus est honos, atque cultus. Erant, quod apparet è Tertulliano, (*De pænit. c. 5*) qui dicerent olim, *Satis Deum habere, si corde & animo suspiciatur, licet actu minus fiat.* Et sunt apud nos etiamnum, qui cum *spirituales* ipsorummet opinione sint, & ultra omnem mortalitatis conditionem tantum non elevati, in colendo *Deo* nihil corporale admittent, omnia sub spiritu & intellectu, acsi cum Angelis versarentur redigunt. Gestus, ritus, ceremonias omnes, in cultu divino abrogatas volunt: & certè, quod ipsos attinet eliminant quàm longissimè: sedentes ergo, vel stantes, fortè ambulantes, sacram participant Synaxin: nam de geniculis vel adorare, vel communicare, superstitionem, papismum, idololatriam redolet. Homines ad amussim exasciatos, & undiquaque perfectione consummatos! sed *ista ingenia, de semine Hypocritarum pullulare consueverunt*, ait ibidem Tertullianus. Scimus & nos Deum Spiritum esse, & spiritu recolendum. Sed intereà scimus, Deum per condescensionem se ad nostras infirmitates accommodare: atq; ideo nobiscum velut balbutire interdum, nostræ se infantiæ insinuando: velle etiam, ut nosmet nos, quantum possumus, ad ipsius perfectiones elevemus. Quod quia τῶν ἀδυνάτων τι, dum carne hâc mortali circundamur, is qui dixit, *Fili da cor*, etiam propalavit, *Mihi flectetur omne genu.* Oportet omni tempore, & omni loco memores legis incedere, paratos, & instructos ad omnem Dei mentionem. *Qui si fuerit in pectore, cognoscetur, & in capite*, ait Tertullianus: cujus quoque phrases illæ sunt; *De geniculis adorare:*

geni-

geniculationibus, & jejuniis siccitates depellere. Et eodem sensu Chrysostomus dixit, τῶν γονάτων χαμαὶ κειμένων ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς πλανώμεθα. Quo signo veluti protestabantur, & apud Dominum profitebantur, omnem se fiduciam propriæ virtutis, & fortitudinis abrenunciare: sunt enim *genua*, & dicuntur *viri fortissimi*, Ecclesiast. 12. *In Psal. 4.*

127 Hinc factum, ut de consuetudine universali, Reges, & summo in honore positos, genibus positis ad terram, vel inflexis adorarent. *Quoniam Alexandrum gentes genu posito non adorarunt*: ait Seneca pater, Declam. IX. Erat autem consuetudo à temporibus antiquissimis usurpata. Animadvertere quippe licet, inter honorum insignia, decora, & ornamenta, quibus homines maximè honorari, & decorari solebant, *genuflexionem* usurpatam. Gen. 41. legimus sanctum Ioseph fuisse honoratum a Pharaone, anulo regio, stolâ Byssinâ, torque aureo, curru regio secundo, & ut, clamante præcone, omnes ante eum *genu flecterent.* Quem morem & apud Persas obtinuisse, constat è prophanis authoribus, & sacrâ Estheris historiâ, cap. 3. Quibus enim Deus, titulos, & elogia sua communicavit, *Ego dixi Dii estis*, quidnî & elogiorum insignia, & ornamenta impertivit? Quocirca, rectè in exaltatione Iesu Christi, super omne nomen nominatum, illud etiam elogium usurpatur, ut in nomine Iesu curvetur omne genu, Cœlestium, Terrestrium, & Infernorum.

128 Hoc non alio sensu, quam literali intellectum, populo Christiano commendat Ecclesia: ita ut quoties, loco præsertim sancto, actione sacrâ, nomen illud augustissimum, de lectoris ore, ad aures audientium pervenerit, statim, in signum humilitatis, subjectionis, obedientiæ, inclinato ad ὀρθογώνιον corpore, genua sua incurvent, & Dominum profiteantur. Quod veteris Ecclesiæ institutum, usurpat per Parochias Ecclesia Anglicana, & ringentibus, atque obloquentibus Sectariis & Puritanis, lege latâ Ecclesiastica accuratè propugnat & tuetur. Can. etenim XVIII. sancitum legimus in hæc verba. *Atque etiam, quoties in sacrâ Liturgiâ, Dominus Iesus, ut fit commemoratione nominetur, debita & humilis reverentia, ab omnibus tum præsentibus exhibeatur, quod de veteri consuetudine obtinuit per externas illas ceremonias*

remonias, & gestus, atque habitus corporales, præ se ferant, & testificentur, internam humilitatem, Christianam persuasionem fixam, & firmatam, debitam etiam professionem, esse Dominum Iesum verum & æternum Dei filium, unicum mundi Servatorem: in quo solo, misericordiæ, gratiæ, promissa divina humano generi universo facta, cum de hâc præsenti, tum de futurâ vitâ, plenariè, & totaliter comprehenduntur. Atque hactenus de Nomine Iesu.

129 Cum itaque in Circumcisione nomen impositum accepisset, censu Cæsaris descriptus est. Ita verè arbitratur Illustrissimus Baronius: & secundum mentem scripturæ sacræ, non modo Virginis & Iosephi, sed & Infantis etiam nomen, tabulis erat inscriptum Censualibus. Ideo enim, occultiore quodam modo, disponente divinâ providentiâ, exierat edictum ab Augusto Cæsare, de *universo Romano orbe describendo*, ut sic, relatâ, in Tabulas Censuales, & in Capitolio depositas, illa apographe, certissimis constaret Testimoniis (publica enim instrumenta sunt ἀναντίρρητα) talem olim Jesum, nimirum filium Mariæ, de domo & familiâ David, tali anno, mense, die, editum in lucem Bethleemi, *pendentibus adhuc*, ut ait Tertullianus, *recentibus Augustianis censibus:* hoc est, nondum finito censu, & professione, apud quos, genus ejus inquirere possent, qui deinceps oblatraturi essent Incarnationi, eamque qua possent profligaturi, Hæreticorum filii. Quocirca doctissimus ille idem pater, Censum Augusti, testem fidelissimum Dominicæ Nativitatis, Romana archiva custodire dixit. Non id opinor dicturus, nisi suismet ipse oculis illa archiva lustrasset, & manibus tractasset, quod benè illi licuit, cum juris olim prudentiam, ante sacros ordines, in illâ urbe profiteretur: & per illa tempora in vivis esset, quibus adhuc illæ tabulæ Censuales, in Romanis archivis custodirentur. Ad quas, nullo quidem modo, aut voluit, aut potuit provocare, nisi compertum habuisset, nomen Iesu, Filii Mariæ, de domo David, in illis tabulis descriptum contineri: & tempus nativitatis iisdem consignatum. Citat autem istas tabulas Censuales, & Archiva Romana frequenter Tertullianus, eò quod negotium illi intercedebat, cum profanis, impiis impostoribus, Marcione, &

Docitarum natione: qui veram Iesu Christi ἐνσάρκωσιν, omnibus machinis oppugnabant. Marcion imprimis, eò quòd divino Euangelistæ testimonio premeretur, illam Cyrenii ἀπογραφὴν, de sacris illis scriptis deleverat. De quo, nequissimi Hæreticorum, flagitio, capiendum est illud ejusdē Patris pronunciatū, *Aufer hinc molestos Cæsaris census.* Cap. 2. de car. Christi.

Totam porrò istam de Christo Domino in lucem edito, & circumciso, de more & lege Iudaicis, historiam: & 130
Cæsareo Romanorum Censu, Pauli Orosii verbis, nobilissimi rerum nostrarum Historici concludam, quibus ille librum suum sextum explicuit. *Eodem tempore, eodemque anno, quo firmissimam, verissimamque pacem, ordinatione Dei, Cæsar composuit, natus est Christus. Cujus adventum pax illa famulata est: in cujus ortu, audientibus hominibus, Angeli cecinerant, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Eoque tempore, hic, ad quem rerum summa omnium, concedente Deo, fuerat devoluta, Dominum se bonum appellari non est passus, imò nec ausus: quoniam verus Dominus totius humani generis, inter homines natus est. Eodem etiam anno, tunc primum idem Cæsar, quem his tantis ministeriis præsignaverat Deus, Censum agi singularum ubique provinciarum, & censeri, omnes homines jussit: quoniam Deus homo, & dici, & esse, dignatus est. Quamprimum igitur natus est Christus, Romano Censui ascriptus est. Et hæc est prima illa, clarissimaque professio, quæ Cæsarem omnium principem: Romanos, rerum Dominos, sigillatim cunctorum hominum, editâ descriptione signavit. In quâ, se & ipse qui cunctos homines fecit, inveniri hominem, ascribiq; inter homines voluit: quod penitus nunquam ab urbe conditâ, atq; ab exordio generis humani, in hoc mundo, nec Babylonico, nec Macedonico, nedum minori cuiquā regno concessum fuit. Nec dubiū, quin omnium inspectioni, fidei, cognitioni pateat, quod Dominus noster Iesus Christus, hanc urbem, vultu suo, & authoritate defensam, in hunc rerum apicem provexerit, cujus potissimè voluit esse, cum venit, dicendus Civis, Romani Census professione.*

Præteriri non debet in Historiâ sacrâ, singularis illa, & 131
eximia Illustrissimi Baronii, ad annum primum, de hoc Christi Domini opere Cardinali observatio. *Qui in hunc mundum,* inquit ille, *venit, ut dissolvat opera diaboli, ipsas Calendas Januarias, præ cæteris anni diebus, Gentilium superstitionibus*

nibus pollutas fuso sanguine consecravit: sibique ipsas primitias temporis, diaboli tyrannide occupatas, primitiis sui sanguinis vindicavit. Quod mysterium, Symbolicis quibusdam verbis olim involverat Esaias, cum diceret, delectabitur Infans ab ubere super foramine aspidis. Cujus suæ expositionis & applicationis prophetiæ authorem aliquem vellem laudasset nobis vir eruditus: certè eò faciliùs in sententiam & libentiùs descenderemus, quanquam planè ut videtur, ἀπροσδιόνυσος. Allegoricè respondet Bulengerus, ad Casauboni exceptionem, referri posse locum illum Prophetæ ad diem Circumcisionis Christi. Certè fortassis: sed novâ, inauditâ, & portentosâ quadam allegoriâ. Nam quid commune habet, *foramen aspidis*, cum calendis Ianuariis, primo die novi & incipientis anni? Ridiculum est enim, quod in rem affert Bulengerus, Quasi dixerit Propheta, *Diem primum anni ineuntis nefastum sanguine suo purissimo expiabit Infans. Vt enim è foramine aspis, ita ex hoc anni initio omnes veterum profani ritus exibant.* Et cur non æquè de ferarum lustris: de foraminibus vulpecularum: de cavernis draconum: nidis corvorum? Si hoc non sit ludere, & ineptire, nescio quid sit. Tacuisset de vaticinio, ejusdemque applicatione Baronius, cætera πανδφήμως amplectimur: de ritibus impuris Paganorum, sacratissimis Christianorum obsequiis & solennitatibus permutatis.

Esaiæ 11.

132 Dies quosdam, speciali quâdam religione Romani, ut cæteræ ferè omnes gentes, observabant: & quidem superstitiosiùs. Hoc, ἀποτηρεῖσθαι τὰς ἡμέρας appellant: quod in Galathis reprehendit Paulus, IIII. X. *Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vos, ne fortè sine causâ laboraverim in vobis.* De quorum dierum, & temporum superstitiosâ observantiâ, Ambrosius. *Diem Sol facit: mensem, cursus Lunæ. Tempora verò sunt Ver, Æstas, Autumnus, Hyems; Quatuor hæc, completo numero proprio, faciunt annum. Dies ergo observant, qui dicunt, ut puta, Crastino proficiscendum non est: post crastinum enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi.* Ejusmodi dies erant nefasti: ἀποφράδες: ἀπαισίμοι: Postridiè Calendarum infaustus dies erat. Nundinæ vel Novendiales dies, inauspicatæ rebus incipiendis vel gerendis. *Numquam noctem intermisit*, ait de Tacito Vopiscus,

piscus, quâ non aliquid, vel scriberet, vel legeret, præter posterum Calendarum. Quâ vanitate tenebatur Augustus Cæsar. *Observabat & dies quosdam, ne aut postridiè Nundinas quoquam proficisceretur: aut Nonis, quicquam rei seriæ inchoaret.* Et de Romanis in genere ait Dio, eos ab antiquissimâ consuetudine, si dies novendialium, in Calendas Ianuarii incidisset, unius diei extraordinariâ intercalatione (quem ille vocat παρὰ τὰ καθεστηκότα ἐμβόλιμον) anticipasse, ne dies ille omnium festivissimus, omine infausto fœdaretur. Prosequitur Ambrosius, loco quo supra. *Hi autem colunt menses, qui cursus Lunæ perscrutantur: dicentes, ut puta, septimâ Luna, strumenta confici non debent. Nona iterum Luna servum emptum, ut puta, domum duci non oportet. Et per hæc faciliùs solent adversa provenire. Tempora verò sic observant, cum dicunt, hodiè Veris initium est: festivitas est: post cras Vulcanalia sunt: & talia iterum aiunt, Posterum est: domum egredi non licet.* Has autem superstitiones observabant, cum in negotiis obeundis, tum in religione procurandâ. Suet.on.c.92. Lib.47.

Inter dierum solennium δεισιδαιμονεστάτους ritus, & observationes, Calendarum imprimis sanctitas habebatur. Calendæ omnes sacræ habebantur: hoc est, ut Græci & Iudæi appellabant, Neomeniæ: de quibus Hieronymus ad Saniam, & Tritillam. Neomenias non habent Latini, ut nec Græci, Calendas. Neomenia, mensis exordium est, quod nos secundum linguæ Latinæ proprietatem, Calendas possumus dicere. Neomeniæ, vel Novilunia Hebræis solennia erant: quod è sacris literis constat. Indicere autem illam solennitatem, tubæ clangore solebant: Psal. 82. Et Philo alicubi, τὴν ἱερομηνίαν, ἣν σάλπιγξι προσημαίνουσι. Quem à Iudæis morem derivatum, ut pleraque in sacris alia, Pagani usurparunt. 133

Calendas porrò omnes Iunoni dicabant generali quadam notione Romani: hinc Ovidius: 134

Excipit Ausonias Iunonis cura Calendas.

Sed interdum ad partes alii accedebant. Martiæ Calendæ Matronis speciali ùs dicabantur: & per eum diem agebantur Matronalia. Unde fœmineæ Calendæ Iuvenali dicuntur hoc versu,

Munera

Munera fœmineis tractas secreta Calendis.

Iuliis Calendis, in alias ædes commigrabant, quicunque μιτοικῶν. Plurimis autem nominibus, Calendæ Ianuariæ apud Romanos præsertim præferebantur. *Quia Calendis Ianuariis novus est annus: ut Iani illius recolant memoriam*, ait Ambrosius in 4. ad Galatas, *Bifrontis illa superstitione utuntur, quæ longè debet esse à servis Dei.* Et Prudentius:

——Iano etiam celebri, de mense litatur
Auspiciis, epulisque sacris, quas inveterato,
Heu miseri, sub honore agitant, & gaudia ducunt
Festa Calendarum.——

Faustis ominibus: bonis verbis: precationibus fælicibus: strenis & muneribus se invitabant: Plin. lib. 28. cap. 2. Primum anni incipientis diem lætis precationibus invicem faustum ominantur. Et Ovid. 1. Fastorum ad Ianum:

At cur læta tuis dicuntur verba Calendis,
Et damus alternas, accipimusque preces.

Lucian. in Ψευδολογιστῇ. Ἡ μὲν ἡ τοῦ ἔτους ἀρχή, ἐν ᾗ Ῥωμαῖοι κατὰ τὸ ἀρχαῖον εὔχονταί τε αὐτοὶ ὑπὲρ ἅπαντος τοῦ ἔτους εὐχάς τινας, καὶ θύουσι Νουμᾶ τοῦ βασιλέως καταστησαμένου τὰς ἱερουργίας αὐτοῖς, καὶ πεπιστεύκασι τοὺς θεούς, ἐν ἐκείνῃ μάλιστα τῇ ἡμέρᾳ χρηματίζειν τοῖς εὐχομένοις. De strenis & muneribus nota sunt omnia. Ταύτης δὲ τῆς ἑορτῆς προσιούσης, ait Herodianus, ἐν ᾗ μάλιστα Ῥωμαῖοι δεξιοῦνταί τε ἀλλήλους, καὶ προσαγορεύουσι νομισμάτων τε ἀντιδόσει, καὶ κοινωνίᾳ τῆς γῆς καὶ θαλάττης καλῶν εὐφραίνουσιν αὐτούς. Qui mos laudatus, sed alio fine & intentione apud Christianos, nos saltem Anglos, ab antiquissimâ memoriâ obtinet: Nam & populus se invicem, primo anni incipientis die, novi anni initio, ut loquuntur, muneribus missis invitant, & una cum muneribus faustum & fælicem annum apprecantur. (Quam tamen consuetudinem, ut plerasque alias, olim ad faciendum populum usurpatas, Puritani allatrant, & de vitâ communi, ubi possunt obtinere, excusserunt) & Barones regni, qui appellantur, singuli crumenâ & aureis quibusdam nummis donant Regem, qui singulos vicissim, singulis argenteis scyphis inauratis redonat.

donat. Quam consuetudinem Augustum introduxisse in Romana Rep. volunt. Stipem enim, quam sic dicebant, populus viritim Imperatori, per Calendas Ianuarias donabat. Lapis, apud Fulvium Vrsinum, Laribus publicis sacrum. *Imper: Cæsar Divi F. Augustus Pontifex Maximus Tribunic. potestat.* XVIII. *ex stipe, quam populus ei contulit K. Ianauriis Absenti. C. Calvisio Sabino. L. Paßieno Rufo Coss.*

In Calendas Ianuarias antiqui Patres vehementius in- 135
vehebantur, non propter istas missitationes ad invicem, & mutui amoris pignora: sed propter diem Idolis dicatum: propter ritus quosdam profanos & sacrilegos in illâ solennitate adhibitos. Tom. 5. operum Chrysost. pa. 220. Titulus Orationis est, μετὰ τὰς Καλάνδας τῇ ἑξῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ λεχθεὶς &c. *Oratio habita Antiochiæ, postridie Calendarum, contra ebriosos, & cauponas ingredientes: & choreas per urbem ducentes: qualia per illos dies frequentabant.* Quem diem ἑορτὴν ille appellat διαβολικήν. In Concil. Trulliano, Canone LXII. Τὰς οὕτω λεγομένας Καλάνδας καθάπαξ ἀπὸ τῆς τῶν πιστῶν πολιτείας περιαιρεθῆναι βουλόμεθα, *Calendas, quæ vocantur: & quæ dicuntur vota, & Brumalia quæ appellantur, & qui in primo Martii mensis die fit, Conventum ex Fidelium civitate omninò* 161
tolle volumus. Sed & publicas mulierum saltationes (erant hæc quæ sequuntur, illius Festi πομπεῖαι, unde detestabantur illud Patres) *multam noxam exitiumque afferentes: quinetiam eas, quæ nomine eorum, qui falsò apud Græcos, Dii nominati sunt, vel nomine virorum, ac mulierum fiunt saltationes, ac mysteria, more antiquo, & à vitâ Christianorum alieno, amandamus, & expellimus: statuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur, vel mulier veste viro convenienti. Sed neque Comicas, vel Satyricas, vel Tragicas personas induat: neque execrandi Bacchi nomen, uvam in torcularibus exprimentes, invocent: neque vinum in doliis effundentes, risum moveant, ignorantia, vel vanitate ea, quæ à dæmonis impostura procedunt, exercentes.* Hæc erant illa Paganorum ludicra, impia, profana, per Calendarum solennitates procurata, quæ (quod apparet) in Christianorum mores, & usum se insinuaverant; ut non immeritò, tam vehementer in Calendas Ianuarii, sancti Patres invehantur.

136 **Ridiculus ad hunc Canonem Interpres Balsamon,** Calendæ dicuntur, inquiens, decem primi dies mensis: Nonæ secundi: Idus tertii. Rectius Zonaras, Κάλανδαί εἰσιν αἱ πρῶται ἑκάστου μηνὸς ἡμέραι. Magis adhuc ridiculus in causâ nominis indagandâ. *Sic appellatæ sunt Calendæ à tribus prudentissimis Romanis, qui Romanos à malo famis eripuerunt. Mos ergò erat apud Romanos, in eorum memoriam, Festum paulò Gentilius celebrare, & quædam indecora facere. Quod etiam hucusque à quibusdam fit Circulatoribus, primis Ianuarii mensis diebus: non quidem eo fine quo Romani Calendas observabant, sed eò quod Luna tunc temporis renovetur: & ejus fundamentum ab hujus mensis principio statuatur: & quod existiment se lætè ac jucundè totum annum transacturos, si in ejus principio festum celebraverint.* Hæc Balsamon, ab omni ratione pleraque aliena. De Noviluniis autem extat & alter Canon, huc quoque spectans in eodem Concilio, *Qui in Noviluniis à quibusdam, ante suas officinas, & domos accenduntur, rogos, supra quos etiam antiquâ quadam consuetudine salire ineptè, & delirè solent, jubemus deinceps cessare.* Quos nos Angli *Bonefires* appellamus, & in publicâ lætitiâ & gaudiis adhibemus, non obstante isto Canone.

137 Extat autem inter sermones Beati Maximi Taurinensis Homilia inscripta, *In Circumcisione Domini*; sive, *de Calendis Ianuarii increpatio*: quæ B. Ambrosio quoque ascribitur: quam qui totam hanc rem illustrant, & dignissimâ indicem, quæ ubique, si fieri posset, legatur, huc transcribendam duxi. *Quanquam non dubitem, vos charissimi, per paternam sollicitudinem instructione Divini sermonis edoctos, universas Calendarum supervenientium vanitates declinare penitus & horrere. Ad perfectioris tamen emendationis augmentum, non me piguit usitatum vestris auribus inferre sermonem. Necessarium, nec superfluum reor, si pro commonitione sanctâ dudum habitâ, præcedentium patrum vobis repetantur alloquia. Et revera quid fastidii, quid oneris habet pro salutis profectu, utilia ac Deo placita sæpe dicere: frequenter audire? Et ideò fide ac devotione solitâ, religiosi itineris vias, ac veritatis semitas gradientes, magis magisque errorum devia ac diabolica calcate figmenta. Nec enim debet fidelis anima, quæ Angelorum consortia concupiscit, Dæmoniorum lusibus delectari. Neque vero* *luci*

luci ac tenebris: veritati atque mendacio: turpitudini ac honestati apud Dei servos ulla potest esse communio, sicut nos Ecclesiarum doctor instruit.

Quicunque ergo credentium, vel est templum Dei, vel esse desiderat, sollicitè caveat, ne mortua ac vana sectando desinens esse templum Dei, fiat habitatio tenebrarum, fiat Dæmonis monumentum. Ait gloriosissimus Propheta David, Beatus vir cujus est Nomen Domini spes ipsius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Itaque qui sperat in Deum, ac toto corde in ejus gloriam luminum suorum defigit aspectum, ad insanissimas vanitates, consecratos semel Deos, non debet oculos retorquere: qui, ut ait Dominus, nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Omnis enim arans si retrò respiciat, aut tortuosum & inutilem faciet sulcum, aut arantum boum suorum vestigia vulnerabit. Ita ut qui directo tramite, & spirituali vomere vitia mundana persulcans incedit ad Dei regnum, si aspectum suum ad impia & vana converterit, & juges suos, hoc est, corpus atque animam vulnerabit, & optimi itineris periculosum incurret errorem. Et non respexit, inquit, in vanitates & insanias falsas. Quomodo beatus David falsas insanias dicit? cum verè insaniant, qui rejecto retrorsum timore Dei, ad dæmonum respiciunt vanitates. Sed vir fidelis, propriè naturam impiæ falsitatis expressit, quia insana sunt omnia, quæcunque diaboli fallente mendacio, Dei in se non habent veritatem. Et illorum gravior, atque immedicabilis languor est, qui superstitionum furore & ludorum suavitate decepti, sub specie sanitatis insaniunt. An non omnia, quæ à ministris dæmonum illis aguntur diebus, falsa sunt & insana? Cum vir, virium suarum vigore mollito, totum se frangit in fæminam, tantoque illud ambitu atque arte agit, quasi pæniteat illum esse, quod vir est. Nam quid non universa ibi falsa sunt & insana, cum se à Deo formati homines, aut in pecudes, aut in feras, aut in portenta transformant? Numquid non omnem excedit insaniam, cum decorum vultus humani, Dei specialiter manibus in omnem pulchritudinem figuratum, squalore sordium & adulterinâ fœditate deturpant? Quomodo non sanum sapientibus patet, nihil ibi inesse sanitatis, ubi impia, ubi inhonesta, inversaque omnia, & faciunt & loquuntur, non audientes clamantem quotidiè in Ecclesiâ Beatum David, & dicentem, Filii hominum usquequo gravi cordi? 138

136 Ridiculus ad hunc Canonem Interpres Balsamon, Calendæ dicuntur, inquiens, decem primi dies mensis: Nonæ secundi: Idus tertii. Rectius Zonaras, Κάλανδαί εἰσιν αἱ πρῶται ἑκάστου μηνὸς ἡμέραι. Magis adhuc ridiculus in causâ nominis indagandâ. *Sic appellatæ sunt Calendæ à tribus prudentissimis Romanis, qui Romanos à malo famis eripuerunt. Mos ergò erat apud Romanos, in eorum memoriam, Festum paulò Gentilius celebrare, & quædam indecora facere. Quod etiam huc usque à quibusdam fit Circulatoribus, primis Ianuarii mensis diebus: non quidem eo fine quo Romani Calendas observabant, sed eò quod Luna tunc temporis renovetur: & ejus fundamentum ab hujus mensis principio statuatur: & quod existiment se lætè ac jucundè totum annum transacturos, si in ejus principio festum celebraverint.* Hæc Balsamon, ab omni ratione pleraque aliena. De Noviluniis autem extat & alter Canon, huc quoque spectans in eodem Concilio, *Qui in Noviluniis à quibusdam, ante suas officinas, & domos accenduntur, rogos, supra quos etiam antiquâ quadam consuetudine salire ineptè, & delirè solent, jubemus deinceps cessare.* Quos nos Angli *Bonefires* appellamus, & in publicâ lætitiâ & gaudiis adhibemus, non obstante isto Canone.

137 Extat autem inter sermones Beati Maximi Taurinensis Homilia inscripta, *In Circumcisione Domini*; sive, *de Calendis Ianuarii increpatio*: quæ B. Ambrosio quoque ascribitur: quam qui totam hanc rem illustrant, & dignissimã indicem, quæ ubique, si fieri posset, legatur, huc transcribendam duxi. *Quanquam non dubitem, vos charissimi, per paternam sollicitudinem instructione Divini sermonis edoctos, universas Calendarum supervenientium vanitates declinare penitus & horrere. Ad perfectioris tamen emendationis augmentum, non me piguit usitatum vestris auribus inferre sermonem. Necessarium, nec superfluum reor, si pro commonitione sanctâ dudum habitâ, præcedentium patrum vobis repetantur alloquia. Et revera quid fastidii, quid oneris habet pro salutis profectu, utilia ac Deo placita sæpe dicere: frequenter audire? Et ideò fide ac devotione solitâ, religiosi itineris vias, ac veritatis semitas gradientes, magis magisque errorum devia ac diabolica calcate figmenta. Nec enim debet fidelis anima, quæ Angelorum consortia concupiscit, Dæmoniorum lusibus delectari. Neque vero*

luci

luci ac tenebris: veritati atque mendacio: turpitudini ac honestati apud Dei servos ulla potest esse communio, sicut nos Ecclesiarum doctor instruit.

Quicunque ergo credentium, vel est templum Dei, vel esse desiderat, sollicitè caveat, ne mortua ac vana sectando desinens esse templum Dei, fiat habitatio tenebrarum, fiat Dæmonis monumentum. Ait gloriosissimus Propheta David, Beatus vir cujus est Nomen Domini spes ipsius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas. Itaque qui sperat in Deum, ac toto corde in ejus gloriam luminum suorum defigit aspectum, ad insanissimas vanitates, consecratos semel Deos, non debet oculos retorquere: qui, ut ait Dominus, nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei. Omnis enim arans si retrò respiciat, aut tortuosum & inutilem faciet sulcum, aut arantum boum suorum vestigia vulnerabit. Ita ut qui directo tramite, & spirituali vomere vitia mundana persulcans incedit ad Dei regnum, si aspectum suum ad impia & vana converterit, & juges suos, hoc est, corpus atque animam vulnerabit, & optimi itineris periculosum incurret errorem. Et non respexit, inquit, in vanitates & insanias falsas. Quomodo beatus David falsas insanias dicit? cum verè insaniant, qui rejecto retrorsum timore Dei, ad dæmonum respiciunt vanitates. Sed vir fidelis, propriè naturam impiæ falsitatis expressit, quia insana sunt omnia, quæcunque diaboli fallente mendacio, Dei in se non habent veritatem. Et illorum gravior, atque immedicabilis languor est, qui superstitionum furore & ludorum suavitate decepti, sub specie sanitatis insaniunt. An non omnia, quæ à ministris dæmonum illis aguntur diebus, falsa sunt & insana? Cum vir, virium suarum vigore mollito, totum se frangit in fœminam, tantoque illud ambitu atque arte agit, quasi pœniteat illum esse, quod vir est. Nam quid non universa ibi falsa sunt & insana, cum se à Deo formati homines, aut in pecudes, aut in feras, aut in portenta transformant? Numquid non omnem excedit insaniam, cùm decorum vultus humani, Dei specialiter manibus in omnem pulchritudinem figuratum, squalore sordium & adulterinâ fœditate deturpant? Quomodo non sanum sapientibus patet, nihil ibi inesse sanitatis, ubi impia, ubi inhonesta, inversaque omnia, & faciunt & loquuntur, non audientes clamantem quotidiè in Ecclesiâ Beatum David, & dicentem, Filii hominum usquequo gravi cordi?

Vt quid eligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Grave utique eorum cor est, atque omni impietate depressum, qui per sacrilegos jocos, Divinis monitis illudentes, vana diligunt, & falsa sectantur, & post omnia, ad offensionis plenitudinem Dies ipsos annum novum vocant.

139 *Quanquam non inconvenienter secundum se novum appellant annum, quoniam per nefandas ferias de honestate falsâ, turpitudo & perversitas innovatur. Novum vocant annum, quasi novi aliquid, aut cælum tunc ostendat, aut terra. Novum annum Ianuarias appellant Calendas, cum vetusto semper errore, & horrore sordescant. Auspicia etiam vanissimi colligere se dicunt, ac statum vitæ suæ, inanibus indiciis æstimantes, per incerta avium, ferarumque signa, imminentis anni futura rimantur, cum utique apud Deum solum sit notitia futurorum, & legalis authoritas ista prohibeat, dicens,* (Deut. 18.) *ne auspicemini, ne auguriis intendatis. Sed miseri ac miserandi homines, rapti erroribus Paganorum, & minus provido corde cæcati, cum impietate de domibus suis prodeunt, & cum sacrilegio revertuntur. Aut quomodo Christianum se putat posse vel dici, qui in tali observatione videt se perfidis esse consortem.*

140 Hactenus sanctus Maximus, insanias Christianorum à Gentibus acceptas, & per Calendas omnium mensium ferè, præcipuè autem Ianuarii, usurpatas, stylo & oratione perstrinxit: quas decreto suo Trullani patres confodêre. Ad cujus insaniæ manifestationem, plurimum conferunt, quæ fusiùs sunt à Balsamone in Canon. LXI. LXII. & LXV. adhuc diffusiùs disputata. Qui postremo loco hæc inter alia scribit: *Novilunii quidem festum, ante tempus immemoriale cessavit cujus loco per Dei gratiam, ad Deum placandum preces ac sanctificationes in Ecclesia, à fideli populo fiunt in uniuscujusque mensis principio: & aqua Benedictionis, non Contradictionis aspergimur. Rogorum autem Dæmoniacum mysterium, sortesque fiebant, usque ad tempus Patriarchæ Domini Michaelis, qui fuit Philosophorum Princeps in hâc urbium regina* (Constantinopoli) *hoc modo. Vicesimo tertio mensis Iunii, vespere, cogebantur in littoribus, & quibusdam ædibus viri & mulieres, & primogenitam puellam instar sponsæ ornabant. Postquam vero convivati erant, & Bacchantum ritu saltassent, & choreas duxissent, in Festisque consuetas exclamationes usurpassent,*

passent, in vas oris contractioris marinam aquam injiciebant, & res quasdam ad unumquemque eorum pertinentes, & tanquam puella illa à Satanâ facultatem accepisset futura prædicendi, ipsi quidem de bono aliquo, vel etiam aversando ac fugiendo quopiam, interrogando exclamabant. Puella autem ex rebus in vas injectis eam quæ incidisset eductam ostendebat. Quam etiam accipiens stultus ejus Dominus, certior fiebat de prosperis vel adversis ex eo eventuris. Postridiè autem cum tympanis & choris, una cum puellâ ad littora venientes, & aquam marinam nullâ voce editâ accipientes, ædes suas aspergebant: Sed & per totam noctem, rogos ex fæno accendentes, supra eos saliebant & sortiebantur, seu divinabant de fælicitate & infælicitate: & de quibusdam aliis, planè dæmoniacè. Eorum autem hinc & illinc aditus, & domunculam, in quâ sors illa fiebat, unà cum iis sub Dio locis quæ propè erant, aureis vestibus & sericeis textibus exornabant. Quinetiam arborum foliis coronabant, ad honorandum, ut verisimile est, & excipiendum sathanam, qui illos sibi familiares effecerat. Quæ omnia sanctissimus prædictus Patriarcha, cum omnia diligentia prohiberi, & penitùs aboleri curavit.

Cum igitur tam multifariam, per imposturas & impietates, pietati & religioni Christianorum illuderet, & in perniciem animarum technas machinaretur diabolus, non est mirum, si vetusti partes, vigilantissimi gregis Christi pastores & præpositi, vehementius in dierum observationes, festorum solennitates, consuetudinum turpitudines inveherentur, adeo ut alias licita & commendanda, de medio tollere, quam nefandas superinductas vanitates & impietates tolerare vellent. Nec posse Christianum vel esse, vel dici, qui in tali observatione videt se perfidis esse consortem, ait S. Maximus. Hinc sunt illa Nazianzeni illius in Theologiâ … *Ac primum quidem fratres, festum celebremus, non corporis nitore, non vestitus mutatione, ac magnificentia: non commessationibus & ebrietatibus, quarum fructum cubilia & impudicitias esse didicistis: nec floribus vicos cingamus, nec unguentorum turpitudine mensas & vestibula ornemus: nec visibili lumine splendescant domus: nec tibicinum cantu plausibusque personent. Hoc enim more Gentiles Novæ Lunæ Festum celebrant. At nos, ne committamus, ut ad hunc modum Deum honoremus: ac præsens tempus iis rebus, quis minimè* 141 Orat. 4. p. 129.

nimè decent, extollamus: verum animi puritate, ac mentis hilaritate, & lucernis totum Ecclesiæ corpus illustrantibus, hoc est, Divinis contemplationibus & cogitationibus, quæ super sanctum candelabrum excitentur, atque universum terrarum orbem luce perfundant. Parva, meo quidem judicio, si cum hoc lumine comparentur, ea omnia lumina sunt, quæ homines, qui festos dies agunt, privatim publicèque accendunt. Quas Paganorum vanitates, Tertullianus ad eundem modum perstringit.
Apolo.ca.35. *Grande videlicet officium, focos & choros in publicum educere, vicatim epulari, civitatem Tabernæ halitu obolefacere, vino lutum cogere, catervatim cursitare ad injurias, ad impudicitias, ad libidinum illecebras. Siccine exprimitur publicum gaudium per dedecus publicum?* Et paulo post, *Sed & qui nunc scelestarum partium socii, aut plausores quotidiè revelantur, post vindemiam parricidarum racematio superstes,* (hoc est, reliquiæ conjurantium in caput Imperatoris) *quam recentissimis & ramosissimis laureis postes præstruebant: quàm elatissimis & clarissimis lucernis vestibula enubilabant: quam cultissimis & superbissimis thoris forum sibi dividebant.* Ubi morem describit Paganorum, qui natalitia Imperii, hoc est, annos suscepti Imperii, dies, principum suorum vanis, ut loquitur, mentientibus, & temerariis honoribus dicabant.

142 Has impuritates, lascivias, ineptias, prisci Ecclesiæ patres, in festis Paganorum usitatas, quam longissimè remotas volebant, à sanctissimo pietatis cultu: non quod dierum solennium dedicationes, & separatorum à profano & cōmuni usu Festivitates, simplicitèr & planè condemnarent, aut à moribus Christianis ablegarent. *Congruit enim &*
Con.Valen.6 *veritati ridere,* ait Tertullianus, *quia lætens: de æmulis suis ludere, quia secura est. Curandum, ne risus ejus rideatur, si fuerit indignus. Cæterum, ubicunque dignus risus, officium est. Festos dies nos quoque agitamus,* ait Nazianzenus: *verum ut spiritui gratum est.* Id autem ita videtur, ei gratum, ἢ λέγοντάς τι τῶν δεόντων, ἢ πράττοντας. Quam rem fusius prosequitur, loco quo supra, Orat. IIII. & Theodoret. in 9. Therapeut. Ἀντὶ τῶν πάλαι πομπείας, καὶ αἰσχρουργίας, καὶ αἰσχρορρημοσύνης σώφρονες ἑορτάζονται πανηγύρεις, οὐ μέθην ἔχουσαι, οὐ κῶμον, οὐ γέλωτα, ἀλλ' ὕμνους θείους, καὶ ἱερῶν λογίων ἀκρόασιν, καὶ προσευχὴν ἀξιεπαίνοις κοσμουμένην δακρύοις. *Loco pomparum antiquitùs usurpatarum, pro turpissimis factis,*

pro

pro turpiloquiis, nunc festa, & panegyres sobrii celebrant, in quibus nulla extat ebrietas, nullæ commessationes, non risus aut ridicula, sed hymni in honorem Dei, sacrorum auditio oraculorum, preces condignis lachrymis adornatæ. Nazianzenus quoque Orationem in sanctum Baptisma sic exorditur. *Quoniam heri splendidum luminum diem celebravimus. Salutem etenim nostram, lætitia prosequi conveniebat, ac multò quidem magis quam carnis amici, dies eos quotannis celebrant, quibus vel nati vel matrimonio juncti sunt, vel nomen acceperunt, vel certè inter juvenes censeri ceperunt, vel locum aliquem primi incoluerunt, vel quacunque tandem alia de causa, festum diem mortales agunt.* 143

Omnino autem splendidos quosdam dies, uti vocat Nazianzenus, ab ipsis rei Christianæ primis initiis & incunabulis, solennes quosdam & festos dies, ad Dei gloriam, populi institutionem, sanctorum commemorationem introductos, & per hilariorem animorum corporumque dispositionem celebratos, scimus, agnoscimus, & profitemur. Cujus modi, etiamnum contra Catharos sectarios, & Separatistas, prodigiosũ genus hominũ, in Ecclesia Anglicana tuemur, juxta illam Clementis antiquissimam διαταγὴν, τὰς ἡμέρας τῆς ἑορτῆς φυλάσσετε. Observate autem dies Festivitatum. Quæ plures erant, etiam per illa tempora primitiva: & non tantum obtinente demum Papismo & superstitione, quod deblaterant, introductæ. Quorum festorum solennitatem piam & religiosam, allusione ad ritus & ceremonias Paganorum, ita describit Nazianzenus: *Vnguentum quoque quoddam habeo (sed quo soli Sacerdotes & Reges ungantur) utpote vario, exquisito, & nostrâ causa effuso, magni unguentarii arte confectum. Mensam habeo, sed spiritualem ac Divinam. Hanc scilicet, quam Dominus paravit mihi in conspectu meo, adversus eos, qui tribulant me, in quâ reficior ac delicior, ne propter saturitatem petulantiâ efferar. Quin potius omnem turbidarum animi commotionum impetum consopio. Habeo etiam flores, vernis omnibus virentiores & fragrantiores: agri nempe illius pleni, quem Dominus benedixit. Hoc est, Sacerdotes & suaviter olentes Pastores ac Magistros: ac quicquid in plebeio ordine purum est atque eximium. Hisce redimiri ac pompam agere cupio, posteaquam bonum certamen certavero,*

tavero, & cursum meum consummavero, fidemque, instar sacri Apostoli, servavero. Hymnos pro tympanis assumamus, psalmodiam pro fædis modulationibus & canticis, plausum, grati animi indicem, & canoram manuum actionem pro Theatricis plausibus, mœstitiam pro risu, prudentem orationem pro ebrietate, gravitatem pro lasciviâ. Quod si Te etiam, ut lætæ celebritatis, & festorum amantem saltare oporteat, salta Tu quidem: sed non inhonestæ illius Herodiadis saltationem, quæ Baptistæ necem intulit: verum Davidis ob arcæ requiem. Ita Festivitates non aversabantur Patres: sed tantum profanas: Quas, non minus nos φιλέορτοι, quam Cathari possunt, detestamur.

144 Sed ne prorsus Novum quem vocant annum, principium anni, Calendas Ianuarias aversabantur. Viri eruditi, nescio cur, nisi quod proniores ferebantur in partes νεωτεριζόντων, & Ecclesiasticos ritus, atque antiquitatem, nisi ἐκ πλαγίου, aut inviti amplectantur, nescio, inquam, cur Cardinalem sugillant, quasi perperam statuisset, ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio, Festum Circumcisionis fuisse in Ecclesia institutum; cum tamen recenter admodum introductū sit, &, ut loquuntur, Non ante multa sæcula, ejus mentio fieri cœpta fuerit. Verum iniquè primum cum Baronio agitur. Non ille ita ait. Non illud insinuat. In Annalibus hoc tantum affirmat. Quibus autem ritibus Ecclesiasticis dictum diem Christiani consueverint solenniter celebrare, alibi pluribus diximus. Per illud Alibi, intelligit, quod etiam in margine annotavit: Notationes suas ad Romanum Martyrologium. Quo in loco solennem fuisse hunc diem, etiam ab antiquissima memoria docet, in usu & ritibus veterum Christianorum. Utcunque non eo modo & mensurâ ἑορταστικὸν, quo quædam alia festa, quo Natalem, Pentecosten, Pascha celebrabant: sed tamen precationibus, litaniis, jejuniis celebrem, ut per illas, veluti quasdam expiationum hostias, Divinum numen, Paganorum scelestis impuritatibus irritatum placarent. Et paulo post, *Perduravit hujusmodi religiosus ritus in Ecclesia, quousque Gentilium superstitio permansit. Qua demum abolitâ, de illâ veluti triumphans Ecclesia sancta Dei, spirituali gaudio exultans, coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, & pallium laudis pro spiritu mœroris accepit.*

Nomen

Nomen huic festo solennitati; vel diei, fuisse octavam Nativitatis solummodo, & non Circumcisionem volunt. Fuisse & hoc nomen, in confesso ponitur: sed non solum. Nam & Circumcisio, & Octava Nativitatis dicebatur, sed non antiquius. Nam potius quam Octava, Circumcisio dicebatur. Est enim vox octava usus in Ecclesia recentioris: & prius necesse est Festum ipsum fuerit in usu, quam Octava festi Chrysologus, Maximus, alii, Circumcisionem commemorant: non autem Octavam Nativitatis. Et apud Chrysostom. To. V. Homil. 53. Titulus est, Ἐν καλάνδαις μὴ προελθόντος ἐπισκόπου τῆς Ἀντιοχείας τοῦ φλαβιανοῦ ἐλέχθη, illa Oratio contra observantes Novilunia, & choreas per urbes ducentes. In quo sermone apparet festũ hunc diem Christianis fuisse: sed Christiano more, non Paganico, celebratum. Quem ille Rhetor cum paucis nominandus, luculenti sermonis penicillo depingit.

Concludam verbis Augustini, Serm. 253. de Temp. 146
Recte festa Ecclesiæ colunt, qui se Ecclesiæ filii recognoscunt. Illa autem ita descripsit alibi, nempe Dominica 1. Adventus, *Quotiescunque aut Natalem Domini, aut reliquas solennitates celebrare disponitis, ebrietatem ante omnia fugite, &c.* Sed illustrissimè, & ad præsens institutum appositissimè contra Adimantum. *Et quod dicit, Dies observatis, & Sabbata, & solennitates, timeo vos, ne frustrà laboraverim in vobis. Non sic scriptum est, ut Adimantus ponit. Non enim nominat ibi Sabbathum Apostolus: dicit autem, Dies observatis, & annos, & tempora. Sed putet esse & de Sabbato dictum: Nunquid & nos non dicimus ista non esse observanda, sed illa potius, quæ his significantur. Illi enim ea serviliter observabant* (ut & nostri Iudaizantes, & quidni Apellæ, Cathari) *non intelligentes ad quarum rerum significationem & prænunciationem pertinerent. Hoc in iis culpat Apostolus, & in omnibus qui serviunt Creaturæ potius quam Creatori. Nam nos, quique & Dominicum diem, & Pascha solenniter celebramus, & quaslibet alias Christianas dierum festivitates; sed quia intelligimus quo pertineant, non tempora observamus, sed quæ illis significantur temporibus. Manichæi autem sic ea reprehendunt* (ut hic agnoscant majores suos & προγόνους Puritani) *quasi nullos dies & tempora observent ipsi, sed cum de his interrogantur, secundum opinionem*

sectæ suæ, omnia conantur exponere, ut non ipsa tempora, sed res, quarum illa signa sunt, observare videantur. Quæ quidem res fabulosas esse atque falsissimas, aliis locis ostenditur. Nam, ad hoc dictum est, ut ore suo cogantur fateri, posse talia, rationabiliter celebrari, & ideo Circumcisionem carnis, ut rectè impositam servis, ita rectè à liberis repudiatam. φιλὸν γὰρ ἑκάστῃ πανηγύρει, inquit Gregorius Nyssenus, τὸ ἴδιον· οὕτως γάμον μὲν ἐπιθαλαμίοις ᾠδαῖς δεξιούμεθα. πένθει δὲ τὰ νομιζόμενα τοῖς ἐπικηδίοις θρήνοις εἰσφέρομεν· ἐν πράγματι σπουδαιολογούμεθα. ἐν εὐωχίαις, λυόμεθα τῆς ψυχῆς τὸ πεπυκνωμένον καὶ σύντονον. ἕκαστον δὲ καιρὸν τηροῦμεν, τῶν ἀλλοτρίων ἀνεπιθόλατον. appositè, ad nostrum institutum singulis festis suum proprium amicum est. Nuptias ita cantiunculis conjugalibus incipimus, at luctu pendimus debita sepulchralibus: serio versamur in negotiis tractandis: Festis diebus, animam incrassatam curis & intentam solvimus. Tempus quodlibet, minimè contrariis pollutum custodimus. Atque hæc de Christi Domini Circumcisione dicta sunto, qua temporis annui initium sanguinis primitiis consecravit. Quod ejus immortale beneficium anniversaria solennitate Ecclesia recolit εὐχαριστικῶς. Atque huc usque sine ullis salebrarum impedimentis, aut offendiculo in historiâ Iesu Christi Incarnati, secundum ordinem & seriem dispositæ apud Euangelistas narrationis progressi sumus. Hic jam verò siste gradum paulisper, Lector, nam ulterius nequaquam ita inoffenso pede, eodem tenore progredi possumus. Sedulo etenim disquirendum nobis est, inter illa quæ post circumcisum Infantem octavo die, apud sacros rerum Narratores habentur, quidnam imprimis commemorandum venit. Vtrumne Magorum ab Oriente ἐπιδημία, & accessus Bethleemum, cujus narratio contexitur apud B. Matthæum: an verò, quam descripsit Lucas, secundum Legem, pueri in Templo præsentatio, & matris puerperæ Purificatio, Ἔνθεν μάλα θυμός.

To. 2. Orat. in baptismũ Christi.

147 Opinantur plerique omnes, & vulgo quoque obtinet hæc opinio per Ecclesiam, proximam post consummatam Circumcisionem, historiam à Matthæo mandatam esse literis, nimirum de Magorum accessu Bethleemum, & adoratione, locum in Historiâ Euangelicâ debere obtinere.

nere. Ita sentiunt ex utraq; litigantium hodie parte Chronologi, Annalium collectores, Interpretum turba, & Homiliastarum, vel Prædicantium σύρφετος. Et quod mirere magis, brevissimo temporis intervallo interjecto, quatuor nempe, aut ad summum quinque dierum, ἐπιφάνειαν illam & προσκύνησιν Magorum, Circumcisionem volunt consecutam. Et hoc, ad hunc modum statuunt, quasi rem planè decisam: minimè juris aut status controversi: adeo ut de aliqua aliquorum discrepantium διαφωνίᾳ, alto res silentio obruatur: cum tamen inter vetustissimos Ecclesiæ proceres nonnemo, in alia omnia descenderit: & illam B. Lucæ narrationem de Purificatione, Præsentatione, & quæ in Templo acciderant, Magorum adventu anteriora fuisse statuat. Cui ego illorum sententiæ libenter subscribo: utpote rectæ omni rationi, Historicæ veritati, Circumstantiis necessariis, literis sacris intertextis magis convenientia inter se & probabilia complexæ, quæ visitantes Magos, visitatum Infantem, matrem, locum, &c. respiciunt plurifariam. Quocircà, verissimè doctissimus, & diligentissimus Chemnitius statuit, *Hæc est prima Historia, de cujus ἀκολουθίας ordine, sed quo loco, in Historia Euangelicæ harmoniæ collocanda sit, sententiæ variant.*

Antiquissimus author, & temporibus Apostolicis proximus Tatianus: vir, undecunque doctissimus, & in omni Historia versatissimus, nondum, ut postea, quod summopere deplorandum est, lapsus, circa annum Domini CLXX. uti narrat Eusebius, è quatuor Euangelistarum, separatim descriptis narrationibus, unum perpetuum Historiæ contextum, certo quodam ordine collectum, digerebat: atque ita Harmonicam quandam constituebat συνάφειαν, vel συναγωγὴν Euangeliorum, quam διὰ τεσσάρων appellavit. Ille autem, in illa sua Harmonia, Magorum historiam ita disposuerat, ut Purificationi, Præsentationi, & illis, quæ narrantur tunc temporis gesta in Templo Hierosolymitano per Annam Phanuelis & Simeonem, postponeret. Extat autem hæc Tatiani Harmonia, in Orthodoxographiâ sanctorum Patrum. Eusebius in Chronicis Magorum adventum retulit in annum Augustalem XLIII. hoc est, in annum sequentem Nativitatem: sequutus, nec

148

 dubito,

sectæ suæ, omnia conantur exponere, ut non ipsa tempora, sed res, quarum illa signa sunt, observare videantur. Quæ quidem res fabulosas esse atque falsissimas, aliis locis ostenditur. Nam, ad hoc dictum est, ut ore suo cogantur fateri, posse talia, rationabiliter celebrari, & ideò Circumcisionem carnis, ut rectè impositam servis, ita rectè à liberis repudiatam. φιλεῖ γὰρ ἑκάστῃ πανηγύρει, inquit Gregorius Nyssenus, τὸ ἴδιον οὕτως· γάμον μὲν ἐπιθαλαμίοις ᾠδαῖς δεξιούμεθα. πένθη δὲ τὰ νενομισμένα τοῖς ἐπικηδίοις θρήνοις εἰσφέρομεν· ἐν πράγμασι σπουδαιολογούμεθα. ἐν εὐωχίαις λυόμεθα τῆς ψυχῆς τὸ πεπυκνωμένον καὶ σύντονον. ἕκαστον δὲ καιρὸν τηροῦμεν, τῶν ἀλλοτρίων ἀνεπιθόλωτον. appositè, ad nostrum institutum singulis festis suum proprium amicum est. Nuptias ita cantiunculis conjugalibus incipimus, at luctu pendimus debita sepulchralibus: serio versamur in negotiis tractandis. Festis diebus, animam incrassatam curis & intentam solvimus. Tempus quodlibet, minimè contrariis pollutum custodimus. Atque hæc de Christi Domini Circumcisione dicta sunto, qua temporis anni initium sanguinis primitiis consecravit. Quod ejus immortale beneficium anniversaria solennitate Ecclesia recolit εὐχαριστικῶς. Atque huc usque sine ullis salebrarum impedimentis, aut offendiculo in historiâ Iesu Christi Incarnati, secundum ordinem & seriem dispositæ apud Euangelistas narrationis progressi sumus. Hic jam verò siste gradum paulisper, Lector, nam ulterius nequaquam ita inoffenso pede, eodem tenore progredi possumus. Sedulo etenim disquirendum nobis est, inter illa quæ post circumcisum Infantem octavo die, apud sacros rerum Narratores habentur, quidnam imprimis commemorandum venit. Vtrumne Magorum ab Oriente ἐπιδημία, & accessus Bethleemum, cujus narratio contexitur apud B. Matthæum: an verò, quam descripsit Lucas, secundum Legem, pueri in Templo præsentatio, & matris puerperæ Purificatio, Εἴδειν μάλα θυμός.

To. 2. Orat. in baptismū Christi.

147 Opinantur plerique omnes, & vulgo quoque obtinet hæc opinio per Ecclesiam, proximam post consummatam Circumcisionem, historiam à Matthæo mandatam esse literis, nimirum de Magorum accessu Bethleemum, & adoratione, locum in Historiâ Euangelicâ debere obti-

nere.

nere. Ita ſentiunt ex utraq; litigantium hodie parte Chronologi, Annalium collectores, Interpretum turba, & Homiliaſtarum, vel Prædicantium σύρφετος. Et quod mirere magis, breviſſimo temporis intervallo interjecto, quatuor nempe, aut ad ſummum quinque dierum, ἐπιφάνειαν illam & προσκύνησιν Magorum, Circumciſionem volunt conſecutam. Et hoc, ad hunc modum ſtatuunt, quaſi rem planè deciſam: minimè juris aut ſtatus controverſi: adeo ut de aliqua aliquorum diſcrepantium διαφωνία, alto res ſilentio obruatur: cum tamen inter vetuſtiſſimos Eccleſiæ proceres nonnemo, in alia omnia deſcenderit: & illam B. Lucæ narrationem de Purificatione, Præſentatione, & quæ in Templo acciderant, Magorum adventu anteriora fuiſſe ſtatuat. Cui ego illorum ſententiæ libenter ſubſcribo: utpote rectæ omni rationi, Hiſtoricæ veritati, Circumſtantiis neceſſariis, literis ſacris intertextis magis convenientia inter ſe & probabilia complexæ, quæ viſitantes Magos, viſitatum Infantem, matrem, locum, &c. reſpiciunt plurifariam. Quocircà, veriſſimè doctiſſimus, & diligentiſſimus Chemnitius ſtatuit, *Hæc eſt prima Hiſtoria, de cujus ἀκολουθίας ordine, ſed quo loco, in Hiſtoria Euangelicæ harmoniæ collocanda ſit, ſententiæ variant.*

Antiquiſſimus author, & temporibus Apoſtolicis proximus Tatianus: vir, undecunque doctiſſimus, & in omni Hiſtoria verſatiſſimus, nondum, ut poſtea, quod ſummopere deplorandum eſt, lapſus, circa annum Domini CLXX. uti narrat Euſebius, è quatuor Euangeliſtarum, ſeparatim deſcriptis narrationibus, unum perpetuum Hiſtoriæ contextum, certo quodam ordine collectum, digerebat: atque ita Harmonicam quandam conſtituebat συνάφειαν, vel συναγωγὴν Euangeliorum, quam διὰ τεσσάρων appellavit. Ille autem, in illa ſua Harmonia, Magorum hiſtoriam ita diſpoſuerat, ut Purificationi, Præſentationi, & illis, quæ narrantur tunc temporis geſta in Templo Hieroſolymitano per Annam Phanuelis & Simeonem, poſtponeret. Extat autem hæc Tatiani Harmonia, in Orthodoxographiâ ſanctorum Patrum. Euſebius in Chronicis Magorum adventum retulit in annum Auguſtalem XLIII. hoc eſt, in annum ſequentem Nativitatem: ſequutus, nec 148

 dubito,

dubito, Iulium Africanum, quem in illis suis Chronologicis tantum non exscribit. Tertiò, Epiphanius, postquam verba illa Euangelii recitaverat de Herode, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, statim hæc annectit, *Cui non apparet, quod quando venerunt Magi, duos annos puer natus erat?* Quasi extra omnem controversiam statuit. Tuetur hanc sententiam Author operis imperfecti in Matthæum: non ille quidem Chrysostomus, sed Latinæ linguæ Author: Chrysostomo antiquior. Qui tamen non innititur Scripturæ, uti Epiphanius, aut communi sensui & Traditioni Ecclesiæ, sed Traditioni cujusdam, ut ait, innominati Authoris, suspectæ fidei & apocryphæ authoritatis. Narrat autem ille, ὁ παραδότης Magos hosce, ab extremo orientis advenisse: nimirum de Calecutana regione, ut recentiores quidam fabulantur illos Oceani extremi accolas fuisse Orientalis. Extitisse porro apud ipsos Sethianum quoddam σύγγραμμα, in quo mentio ferebatur de tali olim stella, Regis Iudæorum oriturâ. Quam Magi stellam ut primo conspexerunt exorientem, venerati διαχσάμενοι ad iter, è vestigio versus Iudæam, sese accingebant. Cum verò, à remotissimis mundi plagis profecti, peregrinationem instituerent, biennii ferè spatium intervenisse, priusquam iter illud suum, Iudæam versus institutum, conficerent. Interea autem vestes, calceos, commeatum, utensilia, viaticum, omnia usui, victui, vitæ necessaria, miraculose id disponente Divina Providentia, nullum planè patiebantur intertrimentum, sed, ut olim Israëli per desertum XL. annos peregrinanti, integra, illæsa, sarta tecta persistebant. Cui fabulosæ narrationi addunt aliqui fulcimentum è Matthæo, nempe ideò posuisse Euangelistam, ab Oriente advenisse, indefinite, nullâ certâ regione Orientali nominatâ, quod esset illa tam remota à Iudæâ, ut eam nemo unquam Iudæorum vel fando accepisset, vel de tabulis Geographicis cognovisset.

149 Quod postremum inepte dicitur & ridicule. Nam ut nullus Iudæorum, qui certè non erant admodum eruditi, illum tractum novisset Orientalem, sanctissimus tamen Dei Spiritus, ubicunque terrarum sitam regionem, & intuebatur, & agnoscebat. Nomen noverat, & posteritati

poterat

poterat commendare. Quod præterea etiam voluit ut legerent & admirarentur. Pietatis studium, & Christum Deum adeundi desiderium, in illis Magis, adsimiles ipsi affectus inflammarentur: præcipue cum minimo labore, ut in proximo constitutus, & agnosci posset & adorari. Quod si autem ob illam causam, quod volunt, Orientem indefinite nominabat Euangelista, tum certe sequetur, ad eundem modum, ut ubicunque per Scripturas sacras, Oriens, Occidens, Septentrio, Meridies nominantur, non intermediæ quædam plagæ, sed extremæ terrarum plagæ, & non nisi extremæ partes intelligi debeant; non autem aliquæ viciniores, & Palæstinæ propinquiores. Et hoc modo, Rex Austri apud Danielem, & Rex Aquilonis, non erit aliquis ab Ægypto egressus Ptolemæorum: aut è Syria Principum Seleucidarum, sed ab Arimaspis Hyperboreis, ab ultima Thule, nova Zembla, vel aliqua remotiore regione advena de Æthiopibus, qui olim ἔσχατοι ἀνδρῶν audiebant. Aut si quæ Gens sit Nascenti conscia Nilo: vel ultra caput, ut vocant, Bonæ spei vir ille justus, id est, Abraham, qui Esaiæ XLI. dicitur, *suscitatus ab Oriente*, non de Chaldæâ, Charris, Mesopotamia, sed de China in Canaan, vel insulis Philippinis adveniebat. Eant autem hæ fabulæ, Traditiones, Apocryphæ in Gemonias, quo dignæ sunt: Authoris tamen sententia, quam Epiphanius, Eusebius, & imprimis Tatianus, omnium antiquissimus, amplexi sunt, non tam facile contemni, aut rejici, vel potest vel debet.

Imprimis autem urgens est, & ἀνώλεθρος plane Ada- 150
mantinus, quod è textu B. Matthæi ducitur argumentum: videns Herodes, ὅτι ἐνεπαίχθη, ludibrio habitus esset à Magis illis Orientalibus, qui minimè ad ipsum, quod & expectabat & imperârat, revertebantur. *Mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem & finibus ejus, à bimatu & infra, juxta tempus quod sedulò exquisierat à Magis.* Hoc scelus ille statim perpetravit. Magi, confecto itinere & expeditis negotiis, sine mora revertebantur. De fuga, statim inaudivit Herodes: & quis credat, post turbas hasce moras per XXV. plus minus dies Bethleemi consistere indemnes potuisse Iosephum, Mariam, Infantem: aut tuto, in

Templo præsentari ? sed de istis deinceps particulariùs. Huic invicto, invincibili, urgenti argumento, nihil est omnino alicujus momenti, quod opponatur, præter morem receptum, Traditionem & Consuetudinem, ut arbitrantur, Catholicæ Ecclesiæ, ad omni retro, quod volunt, antiquitate, observatam. Equidem Αἰδέομαι ϗ τρέω, siquis alius. Et sem per per me, τὰ ἀρχαῖα ἤδη κρατείτω. Id quod antiquissimum, mihi semper visum cum Tertulliano, optimum. Libens Ecclesiasticæ Traditioni assurgo, de via cedo, submitto fasceis: nec Novatorum δοκησισόφων petulantiam & importunitatem in Ecclesiæ Proceres, Mores, Ritus, Traditiones ferendam arbitror. Sed frustra sunt hic οἱ ἐξ ἐναντίας. Non est hæc Traditio, quod volunt Catholicæ Ecclesiæ: est, fateor, communior opinio in Catholica Ecclesia apud nunc Interpretes & scriptores, atque ab illis in vulgus pervagatum. Non autem dogma fidei, non indubitatæ authoritatis. Imo nequidem aliquâ subnixum, cum ratione, probabilitate. Hoc imprimis patet, è multis illis variis, & multum discrepantibus sententiis, quibus, qui proponunt & tuentur illam opinionem, contextum Evangelistæ sacrum de Bimatu, eludere potius satagunt quam refellere. Quæ quidem discrepantes & diversæ sententiæ, fieri potest, ut omnes falsæ sint, & commentitiæ; at, ut plures unà veræ sint, fieri non potest. Illud autem præmittimus, sententiam, quam tuemur, contra communem opinionem de XII. dierum itinere & adventu Magorum tam citato, non esse contra veteris Ecclesiæ Traditionem: quod in loco comprobabitur.

151 Ad illam ergo de bimatu, & infra, objectionem, sunt qui respondent & arbitrantur, Herodem tanquam dubium & hæsitabundum de Magorum quæstione constitisse, de nato nempe Rege Iudæorum. Volunt enim cogitabundũ apud se, ultro citroque differentem, addubitasse, utrum Magi, de concepto, an de nato Rege loquuti fuerant. At hoc ridiculum est & Scripturæ contrarium. Quærunt enim illi, Ubi est qui natus est Rex Iudæorum. Expresse dicunt, Qui natus est. Secundò, utrum illa stella, quam prædicabant, utero conceptum, an in lucem editum Infantem, Iudæorum Regem designabat. Verum & hoc

plane

plane stultum & ἀλόγιστον: Vidimus enim, inquiunt, stellam ejus: Nati nimirum, natum, non nasciturum, designantem. Tam frivolis adducti argumentis, distulisse ad biennium Infanticidium, post discessum Magorum arbitrantur. Ridicule, ut dixi, imperite, & tantum non impie comminiscentes. Nam si post Magos domum reversos, fluctuabat animo, incertus & dubius quid faceret, ecquem poterat invenire, qui post illos satisfacere possent, aut ipsius animo scrupulos omnes eximere. Sed, ut addidi, planissime recedunt à Scripturâ: idque dupliciter. Ait enim Euangelista, illum, ubi de nato Rege Iudæorum inaudisset: hoc est, Messia, quem illi cum imperio venturum, & de victis hostibus triumphaturum gloriosè, expectabant, sedulo, ut par erat, percunctatum à Magis, ac summâ diligentiâ, & accuratâ singulorum investigatione. Rem illam, se & suum regnum tantopere concernentem, cum omnibus suis circumstantiis intellectam & perspectam habuisse. Natus autem fuerat, & de nato illi sciscitabantur, Herodes cogitabat de nato Infante, id quod vel cæco apparet, ante Magorum adventum Hierosolymas. Venerant Natum adoraturi, non nascendum expectaturi. Nec venissent adoratum, nisi compertum habuissent, jam tum in lucem illum editum, quem quærebant adorandum. Solent enim homines adorare, qui jam sunt, aut esse putantur in natura rerum: non autem, qui nondum sunt, & fortassis non sunt futuri. Certè oportet valde stupidum fuisse Herodem, qui cum à Magis audierat, *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum*, in dubium vocaret apud animum suum, utrum illi de nato Rege, an Concepto loquerentur.

Alii ergo, concedunt de jam nato, non autem concepto 152
Rege, Magos locutos, & ita pro certo statuisse Herodem, qui tamen, ad annum unum vel alterum, distulerat Consilium suum de Infantum cæde, tam crudele, barbarum, immane, inhumanum. Quasi horreret ei animus, & obtorpescerent manus. Vel si non eam ob causam de industria & destinato consilio distulerat, saltem fortuito, & ὡς ἔτυχε. Quod & ipsum gratis dicitur. Sine probabilitate etiam plane obsurdum est & ridiculum: si Herodis ingenium, Tyrannidis exigentiam, morem communem attendamus.

mus. Sed videri volunt, nec sine ratione insanire. Quocircà, allegant in causa rationes. Imprimis, quod sub idem tempus morbo gravissimo & truculentissimo conflictaretur. Verum hoc falsum est, juxta rationes, & calculum Baronianum, qui vitam Herodis ad annum Christi octavum producit: ut nullo ille morbo laboraret in Magorũ ἐπιδημίᾳ. Sed nec nos concedimus verum esse, qui licet cum Baronio non consentiamus, certò tamen scimus Herodem, aliquot annos, nato jam Servatore, supervixisse: quatuor scilicet, aut circiter. Quod afferunt de turbis domesticis, de factionum tumultibus in regia, inter privatos parietes, magis est conjunctum cum veritate. Neque enim postquam corripiebatur morbo Herodes, sed sæpè prius, diu, & vehementer, Tragædiis domesticis, ut nequissimus, ita infælicissimus mortalium exagitabatur: Deo juste in illum, etiam tum in hac vita, judicium, severitatem, pœnas horrendas exigente. Quid si autem, sub adventu Magorum, si, & morbo illo gravissimo, ac truculentissimo laboraret; & ulterius, οἴκοθεν οἴκαδε Tragediis & furoribus domesticis vexabatur, ille tum eo magis cædæs, sanguinem, vivicomburia, crucifixiones, carnificinas inauditas, & ἐξολοθρεύσεις spirabat: *homo sanguinum*, si quis unquam alius! Quocircà verosimile est, accedente ad dolorem corporis & animi anxietate, de elapsis Magis, excussâ speratâ præda, ludibrio quo habitus, Infanticidium potius præcipitasse, quam dilatum comperendinasse. Illorum autem inter tot ab illo editas strages, fuisset quasi πάρεργον quoddam, aut ἐνδιάλωμα. Dum furor in cursu est, & habenæ laxantur immanitati, de cæde, sanguine, jugulis hominum sicarii ludunt & assassini: qui sedatiores aliquantulum, & cædibus vel satiati, vel obtusi, ita solent tormenta comperendinare & homicidia. Certè nullum tempus magis opportunum & congruum huic sceleri & Tragædiæ peragendæ accidere poterat, quam illud erat, quo, ut disputatores volunt, manus istius belluæ, furiæ, truculentissimi monstri, calebant adhuc, recenti domesticorũ, & subditorum sanguine imbutæ. Ita quod ipsis in causa præcipuum reputabatur argumentum, omnium maximè & efficacissime in sententiam ipsorum militat.

Præterea,

Præterea, in eo quod comminiscuntur, morbos, dolores, cruciatus illos vehementissimos, quibus ille sub finem vitæ excarnificabatur, obstaculo fuisse aliquandiu, & impedimento, quo minus cogitationi de homicidio perpetrando vacaret: aut conceptam animo stragem, perpetrandam differret, bestiam illam penitus ignorant: naturam ignorant morborum cum doloribus & tormentis truculentissimorum. Ejusmodi monstrorum sævitia & immanitas, morborũ tormentis & cruciatibus, quasi flabello quodam adhibito, accenduntur. Et tamen, haud inficias ivero, cum probabilitate conjunctum esse posse, ut voluerit ille sanguinarius furcifer, astutè differre aliquantisper consilium & propositum suum de mactandis Infantibus, ut eventum negotii expectaret quid rerum novarum illud Euangelium, de Rege nato, hoc est Messiâ & Liberatore, operaretur: motus Iudæorum volebat observare fortassis, & affectiones attendere. Sed tamen multo majori probabilitate innititur, & pluribus fulcitur conjecturis, nec voluisse differre, nec distulisse, æmuli, quem rebatur in regno, exitium. Sunt illi Tyrannorum mores & ἐπιτηδεύματα. Politicorum rationes, & consilia eo tendunt. Herodis conditio, status, natura, τεχνία persuadent, ut simul ac accepit recessisse Magos, continuò apud animum suum inierit rationem, quo se modo de Competitore securum redderet. Cumque nullis speciatim indiciis, delusus à Magis, Regem illum natum deprehendi posse speraret, visum est tutissimum, omnes infra bimatum mactare, atque ita, inter cæteros, illum Regem. Misit ergo statim milites, & patratum facinus dedit. Neque aliud videtur innuere contextus sacer. Nam sequuntur se invicem, quasi actu quodam continuo copulata. τότε. ἰδών. ἀποστείλας. ἀνεῖλε. Tunc. Videns. Mittens. Occidit. 153

Huc spectat & illud Chrysostomianum. Herodem, pueros à bimatu, & infra interfici jussisse: neque esse illud mirum. *Siquidem*, ait, *conveniant in illum Tyrannum, Timor & Furor. Pro abundantia cautionis, majus tempus inclusit, ne quis, vel proximæ ætatis, effugeret.* Certe modum omnem & mensuram plerunque in exercenda sua crudelitate, ὑπεραχοντίζουσι Tyranni, nedũ Herodes ille, qui τυραννικωτάτως 154

immanitate, feritate, truculentia, & omni barbarie superabat. Sunt Tyranni timidi, & suspicionum pleni. Vtpote quos diri conscia facti, quod Poeta ait,

Mens habet attonitos, & surdo verbere cædit.

Intimos sibi, & familiarissimos: conjuges, liberos suspectos habent, ut ille qui ardente carbone capillos sibi adurebat, ne quidem filiabus confidus, ut novacula abraderent. Semper aliquid innovandum violandumve comminiscuntur. Inter cætera firmamenta & præsidia potentiæ, procurant imprimis, ut omnia, cautè, suspenso animo, & quasi pedetentim expediant. A *bimatu*, ergo, & inferius Infantes occidi jussit Herodes Bethleemiticos, ex abundanti cautus, ut illum suis casibus irretitum & inclusum teneret, quod rebatur, quem, infra illam ætatem bimatus, non extra, diligentius à Magis rem totam sciscitatus, natum fuisse intelligebat. Hac enim abundantiori cautelâ, sibi, regno, rebus suis consultum iri arbitrabatur. Et qui, nec mænibus & portis, imò nec pomeriis Bethleemiticis suam truculentiam volebat circumscribi, ad vicos suburbicarios, & agros limitaneos, vel, ut nos loquimur, parochiales, ulterius progrediabatur. Quocirca, metu, pessimo illo in dubiis consultore, furori flammas subministrante, tempus à Magis cognitum & circumscriptum volebat, potius anticipare, ad biennium excurrendo, quam per negligentiam & incuriam ὑστερίζειν.

155 Quæ ita tamen vera sunt, ut nullo modo in XIII. à Nativitate die, Infantum cædem statuere debeant & determinare. Satis enim cavisset Herodes timori suo, si per semestre spacium, & quod excurrit, Natalitia anticiparet. Subductis calculis rationem iniverat, & ipsum momentum φαινομένου ἀστέρος, exactè à Magis inquisitum didicerat, & apud animum suum constituerat, certò, cujus ætatis puer ille tunc esse posset, cumque fieri posset, ut illa Magorum supputatio præcisè & per omnia momenta non cohæreret, sed vel deficeret, vel abundaret in aliquo, cautionis gratia aliquid adjecit. Potest ergo, subductis omnibus, rectè constare: ut non obstantibus, Herodis, metu, furore, cautelâ, cœteris quibuscunque affectibus suis Magi, non infra

infra XIII. dies, sed post annum advenerint Bethleemū, cum muneribus adoraturi natum Regem.

Et certè post annum expletum advenerunt, non, quod 156
voluit Epiphanius, post biennium. Hæc enim certa sunt, venisse illos, priusquam migraret Christus in Ægyptum: Priusquam Nazaretham se conferret: dum adhuc hæreret Bethleemi: jam finita τῇ ἀπογραφῇ. Omnia illa priora certissima sunt. Hoc liquidissime videtur comprobari. Profecti enim, invenerunt puerum, non jam in stabulo divertentem, non in præsepi reclinatum, sed in domo: hoc est, vel ædibus conductitiis, vel diversorii illius parte quadam. Abierant enim advenæ, finita descriptione, in suas quique civitates: &, ut fieri solet, vacua erant hospitibus diversoria. Nam quod S. Lucas, in oppositum videtur statuisse, Ca. 2. 39. non stringit. Ait ille, *Et cum perfecerant omnia secundum Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth.* Quasi non iterum Bethleem profecti fuissent, post Purificationem, sed rectà Hierosolymis Nazaretham. Profecti sunt Nazaretham certe post Purificationem: sed non rectà, non statim, sed postquam complêssent omnia: hoc est, Quicquid ipsis erat faciendū. Omnia qui dicit, nihil excipit. Secundum Legem Domini: hoc est, & illam Leviticam, de *purificatione, præsentatione*, &c: & illam Æternā, per quam multa erant ab initio determinata. Brevi igitur compendio Beatus Lucas, illa omnia complexus, quæ adimplenda erant. Quæcunq; illa fuerant, plura, proculdubiò quam quæ literis mandata legimus, ad exitum festinus, ita suam narrationem terminat, *Et cum perfecerant omnia.* Secundò verissimè respondetur, Nequaquam Annales scribebant Historici sacri, nec suas illi narrationes ad exactas Chronologiæ rationes exigendas tradebant. Conjungunt igitur illa, neque rarò, per σύνοψιν, secundum continuam narrationem, quæ multis interjectis, & tempore, & eventu, disterminabantur. Idem itaque Euangelista, cap. IIII. ver. 14 habet, *Et consummatà omni tentatione, Iesus reversus est spiritu in Galilæam:* quasi statim, & è vestigio profectū eò voluisset: cum constet nihilominus ex Euangelio Iohannis, non pauca, neque parva intervenisse.

157 Epiphanius autem hoc ῥῆτον Euangelicum, ita accepit prout verba sonãt. Et comminiscitur, illos quotannis solitos Bethleemum commeare, ut memoriam rerum in ea urbeculâ gestarum, in locum præsentes, recolere melius possent & celebrare, μνήμης ἕνεκα τῶν ἐκεῖ γεγενημένων. Epiphanii narratio, hæresi 51. quæ est Alogorum, hæc habetur: *Post censum finitum, unusquisque eò, ubi domicilium collocârat, reversus est. Vnde laxius ad habitandum spatium fuit. Itaque priore jam anno finito, & altero insuper, ob eorum, quæ gesta illic erant, memoriam, eo se Parentes Nazareto, velut ad eandem celebritatem, contulerunt. Quo tempore, Magorum adventus, ejusmodi quadam opportunitate contigit. Tametsi, non in eodem illo fortaßis diversorio versabantur, in quo, Mariam & Iosephum, descriptionis tempore mansisse Lucas testatus est.* Et hoc quidem ἀλέαστοτοι, nec alibi, opinor, recusum commentum.

158 Quod tamen duplici injuriâ, à duobus doctissimis viris, afficitur: Maldonato & Cardinale Annalista. Ait Maldonatus, mirari se, quorsum Epiphanius existimaret, Iosephum & Mariam singulis annis eo die ex Ægypto, in Bethleem venire consuevisse: secundo autem anno finito, cum illuc de more advenissent, Magos ibidem reperisse. Hoc commentum absurdissimum, nunquam Epiphanio in mentem, ne quidem per insomnium venit: nollem Maldonato in buccam venisset; quod notatum doctissimo animadversori, non debuit tantopere Petavio displicere, ut iccirco in Casaubonum tantâ sævitiâ detonaret, de inclementer, & putide notatis: de virulentis calumniis & hæreticis opinionibus. Voluit, opinor, ut Maldonati subscriberet hallucinationi: Nam quod Maldonatum χαχηγόρον, & virulentissimum appellet, verum: nec negari potest, nisi ab illo, cui os ferreũ, cor plumbeũ. Maldonati certe sententia est cum absurda & ridicula, tum falsissima & in Epiphanium insariosissima: Sed & gravissimus Annalium Author, Epiphanii nomen læsisse videtur, dum referat in Historiam, Quosdam, (nam de nomine non citat Epiphanium) arbitratos, Iterum, parentes cum puero, per occasionem cujusdam Festi, fuisse reversos Bethleem. At non hoc dixit, scripsit Epiphanius. Quale enim

enim festum illud fuit? si de Legalibus aliquod, Hierosolymam, non Bethleem, eundum fuerat. Si Gentilium aliquod: præterquam quod exemplũ Festi alicujus Gentilitii per illa tempora, in terrâ Israëlis celebrati, desideramus, non aliqua tenebantur eò veniendi necessitate. Imò absit ut vel domo pedem efferre voluisset beata Mater, ad tale aliquod profanum & impium συνάθροισμα: nedum ut Christum Iesum eò deduceret. Verba Epiphanii aliud tinniunt meis auribus ἦλθον οἱ γονεῖς ἐκεῖσε ἀπὸ Ναζαρὲτ: ὡς εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην. *Velut ad eandem celebritatem*, vertit rectè Petavius: hoc est, quasi eadem illa quotannis ageretur, quæ Christo in lucem edito agebatur. Hoc voluit Epiphanius: quod & ipsum est à veritate alienum. Sed valeant logi isti, & putidæ ineptiæ Traditionales. Lucas Magorum Historiam omisit. Purificationis narrat; quam non attingit Matthæus. Descensus non meminit in Ægyptum. Nimirum Matthæus, Iudæus ortu, illa præcipue refert, quæ ad Gentes spectabant: Lucas, origine Gentilis, erat enim Antiochensis Proselytus, præcipue narrat, quæ Legem & Iudæos attingebant. Quibus expeditis, continuò subdit, Reversos in Galilæam, Nazarethæ habitâsse. Venerant ergo Magi Bethleemum, ubi Christum cum parentibus reducem, post peractam Præsentationẽ, inventum adorant.

159 Nec obstat huic assertioni, dies Ianuarii sextus, ab omni retro antiquitate, & præsentis Ecclesiæ recepta consuetudine, Epiphaniæ vel Magorum adventui destinatus. Fateor libenter, ita verum esse: & illam Ecclesiæ Traditionem amplector, de mense, de die; ultra quos non progreditur Traditio. Nulla fuit olim: nulla hodie extat talis modi de XIII. à Nativitate die Traditio: quæ recentiore quodam errore, & populari, nescio quomodo, apud plerosque eruditos invaluit. Non ita olim obtinuisse docent Epiphanius, Tatianus, alii in superioribus vel commemorati, vel etiam commemorandi. Citat doctissimus Petavius in XII. magni operis de Doctrinâ temporum, Origenem, Augustinum, alios, qui non nisi à biennio venisse Magos putarunt. Quibus ego adderem Scholiasten meum Græcũ Manuscriptum. Quæ igitur opinio hodiè passim omnia

 per-

pervasit, non habet perpetuum & constantem Catholicæ Ecclesiæ consensum, sed ab errore quodam populari videtur originem traxisse: cum qui audierant, sic edocti, illos advenisse adoratum, die Ianuarii sexto, ita intelligerent, acsi proximo stato die adventâssent, qui non nisi decurso anni spatio advenerant.

160 Quod commentũ de adventu infra duodecem vel tredecem dies, ulterius cum omni ratione pugnat. Imprimis enim fieri non potuit, ut tam exiguo temporis spatio, totũ hoc negotium exequerentur. Unde undè (certè de remotis, non de proximo, sed de longinquo:) venerant. De Persia, Media, Chaldæa, Mesopotamia, vel Arabicis gentibus; non poterat iter illud, eo modo, illorum hominum, illis circumstantiis, tam brevissimo temporis intervallo, transcurrendo confici. Hic enim, priusquam se in viam dare poterant, plurima fuerant expedienda. Ubi enim primò visa comparuerat stella nova visu, nitore, loco, motu, singulis admiranda, hinc, ut fieri amat, inter Astronomiæ peritos, stupor, & συζήτησις ac disquisitio (neque enim paradoxa, miraculosa, insolita, admiranda, simul & visa sunt, & perfectè cognita.) paullatim eos ad verã rei causam, &, si non plenam, certè probabilem rei cognitionem deduceret. Quod si autem Balaam, quod opinantur, vel mandasset literis, quod non est credibile: vel per Traditionem tam antiquam, patroparadoton, eos commonefacerat: tamen nequaquam videntur potuisse paratos in viam se dedisse, se & iter totum tantillo tempore expediisse. Verum non videtur, illos ex aliqua Traditione Balaamiticâ fuisse de stella edoctos, quæ per tot annorum curricula, non poterat ad illos, nisi manca, mutila, aucta, minuta, inversa, obscura pervenire: potius æstimârim, cœlitùs edoctos hoc mysterium, & Divinâ quadã revelatione. Nam κατ' ὄναρ dicuntur χρηματισθέντες, in somno admoniti ab Angelo, ne reverterentur ad Herodem: unde videtur illos jam prius huic mori modoque assuefactos, secretiorem hanc ἀποκάλυψιν, & μυσταγωγίαν admisisse: & divinæ admonitioni obtemperasse. Quod si autem porro, Tres, Quatuor, plures Magi, in illud iter (erant certe numerus, qui numero multitudinis compellantur) condixerant: atque iidem illi, quod

Magi, nullo Balaami vaticinio docti de stella.

quod multis placuit, de diversis locis advenirent: adhuc certè, opus erat morâ, & multò diuturniore. Erat enim causa cognoscenda, consultatio adhibenda, consensus firmandus, res præparandæ, comportandæ, comites ordinandi, plurima prius expedienda, quam se in viam dare possent comparati. Et post hæc omnia, tempore quãto quanto expedita, licet Dromedariis, Cisiis, Pegaso aliquo veherentur, tamen ulterius necessum fuit aliqui dies ut interlapsi præterierint, priusquàm Christum in cunis natalitiis convenirent. Quod sic ulterius patescet.

Certum est, non secundum rectam lineam, Bethleem 161
profectos advenisse. Nam qui viderant *stellam ejus*, Nativitatis locum stellæ inscriptum non legebant, nec Deo adhuc revelante nòrant. Adeunt enim, ut incerti, Ierosolymas: humano more, humanitùs ignari, ibi interrogant, (πȣ̃ κτλ). *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum?* regni totius metropolin petunt: quasi locum regiis fasciis congruentem: hic interrogant & sciscitantur, obvios forte per occursum, quos fors obtulerat, aut hospites saltē, apud quos diverterant in καταγωγίῳ. Hinc rumor foras emanavit, non ipso, opinor, primi adventus momento, ad regias aures, incertus imprimis, quod fieri assolet, tum varius: postea cum tumultu, terrore, magna satagentia deferrebatur, conturbatus erat valde rex Herodes. Non accessu vel motu primo, non levi insusurratione, non in certo afflatu, sed vocibus repercusso repetitis: & tùm demum investigatis, inventis, comparentibus, interrogatis authoribus. De summa rei Herodianæ, agebatur: de Iudæorum illa διαβοήτῳ & magnificentissimâ expectatione: utpote quibus omnia de Messia suo magnifica, grandia, gloriosa, & spei plena amplissimæ promissa expectabantur. Ecquis hac rerum scæna, his conditionibus, rerum omnium vel tam ignarus, vel tam præfractæ perversitatis fuerit, qui hæc, & multo etiam plura, intervenientia, XII. dierum spatio transigi potuisse putaverit, vel accommodari?

Non poterant 13. dierum spatio advenire.

Quod ad iter arreptum & confectum attinet: è Meso- 162
potamia non negaverim Dromedariorum vel Camelorum ope, licet vehementius soleant succutere & exagitare vectores, vel alia etiam aliqua excogitanda ratione, potuisse illud

illud iter confici XII. dierum ſpatio, vel anguſtiori. Scimus enim Perſarum reges, per diſpoſitos equos; Græcos, per Dromocerucas vel Hemerodromos ſuos, quos vocabant; magna itinera confeciſſe. Vel, ut Livius loquitur, *Ingens die uno, curſu emetiri ſpatium*. Novimus quid noſtra memoria præſtiterit, is, qui inter ſolis ortum & occaſum, partim terra, partim mari, Londino Caletum & Caleto Londinum excucurrit; allato ſecum magiſtratus Caletenſis teſtimonio: Quid alter etiam, qui quinquies, quinque dierum ſpatio, inter Londinum & Eboracum, hoc eſt centum & ſexaginta pene, milliaria quotidie curſitavit. Legimus in Græcorum Hiſtoriis, puerum duodennem LXX. millia paſſuum cucurriſſe inter Solis ortum & occaſum. Curionem refert Appianus, tribus diebus 3300. ſtadiorum millia confeciſſe: & in Punicis ait idem Annibalem victum à Scipione & profligatum, patriâ profugum, licet jam annis gravior eſſet & ætate confectus, diebus duobus, totidemque noctibus 3000. ſtadiorum fuiſſe curſu emenſum. Sed omnem pene ſuperat fidem, quod relatam à Plutarcho legimus in vita Galbæ, Icelum quendam, libertum Galbæ, ut Neronis interitum, & Galbæ imperium annunciaret, veniſſe ἑβδομαῖος ἀπὸ Ῥώμης in Hiſpaniam ulteriorem, Italiam, Gallias, & Hiſpaniam, univerſas curſu ſuperantem. Neq; quiſpiam dubitaverit, quin è Perſide vel Meſopotamia, duodecim dierum ſpatio potuerit perveniri. Sed ut Magi illi, inde tot remoris retardati & impedimentis, tot impliciti negotiis, id præſtarent, nemo ſanus, opinor, arbitrabitur.

Lib. 4. dec. 4.

In 2. Ἐμφυλ.

163 In re tam clarâ & perſpicuâ, multi multa turbant. Chryſoſtomus Homil. VII. in Matth. Chriſtum ait, per dies quadraginta poſt nativitatem, hæſiſſe Bethleemi, ut rerum curioſis ſpatium, quod ſufficiebat, daretur, ad veritatem inveſtigandam. Interim adveniſſe Magos, & per eos, ἀνεπτερώθη πᾶσα ἡ πόλις. quod ab omni abhorret ratione recta. Quaſi toto illo tempore obdormierat Herodes, vel abſuerat domo, vel aliud agens de rerum ſuarum ſumma non cogitaret. Idem adhuc iterum turbat, dum ſtellam vult, non in

Διά τοι τοῦτο οὐδὲ εὐθέως τεχθεὶς ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, ἀλλ' ἐποίησεν ἡμέρας τεσσαράκοντα τοῖς Βηθλεεμίοις περιεργάζεσθαι διδοὺς μετ' ἀκριβείας ἐξετάζειν ἅπαντα. pa. 43.

in ortu primum apparuisse, sed πρὸ πολλοῦ, quod bis saltem ab illo ponitur. Inconsulto, ne quid gravius dicam. Nam αἰδέομαι τέως. Verum de tempore stellæ apparentis, deinceps. Casaubonus, ab arte sua, hoc est, Critica, quam ille veram & genuinam cum oppido paucis profitebatur, Grammaticalem destinam sententiæ apponit. Urget, vim Participii γεννηθέντος, ut sit, *cum paullò ante natus fuisset*. Nam ea vis est, inquit, Aoristi participii, ut de actione nuperrimè transactâ, & adhuc pendente, usurpetur. Et ab hac, ut appellat, observatiunculâ, quæ certe est, litem determinari posse arbitratur. Sed imprimis sciat Lector, non esse hanc observatiunculam ὁπόθεν profectam. Philologus eximius, excellenti Theologo Chemnitio illam debet, qui in Harmonia præoccupatam posuerat. Ille enim vult perficere, Magos venisse ante Purificationem, primò quod apud Euangelistâ legatur, γεννηθέντος Ἰησοῦ. Nam de puero recens nato, rectius dicitur. Atque ita Heb. 11. 12. de Moyse, qui γεννηθεὶς ἐκρύβη. Statim, nimirum, atque natus fuit, occultabatur. Sed non propter vim participii, verùm violentiam regii edicti. Nam Herodes, alloquitur hosce ipsos Magos, πορευθέντες, profecti, investigati: non tamen voluit ut sine ulla morâ, sine diverticulo, vasorum collectione, de ipsius conspectu extrusi, se in viam darent, atque statim revertentes, nuntiarent quæ de puero resciverant: sed ut postquam eò profecti, rei veritatem agnovissent, reverterentur: & priusquam in patriam suam redirent, ipsum facerent certiorem. Hæc syllabarum, tanto cum rigore, carnificina, in rebus sacris, & momenti magni, satis est interdum importuna: ne dicam improba & sacrilega. *Apices juris, non sunt jura*, Legistæ aiunt. Nec debet Grammaticalis argutiola vehementioribus objectionibus planissimæ & accommodatissimæ veritati præjudicare.

Quod Purificationem attinet, illa Legis latæ præscripto ad certum, nec differrendû diem astringebatur. Quod si die XIII. ab ortu suo, adorabatur Dominus Iesus Bethleemi à Magis, qui & urbem Hierosolymam, & Herodis aulam, tumultu, de Rege nato, compleverant, necesse fuit, ut per dies XXVII. post rumorem per Magos sparsum, in Terra Israëlis substiterit Iesus, priusquā migraret in Ægyptum. 164

 tum.

tum. Nam Levit. 12. dies XL. purificandæ mulieri puerperæ, post masculum in lucem editum, præscribuntur. Hoc autem à sensu alienum est: ut totos XXVII. dies, nec quæsitus ad necem, tutò, & sine periculo, in patriâ versaretur. Certè fieri non potuit, quin Herodes ad necem illum quæsivisset. Præcipuè, si, quod statuunt, post Magorum quæstiones & rumores, Simeon & Anna novis subinde furiis hominem exagitassent.

165 *Ordo Historiæ.* Quocirca, sic de serie atq; ordine historiarũ statuendũ sentio, Magos omnino adiisse Bethleẽ, & Dominũ Infantẽ adoratos, ad VI. diem Ianuarii, quemadmodum recolitur ab Ecclesiâ Anglicanâ, cum Catholicâ, contra omnes omnium Enthusiastarum, Puritanorum, Separatistarum, Genevensium, aliorum quoruncunque innovationes. Non autem infra XIII. aut XII. dies à Nativitate: sed post annum elapsum & duodecim dies, qui excurrunt, à Natalitiis, Consulibus Cæsare ac Paulo. Hoc est, anno secundo jam incarnati Domini currente. Neque enim eludi, vel debet, vel certe potest, Euangelistæ testimonium illud, quo proditum, ἀπὸ διετοῦς ϗ κατωτέρω Infantes illos occisos occidione. Quos non sic Herodes interemisset, nisi edoctus à Magis resciverat, περί που, id ætatis, Regem Iudæorum natum.

166 Neque isthac opinione mea Ecclesiæ authoritas, quam ego sartam tectam, imo & sacrosanctam esse cupio, violatur, si, de die constanter teneatur, quem solum curat & designat Ecclesia: de anno, insuper habeatur, quo de, nihil illa mandavit alumnis suis. Ad diem Ianuarii VI. per memoriam antiquissimam Festum Epiphaniæ celebravit Ecclesia, stellæ apparentis. Sed contra mentem & sententiam Ecclesiæ, annum integrum anticiparunt μεταγενέστεροι, Ea mens Epiphanio, Eusebio, Origeni fuerat, totius historiæ sacræ & prophanæ scientissimis. Hanc in ordinandâ sua harmonia πολυμαθέστατος Tatianus sequebatur: quos immerito reprehensos, viri eruditi variè rejecerunt, tanquam praxin Catholicæ Ecclesiæ convellentes, cum soli, vel præcipui, veritati, atque ita Traditioni genuinæ, atque veræ, ὁμόσε χωροῦσι. Ita igitur, Loco dimoveri Purifiatio non debet, quæ est anterior adventu Magorum.

X rum.

rum. Neque Magorum adventus in alium diem debet comperendinari: ut ὁδῷ βαδίζοντες, purificationis primum, tum Magorum Historiam obeamus. Illam purificationis sic exequitur sanctus Lucas.

Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum Legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent illum Domino, sicut scriptum est in Lege Domini. Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur, & ut darent hostiam, secundum quod dictum est in Lege Domini, Par turturum, aut duos pullos columbarum. Duplicem à Deo datam legem, per Mariam & Dominum observatam, Euangelista hac periodo insinuat: bis enim memorat Legis diversæ, in re dissimili, consummatæ: prior, puerum natum concernebat: posterior, spectabat matrem puerperam. Non uno simul loco, aut tempore edebantur: utcunque una & eadem instantiâ peragebantur. De puerperæ purificatione sancivit Moyses Levit. 12. de primogeniti oblatione, præsentatione, redemptione, secundum debitum variis in locis habetur traditum. Exod. 13. 2. Exod. 34. 19. Num. 3. 45. & 8. 16. Num. 18. 16. Lex de puerperæ purificatione ita se habet, *Mulier, si suscepto semine pepererit masculum, immunda erit septem diebus juxta dies separationis menstruæ.* Hoc est, eo loco & numero habebitur, quo fœmina menstruata: quæ, Levit. 15. seclusa per VII. dies, & sola tenebatur. Quicquid illam tetigerat, immundum fuit. Sequitur autem: *Et die octavo circumcidetur infans. Ipsa vero XXXIII. diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Omne sanctum non tanget: nec ingredietur in Sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ. Sin autem fœminam pepererit, immunda erit duabus hebdomadibus, juxta ritum fluxus menstrui, & LXVI. diebus manebit in sanguine purificationis suæ. Cumq; expleti fuerint dies purificationis suæ, pro filio, sive pro filia, deferet agnum anniculũ in holocaustũ, & pullũ columbæ, sive turturem pro peccato, ad ostium Tabernaculi testimonii, & tradet Sacerdoti, qui offeret illa coram Domino, & orabit pro illa, & sic mundabitur à profluvio sanguinis sui. Quod si non invenerit manus ejus, nec potuerit offerre agnum, sumet duos turtures, vel duos pullos columbarum, unum in holocaustum, alterum pro peccato, orabitque pro eo Sacerdos, & sic mundabitur.* Quam

167. *Purificationis historia.*

legem exactissimè B. Virginem adimplesse beatus narrat Euangelista: & unam hostiam εὐχαριστικὸν, pro suscepto scilicet filio: alteram ἱλαστικὸν expiatoriam: utramque ὁλοκαύτωμα, obtulisse Deo.

168 Lege hac ceremoniali purificationis, non tenebatur B. Virgo: Nam *peperit* certe: sed non *suscepto semine*: Non erat immunda, juxta ritum separationis menstruæ: nullis illa sordibus contaminabatur: claustrum virginitatis illæsum custodiit. Virgo concepit: virgo peperit. *Totum negotium erat plenum gaudio*, ait Cyprianus, *nullus dolor, nulla naturæ contumelia in puerperio.* Ubi ergo deerant res purgandæ, quid opus ulla purgatione? Hoc autem totum factum fuerat, ut adimpleretur *omnis justitia*: ut exemplo præiret humilitatis & obedientiæ nobis: quo totos nos ipsos Deo offeramus. Est hæc communis, quod ego quidem arbitror, partium inter se litigantium sententia, quam per Prosopopæiam. Virgini matri Bernardus affingebat: Serm. de purificatione. *Quid mihi opus purificatione? Cur abstineam ab ingressu templi, cujus uterus nesciens virum templum factum est Spiritus Sancti? Cur non ingrediar templum, quæ peperi Dominum templi? Nihil in hoc conceptu, nihil in partu, impurum fuit, nihil purgandum: nimirum quia proles ista puritatis fons sit. Quid me legalis purificet observatio, quæ purissima facta sum ipso partu immaculato?* Sed & sanctum virum Moysen, quasi speciale privilegium Christi, vellet Spiritu Sancto suggerente indicare; & Mariæ matris immunitatem, legalia illa verba velut de industriâ, non communi quodam modo, attemperavit. *Putas ne, quia dicturus Moyses*, ait idem Bernardus, *Mulierem quæ peperisset filium immundam esse, non timuerit super matre Domini blasphemiæ crimen incurrere, & iccircò præmiserit, suscepto semine? alioquin, nisi parituram prævidisset sine semine virginem, quæ necessitas erat de suscepto semine fieri mentionem?* quo modo omnes nascuntur.

Serm. 3. de Purific.

169 Cum venissent Ierusalem, secundum Legis præceptum *purificanda* mater, & *præsentandus* puer, quid ibi acciderit, narrat ulterius beatus Lucas. *Et ecce erat homo in Ierusalem, cui nomen Simeon; & homo iste justus & timoratus, expectans consolationem Israel: & Spiritus sanctus erat in eo. Et responsum*

sum acceperat à Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi prius videret Christum Domini. Et venit in sp. in templum: & cum inducerent puerum Iesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit in ulnas eum, ac benedixit Deum, dicens, Nunc dimittas, &c. Et erant pater & mater ejus mirantes super his, qui dicebantur de illo. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus, Ecce positus hic est in ruinam & resurrectionem multorum in Israel: & in signum cui contradicetur: & tuam ipsius animam pertransibit gladius, & revelentur ex multis cordibus cogitationes. Hanc & superius commemoratam historiam anniversaria festivitate celebrat Ecclesia Dei: diem, ab illa solennitate celebrem, vocant Præsentationis, vel Purificationis: nos Anglicè, *The Purification of our Lady*: vel communi sermone potius, *Candlemas day*: à distributione & gestatione cereorum ardentium: vel etiam, quod per illum diem cereorum usus in vespertinis precibus & litaniis, per totum hyemem adhibitus, cessare soleat, usque ad Sanctorum omnium Festum anni insequentis. Græci passim appellant Hypapantem: nimirum ex occursu illo Simeonis & Hannæ prophetissæ: cujus frequens habetur mentio in inscriptionibus & titulis Homiliarum, per illum diem habitarum: quem titulum, ut & festum eo titulo insignitum, non posse ultra tempus Iustiniani Imperatoris extendi, verissimè non opinor, censuit ad Martyrologium, Cardinalis. Nicephori testimonium illa de re hoc habetur. Τότε δὴ, καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ὑπαπαντὴν ἄρτι πρώτως, τῆς γῆς ἑορτάζεσθαι. Quæ dupliciter intelligi possunt: nempe ut tum primum illud festum fuerit institutum, quod nequaquam prius in Ecclesia frequentabatur: aut, ut tum primum, per Edictum Imperatoris, ubique terrarum observabatur, quæ non nisi τοπικῶς prius celebrabatur. Nunc ego sensum veriorem arbitror. Nam statim subnectit, ὥσπερ Ἰουστῖνος τὴν τοῦ Χριστοῦ ἁγίαν γένεσιν. Cum certum sit, vel Chrysostomo teste, Genethlia Domini Servatoris, ad diem Decembris XXV. per totum occidentem, à vetustissima Christianitatis memoria peracta, licet apud Antiochenos, ante paucos annos.

Candlemas day.

Lib. 27. c. 28.

Vult ergo Iustinum Imperatorem, omnium primum 170

edicto

edicto sancivisse natalitia: & Iustinianum Hypapantem: cum tamen utrumque festum anterius in Ecclesia, licet non per Ecclesiam agerentur. Extat apud Chrysostomum To. V. inter ἀμφιβαλλόμενα, Oratio forte Chrysostomi, εἰς ὑπαπαντήν: certe authoris antiqui satis, & ultra ætatem Iustiniani. Et certe justissima causa festivitatis. Majestas enim Domini complevit domum, quod 2 Paralip. 7. de Templo Salomonis constructo & dedicato dicebatur. Magna erat gloria domus illius prioris: sed hujus tamen posterioris major: ut Agg. 2. *Venit enim ipse dominator Deus ad domum suam*: & illam præsentia sua honoravit. Multi divitum filii, multi nobilium & magnatum, multi regum primogeniti, fuerant Deo Hierosolymis addicti, consecrati, & redempti: similem tamen oblationē Hierosolymitanū Templum vidit nunquam. Chrys. to. 5. 873. Ἐγένετο δὲ ταῦτα τυπικῶς κατὰ τὸν νόμον, ἵνα μηδὲν ἐλλείψῃ εἰς συμπλήρωσιν τοῦ νόμου. Ταῦτα αἰνίγματα ἐστι νομικά, ἔλθωμεν εἰς τὰ εὐαγγελικά. Sed prius tamen necesse est, ut Euangelica à Legalium imputatione hinc arreptâ occasione vindicemus.

[17] Extat in publica Anglicanæ Ecclesiæ Liturgia forma Purificationis Puerperarum, cujus repræsentarius Latinè conversam ἔκτυπον. *Primum ordinatum est, ut genu flectat mulier ante ingressum chori: cui astans Sacerdos, ista dicat: Cum Deo visum fuerit, propter infinitam ipsius bonitatem, te in partus periculis custodire, & salvam præstare: atque puerum ex te natum perducere ad baptismum, debes ei ex animo gratias agere, & ita orare: Levavi oculos meos in montes, unde veniat auxilium mihi, &c.* usque ad finem Psalmi 121. *Kyrie eleeson. Christe eleeson. Kyrie eleeson. Pater noster, qui es in cœlis, &c. Et ne nos inducas in tentationem.* Responsio. *Sed libera nos à malo.* Sacerdos. *Salvam fac famulam tuam Domine.* Responsio. *Quæ confidit in te.* Sacerdos. *Esto ei turris fortitudinis.* Responsio. *A facie inimici.* Sacerdos. *Domine exaudi orationem meam.* Responsio. *Et clamor meus ad te veniat.* Oremus. *Omnipotens Deus, qui liberasti hanc famulam tuam à periculis parturientium, præsta, quæsumus, ut per gratiam tuam fideliter inserviat suæ vocationi in hoc statu conjugali, ut particeps fiat vitæ æternæ, per Dominum nostrum Iesum Christum.*

Quæ

Quæ, quod Bucero censori etiam visum est, scripturis consentanea, calumniis, cavillis, & ridiculis quibusdam sannis incessunt, nostri, à Genevensibus orti, Puritani volunt ortam à Iudæis hanc ceremoniam. Quod si verum esset, non magis reprehendi debuit, quam quod Dei cultus, in locis sacris, hoc est, Ecclesiis, videatur à Iudæis derivatus, cùm in templo illi, & non in lucis, montibus, agris, convallibus, Deum Patrum suorum venerarentur. Non omnia Iudaica reprehendenda, sed more & fine Iudaicis observata. ἑορτάζει Ἰουδαῖος, ait Nazianzenus. ἀλλὰ κατὰ γράμμα. ἑορτάζει Ἕλλην, ἀλλὰ κατὰ σῶμα, καὶ τοὺς ἑαυτοῦ θεούς τε καὶ δαίμονας. ἑορτάζομεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλ' ὡς δοκεῖ τῷ πνεύματι. Ita non est piaculum, ad exemplum Iudæorum rem quamlibet Divinam agere. Secundo, calumniantur, morem istum merè Iudaicum esse: quasi mulier à partu levata, usque ad expletum mensem suum incubationis, tanquam polluta vel profana, à sacris, & Ecclesia prohiberetur. Impiè & malitiosè. In Lege præcipiebatur, apud Canonistas legitur, ut mulier, si masculum pareret, quadraginta, si fœminam, octoginta diebus, a Templi cessaret ingressu: nunc autem statim post partum Ecclesiam ingredi non prohibetur. 172

Purificatio fœminarum in Anglica Liturgia.

Orat. in S. Penter.

Dist. 5. c. Hæc qua.

Apparet autem è Constitutione Leonis Imperatoris, nonnullos ad Iudaismum illum olim inclinasse: & mulierem à partu pollutam & commaculatam veluti ab omni sacrorum participatione, etiam cupientem, etiam in extremis constitutam, arcuisse. Ita enim ille, λίαν ἐμοί γε δοκοῦσι φρενῶν ὑπεναντία τῇ ἐκείνου σωτηριώδει φρονήσει, καὶ προνοίᾳ, ὅσοι μὴ τοῦ φωτισμοῦ ἀξίαν ὑπολαμβάνουσι τὴν ἄρτι μὲν τετοκυῖαν κατ' ἐπίλογον. καταλαμβανομένην δὲ ὑπὸ τοῦ θανάτου παρὰ πόδας ἑστῶτος, καὶ τὴν προθεσμίαν, ἣν αὐτοὶ ἀναμένειν οἴονται (φημὶ δὲ τὴν μετὰ τὴν λύσιν τῶν ὠδίνων τεσσαρακοστὴν ἡμέραν) οὐκ ἀναμένοντος, ἀλλὰ θανάτου προαρπάζοντος καὶ διὰ τὴν σωματικὴν ἀποθεραπείαν, ἀκάθαρτον, ὡς ἀληθῶς, ἐξ ἀνθρώπων ἀπιέναι καταστρεφομένοις ταύτην ἀμυσταγώγητον οὖσαν, &c. Tam sancito edicto statuit, *Quocirca stolidissimam hanc fatuitatem, omnino, & penitus, futuris temporibus abolitam esse cupientes, de mulieribus partu levatis, & menstrua purgatione laborantibus si minus ipsarum salus aliundè, morbosa quadam dispositione, non infirmetur, ut* 173

Pag. 442. Libri à Stephano excusi.

quæ baptismo initiatæ non sunt, expectent baptismum: quæ jam lavacro sint regeneratæ, communionis participatione abstineant, usque ad terminum XL. dierum constitutum. Quod si ægritudine corripiantur, adeò ut de vita periculum adeant, omni modo volumus, ut sacrorum mysteriorum participes fiant. Addit deinceps & ista, ex animi sui sententia, de legali illa veteri constitutione. Quod profectò, non tam propter muliebrem immunditiem, quam ob alias causas, in intima Legis ratione reconditas, & veteri prohibitum esse lege, & Gratiæ tempus Traditionis loco suscepisse puto. Existimo, siquidem, antiquam legem ita præscripsisse, qui protervam eorum, qui intemperanter viverent, concupiscentiam castigaret. Longè ergo abhorret à Iudaismo, & non tam *necessitatis*, quam *convenientiæ* rationem in hoc instituto, Ecclesia observat. Quo reclusa domi ad tempus, & negotiis libera, magis Deo vacet: & vicinarum visitationibus refocillata cum iisdem, ut solet, sæpius interveniente occasione, de Divina bonitate, providentia, protectione, sermones serat: & Ecclesiam, post mensis recessum, ingressa, quasi de novo admissa, ardentius amplectatur. Ita enim fieri, humanitus solet, ut illa quibus caremus ambiamus. Atque ita in viam tandem de diverticulo.

174 *Simeon non Sacerdos.*

Quæsitum est, an Simeon ille Iustus, qui Dominum Iesum Christum, in Templo præsentatum ἠγκαλίσατο, Sacerdos fuerat, & tanquam, qui de familiâ Aaronicâ esset, Sacerdotale aliquod officium in templo exercebat? sunt qui affirmant, sunt qui negant: sed sectâ potius fuisse Pharisæum, & in Divina lege Scribam exercitatum. Illustrissimus Baronius videtur inter illos suum nomen profiteri, qui pronunciant Sacerdotem: Imo plus quam videtur: certò statuit, & illam sententiam extra omnem contradictionis & controversiæ aleam positam; utpote B. Lucæ insinuatione & communi Patrum sententiâ stabilitam. Probaturus enim Simeonem non fuisse cæcum, quemadmodum in fabulis quibusdam ferebatur, ad locum illum provocat, Legis Divinæ, Levit. 21. ubi luminibus captus, ad altare, vel sacrum ministerium in Templum Domini non admittebatur. Hæc autem probatio, Simeonem nempe haud fuisse cæcum, non procedet, nisi concedatur,

tur, fuisse illum è tribu & sodalitio sacerdotum.

Figmentum illud de cæcitate Simeonis eat, quo meretur, ad cloacas. Baronius assertionem suam de Sacerdotio Simeonis rotundè confirmat, testimonio omnium fere Patrum et Ecclesiæ, in Imaginibus. Patrem non nominat, nedum patres. Citati patres non respondebunt: nisi forsan Carthusianus aliquis, Lira, Ludolphus, similes. Non quidem Patres, tamen conditione, & statu digniores, quam nescio qui Græculi pseudopigraphi: Cyrillus Hierosolymitanus, homilia in Hypapantem; aut Epiphanius in vitis Prophetarum, vel similis notæ hibridæ. Certè, nihil refert, fuerit, annon fuerit Sacerdos. Iansenium, Barradium, Cashium sequer potius, qui non fuisse rentur Sacerdotem. Quod & Theophylactus, & Enthymius, sequuti vetustiores arbitrantur. Imaginaria illa ἀπόδειξις de parietibus est probatio quædam fundata in Pictoribus & Poëtis: indigna quidem Annalium gravitate, & authoris multiplici eruditione, ac judicio solidiori. Euthymii argumentū majoris multò est momenti, & Imagines deturbat in latrinas. *Non erat ergo Simeon*, Theophylactus ait, *Sacerdos, sed homo Deum amans*. Ille autē sequebatur vetustiores. 175

Verū Simeon dicitur ab Euangelistâ, benedixisse B. Virgini. Quid tum vero? Hoc nunquā fecisset non Sacerdos, cujus muneris portio non postrema fuit, Populo in Dei Nomine Benedicere. Plumbeū en autē pugionē! Erat quidē olim, & etiamnū est, inter rationes sacerdotales, ut in sacris; peracto Sacrificio, Populo Sacerdotes, & vellent, & possent, & solerent, ac deberent etiā Benedicere. Neq; populo tantū & Plebeculæ, sed Magnatibus & Monarchis, qui non inviti capita sua summittebant manibus Benedicentiū Sacerdotū. Forma Benedictionis in Israel usurpatæ Sacerdotalis, à Deo præscripta extat Num. 6. ad finē Capitis. Quæ, & dicitur ab iisdem etiamnū retenta adhiberi; manibus elevatis in quatuor mundi plagas, sursum, deorsum, sinistrorsum, dextrorsum. Verū, non soli benedicebāt olim Sacerdotes. Pharaoni dicitur benedixisse Iacob: qui, utcunque fuerat, jure Primogenituræ, ante Levi se paratū; Sacerdos: erat tamen illo munere fungens intra solos privatos parietes, non extra, vel per totā terram Ægypti: Sed 176 *Benedictio sacerdotalis.*

benedixit Iacob Pharaoni: hoc est, omnia, bona, prospera, fausta, fœlicia, eidem apprecabatur. Est quidem omnis benedictio potestatis cujusdam indiciũ & character: *Major*, siquidẽ, *benedicit minori*, sed non *Despoticæ* vel *Absolutæ*.

177 Benedixit ergo Simeon Illis: hoc est, πάντα καλὰ, εὐφήμως, ἱερὰ de Parentibus & Puero, (nam Benedictio hoc in loco, includit illum) prædicabat. Summa & eximia omnia illis annunciavit de puero, Spiritu dictante & dirigente. Rectè Barradius Iesuita: *Benedixit Simeon Virgini, Iosepho: fortè & Infanti omnium benedictionum fonti: non benedictione Sacerdotali; sed laudis & prosperitatis.* Cuncta enim fausta, prosperaque precatus laude illos prosecutus est, fælices appellans & beatos.

178 Lucas igitur ne quidem insinuat Simeonis Sacerdotium. Patres non agnoscunt: contrarium potius: quod & illud insinuat apud Chrysostomum. Ἔμενεν ἐν τῷ ναῷ ἔσω, ἐκεῖνο λέγων, παρ' ἑαυτοῦ ὤν, ὅπου ἐὰν γεννηθῇ, πάντας ἐνταῦθα ἀπαντᾷ. πολλάκις ἦλθεν, ἀλλὰ καὶ ἰδίαν προσέθεσαν. De eo loquitur, cujus vitæ rationes non illum necessario Templi ministeriis adstringebant. Imagines ergo illæ, per Ecclesias constitutæ, cæcæ, de cæco Simeone, si quæ sunt, (nostræ enim fenestræ & parietes, quæ furorem effugerant Iconoclastarum) nec cæcum repræsentant, nec Sacerdotem. Et tamen fatendum est, vel impietatem, vel inscitiam aliquorum, diversimodi, per parietinas & fenestrinas imagines, lusisse & illusisse hominum simplicitati: Nam diabolum Christi πειράζοντα, Monachum nobis cucullatum, Christum inferni triumphatorem, tanquam Iovis alicujus pocillatorem; aut Cæsaris alicujus Romani ἀποτεθειωμένου animam, Aquila subvectore, in cœlos sublatum comminiscuntur. Sanctissimam Trinitatem; ineffabilem, invisibilem, incomprehensibilem, tricipitem nobis, tricorporem, triformem nescio quem, horresco referens, repræsentant. Quæ cum sexcentis aliis deliris blasphemiis; pictorum lusibus & imposturis, credulæ plebeculæ, & inhianti, imponerent, non sunt ad Simeonis sacerdotiũ applicanda. Utar itaque tua conclusione, gravissime Baroni, de Cæcitate; *Cum nullus antiquorum Patrum, Simeonis cæcitatis, vel sacerdotii reperiatur assertor: illam historiam, velut apocrypham, rejectam fuisse, argumento est.* Sequitur apud Euangelistam.

To. 5. p. 873.

Et

Et erat Anna prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate suâ: & hæc vidua, usq; ad annos LXXXIIII. quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc, ipsâ horâ superveniens, confitebatur Domino, & loquebatur de illo, omnibus, qui expectabant redemptionem in Israel. Anna, interpretatur Gratia, inquit Hieronymus ad Furiam; *Phanuel, resonat Vultum Dei: Aser, vel in beatitudinem, vel in divitias, vertitur. Quia igitur ab adolescentia usque ad LXXXIIII. annos, onus viduitatis sustinuerat, & non recedebat à templo, diebus ac noctibus, insistens jejuniis & obsecrationibus: iccirco meruit Gratiam spiritualem, & nuncupari, Filia vultus Dei: & atavi Aser beatitudine ac divitiis censeri.* 179

Hanc viduam, divino testimonio ita commendatam, doctissimus Annalista, à Cyrillo Catechismo X. *religiosissimam monialem* appellatam narrat. In quo dupliciter peccatum est. Primum, quod secutus interpretis vitiosam versionem, *Monialem* vocat: tum quod sine interprete, *religiosissimam* dixit *monialem*, quasi religionem, ut vocant, ingressam. Cyrilli verba sunt: μαρτυρεῖ καὶ Ἄννα προφῆτις, ἐγκρατὴς, εὐλαβεστάτη, καὶ ἀσκήτρια, περὶ αὐτοῦ, interpres vertit, *Et Anna Prophetissa continens, religiosissima, & monialis testatur de ipso.* Laudat illam Cyrillus à professione: erat ἐγκρατὴς, & ἀσκήτρια, & à professionis sanctitate: erat in utraque, tum ascesi, tum continentiâ, summa cum religionis curâ, versata: talis omnino & per omnia, quales deinceps, futuris temporibus ἀσκηταὶ & ἀσκήτριαι, rigidissimæ regulæ sectatores visebantur. Non omnes professæ Moniales, una cum religione, stola indutæ, aut velatæ, tanquam de Circæo aliquo poculo statim immutatæ, religiosissimæ dici vel censeri poterant. Monialē male vertit interpres: solitariam vox, vitam & sequestratam significat: non illam Anna profitebatur. Professionem solennem illa indicat: hoc est, votum & convictum conventualem ad summum: ut illa μονῆτις etsi non totalem, tamen vulgarem indicet sequestrationem. Multi olim ἀσκηταὶ, ad miraculum in stadio pietatis & studio professi fuerant, qui tamen nec voto obligati, nec cucullo induti, nec inclusi parietibus, vitam 180 *Anna num Monialis?*

agebant solitariam, sed durissimam illam ἀναστροφὴν, & difficillimam carni σκληραγωγίαν libenti animo amplectebantur, & rigidissimè in seipsos, per totum vitæ cursum, exercebant.

181 Hanna fuit ἀσκήτρια, & σκληραγωγος, mundum sibi, ut nos loquimur Christiani, se mundo crucifixerat. γηραιὰ καὶ σώφρων, quo titulo illam ornat Nazianzenus, in templo, non reclusa, sed frequens, exercitiis vacabat pietatis. Non ita, ut tanquam Nonnæ, vel Reclusæ potius, nunquam inde digrederetur: aberat enim, quæ supervenit. Rectè Barradas Iesuita: ***Quæres an Hanna in Templo habitaverit? siquidem à Templo non recedebat: Respondeo, hunc loquendi modum, maximam frequentiam indicare, ac quotidianam.*** Cum enim Hanna vidua esset, curis vacua, ἄπαις proculdubio, nec implicita negotiis sæcularibus, vitam suam Deo consecrabat, ita ut pietatis exercitiis omni tempore in Templo, qua fæminis licitum, adesset. Hæc illius ἄσκησις & εὐλάβεια. Templum quotidie ventitabat: hoc est, in atrium fæminarum, ibiq; vacabat orationi, ita tamen, ut intereà somni aliquid cibique caperet, domumque suam subinde repeteret. Iejunantes, vacantes orationi, Deum frequentius adorantes, condictis quasi horis & statis temporibus, vel quibuscunque potius arreptis occasionibus, ἀσκηταὶ erant & dicebantur, ἀσκήτριαι fæminæ, iisdem exercitiis assuetæ, vidit hæc ita esse Bulengerus. Quocircò, desertis hic Annalibus transivit in partes Casaubonianas. Hisce autem omnibus ad hunc modum transactis: secundum præscriptum Mosaicæ legis, de Ierusalem reversi sunt Bethleem: ubi usque ad Magorum adventum, & abscessum, in conductâ, ut credibile est, domo habitârunt. Atque ita primus annus Iesu Christi incarnati ad finem perductus est: in quo Nativitas, Circumcisio, Præsentatio continentur: ad Magorum jam historiam progrediamur.

ANNUS

Annus JESU CHRISTI *secundus*, *à* XXV. DECEMBRIS.

Equitur annus JESU CHRISTI secundus, cujus maxima pars sub Consulatu C. Cæsaris Augusti filii, & L. Æmylii Pauli decurrebat. Magna autem ejusdem pars, cum anno XLIIII. Imperii τοῦ ὅλου, Augusti & XXXII. Actiacæ victoriæ cõgruebat. Quem, Magorum, ab Oriente adventus, & Christi coram adoratio: Christi demum in Ægyptum fuga & ἀποδημία. Infantum denique Bethleemiticorum cædes & laniena nobilitârunt. Quibus, in speciem tantum, Historicè narratis apud Euangelistas, Iudæorum interitus & rejectio, Gentium accessus ad Deum & adoptio, mysticis quibusdam involucris designabantur. Τὰ γὰρ μικρὰ καὶ φαινόμενα, sunt plerunque in sacris literis, αἰτία μεγάλων καὶ μὴ βλεπομένων. Protritum est, quod scribitur Iudic. 6. de vellere Gedeonis, Priore quidem nocte, vellus ovinum, cœlesti humore madefactum, aquam satis copiosam, in tellurem suppositam, sed desiccam prorsus aridamque, exinde expressam derivabat. Vice versâ, per sequentem noctem, ne guttulam humoris vellus imbiberat, cum tamen subjecta tellus, humore perfusa irrigaretur. Omnia olim, illi populo, quod Apostolus scivit, contingebant in figuris. Et inter illa, Omnia, etiam hoc ἐν τύποις ferebatur: umbræ erant nimirum, futurorum. Vellus autem Gedeonis, est populus Gedeonis: hic est Israel secundum carnem & literam. Erant enim Israel, tanquam ovis in montibus, & pecus in pascuis Divinæ bonitatis. Illum Dominus, præeundo, induxit in terram Repromissionis, mellis & lactis fœcundissimam. Intereà Gentium horrida & inculta Corda, erant quasi terra subjecta velleri Gedeonis, quam Divini

roris & favoris, quoad spiritualia, ne guttula tenuissima, nec Gratiæ Divinæ fæcundantis levissimus humor, de cœlo madefecerat. *Quippe notus erat tantum in Iudæâ Deus, & magnum in Israel Nomen ejus; Gentes autem, neque Legis, neque Nominis Divini scientiam ullam habebant vel cognitionem: sedentes in tenebris & umbra mortis.* Verum dispersio illa Gentium, congreganda in caulas Israëlis, miserationis Divinæ, illo rore persusæ & à Deo recreatæ, ad æternam salutem confirmabantur. *Quid vellus complutum, areâ siccâ? & posteà, compluta areâ, vellere sicco? nisi primò una Gens Hebræorum, habens occultè in sanctis mysterium Dei, quod est Christus, quo mysterio totus orbis vacuus erat: nunc autem, in manifestationem, totus orbis id habet, illa autem vacuata est.* August. c. Faust. 12. 32. & iterum, Serm. 2. de verbis Apostoli, Cap. 10.

2 Præclaræ istius sortis possessionem: Magi, omnium principes & primi adierunt: Gentium primitiæ & Patriarchæ. *Hoc signum gratiæ illius*, ait 5. Lev. *sine dubio Sacramentum fuit, & illius vocationis exordium, quâ nimirum, non in Iudæâ tantum, sed in toto etiam mundo Christi fuit Euangelium prædicandum. Manifestatus est autem Christus*, ait Augustinus, *iis, qui propè sunt, & iis, qui longè. Iudæis, in Pastorum propinquitate. Gentibus, in Magorum longinquitate.* Longinqui scilicet, & remoti erant, tam locorum disparatione, quam Religionis affectu. De Magis autem istis hunc in modum narrat Euangelista sanctus Matthæus. *Cum ergo natus esset Iesus, in Bethleem Iuda, in diebus Herodis Regis, Ecce Magi, ab Oriente venerunt Hierosolymam, dicentes, Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.*

3 Magorum Historiam enarraturus, mellitissimus pater Iohannes Chrysostomus, ad ista velut capita disquisitionem suam omnem restrinxit,

To. 2. pa. 35. *Qui genus? unde domo? quibus aut venistis ab oris?*
Quove tenetis iter? ———

hoc est, Τίνες οὗτοι; πόθεν ἦλθον; πῶς; τινὸς αὐτοὺς πείσαντος; καὶ τίς ὁ ἀστήρ; Quod ad primam Chrysostomi quæstionem attinet, Τίνες; Qui genus, quales ortu vel conditione? cum Scriptu-

ra

ra disertis verbis Magos appellet, & nomen illud plerunque in malam partem, pro malefico accipiatur, rarò autem, atque illud etiam τυπικῶς in partem bonam, quæsitum, & anxie disputatum est, an fuerant illi Magi, qui appellantur reverà malefici & præstigiatores? Cui quæstioni, ut melius & plenius satisfiat, de nominis Magi notione, altiùs quædam paulo repetemus. 3

Vox illa Magus, origine videtur Persica. Ridiculum est quod legitur apud authorem Etymologici Μάγος, παρὰ τὸ μάσσω, τὸ μαλάσσω· ὁ διὰ τῶν μαγικῶν ἐμπλάστρων τὰ μέλλοντα προλέγων. quasi Chirurgi fuissent Magi, & per emplastra, ἤπια φάρμακα, magicis quibusdam incantamentis sacrata; futura prædicerent: rectiùs Hesychius, Μάγους οἱ Πέρσαι ὑπὸ λέγουσι. & Suidas, Μάγοι παρὰ Πέρσαις οἱ φιλόσοφοι. Et Cicero, ***Hoc genus sapientum habebatur in Persia*** : & in 4. περὶ ἀποχῆς clarissimè Porphyrius, παρά γε μὴν τοῖς Πέρσαις, οἱ περὶ τὸ θεῖον σοφοὶ, καὶ τούτου θεράποντες, Μάγοι μὲν προσαγορεύονται. τοῦτο γὰρ δηλοῖ, κατὰ τὴν ἐπιχώριον αὐτῶν διάλεκτον, ὁ Μάγος. ***Apud Persas illi, qui in rerum divinarum scientia versantur, appellantur Magi, & divinum cultum attendunt. Hoc enim patria ipsorum linguâ sonat vox Magus.*** Ideo Magus apud Hesychium, Grammaticorum doctissimum, exponitur, θεολόγος, θεοσεβὴς ἱερεύς. Idem docet quoque Suidas, qui φιλοσόφους reddit, & φιλοθέους: sed quod addit, ὧν ἦρχε Ζωροάστρης καὶ κατὰ τοῦτον, κατὰ διαδοχὴν Οστάνης καὶ Ἀστράμψυχοι, non perindè verum est. Non enim Magorum, φιλοσόφων, & φιλοθέων, & θεοσεβῶν, impii & impuri, Zoroaster, Ostanes, & Astrampsychas, vel imperitabant, vel præsidebant, sed malificis : nec sacerdotes erant illi, sed sacrilegi. 4 *Magi nomen.*

Et quidem de Zoroastre, ponitur in confesso. Est enim ille, nominatissimus Græcorum memoriis & Romanorum, quem Nino σύγχρονον, Abrahamo faciunt vetustiorem : ipsummet Cham Noachi filium maledictum. Ζωροάστρην, τὸν Μάγον, τὸν Πέρσην Πυθαγόρας ἐζήλωσεν, ait Clemens in 1. στρωμ. quasi ante Pythagoram Zoroaster Græcis penitus ignotus fuisset. Magos enim & Chaldæos audivit Pythagoras. Χαλδαίων, non χαλκιδέων, quemadmodum ridiculè editum est ab eo, qui Iamblychum fœdissimè versum in lucem dedit. Scripsisse autem Zoroastrem βίβλους ἀποκρύφους, 5

χρύφυς, retulit idem plurimos, qui apud Prodici sectatores in magno numero & pretio habebantur: nimirum, vicies centum millia versuum, si Hermippo fides apud Plinium. Lib. 30. ca. 1.

6 Ostanis & Astrampsychi nomina, non sunt tam celebria apud Græcos, quam Zoroastris: nedum apud Latinos. Sed, quod videtur, erant apud Persas nominatiores: utpote, à quibus Magi Ostanæ & Astrampsychi dicebantur. Ὀστάναι, πρῶτον παρὰ Πέρσαις μάγοι ἐλέγοντο κατὰ διαδοχὴν Ὀστάνου. Magi apud Persas Ostanæ dicebantur, utpote ab Ostane derivati. In quo loco apud Suidam male legitur ὁ τάνης, pro Ὀστάνης. *Suidas correctus.* Cujus aliud testimonium ita lege & distingue in voce Ἀστρονομία. Πρῶτοι Βαβυλώνιοι ταύτην ἐφεῦρον διὰ Ζωροάστρου. μεθ᾽ ὃν καὶ ὁ Ὀστάνης. οἱ ἐπέστησαν τῇ οὐρανίᾳ κινήσει τὰ περὶ τοὺς τικτομένους συμβαίνοντα. Erant ergo Apotelesmatici, & Genethliaci.

7 Videntur porro Magi, nomen hoc derivatum à Gente aliqua, & inclitum accepisse, quemadmodum & Chaldæi suum susceperunt. Magos autem inter Mediæ populos recenset Herodotus, Musa primâ: & Strabo in XVI. Stephanus breviter. Εἰσὶ καὶ Μάγοι, ἔθνος παρὰ Μήδοις. Origen. li. VI. in Celsum. Ἐξ ἧς δὲ τούτοις εὐθεότητα, ἐξ ἀρχῆς ἔδοξε. Κέλσῳ λέγειν ἔθνη, Χαλδαίους, ἀφ᾽ ὧν ἡ ἀπατηλὸς γενεθλιαλογία νενέμηται τοὺς ἀνθρώπους. ἀλλὰ καὶ μάγους τοῖς ἐν θεοσεβέσι κατατάττει, ἀφ᾽ ὧν ἡ παρώνυμος τοῦ ἔθνους αὐτῶν μαγεία, καὶ τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν, ἐπὶ διαφθορᾷ καὶ ὀλέθρῳ τῶν χρωμένων αὐτῇ, ἐπιδεδήμηκε. Et Suidas in voce Astronomia. Μαγεία καὶ ἀστρονομία ἀπὸ Μαγουσαίων ἤρξατο. οἱ γάρ τοι Πέρσαι, Μάγοι ἀπὸ τῆς ἐγχωρίου ὀνομάζονται ἢ Μαγουσαῖοι αὐτοί. Vult Magos ergo, & Magusæos, unam & eandem fuisse gentem: quam & ipsam, patria ipsorum linguâ, appellatam Magog. Bardesanes, Syrus origine, in libro contra Fatum, apud Eusebium lib. VI. de præpar. scribit, Magusæos vocari illos Persarum, qui nefanda matrum connubia frequentabant: de quibus plura dicemus in sequentibus. Quod vero scribit, appellatos Magog, alludit ad nominis & appellationis originem. Magi erant Magog: hoc est, sacri vel sancti: id enim Magog apud Syros indicabat: & colligitur è Plinio lib. 5. ca. 23. *Cœle Syria habet Apamiam, Marsya amne divisam à Nazerinorum Tetrarchia & Bambycem: quæ alio nomine*

mine Hieropolis vocabatur : Syris vero Magog. Itaque Magi Magog erant, hoc est, sancti apud Persas: quos ideo Græci, ἱερεῖς, ἱερέας, φιλοθέους, θεοσεβεῖς indigitarunt, sive autem à Gente, sive a professione, & linguæ proprietate, derivetur Magus, & nomen & nominis ὑποκείμενον Persicum plane fuit, & a Persis ad alias nationes peragravit.

Erant ergo (uti par fuit, viros esse sanctos atque sacros) σεβάσμιοι apud suos. Porphyr. in 4. περὶ ἀποχῆς. οὕτω δὲ, μέγα καὶ σεβάσμιον γένος τοῦτο, παρὰ Πέρσαις, νενόμισται, ὥστε καὶ Δαρεῖον τὸν Ὑστάσπου ἐπιγράψαι τῷ μνήματι, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ὅτι καὶ μαγικῶν γένοιτο διδάσκαλος. Vbi nuperus interpres, insulsè quod solet, doctorem transformat in discipulum. Vertit enim: *Hoc genus hominum, ita Persis, propter religionem commendatur, ut Darius Hystaspis filius, suo monumento inter alia inscribi jusserit; quod Magorum fuisset discipulus.* Quod quidem verum est: non tamen hoc in loco. Μαγικοὶ non sunt μάγοι: nec διδάσκαλος μαθητής. Docuerat magicam disciplinam alios, quum, verum est, aliorum prius discipulus, a suis magistris didicerat. Didicerat autem Darius, a patre suo edoctus, qui, per illa tempora, cum præcipuis rituum & rerum magicarum peritis censebatur. Ammian. Marcellinus, lib. 43. *Magiam, opinionum insignium author amplissimus Plato, Machagisthiam esse, verbo mystico docet, Divinorum incorruptissimum cultum. Cui scientiæ, sæculis priscis, multa ex Chaldæorū arcanis, Bactrianus addidit Zoroastres.* (quasi illo fuissent antiquiores Chaldæi) *Deinde Hystaspes, prudentissimus Darii pater, qui cum superioris Indiæ secreta fidentius penetraret, ad nemorosam quandam venerat solitudinem, cujus tranquillis silentiis præcelsa Brachmannorum ingenia potiuntur, eorumque monita, rationes mundani motus & syderum: purosque sacrorum ritus, quantum colligere poterat auditus, ex his quæ didicit, aliqua Magorum sensibus infudit: quæ illi, cum disciplinis præsentiendi futura per suam quisque progeniem posteris ætatibus tribuunt.* Nam, quod etiam apud Ægyptiorum sacerdotes usurpatum narrat Diodorus Siculus, Magi per hæreditatem, disciplinam illam πατροπαράδοτον derivabant. Erat autem, quod notum est, Hystaspes, inter nobilissimos Persarū Satrapas, Cyri regis patruelis. Neq; enim principes viros pudebat olim divinis rebus & sacris se immiscere.

9 Erant autem & apud alias Gentes, etsi non eodem nomine vocarentur, iisdem tamen fere disciplinis & instituti & professi: τὸ τῆς φιλοσοφίας ἔργον, ita librum suum auspicatur Diogenes Laertius ἔνιοί φασιν ἀπὸ βαρβάρων ἄρξαι. Et rectè quidem: Nam sacrarum literarum testimoniis constat, verum hoc esse: & fusissimè probatur per Eusebium, Clementem Alexandrinum, alios, quorum disputationis, in hac parte, summam, ita prosequitur Laertius ubi supra: γεγενῆσθαι δὲ, παρὰ μὲν Πέρσαις μάγους. παρὰ δὲ Βαβυλωνίοις ἢ Ἀσσυρίοις, Χαλδαίους. καὶ Γυμνοσοφιστὰς παρὰ Ἰνδοῖς. παρά τε Κελτοῖς καὶ Γαλάταις τοὺς καλουμένους Δρυΐδας καὶ Σεμνοθέους, καθά φησιν Ἀριστοτέλης ἐν μαγικῷ. Quem ad locum Laertii doctissimus Casaubonus notat: sunt qui legunt in hoc loco pro Σεμνοθέους Σαμοθέους: quod commentum ait esse à pseudo Beroso deductum: sed non ille primus hunc lectionem censuit commentitiã, ante illũ, in lucem editũ, doctissimus noster Caius, vocem illam damnaverat, Σαμοθέους, & σεμνοθέους legendũ contenderat. Quod vero addit doctissimus Casaubonus, apud Stephanum in voce Δρυΐδαι hanc lectionem reperiri, hallucinatio est. Nihil habet Stephanus de Samotheis planè vel σεμνοθέοις: illius verba sunt, Δρυΐδαι, ἔθνος Γαλατικὸν, φιλόσοφον, Διογένης Λαέρτιος ἐν φιλοσόφῳ ἱστορίᾳ: Hæc ille: neq; quicquam addit ulterius. Ita vir doctissimus, memoriâ lapsus, Stephanum frustra compellabat.

Lib. 1. de Antiq. Cant.

10 Sed profecto, si quid immutandum, legendum censerim Σαμαναίους: è Clementis Alexand. Strom. primo. Φιλοσοφία τοίνυν, inquit ille, πολυωφελές τι χρῆμα, πάλαι μὲν ἤκμασε παρὰ βαρβάροις κατὰ τὰ ἔθνη διαλάμψασα. ὕστερον δὲ καὶ εἰς Ἕλληνας κατῆλθε. προέστησαν δ᾽ αὐτῆς Αἰγυπτίων τε οἱ Προφῆται. καὶ Ἀσσυρίων, οἱ Χαλδαῖοι. καὶ Γαλατῶν, οἱ Δρυΐδαι καὶ Σαμαναῖοι, Βακτρίων καὶ Κελτῶν οἱ φιλοσοφοῦντες καὶ Περσῶν Μάγοι Ἰνδῶν τε οἱ Γυμνοσοφισταί. ἄλλοι τε φιλόσοφοι βάρβαροι. Qui omnes erant vetustissimis Græciæ doctoribus anteriores. Samanæorum porro meminit & Origenes, in 1. contra Celsum. Ἐὰν τοίνυν δυνηθῶμεν ἐν τῷ προηγουμένῳ λόγῳ παραστῆσαι φύσιν ὀνομάτων ἐνεργῶν, ὧν τινὶ χρῶνται Αἰγυπτίων οἱ σοφοὶ, ἢ τῶν παρὰ Πέρσαις μάγων οἱ λόγιοι, ἢ τῶν παρ᾽ Ἰνδοῖς φιλοσοφούντων Βραχμανῶν, ἢ Σαμαναίων. Quo loco vel addendum, παρὰ Κελτῶν, vel legendum, non Σαμαναίων, sed Σαρμανῶν. Nam ut Samanæi erant apud Celtas:

Sar-

Sarmanæ autem & Brachmannes apud Indos. Nam de Indorum Philosophis Clemens, ubi supra, hæc addit; Διττὸν τούτων τὸ γένος. οἱ μὲν Σαρμαναὶ αὐτῶν. οἱ δὲ Βραχμαναὶ καλούμενοι. καὶ τῶν Σαρμανῶν οἱ ἀλλόβιοι προσαγορευόμενοι, οὔτε πόλεις οἰκοῦσιν, οὔτε στέγας ἔχουσι. δένδρων δὲ ἀμφιέννυνται φλοιοῖς, καὶ ἀκρόδρυα σιτοῦνται, καὶ ὕδωρ ταῖς χερσὶ πίνουσιν. οὐ γάμον, οὐ παιδοποιΐαν ἴσασιν, ὥσπερ οἱ νῦν ἐγκρατηταὶ καλούμενοι. Locus est insignis scriptoris πολυμαθεστάτου, quem intactum non possum præterire.

Strabo imprimis, è Megasthenis Indicis, Philosophorum apud Indos distinctionem facit triplicem, vel duplicem saltem, ut essent vel Campestres, vel Montani: quorum alteri Bacchum: Herculem imprimis colebant alteri. Secundò, dividebantur in Brachmannas & Germanas. Postremò, in Brachmannas & Bramnas, vel Praminas. Vocat autem Germanas, non alios, quam quos Sarmanas appellat Clemens. Instituta τῶν ὑλαβίων vel sylvestrium, ac montanorum erant, quæ describit idem Strabo. Τοὺς μὲν ἐντιμοτάτους ὑλοβίους (& ita legendum apud Clementem, non ἀλλοβίους, quod doctissimus & diligentissimus Sylburgius non animadvertit) φησὶν ὀνομάζεσθαι ζῶντας ἐν ταῖς ὕλαις ἀπὸ φύλλων καὶ καρπῶν ἀγρίων. ἐσθῆτι δὲ φλοιῶν δενδρῶν, ἀφροδισίων χωρὶς καὶ οἴνου. Narrat autem, istorum præcipuos & colendissimos Hylobios nominari: quippe qui in sylvis viverent, victitantes foliis & fructibus agrestibus: pro vestitu arborum corticibus utebantur: Vino & Venere abstinebant. Ascetarum & Scleragogarum vitam, ita exercebant; quibus eos proculdubio Clemens eruditus ille adsimilasset, & non Encratitis: si ulli tum Ascetæ extitissent. 11

Quocirca Philostratus, in tertio de Apollonio, eos appellat, οἰκοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ οὐκ ἐπ' αὐτῆς. Hoc est, ut cum sacris literis de Paganis loquamur, *Utebantur mundo, tanquam non utentes*. Quam tamen illi ἐγκράτειαν magnâ ex parte adhibebant, ad populum faciendum: & φιλοδοξίας χάριν, non sincerè. Erat tamen admirabilis planè, cum ἐν τοῖς, tum ἐν στασιμαῖς. Nisi fortè legendum, ἐπιμοναῖς: nam immoti, nec mutati, gestu, loco, habitu per integrum diem, ut Stylitæ deinceps qui dicebantur, consistere solebant, plani homines & impostores medicinam facere se præferebant: unde & Ἰατρικοὶ dicti: sed διὰ σιτίων τὸ πλέον, 12

 non

non παρὰ φαρμάκων. Inter φαρμακεύματα præcipue adhibebant ἐπίχριστα & καταπλάσματα. Reliquam partem medicinæ, præter hanc Chirurgicam, rebantur χειρουργίας τὸ πλέον μετέχειν.

13 Et fortassis ad hunc Strabonis locum respiciebat Etymologus, cum Magos deduceret, παρὰ τὸ μάσσω: hoc est, μαλάσσω. Nam generali quadam acceptatione, omnes omnium Gentium Philosophi vocabantur Magi, & inter istos Brachmannos circumforaneos agyrtas in sequentibus commemorat Strabo, qui multis modis per suas imposturas populo περιτταχισμένῳ illudebant. Nimirũ jactabant se, per sua emplastra & inunctiones, πολυγόνους ποιεῖν, καὶ ἀρρενογόνους, vel θηλυγόνους: usitato more, apud ejusmodi, etiamnũ nebulones, agyrtas. Docet insuper idẽ & eosdem fuisse μαντικοὺς, & ἐπῳδοὺς, καὶ τῶν, περὶ τοὺς κατοιχομένους λόγων καὶ νομίμων ἐμπείρους: hoc est, fuisse Necyomantas: & κωμηδὸν victum suum mendicasse. ἐπαιτοῦντας, καὶ κατὰ πόλεις, καὶ κατὰ κώμας. Quæ certissima fuerant indicia, & characteres impostorum. Sed & Nonnus tanquam tales describit:

Lib. 36. Dionys.

Γυμνοὶ μὲν γεγάασι, θεοκλήτοις δ' ἐπαοιδαῖς
Πολλάκις ἠερόφοιτον ὁμοίιον ἄζυγι ταύρῳ,
Οὐρανόθεν κατάγοντες ἐφαρμάξαντο σελήνην.
Πολλάκι δ' ἱππεύοντος ἐπειγομένην ἐπὶ δίφρῳ,
Ἀσταθέος φαέθοντος ἀνεστήσαντο πορείην.

14 Aliam porrò distinctionem è Clitarcho adducit Strabo, népe, in Brachmannas & Pramnas: qui semper ἐξ ἐναντίας Brachmannas oppugnabant. Sed vitiosa, opinor, lectio est, & legendum, Germanas, vel Sarmanas. Eadem enim per omnia, penè, de Pramnis suis narrat Clitarchus, quæ Megasthenes, Aristobulus, & Onesicratus de Germanis retulerant. Certè, non erant simplices, vel uniusmodi Indorum Sophistæ. Et hoc innuunt illa apud Clementem: Ἰνδῶν τε τὸ γυμνοσοφιστῶν ἄλλοι τε φιλόσοφοι βαρβάρων, nimirum, apud Indos: nam alioqui suspensa, & imperfecta oratio erit. Nec mirum, quod eosdem Sacerdotes Bactris & Gallis fuisse ait. Ita enim Gymnosophistæ Indorumq́ erant, & Æthyopum. Sed & Magos apud Indos fuisse docet

Z 2 Pausanias

Pausanias in Messeniacis. Ἐγὼ δὲ Χαλδαίους, καὶ Ἰνδῶν τοὺς Μάγους πρώτους οἶδα εἰπόντας, ὡς ἀθάνατός ἐστιν ἀνθρώπου ψυχή. Druidæ autem, qui & Saronides ab eadem notione dicebantur (est enim σαρώνι δρῦς, apud Callimachum hymno $\bar{\alpha}$.) alibi terrarum erant quam apud Gallos & Britannos: nempe ubicunque arbores illæ crescebant, quas δρῦς & σαρώνιδας appellabant Græci.

Verum, ut ad Persas, & ipsorum Magos revertamur. Erant illi apud Persas religionum Antistites, ceremoniarum propolæ sacrarum, curam rerum & locorum sanctorum suscipiebant: & in particulari, quasi quidam æditui, Sepulchro Cyri, quem & vivum & mortuum, tanquam Deum aliquem tutelarem colebat Persæ, præerant custodiendo: ob quam ipsius λειτουργίαν, σίτησιν καθ᾽ ἡμέραν, ovem nimirum integram, percipiebant: singulis etiam mensibus circumactis, equum. Quâ tamen custodia non obstante, sacrilegium admissum fuerat in ablato inde auro: fortassis, ab ipsis custodibus. Sacrificiorum præterea præsides erant: Res Divinas, & illarum rationes populo enarrabant: Sacrificiorum ratio ista fuit. θύουσι δὲ Πέρσαι ἐν τόπῳ καθαρῷ κατευξάμενοι καὶ προστησάμενοι τὸ ἱερεῖον ἐστεμμένον. *Sacrificant in loco puro & mundato Persæ: ubi fundunt orationes, & victimam: sistant coronis redimitam*: nimirum, ut ille Iconiensis Iovis Sacerdos, in Actibus Apostolicis: Μερισάντος δὲ τοῦ μάγου τὰ κρέα, τοῦ ὑφηγουμένου τὴν ἱερουργίαν ἀπίασι διελόμενοι, τοῖς θεοῖς οὐδὲν ἀπονείμαντες μέρος. τῆς γὰρ ψυχῆς φασὶ δεῖσθαι τοῦ ἱερείου τὸν θεὸν, ἄλλου δὲ οὐδενός. ὅμως δὲ τοῦ ἐπίπλου τι μικρὸν, τιθέασιν, ὡς λέγουσί τινες ἐπὶ τὸ πῦρ. *Postquam vero Magus ille qui sacris præest, carnes sacrificii oblati distribuerit* (erat hæc alia illorum in sacris Liturgia) *illi acceptis carnibus, domum abeunt: Diis, ne particulam distribuentes. Aiunt enim Deum, anima victimæ, contentum & esse, & esse debere*. Nihilominus, inquiunt aliqui, tantillum emeriti ignibus in ara consumendum donant. Et hinc fortassis Prometheus edoctus, ut in fabulis fertur, victimarum ossa, adipe velata, Deo offerens, cætera sibi omnia reservavit. Præclarum scilicet, & Deo θεάρεστον sacrificium, è mente & sententia Christianorum γαμψωνύχων illorum, qui sub prætextu reformatæ pietatis, Deum, Ecclesiam, pietatem per nefandissima sacrilegia,

15 *Persarum Magi.*

eversis ubicunque monasteriis, templis, sacrariis, & redactis in fiscum, maximis reditibus, emunxerunt, causantur scilicet, religiosi nebulones, Deum, cum sit naturâ spiritus, cultu congenero, hoc est, mere spirituali, θεραπεύεσθαι. Esse perditionem inanem quicquid ulterius Divinis impenditur ministeriis. Quo prætextu Pietatis ἱερὰς omnes ὀργάδας, religiosis majoribus consecratas: res omnes sacras involarunt, diripuerunt, prophanarunt, ipsas quin & decimas, Laica feoda vel catalla, ut Legulei nostri loquuntur, reddidere.

16 *Authoritas apud Reges.* Erant prætereà Magi Regibus à consiliis & conscientiis secretioribus: iis adstabant, tanquam rerum Interpres & ὑφηγηταὶ Divinarum. Strabo narrat, de sapientibus Indorum, qui eodem loco, statu, ordine erant, quibus Persarum Magi. Ἐκείνους συνεῖναι τοῖς αὐτόθι βασιλεῦσι, ὡς τοὺς Μάγους, τοῖς Πέρσαις ὑφηγουμένους τὰ περὶ τοῦ θεοῦ. Ideo Cyrus apud Xenophontem, τοὺς μάγους καλέσας, τὰ τοῖς θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. Atque ideo in VII. Cyri pæd. ille, πρῶτα μὲν Ἑστίᾳ, θύει ἔπειτα Διῒ βασιλεῖ, καὶ εἴ τινι ἄλλῳ θεῷ οἱ μάγοι ἐξηγοῦντο. è Disciplina Magorum & suggestione, quos ad se venire fecerat Cyrus, *Vestæ imprimis rem Divinam faciebat: tum proximè Iovi regnatori: & si quos alios illi Deos suggerebant*. Multa autem istiusmodi, in quibus opera Magorum & consilium adhibebatur, quasi in unum fasciculum conjecit Strabo. Τῷ δὲ ὕδατι, ἐπὶ λίμνην, ἢ ποταμὸν, ἢ κρήνην ἐλθόντες, βόθρον ὀρύξαντες, εἰς τοῦτον σφαγιάζονται, φυλαττόμενοι μή τι τοῦ πλησίον ὕδατος καθαροῦ αἱμαχθείη, ὡς μιανοῦντες· εἶτ' ἐπὶ μυρρίνην καὶ δάφνην διαθέντες τὰ κρέα, λεπτοῖς ῥάβδοις ἐφάπτονται οἱ μάγοι καὶ ἐπάδουσιν ἀποσπένδοντες ἔλαιον ὁμοῦ γάλακτι καὶ μέλιτι κεκραμένον. οὐκ εἰς πῦρ, οὐκ εἰς ὕδωρ, ἀλλ' εἰς τοὔδαφος· τὰς δ' ἐπῳδὰς ποιοῦνται εἰς πολὺν χρόνον, ῥάβδων μυρικίνων λεπτῶν δέσμην κατέχοντες. Erant autem ista maleficorum μαγγανεύματα, & operatæ impietates, à Magis Persicis, Strabonis ætate, hoc est, Christo συγχρόνοις, factitatæ: ut non immerito veteres, quod dicturi sumus, patres, illos retulerint inter maleficos.

17 *De mortuis doctrina.* Eorum prætereà institutum fuit, mortuorum cadavera, nequaquam prius telluri mandare πρὶν ἂν, ὑπ' ὄρνιθος ἢ κυνὸς ἑλκυσθῇ. *Priusquam canibus voracibus, & alitibus esca fuerant*. Id docet, Herodotus in α. idque se certissimè compertum

pertum habere ait. Μάγυς μὲν ἀτρεκέως ταῦτα ποιεῦντας οἶδα· ἐμφανέως γὰρ δὴ ποιεῦσι. Addit Persas, cerâ conditum cadaver terræ mandare. Magos verò ab aliis, ut & à Sacerdotibus Ægyptiacis recessisse. Οἱ μὲν γὰρ ἁγνεύουσιν, ἔμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσιν. Οἱ δὲ Μάγοι, αὐτοχειρίῃ πάντα πλὴν κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, κτείνουσι καὶ ἀγώνισμα τοῦτο μέγα ποιεῦνται. κτείναντες ὁμοίως μύρμηκάς τε, καὶ ὄφεις, καὶ τἄλλα ἑρπετὰ καὶ πετεινά. *Sacerdotes Ægyptiorum puros se ab omni cæde animantum custodientes, nisi cum sacrificarent. Magi autem omnegenes, exceptis homine atque cane, suis ipsorum manibus mactabant: atque in eo facto gloriebantur.* Cineres porrò, & ignem perpetuò ardentem, Deum suum præcipuum, ut Romæ Vestales, custodiebant: de qua re, ita Strabo, εἰσὶ δὲ καὶ Πυραιθεῖα, σηκοί τινες ἀξιόλογοι· ἐν δὲ τούτοις μέσοις βωμός, ἐν ᾧ πολλή τε σποδὸς καὶ πῦρ ἄσβεστον φυλάττουσιν οἱ μάγοι. καθ' ἡμέραν δὲ εἰσιόντες, ἐπᾴδουσιν ὥραν σχεδόν τι, πρὸ τοῦ πυρὸς τὴν δέσμην τῶν ῥάβδων ἔχοντες, τιάρας περικείμενοι πιλωτάς, καθειμένας ἑκατέρωθεν. Quem æternum ignem, cœlitùs ut sibi persuadebant delapsum, ad Heraclii usque tempora sub Magorum custodia durasse, scribit Iohannes Tzetzes, Lib. 3. Ca. 66. Heraclius, cum illum extingueret, μέγα πάθος τῇ Περσίδι intulit.

Mortuos diximus, illos sepulchro non prius mandasse, quam canibus depastos & alitibus, quo eodem fato & ipsi fungebantur: hoc insuper adjecto, quod erant omnino θηροβρότοι, non tantum depasti, neque terræ mandati. Μάγυς οὐ θάπτουσιν, ἀλλ' οἰωνοβρώτους ἐῶσιν, ait Strabo. Neque ideò quod indignos sepulturâ rebantur: nam omni honore vivos prosequebantur, sed, ut hoc genus contumulationis honoratissimum esse apud ipsos indicarent, (quod Græcis & Romanis abominandum erat) honoratissimis habitum: adeo ut, quod notat Strabo, μάντεις καὶ ἱεροσκοπούμενοι apud Reges, & Principes, διαφέροντες essent τῶν ἄλλων. ἡγεμονίας τυγχάνοντες καὶ τιμῆς παρὰ τοῖς περὶ ἡμᾶς: Quod & apud veteres Christianorum proceres, erga Episcopos & Sacerdotes, & ἱερὸν κατάλογον, observabatur. Nam ab ætate Constantini, qui nostris sacris principum primus initiabatur, vix invenire licuit principem aliquem Christianum, qui non Episcoporum, & Sacerdotum operâ consilioque uteretur, cum publicè, tum privatim, in rebus reipub. arduis, 18

&

& negotiis regni sui tractandis; & ad normam pietatis confirmandis adhibuerit, ante nostram & patrum nostrorum memoriam, cum despectui haberi ceptæ res Divinæ: sacrata Ecclesiarum patrimonia per sacrilegium infame & detestabile, in usus profanos, impios, & impuros transferri cepta: viri tum religiosi & timentes Deum, procul amovebantur, quasi nihil haberet respub. cum religione, vel sacris commune, sed ita demum optime crederetur administrari, ubi rerum sacrarum ἀρχικόνοι, & Antistites, quam longissimè, à curis publicis, & procuratione summoverentur. Non erant tam profani olim Pagani: nec sunt hodiè Turcæ tam irreligiosi.

19 *Magorum sectæ.* Dividebantur olim apud Persas suos Magi, in treis sectas vel familias: quod retulit in 4. περὶ ἀποχῆς Porphyrius, è Symbulo, vel Eubulo potius, in hystoriis Mithræ: quas ἐν πολλοῖς βίβλοις ἔγραψεν ille. Quorum primi, ait Porphyrius, & maxime laudandi, omnino ab animatorum cæde & escâ abstinebant. ἐμμένουσι δὲ τῇ παλαιᾷ τῶν ζώων ἀποχῇ. Quæ verba nuperus Porphyrii interpres, vel perversor potius, omnino prætermisit. Secundi, utuntur quidem: sed de cicuribus & mansuetis nullum mactant: at tertii, neque de more communi, omnia attingunt indiscriminatim. Interpres delirat, qui vertit: *Tertii autem similiter cum aliis vulgo animantes epulantur.* Verba Porphyrii sunt, in negativo, ut loquuntur, οὐδ᾽ οἱ τρίτοι ὁμοίως τοῖς πολλοῖς ἐφάπτονται πάντων. Porphytius negat: Interpres affirmat: contra quam ratio allata suadet. Καὶ γὰρ δόγμα πάντων ἐστὶ, τὴν μετεμψύχωσιν εἶναι. Vtri credetis?

20 Ille qui regulam conscripsit Monarchorum illam, quæ extat in IX. Tomo operum Hieronymi, è scriptis diversis Hieronymianis contextam, hunc locum Porphyrii ita expressit; *Eubulus narrat apud Persas tria genera Magorum: quorum primos, qui sunt doctissimi & eloquentissimi, excepta farinâ & olere, nihil amplius in cibum sumere solere.* Quæ sunt ipsissima Hieronymi verba, è libro II. contra Iovinianum. Hinc patet, legendum apud Porphyrium, non Σύμβουλον, sed Εὔβουλον: quod in variis suis lectionibus Theodorus Canterus confirmat, ex ipsomet Porphyrio, cujus tamen verba Græcè non repræsentat. Sunt autem πρῶτα μὲν, ὡς

ἐφη

φησὶ Εὔβουλος Ζωροάστρου, αὐτοφυὲς σπήλαιον ἐν τοῖς πλησίον ὄρεσι τῆς Περσίδος ἀνθηρὸν καὶ πηγὰς ἔχον ἀνιερώσαντος, εἰς τιμὴν τοῦ πάντων πατρὸς καὶ ποιητοῦ Μίθρου. Hoc est solis: ubi etiam ἄντρον legendum & non ἀνθηρόν. Atque ita verum non est ἀπολύτως quod de Magis Persarum Plutarchus affirmat, Οἱ δὲ Περσῶν μάγοι τοὺς μῦς ἀποκτιννύουσιν ὡς αὐτοί τε μισοῦντες, καὶ τοῦ θεοῦ δυσχεραίνοντος τὸ ζῶον. Nam prorsus nullum animal, illi primi Magorum occidebant. *De odio &c.*

Quod doctrinam & opiniones ipsorum attinet, deos, de disciplinâ Zoroastris duos statuebant ἀντιτέχνους, uti & deinceps Hæreticorum παῖδες. Horum alterum, Bonorum, alterum Malorum authorem prædicabant. Oromasdem Bonum deum: Arimanium Malum nominabant. Patriarchæ scilicet Manichæorum: quorum author Manes de Persiâ, & Magorum disciplinâ, latè se diffuderat in Ecclesiam. Illum, Luci: hunc, Tenebris assimilabant. Bono deo εὐκταῖα & χαριστήρια: malo, ἀποτρόπαια & σκυθρωπὰ offerebant. Gramminis quandam speciem, Omami dictam, in mortario conclusam, Ditem & Tenebras invocabant: quam lupi jugulati sanguine mixtam εἰς τόπον ἀνήλιον, ἐκφέρουσι καὶ ῥίπτουσιν: ut sic placatos redderent Lemures. Bono deo, stirpes, arbores, animalia quædam propriè adjudicabant: & Malo itidẽ alia: Sed generalitèr, Bono Deo, Terrestria: Malo, Aquatica. Eum verò ex istis, qui plurima occiderit, beatum arbitrantur. Deum suum Oromasdem natum autumant è purissima luce: Arimanium, è caligine: Sex deos fecisse Oromasdem. Εὐνοίας. Ἀληθείας. Εὐνομίας. Σοφίας. Πλούτου. τῶν ἐπὶ τοῖς καλοῖς ἡδέων δημιουργοὺς & curatores. Inde etiam Oromasdem se triplicasse: Stellis cœlum exornasse: Unum imprimis, nempe Sirium, omnium aliarum stellarum, οἷον φύλακα καὶ προόπτην statuisse. Alios deinceps deos, numero XXIIII. à se productos ovo inclusisse: ut Valentini doctorem agnoscere possis, & Gnosticorum in Æonibus suis. Arimanium autem fabulabantur, totidem alios Malos, alteri ovo inclusisse, & utrumque tandem perforasse: unde, tanquam de Pandoræ dolio, bona malis immixta, rebus humanis incubuere. Esse autem dicebant in fatis, ut Arimanius ille, vel Malus Deus, cum λοιμὸν & λιμὸν procurasset, ipse quoque malâ morte morietur: atque ita malis 21 *Doctrina.*

omnino cessantibus, Boni soli relicti, fruuntur in terris fælicitate æternâ. Hæc de Theologia Zeroastris Plutar. in Lib. de Iside & Osiride. Unde liquet illos, velut à longè, & quasi per transennam, quanquam & fabulis absurdissimis involutâ, de resurrectione & æterna Bonorum retributione aliquid inaudisse. Refert porro ibidem Plutarchus, ex illorum sententiâ, Mithram, qui Persis Sol habetur, mediæ esse cujusdam naturæ inter Bonum deum atque Malum: unde μεσίτην, vel mediatorem Solem Persæ nominabant. Deum porro Bonum ἀνθρωπόμορφον, sed capite Accipitrino comminiscebantur, Eusebio relatore.

22 De eorum adhuc imposturis, Manganeumasin, & Magicis incantamentis Clemens ὁ πολυμαθὴς in Protreptico narrat. Imprimis illos jactare solitos, Dæmonas sibi adsistere ὑπηρέτας, famulantes: quos tanquam servos & mancipia, ad nutum habebant: & δούλους sibi facere, ἐπῳδαῖς κατηναγκασμένους necessitate nimirum constrictos ineluctabili: non tamen ut subactos vel invitos; verum sponte & volentes: quam iccirco necessitatem vocabant πειθανάγκην, qua de sic Eusebius è Prophyrio, οὐχ ἥδονται γὰρ καλιζόμενοι ἐπὶ θυσίαις θεοί, ἀνάγκῃ δέ τινι ἀκολουθίας συρόμενοι παραγίνονται. καὶ οἱ μὲν μᾶλλον, οἱ δὲ ἧττον. Τινὲς δὲ καὶ ἔθος ὥσπερ ποιησάμενοι τῆς ἑαυτῶν παρουσίας εὐμαρέστεροι φοιτῶσι, καὶ μάλιστα, ἐὰν καὶ φύσει ἀγαθοὶ τυγχάνωσιν. οἱ δὲ καὶ ἔθος ἔχουσι τοῦ παραγίνεσθαι, βλάβην τινὰ προθυμοῦνται ποιεῖν, καὶ μάλιστα ἐὰν ἀμελέστερόν τις δοκῇ συναναστρέφεσθαι τοῖς πράγμασι. πάντες δὲ, δι' ἀνάγκην φασὶν ἀφῖχθαι. οὐχ ἁπλῶς δὲ, ἀλλ' ἣν, ὡς εἰ λέγοι τις, φάναι πειθανάγκην. *Eliciti & vocati sacrificiis Dii, non illis oblectantur: Verum necessitate quadam adeundi attracti, veniunt alii citius: reluctantius alii: sunt, qui quasi præsentiam suam sistere in more positam haberent, libentius accedunt: maxime si natura boni sunt: alii, utcunque adesse libenter solent, studio tamen tenentur malè faciendi: maxime si quis, negotio illi intendere negligentius videatur. Omnino omnes, de necessitate se dicunt advenire: non illa simplici, sed quam vocare licet, Pithanancen.*

23 Et hæc prolatis testimoniis ille probat, ut non sit omnino mirum quod de Persarum Magis scribit Strabo, Παρὰ Πέρσαις οἱ Μάγοι, καὶ Νεκυομάντεις, καὶ λεκανομάντεις, καὶ ὑδρομάντεις. etiam et Clemens ait eos φυλάττοντας τὰ μετέωρα τῆς χαλαζο-

Εὐρωπη Eorum imposturæ. Lib. 5. præp.

βολήσειν

βολήσειν μελλόντων νέφων ἐπάγειν τε ᾠδαῖς καὶ θύμασι τῆς ὀργῆς τὴν ἀπειλήν: ut omnino necesse sit, fuisse malis artibus addictissimos. Docet hoc de Magis per suam ætatem Lucianus in Menippo; qui quasi rem revera gestam narraret, ita Magorum Persicorum ritus & mores impios & sacrilegos describit pag. 63. edit. Aldi ait autem imprimis, de Zoroastris Archimagi schola & discipulis. Ἤκουον αὐτοὺς, ἐπῳδαῖς τε, καὶ τελεταῖς τισιν, ἀνοίγειν τε τοῦ ἄδου τὰς πύλας καὶ κατάγειν ὃν βούλονται ἀσφαλῶς, καὶ ὀπίσω αὖθις ἀναπέμπειν. Affirmat ergo se, Magum quendam Mithrobarzanem, artis magicæ callentissimum, adiisse, & ritus quosdam sacerrimos ac planè diabolicos enarrat, quibus ille Magus, ipsum expiatum, & ad Necyomantiam dispositum, initiavit. Imprimis per XXIX. dies, ἅμα τῇ σελήνῃ, Lunâ surgente, adductum ad Euphratem proluebat, & flumine vivo, abluebat, idque continuabat ad auroram usque & surgentem Solem. Secundo narrat *Magum* ῥῆσιν μακρὰν obmurmurâsse sibi minimè intellectam: nam ἐπίτροχον καὶ ἀσαφὲς ἐφθέγγετο: ita enim legi debet, & non ἀσφαλές. Tertiò post illam ἐπῳδὴν & dæmonum ἐπίκλησιν, τὸν πρὸς πρόσωπον ἀποπτύσας, (non ἀπελθύσας) revertebantur ab Euphrate, neminem obviantium salutantes, ac ne quidem contuentes, interea Asceticam vitam, quoad victum, exercebant. Cibus enim erant ἀκρόδρυα, potus Lac & μελίκρατον: aqua nempe de Choaspe fluvio deportatâ. Cubile erat ὑπαίθριον, ἐπὶ πόας. Atque hæc erat μετ᾽ αἰθωμένου προδιαίτησις. Posteà, nocte intempestâ ad Tigrin fluvium deductum *Magus* ἐκάθηρε καὶ ἀπέμαξε, καὶ περιήγνισε δᾳδὶ καὶ σκίλλῃ: incantatione præterea superiore immurmurans, ne ἀπὸ φαντασμάτων territus læderetur. Magicis deinceps vestibus induti uterq; foveam effodere: oves nigras mactabant, & περὶ βόθρον, sanguinem aspergebant: Tum Magus δᾷδα καιομένην manu tenens, non, ut ante, summissâ voce, sed quam poterat vocali & stentorea advocabat, Δαίμονας, Ποινὰς, Ἐριννύας, νυχίαν Ἑκάτην, ἐπαινὴν Περσεφόνειαν: im- 25
miscens nomina Barbarica, ἄσημά τε καὶ πολυσύλλαβα cum subito, mugire solum, & πάντα σαλεύεσθαι ὑπ᾽ ἐπῳδῆς, diducta tellure audiebantur, velut à longè, Cerberi tricipitis latratus, Ἔδδεισεν δ᾽ ὑπένερθεν ἄναξ ἐνέρων Ἀϊδωνεύς.

Hactenus ille Samosatensis: in scenâ fictitiâ, & κατ᾽ ἐι- 24

ῥώνειαι ipsissimos Magorum Persicorum mores describens. Quocircà rectè Nazianzenus Orat. 39. Μάγων θυσίας καὶ προγνώσεις pronunciat abominandas. Erant enim hisce sceleribus infames: & verum est, quod contra Celsum Origenes tuetur. Magia quæ appellatur: non est illa quidem, ut Epicuro videtur πρᾶγμα ἀσύστατον: res commentitia, & aereum quoddam figmentum, (quæ est hodie multorum sententia εὐήθης, de Sagis, Maleficis, Incantatoribus) verum quod ab illis demonstratum est, qui istarum rerum scientiam adepti sunt, & profitentur, res est, consistens, cujus tamen rationes paucissimis perspectæ sunt & intellectæ. Intelligit autem ille de Persis; ubi erat Magia πατροπαράδοτος, & familiam sectabatur: non ad extraneos effusa, vel propalata: nisi forsan lucrum inde captantes ἐκφάνσεως, aliquid, non omnia, impertiebant. Rectè autem Tertullianus inter Magiæ species enumerat, *Sophistas, Incantatores, Chaldæos, Conjectores, Astrologos,* de quibus concludit, *Non potest regnum Cœlorum sperare, cujus digitus vel radius abutitur cœlo.* Et certè, erant istæ artes omnes, vel nugatoriæ, vel noxiæ quædam superstitiones, è quâdam pestifera societate hominum atque dæmonum, quodam quasi fœdere & pacto infamis amicitiæ inito: uti observat August. Lib. 2. de doct. Ch. ca. 23. & Minutius Felix in Octavio. *Magi non tantum sciunt dæmonas, sed etiam quicquid miraculi ludunt, per dæmonas faciunt: illis inspirantibus & infundentibus, præstigias edunt; ergo rectè scriptura, Magiâ uti prohibet: quia Magorum ministri Angeli sunt refugæ, & spiritus maligni, & dæmonia immunda. Nullus enim sanctorum spirituum, obtemperat Mago. Non potest Magus invocare Michaelem: non potest invocare Raphaelem: neque Gabrielem: multò magis non potest invocare Deum omnipotentem, ac Filium ejus Dominum nostrum Iesum Christum, nec Spiritum Sanctum.* Origen. Homil. 13. in Num.

25 Inter autem infandas Magorum nequitias, non postremo loco reponi debet, quod apud eos, uti loquitur Strabo, μητράσι συνέρχεσθαι νενόμισται. Quod è Magorum impurâ disciplinâ, Persas promiscuè usurpâsse, docet Agathias, de suo sæculo narrans. Εἰς τὴν τῆς εὐνῆς παρανομίαν τοιαύτην ἀκολασταίνουσι, ἀδελφαῖς καὶ ἀδελφιδαῖς ἀνέδην μιγνύμενοι: quod

de

de Arabibus etiam narrat Strabo: ἀλλὰ πατέρες τε θυγατράσι, καὶ τὸ δὲ πάντων ἀνοσιώτεροι, ὅμοιοι γε καὶ φύσεις, υἱοὶ ταῖς τεκούσαις. Quam rem ita narrat Agathias, quasi πρὸς καὶ πρώλω, hoc scelus è disciplinâ Magorum & Zoroastris hausissent: & prolatis duobus antiquissimis exemplis, Niniæ nimirum regis Assyriorum, & Artaxerxis Persarum, qui tam horrendum facinus detestabantur, novitium institutum fuisse probat, aut saltem probare vellet. Sed hoc refellunt Strabo & Tertullianus, è Ctesiæ Persicis, qui vir ante Macedonicum imperium, in aulâ Persicâ diversatus & medicinam faciens, veritatem non potuit ignorari. Refellit etiam Agathiâ longe antiquior Tatianus, qui κάλλιστον ἐπιτήδευμα apud Persarum Magos, hanc consuetudinem fuisse docet. Citat porrò Clemens, ὁ πολυμαθὴς, in tertio Strom. Xanthum in Magicis: qui eadem perhibetur prodidisse: qui, si Lydus ille Historicus fuit, vetustissimus erat author, & Herodoto antiquior: ille autem, referente Stromatio scripsit, Μίγνυσθαι δὲ Μάγοι μητράσι, καὶ θυγατράσι, καὶ ἀδελφαῖς μίγνυσθαι θεμιτὸν dicebant κοινάς τε εἶναι τὰς γυναῖκας, οὐ βίᾳ καὶ λάθρᾳ, ἀλλὰ συναινούντων ἀμφοτέρων, ὅτ' ἂν θέλῃ γῆμαι ὁ ἕτερος τὴν τοῦ ἑτέρου. Et Bardisanes Syrus Agathia vetustior, apud Eusebium Lib. IV. προπαρ. docet, apud Persas legem fuisse, filias, sorores, matres quoque ipsas, in matrimonium ducere.

Nec in Perside solum: verum etiam quicunque Persarum ad alia climata mundi è patria exiverant, nefanda hæc matrimonia celebrabant: quos aliæ gentes, infandum hoc scelus abominatæ, Magusæos vocant. Suntque usque hodiernum diem, in Media, Ægypto, Phrygiâ, Galathiaque plurimi Magusæi, successione patrum, iisdem sceleribus contaminati. Sed & Loti filias, utpote profectas cum parente Mesopotamia, fortassis de istius disciplinæ nefandissimæ conscientia, ad patris sui Lothi thorum scelesto concubitu incestandum procedebant. Istos autem tam maleficos, non aliter quam κιβδηλα ἰοβόλα, ultra inferos, si fieri posset amandandos rectè Philo Platonicus arbitrabatur; Οἱ φύσεως ἐπιλαχόντες ἡμέρας διὰ τὴν κοινωνίας αἰτίαν καὶ γονέων τιμὴν ἐπιτηδεύσαντες πρὸς θηρίων ἀπηνείας ἀγριότητας μεταβάλλουσιν, οἷς ἡδονὴ καὶ ὠφέλεια πλὴν μόνη τὸ κακῶς πλῆν ὅσοις δὲ 26

δύνανται. Atque hæc de Persarum Magis generatim, καὶ ὡς ἐν παρεκβολῇ: nunc tandem ad nostros Gentium ἀπάρχας, Christi φοιτητὰς adeamus.

27 Quod igitur primam Chrysostomi quæstionem attinet τίνες ὦσι; cum scriptura disertim appellet *Magos*, & nomen illum plerunque in malam partem usurpetur, disputatum est, an fuerint Magi malefici. Cui quæstioni respondet Cardinalis è Iustino Martyre, fuisse illos maleficiis deditos, hoc est, qui dæmonibus παρέδροις utebantur, & per susurros quosdam & incantamenta, dæmones illos allectos sibi conciliabant. Iustini locus ille quem designat, habetur in Dialogo cum Tryphone, ubi prolato quodam Esaiæ vaticinio, illud accommodat ad Historiam Magorum Christum adorantium. Illud porro vaticinium è Cap. 8. ver. 4. ita proponit, Πρὶν γνῶναι τὸ παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ, καὶ τὰ σκῦλα Σαμαρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. *Priusquam sciverit puerulus patrem vel matrem nominare, accipiet potestatem Damasci, & spolia Samariæ contra regem*, vel in præsentiâ Regis, *Assyriorum*. Quem Prophetæ locum, contra Iudæos ita explicat Iustinus & interpretatur, ut doceat, vim & potestatem mali dæmonis, qui Mamascum inhabitabat, significat Christo subjectam iri, simul atque in lucem edetur: quod sic ostenditur esse adimpletum. Magi etenim, qui despoliati & deprædati fuerant, ad omnes impias actiones, quas in ipsis dæmona operabatur, tum cum venientes adorabant Christum, videntur defectionem fecisse ab illa potestate, quæ illos depradata fuerat: quam mysticè nobis insinuat divinum oraculum habitasse in Damasco.

Pag. 87. edit. Steph.

Erant Magi malefici.

28 Hæc Iustinus. Qui duo quædam hoc loco docet, Primum est, maleficiis addictos Magos. Nam dicuntur à malo dæmone ἐσκυλαμένοι, facti captivi, & non secus quam spolia bellis capta, redacti in potestatem dæmonis. Secundum, quod ut effectum consequitur illud prius, εἰς πάσας κακὰς πράξεις ἐνεργουμένους, dæmonem, in illis operantem, eos, ad omne opus malum, in omnem impietatem impulisse. Proximum annotandum apud Iustinum est, dum Christum Dominum Magi illi adeunt, & adorant cum muneribus, videri illos, nec immerito, dedisse manus

victos

victos, impurorum spirituum velut Triumphatori, & spolia illa Satanæ detracta, apud Christi sacraria dedicasse, ipsiusque tholis quasi, appendisse. Et quidem apertissimè, ac sine dubio, dictum Prophetæ, non ad Magorum illa dona allata, Thus, Myrrham, Aurum, Iustinus retulit, neque illa munera intellexit, sed ipsos Magos illa offerentes, tanquam victimam quandam vivam, sanctam, bene-placitam Deo, ita per Christum Deo consecratos, ut ab Inferorum mancipio & potestate redempti assererentur. Erant ipsi Damasci spolia, jam olim, nimirum, captivi ducti, à malo Dæmone Damasci dominatore. Atque ita Iustinus de Magis, tanquam maleficis, ut rectè visum Baronio arbitrabatur.

Verum non fortassis in eandem cum Iustino sententiam, de Magis, descendit interpretando Esaiæ vaticinium Epiphanius: licet ita videatur, doctissimo Annalium conditori. Prolixior aliquantum est illius patris ῥῆσις, quam adscribimus, relatam etiam in Annales. *Posteaquam Christus in hunc mundum venit, iidem illi Abrahami & Cheturæ filii, qui a patre rejecti, in Magodia, quæ Arabiæ regio est, habitaverant, hoc est, Magi ex illius generis successione propagati, eadem illa dona, ejusdem ad communionem significandam Christo Bethleemi obtulerunt, cum ad aspectum sÿderis eò profecti fuissent. Cujusmodi dona, disertè Propheta declarat hisce verbis; Esaiæ 8. 4. Quoniam antequam sciat puer appellare patrem aut matrem, capiet potentiam Damasci, & spolia Samariæ coram rege Assyriorum. Nam hæc omnia, Abrahami temporibus, è Damasco & Samaria, à supervenientibus illis regibus capta fuerant, ut ante dixi.* Dixerat autem in superioribus Epiphan. *Cheturæ liberis collata illa munera fuerant, aurum videlicet, argentum, & vestes, & quæ, non sine mysterio, Abrahamus in illorum peris incluserat, thus, myrrha, & aurum, quæ ab Sodomorum & Gomorrhæ regibus accepit, quo tempore Chodollogomor, & Barsa, cæterique reges, Sodomitas & Gomorrhæos captivos abduxerunt ac deprædati sunt, tam equos, quam homines: & uniuscujusque fortunas diripuerunt. Quæ cum Abrahamus ex illâ deprædatione recuperasset, nec, quæ jam Deo consecrata fuerant, auderet avertere, inter alia dona, liberis suis quos è Cheturâ susceperat, ultrò concessit: ut in Hebræorum traditionibus legimus.* 29

mus. Hactenus Epiphanius: fabulam narrat Traditionariam: sed de Magorum professione malefica, nihil prorsus. Longè hæc sententia distat à Iustinianâ: neque habet quicquam cum illa commune, præter verba quædam.

30 Propius ad Iustinum Tertullianus accedit, qui tamen tertiæ cujusdam sententiæ author, post illam ipsam, & alteram Epiphanii merito censetur. *Accepit Christus infans virtutem Damasci, & spolia Samariæ. Maneant enim Orientales illi Magi infantiam Christi, ut Regem, auro, thure, & myrrhâ remunerantes: & accepit Infans, virtutem Damasci, sine prælio & armis. Nam, præter quod omnibus notum, Orientis virtutem, id est, vires, auro & odoribus pollere solitam: certè est Creatoris: & ex divinis Scripturis virtutem quoque cæterarum gentium aurum constituere.* Itaque Tertulliano, spolia Damasci sunt munera oblata, quæ per orientem pretiosissima habebantur, *aurum, thus, myrrha*; non illa, ut Epiphanio placuit, ex apocryphis Hebræorum fabulis, recondita in peras per Abrahamum, & tradita filiis è Cetura susceptis: spolia scilicet detracta Chedorlaomero. Neque ut Iustino visum, ipsi Magi: saltem quod attinet σκέπτου πρώτου. Hæc cum contra Iudæos disputarat Tertullianus cap. 9. iterum repetiit, iisdem penè verbis Lib. III. con. Marc. cap. XIII. utrobique addit de spoliis Samariæ, quæ propius accedunt ad mentem Iustini. *Spolia Samariæ, ipsos Magos intellige: qui cum illum cognovissent, & muneribus honorassent: & genu posito adorassent, quasi Deum & Regem, sub testimonio indicis & ducis Stellæ, spolia sunt facta Samariæ, id est, idololatriæ, credentes videlicet in Christum.* Idololatriam enim Samariæ nomine notavit, ut ignominiosa ob Idololatriam, qua desciverat à Deo sub rege Ieroboam.

31 Magos igitur, ita addit, Samariæ nomine titulavit, & despoliatos, quum habuerant cum Samaritis idololatriam. Samariam ergo vult, hoc est, Magos, idololatria spoliatam, cum Magi, prius idololatræ, quales erant & Samaritæ, Christum Dominum professi, idololatriæ suæ renunciarent. Qui ut Magos, per Samariam: ita per regem Assyriorum, Herodem intellexit, in illo contra Marcionem: quem, in libro contra Iudæos, diabolum exposuerat: quippe qui, se tum regnare putat, cum sanctos à cultu & religione Dei deturbatos

deturbatos abducit: id quod tentaverat, contra Iudæos, bello appetitos, rex Assyriorum Senacharibus. Neque tamen mutasse sententiam suam putandus est Tertullianus: qui, nunc per Herodem, nunc per diabolum, expressit regem Assyriorum, apud Prophetam. Firmato siquidem & constituto sensu literali, quod alios attinet figuratos, quisque apud animum suum abundet: illi enim & multi, & multiplices, ac etiam diversi, esse possunt. Est autem Tertulliano commune cum Iustino & aliis antiquioribus, Herodem illum Idumæum, per Assyriorum regem, designare.

Porrò quod sententiam Iustini Martyris attinet, quam recitat doctissimus Baronius, Magos malificos statuentis, atque incantamentis, præstigiis, invocationibus dæmonum deditos, fuerint certe, in eadem cum illo opinione, plerique veteres Patres, Græci Latinique. Cardinalis, imprimis, quod ipsius antiquitas merebatur, Ignatium beatum martyrem advocat huic sententiæ patronum. Qui tamen fortassis non cogitavit de maleficiis: certè non est extra controversiam positum ita censuisse B. Ignatium. Locus, quem designant Annales, extat pag. 258. edit. Mestræi. ὅθεν ἐμωραίνετο σοφία κοσμική. γοητεία, ὕθλος ἦν καὶ γέλως ἡ μαγεία. πᾶς δεσμὸς ἠφανίζετο. ἀγνοίας ζόφος διεσκεδάννυτο. καὶ τυραννικὴ ἀρχὴ καθῃρεῖτο. *Stultitia facta est sapientia mundi: præstigiæ deveniebant meræ nugæ. Magia risus & ludibrium: omnis virtus malitiæ abolita: ignorantiæ dispersa caligo: tyrannicus dissolutus principatus.* Verum, hæc non evincuntur specialiori modo ad Magos orientales, Christi adoratores referri deberi. Magiam nominat Ignatius: rectè: sed multiplex erat illa ubique Gentium. Ad Christi tempora referuntur hæc contra impietatem ἀνδραγαθήματα. Sed non constat præcisè locutum de hisce Magis. Imò quicunque erant Magi, quos intelligebat, non magis docet malis artibus, quam Philosophiæ deditos, quam siderali scientiæ, & Astronomicis disciplinis: quam sapientiæ totius & illius κυκλοπαιδείας studiosos. Reges non minus facile hinc evicerimus fuisse hosce Magos, quod nonnullis quoque visum: & quod plus est, tyrannidem in suos Cives exercuisse. Ignatius enim qui Magiæ commeminit abolitæ, & præstigiarum 32

rum destructarum, idem quoque fecit mentionem, *Tyrannici desolati principatus.* Ait Ignatius, *Magiam per Christum ludibrio expositum* : ait, *maleficia explosa & præstigias.* Non hinc sequitur statuisse illum, maleficos fuisse illos Magos, qui Christum venerant adoraturi. Certè, ὕθλος καὶ γέλως hoc, ut cum Ignatio loquar. Loquitur ille de rebus, studiis, disciplinis quibusdam, divinæ voluntati repugnantibus & pietati; quas sacra Scriptura *sapientiam mundi*, vel *opera diaboli* nominavit. Tacet autem penitus de personis. Nullos designat hisce studiis addictos & institutis. Certè mens Ignatii non videtur alia, quam quod quicquid erat olim vulgi famâ & communi hominum opinione magnum, illustre, augustum: quicquid erat authoritate, & potestate præditum, quicquid ferox, formidolosum, violentum, tumidum, Iesu Christo nato, summisisse fasceis. Ideo enim is venerat, ut manifestarentur magnalia Dei: illa nimirum ipsa, quæ stultitiæ titulo, & fatuitatis nomine, apud prudentiores, qui videri volebant, notabantur. Incarnationis scilicet, οἰκονομίας totius, & imprimis mysteria passionis. Venerat ut in magnalibus illis & suis, diaboli opera destrueret, quibus princeps ille mundi illudere solebat humano generi, & tyrannidem suum exercere omnium truculentissimam in filios inobedientiæ.

33 Orat. 1. Διὰ τοῦτο καὶ μάγοι προσκυνοῦντες καὶ δωροφοροῦντες: καὶ ἡ εἰδωλολατρεία κατελύθη, ait Nazianzenus. Qui tamen non ideò Magos fuisse maleficos existimasse putandus est, utcunque etiam alibi Magiam copulet cum Incantatione. Neq; quoniam alibi apud illum habetur; *Subversus & desolatus idolorum cultus: Magicæ difflatæ imposturæ: ritus sacrilegi, & in Deum blasphemi exacti: ant ille dæmonum incantationes execrandæ, atque invocationes sublatæ*: de Magis hisce agit, tanquam idololatris, sacrilegis, maleficis. *Adorent enim*, inquit B. Leo, *in tribus Magis, omnes populi universitatis authorem.* Qui tamen non rebatur, de omni natione venisse tres tantum illos Magos: quod erat impossibile: cum non ubiq; gentium Magi invenirentur: & ternarium illum numerum Gentium nationes numero superarent. Expoliabantur Magi suâ superstitione, sive etiam carnali sapientiâ: expoliabantur & alii, in iis vel cum iis, suis possessionibus antiquis

tiquis. *Nam jam tum expoliabat homines*, inquit Irenæus, *auferens ipsorum ignorantiam, suam agnitionem ipsis donans, & dispertitionem faciens eorum, quæ cognoscebant eum*. Atque hæc sunt opera Christi: ubi non descendit ad Magorum particularem historiam, & illam captivitatem Damasci, in conspectu regis Assyriorum. *Li. 3. pa. 276.*

Magnus autem Basilius in Esaiam, Magos istos, &, in Magis, Dæmonas ab infante Christo spoliatos prodit. Cujus expositionem sequitur, ut in plerisque, Procopius: quem, Basilii veluti Epitomen, appono. *Damasci potentia, sunt credentes de Gentibus. Spolia Samariæ, esto de Circumcisione Infideles. Est enim Damascus Syriæ Metropolis: Israelis autem Samaria. Quo modo autem simul atque editus in lucem fuit, istos expoliavit? Nempe quod certissimè id facturus paullo post fuerat. Et quandoquidem adventantes Magi, eum tanquam Deum, adorârunt & dona obtulerunt, expoliati ad pietatis usum, illo, adhuc infantulo, pro ipsis præliante & pro aliis, in conspectu regis Assyriorum.* Ita variant in hoc vaticinio patres exponendo. 34 Ca. 4.

Sed sententiæ & mentis Ignatianæ interpretem affero in medium Eusebium, qui, cùm alibi, tum præcipue ista sigillatím declarat, κατὰ πλάτος. Primum, καθόλου: nempe ὅτι καθῄρηνται τὰ πάντα καὶ ἐκλελοίπει: nimirum, mala ab impiis & impuris spiritibus mundo invecta, μετὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, defectum passa fuerant, & dissoluta interierant. Secundò, docet in specie cessasse cum ἀνθρωποθυσίας, apud plerasque olim gentes frequentatas. Testantur de Moabitis, Ammonitis, Israëlitis ipsis Idololatris sacræ literæ, de Pœnis Ennius, & Silius Italicus: de Gallis, ad sua usque tempora, Cicero pro Fonteio. De nostris Britannis Solinus & Dio in Nerone: de Atheniensibus Thucydidis Scholiastes, & Harpocratio de aliis, passim Pausanias. Plutarchus, περὶ δεισιδαιμονίας. Porphyrius, περὶ ἀποχῆς, Lib. 2. Et Clemens, ὁ πολυμαθὴς, in Protrept. Procurabant hoc crudele, barbarum & immane facinus, impuri Alastores, & Apostatæ illi spiritus, ὅπως τὴν μάλιστα ἔχοιεν ἀνθρωπείαν ἀπόλαυσιν ἐμφορούμενοι φόνων. κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη, οἷον οἱ λοιμοὶ ἐπισκήψαντες σπονδὰς ἀπῄτουν ἀνημέρους. *Vt se sanguine & cædibus humanis suffarcirent: per gentes, & civitates, tanquam* 35

pestes quædam grassati, litationes, & sacrificia ejusmodi fera & truculenta postulabant.

36 Tertiò, cessasse τῆς σωμάτων θεραπείας. Nam cum variis modis, maleficiisque humana corpora læserant, iisdem iterum, ut Divinitatis opinionem aucuparentur, faciebant medicinam. οἶδα τῆς οἰκείας αὐτῆς δαιμονικῆς ἐνεργείας. ἀφανῶς λυμηνάμεναι, πάλιν, ὡς αὐτοί, διὰ τῆς ἐξ αὐτῆς ἀνέσεως ἐλευθέρους τῶν παθῶν ὑφίσαν. Quarto, cessasse genus omne μαγγανείας, & illam πιθανάγχην, ut vocabant, quâ sollicitati dæmones, constringi videri volebant. Quintô, Oracula defecisse, vel omnino, vel maximâ ex parte. Sextò, Τὰς τῶν ἐθνῶν πολυαρχίας, & Tyrannicos, multorum principatus, quos per vim & arma usurpaverant, κατὰ πόλεις, & ferè κωμηδόν. Et certè verum est, ab exortu rerum, & terris invecto principatu, nunquam tam plenè, & veracitèr impletum, quam sub Augusti principatu, Εἷς κοίρανος ἔστω, εἷς βασιλεύς. Hæc fusius prosequitur doctissimus Eusebius, Ignatianum sensum locumque explicando.

37 Verum Magi, malefici an fuerant, nondum statutum. Credo ego, cum Iustino τῷ πάλαι, fuisse malis artibus assuetos, & πρὸς πάσας κακὰς πράξεις τὰς ἐνεργουμένας ὑπὸ τοῦ δαιμονίου ἰσχυλθωμένους. Atque is sentiebat διαρρήδην doctissimus Origenes. Lib. 1. c. Celsum. pa. 46. & Homil. 13. in Num. quemadmodū notavit Illustrissimus Baronius. Inquam etiam, citantur ab eodem Basilius, Homil. *in humanam Christi generationem.* Hieronymus in Esaiæ 19. quibus addo Ambros. in 2. Lucæ. Augustinum Serm. 2. de Epiphania. Hilarium in 4. de Trinit. Theophylact. in 2. Matth. & Tertull. de Idololat. cap. 9. Nec dissentit, quod rentur, Clemens: licet Persarum Magos componat cum Philosophis Græcorum Περσῶν τε οἱ Μάγοι, inquit ille, οἱ μὲν γὰρ σωτῆρος προεμήνυσαν τὴν γένεσιν ἀστέρος αὐτοῖς καθηγουμένου εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικνουμένοις γῆν. Cum ergo essent Philosophi è sententia Clementis γόητες non erant. Imò verò iccirco maleficos arbitramur, Magos, quia Philosophos. Nam Tertullianus, Magiæ species enumerans, recitat inter eas, Incantatores, Conjectores, Chaldæos, Astrologos, & Sophistas. Et rursus in Apologet. *Sciunt Dæmonas, inquit, Philosophi, Socrate vel ipso, ad Dæmonii arbitrium expectante.*

Li. 1. Strom. pa. 131.

Et

Et Tertullianum magistrum secutus discipulus Cypria- 38
nus, in Tract. de vanitate Idolorum. *Hos & Poetæ Dæmonas norant. Et Socrates instrui se & regi, ad arbitrium Dæmonis prædicabat.* Minutius in Octavio sic illustrat Cyprianum. *Eos spiritus, Dæmonas esse, Poetæ sciunt: Philosophi disserunt. Socrates novit: qui ad nutum assidentis sibi Dæmonis, vel declinabat negotia, vel deposcebat.* Quibus similia loquitur Augustinus, & alii. Nec diffitetur ipse Philosophus & Magus, Tyrius Maximus, διαλεξ. κϛ'. Σωκράτους δαιμόνιον, ἓν καὶ ἁπλοῦν καὶ ἰδιωτικὸν καὶ δημοτικόν, καὶ ποταμὸν διαβαίνοντα ἀνακαλούμενον. ἢ Ἀλκιβιάδου ἔρωτα ἀναβαλλόμενον. ἢ ἀπολογεῖσθαι βουλόμενον. ἢ ἀποθνήσκειν προθυμούμενον μὴ κωλύον. Qui non soli Socrati, sed & aliis è grege Philosophorum, Dæmonas paredros videtur assignare: etiam Cynico Diogeni. Namque dæmonum distributione factâ, secundum officia, studia, loca habitationis ait, *Hic Socratē, ille Platonem: hic Pythagorā, ille Zenonem: iste Diogenem pro habitatione suâ, occupavit. Hic quidem terrificus, ille mitis: hic civilis, ille militans.* ὅσαι δὲ φύσεις ἀνθρώπων, τοσαῦται δὲ καὶ δαιμόνων.

Et certè, vix fuit, præter Scholæ Peripateticæ & Epicu- 39
reæ φοιτητάς, Philosophus, quin dæmonum sacris operatus fuerit: neque aliter Eunapius, Christianismi hostis, de plurimis retulit, quasi cum laude conjunctum, quod dæmonum uterentur sodalitio. Apollonium Tyanæum, quoties Magum, uti revera fuit, indigitat Cardinalis: qui tamen Philosophus erat censendus cum paucis. Tales Porphyrius, Plotinus, Marinus, Iamblychus, & Maximus Juliani seductor, ille σοφὸς τὰ τοιαῦτα, εἴτουν σοφιστής, ut de illo censuit Nazianzenus. Tales per illa tempora Platonici passim erant omnes; dæmonum assueti Invocamentis. Ἐπεὶ γὰρ τοῦτο, καὶ μαντείας εἶδος αὐτοῖς, ζόφῳ τινὶ, καὶ ἐπιχθονίοις δαίμοσι, περὶ τῶν μελλόντων συγγίνεσθαι, uti in 3. Orat. Nazianzenus. *Hoc sibi volebant, secretarum artium ritus, quibus affantur, nescio quas potestates, ut sint placidæ.* Arnob. Lib. V. ut illa, *Vos ô mihi Manes, este boni, quoniam superis aversa voluntas.* Nec solus λαϊός τις φιλόσοφος ἐν χρόνοις Ἀντιόχου, καὶ τελεστής, καὶ μυστικὸς καὶ τερατοεργάτης, ut Tzetzes refert, Chil. 2. Sed idem vir Polyhistor, Pythagoram & Empedoclem inter Magos disertim refert. Et Empedoclis quædam de se, &

sua in Magicis scientia recitat : ut inde appareat, qualis ille fuerat,

Φάρμακα ὅσσα γεγᾶσι κακῶν, καὶ γήραος ἄλκαρ,
Πεύσῃ· ἐπεὶ μούνῳ σοὶ ἐγὼ κρανέω τάδε πάντα.
Παυσεῖς δ' ἀκαμάτων ἀνέμων μένος, οἵτ' ἐπὶ γαῖαν
Ορνύμενοι, πνοιαῖσι καταφθινύθουσιν ἀρούρας·
Καὶ πάλιν, ἢν κ' ἐθέλῃσθα παλίντιτα πνεύματ' ἐπάξεις·
Στήσεις τ' ἐξ ὄμβροιο κελαινοῦ καίριον αὐχμὸν
Ανθρώποις, στήσεις δὲ καὶ ἐξ αὐχμοῖο θερείου
Ῥεύματα δενδρεόθρεπτά, τα δ' αἰθερινὰ θήσονται.
Ἄξεις, δ' ἐξ ἀΐδαο καταφθιμένων μένος ἀνδρῶν.

40 Ita semper penè sociantur Magi & Philosophi : atq; ideò plumbeum telum est: Erant Magi Philosophi ; non ergo malefici, vel incantatores. Imò, erant de Magis Incantatores : potius ergo arbitror Clementem accessisse ad Iustini partes, qui Magos maleficos statuebat : eoque magis, quod scripserit in Protreptico, Μάγοι δὲ ἤδη ἀσεβείας τῆς σφῶν αὐτῶν ὑπηρέτας δαίμονας αὐχοῦσι οἰκέτας αὐτοὺς ἑαυτοῖς καταγράψαντες τοὺς κατηναγκασμένους δούλους ταῖς ἐπῳδαῖς πεποιηκότες : ubi statuit Magos inter maleficos.

41 Verum isti Magi, inquient, de Perside venientes malefici non erant, sed Philosophi, Politici, Sapientes, Astrologi, Sacerdotes. Nam Herodotus, Strabo, alii, illorum id officium fuisse ostendunt, ut sacra Persarum curarent, & sapientiam profiterentur. Quid tum vero ? etiam regibus erant à consiliis. *Græci ergo*, inquit vir doctissimus, *cum in rebus Persicis hanc vocem usurpant, nunquam aliter accipiunt*, scilicet, quam pro Philosopho. Quod certissime falsum est. Vocem profectò, quod diximus, Persicam profitemur contra Etymologum, & Eustathium, sive illa defluxerit à regione Magodia, quod Casaubono non placet: sive à Magia quadam regione orientali : & à Magis, populo illam incolente, quod visum Celso apud Origen. in fine Libri VI. sed vocis subjectum, sive apud Persas, seu apud Græcos, de rebus Persicis loquentes, non semper Philosophum aut Sapientem, sed γόητα vel maleficum significabat. Hesychius ita refert : Μάγοι, τὸν ἀπατεῶνα, φαρμακευτήν. τὸν

φιλόσοφον,

φιλόσοφον, θεολόγον, καὶ ἱερέα. ἐν Πέρσαις οὕτω λέγουσι. Clarè ait apud Persas esse ἀπατεῶνα, & φαρμακευτὴν. Insinuat de Græcis, in communi suâ linguâ: quod apertius expressit Scholiastes Sophoclis in Oedip. Tyran. ubi Tyresiam sic describit, ab Oedipo subintroductum,

ὑφεὶς μάγον τοιόνδε μηχανοῤῥάφον Pa.168.
Δόλιον, ἀγύρτην, ὅστις ἐν τοῖς κέρδεσι
Μόνον δέδορκε.

Ad quem locum Scholiastes. Μάγους ἐκάλουν, τοὺς τὰς ψευδεῖς φαντασίας περιτιθέντας. Præstigiatores vult & ἐμπαίκτας. Addit autem, ἀπὸ τούτου δὲ καὶ τοὺς φαρμακεῖς μάγους ἔλεγον. Maleficos, Veneficos, Incantatores. Unde μαγότερα sunt θελκτικώτερα: apud Epigrammatarium Poetam. καὶ χείλεα φωνῆς τὰ μαγότερα Pa.469. edit. Steph. in 4.
quod Epigramma citatur à Suidâ, dictione μάγος: ubi & Sophoclis illum recitatum locum insinuat, & exscribit ejus Commentatorem.

Scio etiam Porphyrium in 4. περὶ ἀποχῆς de Magorum dignitate scribentem, quæ superius sunt allata. Sed illa, nec Darium, nec Darii Patrem, nec eorum Antistites & Sacerdotes à μαγγανεύμασιν excusant: non ab Incantationibus & cæteris sacrilegis ritibus eximunt, quos Lucianum prosequutum meminimus, ut facilè constet, quales per Luciani ætatem, non valde remotam ab Incarnatione Domini, Magi fuerint professione. Γένος τοῦτο μαντικὸν, ait idem de iisdem in Longævis, καὶ θεοῖς ἀνακείμενον. Μάντεις autem quibus sacris initientur, sciunt, qui non ignorant, plus illâ voce contineri quam χρησμολογίαν, ut in Atticis Pausanias habet. Τοῦτο γὰρ μάντεως ἴδιον, inquit Chrysostomus, τὸ ἐξεστηκέναι, τὸ ἀνάγκην ὑπομένειν, τὸ ὠθεῖσθαι ὥσπερ μαινόμενον. ut non tantum φοιβόληπτοι, sed & φρενοβλαβεῖς existant. Et tales erant Persarum Magi. 42

Neque fieri potest, quin illa monstra, quæ describebat Agathias, Dæmonum impurissimorum spirituum ministeriis assuescerent & contubernio. Quod & priscis temporibus, ut Xanthus dicebat, factitabant illi. Nec afferri debet, non loquutum de Persarum Magis, cum fuerint etiam apud Parthos, Bactrianos, Chorasmios, Aræos, Sacas, Medos Magi, quemadmodum testatur in Longævis 43
Lucianus:

Lucianus. Nam gentes istæ omnes vicinæ fuerant, & ἀγχιτέρμονας, adeò ut interdum, pro Medis aut Persis commemorentur. Sed per ætatem Xanthi, qui Cyro σύγχρονος, Lydiaca scripsit, Magi erant Persis peculiares, & ab iis ad alias vicinas Gentes, sed non nisi progressu temporis, commeabant: Et profectò, quid vetat, incerta illa connubia Magis imputare, cum existant etiam apud Christianos, qui pari impuritate penè debacchantur: adeo confusis juribus humanis & divinis, ut citare possem, τὸν ἐπὶ βαθμῶν quendam ætate nostrâ, quem alius nominare poterat, vitricum, fratrem, avunculum, consobrinum. Et fuisse memoratur, qui Romæ de dispensatione agebat, ut propriam filiam, matrimonio sibi copularet. Hic jam illud Agathiæ citare licet: ὦ νόμοι καὶ φύσις!

44 Neque obstat, quod cum plura Magorum genera fuerint, tantæ & tam horrendæ impietates apud omnes non reperirentur. Quod fieri potuit: sed an ita fuerat, haud certe constat. Verum ut ita esset, probandum est Magos istos, de quibus quætimus, de numero optimorum extitisse, & non pessimorum. Quos præter supra recitatos Philo Platonicus sic describit. Ἔστι δέ τις ἡ παρηγμένη ταύτης (genuinæ nimirum Magiæ, & naturalis) κυριώτατα φάναι, κακοτεχνία, ἣν μηναγύρται καὶ βωμολόχοι μετιᾶσι, καὶ γυναικῶν καὶ ἀνδραπόδων τὰ φαυλότατα, περιμάττειν καὶ καθαίρειν ἐπαγγελλόμενα, καὶ στέργοντας μὲν εἰς ἀνήκεστον ἔχθραν, μισοῦντας δὲ, εἰς ὑπερβάλλουσαν εὔνοιαν ἄξειν ὑπισχνούμενα, φίλτροις καὶ ἐπῳδαῖς τισιν εἶτα τοῖς ἀπλάστοις καὶ ἀκακωτάτοις ἤθεσι χρωμένους ἀπατᾷ καὶ ἀγκιστρεύεται, μέχρις ἂν τὰς μεγίστας περιβάλοι συμφορὰς, δι' ἃς οἶκοι καὶ συγγενειῶν ὅμιλοι μεγάλοι, καὶ πολυάνθρωποι, κατὰ μικρὸν, ἀπορρέοντες ἀψόφητοι ταχέως ἐξεφθάρησαν. *Ab hac disciplina, velut adulteratâ monetâ, profluxere malæ artes, quas circulatores frequentant, & arioli, mulierum, mancipiorumque nequissimorum expiationes & lustrationes, qui profitentur: qui posse recipiunt amantes in odia irreconcilianda deducere: rursus odio dissidentes capitali, amicitiâ conglutinare per quadam philtra & incantamenta. Quique simplices homines, & moribus faciles, deceptos venantur, & in maximas conjiciunt calamitates: ita ut interdum totæ familiæ & agnationes, paulatim ad interitum redigantur.* Quos etiam apud Persas agnoscit Philo. Neque quicquam obstat, quod vetusti Persarum

De special. Legib.

Reges,

Reges, vel ipsi, Magorum disciplina imbuebantur, vel Magorum consiliis, in arduis reipub. negotiis utebantur.

Parthi iisdem vestigiis institerunt, quod testatur in Persicis Procopius, qui subverso Persarũ imperio per Asiam 45
deinceps regnabant: sed & Romanorum multi principes horum sacris & ritibus assuefiebant, à Nerone, qui, oblato per Magos sacrificio, Manes evocatos exorabat. Adrianus, omnium curiosarum artium usu, cum hydrope laboraret, μαγγανείαις καὶ γοητείαις, aquas illas formidatas exiccabat; sed ad tempus tantum: nam recrudescente morbo, interiit. De Commodi successore Iuliano narrat Xiphilinus: Ἔκτεινε καὶ παῖδας συχνοὺς ἐπὶ μαγγανεύμασιν, ὡς καὶ ἀποτρέψαι τι τῶν μελλόντων, εἰ προμάθοι αὐτὰ δυνησόμενος. De Caracallâ narrat idem, Τοῖς μάγοις, οὕτως ἔχαιρεν, ὥστε καὶ Ἀπολλώνιον τὸν Καππαδόκην, ἐπαινεῖν, καὶ τιμᾶν, καὶ Ἡρῷον αὐτῷ κατασκευάσαι. Eundem refert Herodianus in 4. Astrologos & θύτας, undiq; accersivisse, ita ut neminem præteriret τῶν τὴν γοητείαν ταύτην ὑπισχνουμένων. Prætereà scripsit ad Maternianum præfectum urbis, ut Magos conquireret peritissimos, & de suo exitu sedulo inquireret. Imò & boni alioqui Principes istis impostoribus usi leguntur. M. Aurelius Iuliano θεούργῳ. Iulianus Parabates à Maximo Mago illectus, Deũ deseruit: idem Iamblycho, altero Mago, familiarissimè fruebatur: & Magorũ ritibus libenter vacabat, quemadmodũ illum στηλιτεύει Nazianzenus. Ita non erit nobis impedimento, Magorũ politica ἀναστροφὴ, quo minus in Maleficorũ censu illos reponamus, qui, etiã vel è Persia, venerabundi advenerunt.

Poterant ex illorum esse sodalitio, qui quotidie, quod 46
refert Strabo, πυραιθεῖα, hoc est loculos, tumulos, septa quædam cineribus repleta, & igne æterno, ingressi, ἐπῳδὰς suas demurmurabant. Qui in 1. numerat inter μάντεις ἱεροσκοπουμένους, Chaldæos; & in XVI. ubi cum Tiresiâ, Amphiarao, Trophonio, Orpheo, Musæo Necyomanticis, Lecanomanticis, Hydromanticis, Chaldæis seu Mathematicis, Haruspicibus, Persarum Magos, & Indorum Gymnosophistas recenset, omnes summo loco apud suos & dignitate habitos: adeo ut καὶ βασιλείας ἀξιοῦσθαι, tanquam παρὰ τῶν θεῶν ἡμῖν φέροντας παραγγέλματα, καὶ ἐπανορθώματα. Nam sic vel Pagani, in opprobrium Christianorum, Sacerdotes honorabant.

47 Falsum est igitur, quod tamen viri longè doctissimi, confidenter pronunciant Græcos, cum de Persarum Magis loquuntur, vocem illam nunquam nisi in meliorem partem accipere. Neque aliter Pausanias in Eliacis prioribus, ubi præstigiatores quosdam γόητας in Lydiâ fuisse narrat, qui murmuratis quibusdam arcanis vocibus; & Dei cujusdam incogniti nomine invocato, flammam in altaribus, sine igne apposito, excitabant. Ἔστιν ἐν Λυδίοις ἐπίκλησιν Περσικοῖς ἱερά, ἔν τε Ἱεροκαισαρείᾳ καλουμένῃ, καὶ ἐν Ὑπαίποις, ἐν ἑκατέρῳ δὲ τῶν ἱερῶν οἴκημά τι. καὶ ἐν οἰκήματι, ἔστιν ἐπὶ βωμῷ τέφρα. χροία δέ, οὐ κατὰ τέφραν ἐστὶν αὐτῇ τὴν ἄλλην. εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ οἴκημα ἀνὴρ μάγος, καὶ ξύλα ἐπιφορήσας αὖα ἐπὶ τὸν βωμὸν, πρῶτον μὲν τιάραν ἐπέθετο ἐπὶ τὴν κεφαλήν. Δευτέρα δὲ ἐπίκλησιν, ὅτου δὲ θεοῦ ἐπᾴδει βάρβαρα, καὶ οὐδαμῶς συνετὰ τοῖς Ἕλλησιν. ἐπᾴδει δὲ ἐπιλεγόμενος ἐκ βιβλίου, ἄνευ δὲ πυρὸς ἀνάγκη πᾶσα ἀφθῆναι τὰ ξύλα, καὶ περιφανῆ φλόγα ἐξ αὐτῶν ἐκλάμψαι. Omnino, expressit Pausanias, ritum sacrorum Pyrætheiorum, quem Strabo in XV. tantum insinuabat, obscurius, ut vice commentarii inserviant ad illa Straboniana explicanda de sacris Pyrætheis, de quibus nihil alibi legisse se fatetur doctissimus Casaubonus.

48 Deus autem ille incognitus, quem nominabant Magi, in suis incantamentis erat Deus verus & æternus: Deus Abraham, Isaac, & Iacob. Ita discimus ab Origine lib. IIII. in Celsum: Ὧν τοσοῦτον δύναται τὰ ὀνόματα συναπτόμενα τῇ τοῦ θεοῦ προσηγορίᾳ ὡς οὐ μόνον τοὺς ἀπὸ τοῦ ἔθνους χρῆσθαι, ἐν ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαῖς: καὶ ἐν τῷ κατεπᾴδειν δαίμονας τῷ, ὁ θεὸς Ἀβραάμ, ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ. Ἀλλὰ γὰρ σχεδὸν καὶ πάντας τοὺς τὰ τῶν ἐπῳδῶν καὶ μαγειῶν πραγματευομένους. Εὑρίσκεται γὰρ ἐν τοῖς Μαγικοῖς συγγράμμασι ἡ τοιαύτη τοῦ θεοῦ ἐπίκλησις καὶ παράληψις τοῦ θεοῦ ὀνόματος, ὡς οἰκεῖα τοῖς ἀνδράσι τούτοις εἰς τὰ κατὰ τῶν δαιμόνων. *Quorum* (hoc est, Abrahami, Isaaci, & Iacobi) *nomina, tali vi ac potentiâ prædita sunt, divino nomini coadunita, ut non modo, ortu Iudæi, in præcibus ad Deum fusis illa adbibeant. Sed & in Dæmonibus incantandis, Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob, Magicis ritibus & incantationibus dediti, iisdem utuntur. Nam in libris Magicis, talem Dei invocationem, & nominis Divini usurpationem invenimus. Quasi peculiare quid hisce viris affuisset privilegii contra Dæmonas.* Nec abludit à

veritate, dæmonem ritus hosce Pyræthaicos, ab illo sacrificio transtulisse, quod in Achabi præsentiâ Elias accendit, invocato nomine Dei Abraham, Dei Isaac, & Dei Iacob. Atque ita, istis non obstantibus, fuerint Malefici Persarum Magi.

Porro erant isti Magi Orientales, Balaami ut volunt dis- 49
cipuli, ex ejus scholâ profecti. Hoc vulgò creditur: nec refugit Cardinalis. *De Balaam, fertur Magorum gens*, inquit Origenes, *& institutio in partibus Orientis vigere: qui descripta habentes apud se omnia quæ Balaam prophetaverat, etiam hoc habuerunt scriptis mandatum, Quod orietur stella de Iacob.* Et in hanc sententiam, nimirum de Magis profectis è schola Balaam, loquuntur passim Patres. Quorum agmen stipavit in Commentariis suis Barradas. Iam verò, si insistebant præceptis & disciplinæ doctoris sui, oportet eos fuisse μαντικῆς εἴδη μεμυημένους. Balaam enim certum est fuisse divinationibus assuetum. Atque ita Philo de vitâ Mosis: ἅπαντα μὲν γὰρ ἐμεμυήκει τὰ μαντικῆς εἴδη· οἰωνοσκοπίαν δὲ ἐν τοῖς μάλιστα συγκεκροτηκὼς ἐθαυμάζετο πολλοῖς, καὶ πολλάκις ἐπιδειξάμενος ἄπιστα καὶ μέγιστα. Adeò ut omnia, quæ præstigiatorem Magum, vel ut Philo loquitur, μαντεαγύρτῃ decebant, de illo rectè adhiberi possint. Quem denuò vocat οἰωνομάντιν, καὶ τερατοσκόπον, περὶ τὰς ἀβεβαίους εἰκασίας ματαιάζοντα.

Homil. 13. in Num.

Accedit, quod disciplinæ totius Magicæ, de communi 50
omnium sententia princeps & inventor fuit Zoroaster: quem Medū appellat Clemens; & alibi Magum Persicū. Gregorius Turonēsis fuisse illum Chamopinatur, de quo ita loquitur; *Hic fuit totius artis magicæ inventor primus; imbuente Diabolo: qui & stellas, & ignem, de cœlo cadere, falsâ virtute, hominibus ostendebat. Hic ad Persas transiit. Hunc Persæ vocavere Zoroastren.* Ab istius Zoroastris, sive alterius ei cognominis (nam Clemens in ā Strom. Zoroastris cujusdam meminit Pythagorâ posterioris) institutis atque schola, Agathias scribit Artaxarem illum profectum, qui à Parthis ad Persas imperium reduxit. Is erat τῇ μαγικῇ μέτοχος ἱερουργίᾳ, καὶ αὐτουργὸς τῶν ἀπορρήτων. Quales fuisse vetustiores ipsorum Magos, ex ejusdem disciplinæ institutis, certum est. Et verè relatam per Hieronymum, *Habuisse Babylonem, omnemque Chaldæam, Incantatorum, Augurum, Hariolorum;*

In c. Esai. 48

riolorum, & Gazarenorum studium, quos nos Haruspices appellamus. Danielis Prophetæ lectio probat, qui ad illorum consilia Reges Babylonios cuncta fecisse commemorat. Sollertissimus quoque omnium doctrinarum scrutator Tertullianus, non semel Magos maleficiis immersos prodit: in Apologet. ca. 23. *Magi phantasmata edunt, & defunctorum inclamant animas: pueros in eloquium oraculi eliciunt, multa miracula circulatoriis præstigiis illudunt: somnia immittunt, habentes semel invitatorum Angelorum, & Dæmonum assistentem sibi potestatem, per quos, & capræ, & mensæ divinare consueverunt.* Et cap. XXV. Astrologos, Haruspices, Magos, de Cæsarum capite consultatos prodit: quas artes, ut ab Angelis desertoribus proditas, & à Deo interdicto damnatas docet: licet, aliàs, Astrologiam licitam fuisse velit, usque ad incarnationem Christi. Et de Anima: cap. 28. *Scimus Magos elicere, explorandis occultis per catabolicos, & paredros, & Pythonicos spiritus.* Et multo plenius cap. 57. *Vt ipsis vocabulis utar, quibus auctrix istarum opinionum Magica sonat, Hostanes, & Typhon, & Dardanus, & Damigeron, & Nectabis, & Bernice: Publica jam literatura est, quæ animas, etiam justâ ætate sopitas: etiam probâ morte disjunctas: etiam promptâ humatione dispunctas, vocaturum se ab inferûm incolatu pollicetur. Quid ergò dicemus Magiam? Quod omnes penè fallaciam ita Magi nusquam sine reprehensione*: penè.

51 Sed objicitur Philo, qui de Persarum magis honorificè scribit, eos in rerum naturalium indagatione versari: vitæ deditos contemplativæ: in illa autem quietiori statu, dilucidioribus quibusdam demonstrationibus, ad agnitionem Divinæ veritatis pervenire, & virtutibus initiari. Ἐν Πέρσαις μὲν τὸ τῶν μάγων γένος, οἳ τὰ τῆς φύσεως ἔργα διερευνώμενοι, πρὸς ἐπίγνωσιν ἀληθείας καθ' ἡσυχίαν τὰς θείας ἀρετὰς τρανωτέραις ἐμφάσεσι ἱεροφαντοῦνται. Ita omnia εὐφήμως, de Persarum Magis: quos longissime semotos ab artibus illicitis seponit. Et verum est, quod alibi dixit, τὴν μὲν ἀληθῶς μαγικὴν, ὀπτικὴν οὖσαν ἐπιστήμην, ᾗ τὰ φύσεως ἔργα τρανοτέραις φαντασίαις ἐργάζεται σεμνὴν καὶ περιμάχητον δοκοῦσαν εἶναι. Adeo ut, non tantum privati, sed & Reges affectarent: Quæ tamen præconia nihil impediunt, quin vera sint, quæ de maleficiis commemoravimus. Nam & Agathias, hoc de quibusdam fatetur, qui

ἐν τῷ ὅτι πᾶς σπουδαῖος ἐλεύθερος.

tamen

tamen de Magis, horrenda quædam memoriæ mandavit. Certè naturalium rerum indagationi intentos: motus, ortus, fluxus syderum; anni tempestates observasse, in confesso ponitur: qui insuper illa horrida, vergentibus in deterius studiis, factitabant: quemadmodum ex ipsomet Philone docuimus in præcedentibus.

Huic scientiæ inquit Ammianus Marcellinus, sæculis priscis, multa ex Chaldæorum arcanis, Bactrianus addidit Zoroastres &c. consentit Strabo, qui in XVI. ait, Magos, τὰς μὲν ἀρχὰς λαβόντας ὀ φαύλως, ἐκτραπομένους δὲ ἐπὶ τὸ χεῖρον. Sed & in illâ fæce & sentinâ nequissimorum hominum, semper proculdubio extabant nonnulli, qui non ascenderent ultra licita & naturam. Neque enim inter mirabiliarios, omnes reperiuntur superstitionibus addicti, nec omnes εὐήθως, nocturnas visiones, apparitiones, spectra, terriculamenta, quæ plurima sibi fingunt malè feriati, veras credunt, & θειλάτους esse visiones: sed vel Sathanæ præstigias, vel nebulonum, & circulatorum fraudes. Tertiò, ut utramque scientiam conjunxerint, fuissent denominati à potiore. Nemo enim repente turpissimus. Sed, ut quibusdam gradibus Romulus in cœlum, ita improbi descendunt in infernum. 52

Et ex horum, ut videtur, opinione, Suidas Magiam definit, Ἐπίκλησιν δαιμόνων ἀγαθῶν τινῶν πρὸς ἀγαθοῦ τινὸς σύστασιν rei nequitiam, verborum mollitie attemperans. Nam in sequentibus ait, Μάγους ἐκάλουν τοὺς ψευδεῖς φαντασίας περιτιθέντας ἑαυτοῖς. Hi sunt illa Philonis τερατεύματα. 53

Postremò, ut verbis Augustini loquor, Neque illi ab hoc genere perniciosæ superstitionis segregandi sunt, qui Genethliaci, propter natalium dierum considerationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Et recitatum est è Tertulliano, esse Magiæ & Astrologiæ inter se societatem. *Expelluntur Mathematici*, inquit Tertullianus, *sicut Angeli eorum; Urbi & Italiæ interdicitur Mathematicis: sicut Angelis eorum, cœlum. Eadem pœna est exilii, discipulis & magistris.* Et Hieronymus, utcunque in secundum caput Danielis commentatus, Magos, qui Christum adoraturi venerant, Chaldæorum Philosophos appellet, non tamen excusat à nequitiâ & impietate. Nec sunt illa Hieronymiana, 54 *De Doctr. Ch. 2. ca. 20.*

na, quod opinantur, adeò pro Magis Philosophis, ut non etiam taxent Magos maleficos: nedum contrariam Iustino sententiam stabiliunt, quod ipsemet Hieronymus, in Prophetam Esaiam loco, quem jam anteà descripsimus, conceptis verbis attestatur in Danielem porrò, ita loquitur. *Quos non hariolos, cæteri* ἐπαοιδοὺς *interpretati sunt, id est, Incantatores. Hi ergo videntur mihi Incantatores esse, qui verbo rem peragunt. Magi, qui de signis philosophantur. Malefici, qui sanguine utuntur, & victimis, & sæpè contingunt corpora mortuorum. Porrò, in Chaldæis Genethlialogos significari puto, quos vulgo Mathematicos vocant. Consuetudo autem, & sermo communis, magos pro maleficis accipit, qui aliter habentur apud gentem suam, eò quod sint Philosophi Chaldæorum.*

55 Certè Philosophorum titulus non excusat à cataboliciis, aut paredris spiritibus. Nec quia Regibus Persarum a consiliis erant Magi, ideò non erant malefici, malis & curiosis artibus assueti. Nam & principibus scimus Christianis, talesmodi, non rarò, in delitiis. Et apud Romanos, non tantum monstra & portenta hominum, sed præstantissimi alioqui principum, hisce impostoribus utebantur. De Vespasiano, ait Tacitus, *Nec erat intactus tali superstitione: ut qui mox rerum Dominus, Seleucum quendam mathematicum, rectorem & præscium palam habuerit.* De Hadriano narrat Spartianus, *Fuisse eum peritum Matheseos, Marius* Maximus, *adeò demonstrat, ut eam dicat cuncta de se scisse: sic, ut omnium dierum, usq; ad horam mortis, futuros actus ante præscripserit.* De Severo, Constantissimo principum, uti illum appellat Tertullianus, simillima prodidit idem Spartianus. Alexander quoq; Severus, inter opimos principes censeri solitus fuit, & tamen de illo narrat Lampridius, Matheseos peritus fuit: Et ita quidem ut ex ejus jussu mathematici publicè proposuerint Romæ, ac sint professi, ut docerent. (Sunt autem mathematici, prout tunc loquebantur, Apotelesmatici) Aruspicinæ quoque peritissimus fuerat: ὀρνεοσκόπος magnus: ut & Vascones, & Hispanorum, ac Pannoniorum Augures vicerit.

56 Est ergo languidissimum argumentum, quod affertur, Erant olim Magi Philosophi: rerum naturalium scrutatores & antistites: erant politici, & in repub. versati: erant Regibus

Regibus familiares, & à consiliis, non erant ergo artium curiosarum satellites. Imo verò, ob eas ipsas causas, potius erant; qui Reges in tantum dementaverant, ut haberent ad omnia sibi astrictos & obligatos. Videtur Agathias eò inclinare, ut existimet Magos apud Persas Regum intimis & secretioribus consiliis admotos, ut execrandarum libidinum magistri essent in secreto, & procuratores, talibus enim ministris & opus habent, & in pretio eos ducunt, qui sunt ἐπὶ βαθμῶν constituti, non ut hominum saluti consulant, sed ut vivere possent, ipsi ut velint. Τὸ γὰρ γέρας ἐστιν ἀνάκτων.

Quicquid autem aliud frequentabant Magi, positum certe est in confesso fuisse peritissimos Astrologiæ. Magiæ autem, quocunque modo acceperis, sive pro curiosâ, seu naturali scientiâ, species habebatur Astrologia. Verba sunt Tertulliani: *Cum Magia punitur, cujus est species Astrologia. Utique & species in genere damnatur.* Ideò non dubitat ille, impietatis omnis rigidissimus censor, Astrologos cœlo excludere. *Non potest*, inquiens, *regnum cœlorum sperare, cujus digitus, vel radius abutitur cœlo.* Astrologi enim, præterquam quod cœlo & syderibus abuterentur, ad alias impias, vanas, superstitiosas artes, eodem & dæmone instigatore, sunt prolapsi, quo prius usi fuerant ad illas curiosas disciplinas seductore. Itaque Astrologi & Magi conjunguntur: ac populari sermone pro eodem usurpantur Mathematici, Planetarii, Chaldæi, Apotelesmatici. 57

Atque ita ὑφ' ἓν apud Cornelium Tacit. Annal. 1. *Factum Senatus consultum, de Mathematicis Magisque Italiâ pellendis*, propter Labeonis conspirationem, quem Senator quidam Firmicus Catus, ad Chaldæorum promissa, Magorum sacra, somniorum interpretes impulerat: & Annal. XII. Chaldæos Magos interrogatos, ait, super nuptias Imperatoris: & in Senatus consulto, apud Ulpianum, Lib. VII. de Proconsulis officio, Mathematicorum taxatur callida impostura Mathematici, Chaldæi, Arioli, & cæteri, qui similem artem fecerunt, aquâ & igni interdicuntur. Ideo Dio, Lib. 49, τοὺς ἀστρολόγους, & τοὺς γόητας conjungit. Nam, quemadmodum eruditè advertebat Augustinus, istæ quoque opiniones, quibusdam rerum signis, humanâ 58

De Doctr. Ch. 2. ca. 21.

humanâ præsumptione institutis, ad eadem illa, quasi quædam cum dæmone pacta, & conventa referenda sunt, licet, ut paulò ante notabat ille Pater, mitiore nomine, illam Physicen vocent, ut non, quasi superstitione implicare, sed naturâ prodesse videantur.

59 Quæ cum ita sint, & cum doctissimus Baronius fateatur ad annum Christi LVI. Sect. XLI. Iudiciariam ex astris divinationem æque semper execrandam Christianis visam, atque Magiam, esse: Neque Christianis tantum, sed & apud Ethnicos insuper, judicatam, pari impietate laborare, optime, quod mihi videtur, pedibus ivisset doctissimus vir, in illorum Patrum sententiam, qui Magos, Christi advenas, unde unde advenientes, syderibus assuetos, curiosis artibus deditos, inter hariolos, incantatores, maleficos reponebant. Nam licet, apud Persas Magi forent sapientes, & non malefici, quod visum authori operis imperfecti, ille tamen, cum ignotus fuerit, non Chrysostomus, forsitan Hæreticus, non est tanti, ut illum, tot & tantis egregiis scriptoribus dirilictis, amplectamur. Author quoque libri, de Christi operibus Cardinalibus, non est Cyprianus; sed longè infra ætatem positus Cypriani; eruditus tamen: Sed is non hoc affirmat disertis verbis, minime fuisse maleficos Magos, potius contrarium docet: *Erant viri assueti syderum inspectionibus*, ait: *qui per artem mathematicam, vim discursumque noverant planetarum: qui ex natura elementorum, rationem temporum metientes, astrorum ministeria certis experimentis propriis didicerant affectibus assignata.*

60 Origenis de hac re sententiam qui declarat, locus est insignis To. 1. con. Celsum. pag. 46. Εἰ δὲ δέηοι καὶ τὰ περὶ τῶν μάγων ἀναγραφέντα, ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ Ἰησοῦ, ἐξετάσαι, τοιαῦτα, ἂν εἴποιμεν. *Quid si examinanda sint, quæ de Magis & stellâ, in nativitate Iesu, ab iis visa, scripta sunt, aliter apud Græcos, aliter apud Iudæos; loquar apud Græcos quidem, magos qui cum Dæmonibus habent commercium, eosque ad artes suas, atque operationes invocare solent, tantisper id agere, dum vis quæpiam divinior ac potentior, his, qui per incantationes invocantur, interveniat, vel nominetur. Quod si divinior illa superveniat, destruuntur operationes Dæmonum, non valentium obtueri lucem Divinam,*

Divinam. Iccirco verosimile est, in nativitate Iesu, quando multitudo militiæ cœlestis, sicut authori Lucæ credimus, laudavit Deum, dicens, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis; dæmonas eam ob causam debilitatos obtorpuisse, deprehensis eorum præstigiis, efficaciâque destructâ: non solum adventantibus ad proxima terræ loca Angelis, verum etiam agente id Iesu animâ, & eâ, quæ in ipso est, Divinitate. Cumque Magi operarentur solitis incantationibus, non vulgarem hujus casus causam rati scrutabantur: visoque in cœlis prodigio, voluerunt, per id, quod significabatur, videre. Itaque cum haberent, ut opinor, Balaami prophetias, quarum & Moses meminit, extollens eum, ut hujus facultatis peritissimum, invento illic de stellâ oraculo, verbisq; illis, Ostendam ei, sed non nunc: Beatum facio, & non appropinquabit, conjectaverunt eum, qui cum stella pronunciatus est, hominem, in vitam advenisse, conceptaque opinione de illo, potentiorem esse omnibus dæmoniis ac spectris familiaribus, decreverunt eum adorare. Venerunt igitur in Iudæam, edocti jam natum esse regem quendam, cæterum ignari cujusnam regni, aut ubinam natalium ejus esset locus. Hæc Origenes maximè probabilia & conjuncta cum veritate protulit. Vnde rectè vetus interpres Magos, & non Philosophos vertit, aut Sapientes. Et in nostra vulgatâ versione, *Wise-men*, transtulerunt Interpretes: hoc est, ut loqui solemus, *Wisards*, quod idem est, ac si *Mages*, vel *Magicians*, dixissent. Et sic Sagam, Maleficam, sæpè vocamus φρονοῦντα, *A Wise-woman*: & ita illam Endoream Sagam, quæ Sauli illusit in Samuele, verterunt, *A Wise woman*.

Certe, non est litigandum, tanquam de re fidei, fuerintne Magi illi Orientales, malefici, arioli, impostores, incantatores, an non fuerint. Fuerint sapientes, eruditi, Philosophi, non impuri nebulones. *Cum cernimus homines*, quemadmodum ait B. Leo, *mundanæ deditos sapientiæ, & à Iesu Christi confessione alienos, de profundo erroris sui reduci, & ad cognitionem veri luminis advocari, divinæ proculdubio gratiæ splendor id operatur, ut quicquid novæ lucis, in cordibus apparet tenebrosis, de ejusdem stellæ radiis micet, ut mentes, quas suo fulgore contigerit, & miraculo moveat, & ad Deum adorandum præeundo perducat.* Illud tamen dicendum est, plus gloriæ, honoris, & laudis accessurum brachio Dei excelso, & Infanti 61

ſanti in cunis Servatori, ſi non tantum Magi, hoc eſt, ſapientiâ & eruditione præſtantes, ſed & impii, impoſtores, & malefici ad eum convertebantur. Quemadmodum Philippi & Apoſtolorum virtutem in Euangelio divinam commendabat, quod & Simon Magus, qui τις μέγας habebatur inter Samaritanos, ad Baptiſmum acceſſerit, abnegatis curioſitatibus: & illi etiam Incantatores, qui libros ſuos ingentis pretii venalitios, ultricibus flammis conſecrabant, quam ſi de vulgo, & fæce hominum ignorantiũ, aliquot centurias initiaverant. Atque huc opinor, de Magis hiſce Orientalibus, Theophylactus inclinavit: ait enim, Ἵνα ἡ δόξα τοῦ θεοῦ πλέον ἐκλάμψῃ, μαρτυρούντων τῶν μάγων, τῶν μάλιστα τοῖς δαίμοσιν ὑποκειμένων, καὶ θεοῦ ἐχθρῶν. Quo nimirum Dei gloria magis eluceſcat, dum Magi perhibent ei teſtimonium, qui pluſquam vulgus hominum ſubjecti dæmoniorum imperio tenebantur. Atque iſta, de hac quæſtione, dicta ſunto.

62 *An fuerint Reges.* Sequitur altera quæſtio, An fuerint Reges? *Non eſt toleranda illorum tyrannis*, ait Caſaubonus, συμφημὶ κἀγὼ, *qui non poſſunt tolerare ſentientes aliter in Eccleſia Dei, quam fuiſſe illos Reges*: nec minus toleranda coram αὐθαδείᾳ, qui æque minus ferre poſſunt, ſentientes in Eccleſiâ, quod fuerint Reges. Ζεῦ πάτερ, ὡς καθαρῶν πᾶν ἀπόλοιτο γένος. Liberum per me, cuique eſto, hic in ſuo ſenſu abundare. Cenſeant alii non fuiſſe reges: non obluctor: non indignor. Nec alius mihi iraſcatur Reges fuiſſe arbitranti. Nam, quod me attinet, fuiſſe arbitror. Non ob eam cauſam, quod Magi erant, & Magos reges ferè habuit Oriens. Nam & hoc falſum eſt; etſi verum eſſet, tamen mihi efficeret, cum, utcunque omnes Reges eſſent Magi: hoc eſt, Magicâ ſcientiâ inſtructi, non tamen omnes Magi forent Reges. At neceſſe eſſet ſic fore, ſi, quod Magos Reges habuit Oriens, ideo iſti dicendi eſſent reges. Certe fuiſſe illos Reges, non eſt mea fides: ultra credulitatem non progredior. Moveor autem, ut exiſtimem fuiſſe Reges; imprimis, fidelium pia Traditione, Patrum multorum authoritate, in illâ ſententiâ concurrentium. Locis quibuſdam ſacræ Scripturæ, quos in eum ſenſum expoſuere Patres, ſaltem κατὰ σκοπὸν δεύτερον: quos ipſos in præſenti negotio ſumus advocaturi.

Imprimis,

Imprimis, Esaias 49.7. vaticinatur, *Reges videbunt, & consurgent Principes, & adorabunt propter Dominum.* Esai. 61.3. *Ambulabunt Gentes in lumine tuo : & Reges, in splendore ortus tui.* Et Psal. 72. *Reges Tharsis & Insularum dona afferent : Reges Arabiæ & Sabæ, munera dabunt.* Certissimum est, & ponitur in confesso apud omnes, ista de Christo Domino θεανθρώπῳ intelligenda esse vaticinia : de illo in hunc mundum edito & introducto. Secundum literam Reges nominantur, qui donis suis & muneribus, adorantes in exortu primo, editum in lucem honorabant. Quæ nisi per Magos, nequaquam adimplebantur in personâ Iesu Christi. Et tamen rident hæc nasutuli quidam δοκησίσοφοι, quibus nihil sapit, non prius prolutum Lemanni lacu. Quid si autem in aliam quoque sententiam & sensum exponi queant ista Prophetarum testimonia ? non sequitur, ob eam causam, non posse vel debere, huc transferri. Non enim debemus, μικρολογοῦντες, Spiritum Dei Sanctum sic in angustias compingere, ut nullibi planè scripturarum, ad duos, tres, plures, sententias sensusve se diffundat & dilatet : Sed ἓν πρὸς ἓν omnino restringatur. Quis enim nescit, aut negare potest, vaticinium illud Hoseanum, Euangelistæ Matthæo nominatum? ubi agit de Christi fugâ in Ægyptum, hisce vocibus consignatum, *Ex Ægypto vocavi Filium meum*, secundum literam, καὶ σχετικῶς πρῶτον apud Prophetam, non de Iesu Christo, Personaliter, sed de Israele secundum Carnē, pronunciatum. Quod tamen ipsum B. Euangelista Spiritu illo Ductore, ac Interprete, qui princeps, Prophetæ inspiraverat, de Iesu Christo, Mariæ Filio, non repræsentativè, ac in secundo sensu, sed primario, interpretatur. Cur itidem nobis, atque aliis non licebit, vim suam obtinentibus & aliis expositionibus, illa Prophetarum vaticinia, ad hanc ἐπιφάνειαν Iesu Christi referre. Reges cum legamus, surrecturos, visuros, ambulaturos, adoraturos, munera oblaturos, ad lumen, ad splendorem ortus Domini, & ista omnia ῥητῶς adimpleta per Magos, cur non Magos fuisse Reges, asseveremus? Et illis ipsis vaticiniis designatos ? 65

Non est hæc nuper nata, & nescio quo è gurgustio producta sententia, sed cōmunior opinio vetustiorum. Eâ, ante 66

Rupertum, Innocentium, Anselmum, Druthmarum, magnos tamen viros,& sæculi sui lumina,tuebatur Theophylactus, ita scribens : *Iudæi, quare turbantur? Oportebat gaudere potius, quod Rex ipsorum, à Regibus è Persia adorabatur*. Et ante Theophylactum, author Epigrammatis, quod Claudiano, sed falsò, tribuitur, cum ille Paganus fuerit, & à sacris Christianorum alienus.

Dant tibi Chaldæi prænuntia munera Reges :
Myrrham homo, Rex aurum.suscipe thura Deus.

Fugiebat ratio doctissimum Chemnitium, qui satis temerè,ne quid gravius dicam, pronunciat,à nullo unquam vetustiorum proditum fuisse literis, Magos fuisse cum imperio. A Melchiore Cano, Barradio, Castrio, Maldonato, plures commemorantur, in illâ versati opinione: & ipse Chemnitius tandem, quasi sui pænitens, Chrysostomum largitur astipulatorem. Qui tamen non asserit illud Homil. in VI. Matth. uti relatum à Maldonato : sed Homil. 1. ex variis in 2. Matthæi cap. & Hom. in Nativitatem Iohannis Baptistæ, quod notatum rectè per Christophorum à Castro.

67 Nemo tamen eorum, qui Reges fuisse illos arbitrabantur, Persarum Reges fuisse, vel per somnium cogitabat. Neque enim per illa tempora, inter Persas regnabatur,sed Imperium erat penes Parthos. Magi autem,qui in Persiâ fuerant cum Imperio, multis ante Christum sæculis vivebant. Nec Patres illi, qui Magos Reges commemorant, Cambysis διαδόχους Magos intelligebant. Miror qui fuerunt illi Aliqui, quos Cardinalis sugillat,Sect. 24. Qui dixerunt, eosdem Magos fuisse Reges Persarum. Ammianum Marcellinum errasse certum est, si modo ita scripsit, septem de Magorum semine regnasse in Persiâ post Cambysis interitū. Locus Ammiani Lib. 24.hic est, *Ex hoc Magorum semine, septem post mortē Cambysis regnū iniisse Persidos, antiqui memorant libri, docentes eos Darii factione oppressos.* Magi erant duo. Darii factio, quam appellat septem Megistanes, vel Principes Persarum. Sed locus, opinor, corruptus est,ut multi in illo scriptore.

68 Quod si autem aliquis ex antiquis Patribus ita scripsisset, Magos fuisse, Persarum Reges, facile illam excusaremus :

mus : quod non istos Magos inter Reges Persarum re-
censuerat : sed Persarum Reges inter Magos. Ita enim u-
surpatum refert ipse Cardinalis eadem sectione, Non po-
tuisse in Persiâ Regem fieri, qui non erat profectus è Ma-
gorum disciplina, atque eâdem penitus imbutus. Rex au-
tem Philosophiâ, vel Magiâ imbutus, Rex est Magus vel
Philosophus. Quod si autem, per illa tempora, regna-
tum fuisset in Persiâ, omnino, etiam per Baronium, Reges
illi fuissent Magi. Nec possum tam abjectè, de Patribus
arbitrari, ut eorum Aliqui, vel Aliquis, Magos istos existi-
marit, Persarum Monarchas : cum Εἷς βασιλεὺς, Εἷς κοίρα-
νος, & non πολυκοιρανίη esset inter Persas, cum Monarchia
esset penes Persas, quæ quod dixi, per ista tempora, nulla
fuit. Noverant enim penes Parthos, tum in Asiâ regna-
tum, usque ad Artabani principatum.

Poterat tamen, etiam tum, in Persiâ regnari, etiam per 69
Arsacidarum ἐπιγόνους : sed Regulos, non Monarchos : Ci-
vitatum, vel regionum Toparchas. Id enim moris fuerat
per totum Orientem, etiam ab antiquissimis temporibus.
Notum est enim è sacris literis, Gomorrhæ, Sodomæ, Se-
boim, &c. Civitates suos habuisse Abrahamo coætaneos
Reges. Et per belli Cananaici tempora, singulis urbibus
in terra Canaan, utpote Iericho, Ai, Gibeo, Debir, Hieru-
salem, &c. Reges præfuisse cum imperio. Nec videtur hæc
abolita consuetudo, etiam sæculis sequentibus : sed & sub
imperio Parthorum, Persarumque, singulis Gentibus Re-
ges præerant, magno Regi, tributarii. Quo modo sub Im-
perio Romano, hisce iisdem temporibus obtinebat. Ario-
barzanes, Tigranes, Deitarus, Herodes, alii in iisdem Ori-
entis tractibus regnabant. Commemoratur Abgarus, E-
dessæ Toparcha per hæc ipsa fere tempora. Et paulò post,
Monabasus cum Helenâ Regina Adiabenorum. Multiq;
alii, qui Dynastæ, Toparchæ, Tretrarchæ fuerant : sed &
Herodes hoc titulo insignitur, ille Iohannis Baptistæ de-
collator, qui tamen Tetrarcha tantum fuit Galileæ: quem-
admodum Iudeæ Archelaus.

Postremò, doctissimi Theologi, & moderatissimi viri, 70
Melchioris Cani sententia, de hac ipsa re, digna est, quæ
non tantum Libro XI. Locorum ipsius communium, sed
ubique

ubique, hic autem imprimis legatur. Hanc opinionem, nempe de Magis Regibus, ut quæ plausibilis sit & popularis, Christi fideles jam olim libenter imbiberunt. Neque operæ pretium judico, si quis in Concione publica eam conetur dissuadere. Nam dissuadere nihil attinet. Sed frustrà niti, ac nihil aliud quam, laborando odium quærere, extremæ est dementiæ. Sine ergo plebem, probabilissimam opinionem, præsertim quæ penitus insedit, atque inveteravit, cum suis majoribus retinere. Quod si conjecturis motus, contrariam sententiam habeas, liceat per me, equidem non repugno. Illud ago, sive hæc, sive illa opinio vera sit, non modo Historiæ authoritatē, aut elevari, aut imminui, cum neutra earum opinionum, Historiæ veritate, sed probabili conjectura nitatur. At ita statutum sit, qui fuerant.

71 *Vnde venerant.* Proxime disputatur, Vnde venerint. Certum est, & extra controversiam, venisse ab Oriente. Vox autem illa, Oriens, respectivè usurpatur, non simpliciter vel absolutè: à partibus nimirum mundi illis venisse eos, quæ erant Iudæis ad Orientem sitæ. Illo autem respectu quem locum, quam in particulari regionem intendat Historicus sanctus, multum, diu, vehementer quæsitum est. Cum multæ gentes, viciniores, remotiores, fuerint Iudæis ab oriente. Cardinalis versatur in illa sententia, venisse illos ex Arabia. Quia illa opinio verior videtur: nempe quam sunt aliorum, qui de Chaldæa, Persia, Media, Parthia, Mesopotamia, aut aliundè diducunt. Sed hoc est, ὃ κρινόμενον, an sit sententia verior. Recitat porrò Patres numero quatuor, qui in illa, de Arabia, opinione consistunt. Erant illi, fateor, antiqui certè, ac eruditi. Sed quid tum? Multo plures, & ipsi antiqui, & eruditione præstantes, contrarias tuentur sententias. Iustinus Princeps in dialogo cum Tryphone Arabas fuisse prodit: Ἅμα τῷ γεννηθῆναι αὐτὸν, Μάγοι ἀπὸ τῆς Ἀρραβίας παραγενόμενοι προσεκύνησαν αὐτῷ, *Simul ac in lucem edebatur, Magi, profecti ab Arabiâ, illum adoravere.* Et paulò post. ἐλθόντων πρὸς αὐτὸν, τῶν ἀπ' Ἀρραβίας μάγων. Et tertiò. Τῶν ἀπὸ Ἀρραβίας μάγων ἐλθόντων εἰς Βηθλεέμ. Quæ ipsa repetuntur ab eodem, pag. 315. edit. Rob. Steph. Quanquam apud Latinum Interpretem, in illo priori loco, non dicitur

dicitur Iesus Christus adoratus, à Magis Arabum, quemadmodum scribebat Iustinus, sed Assyriorum: obtrudente hoc Interprete è suo cerebro, eo quod ex Arabia venisse Magos, non crederet: in Græco, legitur ubique ἀπὸ Ἀραβίας, non Ἀσσυρίας.

Tertullianus Iustinum sequitur: illi adhæret Epiphanius: & post illum, nam Cyprianus non est, Author de Operibus Christi Cardinalibus. Ab illorum ætate, veluti conclamata jacuit hæc sententia, usque ad Annales Baronianos: & post illos, Historiæ Deiparæ parentem Christoferum à Castro. Tertull. contra Iudæos, ubi illa Prophetæ Esaiæ exponit, *Accipiet Infans virtutem Damasci, & spolia Samariæ*, locum è Psalmis, huc translatum, sic exponit, *De hoc auri munere etiam David dixit, Et dabitur illi de auro Arabiæ: & iterum; Reges Arabum & Sabæ munera afferent illi. Nam & Magos Reges ferè habuit Oriens, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, antequam transcripta esset in Syrophœnicen ex distinctione Syriarum: cujus tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet, & odores.* Nec tantum à retro ita deputabatur, quod ille dixit, sed per ætatem Christi, & deinceps. Nam in Actibus Apostolicis narrat Paulus, de gubernatore Damasci, pro Aretâ Rege Arabum. 72

Arabia porrò dicebatur ipsa Syria aliquando: laxâ nimirum, & ambiguâ vocis significatione. Quo etiam nomine, plurimæ, ad Orientem Gentes, longè latèque diffusæ, dicebantur; ut Æthiopes apud Poetam. Docet hoc Strabo lib. XVI. ubi disponit, usque ad Euphratem flumen Arabas. Et Philostratus, lib. III. de vita Apollonii Tyanei, de Mesopotamia agens, ait, Ἔθνη τε, Ἀρμενίά τε καὶ Ἀραβία, ἃ συγκλείσαντες οἱ ποταμοὶ ἔχουσι. Gentes illam incolunt, Armenicæ & Arabicæ: quæ utrinque, inter flumina Tigrem & Euphratem, includuntur. Adjungit autem paulò post de Arabibus, & ista; Ἐστὶ τῶν Ἀραβίων κοινὸν ἤδη καὶ τῶν ὀρνίθων ἀκούειν μαντευομένων ὁπόσα οἱ λόγιοι. Vbi Magicis studiis addicti dicuntur Arabes. *Communis est Arabibus universis consuetudo divinationi, quæ fit per aves, obtemperare: non minus, quam Deorum oraculis.* Conjecturam verò, istius auspicii facere solent, postquam Draconum Cor; vel, ut aliis placet, 73

placet, hepar comederint: ubi corrigendus Strabonis contextus: & legendum, ὁπόσα ἐκ τῆς χερσαίαν, scilicet, ἀχύειν. Quæ faciant ad confirmandam Iustini sententiam in superioribus adductam, nempè Magos hosce fuisse maleficiis deditos, & profectos ex Arabia.

74 Neque dissentiunt illi, qui de Mesopotamiâ, Chaldæâ, vel ulteriore etiam Perside venisse volunt: quo in numero censentur, Clemens Alexandrinus, Origenes, Athanasius, Hieronymus, Chrysostomus, Theodoretus, Leo, Fulgentius, Maximus Taurinensis, alii: &, ad nostram ætatem, universa Doctorum penè schola. Nam, Arabiæ deputabatur Syria, & multæ ad orientē Regiones. Nec impediunt, quæ de Balaamo objiciuntur, fuisse Magos hosce de scholà & successione Balaami. Id ut verissimum esse concedamus; (quod tamen incertum est, & versatur in ambiguo; sed mihi videtur admodum probabile: ut reliquerit ille in Perside, vel Mesopotamia, ἀπογόνους suos, ἐκ διαδοχῆς, qui scholam Magiæ illisce in regionibus apertam continuaverint, quemadmodum Melampodidæ, & Iamidæ erant apud Græcos: apud Ægyptios Hierophantæ. Venerat ille vocatus ex oriente, de Mesopotamia, quod Scriptura refert) vaticinatus est tamen, quod scimus, in Arabia: apud Moabitas: & ætatis quod reliquum fuit, exegit apud Midianitas, inter quos etiam extinctus legitur, ab Israelitis interfectus inter Reges & Magnates Midianitarum: nec domum reversus est in Mesopotamia. Erat Balac Arabs Moabita: sed meridionalis Arabiæ incola: vocavit is Balaamum è montibus orientis, Mesopotamiensem Interamnatem, vel Chaldæum. Erant Midianitæ Arabes, sed orientales. Iccircò in Libro Iudicum vocantur ***Filii Orientis.***

75 Ita omnimodo verum esse potest, utcunque de prosapiâ vel scholâ Balaami venerint Magi, sive de Madianitide, seu de Interamnia, Perside, vel Chaldæâ eos venisse de oriente. Idque Iustini sententiam planissimè confirmat. Cui accedere potest, Myrrham, inter Magorum dona commemoratam, peculiare fuisse Arabiæ mercimonium, uti & Thus: unde illud Poetæ, *Solis, est thurea virga, Sabæis.* Addunt, qui ex Arabiâ venisse contendunt, illam vicinam

fuisse,

fuisse, & in propinquo terræ promissionis sitam, ita ut, ex Arabia expedito itinere, in Iudæam venire potuerint XIII. die à nativitate: quo tam citò de Persia remotiore regione nequaquam pertingere poterant. Verum nec opus fuit, ut tantâ celeritate eo pervenirent. Nec revera, pervenerunt, quod jam docuimus in primi anni rebus gestis. Atque ita per se concidit hæc argumentatio.

Doctissimus Baronius, qui de Arabiâ venisse contendit Magos, Balaamum fatetur, ortu fuisse Interamnatem: nempè de Haran profectum, unde etiam Abraham secesserat in Cananæam. Ait enim ipsemet Balaam, Num. 23. De Haran adduxit me Balac rex Moabitarum. Tamen in Arabia, de stellâ exoriturâ, vaticinatum. Cujus vaticinii memoria, perpetuis futuris temporibus apud Arabas custodita, & per Traditionem longissimè propagatam, deducta, inter Magos Arabas, nam Magos in Arabiâ floruisse certum est, conservabatur. Gentes porrò illas Arabicas de Abrahamo è Ceturâ uxore genus duxisse contendit. Cum enim ille liberos aliquot ex illâ sustulisset, ne cum Isaaco de Hæreditate post excessum suum contenderent, muneribus donatos, hoc est, patrimonii justâ portione, adhuc in vivis constitutus, ad Orientalem plagam ablegavit. Ex istis Orientis regionibus venisse Magos arbitratur: præcipuè cum Arabiæ situs, respectu Iudeæ, fuerit Orientalis: quod è Tacito comprobavit. 76

Verum aliud est venisse de Arabia, aliud è Madianitide, vel Moabitide, quod censuit Baronius. Arabiæ tractus longissimus erat. Nomen πολύσημον, Syriam & Assyriam complectabatur. Baronius compingit in angustias, ut ad solas illas regiones spectaret, quæ de posteris Ceturæ dicebantur. Ita abit diversus à Iustino & Tertulliano, quos sententiæ suæ de Arabia advocatos citat. Illi enim Arabiam diffundebant: atque ita Syriacas, Persicas, etiam Medicas regiones simul complectebantur. Et quidem de illorum sententiâ, verissimè illi censuerunt, qui de Persiâ venisse contendunt: at de sententiâ Cardinalis, conciliari nullo modo possunt, de Persiâ, & Arabia, opiniones. Verissimum ego arbitror, venisse de Arabia. Verissimum quoque de Persia, vel Chaldea venisse. Totus enim ille tractus Ori- 77

entalis, longè lateque diffusus; Arabiæ olim nomine, quod diximus, censebatur. Atque ita beatus Iob inter Arabas reponitur, cum tamen esset inter filios Orientales, de terrâ Hus: quæ regio Arabiæ, strictè acceptæ, non deputabatur. Hæc est, meo animo, de patria Magorum verissima sententia, per quam, dissentientes in specie, vetustissimi patres, in concordiam reducuntur.

78 Ridiculum est, quod in Apocryphis olim legebatur, Tres numero Magos, de tribus Gentibus, multis & longissimis Parasangis disterminatis, advenisse de Saba, de Tharsis, de Insulis Gentium: singulos de singulis regionibus: ignaros planè instituti alterius itineris, vel profectionis: qui per Divinam, admirabilem dispensationem, in portâ quadam Hierosolymitanâ, sibi occurrebant. Ridiculum quod habetur, apud Hieronymum Osorium, in rebus Emanuelis Lusitanicis, ubi narratur eos, de Calecutinâ regione Indicâ abvenisse: quod Vascus de Gamâ, depromptum ex Archivis illius regni, scriptis prodidit.

79 Vnde unde autem profecti venerint, utiliter, & secundum pietatem observat accuratissimus Augustinus, *Manifestatus est Christus iis, qui propè, & iis, qui longè. Iudæis in Pastorum propinquitate. Gentilibus in Magorum longinquitate.* Et primò quidem Iudæis manifestabatur in Pastoribus. Erat enim illud congruum Divinæ dispensationi. Gentibus deinceps in Magis. Subintroducendæ quippe Gentes fuerant. Pastoribus Iudæorum, natum Messiam annunciat Angelus de Cœlo, in Civitate David. Nam sic Deus ab initio populum Israëlem suum, Angelorum ministerio, & Internuntiis assuefecerat. Magis indicatur, Regem in Iudæa natum, per stellam de Cœlo novam, inusitatam, atque ideo admirandam. Astronomicis enim rationibus illi assuefacti, familiari sibi disciplina erudiuntur de Magnalibus Dei. Ita disponit ubique Deus, omnia suaviter & convenienter.

80 Sed & illud prætereà non est prætermittendum, cum de Pastoribus & Magis Historiarum in Euangeliis, mentionem faciendam disponeret Deus; Lucam, ortu Gentilem: erat enim Proselytus Antiochiensis, Pastorum Historiam commemorasse, quam Matthæus, Iudæus ortu, non attige-

rat

rat. Et Matthæum Iudæum genere, narrasse Magorum Gentilium adventũ, quem Lucas de Gentibus, prætermiserat. Ita suos uterque, quasi neglexit, & in alienis prædicandis impendit operam. Nimirum, primo, ut sic veritati consuleretur: cum de προσπαθείαις, vel affectionibus, nulla suboriri suspicio posset justa, quam fortassis malevoli subingessissent, si de Gentis suæ prærogativis, veluti contendentes, instituerant narrationem.

Secundò, videtur hoc in figura contigisse. Erat enim in æterno Dei consilio, sed & subinde revelato, futurum, ut populus, non populus, Dei: hoc est, Iudæi, Gentes: Fratres tandem & συμπολῖται, depositâ quâ se invicẽ æmulabantur invidia, quasi mutuis operis, conspirantibus votis, alternatim salutem suam, & Divinam, in suâ salute, gloriam procurarent: ab illius nimirum exortu, auspicati, qui dirutâ macerie separationis, utraque unum fecerat, atque, id ut factitaret, venerat. *Iam tunc ergo Cæli enarrabant gloriam Dei: & in omnem terram, sonus exivit veritatis*, ait Leo, *quando & Pastoribus exercitus Angelorum Servatoris editi annunciator apparuit, & Magos ad Illum adorandum, prævia stella præduxit. Ita ut, à Solis ortu, usque ad occasum, veri Regis coruscaret generatio, cum veram fidem regna Orientis, per Magos discerent, & Romanum imperium non lateret. Iam ergo ad eruditionem Gentium sermo Propheticus transibat; & prænunciatum antiquis oraculis Christum, alienigenarum corda discebant, cum Iudæorum infidelitas, veritatem ore proferret, & mendacium in corde suo reticeret.* Hactenus Leo. 81

De numero Magorum antiqua est Traditio, fuisse tres. S. Leo Serm. 4. *Tres itaque viri fulgore insoliti syderis divinitùs incitati, prævium micantis Luminis cursum sequuntur.* Et Serm. V. *Hic ille dies est, quo, ad cognoscendum adorandumq; Dei Filium Tres Magos prævia stella perduxit. Radiat namque è Cælo stella per gratiam, & Tres Magi, coruscatione Euangelici fulgoris acciti, in omnibus quotidiè Nationibus, ad adorandum Potentiam summi Regis accurrunt. Impleatur in vobis, quod in Trium Magorum Imagine præcessit.* Maximus Taurinensis Homil. 3. de Epiphan. *Et bene, uno itinere, Tres simul adoraturi veniunt Magi, qui in uno Christo Iesu, qui omnium Credentium via est inseparata ab iis erat Trinitas adoran-* 82

da. Quam ipsam de numero ternario rationem assignat Hilarius Arelatensis. *In eo, quod Tria offerunt, Trinitas intelligitur. In eo, quod Tres Vni, & singuli singula afferunt, in Trinitate Vnitas declaratur.* Aliam rationem assignat Beda: *Mystice autem tres Magi tres mundi partes significant; Asiam, Africam, Europam. Sive humanum genus, quod à tribus filiis Noe seminarium sumpsit.*

83 Imprimis autem videntur in illam adducti opinionem de Ternario Magorum numero, eo quod Tria donorum genera offerebant, Aurum, Thus, Myrrham. Nugatur Zacharias Chrysopolitanus, in Nominibus Trium istorum Regum, seu Magorum; nomina trium Magorum, inquiens Hebraicè, Apellius, Amerus, Damascus. Apellius interpretatur fidelis. Amerus, humilis. Damascus, misericors. Græcâ linguâ vocati sunt Magalah, Galgalah, Baracni. Magalah, interpretatur nuntius. Galgalah, devotus. Baracni gratia: ridiculè! Vulgo nominantur, Gasper, Melchior, Balthasar. Hinc illud Periapton,

Gasper fert Myrrham, thus Melchior, Balthasar aurum.
Hæc quisquis secum portat tria nomina Regum,
Solvitur à morbo, Domini virtute, caduco.

In Collectaneis Bedæ legitur. Magi sunt, qui munera Domino dederunt. Primus dicitur fuisse Melchior senex & canus: barbâ prolixâ & capillis; tunicâ hyacinthina, sagoque mileno, & calceamentis, hyacinthino & albo mixto opere pro mitrario variæ compositionis, indutus, Aurum obtulit Domino Regi. Secundus, nomine Gaspar, juvenis, imberbis, rubicundus, milenica tunica, sago rubro, calceamentis hyacinthinis vestitus, Thure, quasi Deo oblatione digna, Deum honorabat. Tertius fuscus, integrè barbatus, Balthasar nomine, habens tunicam rubeam, albo vario, calceamentis milenicis amictus; per myrrham Filium hominis moriturum professus est. Hæc ibidem: sed incerta sunt, & fabulis simillima.

84 *Leo Homil. de Nat. 1.* *Tribus igitur Magis, in regione Orientis stella novæ claritatis apparuit, quæ illustrior cæteris, pulchriorq; syderibus, facile in se intuentium oculos animosque converteret, ut confestim adverteretur, non esse otiosum, quod tam insolitum videbatur:* ait S.

Leo;

Leo. De qua quidem stella, multa solent ab Historicis & Interpretibus disputari. Imprimis de Tempore apparentis hujus stellæ quæsitum est: hoc est, utrum eâdemmet illâ nocte primum, quâ Christus in lucem edebatur, in cœlo apparuerit, an potius temporis alicujus spatio, (puta biennii intervallo, quod videtur Matthæus insinuare, per bimatū) Nativitatem Domini anteverterit? Et certè qui Magos volunt Bethleemum advenisse, die XIII. vel XII. post editum in lucem Servatorem, videntur mihi necessario in illam opinionem concedere debere, quæ statuit stellam ante ferè Biennium primo apparuisse. Nam alioqui non potuit fieri, ut tot impedimentis occursantibus, tam citò appellerent Bethleemum. Quocirca Chrysostomus Homil. VI. in Math. ait, πρὸ πολλοῦ χρόνου θεασάμενοι φανέντα ἐπὶ τῆς αὐτῶν χώρας, ἔρχονται. Cum multo ante tempore vidissent stellam in ipsorum regione apparentem. Et Homil. VII. rationem, quam attulimus assignat, stellam nimirum, tanto prius intervallo apparuisse, ut se componerent Magi, ad profectionem. ἐγὼ γὰρ πρὸ πολλοῦ χρόνου δοκεῖ μοι ὁ ἀστὴρ φανῆναι. ἐπειδὴ γὰρ πολλὴν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν ἔμελλον ἀναλίσκειν χρόνον, οἱ Μάγοι, ἵνα εὐθέως ἐπιστῶσι τῷ τεχθέντι, πρὸ πολλοῦ τοῦ χρόνου δείκνυσιν ἑαυτὸν, ὁ ἀστήρ. Εἰ γὰρ ἡνίκα ἐτέχθη ἐν Παλαιστίνῃ, τότε αὐτοῖς ὤφθη, ἐν τῇ ἀνατολῇ πολλὴν κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν διατρίβοντες χρόνον, οὐκ ἂν ἐν σπαργάνοις εἶδον αὐτὸν παραγενόμενοι. *Certe videtur mihi, necesse fuisse, ut ante multos dies appareret ipsis stella: Cum enim Magi multum temporis erant insumpturi, in apparatu itineris sui, manifestavit se diu ante stella, ut nuper nato statim repræsentaretur. Quod si tam primum apparuisset ipsis in Oriente stella, cum Is in Palæstinâ nascebatur, qui necessario in Itineris apparatu multum temporis insumere debebant, nequaquam mox nato supervenissent.* Hoc autem ille arbitratur necessarium quodammodo ἔδει γὰρ ἐν αὐτοῖς προσκυνηθῆναι τοῖς σπαργάνοις αὐτὸν, ὥστε τὸ θαυμαστὸν καὶ παράδοξον φανῆναι τοῦ πράγματος.

Sed profecto tam necesse fuit, ut quemadmodum Pa- 85
stores, eadem ipsa nocte, recens in lucem edito advenirent, & dum in stabulo versabatur, in præsepi reclinabatur, invisissent: ita enim τὸ θαυμαστὸν & παράδοξον multo fuisset illustrius & conspicuum. Potius illud secundum Divinam œconomiam mirificè dispensabatur, ut non statim,

aut continuo advenirent Magi, Gentium Primitiæ, sed decurso temporis spatio, quia non statim Gentibus mysteria Dei, sed rejectis demum Iudæis erant annuncianda. Vicinitatem Iudæis, rectè Leo, & Longinquitatem Gentibus

Leo Hom. 1. de Epiph. adscribebat. *Exinde enim nos, in æternam Hæreditatem cepimus introire. Exinde nobis Christum Loquentia Scripturarum arcana patuerunt: & veritas, quam Iudæorum obcæcatio non recepit, omnibus Nationibus Lumen suum invexit.*

86 Chrysostomum sequitur Theophylactus. *Stella, antequā natus esset Dominus apparuerat Magis, quoniā multum temporis in iter insumpturi erant: ideo multo ante apparuit stella.* Ubi verbis utitur Chrysostomianis. Huc etiam recentiores Græci inclinant, Chrysostomum, ut ubique solent, authorem sequuti. Quibus consensum adhibet Author Sermonis 35. de Tempore: & Homil. 1. inter XXVII. homil. qui dicitur Augustinus; *Paucis diebus à Nativitate transactis, Magi advenerunt, in Cælo videntes ignotissimam stellam, non ante paucos dies, sed ante ferme biennium, sicut inquirenti Herodi patefecerunt.* Ita ille: nimirum quoniam arbitrabatur, duodecimo die advenisse Magos, & Christum in speluncâ deprehensum adorasse: quod nullo modo fieri potuisse docuimus.

87 Rectius omnino Christoferus à Castro censuit, edito in Lucem Infante, à Virgine Maria, Herode regnante in Iudæâ, confestim versus eam Arabiæ partem, quæ inter Mesopotamiam & Palæstinam late patet, eximia stella in

Pa. 105. aëre visa est. Iustinus Martyr in Dial. cum Tryph. exponens illud Prophetæ, *Ecce vir, Oriens nomen ejus*, innuere videtur ideò inditum illi Nomen illud, propterea quod cum nasceretur, oriebatur nova in Cœlo stella. Καὶ ἄλλη δὲ γραφή φησιν. Ἰδοὺ ἀνὴρ, ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ. ἀνατείλαντος οὖν ἐν οὐρανῷ ἅμα τῷ γεννηθῆναι αὐτὸν ἀστέρος. Ait, simul ac nascebatur: in ipso ortu, exortam stellam. Origen. Homil. 3. in Num. ita loquitur; *Quando natus est Iesus, agnoverunt stellam: & intellexerunt adimpleri Prophetiam*: nempe, Balaami

Pa. 46. illam de stella à Iacobo exoriturâ. Et planissimè Lib. 1. con. Celsum, περὶ δὲ τοῦ ἐπὶ τῇ γενέσει τοῦ Ἰησοῦ ἀνατείλαντος προεφήτευσε Βαλαάμ. ait stellam exortam in ipsa Nativitate.

De Incarn. pa. 66. Cui astipulatur Athanasius, οὗτος ἐστιν, ὁ δὲ [illegible] ἀστέρα σημαίνειν

τὸν

τὴν τοῦ σώματος γένεσιν ποιήσας. Ἔλεγε γὰρ τὸν ἀπ᾽ οὐρανοῦ κατερχόμενον τὸν λόγον, ἐξ οὐρανοῦ καὶ τὴν σημασίαν ἔχειν. Et Euthymius Herodis curiositatem ita applicat, *Exactè perquisivit, & didicit tempus stellæ, quando scilicet iis apparuerit, ut inde tempus Nativitatis Christi numeravit; cogitavit enim Tunc proculdubio natum esse Christum, quando stella apparuerat.* S. Leo non aliter capiendus. *Noluit intra maternæ habitationis angustias Ortus sui latere primordia. Sed mox, ab omnibus voluit agnosci, qui dignatus est omnibus nasci. Tribus igitur Magis in regione Orientis stella novæ claritatis apparuit: Hoc est, in ipso nascendi Primordio; Hoc est, Mox, ubi in lucem edebatur.* Et S. Maximus Taurinensis Dominicæ Nativitatis ministram vocat stellam: quia, ut prius dixerat, Natum puerum de Cœlo testabatur.

Atque hæc sententia, ut communior, ita multo mihi videtur esse verisimilior: nimirum, ut signum esset stella, non nasciturì, sed jam nati Regis. Unde & Scriptura disertim vocat, *Stellam ejus*: Hoc est, Quæ nobis illius ortum & nativitatem indicavit. *Rectè dicunt ejus*, inquit Anselmus, *quia, licet omnes ab eodem Creatæ, ipsius essent; hæc tamen proprie Christi erat, quia illum modo natum nunciabat.* Nec rejicienda Chemnitii sententia de hoc loco. Existimo, sine impietate cogitari posse Gloriam illam Domini, quæ in agro Bethleemitico, Pastores plenâ luce circumfulsit, eodem tempore, à longè, tanquam stellulam in Oriente, Magis visam. Utrum verò illa Domini gloria, sive stella, à Magis visa sit supra Iudæam, an in ipsorum Patria, dubitatur. Haymo videtur existimasse, Magos in Oriente positos, stellam à longè, nimirum in Iudæâ, conspicuam, intuitos: cui favet opinioni & Procopius. Sed contra sentiunt cæteri penè omnes. Et rectè: Ait enim Euangelista: Εἴδομεν ἐν τῇ ἀνατολῇ. Vidimus stellam in Oriente. Et paulò post, Ecce stella, quam in Oriente viderant. Barradius, quasi conciliator, utramque opinionem sic componit: Verisimile est stellam supra Iudæam, & oppidum Bethleem, primum Magis in Oriente existentibus apparuisse: deinde verò ex Iudeæ, orientem usque, celeri motu ad illos vocandos evolasse. 88

Frustra autem fit per plura, quod fieri poterat per pauciora. 89

ora. Quid enim opus hac transmigratione? Miracula nunquam sunt sine justa quidem causa multiplicanda. Quodsi autem hunc motum non animadvertebant illi Magi, certe magis adhuc majorem in modum superfluis in re minimè necessaria studuisset Deus. Sin autem illum motum de Iudaicâ statione, observabant, proculdubio de Bethleem aliquid ipsis innotuerat, ante illam disquisitionem Hierosolymitanam, adeo ut minime fuisset illâ opus. Tertiò, non dicerent, Vidimus enim stellam ejus in Oriente: sed Vidimus stellam ejus de Iudæa se in Orientem transferentem. Ridicula autem est probatio, eo quod legatur apud Pagninum, *Incessit stella ex Iacob*: hoc est, è Iudæa promovit se in Orientem. Postquam apparuerat tunc primum visa stella, rerum cœlestium peritissimi, novitate ipsa multipliciter attoniti, ceperunt inter se, ut fieri solet, diligenti, sedulâ disquisitione de tanto miraculo sermones serere: causas, prognostica, eventus, cætera, perscrutari: & tandem, vel vaticinio edocti Balaamis: vel, quod aliis visum, Danielis quibusdam admonitionibus inducti: vel, quod potius arbitror, Angelico interventu & ἐπιφοιτήσει edocti, se ad iter Iudæam versus accingebant.

90 Sed an Duce & Ductore illâ stellâ? ita visum plerisque: usque ad Palæstinam, inquit Euthymius, stellæ ducatum habuerunt Magi. Quod ille mutuatus videtur à Chrysostomo, qui inter multa de stella disquisitione digna, proponit, τὴν μὲν γὰρ ἕως Παλαιστίνης ὁδὸν ἐφαίνετο χειραγωγοῦσα. ἐπειδὴ δὲ ἐπέβησαν Ἱεροσολύμων, ἔκρυψεν ἑαυτόν. Vult ergo stellam præivisse Magis, ab Oriente viæ ductorem, usque ad fines Palæstinæ; tum verò disparuisse: iterum verò, quod certum est, cum relictis Hierosolymis Bethleemum peterent, apparuisse. Chrysostomum Chrysologus sequebatur. *Ambulante Mago, stella ambulat. Sedente, stat. Dormiente, excubat.* Mihi magis Iansenii & Cajetani sententia probatur, qui non illam toto itinere Magos præcessisse putant, sed solummodo egressos Hierosolymis duxisse Bethleem. Ait enim Euangelista, *Ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos.* Viderant eam in Oriente, non itinere. Quod si per totum illud iter deduxisset eos, dicere debuerat, Ecce stella, quæ deduxerat de Oriente illos. Hæc autem locutio,

ſatis indicat, Nunc primum conſpectam ab iis ſtellam, poſtquam ſemel intuiti fuerant in Oriente.

Ordo igitur Hiſtoriæ videtur ſimpliciter iſte fuiſſe. In Oriente conſtitutis apparuit ſtella. Quam per Divinam Revelationem edocti cognoverunt eſſe illam ſtellam, indicem nati Regis Iudæorum, quam multis retro ſæculis vaticinatus erat Balaam, Magiæ Patriarcha & Myſtagogus, de Iacobo orituram. Regem autem illum ſibi quærendum, ac muneribus oblatis honorandum ſtatuerunt: atque ita comparatis omnibus, ad iter ſe, illud inſtitutum Iudæam verſus, accinxerunt, nuſquam intereà ſtella comparente, priuſquam Hieroſolymis egreſsi fuerant. Nec videtur admittendum, quod ponitur ab Authore imperfecti operis, cum aliquantulum ſtella duxiſſet Magos, prope Hieroſolymam abſcondita eſt ab iis, ut relicti à ſtella, cogerentur in Ieruſalem interrogare de Chriſto, ſimul & manifeſtare de illo. Sed hæc nequaquam pacem debent violare. 91

Nondum exhauſtæ ſunt de ſtella dubitationes, Barradius inquit. Rectè. Nam quemadmodum propoſitum eſt apud Chryſoſtomum, diſcendum eſt, Τίς ὁ ἀστὴρ καὶ ποταπός; καὶ εἰ τῶν πολλῶν εἷς; ἢ ξένος παρὰ τοὺς ἄλλους; καὶ εἰ φύσει ἀστὴρ, ἢ ὄψει μόνον; De qua tota Quæſtione vel præcipuis ſaltem ejus partibus, quid veteres ſtatuerint deſpiciemus ab Antiquiſſimis temporibus exorſi. 92

Ignatius imprimis in illâ ad Epheſios, Ἀστὴρ ἐν οὐρανῷ ἔλαμψεν ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ αὐτοῦ καὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ἀνεκλάλητον ἦν. *Stella in Cœlis coruſcabat* (ita verto: nam Interpretibus non eſt fidendum.) *Splendore ſuper omnes, quæ prius erant, ſtellas. Erat ejus ſplendor ineffabilis, & ſtuporem intuentibus illum incutiebat.* Cætera porro omnia aſtra, unà cum Sole atque Luna, tanquam chorus, hanc ſtellam ambiebant. Illa autem claritate, longè illas omnes exuperabat, conturbabatque (ſcilicet diſquirentes) unde illi hæc viſa novitas competeret. Iuſtin Martyr in Cælo fulſiſſe narrat: Non ergo in aëre: non ut Cometam. Ἐξ ἀστέρος τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ φανέντος ἐγνωκέναι ὅτι βασιλεὺς γεγέννηται. Quam vocem οὐρανοῦ, cum ſit magni momenti, omiſerant Interpretes apud Ignatiũ. In Eclogis Theodoti apud Clementem, διὰ τοῦτο ἀνέτειλε 93

ξενὸς ἀστὴρ καὶ καινός, καταλύων τὴν πάλαι ἀστροθεσίαν τῷ φωτὶ καινῷ καὶ κοσμικῷ λαμπόμενος, ὁ καινὰς ὁδοὺς καὶ σωτηρίους τρεπόμενος.

94 Origenes Lib. I. c. Celsum. *Stellam, quæ in Oriente visa est, novam fuisse arbitramur: nec ulli, è notis istis similem, quæ vel in firmamento sunt, vel in Orbibus inferioribus: sed ejus generis, quales Cometæ visuntur temporanei* (hoc est, certis temporibus) *Docides, Pogoniæ, Pothi. Quam sententiã nos sic astruimus. Observatum est, quoties res magnæ, insignesque mutationes fiunt in terris, existere ejusmodi stellas, significantes aut translationes regnorum, aut bella: aut quicquid potest apud homines contingere, ad commovendas res terrenas validum. Legimus autem in Chæremonis Stoïci Commentario, quem de Cometis scripsit, quomodo interdum res bonas futuras, exorti Cometæ præsignavere, idque declarat is exemplis petitis ab Historiâ. Ergo si ad regnorum innovationes, aliosque insignes casus, terris, stella quæ vocatur Crinita, exoritur; aliudve sydus simile: quid mirum si id factum fuerit in Nativitate renovaturi humanum genus, & introducturi doctrinam Iudæis, Græcis & Barbarorum plerisque communem? Equidem dicerem de Cometis quidem, nullam Prophetiam ferri: nimirum quod, hoc vel illo regnante, hoc vel illo tempore, talis Cometa exorietur. De hâc verò stellâ, quæ Iesu nascente orta est, prophetasse Balaamum illis verbis, quæ per Moysin scriptis suis inserta sunt, Exorietur stella de Iacob, & exurget homo de Israel. Quod si velim illa sub examinatione reducere, quæ de Magis & stella in Nativitate Iesu per eos visa perscripta esset, aliter apud Græcos, apud Iudæos aliter institnam narrationem. Græcis edicerem, Magos quidem, qui cum Dæmonibus habent commercium, eosque ad artes suas atque operationes invocare solent, tantisper id agere dum vis quæpiam divinior, ac potentior his, qui per incantationes invocantur, interveniat ac nominetur: quod si divinior illa superveniat, destruuntur operationes dæmonum non valentium obtueri Lucem Divinam. Iccirco verosimile est in Nativitate Iesu, quando multitudo militiæ cœlestis, sicut authori Lucæ credimus, Laudavit Deum, dicens, Gloria in excelsis Deo, &c. Dæmonas, eâ de causâ debilitatos, obtorpuisse deprehensis eorum præstygiis, efficaciâq; destructâ, non solùm adventantibus ad proxima Terræ loca Angelis, verum etiam agente id Iesu animâ, & ea quæ in ipso est, Divinitate. Cumq;*

Mutantes regna Cometæ.

Magi

operarentur solitis incantationibus, non vulgarem hujus casus causam rati scrutabantur: visoque in cœlis prodigio, voluerunt, quod per id significabatur, videre. Itaque cum haberent, ut opinor, Balaami prophetias, quarum & Moyses meminit, mentionem illius faciens, tanquam hujus artis peritissimi, invento ibidem de stella oraculo, conjectaverunt, Illum, qui cum stella pronunciatus est, hominem in vitam advenisse, conceptaque opinione de illo, potentiorem esse omnibus dæmoniis ac spectris familiaribus, decreverunt eum adorare. Hactenus Origenes.

Marcellus Ancyranus apud Eusebium, Lib. 2. pag. 48. nostræ editionis, unum de stellis ordinariis fuisse vult, ipsumque adeo Luciferum: & huc è Psalmis illud trahit, *Ante Luciferum genui Te.* Deinceps conatur probare, quod illud *De utero, ante Luciferum genui Te*, de Carne Servatoris intelligendum. Loquitur autem Marcellus ad hunc modum: *Quocirca, cum à Davide nominetur illa stella Lucifer, quæ diem designat appropinquare, non est ulterius disquirendum quis ille Lucifer sit, qui intelligitur. Erat enim & stella illa tunc apparens, cum Diem & afferret & indicaret Magis. Ut sit inde manifestum, illud, Ante Luciferum genui Te, usurpatum Deo Omnipotenti, de Verbo illo, quod nascebatur, cum carne humana, per virginem, id ipsum attestante Euangelista, Primum de virgine Dominum nostrum generatum;* ὕστερον δὲ τὸν ἀστέρα φανῆναι. & deinceps, ortum fuisse Luciferum, qui diem indicaret. 95

Grægor. Nyssenus Orat. de Christi Nativitate. *Vides ab illo* (Balaamo) *genus ducentes Magos, juxta prædictionem Progenitoris sui, novæ stellæ ortum observantes. Quæ stella, præter naturam reliquarum stellarum, sola tum motus, tum status particeps fuit. Nam ex reliquis stellis, cum aliæ quidem penitùs in stabili atque erroris experti sphæra defixæ, atque immobilem statum sortitæ sint: aliæ verò nunquam moveri desinant, hæc & movetur, dum Magis dux itineris est, & consistit, dum locum indicat iisdem.* Gregorii germanus frater Basilius homilià ejusdem argumenti atque tituli. *Quandoquidem verò, motibus illi cœlestibus studebant, non frustrà inter cœlestes observationes suas, & illud prodigium contemplabantur, stellam vidilicet novam, ac minime usitatam, in Dominico natali effulgentem. Cujus stellæ ortum, nullus est, qui ad rationes Astrologicas exigere possit. Qui Genesim in mundum subintulerunt, ex syderum, quæ* 96

consistunt inspectione, hanc vel illam cœli syderumque schema & figuram, causam rerum & eventuum in vita contingentium assignare solent. Hic verò nulla ex illis stellis, quæ consistebant, Dominicam Nativitatem designabat, cum illa non ex aliarum numero foret. Quæ enim creabantur, ab initio rerum, vel omnino sunt immobiles, vel motum sortiuntur continuatum & perpetuum. Hæc autem, quæ apparuit, stella utraque conditione prædita videtur: nam & stabat, & movebatur. Stellæ prius productæ partim fixæ penitus, non moventur; partim deerrantes consistunt nunquam: stella hæc, cum utrunque obtinuerit, à cæteris diversa manifestè deprehenditur. Movebatur in Bethleem, ex Oriente. Consistebat autem super locum, ubi erat puer. Per hanc stellam excitati ab Oriente Magi, ductum illius secuti Hierosolymas advenerant. Ita enim vertendum est. Interpres cespitat, ut in plerisque.

97 Censuit ergo cum illis Basilius, qui stellam Magos versus Iudæam ambulantes toto itinere præivisse volunt, & disparuisse Hierosolymam ingressis. Hoc idem opinabatur Nazianzenus, Orat XL. φῶς τοῦ προδραμόντος (ita enim legendum, non προσδραμόντος) ἐπὶ Βηθλεὲμ, ὁ κάλλος (non ut in editis ἄλλως) ἵνα καὶ μάγους ὁδηγήσῃ, καὶ δορυφορήσῃ τὸ ὑπὲρ ἡμᾶς φῶς μεθ' ἡμῶν γενόμενον. & apertius adhuc, Orat 4. τοῦ δὲ ⊛ ἐπὶ Βηθλεὲμ δραμόντα, πρότερον, ἐκ τῆς ἑῴας ἀστέρα, ⊛ ὁδηγὸν τῶν σοφῶν μάγων καὶ προξενόν. Hujus frater Cæsarius, Dialogo 2. Interrog. 107. *Si nihil ad hominum nativitatem conferunt stellæ, neque possunt inde indagari, quæ nobis accidunt, quomodo in Christi Nativitate, exoriebatur stella, quæ Magis viæ ductor erat? Aut quomodo illi, regalem agnoscentes stellam, ad iter suscipiendum moti sunt; vel ad puerum adorandum per stellam deducti?* Cui Interrogationi sic respondet Cæsarius, *Quandoquidem Samaritæ ac Sadducæi Angelos existere negabant, quemadmodum Divinus Euangelista pronunciat, merito vocatur Angelus stella. Sed & cultum syderibus cœli impensum ad Christum trahens, à multiplicium Deorum errore reducendo, velut stellam, Angelum viæ ducem disponit, ad adorandum Christum. Non enim alia ullà re Magi, ad adorationem excitati sunt, quam ex opinione soliti sui cultus. Cum autem remissior & infirmior Magia facta fuisset, per Deificati hominis Nativitatem, qui stellas fundaverat, & ordinem ipsis observandum præscripserat, re intellecta,*

tellecta, errantes illi Chaldæi, confirmato ad venerandum animo, expiato errore, sua eunt sponte, tanquam Euangelistæ, & primi Præcones Gentium de Divini hominis adventu. Et paucis interjectis. *Quod vero non stella, sed intellectualis quædam & rationalis potestas fuerit ille Magorum Dux, ex ipsa discimus, ejus motu atque statione. Inter stellas enim, quæ motu perpetuo cientur, consistunt nunquam. Et quæ fixæ sunt, non moventur. Hæc autem, utrumque recipere videtur, ita ut nimirum & mobilis esset atque fixa: & se subduceret ab iis quos ducebat. Rursus autem apparens consisteret super antrum, in quo puer versabatur. Nam nisi per intermissionem apparuisset, non fuisset commota Hierosolyma ab interrogatione Magorum. Nisi intellectualis aliqua, & rationalis Potentia illa stella fuisset, non utique ejus, qui nascebatur, ministram se declarasset. Nunc autem, qui regibus mos est, vocat quidem & Præcedens Divinus hic cursor deducit ad regem Magos, postquam verò ad portam latioris plateæ venerint, vocatos, ad limina stare jubet usquedum adventum ipsorum regi significaverit: sicque deinceps ad ipsos reversus, ad tectum aureum, & ad regem intus sedentem, deducit. Videbatur ergo specie tenus stella, sed Angelus erat Gentium ille ductor.*

Hactenus Cæsareus, qui primus, quod sciam, Angelum fuisse arbitratur, quem deinceps alii secuti sunt. Theophylactus imprimis: *Ne talem putes stellam fuisse, qualem nos videmus, sed Divinam virtutem & Angelicam in figurâ syderis apparentem. Quòd autem Angelica virtus, illa fuerit stella, manifestum est ex eo, quod & per diem refulserit: & ad motum Magorum se commoverit: & ad quietem eorum, conquieverit.* Loquitur obscurius Euthymius, sed eò tamen, ut opinor, respiciens. *Stella non naturam, sed figuram duntaxat stellarum habuit. Et verè divina quædam inerat potentia, in hanc figuram transformata.* 98 *Stella Angelus.*

Sequuti sunt autem illi, ut in cæteris ferè, Chrysostomum, qui non φύσει, sed ὄψει stellam fuisse docet. οὐ τῶν πολλῶν ἦν, ὁ ἀστὴρ οὗτος ἦν. μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἀστὴρ (ὥς ἐμοίγε δοκεῖ) ἀλλὰ δύναμίς τις ἀόρατος εἰς ταύτην μετασχηματισθεῖσα τὴν ὄψιν. *Non enim erat hæc è numero stellarum, stella; imo, ut mihi quidem videtur, ne stella quidem, sed quædam invisibilis virtus, in speciem syderis formata. Atque hoc imprimis ab ipsius motu patet. Nulla enim stella eo modo & forma moveri solet: sed sive Solem,* 99

sive Lunam nominaveris, sive quodcunque de syderibus, ab Oriente ferri illa in Occidentem videmus. Sed de Septentrione in Meridiem hæc stella movebatur. Is est enim Persicæ regionis situs respectu Palæstinæ.

100 Secundò, hoc probari à Tempore potest. Neque enim de nocte apparebat, sed meridiante & splendente sole. Quam lucendi facultatem, non modo stellarum nulla, sed ne ipsa quidem Luna sortitur: quæ licet, multo clarius omnibus cæteris coruscet astris, continuo tamen ex ortu solis obscuratur. Ista autem stella, per illam, quam habebat, claritatem, etiam solis vel fulgentissimos radios superabat. Tertiò, liquet idem ab eo, quod apparuit & occultabatur, usque enim Palæstinam prævia prælucebat viam: Cum vero intrarent Hierosolymas, se occultabat. Demum vero, cum dimissi ab Herode, quem de causâ itineris docuerant, in viam se dare vellent, rursus semet ipsis manifestabat. Quod non est alicujus astri, sed virtutis cujusdam ratione præditæ. Neque enim propriam motionem servabat, sed cum illis gradiendum esset, unum gradiebatur: cum quiescendum, consistebat. Omnia, prout opus erat, dispensando, sicuti illa quondam in eremo nubis columna, quæ pro opportunitate eorum, Israeliticum exercitum, stare faciebat & ambulare. Quartò, id patet ulterius ab ipso manifestationis modo. Non enim in excelso cœlorum constituta, eum, qui quærebatur à Magis, indicabat locum, nec enim illi eo pacto illum invenissent, sed descensione facta, & aeris locum inferiorem obtinens, hoc effecit.

101 Hæc & alia Chrysostomus in 2. Math. To. 2. pa. 37. quibus similia habet sequenti, hoc est, VII. in idem Euangelium homilia. Author Libri de mirabilibus sacræ script.

To. 3. Lib. 3. Ca. 4. apud Augustin: *Nascente ergo illo puero, quem Israelitarum & Gentium Prophetæ utriusque populi Salvatorem fore prædixerant: Magi, de Terrâ Evilah, ducti stellâ, ad eum cum muneribus longo admodum itinere venerant. Qui oblatis muneribus, & adorato per tempus puero, reuersi sunt: non eâdem tamen viâ, quâ venerant: sed per aliam, ad patria loca remeare, moniti Divino famine curabant.* De hac autem stellâ, quòd ab Hierusalem pergentibus Magis, usque ad Bethleem dux itineris fuit, Euangelii dicta exponunt. Cæterum verò, qui de terrâ

terrâ sua, usque Hierusalem, hanc ducem sui itineris habuisse Magos autumant, ex Euangelicâ authoritate firmare non possunt. Quoniam Magi, in terrâ suâ cum essent, excellentem syderibus stellam videntes, Dei esse, & Regis, qui juxta Prophetias, tam ipsorum, quam Ecclesiasticas ex Israel nasceretur: seu ex propria ipsorum scientiâ, seu Angelica admonitione intelligentes, ad terram Israel venerunt, & ad Hierusalem, ubi totius Provinciæ principatus fuerat: venientes, de Rege nato, & pariter Deo, perquirunt. Unde inventis Israelitarum Oraculis Vatum, de eodem nato, ubi nascendi locum acciperet, monente subdolo sermone Rege, alacres pergunt. Egresique urbem, mox ducem ad Christum itineris stellam sequentes, deveniunt. De istâ vero stellâ dubitant, utrum stella simplex, an Angelus, an Spiritus sanctus accipiatur. Et si catholico sensui nihil repugnat, cum de singulis disputatum fuerit, arbitris majoribus elegendi liberam voluntatem, ingenioli nostri mensura concedet.

Qui Spiritum sanctum arbitrabantur, apud illum authorem ita disputant. *Qui sicut postmodum corporali specie Columbæ descendit super Iesum Dominum in Iordane, sic Gentes adoratrices stellæ specie deduxit ad cunabula Domini nascentis in carne. De quo spiritu Balaam astrologus per parabolam loquebatur: Orietur stella ex Iacob, rutilum scilicet Lumen spiritalis gratiæ Christi, quâ Nox Infidelitatis Gentium illuminatur. Sicut ergo in igne super Apostolos posteà in cænaculo Sion descendit, ita in specie stellæ ad Dominum Spiritus sanctus deduxit.* Hæc ille. Quæ leviora sunt, quam ut Spiritum fuisse sanctum persuadeant. Fortiora multò sunt, quibus stellam ordinariam non fuisse persuadet. *Si enim simpliciter stellam accipiendam esse quis maluerit, à cæteris stellis in hoc ducatu quomodo deviavit? Quarum ab initio condita, in firmamento Cæli constituta fuisse dignoscitur: sicut libri Geneseos authoritate manifestatur. Si ergo in firmamento Cæli maneret, inter Bethleem & Hierusalem Dux fieri ambulantibus quomodo posset? Et si per astra, sagittæ more, quamvis paulo lentiore cursu, propter sequentes pervolaret, assuetum in firmamento locum & cursum interim desereret: Quod nec majoribus quidem luminaribus accidisse scripturæ describunt, cum in signis, aut steterunt, aut reuersa sunt.* 102 *An Spiritus sanctus.*

Nisi

Nisi forte aërius ille ignis, qui tale ministerium accepit, propter similitudinem, sicut in multis diximus, stellæ vocabulum accepit: aut si Angelus, habitu stellæ (ita enim ad tertiam partem descendit) *hoc ministerium fecit, quod non repugnat, dum se Angeli, quando hominibus se ostendunt, in multos transformant habitus. Quomodo Moysi in Oreb Angelus de rubo, ignitâ facie loquebatur: Et velut miles armatus, Iosue filio Nun extra castra Galgalis ostenditur. Sicut currum, & equos igneos, ascensione Eliæ Angeli funguntur.*

103 Alias ibidem persequitur Angelorum apparitiones, sed quæ πρὸς ἔπος οὐδέν. Non enim de stellis testimonia loquuntur, ab illo allata: nedum de Angelis sub nomine, titulo, vel specie stellarum cognitis. Qui tamen astra, stellæ, sydera Cœli appellantur. Iob 38. 7. *Cum me laudarent astra matutina, & jubilarent omnes filii Dei.* Et XIV. Esaiæ, Diabolus per & in primævo suo statu constitutus adhuc, Luciferi elogio nominatur. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui mane oriebaris!* Ubi etiam commate 13. Astra Dei appellantur ordines Angelorum. Ita nihil novi vel inusitati dixerimus, si Angelum viæ Ducem, in figura stellæ, dicamus apparuisse, quod mihi maxime probandum videtur. Ludit omnino in re seriâ Haymo, cujus ista recitantur à Barradio, *Stella, postquam Magos ad Dominum duxit, desiit videri ab hominibus. Gregorius Turonensis Episcopus dicit, quod ceciderit in quendam puteum Bethleem, ubi potest modo videri ab iis, qui virgines sunt, in fundo putei illius. Iverunt illuc tres homines, unus virgo, duo non virgines: qui virgo erat, vidit stellam: reliqui non viderunt.* Hæc Haymo: sed frivola sunt censente Anselmo: imo plane ridicula, si non impia.

104 Ambrosius de stella, quæ fuerat, & cujus generis vel conditionis, nihil statuit: potius ad Christũ ipsum referre videtur, quẽ exoriturũ stellam de Iacob, vaticinabatur Balaam. *Stella ab his videtur*, ait ille in 2. Lucæ, *& ubi Herodes est, non videtur: ubi Christus est, rursus videtur: & viam demonstrat. Ergo stella hæc, via est, & via Christus: quia secundum Incarnationis mysterium Christus est stella. Orietur enim stella ex Jacob, & exurget homo ex Israel. Denique, ubi Christus, ibi stella est. Ipse enim est stella splendida & matutina: suâ igitur ipse luce se signat.* Beatus Leo & S. Maximus Taurinensis

nensis videntur existimasse novam fuisse stellam de novo creatam, in cœlesti aliqua regione. Maximus Homilia III. ita scribit. *Cum ipse Dominus noster, Lege Nativitatis humanæ, parvulus & infans apud Iudæam vagiret in cunis, lateret in pannis, magnificentiam tamen ejus universo orbi, mirabilis ab alto stella prodebat. Quis enim dubitat ipsam stellam lætiori luce & fulgentioribus radiis coruscasse, quæ cæli terræque lumen humanis oculis ingerebat: & necesse erat, ut stella hæc, à cæteris syderibus orbe clariore distaret, quæ annunciabat Christum, cujus Nativitas ab universis mortalibus differebat. Et novo quidem Sydere tunc micabat cælum, sed magis novo lumine mundus refulgebat. Quis hanc investigare miraculorum gloriam posset, quod pro remedio salutis nostræ, uno eodemque momento, Creatura lucebat in Cœlo, & Creator splendebat in Terris? Nec mirum, si Cœlorum Dominum Testimonium cœleste prosequitur. Aut cur nobis incredulum videatur, si Conditorem suum obsequens factura testatur? Et mirabatur quidem terra, quod novam stellam videret in Cœlo. Sed plus mirabatur cœlum, quod novum Solem videret in terra.*

Petrus Chrysologus sic meditatur. *Habere cepit stellam* 105
unam, totam qui fecit, habet, & continet creaturam. Aliquando videt Magus, qui habet stellam, non habetur à stellâ: nec ipse agitur cursu stellæ: sed ipse stellæ agit cursum, cujus per cœlum sic cursum dirigit, sic moderatur incessum, sic viam temperat, ut Magorum serviat & mittatur ad gressum. Nam ambulante Mago, stella ambulat: sedente Mago, stat stella: Mago dormiente, excubat. Sic sentit Magus, ut quibus viandi par conditio est, par sit necessitas serviendi. Et stellam jam non Deum credit, sed judicat esse conservam, quam cernit taliter, suis obsequiis mancipatam. Hoc ergo vult, Deum per stellæ manifestationem & ductum, id egisse, ut Magos Astrologiæ, & Idololatriæ addictos, ab utraque deduceret, & vanitatem utriusque doceret. Et huc illa ejusdem respiciunt. *Stellam ejus. Quæ accepit esse, non dedit. Stellam, cujus ortum tenebat auctor, non quæ ortum tenebat auctoris. Venientem, non à genesi, sed à genitore: mandato non fato: non à computatore, sed ab auctore: non quæ daret ortum, sed quæ sustineret occasum. Stellam, non legiferam, sed signiferam, ferentem, non dierum ordinem, sed noctium lumen. Stella hæc, ministra viæ, non vitæ. Comes Magorum,*

non cognata Christi: non Dominantis Domina, sed ancillula servorum. Et Serm. 156. *Apparuit stella, non volens, sed jussa: non cœli nutu, sed divinitatis impulsu: non lege syderum, sed novitate signorum: non cœli climate, sed virtute nascentis: non ab arte, sed à Deo: non Astrologi scientiâ, sed præscientia Conditoris: non Arithmetica ratione, sed sanctione Divinâ: supernâ procuratione, non curiositate Chaldæa: non arte magica, sed Judaicâ Prophetia. Sic ubi vidit Magus humanas periisse curas, suas defecisse artes, mundanæ sapientiæ exinanitos labores, obriguisse omniũ sectarum sudores: totius Philosophiæ thesauros esse vacuatos, fugisse Paganam noctem: opinionum nebulas concedisse: ipsas Dæmonum detulisse umbras: stellam, non ut Cometam incircumfuso crine, occultare quod nunciat, obscurare quod lucet, sic dicit. Fas est, ut & Te, novo radio, signifero lumine, splendore certo, radiare videam, illic natum regem, præter mundi legem, præter carnis ordinem, præter humanam monstres naturam. Sic deposito errore, sequitur, currit, pervenit, invenit, gaudet, procidit, adorat, quia non per stellam, non per artem, sed per Deum, Deum se invenisse humanâ miratur in carne.*

106 Hæc ille contra vanitates Astrologicas: & imprimis, nonnullorum impietatem, qui stellam ejus, ideo arbitrabantur dictam, quod Christi Nativitatem per Horoscopicas rationes contineret. *Putasne Chaldæos*, inquit, *syderum scrutatores, errantes per astra Magos, cœli negotia in tenebris noctium perquirentes, nascendi moriendique causas, stellarum cursibus ascribentes: bona malave hominum, de arbitrio Luminarium firmantes, Euangelista hodie ortum Christi absconditum sæculis, stellâ duce docuit invenisse? absit. Sic sentit mundus, sic Gentiles intelligunt, sic fallit species Lectionis: cæterum sermo Euangelicus, non humana loquitur, sed divina: non usitata, sed nova: non arte fallentia, sed veritate subnixa: non oculis alludentia, sed cordibus infixa: non conjecturis nutantia, sed authoritate firmata: à Deo venientia, non à fato: non collecta numeris, sed virtutibus acquisita.*

107 Atque hæc sunt ferè illa omnia, quæ in veterum Ecclesiasticorum scriptis commentariis de stella, Magorum Duce ad Christum, mihi lecta sunt; præter illa, quæ persequitur Prudentius, hymno in diem sacrum Epiphaniorum. Nam frivolum est illud, quod Homil. in Matth. 2. habet

habet author operis imperfecti ex Apocryphis quibusdam Seth. *Audivi*, inquiens, *aliquos referentes, de quadam scriptura, etsi non certa, tamē non destruente fidē, sed potius delectante. Quoniam erat quædā Gens sita in ipso principio Orientis, juxta Oceanum, apud quos ferebatur quædā scriptura inscripta nomine Seth, de apparitura hac stella ac muneribus offerendis, quæ per generationes studiosorū hominū patribus referentibus filiis suis habebatur deducta. Itaque expectabant hanc stellam duodecim: & si quis moriebatur, ex illis filius ejus, aut alius in ejus locum sufficiebatur. Dicebantur autem Magi linguâ eorum. Hi per singulos annos ascendebant post messem trituratoriam, in montem, qui vocatur lingua eorum Victorialis, habentem speluncam, ac fontibus, ac arboribus amœnissimum, expectantes semper, ne forte in generatione sua stella illa oriretur: donec apparuit iis, descendens super montem Victorialem, habens in se formam quasi pueri parvuli, & super se similitudinem Crucis, & locuta est iis, & docuit eos, & præcepit ut irēt in Iudæam. Proficiscentibus autem illis, per biennium præcedebat stella, & neque esca, neq; potus defecit in eorum peris.* Hæc ille. Nimirum talibus præstigiis, & fabulosis nugamentis illusit olim Diabolus Christianorum quorundam simplicitati.

De stellâ autem, ut rem totam expediamus, sive Angelus fuerat stellæ speciem indutus: sive stella noviter creata, 108
Hujus stellæ ab aliis differentia multiplex.
motore Angelo, differebat ab aliis multipliciter: Creatione, Materia, Loco, Motu, Fulgore, Duratione, Magnitudine. Sydæra cætera ab initio rerum creabantur: Hæc, ipsâ Christi Nativitatis nocte. Reliquæ stellæ materiam habent certam, suam, cælestem: hæc, vel aëream, vel Angelicam. Reliquæ in cœlo fulgent: hæc, in aere vicino visebatur. Illæ circularem servant motum, hæc rectum obtinuit. Illæ noctu fulgent, hæc etiam interdiu. Illæ perpetuæ sunt, hæc temporaria. Illæ terram Lunamque magnitudine superant, hæc minor erat: major tamen esse apparebat, quia terræ propinqua cernebatur. Atque ita, *Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda, in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab Oriente venerant Hierosolymam, dicentes, Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente, & venimus adorare eum.*

Profecti de sua patria Magi, sive tres fuerant, sive plu- 109

res, Iudæam recto itinere contendunt, nullo, ut opinor, viæ ductore sydere; quippè quod non erat opus, cum natum in Iudæa regem intelligerent, & ubi terrarum sita foret Palestina, scirent. Fines ingressi Palestinæ, regionis metropolin Hierosolymam adeunt. Persuasum enim habebant Herodi, & Iudæis, urbem regiam incolentibus, novi ipsorum Regis incunabula, & nativitatis locum, exploratum esse: atque adeo civitatem ipsam, de Nativitate Regis sui, gaudio exultaturam. Hanc ob causam intrepidè, ac sine ullo scrupulo, palam obvios quosvis interrogant, Ubi illum inveniemus, qui nuper Rex Iudæorum nascebatur? Erat hoc Iudæis novum & inauditum, ideoque, turbabatur, non tantum Herodes, qui cum imperio fuit: sed & universa cum illo Civitas Hierosolymarum. In his impletum est illud, ait Sanctus Maximus, quod Prophetico sermone, Esaiæ 52. prædictum est. *Quibus non est nunciatum, de eo videbunt: & qui non audierunt, intelligent. Ecce enim Chaldæus, cui neque annunciatum de Christo fuerat, neque audierat, ut vidit stellam Christi, adesse eum intellexit in stellâ. Quænam est autem, Iudæe, in pectore tuo mortiferæ obstinationis aversio, ut solus non audias, quod certi loquuntur. Apud Te virgo concepit, & virginis tuæ partum alienus agnoscit. Tibi salutem tuam Euangelicæ voces persuadere non possunt, & ad Christum tuum una Chaldæos stella perduxit.*

110 Ad hanc Magorum peregre adventantium, & alienigenarum interrogationem, turbatus est Rex Iudæorum Herodes. Turbatus est Herodes, ait idem S. regno, credo; metuens suo. Quod & verum est, & à Chrysostomo prius observatum. Ὁ μὲν Ἡρώδης εἰκότως, ἅτε βασιλεὺς ὤν, καὶ δεδοικὼς ὑπέρ τε αὐτοῦ καὶ τῶν παίδων. *Non est mirum, si Herodes turbabatur, cum regnum in Iudæâ obtineret; sui ipsius, & liberorum causa metuebat.* Τὰ δὲ Ἱεροσόλυμα τίνος ἕνεκεν. *Quid in causa fuit, ut Hierusalem quoque conturbaretur? Cum Regem, Servatorem, Benefactoremque, & Liberatorem futurum ipsis Prophetæ annunciarent, quorsum illi conturbabantur? Scilicet,* ait ille, *ab eadem ipsa perversitate animi, quâ Deum in parentibus aversabantur, & potius mallent olera prandere Ægyptiaca, quam deliciis Chanaan exaturari. Prædixerat Esaias,* quod nec illi ignorabant, *Puer natus est nobis,* & quæ sequuntur. *Et tamen*

men ad auditum conturbantur : nec de audito sedulo sciscitantur, οὐδὲ τοῖς μάγοις ἀκολουθοῦσι καὶ περιεργάζονται.

Sciscitatur Herodes, narrante ulterius Euangelista. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & Scribas populi sciscitabatur ab iis, ubi Christus nasceretur. *Putabat se, infœlix, regali solio detrudendum,* ait Hilarius Arelatensis. *Sed non est ita. Non enim ad hoc venerat Christus, ut alienam invaderet gloriam, sed ut suam donaret: non ut regnum terrestre præriperet, sed ut cœleste conferret: non venerat, ad dignitates rapiendas, sed ad injurias perferendas: non ut caput, ad gemmarum Diadema, sed ad spineam coronam præpararet: non ut super sceptra constitueretur magnificus, sed ut crucifigeretur illusus.* Hæc ille. Sed ista Herodes ignorabat. Terrenus rex de regno terreno metuebat: nec illo, legitimo, aut hæreditario: sed quod per vim intrusus occupaverat, & tyrannicè administraverat : & flagrantibus Iudæorum odiis, retinebat. Quid mirum igitur, si timuit saluti suæ ? metuit potestati, & sollicitus erat de nato, ut rebatur, successore. 111

Sed tumultuantes & turbatos Iudæos ita corripit, nec injuria, Chrysostomus. Ταραχθέντες οὐ ζητοῦσι τὸ συμβὰν ἰδεῖν, οὐδὲ τοῖς μάγοις ἀκολουθῆσαι καὶ περιεργάζεσθαι. οὕτως, ὁμοῦ καὶ φιλόνεικοι, καὶ ῥάθυμοι μάλιστα πάντων ἦσαν. δέον γὰρ αὐτοὺς καὶ ἐγκαλλωπίζεσθαι, ὅτι παρ' αὐτοῖς ὁ βασιλεὺς ἐτέχθη, καὶ τὴν Περσῶν εἵλκυσε χώραν, καὶ μέλλουσιν ἔχειν ἅπαντας ὑποχειρίους, ἅτε τῶν πραγμάτων ἐπὶ τὸ βέλτιον προελθόντων, καὶ ἀπὸ προοιμίων λαμπρᾶς οὕτω τῆς ἀρχῆς γενομένης, οὐδὲ ταύτῃ γίνονται ἀμείνους. καὶ τοι ἄρτι τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ἐκεῖθεν ἀπαλλαγέντες, καὶ εἰκὸς ἦν αὐτοὺς ἐννοεῖν, εἰ καὶ μηδὲν τῶν ἀπορρήτων, καὶ ὑψηλῶν ᾔδεισαν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν παρόντων γοῦν ἐψηφίσαντο μόνον, ὅτι εἰ τεχθέντα οὕτω τρέμουσιν ἡμῶν τὸν βασιλέα, πολλῷ μᾶλλον αὐξηθέντα φοβηθήσονται καὶ ὑπακούσουσι καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἔσται λαμπρότερα τὰ ἡμέτερα. Ἀλλ' οὐδὲν τούτων αὐτοὺς διεγείρει. τοσαύτη ἦν αὐτῶν ἡ νωθεία, μετὰ ταύτης δὲ καὶ ἡ βασκανία. Conturbati, non tamen inquirunt, quid acciderat, nec illud cognoscere: sed nec Magos præeuntes sequi, vel curiose de iis satagere, Adeo omnium mortalium perversissimi erant, & ignavissimi. Certè par fuit ut gloriarentur, apud ipsos natum esse regem, qui regionem Persarum ad suas partes attraheret ; & omnes mortales sibi subjectos esset habiturus. Cumq; in melius multo res succederet, quorum principium tam 112

§ 11

illustribus proœmiis suffulciebantur, nihilo tamen inde meliores fiebant. Certe erant hoc pacto de captivitate liberandi & intelligere ipsos probabile fuit, utcunque nihil secretius, nihil profundius dictum intelligerent, tamen è præsenti rerum statu, conjectari poterant, solo. Quod si modo natum nostrũ regem, adeo metuunt, illũ certè multo magis adultum timebunt, illique exhibebunt obedientiam. Atque ita rerum nostrarum status multo erit illustrior, quam est Barbarorum. Sed horum nihil planè illos erexit, tantâ vecordia laborabant, & tanta quoque invidia percellebantur. Ita declamat Chrysostomus, in Iudæorum duritiem, stuporem, & invidiam. Quanquam, quod attingit de invidiâ, videtur haud in populum adhuc convenire, utcunque de Herode, & Herodianis verum esse potuit.

113 Verisimile autem est Magos, non tantum palam & passim, apud Hierosolymitas hanc quæstionem proposuisse, *Vbi est ille, qui natus est Rex Iudæorum*? sed & ipsam aulam imprimis, adeuntes, Herodi in faciem edixisse, natum esse Regem Iudæorum, quem ut viderent, & adorarent vehementer cupiebant. Ubi enim Regem potius quærerent, secundum humanam dispensationem quam in aulâ Regiâ, inter proceres? Ille tamen iis incognitus erat, nec de ipso quicquam inaudiverant: imo ne cogitabant quidem, præsenti rerum statu, & principatu contenti. Herodes autem, auditâ Magorum narratione, & rationem simul, ab Indice nativitatis, *Vidimus enim stellam ejus in Oriente*, apud animum ipsius ponderans, valdè turbatus, Concilium convocat Sacerdotale, & quæstionem illam, quam rectè Theologicam, Barradius appellat, è scripturis discutiendam & solvendam, proponit, Ubi Christus, vel Messias nasci debeat? Natum fuisse, docent Magi: Ubi natus, ignorabant: quærunt igitur, Ubi est? Intelligere cupiunt, ut adorent: quærit & Herodes, Ubi nascebatur: non ut adoret, sed interficiat, & spem præcideret successionis.

114 Probabile est Herodem Prophetarum oracula de Messia, saltem per rumorem vulgi, intellexisse. Quam magnifica de Messia, & gloriosa Iudæi sibi persuadebant, noverat. Gentis illius ingenium, atque insitam pervicaciam,

multorum

multorum annorum experientiâ, multarum cladium documentis, noverat. Præfractos, rebelles, omni modo reluctantes externo alienigenæ, qualis ipse fuit, imperio, intelligebat: facile ituros in arma cogitabat: cœlum terris permisturos, si Rex ille, quem expectabant, natus, adolesceret, & ad libertatem recuperandam amissam induceret: de se, suis rebus, regno, successione actum esse intelligebat. Turbatus ergo vehementer, concilium cogit, summæ rerum consulturus: Et non apud Magos, sed in Synodo proponit illud ζήτημα, ubi Messias nasci debuit, Magis privatim imperititurus: quorum quæstioni, cum non posset ipse satisfacere, per peritos in Lege, & Prophetarum intelligentes edoctus respondet: è Prophetia Micheæ, quemadmodum Scribæ, periti in Lege, præiverant, in Bethleem Iudæ. Sic enim, suggerebant Scribæ, scriptum extat Micheæ V. *Et Tu Bethleem terræ Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda; ex Te enim mihi exiit Dux, qui reget populum meum Israel.* Cujus loci grammaticales expositiones Interpretibus relinquo.

Accepto Scribarum responso Herodes, Clam ad se vo- 115
catis & admissis Magis, quæstioni imprimis satisfacit, de Loco Nativitatis. Esse illum nempe Bethleem, cunabulis Messiæ destinatum. Huc, inquit, profecti, Interrogate de puero diligenter; inventum, prout cupitis, adorate, & postquam omnia perfeceritis, quæ vobis videbuntur, me reversi, facite certiorem, ut & ego, eò veniens, adorem illum. Hæc ille, cædem & interitum machinatus. Magi autem, quippè viri probi, alios sui similes arbitrati, & nihil sinistri suspicati, abeunt. Est hæc Chrysostomi observatio. Οἱ δὲ Μάγοι τούτων οὐδὲν συνιδόντες ὑπὸ πολλῆς εὐλαβείας ἀπέρχονται τούτων οὐδὲν ὑφορώμενοι, ἀλλ' ἐκ τῶν καθ' ἑαυτοὺς, καὶ τὰ τῶν ἄλλων στοχαζόμενοι ἅπαντα. Quocirca illi, cum Regis mandata accepissent, se in viam Bethleemum versus dant & Hierosolymis soli, incomitati, abiere. Et ecce stella, quam viderant in Oriente, antecedebat eos, usquedum veniens, staret suprà, ubi erat puer. Non, ut in Oriente apparuit tantum, sed viæ ducem se, & anteambulonem præbuit: ubi, non tantum admirandam, sed & benignissimam Dei dispensationem observant; Hoc enim ideo factum volunt, ne paupertate

pertate & humilitate offensi, scandalum paterentur. Consistente autem supra domum stellâ, facile poterant intelligere, intus esse illum, quem quærebant.

116 *Videntes ergo stellam, gavisi sunt gaudio magno valde*: ex insperata illa oblatâ manuductione. Et intrantes domum, invenerunt puerum cum Mariâ matre ejus. Destitutum omni regio apparatu & satellitio: quin, quod videtur, famulatu. Sola in ædibus erat mater: Iosephus aberat, rebus suis intentus & negotiis. Id enim videtur insinuare Textus, in quo signanter legitur, *Invenerunt puerum cum matre suâ*. In domo scilicet, hoc est, ædibus conductitiis: non in spelunca, non in stabulo, non in præsepi. Neque enim, ut ostendimus, post dies XII. advenerunt Magi, sed elapso demum anno: ideò, qui sedes Bethleemi fixerant Iosephus & Maria, conduxerunt sibi ædiculam habitationi, in qua venerabantur inventum Magi.

117 Ita enim sequitur in Historiâ sacrâ, *Procidentes, adoraverunt eum. Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, thus, & myrrham.* Ἀλλὰ τί τὸ πεῖσαν αὐτοὺς προσκυνῆσαι; οὔτε γὰρ ἡ παρθένος ἐπίσημος ἦν, οὔτε ἡ οἰκία περιφανής, οὔτε ἄλλο τι τῶν ὁρωμένων ἱκανὸν ἦν ἐκπλῆξαι καὶ ἐπισπάσασθαι. *Quid autem erat*, Chrysostomus inquit, *illud, quod, ut adorarent eum, illos inducebat? non enim conspicua fuit virgo, non domus illustris aut splendida: sed nec aliquid aliud intuebantur, quod eos vel induceret, vel admiratione ulla procelleret.* Sed videre licet, inquit Bernardus, quam oculata sit fides, quam Lynceos habet oculos: cognoscit Dei filium lactantem: cognoscit in ligno pendentem: cognoscit morientem: siquidem Latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt: ille clavis transfixum, isti pannis involutum. Ita magna est fides & prævalet.

118 *Munera Magorum.* Munera quod offerant, de consuetudine Persicâ & Orientali faciunt. Neque enim fas erat apud Persas (quod & hodie etiamnum apud Turcas obtinet) Regem sine muneribus adire. Quæ duplicia fuerant, extraordinaria, & ordinaria. Hæc autem quotannis pendebantur voluntarie. Nam ante Darium Hystaspis, nulla apud Persas tributa Provinciis imponebantur, quod testatur Herodotus, Libro III. Et ab hac antiquissimâ consuetudine sunt illa

quæ

quæ narrantur in sacris literis. Gen. 43. 11. Jacob missurus filios in Ægyptum ad frumentum coëmendum, qui coram Josepho regis locum tenente sisti debebant: ait, *Si sic necesse est, facite quod vultis, sumite de optimis terræ fructibus in vasis vestris, & deferte viro munera, modicum resinæ, & mellis, & storacis, stactes, & terebinthi, & amygdalorum.* Et v. 25. *Illi verò parabant munera, donec ingrederetur Joseph ad meridiem.* Ità quoque Regina Saba Salomonem aditura, ingressa est Jerusalem multo cùm comitatu, & divitiis, & Camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretiosas, 3 *Reg.* 10. 2. Sic & Abigail Davidem aditura, viro suo Nabal infensum, & infestum: *Tulit ducentos panes, & duos utres vini, & quinque arietes coctos, & quinque sata polentæ, & centum ligaturas uvæ passæ, & ducentas massas caricarum; & posuit super asinos*, 1 Sam. 25. Quæ & Davidem sic alloquitur: *Suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi Domino meo, & da pueris qui sequuntur Te.* Neque aliter Jacob de Mesopotamia redux, Esauo fratri occurrebat. Benevolentiam quippè, famulitium, obsequium suum per ejusmodi munera testata facere volebant, & majores, ac superiores ergà se placatiores reddere, vel demereri.

Hanc vetustam & Gentilitiam consuetudinem obser- 119
vantes Magi, ad Christum Dominum, Regem Judæorum admissi, *apertis, thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurũ, thus, myrrham*; de quibus multa, multipliciter antiqui Patres, quorum nos vestigiis insistimus, cõmentantur. *Matthæus Magos ab Oriente venientes* (ait Irenæus) *dixisse refert, vidimus stellam ejus in oriente, & venimus adorare eum: deductosq; à stellâ in domum Joseph ad Emanuel, per ea, quæ obtulerunt munera, ostendisse quis erat qui adorabatur. Myrrha quidem, quòd ipse erat, qui pro mortali humano genere moreretur & sepeliretur. Aurum verò, quoniam Rex, cujus regni finis non est. Thus verò, quoniam Deus, qui & notus in Judæâ factus est, & manifestus iis qui non quærebant eum.* Tertullianus huc refert illud Esaiæ vaticinium, *Priusquam agnoscat vocare puerum patrem aut matrem, accipiet virtutem Damasci, ac spolia Samariæ adversus Regem Assyriorum. Hoc est mirabile signum, servate modum artis, & quærite sensum prædicationis.*

Lib. 3. c. 10.

Con. Judæos cap. 9.

cationis. Imò reddite veritati quæ credere non vultis, & tam intelligitur Prophetia, quàm renunciatur expuncta. Accepit Christus Infans virtutem Damasci, & spolia Samariæ. Maneant enim Orientales illi Magi infantiam Christi, ut regem auro, thure, & myrrhâ remunerantes, & accepit Infans virtutem Damasci sine prælio & armis. Nam præterquam quod omnibus notum est, Orientis virtutem, id est vires, auro, & odoribus pollere solitam, certè est creatoris, & ex divinis Scripturis virtutem quoque cæterarum Gentium aurum constituere. Syriæ virtutem Christus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet, & odores.

120 Justinus autem Martyr, quem in parte exscripsit Tertullianus, aliter spolia & virtutem interpretatur: Magos nempè ipsos ab Idololatriâ jam tum traductos ad veri Dei cognitionem. Ut minùs rectè Justini testimonium ad hæc Magorum munera adhibuerint Castrius atq; alii. Origenes lib. 1 c. Celsum. *Venerunt in Judæam, docti jam natum esse regem quendam, cæterum ignari cujusnam regni,* (at hoc videtur falsum, cùm inquirant ubi est, qui natus est Rex Judæorum) *aut ubinam Natalium ejus sit locus, ferentes dona composita, ut sic dicam, ex mortali & Deo. Aurum in signum potestatis regiæ: ut morituro, myrrham: ut Deo, thus.* Author de Cardinalibus Christi operibus. *Ecce alienigenæ, à fluminibus Æthiopiæ, ad parvulum Christum supplices veniunt, & filii dispersorum deferunt munera. Quia neminem in conspectu Dei apparere vacuum antiqua lex edocet, Primitiæ Gentium sacramentalia munera proferunt de thesauris, & Domino aurum & odoramenta præsentant, profitentes, ex ratione munerum, de eo quem adorabant, quid crederent, quid sentirent. In auro regem: in thure sacerdotem: in myrrhâ incorruptibilem profitentur.* Ità differt aliquantulum in applicatione munerum ab Irenæo: quemadmodum ab illo differt Nazianzenus, μετὰ μάγων δωροφόρησον, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν, ὡς βασιλεῖ, ὡς θεῷ, καὶ ὡς διὰ σὲ νεκρῷ. Chrysostomus de auro tacet, thus & myrrham tanquam Deo oblata docet.

121 Latini Patres hæc aliquanto diffusiùs prosequuntur. B. Ambrosius, in fine Comment. ad 3. Lucæ, Exuvias fuisse Idolorum dicit, & illis detractas, Christo oblatas. *Hîc*

Hic enim est puer, inquit, *cujus incunabula Magi spoliis Orientalibus retulerunt. Quia gens ante Christum incredula, de exuviis Idolorum, mutatâ jam fide, manubias obtulit Dominô triumphales*. & alibi: *Qui spolia Samariæ à Magis accipiens, Homo, Rex, & Deus comprobatus est*. Et de viduis, Tom. 4. *Thesaurus tuus intellectus bonus: qualis ille thesaurus fuit, de quo Magorum viri Aurum, Thus, Myrrham, cum adorarent Dominum, protulerunt. Auro, regis potentiam declarantes: Deum thure venerantes: Myrrhâ, resurrectionem corporum confitentes*. & de Fide ad Gratian. lib. 1. cap. 2. *Unum Deum Magi crediderunt, & aurum, thus, myrrham, supplices ad Christi incunabula detulerunt. Auro regem fatentes, at Deum thure venerantes: Thesaurus enim Regni: sacrificium Dei est: Myrrha est, sepulturæ*. Et Homil. 1. in Epiphan. *Illi Magi tres Reges esse dicuntur, & tria munera, hoc est, Aurum, Thus, & Myrrham, obtulerunt: quoniam verum Deum, & Regem, & verum Hominem in carne mortali apparuisse cognoverunt*.

Hieronym. Comment. in Psal. 44. *In muneribus vultum tuum deprecabuntur*, huc refert. *Istæ recondentes thesauros suos, de corde te mundo requirunt, quia ubi sunt thesauri eorum, ibi erit & cor eorum. Fecerunt hoc Magi, qui cum Thure & Myrrhâ, & Auro venerunt: qui non tantùm verbis, sed & muneribus adoraverunt Christum*. Augustinus in Homil. de Epiphan. sic scribit, & meditatur, Homil. 1. *Ipsi Magi, qui ad illa cœlestis pueri veneranda incunabula, stellæ indicio pervenerunt, quid aliud expresserunt in illis muneribus, nisi fidem nostram? In eo enim, quòd Tria offeruntur, Trinitas intelligitur. In eo quòd Tres sunt, & singuli singula offerunt, in Trinitate unitas declaratur: Per Aurum Rex ostenditur; Deus in Thure agnoscitur; per Myrrham, quæ condiendis est apta corporibus, sepultura crucifigendi hominis prædicatur*. Beatus Leo, Homil. 1. in Epiph. *Sacramentum fidei suæ intelligentiæque manifestant; quod cordibus credunt, muneribus protestantur: Thus Deo, Myrrham homini, Aurum offerunt Regi, scienter Divinam humanamque naturam in unitate venerantes*. Et serm. 3. *Denique, officium suum cum religione disponunt, & his se instruunt donis, ut adoraturi unum tria se simul credidisse demonstrent. Auro honorantes personam regiam:* 122

myrrhâ humanam, thure Divinam. Petrus Chryſol. ſerm. 158. *Aurum Regi, Thus Deo, Morituro Myrrham, Dominicæ devotioni offerunt, ſcientiæ theſauros maximos in poſterum credituris.* Et ſerm. 159. *Nos Fidei thus longinquæ regionis, Nos proximæ confeſſionis myrrham boni odoris, nos ſuaveolentia dona Charitatis; tria namque iſta offerimus, quando Chriſtum, & Regem, & Dominum, & Hominem veneramur.* Et ſer. 160. *Jamque videns credere ſe, & non diſcutere, myſticis muneribus confitetur, thure Deum, auro Regem, myrrhâ eſſe moriturum. Thure Deum, auro Regem, ut eum diviti placaret obſequio, quem curioſo & importuno inceſſerat, & offenderat inſtituto.*

Poſtremò, S. Maximus, Homil. 3. *Auro oſtenditur captivitatis noſtræ pretioſa redemptio: in thure autem, & Dæmoniorum ſuperſtitio ceſſatura, & futurus veræ religionis cultus aperitur. In myrrhâ, quâ exanima ſolent corpora conſervari, præfiguratur carnis noſtræ reparatio, & reſurrectio mortuorum.*

123 Hactenus quidem Sancti Patres allegoricam in Magorum donis intentionem Spiritus Sancti ſequuntur: quorum veſtigiis inſiſtentes alii, per aurum, veram fidem offerendam nobis eſſe ſtatuerunt; per thus, ardentem orationem; per myrrham carnis mortificationem intelligunt. Alii triplicem Scripturæ ſenſum advocant, Hiſtoricum, Moralem, Allegoricum. Alii Logicam, Phyſicam, Ethicam, cæteras artes, & literas, ut vocant, ſæculares debere à nobis Deo, & divinis myſteriis inſervitura offerri. Quibus omnibus poſitis, & admiſſis, illud imprimis hinc deducendum & hic ſtatuendum videtur; Deum voluiſſe Beatæ Mariæ & Joſepho de viatico proſpicere abundantiùs, & providere, cùm continuò, quod adhuc tamen ignorabant, ſecedendum ipſis eſſet in Ægyptum. Aurum enim & auro venalia, thus, ac myrrha, itineris expenſas faciles faciebant. Hanc optimam omninò rationem ſolus, quod ſciam, Bernardus attigit: quam frivolis ratiunculis impetiit Maldonatus.

124 Quid egerint deinceps Magi, quamdiu hæſerint Bethleemi, Euangeliſta tacet. Illud probabile eſt, multis cum Maria & Joſepho egiſſe, de hoc tanto myſterio, &

ſingula

singula diligentèr de puero sciscitatos: revelationes Divinitùs factas in Conceptione & Nativitate intellexisse. Verisimilè etiam est, non ibidem hæsisse per dies aliquot, sed fortassis postridie abitum adornâsse, ne Herodis diligentiæ & sedulitati obnoxii essent. Hoc certum est, ibidem illâ nocte perstitisse, & domum demum revertisse aliâ viâ quam venerant. Illud enim insinuat, hoc ῥητῶς affirmat Evangelista, *Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in regionem suam.* Clam Herode, qui interea reversuros expectabat.

Hinc Epiphaniæ per Ecclesiam celebris est anniversaria solennitas: in Magis enim Gentium primitiæ Deo consecrabantur. Quocirca rectè in Annalibus reverendissimus Baronius, minimè prætereundum censuit, hunc Magorum adventum ad Christum, percelebri cultu Ecclesiam consuevisse celebrare, ac magnificentissimè colere, ut sanctorum Patrum ferè innumeræ eâ de re Homiliæ testantur. Adeò ut extorris prorsus à religione Christiana videretur, qui tantæ ejus diei celebritati non interfuisset. Piè nimirum, & verissimè. Erat enim insigne quoddam, ac tanquam character Christianis sacris initiati, celebritatibus Festorum annuis interesse. *Hic dies solennissimus* (ait B. Augustinus, serm. 7. in Epiph.) *debitâ sanctitate est factus Ecclesiæ.* Rationem reddidit serm. 2. *Illi erant primitiæ Gentium: nos populus Gentium. Nobis hoc lingua nunciavit Apostolorum: stella illis tanquam lingua cælorum. Indè cæpit, quod in universo mundo fructificaret. Nos itaque duos dies Nativitatis & Manifestationis Domini nostri, spiritali lætitiâ gratissimos habeamus.* 125 *Epiphaniæ Festum.*

Nec injuria censuit extorres esse illos à religione, qui tali solennitati interesse nolunt. Nam quod Homil. 4. ait idem, *Meritò istum diem nunquam nobiscum Hæretici Donatistæ celebrare voluerunt, quia nec unitatem amant, nec Orientali Ecclesiæ, ubi apparuit stella, communicant. Nos autem manifestationem Domini, quia Primitias Gentium delibavit, in unitate Gentium celebramus.* 126

Invidiosè verò dicitur, & Puritanismum redolet, quod aiunt, Baronium hujus festi celebrationem, quasi lapidem Lydium exhibere, ad quem quilibet Christianus exigatur. Baronii ῥῆσιν recitavimus: constat autem illum hac 127

hac notâ, de celebratione festorum anniversariâ, cum aliis illum orthodoxos, & verè Christianos, à Judæis, Paganis, & Schismaticis distinxisse; ut hodiè viri pii & moderati, à furiosorum reformationibus, & Catharorum puritanismis denotantur. Advocat huc illustre Juliani exemplum, nondum Apostatæ manifestarii, è Marcellini lib. 21. cujus verba sunt ista, præterita tamen à Baronio. *Utque omnes nullo impediente ad sui favorem illiceret, adhærere cultui Christiano fingebat, à quo jampridem occultè desciverat, arcanorum participibus paucis, aruspicinæ auguriisque intentus, & cæteris quæ Deorum semper fecere cultores. Et ut hæc interim celarentur, feriarum die, quem celebrantes mense Januario Christiani Epiphaniam dictitant, progressus in eorum Ecclesiam solenniter Numine adorato, discessit.* Miror virum doctissimum scripsisse, apud Ecclesiam primitivam hujus solennitatis nullum vestigium inveniri. Erat hoc ante annos mille & ter centum, quod relatum à Marcellino: refertur autem ità, ut non tum primùm institutum videatur in Ecclesia, sed potiùs ut de vetusta consuetudine. Certè Juliani ætas non pertingit ad tempora Apostolica, fortassis autem primitivæ Ecclesiæ tempora complectetur. Locutus est igitur Cardinalis, non, quod cavillantur, *secundum usum modernum*, sed usum, disciplinam, fidem primitivæ & vetustissimæ Ecclesiæ. Constat ante annos mille & ter centum Ecclesiam Festum Epiphaniam mense Januario celebrâsse, quodcunque tandem illud Festum fuit: nec nisi Patrum nostrorum memoriâ Festorum celebrationem in Ecclesia de superstitione, impietate, Paganismo, à Genevensium censoribus notatam, & Angliæ perturbatoribus Puritanis.

128 *De Epiphania variant sententiæ.* Dixi autem quodcunque tandem illud Festum fuit, quia versatur in quæstione, utrum Epiphania nomen adhibeatur propter stellam Magis apparentem, an propter manifestationem Domini Jesu Christi incarnati, nativitas dicatur, & intelligatur Epiphania. Bulengerus more suo ludit operam egregiè. Theophaniam, inquiens Gregorius Nazianzenus appellat diem natalis Domini. Quod nemini negatum, ut probet magno conatu, magnas nugas agit, & scrinia compilat, insignis ubique plagiarius, Casauboniana. Theophania & Epiphania, nec

nec re fortaſſis ſubjectâ; nec quoad nominis originem certè, idem ſonant. Theophania dicuntur, quod ἐφάνη θεὸς. ſed Ἐπιφάνια, Deum non includunt, meram deſignant apparentiam: utcunque Ἐπιφάνια, & Ἐπιφαίνεσθαι in frequentiori Eccleſiæ uſu, ad res divinas referuntur, ubi tamen Res Divinæ non ſunt Deus. Duo erunt hic igitur diſquirenda. Primum, an vox illa Epiphania, quatenùs diem in Eccleſia feſtum jam olim denotabat, ad natalem Chriſti relata reperiatur. Tum, ſi detur illud, in ſecundis, utrùm priùs in Eccleſia natalem Chriſti, an ſtellæ Ἐπίφανσιν, & Magorum adventum denotabat. Hic tuis jam Diatribis opus Bulengere; hic tuâ ſe jactare poterat πολυαναγνωσία. Certè Caſauboni ſententia perſpicuè patet. Epiphania priùs natalis Chriſti, tùm adventus Magorum dicebatur. Hanc ſuam ſententiam dupliciter confirmat; à nominis notatione primùm, tum ab uſu & authoritate: & pronunciat erraſſe in eo Baronium, qui putavit Epiphaniam fuiſſe primitus inſtitutam ad memoriam recolendam adventus Magorum cum potiùs in Eccleſia primitiva natalem Domini deſignaret.

Ἐπιφανείαν, ait, Græci Scriptores appellant Numinis ap- 129
paritionem quocunque tandem modò repreſentetur. Ἐπιφανίων autem appellationem è ritibus Paganorum, ut alia multa, pio vetuſtiorum propoſito, fuerat tranſlata in Eccleſiam. Et certè verum eſt, voces quaſdam ſolennes, & inſtituta quædam Paganorum, ad ſacra tranſlata Chriſtianorum, ſed non eodem fine, modo, menſurâ, ratione. Ἐπιφανείαν authores Græci, de Numinis apparitione uſurpabant. Certè & ante Homerum antiquiſsimum è doctis, vetuſtiſsimi Spiritus Sancti amanuenſes, apparitionum Dei plurimarum meminerunt: in quarum tamen commemoratione, ſemel tantùm, quòd obſervaverim, vocem ἐπιφάνεσθαι adhibuerunt ſeptuaginta Seniores, Deut. 33.2. Κύριος ἐν Σινὰ ἥκει καὶ ἐπέφανεν ἐκ Σεὶρ ἡμῖν, ſemper autem, & ubique aliàs ὀφθῆναι vocem uſurpant. Cùm autem Dei apparitiones illæ, nihil aliud eſſent, quam ut daret ille certum aliquod expreſsius argumentum præſentiæ ſuæ, quod verè obſervatur in exercitationibus, non debuit (opinor) vir doctiſſimus, veterem interpretem ſugillare, quaſi valdè inconcinnum tranſtuliſſet,

transtulisset, *suæ ostentionis evidentiam facere*: quod dixit scriptor Maccabaicus. 2.3.24. Επιφανείαν μεγάλην ἐποίησεν: præcipuè cum Επιφανείαι illi, apud Græcos authores classicos essent per figuras & formas corporales, in quibus Dii, φανερῶς, quod citatur è Diodoro, τὴν ἰδίαν Επιφανείαν faciebant.

130 Secundò, Pagani, qui realem & corporalem apparitionem admittebant, adeoque ostentionem, tamen vocis illius vim & energiam, non in tantas angustias compingebant, quin & ad alias extenderent illam rationes, per quas κοινωνία, quæ est præsentia, impertiebatur. Nam & ἐπιδημία & συγκατάβασις, & οἰκονομία Θεῦ, erant Dei ἐπιφανείαι: & ideò cum tam laxa sit & lata illa vox, non magis potest ab usu vocis decidi & concludi, natalem Christi diem, ab initio sic dictam, quàm diem aliam quamlibet, in qua per quascunque alias evidentias Divina præsentia, & numinis auxilium, aut κοινωνία ostendebantur.

131 Atque ita, cùm exactè, tùm etiam verè scriptum est, ab Eusebio in principio historiæ, Se ἀπὸ ἐνσάρκου Επιφανείας Servatoris, historiam illam suam derivare; eò quòd essent aliæ Επιφανείαι, apparitiones vel ostentiones, ab illa Dei in carne manifestati. Erat Christi natalis, Θεῦ Επιφανεία, erat etiam Θεῦ παρουσία; nemo tamen unquam hunc solennem diem παρουσίαν appellavit, sed rem per illum diem procuratam & repræsentatam, quod somniat in Diatriba Bulengerus. Nec unquam quis Epiphania, ad Natalem astrinxit: imò, vel duo, vel nemo illam appellationem natali accommodavit. Eusebius non usurpat Επιφανείαν ἀπολύτως, sed per ἔνσαρκου illam χαρακτηρίζει & distinguit; & prorsùs nego, quod tamen ab illo ponitur confidentèr, eruditissimo viro negativum illud ejus apothegma. In vetere Ecclesia Græca solennitatem illius diei, τὰ Επιφάνια esse dictam, non quo Magi advenerant, sed quo Filius Dei, assumpta humanâ carne, mortalibus se conspiciendum præbuit. Non enim sequitur, erant Επιφάνια, Natalitia: ergò tantùm Natalitia: ergò priùs Natalitia: hæc sunt ἀσύστατα & paralogismi, illius authoris indigni eruditione.

132 Ambrosius sermone 21. ubi ex Instituto declarat, quâ in re potissimùm Christi Divina virtus, per Humanam

nam præsentiam se repræsentaverat, ista habet. *In Epiphaniæ die hactenus à Domino, memorabilia facta esse commemorant: ut rogatus ad nuptias, aquæ substantiam, in vini speciem commutarit, ac liquorem fontium in meliorem usum suâ benedictione transtulerit; quo mirabili signo Divinitatis suæ, primam ille virtutem declaraverit.* Nonnullos verò, in eo die, à Johanne illum baptizatum in Jordane, testari; ejusque baptismi memoriam, hac Epiphaniæ celebritate, consignatam. Nusquam hic mentio Nativitatis, quam inter cæteras Diei solennitates, ubique commemorasset Ambrosius, si in vetusta Ecclesia de illa extitisset memoratio. Augustinus hæc commemorat, Orat. 1. de Epiph. & distinguit illam diem à Natalitiis, *Proximè*, inquiens, *fratres charissimi, Redemptionis nostræ celebravimus Sacramentum, quo Deus hominem cum infirmitatibus induit. Hodie verò illud colimus, quo se in homines Deus virtutibus declaravit; pro eo quod, in hâc die, sive quod in cælo stella ortus sui nuncium præbuit: sive quod in Cana Galileæ in convivio nuptiali aquam convertit in vinum: sive quod in Jordanis undis aquas ad reparationem humani generis sub Baptismo consecravit.* Addit autem adhuc ulterius, & aliud mysterium & memoriale, *sivê quod, de quinque panibus, quinque millia hominum satiavit. In quolibet horum salutis nostræ mysteria continentur & gaudia.* Paulinus post natalem immediate locat Epiphania. Nominis rationem triplicem assignat: nullam propter nativitatem eo die celebratam: imò distinguit a Nativitate, in Natali Fœlicis Nolani Nono, his carminibus de Nativitate. *Epiphania non natalia.*

Ut veneranda dies cunctis, quâ Virgine natus
Pro cunctis, hominem sumpsit Deus.

Et tum addit de nostro Festo hæc:

utque deinde
Qua puerum stellâ Duce, mystica dona ferentes
Dupliciter videre Magi, seu quâ magis Illum
Jordanis trepidans lavit tingente Johanne
Sacrantem cunctas recreandis Gentibus undas.
Sivè dies eadem magis illo sit sacra signo,
Quo primum Deus egit opus, cum flumine verso,
Permutavit aquas prædulcis nectare vini.

Isidorus quoque ab antiquioribus desumptum prodidit

dit tribus de causis solennitatem istam Epiphaniorum nomen invenisse. *Sivè quia tunc in Baptismo suo populis ostensus fuerat Christus : sivè quod eo die syderis ortu Magis sit proditus: sivè quod primo signo per aquam vino facto, multis sit manifestatus.* Nusquam inter manifestationes mentio aliqua Nativitatis.

133 Et certè per illum diem manifestatio fuit admodum tenuis. Iis qui propè, sed in Pastorum paupertate. Iis qui longè, sed in Magorum paucitate, licèt excellenti tamen dignitate: non eodem die, imò nec anno quo nascebatur. Venit ad proprios, & proprii illum non agnoverunt. De nocte per tenebras nascebatur, quia ad tenebras properabat; sed per Magos, infantia mediatoris Dei (quemadmodum loquitur B. Leo) & hominum, universo jam mundo declarabatur, cum adhuc exiguo detineretur oppidulo. Erat igitur hæc revera apparitio, vel ostentio, vel manifestatio. Atque ideò ser. 2. in Epiphaniam, idem pater festivitatem declarationis Christi profitetur. *Verbum enim caro factum, sic susceptionis nostræ temperavit exordia, ut natus Jesus credentibus esset tunc manifestus.* Chrysostomus igitur præcisè narrat, & negat Epiphaniorum titulum & nomen Natalitiorum festivitati esse adoptandum: neque positum fuisse in more Ecclesiæ ut Epiphania illud festum diceretur. Τινὸς ἕνεκεν, οὐχ ἡ ἡμέρα, καθ᾽ ἣν ἐτέχθη, ἀλλ᾽ ἡ ἡμέρα καθ᾽ ἣν ἐβαπτίσθη Ἐπιφάνεια λέγεται. Αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἡμέρα, καθ᾽ ἣν ἐβαπτίζετο καὶ τὴν τῶν ὑδάτων ἡγίασε φύσιν. *Cur non dies in quo nascebatur, sed ille dies in quo baptizabatur Epiphania diditur? iste enim dies ille est in quo baptizabatur, & naturam aquarum sanctificavit.* Cui quæstioni respondet, οὐχ ὅτε ἐτέχθη, τότε πᾶσιν ἐγένετο καταδήλος, ἀλλ᾽ ὅτε ἐβαπτίζετο. Ideò erat, *quod nequaquam tum cum nasceretur, sed cum baptizaretur manifestò apparebat omnibus.* Ad illum enim usque diem quàm maximam hominum partem, quis erat, latebat; id quod pluribus docet Orat. in sanctum Baptisma, ὁ χρυσοῤῥήμων. Ideò illo antiquior Nazianzenus cum Γενέθλια & Θεοφάνια, Natalem appellasset, Epiphaniæ nomen Baptismo adscripsit. Ἐφάνη Θεὸς ἀνθρώποις διὰ γεννήσεως, inquit Gregorius, ideo Festum illud appellat Θεοφάνια. In illa voce Θεὸς ἐφάνη. Nusquam autem in Ἐπιφάνια.

Conspirat

Conspirat ergò cum magistro suo Nazianzeno, Ambrosio, Paulino, Chrysostomo, Augustino, Hieronymus, qui libro primo commentariorum in Ezechielem ait, *significat Baptisma, in quo aperti sunt Christo cœli: & Epiphaniorum dies huc usque venerabilis est, quod huic tempori congruit, quando dictum est, Hic est filius meus dilectus, in quo complacui.* Ita nusquam natalitiis hic dies assignatur. Quod ipsum affirmat Hieronymus in illo loco. *Non ut quidam putant, natalis in carne, tum enim absconditus est, & non apparuit.* Quid potuit apertiùs dici, vel afferri, ad conficiendas καινοτομίας Novatorum? 134

Quidam autem illi, quos designat obscurè, non respiciunt, ad Gregorium Nazianzenum, quod perperam censuit vir doctissimus; cum nusquam id posuerit Nazianzenus de die: nam quod dixi, ἐφάνη διὰ γεννήσεως, non eo facit: nisi velimus φανῆναι, de nullo prædicari, præterquam nativitate, Divino actu. Illi autem Quidam, erant fortassis Ægyptii, de quibus Cassianus Collat. lib. 10. cap. 11. Et Epiphanius, ipse Cyprius Episcopatu, & Alexandrini Patriarchatus appendix. Non enim de Græcis Asiaticis, & Syris Epiphanius capiendus, ut quidam volunt. Chrysostomus enim Presbyter Antiochenus, negat hoc præcisè, de Syris & Orientalibus. Epiphanii verba sunt extremo libro 3. pag. 466. Ἔτι δὲ ἐν ταῖς πεντήκοντα ἡμέραις τῆς πεντηκοστῆς, οὐκ ἔστιν ἐν νηστείᾳ, οὔτε τῇ ἡμέρᾳ τῶν Ἐπιφανίων, ὅτε ἐγεννήθη ἐν σαρκὶ ὁ κύριος, ἔξεστι νηστεῦσαι. *Per quinquaginta illos Pentecostes dies non jejunant. Neque in Epiphaniorum die jejunare licet, quando Dominus in carne nascebatur.* Hæc Epiphanius non de Ecclesiis Orientalibus, ut comminiscuntur, sed de Ecclesia locutus Catholica. Nominarat enim paulò priùs αὐτὴν τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν. Diem verò natalem Epiphania appellat, non de more Catholicæ Ecclesiæ, sed sui Patriarchatus peculiari. 135

Certè duæ sunt Domini Epiphaniæ, vatibus olim sanctis prænunciatæ. Primam intellexit Beatus Paulus, *Apparuit gratia Dei salutaris omnibus hominibus.* Alteram idem designabat alibi, *Expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei.* Prioris, variæ sunt partes, & quasi gradus, incarnati, nati, circumcisi, adorati, baptizati, crucifixi, resuscitati: in omnibus enim istis atque etiam aliis 136

 distinctis

distinctis gradibus, actus erant singuli τῆς ἐπιφανειῶν. Nam utcunq; in natali suo die absconditus erat, & incognitus Dei Filius, in imagine parva magnus Deus, ignotus, ignoratus. Non minùs tamen erat absconditus, quoad promiscuam multitudinem, tùm cùm in Jordane baptizaretur: utrobique autem quibusdam selectis in id ipsum, & non aliis manifestatus. Visus est cùm nasceretur, & ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν: Visus à Judæis atque Gentibus; ab illis per pastores in nativitate, ab istis per Magos in adoratione. Tunc per Angelos de Cœlis magnificatus, qui tum primum in albis, Luce amicti conspiciebantur: quem amictum nunquam, nè ab orbe condito, induerant. Nec minùs tùm cognitus videtur, quam cùm in Jordane baptizaretur. Quotus enim quisque tùm astantium Jesum Christum agnovit Dei filium. Cœleste illud encomium & acroama, *Hîc est filius meus dilectus, in quo complacui,* Jesu tantùm & Johanni perceptum intelligebatur. Vidit Johannes cœlos apertos, & Spiritum Dei Sanctum in figura columbina descendentem, & in eo residentem: Judæi præsentes, Scribæ, Milites, Pharisæi, cæteri, nihil horum, vel auribus suis, vel oculis percipiebant.

137 Multò igitur magis ab hac notione, diceretur Epiphania, dies ille in quo quinque hominum millia, quinque panibus pavit; aut in quo aquam in vinum commutavit. Nam tum primum signis, atque miraculis ait Maximus Taurinensis, credentium cordibus Deus Christus illuxit, & in tenebrosas hominum conscientias fidei splendor advenit. Quod cùm ipsa scriptura conspirat, ubi ῥητῶς dicitur. *Manifestavit* (hoc signo) *gloriam suam Jesus, & crediderunt in eum Discipuli ejus.* Dies autem resurrectionis, & ille alter, in cœli sacraria ascensionis, fortassis ante dies omnes alios, τῆς ἐπιφανείων titulo & appellatione debebant insigniri, in quibus potenter declarabatur Filius Dei.

138 Sed in illa nominis notatione, ad plura significata indifferenti, cur non licuerit Ecclesiæ, obnunciantibus Philologis & Grammaticis, pro jure communi populorum omnium ad hanc, illam, alteram, quamcunque occasionem vel intelligentiam nomen applicare? Et nimium pervicaces importunique censores sint illi oportet, qui

qui sacram hanc Ecclesiæ authoritatem eunt minutum. Doceant autem nos Magistri novi, qui recentioris hoc festum instituti clamant, tempus illud, quo primum in Papismo scilicet instituta fuerit hæc solennitas, ut sic qui deinceps Annales condunt in digerendis Ecclesiæ ritualibus, ordinem observent exactiorem; cum ne meminisse debuerit hujus Festi, ut volunt, Cardinalis, ad hunc annum Jesu Christi, in quo Magorum historia contingebat.

Postquam verò recesserant Magi, *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens, Surge, accipe puerum & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum.* Contigit autem istud dubiò procul, sequenti nocte, postquam recesserant inde Magi. Neque enim protelandum erat tempus, aut moræ innectendæ, in tanta Herodis vigilantia. Fuga porrò isthæc in Ægyptum, arduum illud iter, & longinquâ profectione consummandum, omnino demonstrat Herodem nequaquam morbo extinctum, ad Paschalem solennitatem, quæ proximè sequebatur nativitatem: ità enim contingeret, ut inter vivos desierit Herodes esse, postquam limites Ægypti attigerant, ut vix salutatâ illâ regione, statim esset regrediendum ipsis: Quæ sunt à Divina sapientia, providentia, & dispensatione aliena. Certissimum ergò esse debet, aliquot annos Herodem nativitati supervixisse. 139

Josephus autem, ad modum hunc admonitus, surgens accepit puerum & matrem ejus de nocte, & secessit in Ægyptum. Non opinor statim, aut eâdem nocte quâ admonebatur surrexit: est enim nimis coacta hæc Cajetani opinio, sed proximè insequenti potiùs, apparatis nimirum ad profectionem necessariis, & dispositis rebus suis quas habebat Bethleemi. Certum est enim statim abiisse in Ægyptum post abitum Magorum: Magos adoràsse illum Bethleemi certum est, valeant ergò illa aliorum commenta, de profectione è Nazaretha: de Magis adventantibus & adorantibus, ante Purificationem peractam Jerosolymis: de fuga arrepta ab Hierosolymis, & siqua sunt alia ejus furfuris. Quæri autem potest, 140

 quid

quid opus in Ægyptum secessionem ? an non Deus illos tutos præstare poterat in terra Canaan? poterat certè. Sed tùm quomodo adimpleri Scriptura potuit? *Hoc enim factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem, Ex Ægypto vocavi Filium meum.*

141 Oraculum hoc quod insinuat Evangelista, extat Oseæ. 11.2. *Quia puer Israel, dilexi eum: & ex Ægypto vocavi filium meum.* Qui locus expressissimè apud Prophetam, de exitu ex Ægypto Israelis habetur, quem filium suum appellat Deus; ità enim Exod. 4. *Filius meus primogenitus Israel.* Spiritus tamen Sanctus, prophetiæ illius authot, qui suum ipsius sensum optimè noverat, idem ipsum vaticinium, etiam κατὰ σκόπον πρῶτον, & κατὰ γράμμα, ad Filium Dei naturalem, cujus Israel erat typus, accommodavit. Scripturæ τὸ βάθος, & admirantur, & prædicant sancti Patres, & thesaurum esse statuunt copiosissimum: in qua sunt περιαύλια, περιπύλαια, & τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, quemadmodùm loquebatur Basilius. Divitias Spiritus, μεγαλόλογοι μικρόνοοι Novatores negant, & in angustias compingunt illius copias: indigam & tenuem in re tenui Scripturam fingunt, & ἓν πρὸς ἕν, non πρὸς πλείω; unius loci, unicum tantùm volunt esse sensum; illumq; ipsum, non quem perpetua Ecclesiæ traditio, sed quem ipsi de suo cerebro comminiscuntur. οὐ τὸ βούλημα τοῦ νόμου ἔγνωσαν, ait Clemens Alexandrinus de Hæreticis, ἀλλ' ὃ ὑπέλαβον αὐτοὶ, τοῦτο καὶ βούλεσθαι τὸν νόμον ᾠήθησαν. A quibus non longè recessit hîc Jansenius, qui testimonium hoc propheticum ab Evangelista usurpatum, scripsit per accommodationem tantùm adhiberi. Coactè, & in Spiritum Sanctum contumeliosè, qui secundùm literam ad Dominum illud applicat servatorem. Potiùs Israelis τοῦ τυπικοῦ ex Ægypto ἀνάβασις ductore Moyse, accommodanda fuerat ad descensum & regressum inde Jesu Christi, cum omnia illis contingerent in figura.

142 Secessit ergò fugâ in Ægyptum Christus infans, Herodis furores declinaturus; suo ipsius exemplo ab initio sanciens, quod deinceps præcepto confirmabat. *Quoties vos in unâ Civitate persecuti fuerint, fugite in aliam.* De hac dispensatione Divina, pulchrè Euseb. lib.9. ἀποδ. cap.4. *Si quis autem servatoris nostri secessionem in Ægyptum vituperet,*

vituperet, is intelligat illud totum secundum optimam rationem factitatum. Non enim par & conveniens erat, ut spontanea Herodis improbitas & malitia cohiberetur: neque congruum erat, ut infans adhuc servator miracula ederet, atque ante tempus divinam suam manifestaret virtutem: quod omninò illum oportuit fecisse, si per mirabilem aliquam rationem, Herodem sibi insidias struentem, punivisset, & illam cum parentibus in Ægyptum secessionem declinasset. Sed pertinebat ad divinam dispensationem ad convenientiora usque tempora miraculorum rejicere patrationem. Is porrò, qui per totum suæ vitæ cursum mansuetus fuisse, & clemens perhibetur, & ad bene merendum faciendumque proclivis, adeò ut vindictam in nullum exercuerit inobedientem; nè tùm quidem cùm, ovis veluti, ad mactationem ducebatur, sed ut agnus coram tondente obmutescebat: πῶς εἰκὸς ἦν, *eum, qui talis semper extitit, puerum adhuc, non locum dare malitiæ Herodianæ?* Hæc & plura Eusebius, vaticinium illud Oseæ declarans.

Spiritus Dei Sanctus, contentus nudâ narratione secessionem in Ægyptum commemorasse, viam describere prætermisit: de rebus in itinere occurrentibus nihil addit: ubi resederint in Ægypto: quibus modis accepti fuerint, nihil planè dicit: cùm tamen Scriptores quidam Ecclesiastici, diffusiùs hæc omnia, vel horum pleraque fuerint persecuti. Quæ Domino nostro Jesu Christo Ægyptum adeunti contigerint, ex Sozomeno hæc scribente, describimus, ait Cardinalis. *Memorant arborem esse, quæ Persis appellatur Hermopoli, quod est oppidum Thebäidis, cujus fructus, folium, aut particula aliqua corticis, ægrotantibus applicata, morbos depulerit à compluribus. Nam traditum est, Joseph, cùm propter Herodem assumptis secum Christo, & Mariâ sanctâ Deiparâ fugeret, venisse Hermopolin; atque simul ac portæ appropinquavit, istam arborem, licet mole maximam, adventu Christi turbatam fuisse, atque ad solum usque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidem de hac arbore, sicut à multis audivi, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego judico, vel significabant Christum Deum urbi illi advenisse præsentem: vel, quod non abhorret à verisimilitudine, non modo arborem illam, quam incolæ propter magnitudinem*

143

Sozom. li. 5. cap. 20.

tudinem & pulchritudinem, lege Gentilitiâ venerabantur. Dæmone, qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum eversorem, qui in eo loco comparebat, perhorrescente, suâ sponte commotam esse: verum etiam omnes Ægyptiorum statuas, adventante tum Christo, juxta prophetiam Esaiæ concussas. Itaque Dæmone indè abacto, arbor, quo rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fidelesque morbis liberavit. Atque ut Ægyptii & Palestini istarum rerum, sic alii singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt. Hæc Sozomenus: non autem aliquid ex eo Nicephorus, Lib. 1. cap. 31. vel alibi; quod miror tamen, ut notatum in margine ad Annales.

144 Locus autem ille Prophetæ Esaiæ quem insinuat Sozomenus, habetur cap. 19. *Ecce Dominus ascendet super nubem levem, & ingredietur Ægyptum, & commovebuntur simulachra Ægypti à facie ejus, & cor Ægypti tabescet in medio ejus.* Ubi Tertullianus, per Ægyptum, mundum totum intelligit. Sed Origines Homil. 3. in diversos, secundum literam capit. *Quare in Ægyptum? propter multitudinem, quæ ibi est, Idolorum, abominationumque multarum. Fuge in Ægyptum, propterea ut destruantur manufacta eorum: ut confringantur & pereant Idola ipsorum: ut Dæmones turbentur: & regum fabricæ in Idolis destruantur: ut fiat in adventu Domini fugitivorum servorum atque malorum interitus. Fuge in Ægyptum, ut adimpleas quæ dicta sunt, Ecce Dominus sedet in nube pusilla, & veniet in Ægyptum, & commovebuntur omnia manufacta Ægypti. Ecce Dominus sedet in nube pusilla, carnalem animam non habente, nec aliquam peccati gravidinem. Fuge in Ægyptum, ut fugiant ex Ægypto qui ibi sunt Dæmones: ut appropinquent ibidem Angeli sancti qui Deum consequuntur, qui sanctis junguntur: ut pro multitudine templorum atque abominationum multarum, multitudo exuberet Ecclesiarum: pro Idolorum turbis, turbæ abundent fidelium, atque colentium Dominum.* Hæc & alia fusiùs Origines ibidem.

145 Post illum Eusebius in 9. Ἀποδ. cap. 2. *Ecce Dominus sedet super nubem levem, & veniet in Ægyptum, &c. Causa porrò cur Dominus ità in Ægyptum venturus destinatur, fuisse mihi videtur ista. Primi siquidem omnium hominum Ægyptii, errori, colendi multos Deos ac Dæmonas, initium*

um dedisse dicuntur, & reliquis universis mortalibus, superstitionis autores extitisse: quinetiam omnium aliorum hominum maximè Dæmoniacis operationibus & curiositatibus studuisse iidem prætereà, ab ipsa Scriptura Divina, hostes populi Dei fuisse perhibeatur: ab omni retro antiquitate. Sed & vetustus quidam eorum Rex, Dominum se minimè agniturum, ab ipsa Scriptura commemoratur. Ergò stupendum planè quoddam Divinæ virtutis miraculum exhibere volens Propheta, Domini adventum in Ægyptum prædicat, quando non levem futuram Ægyptiorum mutationem prædicat dicens, & cognoscent Ægyptii Dominum. Quin & ad Tertulliani intellectum accedit in sequentibus Eusebius. *Et nihil quidem impedit, aliter quoque idem accipere oraculum, ut videlicet figuratè terrenum hunc mundum significet: in quem verba ipsa Dominum super nube levi venturum vaticinantur. Ubi verò manufacta Ægypti commovenda dicuntur, ipsa Gentium simulachra: atque Dæmonas eadem inhabitantes, sicut olim Ægyptios, colendis Idolis aliquando addictissimos.* Sed potiùs in priore acceptione acquiescit, quam tandem sic concludit, πλὴν ἀλλὰ καὶ σωματικῶς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ἐπικομισθέντος τῇ Αἰγυπτίων χώρᾳ, nempe, cùm consurgens Joseph juxta Divinam admonitionem, Mariam unà cum puerulo accepit, & pervenit in Egyptum, tùm per occultam suam virtutem atque potestatem, maleficas ibidem priùs habitantes potestates, non mediocriter commotas fuisse, par est credere.

Utramque expositionem complexus est Ambros. in 146
Psal. 118. Octon. v. *Illa autem columna* (nempe quæ Israelitarum exercitum præcedebat in Exod.) *nubis specie præcedebat filios Israel, mysterio autem significabat Dominum Jesum, in nube venturum levi, sicut dixit Esaias, hoc est, in Virgine Mariâ, quæ nubes erat secundum hæreditatem Evæ, levis erat secundum virginitatis integritatem, &c. Venit in nube levi Christus in Ægyptum, hoc est, venit in susceptione corporis in hoc sæculum. Quis justorum aut Regum,* (verba sunt Athanasii) *in Ægyptum descendit, & per ejus descensum Idola in Ægypto corruerunt? Abraham descendit, nihilominùs tamen ubique viguit Idololatria: natus est in Ægypto Moyses, æque illic hæsit religionis error. At Ægyptiorum superstitio, & Idolorum errores Christo descendente ceci-*

derunt, & evanuerunt. Nempe deinceps per prædicationem Evangelii evanuerunt: ad ingressum corruerunt. Omnia in omnibus nempè templis, sicut olim ante arcam cecidit Dagon. Vel unum saltem in uno quoque Templo, velut priùs in occisione primogenitorum in singulis ædibus singuli moriebantur, sicut aliqui λεπτολογοῦσι.

147 Addit deinceps Reverendissimus Baronius, non modò Ægyptum Domini præsentiâ illustratam, sed & ipsam solitudinem per quam transierant in Ægyptum. Id quo modo factum fuerat exponit, *Quod illa solitudo, tot sanctorum Monachorum* (secutis nimirum temporibus) *sacra produxit examina, quemadmodum eo respiciens idem Propheta Esaias prædicebat; exultabit solitudo inquiens, & florebit quasi Lilium: germinans germinabit.* Hoc effatum non effugit censuram Casaubonianam: & fortassis optandum fuerat observasset Cardinalis, sapientis illius apopthegma, μηδὲν ἄγαν. Non contentus dixisse Ægyptum miraculis nobilitatam, Jesu Christo illam ingrediente: & vaticinium Esaiæ, 19. de dejectis Idolorum statuis & imaginibus, interpretari; adhuc ulteriùs provehebatur, & ipsas ingentes solitudines, ferarum domiciliis & cubilibus destinatas, illustratas vult & quasi in aliam faciem conversas.

148 Sed hic imprimis quærendum est, quamnam ille solitudinem sic illustratam velit. Non enim una est aut unica, per sacrarum literarum corpus, solitudo. Imò ne quidem unica inter Judæam & Egyptum. Tradant ergò nobilitatum desertum Annales; dum non explicant speciatim, aut designant solitudinem, nihil certi nobis tradunt. Sed nec aliunde resciscere illud possumus. at hoc certum est, exivit in desertum seminator, seminavit semen Monachorum. Benè ergò habet, quod alicubi tandem terrarum inimicus non invenerit, ubi sua superseminet Zizania: sancti enim erant Monachi: omnes sancti quia Monachi. Omnes qui per desertum effloruère, in terra priùs aridâ & siticulosâ. Fortè autem seminati ἐν ἀποκρύφῳ, ut ille Superseminator seminatos planè ignoraret. Proculdubiò autem tempore non satis accommodo, cùm tam tardè semen illud pullulaverit. Nam per illud desertum Monachorum segetes

non

non nisi multis retrò annis, forsitan sæculis, pullularant. Quis credat facilè tradentibus solitudinem adeò nobilitatam, efficaci illâ pertransitione Servatoris, incultam tamen ac desolatam tam diu jacuisse, cùm ad primum conspectum ejus illa arbor Persea se incurvaverit ad terram. Arbores nimirùm faciliùs incurvantur juxta portas urbium, quàm Monachi crescunt per desertum: quòd si benedictione illâ irrigabatur desertum propter transitum illius, qui *est flumen exiens de Paradiso Dei*; quidni, & quâcunque tandem iter faceret, ubicunq; subsistebat, pernoctabatur, hospitabat, præcipuè ab inchoato ipsius per Spiritus sancti inunctionem ministerio, Tabor, Carmelus, montana Judææ, mons Oliveti, domus Marthæ & Mariæ, Templum ipsum Hierosolymitanum, Monachorum proventibus beabantur, & examina fundebant Ascetarum.

Transivit solitudinem, in Ægyptum commeans Christus: Hinc Eremopolitæ confluxerunt eò. At non omnes transivit solitudines: Cur, quia non transivit, eremus una, altera, plures, tam frequentes tamen Ascetarum conventus habuere? illa autem per quam transivit, vel planè nullos, vel certè non tam frequentes. Basilii τὰ παιδικά, & deliciæ, flumen Iris ubi decurrebat; & Pontica, quam commemorat ἐσχατιά, præruptis montibus undiq; cincta; Hieronymi φροντιστήριον, desertum Syriæ; Thebaidis Ægypti solitudo, & Sieni proxima vel Mareæ paludi, nunquam Christi transitu nobilitabantur; & tamen cùm plures, tùm etiam priores Monachos progenuere. 149

150 Libentèr Monachis refertas profiteor solitudines; Ascetarum admiror, stupeo, & exosculor ἀνδραγαθήματα, tamen nullam destinam illi professioni apponam, quæ non tam sufflaminando inserviat monachatui, quam destruendo. Cedò enim Interpretem mihi, qui locum illum Prophetæ de μοναῖς Ascetarum interpretetur: de Ecclesiâ è gentibus, cœtu illo collectitio universim, credo omnes interpretantur. Ante Christum Dominum incarnatum mundo exhibitum, & per mundum prædicatione Evangelii gradientem, tanquam arida & solitudo fuit gentium universa multitudo; nullis à Deo gratiæ alicujus specialioris scaturiginibus irrigata. At desertum

K 2 illud

illud deinceps amœnissimus erat hortus: hortus consęptus & conclusus, velut Dei quidam Paradisus germinans germinavit, & exultavit, & fructus produxit longè suavissimos. Quicquid ornamentorum erat per Deum depositum apud Synagogam, illud omne transferebatur in Ecclesiam. Hanc esse mentem & sententiam vaticinii illius, absit ut ego putem doctissimum Analistam ignorâsse. Ἐῤῥάγη ἐν ἐρήμῳ ὕδωρ, καὶ φάραγξ ἐν τῇ διψώσῃ: Fontem aquæ salientis in æternam vitam, à Deo in solitudine fecit Christus scaturire. Hoc exponens vaticinium doctissimus & antiquissimus Pater Justinus Martyr, cum Tryphone Judæo διαλεγόμενος: *Unde cognoscere poteritis*, ait, *quo modo à cognitione Dei vacuis, dico autem gentibus, qui & oculos habentes non viderunt, & cor obtinentes non sapuerunt, ex materiâ fabrifacta simulachra adorantes, prænunciaverit, ea illas abnegaturas esse: Atque in hunc Christum spes suas collocaturas. Gentium Ecclesia*, ait Cyrillus in Esaiam, *quæ olim in illis erat; non habens è cœlo intelligibilem sponsum, Christum inquam; sed inopiâ laborans bonorum omnium, & quasi nutrix spinarum, siticulosa, & aquis carens: Ast ubi in eâ erat Christus, ulteriùs sterilis non erat, nec desertum; imò fœcunda, & sub sponso, & florida.*

151 Nec dissentit Hieronymus, nihil ille de Monachis, Monachorum tamen summus admirator. Agnoscunt ergò omnes solitudinem nobilitatam rore, & benedictione cœlesti; sed solitudinem non κατὰ σκόπον πρῶτον, desertam aliquam terram, horridam, incultam, imaginantur; sed aliam, dictam nimirum per similitudinem, cordium humanorum, minimè capacem, vel irrigatam divinâ gratiâ. Intelligunt ergò benedictionem, illam multitudinem miserationum Dei; solem justitiæ, lumen gentium; stellam de Jacob, Israelis gloriam; Jesum Christum, à quo velut jugi spiritualium puteo, irrigata Ecclesia gentium fœcundatur. Errant qui referunt hoc vaticinium ad Judæam; multò magis qui sugillant studium illud vetustiorum, quo, quæ commodè poterant ad Messiam vaticinia referebant: quasi finis Legis & Prophetarum Christus non fuisset; quasi non omnes Prophetæ testimonium illi perhibuissent: Et non minùs

minùs arbitror erravit Cardinalis, qui per desertum μονας, & ἀσκητήρια hinc construxit, & benedictionem solitudinis in illis collocavit. Sed tandem de Ægypto in Judæam, à Christo ad Herodem revertamur.

Videns autem Herodes, quoniam illusus esset à Magis, iratus est valdè; & mittens, occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus ejus, à bimatu & infra, secundùm tempus quod exquisierat à Magis. Tunc adimpletum est quod dictum est per Hieremiam Prophetam, dicentem, Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari quia non sunt. Multa de tempore comminiscuntur; ut Magorum adorationem præcessisse doceant illam ἀπαντὴν, & in Templo præsentationem. Volunt die xii. vel saltem xiii. advenisse Magos, & adorantes, statim χρηματισθέντας, recessisse in patriam suam; nec, prout condixerant, Herodem Hierosolymis invisisse: Herodem illorum abitum non sensuisse ante completos quadraginta dies purificationis, cùm in Templo præsentaretur Dominus: Ibi illa accidisse, quæ narrantur de Hannâ & Simeone. Quorum didita ubique & disseminata fama, torpentem Herodem, desidem, securum de Magis & nato Judæis Rege, demùm excitavit; adeò ut tum pimùm quæsitum miserit quid de Magis factum fuerat: quia videbat omnium animis, famâ Magorum, & testificatione Simeonis atq; Hannæ, excitatis & commotis, se non posse id quod animus irâ furens meditabatur, sine periculoso tumultu & seditione perficere; distulit in aliud commodius tempus. Interea verò quæ ad occasionem & commoditatem perpetrandi sceleris facere videbantur, studiosè conquæsivit. 152

Hæc Chemnitius, qui & alia suggerit, cum hæc, ut opinor, satisfactura minimè putaret. Potest & hoc cogitari: 153
Cùm Herodes audivisset puerum illum in Templo fuisse præsentatum, diligentèr inquisivit ubi mansisset interim: sed cum nusquam in totâ Judæâ cōpareret, putavit ipsum metu forsan occultari. Iram itaq; tum conceptam aliquandiù dissimulavit, ut hac occasione parentes, nihil amplius timentes, puerum è latebris rursùs proferrent: sed cùm post longam dissimulationem puer ille in Judæâ nusquam compareret; cum etiam fervor populi, illustribus

bus de puero illo testificationibus excitatus, paulatim deferbuerat. Herodes altero anno, cùm existimaret commoditatem & occasionem, quam diu captarat adesse, facinus quod jamdudùm animo cogitarat instituit aggredi; quærere scilicet animam pueri Jesu. Sed quia nec ipse noverat, nec aliquis alius certò monstrare poterat, quisnam, aut ubi puer ille esset; nisi quod de domo & familiâ Davidis, in civitate Bethleem natum esse intellexerat, cruentum & immane hoc consilium excogitavit: Si in civitate Bethleem, & in omnibus finibus ejus, hoc est, in illis castellis, vicis, & civitatibus, quæ habitationi domus & familiæ Davidis designatæ erant, omnes parvulos trucidâret, non posse evadere puerum Jesum, quin simul interficeretur. Ne verò error aliquis in ætate admitteretur, subductâ supputatione juxta tempus apparitionis stellæ, quod ex Magis inquisierat, constituit, cujus ætatis puer ille tunc esse posset; & si forsan supputatio præcisè non responderet, sed vel deficeret vel abundaret, cautionis gratiâ aliquid adjecit, & supra & infra numerum supputationis.

154 Hactenùs Chemnitius, quem sequitur, quod summam rei attinet, etsi non in singulis, Cardinalis. Non sensit, ait ille, ante dictum tempus dierum quadraginta Herodes se illusum à Magis; siquidem cum illi magno silentio recessissent, spe suâ frustratos, atque delusos esse putavit, vitâssèque in itinere Hierosolymam, ne populi totius derisioni paterent. Hæc ratus ille, quæ Magi dixerant de Christo nato humanum existimavit esse figmentum. Cùm primùm autem de eodem ex his quæ acciderant in Templo certior factus esset, tunc se à Magis, qui se redituros Hierosolymam ad ipsum spoponderant, delusum fuisse cognovit: magnoque furore percitus, quoslibet mox infantes qui Bethlehem essent, ac in finibus ejus, necandos esse mandavit: eos videlicet qui essent bimuli, ac inferioris ætatis, usque ad illud tempus quo stella Magis apparuerat, & de Christo nato fidem certam fecerat. Hæc illi utrinque commenti sunt, parum probabilia, imò ab omni ratione aliena, cùm politicâ & civili, tùm divinâ & Scripturarum, quemadmodum priùs ostensum est. In Magorum adventu consignando

ſignando rectiùs ergò Haimo in locum cenſuit; completo anno à nativitate Filii Dei, & quarto die ſequentis anni adveniente, fuit hæc interfectio peracta. Quod idem Anſelmus, Hugo, & Gloſſa arbitrantur ordinaria.

Magi autem cœlitùs admoniti non redierunt ad Herodem, ſed alio divertentes itinere, patriam ſuam repetierunt. Hìc etiam fabulas comminiſcuntur. Lyranus ſcribit, navem illos conſcendiſſe navigantem in Tharſis: atque ideò furore accenſum Herodem, naves omnes Tharſenſium incendiſſe: Huc referet illud è Pſal. 47. *In ſpiritu vehementi conteret naves Tharſis.* Sic & Magiſter Hiſtoriæ Scholaſticæ: *Cùm Herodes iter faceret per Ciliciam, audiens naves Tharſenſium Magos traduxiſſe, in ſpiritu vehementi combuſſit naves Tharſis, ſecundùm quod David Prophetaverat,* Pſal. 47. Quod ipſum ſequuntur alii, ut puta, Petrus de Natalibus, Ludolphus, & Antoninus. Anſelmus autem pauliſper variat: Herodem enim ſcribit, vulgaris iis quæ de Jeſu Meſſiâ Simeon & Anna edixerant in Templo: Magos domum redeuntes perſequutum eſſe uſque Tharſum Ciliciæ civitatem; cumque eos ibidem non reperiſſet, naves quibus vecti fuerant diſſipâſſe. Ita variè ludunt, ex ingenio, vel frivolis conjecturis in hâc Hiſtoriâ. 155

Illud Pſalmiſtæ effatum, Deum reſpicit, non Herodem, vel mortalium aliquem: Ubi Tharſis mare ſignificat, de quâ voce Hieronymus in 2. Eſaiæ: *Hebræi putant linguâ ſuâ propriè mare Tharſis appellari; atque ita Jonas fugit in Tharſen, hoc eſt, ad mare deſcendit.* Sed nec quicquam poteſtatis habebat Herodes in Ciliciâ, vel in mari, ut Magos extra ſuos fines perſequeretur. Indignatus ergò de illorum abitu: ſpe ſuâ conceptâ dejectus, quòd per illorum indicium natum illum Regem adeptus, opprimeret in cunis. Id agit quod & Tyrannum truculentum, & regno rebusque ſuis metuentem, facere par erat: mittit milites, & occidit omnes infantes Bethlemi. Statim nimirum, & ſine morâ, poſtquam abitum Magorum reſciverat, qui & facilè & citò annunciari poterat, & in rem intento, & non longè diſſito, abiiſſe. 156

Non ergò laboraverim inquirendo cauſas, cur tam diu diſtulerit Herodes cædem; mihi enim conſtat non diſtuliſſe. 157

distulisse. Quocirca nec subscripserim Augustino, cujus ista sunt, lib.2. de consensu Evangelist.cap.11. *Omitto dicere quot & quantis occupationibus regia cura distendi poterat, & per plurimos dies ab illa intentione vel averti omninò, vel impediri. Illud dico, posteaquam Herodi Magi nihil renunciaverunt, eum credere potuisse illos fallaci stellæ visione deceptos, posteaquam non invenerunt, quem natum putaverant, erubuisse ad se redire; atque ita eum, timore depulso, ab inquirendo & persequendo puero quievisse. Deindè, vulgatis rebus quæ in Templo factæ, dictæ fuerant, Herodes se à Magis sensit delusum, & infantes occidit.*

158 Multò minùs tolaranda sunt quæ Lyranus, Magister Historiæ, Carthusianus, & alii comminiscuntur, de profectione Herodis Romam institutâ per illa tempora, unde factum, ut dilatum fuerit infanticidium usque ad regressum ejus in Judæam. Istos opinor intelligebat Baronius, cùm Sect.48. ità scriberet. *Hic tantùm refellendum est illorum commentum, qui dixerunt idcircò, bimulos ab Herode fuisse jussos occidi, quòd tùnc temporis ipse Romam abierit, accusatus à filiis, neque usque ad biennium redierit in Palæstinam. Hæc licèt conficta esse videantur, tamen esse falsa Josephi testimonio convincuntur. Constat quippe ejusdem authoritate,* Antiq.16.cap.7.8.9. *Herodem tempore regni sui Romam bis concessisse: Primò quidem, non accusatus à filiis, sed potiùs ipse accusaturus filios, illuc se contulit; indéque in Palæstinam est reversus ante annum vigesimum octavum regni sui: quo anno, Olympiade centesima nonagesima secunda, Cæsaream, in honorem Cæsaris, dedicavit. Quod certè tempus, neque secundùm annos regni Herodis, ab eodem Josepho supputatos; neque secundum initam à nobis superius rationem, ejusdem regni tempori Natalis Domini aptari potest. Et multò minus posterior ejusdem Romam adventus, cujus idem Josephus meminit, eodem libro, cap.13. ut rectè intuenti veritas se ante oculos offert.*

159 Rem ipsam quod attinet, fabulam Baronius opinatur, quod affertur de absentiâ Herodis post Magorum acceptum nuncium, & certè est fabula; sed non minùs fabulosum est quod idem contendit, bis omninò Herodem Romam profectum fuisse regni sui tempore. Ter enim constat è Josepho post acceptum, Romanorum benefi-

cio,

cio regnum, illum Romam navigâsse. Primùm, cùm filios suos Romæ educatos inviseret; cujus meminit Josephus pag.487. Secundò, quandò Antigonum & Aristobulum accusaturus, Romam profectus est, & coram Cæsare gravitèr accusabat, pag.493. Tertiam memorat idem scriptor, pag.506. & 697. Non ergò Romam profectus est tunc temporis Herodes. An verò Cæsarem certiorem fecerat rumoris illius inter Judæos per Magos disseminati, de nato Judæis Rege, haùd liquet: Non est omninò improbabile; at illud planè absurdum, quod quidam statuunt, ausum illum apud Augustum petere, ut licentiam pueros occidendi concederet. Certè nunquam concederet clementissimus Imperator; non hoc contenderet ab illo Herodes, qui tot in Judæâ cædes perpetravit: Sed nec opus fuerat ut contenderet, cùm, unà cum regno, vitæ simul àc necis in subditos acciperet potestatem.

Misit ergò, non consulto Augusto, milites, ejusmodi ministeriis aptos, quia assuetos, & interfecit omnes infantes à bimatu, & infra, in totâ regione Bethleemiticâ; etiam trium, duorum mensium, hebdomadarum, dierum. Nam & cautelæ prudentis viri, & dispositioni immanissimi Tyranni id congruebat, potiùs quàm quod alii volunt, illos tantùm interfectos qui jam bimatum attingebant. Sed & magis ad Hieremiæ vaticinium accómoda fuerit hæc, quàm illa altera opinio: de quo tamen vaticinio varia Interpretes attulerunt, quæ possunt apud illos observari. Postremò, volunt aliqui in unum locum deportatos infantes, quemadmodum memorat Salianus; atque ita demùm simul per milites contrucidatos. Quod mihi videtur verosimile, neque enim communi Patrum expositioni, aut textui adversatur Evangelico: frigidum est enim quod affert Salianus in contrarium, missos fuisse milites ad occidendos, non colligendos infantes; res enim peracta, non opinor, excludit modum peragendi: Et multò magis congruit peragendæ rei modo, ut collectos trucidarent, quàm per singulas domos discurrendo. Ita enim matrum diligentiam sedulitatemq; in occultandis suis liberis eluderent, quam effugere non poterant si singulatim interfecissent. 160

Neque enim intelligebant rationem facti, vel consilii Regis in colligendis infantibus, atque ideò libentèr omnes offerebant, putantes id agi ut ratio ætatum iniretur.

161 Horrendi istius infanticidii rumor longè latéque diffusus propagabatur, adeò ut etiam Romam ad Augusti Imperatoris aures perveniret: Ita enim narrat Macrobius, Lib. Saturnal. 2 cap. 4. *Cùm audisset Augustus, inter pueros quos in Syriâ Herodes Rex Judæorum infra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, dicebat, Melius est Herodis porcum esse quàm filium.* Unde hanc narrationem habuerit Macrobius non constat, certum est aliundè habuisse quàm è Scripturâ: Non tantùm quod à Religione Christianâ abhorrebat, sed quòd Augusti responsum commemoret de facto tam atroci: Proculdubiò Romanarum rerum aliquis Scriptor, qui multi Macrobio visi & lecti nobis perierunt, illius fecerat mentionẽ. Silentio rem pressit Josephus, quod miror; Nec tamen assentior doctissimo viro, qui Josephi silentium trahit in argumentum negativum, nullum talem filium Herodi fuisse; utcunque liberos & progeniem Herodis etiam particulariùs recenseret. Fieri potuit, ut inter illos innocentes aliquis Herodis filius, vel filiorum filius occubuerit. Quid enim impedit quò minùs Herodes, per totam vitam λαγνέστατος, liberis daret operam, & re venereâ uteretur septuagenarius, cùm sciamus non modo Masinissam, sed & nostrâ ætate aliquos nonagenarios genuisse. Quid impedit quo minùs filiolus ille Bethleemi nutriendus elocaretur, & non Hierosolymis, vel in aulâ. Non erat multum solicitus Herodes de liberis suis conservandis, & illorum vitâ tuendâ, quoties aliquid de regno & succesione interveniret. Certum & de fide, nemo dixerit tenendum; sed tamen de Historicâ fide certum, nihil video allatum per obtrectatores, quin habeatur. Atq; velut ejus generis, non aliter, retulit illud in Historiam Cardinalis.

162 Alterius generis illud est quod Sect. liii. refertur ab illustrisimo Analistâ, è Petro Alexandrino Episcopo & Martyre, qui in suis regulis Ecclesiasticis, quas recepit atq; probavit sexta Synodus, occasione hujus Infanticidii; Zachariam Sacerdotẽ Johannis Baptistæ patrem, ab Herode

rode narrat interemptum, quod Johannem quæsitum ad
necem occultasset, nec voluit indicare. Petri locus habetur
Can. 13. apud Balsamonem. *Cùm quibus, & alium priùs na-
tum infantem cum interfecturus quæsivisset, & non invenis-
set, patrem ejus Zachariam interfecit inter Templum & Alta-
re, cum effugisset filius unà cum matre Elisabeth.* In quâ nar-
ratione approbandâ habet sanè Baronius, quod fatetur
ipsemet Exercitator, graves Authores, qui eidem Histo-
riæ fidem adhibuerunt. Et tamen propter ista aculeum
strinxisse dicitur in Baronium à Bulengero. Ineptè: nisi
laudasse, quòd sequatur graves Authores, sit aculeatè
pupugisse. Verùm animadvertendum est, graves illos
Authores à sententiâ Petri, non stare, de Zachariâ ideò
occiso per Herodem; sed interempto per Judæos inter
Templum & altare. Causam ex illis explicat Scholia-
stes meus Græcus nondum editus. Ζαχαρίαν δὲ οἱ μὲν λέ-
γουσιν ἕνα τῶν ιβ. προφητῶν· οἱ δὲ τὸν καὶ Ἰωδαὲ καλούμενον·
ἕτεροι τὸν καὶ Ἀζαρίαν· οἱ πλείους δὲ, τὸν πατέρα τοῦ Βαπτιστοῦ.
Γράφουσι γὰρ, ὅτι παρέλαβον ἐξ ἀγράφου παραδόσεως τῶν πατέρων,
ὡς ἦν τόπος ἐν τῷ ναῷ ταῖς παρθένοις ἀποτεταγμένος· ἐν ᾧ
στᾶσαν ποτὲ τὴν θεοτόκον μητέρα μετὰ τόκον, οὐκ ἐξέβαλεν οὗτος,
εἰπὼν ὅτι παρθένος ἐστί· διὸ καὶ ἐφονεύθη μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ ἔξω
θυσιαστηρίου. *Zachariam porrò istum sunt qui scribunt unum fu-
isse è duodecim Prophetis: alii, illum qui alio nomine Iodaas
vocabatur, vel qui dictus fuit Azarias: plures, Baptistæ
patrem extitisse arbitrantur. Scribunt enim se à non scrip-
tâ Patrum traditione accepisse, fuisse quendam locum in
Templo Hierosolymitano virginibus assignatum; in quo
stantem aliquandò Deiparam post partum, iste non semovit,
asseverans quod virgo foret, propter quam assertionem inter
Templum & Altare interficiebatur.*

Inter illos plures Origenes est imprimis, cujus hæc 163
sunt, Tract. 23. in Evangel. Mat. *Venit autem in genera-
tionem eorum qui implerant mensuram patrum suorum, &
superposuerunt Jesu Christi Prophetas, & sapientes, &
Scribas, omnis sanguis justus qui effunditur super terram, à
sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ filii Ba-
rachiæ, cujus interfectionem imputat Scribis & Pharisæis,
quasi non esset interfectus à Patribus eorum, sed ab illis ip-
sis: sic enim scriptum est, Quem occidistis inter Templum &*

Altare. Non autem possunt qui exprobrantur à Christo dicere Zachariam filium Barachiæ unum fuisse è Prophetis duodecim, quorum scripta habemus in manibus: sed Zachariam dicit patrem Johannis, de quo per Scripturas quidem Canonicas ostendere non possumus, nec quod filius fuit Barachiæ, nec quod Scribæ & Pharisæi interfecerunt eum inter Templum & Altare: Sed venit ad nos quædam traditio talis, quasi esset aliquis locus in Templo ubi virginibus quidem consistere licet, & orare Deum, expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo consistere. Maria autem, postquam genuisset Salvatorem, ingrediens orare, stetit in illo virginum loco: prohibentibus autem iis qui noverant eam jam filium genuisse; Zacharias stetit, atq; dixit eam prohibentibus, quod digna est virginum loco, cùm sit etiamnum virgo. Ergò Zachariam, ut manifestissimè agentem contra legem, & in loco virginum mulierem stare permittentem, occiderunt inter Templum & Altare.

164 Hanc traditionem sequuntur Basilius, Homil. de humanâ Christi generat. Nyssenus in natalem Christi: Cyrillus adversus Anthropomorphitas: Theophylactus, & alii. Petri Alexandrini relationem pauci, aut omnino nulli, præter Fabulatores, Nicephorum & Cedrenum: forsitan etiam qui sub titulo fertur Epiphanii, De vitis Prophetarum, huc allusit; qui Zachariam occisum ab Herode refert, licet causam non exprimat: sed hæc sunt somnia, ut appellat Hieronymus, *Apocryphorum.* Quale etiam & illud est quod refertur à Castrio è Græcorum Calendario, Infantes Bethleemiticos ab Herode interfectos, fuisse ad quatuordecim millia. Quod idem haberi ait in Missa Æthiopum: sed χαιρέτω; τερετίσματα γὰρ. Ad magis seria accedamus: solennem istorum in Ecclesiâ ab antiquissimis temporibus memoriam, anniversaria panegyri celebratam, cum inter martyras referrent.

165 *Propter hoc & pueros eripiebat, qui erant in Davidis domo, benè sortiti illo tempore nasci, ut eos præmitteret in suum regnum: Ipse Infans cum esset, infantes hominum martyres parans propter Christum, qui in Bethlem Judæ natus est, in civitate David interfectos, secundum Scripturas.* Ita Iren. lib. 3. cap. 18. Et Cyprianus Epist. lvi. *Nonne qui justi occi-*

occiduntur propter justitiam, mori nos quoque docuerunt? Christi nativitas à martyriis infantium statim cœpit, ut ob nomen ejus à bimatu, & infra, qui fuerant, necarentur. Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea tamen extitit ad coronam, ut appareret innocentes esse qui propter Christum necantur: Infantia innocens ob nomen ejus occisa est. Et Tertullianus alicubi scripsit contra Valentinianos, *Infantes testimonium Christi suo sanguine litaverunt.*

Et certè quidni infans, adhuc tener, qui nesciat mortem, qui sub cultro rideat, ut in Apologetico loquitur idem Tertullianus, martyrii titulo insigniatur. Martyres enim causa non pœna facit. Pænam subiere, nam fuderunt sanguinem, mortem cruciati oppetierunt. Causam martyrii justam habuere, Domini Jesu Christi confessionem: neque enim ore tantùm fit confessio, itaque nec unicum in Ecclesiâ martyrium. Sanctus enim Ignatius de Prophetis ait, qui Christum incarnatum præcesserunt, vixisse illos secundum Christum, διὸ καὶ ἐδιώχθησαν, passi erant, ut Martyres, persecutionem. Et Zeno Veronensis, Serm. de Abrahamo, Isaacum vocat Martyrem. Nec unicam ob causam in Ecclesiâ martyrium, licet omne martyrium ultimatè, ut loquuntur, ad Jesu Christi nominis confessionem referatur. 166

Quod personas ergò attinet patientes, gradibus quibusdam, & ipsos, & ipsorum ἀνδραγαθήματα distinxit vetustas. Memorant enim Patres πρωτομάρτυρας, qui titulus erat B. Stephano peculiaris, & inter mulieres B. Teclæ Memorant illi ἱερομάρτυρας, quo nomine designabant qui sacris ordinibus initiati, usque ad sanguinem decertarant. Tertiò referunt μεγαλομάρτυρας, hoc est, dignitate aliquâ civili conspicuos; Magistratum obeuntes, aut loco editos & genere nobiliori. Quartò commemorant καλλιμάρτυρας, mulieres, vel virgines coronatas. Et quintò, promiscuâ de multitudine, quales Mamas, & similes, ἁγιομάρτυρας indigitabant: quorum omnium Ducem & Imperatorem summum, Christum Dominum μέγαν τὸν μάρτυρα nominabant: Ita enim narrat sacra Scriptura, illum sub Pontio Pilato obiisse martyrium. 167

Post personas, formam patiendi distinguebant; nam erant quidam *Martyres re & voluntate*, qualis omnium Princeps 168

Princeps B. Stephanus. Erant alii *voluntate*; *non re*, talis Johannes commemoratur, qui quantum ad propositum ἐμαρτυρήσατο, cùm conjectus in dolium olei ferventis non consumebatur; qui tamen, non minùs quàm ipsius frater Jacobus ab Agrippâ decollatus, dicitur Christi calicem ebibisse. Et tertiò, erant *Martyres re*, *non voluntate*, cujusmodi erant isti innocentes, qui suo ipsorum sanguine baptizabantur. De quo genere baptismi Nazianzenus, Οἶδα δὲ καὶ τέταρτον βάπτισμα, τὸ διὰ μαρτυρίου καὶ αἵματος, ὃ καὶ αὐτὸς Χριστὸς ἐβαπτίσθη, καὶ πολλοί γε τῶν ἄλλων, (nam tria genera posuerat in præcedentibus) αἰδεσιμώτερον, ὅσῳ δευτέροις ῥύποις οὐ μολύνεται: quo baptismo volunt latronem in Cruce baptizatum. Atque hanc distinctionem triplicis martyrii sequebatur, opinor, Ecclesia vetus, cùm illos qui principes omninò erant hujus, illius, tertii simul commemorari in Ecclesiâ voluerunt, potiùs quàm quòd exactè definiebat Stephanum, Johannem, Innocentes, diebus Decembris 26. 27. 28. fuisse martyrii adoreïs lemniscatos. Nec opus est ut ad nonnullorum χρησφύγετον accedamus, quos refert in 2ª. 2ᵉ. qu. 124. B. Thomas, acceleratum fuisse in iis usum rationis: moriendo enim, etsi non profitendo Christum confitebantur.

169 Atque ita deducto in Ægyptum domino, & sanguine infantum consecrato Bethlem, finem imponimus secundo nativitatis Christi anno, usque ad regressum & interitum Herodianum. Quod utrumque, quo, & quoto anno Jesu Christi Servatoris, & sub quibus Consulibus contigerit, propter dissentientes hac de quæstione opiniones, paulo distinctiùs inquiremus. Hoc interim posito, Christum, qui sub consulatu Cæsaris Augusti xiii. & M. Plantii Silani; anno Augustali xlii. Urbis conditæ 752. in exitu ipsius anni nascebatur; Circumcisum fuisse primo sequentis Januarii, sub Consulatu Cossi Cornelii Lentuli, & L. Cornelii Pisonis, ineunte. Illum autem annum integrum cum Parentibus Bethleemi substitisse; atque ita sequenti anno, hoc est, Augustali xliv. Urbis conditæ 754. sub Consulatu Caii Cæsaris, Augusti Filii, cum L. Æmilio Paulo, ad diem vi. Januarii adoratum à Magis, & statim in Ægyptum secessisse. Hæsisse

se autem in Ægypto totum illum annum, & sequentem: atque inde rediisse in terram Canaan, sub Consulatu L. Ælii Lamiæ, & M. Servilii Gemini, hoc est, Augustali xlvi. & Urbis conditæ Dcclvi. cùm Herodes circa tempus Paschale eodem anno priùs obierat, malâ morte defunctus, & descenderat ad Infernum. Sed multis priùs & magnis cruciatibus excarnificatus, multis etiam & memorandis domesticis difficultatibus implicitus: quas non immeritò retulit Eusebius ad immanem illam in Infantes Bethleemiticos lanienam. Cujus de hoc hominum monstro, & tyrannorum portento, pλnos aliquantò longior, non est in rebus Ecclesiæ omittenda. Libro igitur Histor. 1. cap. viii. Ità ille.

Simulatque verò Christus, temporibus supra declaratis, convenienter Prophetarum prædictionibus, in Bethleem Judæ nascebatur; Herodes, ob interrogationem Magorum ab Oriente profectorum, qui sciscitabantur ubinam nascebatur Rex Judæorum, cujus se stellam conspexisse dicebant apparentem, atque illam fuisse ipsis causam tanti ac tam longinqui itineris, quod eo animo, libentèr & sedulo susceperant, ut illum, velut Deum, veneratum adorarent: Herodes inquam vehementèr ob eam rem animo perturbatus, quippe quod ipsius regnum, quemadmodum ipsi videbatur, in discrimen adducebatur: quærebat ab iis qui in Judæorum gente Legis Doctores erant, ubi locorum Christum suum in lucem edendum expectarent. Ubi vero Micheæ prophetiam, quæ illum in Bethleem Judæ natum fore prædixerat, audivit: uno edicto, omnes pueros lactantes, non in urbe tantum Bethleem, sed universis ejus finibus à bimatu & infra, secundum tempus, quod accuratè à Magis sciscitatus & edoctus fuerat, mactandos neci mandat. Omninò enim, & erat certè verosimile, Jesum ejusdem cum coætaneis suis calamitatis, atque stragis participem fore arbitrabatur. Cæterùm puer, à parentibus, per Angeli visionem quid esset eventurum, præscientibus, in Ægyptum deportatus, insidias illius prævertit. Quod sanctum Evangelium perspicuè docet. 169

Verùm deinceps, quæ merces crudele illud Herodis facinus contra Christum, & pueros ejus æquales admissum, 170

ſum, ſubſecuta ſit: & quo pacto ſtatim poſt illud perpetratum, nullâ, vel minimâ morâ interjectâ, divina illum ultio, dumadhuc in vitâ manebat, exagitaverit; & quaſi procœmium eorum, quæ illi erant obventura poſt exceſſum ex hac vitâ, quoddam proluſerit; operæ pretium eſt intelligere. Quâ autem ratione proſperum ac florentem regni ſui ſtatum, quo ſe frui putabat, domeſticis calamitatibus, quæ aliæ ex aliis oriebantur, ipſe obſcuraverit, dum uxorem, liberos, alioſque generis propinquitate, & amicitiâ conjunctiſſimos, nefariâ cæde affecit, in præſentiâ commodè oratione explicare non poſſumus. Præſertim cum iſtarum rerum argumentum, omnem illam immanitatem longè ſuperet, quæ ſolet à Poetis Tragicis enarrari. Quod ſi quis id ſcire deſideret, legat ille Joſephi hiſtoriam, qui pleniſſimè deſcripſit illam. Hæc ille de cladibus & infortuniis Herodianis, ante ortum Servatoris intelligebat; & cædem dilectæ ſibi conjugis Mariamnes, per calumnias ſororis Salomes, & matris Cypri ſubverſæ; de nece liberorum Ariſtobuli & Alexandri, ex illâ ſuſceptorum. Quid autem iſta ad divinam ultionem illam, qua pœnas de Tyranno repoſcebat Deus, propter ſcelus admiſſum in Chriſti coætaneos, Bethleemiticos pueros? cùm illud præceſſerit homicidium: nec ſolet Deus quaſi per anticipationem punire. Certè πρὸς ἔπος illud οὐδέν, Neq; hoc volebat Euſebius. Sed Latiniſsimus Interpres Chriſtophorſonus noſter, ut ſolet aliquoties, malè interpretatus eſt Euſebium. Illa enim, οὐδὲν οἷός τε νῦν καταλέγειν, non illud ſonant, non poſſumus in præſentiâ commodè oratione explicare. Quaſi ſpectarent ad propoſitum, ſed propter ſummam crudelitatem, omnem exuperarent dicendi facultatem: Sed hoc volunt, nequaquam ad præſens propoſitum ſpectant; atque ideò remittuntur Lectores ad Joſephi Hiſtoriam. Quæ verò, ſcelus illud in Chriſtum & infantes admiſſum, ſequebantur, ad hunc modum deinceps perſequitur Euſebius.

171 *Cæterùm quo modo ſtatim poſt inſidias Servatori noſtro, & aliis infantibus factas, cœlitùs invecta plaga illum ad extremum uſque ſpiritum afflictarit, non erit alienum, vocibus Authoris ad verbum citatis, attentè narrantem audire. Ille igitur*

igitur in xvii. *Antiquitatum libro, vitæ illius exitum, accuratè describit, ad hunc modum. Herodem acerbior indies cruciabat morbus, dum Deus pro nefariis sceleribus, quibus se contaminaverat, in hâc vitâ grave de illo supplicium sumeret. Ardor erat aliquantò lentior ac remissior, qui non tantum fervoris illos, apud eos exerebat, qui illum manibus exteriùs contrectabant, quantum cruciatus intestinis ipsius visceribus inurebat. Inexplebili comedendi desiderio tenebatur, quod nullo modo poterant exaturare. Putredine intestina corripiebantur, præcipuè autem colon intestinum cruciatus torquebant intolerabiles, quos humor purulentus & pellucidus circa pedes adaugebat. Simili quoque plagâ &* τὸ ἦτρον, *hoc est, abdomen divexabatur. Membri genitalis tabes vermium peste scaturiebat, sed & penis spiritu inflatus arrigebatur. Cui accessit spirandi difficultas, & propter spasmos crebros singultus acerbi. Nervorum præterea contractio pervasit omnia membra, quæ dolorem intolerabilem illi inurebat. Dicebatur ergò ab iis, qui tenebant artem divinandi, quique sapientiâ & scientiâ rerum istiusmodi interpretandarum pollebant, Deum has pœnas à Rege ob variam suam, ac multiplicem impietatem expetivisse.* Atque hæc Josephus libro superiùs à me citato: persequitur Eusebius hanc historiam.

In primo quoque historiarum, sive de Judæorum expugnatione, haud diversam tradit de illo sententiam. Sic enim scribit. Hinc corpus ejus universum morbo correptum, variis perturbationum ac molestiarum tormentis distrahebatur. Febris quædam tepidior, pruritus non ferendus, per totius cuticulæ extremitatem pererrans, laxioris intestini continua cruciamenta, inflatus pedum, tumor instar hydropis, & ardens suminis æstus illum exagitabat; putrida genitalium sanies vermium copiam generabat. Adde his crebritatem halitus, & spirandi difficultatem, nervorum contractiones per omnia membra pervadentes: ita ut Vates & Arioli istos morborum stimulos, quibus sic perfodiebatur, pœnam pro multis suis maleficiis cœlitùs irrogatam dicerent. At ille, licèt cum ejusmodi cruciatibus luctaretur, adhuc tamen vivendi desiderio tenebatur, spem salutis recuperandæ animo capiebat; atque ideò de adhibendis remediis cogitabat. Trajecto igitur Jordane, balneis, quæ juxta Callirrhoen sita sunt, uti cepit. 172

Balnea autem illa, licet in Lacum Asphaltiten dilabantur, sunt tamen præ dulcedine ad bibendum valdè accommodata. Hic visum est Medicis, ut oleo tepido totum corpus irrigatum refoveret. Quocirca cùm in solium oleo plenum mitteretur, oculi præ imbecilitate deficiebant, & ad modum hominis jam jam morituri, revolvi videbantur. Tandem ministrorum tumultu & exclamationibus excitatus, tametsi aliquantulum respiravit: de cætero tamen, in vitæ suæ ac salutis desperationem venit. Ac propterea singulis militibus quinquaginta drachmas distribui, ducibus & Consiliariis grandem pecuniæ summam dispertiri mandavit.

173 *Hinc recedens, Hierichuntem delatus venit: ubi melancholiâ & furore incensus, & tantùm non ipsi morti minitabundus, in cogitationem nefandi cujusdam sceleris perpetrandi venit. Nam è singulis vicis atque oppidis, viros quosque insigniores, & maximè illustres inter Judæos, simul convocatos & coactos, in locum quendam, qui Hippodromus dicebatur, concludi jussit. Accersitis autem ad se Salome sorore sua, & viro ipsius Alexâ, Novi, inquit, Judæos de meâ morte præ nimiâ quadam lætitiâ, triumphos & festos dies celebraturos. Verùm per alios ego perfacile possum efficere, modò vos jussa mea exequi volüeritis, ut non solùm lachrymis & mœrore deflear, verum insuper funus splendidum & insigne consequar. Illos itaque quos ego in custodia conclusos teneo, simul ac animam efflavero, statim & sine mora, militibus undique circumclusos, interficiendos curate: ut sic cùm universa Judæa, tum singulæ etiam ædes, vel invitæ, meam mortem acerbè lugeant.* Quod immane facinus à perditissimo bipedum, etiam in extremis posito, per scelus inauditum ita mandatum, illi, nequaquam dederunt executioni, sed illæsos & intactos dimisère.

174 Addit superioribus Josephus. Rursus, cùm partìm inediâ, & tamen cibi capiendi avarissimus, partìm difficillimâ tussi torqueretur, dolorum multitudine victus, mortis periodum antevertere, manus sibi inferendo, statuebat. Postulato igitur & accepto pomo (consueverat enim id genus fructuum, extremo putamine amputato, libentèr comedere) poscebat & cultellum. Tùm oculis in omnem partem circumactis, despiciebat ne quis sibi

ſibi in eo facinore perpetrando eſſet impedimento, atq; dexteram, ſemet ipſum confecturus, levabat. Exiguo autem temporis momento interpoſito (nam in hoc flagitio impediebatur) cum ſummo dolore & cruciatu, vitam cum morte commutavit. Priùs tamen quàm expiraret, Antipatrum, filiorum natu maximum è Doride conjuge, patri moribus & nequitiâ quàm ſimillimum, de regno affectato, & conſpiratione in patrem convictum, capitali ſupplicio, die quinto priuſquam ipſe abiret ad populum ſuum, mandaverat afficiendum. Atque tali exitu, perditiſſimus mortalium Herodes deſcendit ad Infernum.

Exitum hunc infelicem & calamitoſum, ſed juſtiſsimum, viri, ſine omni controverſiâ, nequiſsimi, crudeliſsimi, profligatiſsimi, & planè portentoſiſsimi, rejecit in annum octavum nati Chriſti Servatoris, quo Romæ Conſulatum, è Calendis Januarii Lepidus & Aruntius inierant, per tres ferè menſes decurrente illorum Magiſtratu Cardinalis. Hîc eſt Calculus Baronianus, novus planè, 175
in Hiſtoriâ inauditus, omnimodò paradoxus & monſtroſus, ac, quod ponitur ab ipſo in confeſſo, contra ſententias omnium aliorum ſubintroductus, falſiſsimæ ἀγλεύων ὑποθέσει, de ſimili paradoxo initio regni Herodiani ab Auguſti victoriâ Actiacâ, deducto & derivato. Atq; iccircò, ne temerè hoc ab ipſo, καὶ ὡς ἔτυχεν, in Hiſtoriâ conſtitutum putemus ad annum Jeſu Chriſti octavum, ubi loco ſuo proprio diſputari debuerat, rejicimur ad illa, quæ, ſi ipſi credimus, diligentiâ planè exactiſsimâ inveſtigavit, cùm de tempore Chriſti incarnati diſputaret: hoc eſt, ad illa quæ diſputantur in apparatu. De quâ ipſius exactâ illâ, ſic ipſi viſum, diligentiâ, quod ad initium pertinet regni Herodiani, in præcedentibus dicebamus ad Apparatum: Et eam planè deprehendimus prodigioſam, atque ut illam olim Africam, multorum monſtrorum parentem. Cùm verò ad illum locum in Apparatu interitum iſtius profligatiſsimi Tyranni, in ſubductis calculis ad annum 756. rejecerimus, eò Lectorem remittere debemus, & non actum agere, præſertim cùm è memoriis Joſephi Illuſtriſsimus Baronius rem pleniùs perſequatur.

Coss. *P. Vinutius Nepos.*
P. Alfinius Varus.

1 *Salome inclusos Judaeos liberat.* POstquam ad hunc modum excesserat è vitâ, & ad Infernum descenderat ille omnium bipedum sceleratissimus, Herodes, bellua profectò & non homo: Ad annum Christi incarnati, & in Ægypto tunc temporis existentis quartum, vel quintum potiùs, hoc est, sub Consulatu Vinutii Nepotis, & Alfinii Vari, anno Augustali 45. Salome Soror Herodis, & Alexias ipsius Maritus, quibus in mandatis dederat ille, monstrum & propudium hominis, ut ex omni Judæâ collectos primores, & Circo inclusos, per milites statim ab illius excessu jugularent. Quo facto, haberent, ut rebatur, Judæi datam occasionem lachrymas in ipsius funere veras effundendi, qui videbantur aliàs exultaturi: Inclusos, inquam, illi liberos, contra mandata Herodis, dimiserunt ad suos; prætexentes scilicet, ita voluisse jussisse, in extremis situm, pœnitentiâ scilicet inductum, Herodem. Quibus in hunc modum dimissis, non autem priùs, excessisse Herodem apud milites annunciatum est. Josephus in fine Libri 1. ἁλωσ. rem ita narrat. *Mors militibus nota.* *Priusquam apud milites in castris excessus ipsius notificaretur, progressa cum marito suo Salome, captivos dimisit, quos morte mulctandos Rex mandaverat. Dicebant enim illum, pœnitentia ductum, mandasse ut incolumes demum dimitterentur. Qui postquam abierant, excessisse Regem apud milites edicit, quos unà cum promiscua multitudine in Amphitheatrum Jerechuntinum convocaverat.*

2 *Progressus hic ad consessum Ptolomæus, qui regii sigilli curam demandatam habebat, Regem laudibus & beneprecationibus prosecutus,* populum eò quoque hortabatur: & scriptam ad milites epistolam palam legit, quâ Successorem multis quidem verbis ipsorum observationi commendabat. Post lectam hanc Epistolam, produ- *Testamentum prolatum.* ctum solvit & legit Testamentum, quo Philippus Trachonitidis, & vicinorum locorum (hoc est, Gaulonitem, & Balaneam; & Paniada intelligens) Tetrarcha designatur: Galilææ Antipas: Rex Archelaus designabatur.

batur. Huic dedit in mandatis, ut annulum suum Cæsari delatum offerret, & regni quoque inventarium obsignatum: Cæsarem enim, tanquam supremum omnium Dominum, & Testamenti & Legatorum confirmatorem volebat esse: quæ prioribus codicillis testamentariis præscribebantur. Addit in Antiquitatibus Josephus, Lib. 17. cap. 11. Salome Sorori illum Jamniam, Azotum, & Phaselida legasse, & argenti signati myriadas quinquaginta. Cæteris etiam domesticis, & affinitate conjunctis, abundè providisse, cùm datâ pecuniarum summâ, tùm etiam reditibus assignatis. Cæsari, legati nomine contulit argenti signati mille myriadas, præter vasa aurea & argentea, & vestitus valdè pretiosos. Juliæ, Cæsaris uxori, & quibusdam aliis, nimirum Romæ familiaribus, alias argenti 50. myriadas. His ita lectis & auditis, acclamationibus & votis in Archelaum consentiebatur: & turmatim populus cum militibus illum aditum salutant, suam operam benevolam pollicentur; nec non eandem à Deo precibus exposcunt.

His ad istum modum peractis & procuratis, de funere magnificè celebrando tractabatur. Curæ enim fuit Archelao πολυτελεστάτην γενέσθαι τὴν ἐκκομιδὴν τοῦ πατρὸς, καὶ πάντα τὸν κόσμον προσκομίζειν, εἰς ὃ συμπομπεῦσαι τῷ νεκρῷ. Efferebatur igitur lecto aureo decumbens, multis & variis magni pretii lapidibus & gemmis adornato: stragulæ purpureæ lectum sternebant, superimpositâ, cum diademate, coronâ aureâ: dextrâ manu sceptrum gestabat: lectum filii & affines circumstabant: sequebatur exercitus, in turmas per proprios titulos atque ordines dispositus. Primi incedebant Satellites lanceigeri, tum Thracica cohors, postea Germani atque Galli, tanquam ad prœlium dispositis universis, sub propriis suis ducibus & ductoribus. Sequebantur exercitum quinquaginta domestici, aromata portantes. Quo ordine & processu deducto per octo stadia funere, ad Herodium, qui vocabatur, locum, ubi se tumulari testamento mandaverat, corpus telluri mandatum est, anima ad æternos cruciatus, prout meruerat, proculdubiò adjudicata. 3 *Funus Herodis.*

Funeream hanc pompam à Josepho descriptam, arrodit, de more, Salianus, quasi copiosiùs quàm veriùs descriptum. 4 *Saliani calumnia discussa.*

descriptum. Certè non tam copiosè pompam tam celebrem descripsit Josephus: decem omninò lineis, neque pluribus totam explicuit, & quidem conjunctam cum veritate. Nihil enim descripsit vel nominavit Josephus, quod à regiâ magnificentiâ abhorret. Quod si verum hoc esset, descriptum hoc funus ad imitationem Romanorum, nihil hoc detraxerit veritati Historiæ: cùm semipaganus Herodes fuerit, & mortuus non minùs quàm vivus, in illorum instituta, potiùs quàm Judaica, pronus. Sed friget calumnia Jesuitæ. Neque enim aliquid ferè commune habebat sepulchralis illa pompa, cum exequiis Romanorum, sed potiùs accedebat ad antiquam Judæorum consuetudinem, & illa in Jacobi Patriarchæ funere observata. Sed antiquum obtinet Salianus Josephum arrodendo.

5 *Archelai initia.* Condito cadavere, & peracto funere, per vii. continuos, juxta patrios mores (hoc est, Judæorum, non Romanorum) dies, patrem defunctum lugebat Archelaus; nec intereà Rempub. attrectabat. Quibus decursis, ἑστιάσας τοὺς ὁμίλους, καὶ καταλύσας τὸ πένθος: luctum solvit, & populo funebre quoddam epulum apparatum exhibet. Templum ascendit, populi lætis acclamationibus & *euphemismis* quaquaversum ibat acceptus. Ubi Templum adiit, in præparatam ibidem scenam ascendit, in throno consedet aureo, & circumfusam multitudinem læta omnia apprecantem, blandè alloquitur: nec non gratias iis agit, præcipuè quòd tam egregiam erga ipsum benevolentiam ostenderent, minimè memores injuriarum quibus fuerant variis, & quidem maximis, à patre suo affecti; summâ ope se eniti velle, ut hosce animos egregios nullatenus obliviscatur: se quidem Regio titulo adhuc abstinere, cum suo, parens ipsius testamento id Cæsaris voluntati permiserit, nec nisi ab illo confirmatum, regnum vel debere, vel adire velle. Atque hanc ipsam ob causam, cum in circo Hierechuntino, milites diadema ipsius capiti imponere vellent, nullo pacto acquiescere voluit, nec illum sibi honorem exhiberi. Quæ ipsius politia, vel regni protelatio observanda est ideò, quòd ante Cæsaream accedentem voluntatem, regnare in Judæâ dici non voluit, nec potuit, nec debuit Archelaus;

chelaus: qui tamen regnare dicitur in Judæâ per Evangelistam, cum Christus rediret ex Ægypto.

Interim dum regni titulum differt, & apud populum 6 salutantem & acclamantem concionatur, multa & optima pollicitus, populus, de vulgi more & consuetudine, Josephus ait, οἰόμενοι τὰς πρώτας τῶν ἡμερῶν τὰς διανοίας, ἐμφανίζειν τῶν παρόντων, ἐπὶ τοιάσδε ἀρχάς. Quanto blandiore, & ad clementiam compositâ oratione magis Archelaus utebatur, tantò effusiùs laudando progressi, ad donationum confirmationes eum vocant. Sed de ipsâ re inter se consentire non poterant, quam imprimis exoptarent. Nonnulli enim annua sibi tributa, & vectigalia volebant allevari: Alii postulabant, ut carceri ab Herode inclusi (qui & multi erant, & vincula perpessi diuturniora) libertate donarentur: Alii, impositiones ab eo impositas rebus venalibus, & acerbiùs exacta, remitti, aut tolli penitùs, desiderabant. Nihil horum planè rejecit Archelaus, quippe populi studia & concilianda sibi, & conservanda adhuc ab initio statuebat: videbatur iccircò annuere, & in omnia consentire.

Intereà tamen, quæ levitas inesse solet multitudini, 7 eadem ipsâ die, nonnulli rerum novandarum avidi, cœtu & coitione factâ, Ducibus quibusdam, qui proximè attingebant cognatione Matthiam & Judam; quos ob inauratam aquilam in Templi fastigio locatam, & per eos dejectam, supplicio capitali affecerat Herodes, in unum coiêre: & per tumultum & seditionem inductâ multitudine, Regem Archelaum adeunt, vehementiùs instant, ut Herodis, quem convitiis incessebant, familiares & Consiliarios ad necem sibi dedat: ut Pontificem ab eo constitutum, dignitate & loco moveat, & alium surroget, qui sanctiùs multò & honestiùs illam obeat dignitatem. Indignantèr hæc ferebat Archelaus, non tamen palàm audebat contradicere; sed annuere videbatur postulatis, & effecta velle dare, postquam Româ reversus, quò quantociùs contendere habebat in animo, Cæsaream impetrasset confirmationem. Misit igitur, qui persuaderet populo ut paulisper quiescerent, & postulatorum fidem à reverso expectandam vellent. Exercitus ductores seditiosi non admisere nuntium, nedum mandata

Turba concitata.

mandata explicantem ferre volebant: sed lapidibus impetitum, et post eum alios (nam plures ad eos legavit Archelaus) rejecerunt. Res ad bellum videbatur inclinare, auctâ, per *Paschalem solennitatem* quæ tunc instabat, multitudine. Quocirca Tribunum, cum militum manu misit, qui priusquam in immensum cresceret seditio, convenas dejiceret, & seditiosorum principes captos adduceret. Plebs eò furoris incessit, ut contra milites ad arma devenirent, multos occiderent, & Tribunum ipsum vulneribus mulctatum in fugam verterent. Quibus irritatus Archelaus, Equitum alas, & universum in eos immisit exercitum, qui ad tria eorum millia occiderunt; cœteros extra urbem, desertâ Paschali solennitate, fugere in deserta & montana compulerunt. Quos statim Præcones missi sequebantur, & ad reditum ac quietem invitabant. Ita domum singuli reversi sunt, nondum celebrato aut finito Paschate. Atque hæc, ab ingressu primo, Archelaum exercuere.

8 Sedatis turbis, & disjectâ multitudine, profectionem Romanam continuò aggreditur, rebus suis atque regno fratri Philippo interea commendatis. Duxit autem secum matrem suam Malthacen Samaritanam, Nicolaum Damascenum, & Ptolemæum, intimos amicorum, atque unà magnam familiam. Adjunxit se eunti Salome, Herodis illa soror, unà cum suâ familiâ: multi etiam alii affinitate Regem attingentes, palam præ se ferentes, ut adjutores, & gratulatores in regno confirmando, & confirmato essent: revera autem, quod eventus docuit, ut omni molitione ipsi adversarentur. Cæsaream ubi adiit Archelaus, obvium habuit Sabinum Procuratorem Cæsaris per provinciam Syriam, cui & Judæa ab initio attribuebatur. Is Hierosolymam properabat, ut curam rerum Herodianarum susciperet, & instituto singularum rationali, mandaret custodiæ. Sed Varus, Syriæ præses, qui in rem præsentem aderat, ut fortè fiebat, eum inhibuit, nec ulteriùs permisit proficisci. Accersierat autem Varum Ptolemæus, ob id ipsum per Archelaum submissus. Quocirca, in Vari gratiam, Sabinus neque arces per Judæam sitas, in suam redegit potestatem, neque thesauros obsignavit, sed in Archelai potestatem

Romana Archelai profectio.

tem

te demisit. At postquam navem conscenderat Archelaus, & Varus reversus esset Antiochiam, sine dilatione Sabinus Hierosolymas adit, & regiam in suam redigit potestatem. Accersitis tum castellorum & arcium Præfectis, & qui rebus regni præerant procurandis, ad rationes reddendas sibi expensi & accepti compellere voluit, & arces quibuscunque ipsi placuit tradere. Verum non ita vecordes erant Archelai Ministri; nihil illi concreditorum sibi voluere dimittere: dictitantes, se illa Cæsaris nomine, ipsique Cæsari, custodire. Atque hæc profecto jam Archelao gesta sunt.

Eodem quoque tempore, non autem unà, vel eodem itinere fortassis, Archelai frater Antipas, prioribus tabulis Herodi successor nominatus, Romam cum suis navigavit: Salomes imprimis voluntatem sequutus & consilium, quæ ab Archelao, ejusque in regnum provectione, abhorrebat. Habuit & ille secum matrem suam. Ab ipsius partibus stabat & Ptolemæus, Nicolai Damasceni frater, & Orator quidam Irenæus, cui imprimis fidebat. Postquam ille cum suo comitatu Romam venerat, omnes omninò Herodi affines ad ipsius partes transierunt, non tàm propter ipsius studium & benevolentiam, quàm propter odium conceptum, & invidiam in Archelaum. Erat omnibus in votis libertate frui, à Regio imperio eximi, & Romanorum parere Magistratibus in provinciam missis. Hoc summoperè desiderabant: quod si omninò Regibus parere necesse foret, multis nominibus Antipam Archelao præferebant, quem & Sabinus Procurator per literas accusabat. Archelaus verò Cæsari literas exhibuit petitorias, causæ suæ æquitatem edocentes, paternum commemorat testamentum, supellectilis totius Inventarium, quod cum Ptolemæo, cui concredita illa fuerant instrumenta, quotidiè expectabat. Quibus literis acceptis ac lectis, Cæsar Concilium advocat, cui Princeps Caius, nepos ipsius, Agrippæ & Juliæ filius, interfuerat, ita asserit Josephus utrobique: Cùm in Antiquitatibus, tùm in lib. de Bello; sed errat: gessit enim absens ille Consulatum. Ita Salianus, nec repugno. Considente verò Concilio, contra Archelaum accusationem instituit vehementem, Salomes filius Antipater:

9 *Salome & Antipas Archelao obsistunt Romæ.*

tipater: respondet pro Archelao Nicolaus Damascenus. Qui cùm finem dicendi fecisset, procidit ad Cæsaris pedes Archelaus; quem ille humanissimè erexit, & dignum quidem regno sibi videri dixit, sed tamen distulit Testamenti ratihabitionem. Dimisso autem Concilio, ἐσκόπει τὸ καθ᾽ αὐτὸν, utrumne Archelao regnum confirmaret, an toti Herodis generi & prosapiæ commune esse juberet, cùm multorum manus & auxilium res viderentur postulare.

Finis negotio per Cæsarem impositus.

10 Intereà Marthace, Archelai mater, morbo vitam finiit, ait Salianus. Ineptè. Nam mater illi erat Malthace: sed per errorem Typographi, aut Librarii, μαρθάκη scribitur apud Josephum; & hanc scripturam retinuit Salianus. Venerant etiam interea à Varo literæ, quæ Judæorum defectionem, vel seditionem potiùs, indicarent, quam suâ præsentiâ compescuerat Varus, sumpto de præcipuis authoribus supplicio. Quo peracto, revertitur Antiochiam, unam præsidio Judeæ legionem relinquens. Illo autem profecto, Sabini avaritiam & crudelitatem non ferentes Judæi, rursus ad arma convolant: & Procuratorem redactum in angustias, cogunt Varum denuò accersere. Accurrit ille tandem, & motus componit, qui circa Pentecosten contingebant. Itaque post finitum Pascha abiit Archelaus: & ante Pentecosten bis tumultuabantur Judæi. Quos motus ut sedaret, Quintilius Varus cum duabus reliquis legionibus (nam tribus omnino Syria continebatur) & sociorum auxiliis in Judæam properat, Sabini literis evocatus. Qui postquam advenit, circumferendo arma provinciam quietam reddidit. Sabinus, seditionum incentor, clam se subduxit fugâ, nec in conspectum Vari venit. Hæc omnia per literas Varus Cæsari significat, quas unà cum Philippo Archelai fratre miserat; *propter duo*, ait Josephus: *cùm ut fratrem consilio & præsentiâ juvaret; tùm ut in divisione rerum Herodianarum, ratio ipsius haberetur apud Cæsarem.* Eum enim Varus diligebat, & benè illi cupiebat, utpote ingenii quietioris.

Ridiculus Saliani error.

Res Judaica absente Archelao.

11 Nondum redierat Româ Archelaus, quin ante reditum, novis quibusdam difficultatibus irretitum, expedivit Nicolaus Damascenus. Miserant enim Judæi, permittente

mittente Varo, Legatos Romam, numero quinquaginta, Herodem & Archelaum accusaturos; tyrannidem eorum deprecaturos; & impetraturos, si fieri posset, ut non sub Regibus deinceps, sed sub Præsidibus Syriæ Romanorum viverent. Quibus Romæ se conjunxerunt Judæorum *octo millia*, Romæ habitantium; quibus in æde Apollinis audientiam dedit Cæsar; & partibus auditis, nihil eo die statuit. Sed paulò post, Archelaum non Regem totius ditionis Herodianæ, sed Ethnarcham, hoc est, Judeæ & Samariæ Regem statuit: Antipam Tetrarcham Galileæ: & Philippum Trachonitidis: Herodis testamentum confirmans.

Hæc postquam acta fuissent Romæ, reversus est proculdubiò in Judæam Archelaus, acceptâ à Cæsare stipulatione, futurum ut regno aliquandò donetur, si se dignum præstiterit imperio. Atque hîc Josephi diligentiam desidero accuratiorem: nam de reditu in Judæam ne verbum addit, sed nec de rebus ab ipso gestis per decennium: Et tamen tandem accusatum, & mulctatum exilio ait, propter multa & enormia ab ipso patrata scelera. Rediisse autem statim post finita negotia, par est credere: id est, eodem anno, eâdem æstate, quâ proficiscebatur, scilicet, ante maria clausa, & navigationem interclusam. Breviter autem cap. 15. lib. 17. Antiquit. ejus exequitur politiam. *Collatâ in se Ethnarchiâ, Archelaus quàm primùm reversus est in Judæam: Joazarum summovet Pontificatu, quasi rebellibus fautor extitisset, & loco ejus substituit fratrem ipsius Eleazarum. Regias ædes elegantes Hierechunte extruit, & rivi decursum, quo nova urbs irrigabatur, avertit dimidiâ parte, & in campum deducit, quem palmetis totum severat, vicum de suo nomine Archelaida ædificat, & contra leges patrias Glaphyram in uxorem superinducit, repudiatâ Maridine. Quæ cùm esset filia Archelai Regis Cappadocum, fratri ipsius Alexandro nupserat, & susceperat ex ea liberos. Sed nec diù cum Pontificatu Eleasar fuit, successorem accipiens, vivus adhuc, Jesum Siæ filium.* Hæc postquam sola de Archelao per compendium commemorasset, satis incuriosè & negligentèr transit ad deportationem, anno Ethnarchias decimo, διὰ τὴν ὠμότητα καὶ τυραννίδα. Illa enim quæ commemorat de Judâ, Ezechiæ

12 *Archelai reditus.*

Josephus notatus.

zechiæ latronis filio; de Simone servo Herodis, de Atronge Pastore obscurissimo, & fratribus ipsius, vel omnia, vel pleraque, absente Archelao, & Romæ adhuc agente gerebantur. Quæ Tacitus Histor. 5. ita breviter perstringit. *Post mortem Herodis, nihil expectato Cæsare, Simon quidam regium nomen invaserat. Is, à Varo Quintilio obtinente Syriam, punitus; & gentem coercitam liberi Herodis tripartitò rexere.* Piè autem & prudenter illustrissimus Baronius ad annum Christi viii. notat. Hæc omnia cùm describat Josephus, admirari licet quot ludibria, quæ damna coactus sit subire populus Judæorum, postquàm verum legitimumque à Deo promissum ac datum Regem, Christum ipsum recipere ac venerari contempsit. Quo semel spreto, & in fugam adacto, non unum tantùm Herodem, sed complures compulsus est pati Tyrannos: nec fuit ipsi ampliùs à vexatione quies aliqua, donec à Romanis funditùs deletus est.

13 *Christi reditus ex Ægypto incertus.* Romanum Martyrologium, Beda, Usuardus, Ado, & communis exinde Ecclesiæ consensus, Christi reditum ex Ægypto in diem Januarii septimum rejiciunt. Nihil est memoriæ proditum, quod ego quidem sciam, hâc de re apud vetustiores, sive Historicos sive Patres. Probabile tamen est hanc receptam, & nobis vetustam Ecclesiæ consuetudinem, de traditione vetustiore, aut scriptis etiam Patrum antiquioribus nunc deperditis, dimanâsse. Utcunque sit, sine summâ temeritate & ἀλαζονείᾳ, non possumus nec debemus ab illâ sic receptâ sententiâ recedere. Hæc igitur si inconcussa maneat, utì certè manere debet, statuendum est Christum non eodem anno quo Herodes excessit, & successit defuncto patri Archelaus, in Judæam, vel terram Israelis rediisse. Nam post diem septimum Januarii excessit Herodes, *paulò ante Paschalem solennitatem*; hoc est, antevertit illud Festum Tyranni exitus, per quatuor aut tres saltem hebdomadas. Neque enim subitò funeris illa pompa, quam commemorat Josephus, apparari poterat: Et post conditum funus, vii. totos dies, de more Judaico, lugebat Archelaus: & luctu finito ad populum prodit, illum blandè compellat, tumultuantem compescit, seditiosos profligat,

gat, ante, vel in Paschali solennitate, finito festo, statim iter arripuit Romanum, & ad Pentecosten, cùm per Sabinum tumultus excitatos compesceret Varus, Romæ erat. Non autem biennio, quod vult Torniellus, Romæ hæsit: sed transactis negotiis, æstate jam adultâ eâdem, redierat Ethnarca in Palestinam.

Statim autem ab excessu Herodis, verosimile est Angelum admonuisse de nece illius Tyranni Josephum, & de reditu dedisse in mandatis. Quid enim erat cur differret Deus? nam somnia sunt apud Torniellum mera de aliis Christi persecutoribus, præter Herodem, expectandis ut morerentur; eò quòd in numero multitudinis dicatur, *Mortui sunt enim qui quærebant animam pueri.* Non enim aliud hoc in loco vult beatus Evangelista, quàm quod Moysi dicitur, Exod. 4. 19. Revertere in Ægyptum, mortui sunt enim omnes qui quærebant animam tuam, hoc est, Infanticida Pharaoh Rex Ægypti. Herodem vult, & non alios, is enim quærebat animam pueri. Statim autem per Angelum innotuit, ne fama deferret priùs in Ægyptum, obiisse Herodem. Nec distulisse diutiùs reditum suum, credendum est, Josephum, postquàm cœlitùs illud nuntium accepisset. Pervenire autem poterat in terram Israelis ante æstatem illam transactam. Sed, quod dixi, propter receptam in Ecclesiâ opinionem, de vii. Januarii huic negotio destinato; sequenti anno rediisse statuerim ineunte, postquam Româ redierat Archelaus, & Ethnarca regnaret in Judæâ. Signantèr enim ait Evangelista, in Judæâ, non indefinitè, regnaret; quoniam per Cæsaris arbitrium, & definitivam sententiam, non illi paternum regnum, sed regnum Judeæ erat attributum: Atque ita insinuare videtur Evangelista, non nisi reverso Archelao, rediisse Josephum ex Ægypto in terram Israelis: eoque magis, quod illum regnare audierat: qui non nisi post Romanum reditum cum regno esse poterat. Atque ita mansisse in Ægypto Dominum Servatorem duos integros annos existimaverim: scilicet, ab ineunte Consulatu Caii Cæsaris & Æmylii Pauli, ad Consulatum L. Ælii Laminæ & M. Servilii Gemini, anno ferè post excessum Herodis, præcedente anno: cùm ipse divinissimus Infans annum quartum

14

Evangel. explicatum contra Torniellum.

Reditus ex Ægypto terminus.

quartum complevisset, & quintum ingressus esset.

Annus Jesu Christi reducis, & in Galilæâ Nazerethæ
15 *Baronii error de reditu.* agentis, septimus complebatur, & octavus inibatur, secundùm rationes Baronianas, sub Consulatu M. Æmilii Lepidi, & L. Aruntii Nepotis, hoc est, annus Augustalis 49. & ab Actiacâ victoriâ 37. agebatur, cùm Herodes in vivis esse desierat: quod, per stupendum errorem, vir doctissimus arbitrabatur. Hinc sequitur, atque ita ab illo statuitur, Christum non nisi sequenti anno, sub Consulatu A. Licinii Nervæ Siliani, & Q. Cæcilii Metelli Silani ex Ægypto rediisse, anno ætatis suæ nono currente. Quam ipsius sententiam intelligebat Torniellus ad annum mundi 4054. sect. 2. Est hæc Baronii sententia cum prodigiosâ quadam ἀνιστορησίᾳ conjuncta; omnia enim miscet, permiscet, falsissima proponit, quæ per illa tempora gerebantur.

Non negaverim, & facilè labi posse in rebus antiqui-
16 oribus, & facilè lapsus condonari: cum res Chronologica sit tam intricata, tantis ignorantiæ tenebris circumfusa, in tantâ paucitate veterum authorum, tam supina & damnanda negligentia eorum, qui cum ante librorum calamitatem viverent, & abundè Scriptorum copiam omnigenarum ad manus haberent, tam nihil omninò præstiterunt suis commentationibus ad nos transmissis, ut vel per transennam veritatem illucescentem contemplemur. Quis non meritò indignetur & irascatur Clementi Alexandrino, Julio Africano, Eusebio, aliis, qui cum haberent, legerent, triverint Manethonis Ægyptiaca, Berosi Chaldaica, Abydeni Assyriaca, Ctesiæ, Dinonis Persica, multa alia multorum Authorum opera, unde explicari, illustrari, & asseri poterant, quæ de illarum gentium rebus gestis in sacrâ Scripturâ indicantur obscurè, & nobis planè sunt ἀνεξιχνίαστα, tam levitèr illud negotium & perfunctoriè, quasi semisomnes & securi procurarunt, ut omninò non possint excusari. Quod si præsentis nostræ disquisitionis τὸ προκείμενον de Herode & Archelao, ὁμογενὲς hisce esset, libentèr Baronii ἀβελτηρείας excusatum iremus; eò quòd in tenebris nisi tentando progredi nulli liceat. Sed πάντα ἄλλα: in clarissimâ luce mirificè cespitat.

Excess-

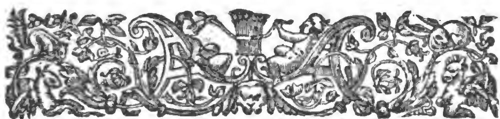
Excessum Herodis, truculentissimi tyranni, infelicissimum, & maximis ærumnis calamitosissimum, rejecit in annum nati Servatoris viii. quo anno Romæ gerebant Consulatum Lepidus & Aruntius, per tres ferè menses decurrente illorum Consulatu. Sententiam hanc Baronius in annalibus, novam & inauditam, quod non diffitetur ipse, contra omnes aliorum omnium opiniones subintroduxit. Et quoniam, inquit, alii, iidemque diversi, in alia & diversa tempora Herodis obitum referunt, ne nos temerè contra aliorum sententias, Herodem hoc ipso anno ab humanis desiisse affirmare videamur, consule quæ de annis ejus regni, exactissimâ diligentiâ, pervestigata sunt superiùs. Certè prodigiosâ planè diligentiâ, & stupendâ curiositate, in apparatu, de annis Herodianis, illorum initio, decursu, atque exitu egit. Imprimis autem & præcipuè de Exordio, inde de Excessu, hæc paralipomena mirifica necessario progrediuntur. Illam ipsius Epochen luculentèr confecimus, hîc addemus de Excessu.

De tempore, quamdiu Christo edito in lucem supervixerit Herodes, in varias itum est opinionum discrepantias. Sunt qui Christo nato supervixisse volunt quadriennium, alii reducunt ad biennium, tertii ad trimestre spatium, quidam ad semestre; & quidem nonnulli, ex incogitantiâ, inviti & aliud agentes, ante Christum in lucem editum, Herodem mortuum, & sepultum in Inferno volunt. Disertìm constat è Scripturâ, nec à Christianis vocatur in dubium, vivo Herode, etiamsi fortè non valente, natum Bethleemi Servatorem, adoratum à Magis Herode vivo, descendisse in Ægyptum Herode vivo, occisos innocentes Herode vivo. Sed ab isto cùm recesserimus delirio, Baronii sententia de octennio superstite hoc tyranno, absurditate omnes ὑπερακοντίζει, quod doceo. 18

Imprimis innititur falsissimæ & absurdissimæ illi sententiæ, de duplici ingressu Herodis in regnũ Judæorum, quem in Appar. refutavimus. Certè ab excessu hoc Herodis, sub Consulatu Lepidi & Aruntii, ad annum urbis Dcclix. ad Antigoni competitoris crucifragium, Agrippâ & Caninio Gallo Consulibus, anno urbis Dccxvii. non

non sunt anni intercurrentes xxxiiii. quot regnasse vult Herodem Cardinalis, ab Antigoni cæde; sed saltem xlii. ad Consulatum verò Calvini & Pollionis, anni non xxxvii. quem statuit terminum sed xlvi. vel xlvii. quæ est ratio planè portentosa. Secundò, vult Baronius Christum editum in lucem sub Consulatu Lentuli & Messallini, falsò, sed ita tamen vult: hoc est, anno urbis Dccli. sed ab illo anno ad Consulatum Lepidi & Arruntii, quo excessit Herodes, sunt revera viii. anni intercurrentes: sed tum non potuit fato fungi tyrannus ille juxta alteram Baronii calculationem: vult enim eum xv. annum egisse cum à patre Galileæ præficeretur. Quod si tueri velit, ultra Consulatum Lepidi & Arruntii vixit ad triennium, hoc est, Dcclxii ad Consulatum Sabini & Camerini, qui clade in Germaniâ Varianâ insignis fuit. Postremò, hinc sequitur (nolo enim Paradoxa singula persequi) Archelaum, Herodis successorem, quem fuisse cum Judæorum imperio per ix. saltem annos fatetur Cardinalis, non ab Augusto relegatum, sed per Tiberium annos jam aliquot regnannantem.

ANNUS

ANNUS CHRISTI XII. B. Lucæ Elogio Insignis.

SUB Consulatu P. Cornelii Dolabellæ, & C. Junii Silani, Dominus noster Jesus Christus xii. ætatis, & οἰκονομίας suæ annum auspicabatur: non tamen illum agebat sub iisdem Consulibus, nisi tantum per viii dies: sed sub Consulatu M. Æmylii Lepidi, & T. Statilii Tauri: hoc est, Urbis conditæ 764. & Augusti 54. Qui quidem annus insignis habetur Historiâ quadam rei memorabilis, per Christum in pueritiâ gestæ, quam soli debemus B. Lucæ Evangelistæ. Ab exodo enim vel recessu ab Ægypto ad hunc usque annum, nihil planè aliud Sacris literis traditum, ab aliquo Evangelistâ, reperitur, de Parentibus, vel divino illo Puero Jesu Lucas autem narrationem suam sic instituit.

Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientiâ, & gratia Dei erat cum illo, nimirum in ætate illâ puerili. 2
Quod ipsius ἀπόφθεγμα, illustri quodã exemplo adducto, confirmat, ad hunc modum. *Et ibant parentes ejus per omnes annos in Hierusalem, in die solenni Paschæ Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam, secundum consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Jesus in Hierusalem, & non cognoverunt parentes ejus. Existimantes autem illum esse in Comitatu, venerant iter diei, ac requirebant eum inter cognatos & notos, & non invenientes, regressi sunt in Hierusalem requirentes eum. Et factum est post triduum, invenerunt illum in Templo, sedentem in medio Doctorum, audientem eos, & interrogantem eos: Stupebant autem omnes qui eum audi-*

ebant super prudentiâ & responsis ejus: & videntes admirati sunt. Et dixit mater ejus ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego, dolentes quærebamus te. Et ait ad illos, Quid est quod me quærebatis? Nesciebatis quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse? Et ipsi non intellexerunt verbum quod locutus erat ad illos.

3 Sunt igitur in Historiâ Jesu Christi incarnati tria velut interstitia, post narratam in Ægyptum secessionem. Primum se extendit, ab egressu usq; ad annum ætatis xii. Secundum, hinc pertingit, ad illum tantum annum; & illius quoque anni unicam narrationem. Tertium, à finito xii. anno pueritiæ, ad virilem ætatem triginta annorum, & initia inde auspicata ministerii. Primam istius divisionis partem, postquam deduxerat illum Nazaretham Evangelista, illis quidem verbis terminavit, Ver. 40. *Puer autem crescebat, & confortabatur, plenus sapientiâ, & gratia Dei erat cum illo*: aut, ut græcè habetur, ἐνεργκώτερον ἐπ' αὐτοῦ: quasi in eum, vel supra eum, de loco superiori advenisset.

4 Duodecimi anni τὰ πεπραγμένα latiùs aliquantulum persequitur: In utroque membro simul conjuncto, educationem, institutionem, & puerilem ἀνατροφὴν, vel conversationem solent Interpretes observare. A quibus omnibus, miracula absfuisse colligunt per pueritiam edita: quicquid olim Hæretici, Impostores, vani, creduli, & εὐήθεις confinxerunt. Nec in hac re dissentiunt partium adversarum νεωχέστατοι. Expressè quidem narratur Johannis 2. mutationem aquæ in vinum, fuisse omnium ipsius miraculorum primum & principium. Atque ideò rectè colligunt, nihil omnino extraordinarium, in puerili Jesu Christi disciplinâ, vitâ, victu, conversatione, accidisse: eò quòd penitùs hîc tacuerint Evangelistæ. Utcunque enim se curiositati humanæ accommodare non soleat Deus, tamen gloriæ suæ deesse, & honori non solet; prælertim si res ita comparentur, ut & hominum inserviant saluti procurandæ. Et quoties tacent Scripturæ de viis & institutis extraordinariis, & ordinaria tamen commemorata reponunt; id eam ob causam ita faciunt, quòd finem & mensuram ordinariorum nequaquam excedebat in illâ suâ οἰκονομίᾳ Deus. Liquet ergò Jesu

Miraculum nullum pueritiæ.

Jesu Domini puerilem & Nazaretanam educationem, fuisse conformem usitatæ aliorū, non autem novo modo, & extraordinariò institutam. Appositè Chrysostom, in hanc rem, Hom. xvii. in 1. cap. Joh.

Ego opus habeo à Te baptizari, & Tu ad me venis? Est hoc quidem indicium, illi eum cognitissimum fuisse. Rectè tum: sed non ita pridem, tamen primo notū. Miranda enim illa, putà, quæ de Magis, & aliis quibusdam narrantur, dum Infans esset, ante multos retrò annos acciderant, cùm & ipsemet Johannes etiam infans in cunis vagiret. Interea verò temporis, quod satis diuturnum intercedebat, omnibus omninò incognitus fuerat. Certè si innotuisset tum passim aliis, nunquam illud dictum adhibuisset, ut innotesceret Israel, missus ego sum ad baptizandum. Atque hinc liquere potest, & constare deinceps nobis debet, miracula illa & signa, quæ Christi puerilia, vel per lusum edita commemorantur, falsa omninò circumferri, & conficta ab iis qui illa subintroduxerunt. Profectò si ab ineunte ætate, miraculis patrandis assueverat, neq; Johannes illum ignorâsset, nec illo Doctore indigeret populus, ut manifestaretur. Qui & alibi versatur in eâdem sententiâ: nempe, ad 2. caput Johannis; quem cordati utrinque omnes, non inviti sequuntur.

Τοῦτο γὰρ τεκμήριον, τοῦ σφόδρα αὐτὸν εἰδέναι, ἦν. Ἀλλ' οὐκ ἔμπροσθεν, καὶ πρὸ πολλοῦ χρόνου. καὶ εἰκότως. Τὰ μὲν γὰρ θαύματα, ὅσαπερ παιδὸς ὄντος ἐγένετο, οἷον τὰ περὶ τοὺς μάγους, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τοιαῦτα, πρὸ πολλοῦ συμβέβηκε τοῦ χρόνου, τοῦ Ἰωάννου σφόδρα, καὶ αὐτοῦ παιδὸς ὄντος. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ, πολλοῦ γενομένου τοῦ χρόνου, εἰκότως πᾶσιν ἄγνωστος ἦν. Ἐπεὶ, εἰ γνώριμος ἦν, οὐκ ἂν εἶπεν, ἵνα φανερωθῇ τῷ Ἰσραὴλ διὰ τοῦτο ἦλθον βαπτίζων. Ἐντεῦθεν ἡμῖν λοιπὸν δῆλον, ὅτι καὶ τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, ἃ παιδικὰ εἶναί φασι τοῦ Χριστοῦ, ψευδῆ, καὶ πλάσματα τινὰ ἐπεισαγόντων ἐστί.

Quocirca, sine ullo strepitu & tumultu de miraculis, 5
secretò & accommodè ablactatus in Ægypto, ante reditum, in parentum ædibus educabatur; nullis Angelorum ministeriis, aut sedulitate, nullo officiorum genere. Quod mirum est audaculos non confinxisse, qui de sancto sanctorum B. Virginis θρησκείῳ & φροντιστηρίῳ, tam ridiculè, quàm falsò & impudentèr, blaterant. Chemnitius, è Scripturis, aliquantò particulariùs educationem persequitur puerilem. Lacte materno imprimis nutritum: quod facilè credimus, & libentèr profitemur. Non tamen id probat διαῤῥήδην locus Lucæ 11.27. quem allegat: *Beatus venter qui Te portavit, & ubera quæ suxisti.*

Loquitur enim secundùm communem phrasin, & opinionem, & de more mulierum. Hoc enim textu non obstante, poterit quis contendere, sed non tamen sine temeritate, Christum lacte nequaquam alitum, sed fortiori quodam cibo. *Cum parvulis lac congruat*, 1 Cor.3.2. *Solidus autem cibus*, Heb.5.12. *robustioribus*. Sed quicquid deducatur, & concludatur ex illo loco; certum esse debet lac maternũ suxisse puerum Jesum. In cujus rei signum, qui modo quodã excellentiori typum gerebat Isaacus Christi, Gen.21.8. dicitur *ablactatus*. Post ablactationem verò, tempore suo competenti factam, cibum alium describit Propheta Esaias 7.15. quo per infantiam vescebatur: butyrum, nempè, atque mel; hisce enim duobus dicitur abundâsse terra Canaan: atque ideò butyri usus communior, ut Gen.18.8. 2 Reg 17.28. Delicatiora sunt edulia, quæ Ezech.16.13. commemorantur, *Similam, & mel, & oleum comedisti*; quibus locupletiores, & magnatum liberi pascebantur. De quibus illud Psalmi usurpatur: *Adipe frumenti saturavit eos. Qui talem comederit cibum*, inquit Hieronymus ad locum Ezechielis, *& hoc dulcissimo & suavissimo pane, oleique splendore fulgenti pastus fuerit ac nutritus, vertetur in decorem, & fiet pulch rrimus.*

Christus à matre lactatus.

6 Hoc cibo, his alimentis, augmentum cepit corpusculum illud, in utero virgineo efformatum; & de utero in hunc mundum sine ullis sordibus, ullo virginei claustri detrimento, prodiens. *Succrescebat* enim, ait sacer Historicus, ηὔξανε, hoc est, de parvâ in majorem, cùm molem, tùm staturam progrediebatur. Est enim αὔξησις apud Medicos & Physicos, *Partium corporis solidarum ampliatio, in longum, latum, & profundum. Est actio, seu opus naturæ, ab ejus facultate auctrice profectũ, quam nulla ars imitari potest*, quòd sit solius naturæ proprium munus. Sunt autem solidæ corporis partes, quæ augentur: arteriæ, venæ, nervi, ossa, cartilagines, membranæ, ligamenta, tunicæ; & si quæ præterea ejusmodi sunt particulæ elementares, similares & simplices dictæ. Non etiam caro, adeps, aut humor, quæ quamvis supra modum increverint, ut in athletico habitu cernere est, veram tamen auctionem non admittunt. Est autem materia, quæ hujusmodi incrementum

Gorrheus in definit.

crementum perficit, humidum primigeniũ, quod & radicale appellant, singulis corporibus, ab ipsis naturæ primordiis insitum, ex quo ut unumquodq; primum existit, ita posteà augetur. Ergò quod augetur, humidũ sit oportet, non siccum: quoniam sicca corpora minimè sequacia sint, nec facilè extendi possint. Itaq; si humidorum corporum auctio sit, patet eam non esse in animantium corporibus perpetuam; sed tam diù fieri, quamdiu corpora humida fuerint: hoc est, ab eo tempore, quo animal editum in lucem est, usq; ad ætatis vigorem. Hactenùs filii Medicorum. Theologi hinc rectè veritatem Carnis & Nativitatis Christi, contra Docitas, & Negantes adstruxere. Multæ enim hæreses, ut Tertullianus loquitur, *Christi carnem quæstionibus distrahebant*; tanquam aut nullam omninò, aut quoquomodo aliam, præter humanam; nec si humanam constiterit fuisse, præjudicatum sit adversus illos, eam resurgere omni modo. Itáque phantasma hîc nullum, nulla caro putatitia, nulla de cœlis derivatio; aut tanquam per canalem aquæ, per uterum virgineum effluxio. *De carne Chri. cap. 1.*

Crescebat corpore, corroborabatur Spiritu: ἐκραταιοῦτο πνεύματι. Quo in loco per Spiritum quid intelligatur quæsitum est. Mihi maximè arridet, animam Christi humanam indicari. Cùm enim de corpore humano sumpto priùs diceret, Crescebat puer, quæ est altera pars hominis, animâ & corpore constituti; consequens erat ut de alterâ humanitatis parte, Animâ nimirum rationali, annecteret, ejusdemq; per facultates & potentias eminentiores, prærogativâ: atq; ita totum Christum hominem, corpore & animâ constitutũ, complecteretur. Postquam enim ab initio rerum Deus, de limo terræ educto & ædificato Adami corpori, spiritum vitæ indidisset, hoc est, animâ vivente, & rationali animatum exornâsset; illud spiraculum, pars hominis præcipua, spiritus passìm in Scripturis nominatur. Et in dissolutione integrali hominis per mortem corporalem, spiritus, hoc est, anima, dicitur redire ad Deum, qui dedit illam. Atque hoc sensu Anima Spiritus appellatur, Gen. 6.3.15. & Gen. 17.15. Job 12.10. Psal. 76.4. & Psal. 77.30. & de animâ Christi humanâ 1 Pet. 3.19. In quo Spiritu (nam priùs dixit, 7

xit, *Mortificatus quidem carne, viviſicatus autem Spiritu) & his qui in carcere erant ſpiritibus* (hoc eſt, defunctis ſuo fato, & inferno addictis) *prædicavit*. Quo in loco, Puritani & Novatores, Spiritum, non animam Chriſti, quam nullo modo ferre poſſunt *deſcendiſſe ad Infernum*: Sed Spiritum ſanctum intelligunt, in & per cujus virtutem, olim ab initio mundi prædicavit. Quibus videtur favere è ſocietate Mariana: Ita enim ait; *Nam & Chriſtus carne eſt mortuus, & Spiritus ſancti virtute revixit*: quaſi non de animâ Chriſti humanâ, ſed de Spiritu ſancto loqueretur Apoſtolus. Spiritu, hoc eſt, animâ, Chriſtus ἐκραταιοῦτο, viribus potentèr firmabatur: Voce, non niſi ſacris literis, opinor, uſurpatâ: quæ idem ſignificat, ἐνδυναμοῦσθαι: Et explicatiùs Epheſ. 3. δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος. Anima ergò Chriſti, etiam per ætatem illam teneram, puerilem, infantilemque, Spiritus ſancti gratiâ, modo excellentiori & eminentiori, ſeſe exerente, illuſtriſſimâ quâdam menſurâ donorum lemniſcata cohoneſtabatur; idque per omnes illius facultates & potentias, evidentiſſimè manifeſtabatur. Alitèr enim illa ætas in hoc puero agebatur, quàm in omnibus & ſingulis aliis. Nam nulla τὰ παιδικὰ, nullæ pueriles ineptiæ, vel inordinationes obſervabantur: ſed, quemadmodum ſequitur, *Proficiebat*, ut *ætate*, ita quoq; *ſapientiâ, & gratiâ apud Deum & homines*: De quo pluribus deinceps in fine anni.

8 Profectum hunc & προκοπὴν, in Theſi poſitam, peculiari quodam exemplo illuſtrat in Hypotheſi Evangeliſta. Eò enim tendit illa narratio de geſtis Hieroſolymitanis; & admirabili in Templo, coram Scribis & Doctoribus, ἀναστροφῇ. Unde, & qualis fuerat domeſtica ipſius, apud parentes, educatio: videntur, haùd ineptè, collegiſſe eruditi viri, quam nullo modo omiſiſſe Joſephum & Mariam volunt; ut luculento quodam exemplo, parentes Chriſtiani ad illorum imitationem excitentur. Et imprimis ſtatuunt, duplicem fuiſſe παίδων ἀγωγὴν, puerorum inſtitutionem apud Iſraelitas; quemadmodum nunc eſt, & ſemper fuit, apud gentes non planè barbaras, & à communi ratione abhorrentes. Præcipua fuit, etſi non prima, quâ pueri in ſcholas deducebantur à parentibus

Chriſti puerilis inſtitutio.

rentibus, & Scholarchis, vel Informatoribus commendabantur: qui Prophetæ, & Prophetarum filii, passìm dicuntur in Veteri Testamento, & cujusmodi etiam in Novo commemorantur, Act 2.9.10. & 6.9. Quas Scholas fuisse Hierosolymis, posterioribus Judaicæ politiæ temporibus ultra quadringentas, Rabbini volunt. Puerum Jesum hac publicâ institutione non fuisse usum, aut ullis Magistrorum præceptis, & piè creditur, & ab ipsis Judæis adversariis, illi objicitur, Joh. 7.15. Et mirabantur Judæi, dicentes, *Quomodò hic literas scit cùm non didicerit?* Quem ad locum Maldonatus; Sciebant Sacerdotes, Scribæ, & Pharisæi, scholas suas puerum non frequentasse. Alia pueros instituendi ratio, domestica fuit; quâ parentes, inter privatos suos parietes, liberos imbuebant. Hanc intelligebat Deus, cùm de Abrahamo diceret, se scire quòd Abrahamus erat domesticos & familiam suam instructurus. De hâc commemoratur Exod. 12.26. Deut. 4.10. & 6.7. Et ab istâ puerili institutione, ad Synagogas topicas per singula Sabbata, in quibus palam Moyses & Prophetæ legebantur; & per festa solenniora, Hierosolymam, ad Templum adultiores facti, per Parentes suos deducebantur. Quem morem narrat Evangelista, Josephum & Mariam, erga Salvatorem jam duodecimnm ætatis suæ annum agentem, exercuisse. *Ibant*, inquit, *Parentes ejus quotannis Hierosolymam in die festo Paschæ.*

Erat hoc de mandato Divino speciali, Exod. 23.15, 16, 17. *Tribus vicibus per singulos annos mihi festa celebrabitis. Solennitatem azymorum custodies; septē diebus comedes azyma, sicut præcepi tibi, tempore messis novorum, quando egressus es de Ægypto. Non apparebis in conspectu meo vacuus. Et solennitatem messis primitivorum operis tui, quæcunq; seminaveris in agro. Solennitatē quoq; in exitu anni, quando congregaveris omnes fruges tuas de agro. Ter in anno apparebit omne masculinum tuum coram Domino Deo tuo. Hoc est, in festo Paschæ, in festo Hebdomadarum vel Pentecostes, & in festo Tabernaculorum.* Quod præceptum repetitur Exod. 34.23. Deut. 16.16. Non tenebantur autem adeò strictè omnes omninò Israelitæ, adesse singulis solennitatibus; sed tantùm qui in vicino Hierosolymis, ubi Templum erat,

9

Festis adesse jussi Israelitæ.

rat, habitabant. Cum remotioribus, per Legis Indulgentiam, quod Lyra & Hugo censuerunt, dispensabatur. Sufficiebat, si semel in anno, ad festum scilicet Paschatis, adfuissent: Josephum & Mariam quotannis in festo Paschatis ascendisse. Nemo enim, nisi corpore invalidus & infirmus, absens per illam solennitatem excusabatur. Pietatem porrò erga Deum, & religiosum Beatæ Virginis studium animadvertere licet; quod cùm ipsi liceret domi consistere, neque enim *fœminæ*, sed *masculi* tantummodò, legis præcepto obstricti tenebantur; ipsa tamen, unà cum viro suo, quotannis, ad Deum venerandum, ascendebat Hierosolymas.

10 Quid autem interea factum puero Jesu, si parens uterq; domo aberat, ad Paschalem profecti solennitatem? Haud crediderim illos Infantem illum secum, ulnis aut equo vectum detulisse. Quanquam non negaverit Evangelista, illum hoc anno omninò primùm deportatum. Tacet fortassis de præcedentibus annis, eo quòd nullâ notâ specialiori insigniebantur: hunc commemorat, licet fortè non simpliciter primum, propter casum illum memorabilem commemoratum. Fieri quidem ita potuit, & satis cum pietate conjunctum est: Ego autem potiùs existimaverim, tunc primùm, non priùs, illum ductum à parentibus Hierosolymam. Interea autem, dum in festo mater abfuit, tutelæ & curæ vel vicinarum & cognatarum, vel etiam famulæ, satis tutò, committere poterat puerum suum. Neque enim ignorabat, aut oblita fuerat, quis ille, qualis, quantus foret, quem conceptum in lucem procreaverat. Neque nesciebat, aut non admittebat, idquod in tali casu promiserat Dominus, Exod. 34. *Cùm tulero gentes à facie tuâ, & dilatavero terminos tuos, nullus insidiabitur terræ tuæ; ascendente te, & apparente in conspectu Domini Dei tui ter in anno.* Curabant divina Israelitæ, Deus curabat humana: si divina neglexerimus, Deus nostra humana negliget: si præceptorum fuerimus observatores, Deus urbes, regnum, populos custodiet. Hoc est enim quod promittebat, *Honorantes me, honorabo.* Atque ita probabiliùs existimavero, tùm primùm Hierosolymas deductum à Parentibus puerum, quanquam contra sentiat

An aliàs Christus ascenderit.

tiat Juvencus apud MALDONATUM.

Ad Templum lætis puerum perducere festis,
Omnibus annorum vicibus de more solebant.

Consummatis diebus, Paschalibus nimirùm, hoc est, post septem dies, cùm redirent in Galilæam. Festum enim illud Azymorum, septem totos dies, de primâ institutione perdurabat: primus & postremus, maximâ veneratione, solennes observabantur. *Septem diebus azyma comedetis*, ait Lex, Levit. 23. *Dies primus erit vobis celeberrimus, sanctusque: omne opus servile non facietis in eo: sed offeretis sacrificium in igne Domino, septem diebus.* Dies autem septimus erit celebrior & sanctior. Quocirca nulli licuit, nisi finitis & circumactis hisce diebus, Hierosolymis abire in patrios lares: quod accuratè observatum à divinis parentibus Servatoris. Consummatis autem hisce diebus, prout benè iis licuit, in Galilæam reverti statuentes, proficiscuntur Hierosolymis. Cùm autem sic redirent, *Remansit puer Jesus in Hierusalem, & non cognoverunt parentes ejus.* Insciis ergò illis subsistebat. 11

Memorabilem hanc historiam enarraturus Lucas, hoc quasi lemnisco illam insignivit, quod *non cognoscebant parentes ejus.* Tria hoc loco quæri possunt, inquit Maldonatus. Cur voluerit Christus remanere in Jerusalem? Cur eâ ætate remanere voluit, non antea, non postea, cùm tamen aliàs ascenderit ad festum? Et postremò, cur parentibus insciis? Non ὡς ἔτυχε, vel fortuito quodam casu remansisse Jesum, sed sponte, & concilio destinato, subindicat Historicus illâ voce ὑπέμεινεν Ἰησοῦς: Significat enim actionem propriam, profectam à proposito & ratione. Atque id ipsum docet ipse in responso ad expostulationem parentis; *An nesciebatis* me in his occupatum esse debere, quæ Patris mei sunt? Remansit igitur, ut divinæ pareret voluntati, & muneris aliquandò subeundi, ab initio specimen publicè, præsertìm parentibus exhiberet. In naturâ ità comparatum scimus, quòd priusquàm super Horizontem, Sol lucis suæ radios passìm diffundat & propalet, τὰς ἀκτῖνας, ut Heliodorus loquitur, soleat διαυγάζειν. Ad eundem modum, in hâc divinæ gratiæ dispensatione, Sol ille justitiæ, 12

Cur insciis parentibus.

antequam exurgeret, & mundum suo lumine diffuso, collustraret, Divinitatis suæ radios, sed velut à longè, volebat patefacere, & specimen præbere futuræ aliquandò dispensationis: in eum finem, ut quod in nativitate Johannis Baptistæ dicebant vicini, usurparent audientes, & videntes Judæi, *Qualis nam futurus est iste puer?* Noluit de repentè ad officium prosilire adimplendum, inexercitatus, ignotus, ne non tam fidem & obedientiam procurâsse populi, quàm sibi applausum & admirationem voluisse videretur. Sed & hoc ejus studium & desiderium, per Judæorum impietatem incassùm cecidit. Nam quasi nihil de illo vidissent, aut cognitum habuissent, per contemptum quærunt: *Unde huic sapientia hæc, & virtutes?* Mat.13.54. *Quomodò hic literas novit, cùm non didicerit?* Joh.7.15. Ita facilè, scilicet, in illorum descendimus, per summam incuriam, oblivionem, quæ divina bonitas non rarò tanquam præludia, procemia, & prognostica futuræ offerendæ salutis solet suggerere.

13 *Cur anno xii. inclarescere capit.* Sed nec illud fortè extra divinam quandam peculiarem dispensationem contingebat; quòd nec priùs, nec posteriùs aliquod suæ divinitatis, ministerii, aut ἀναστροφῆς specimen ediderit, sed anno tantum duodecimo. Quid autem vel mysterii, vel secretioris alicujus dispensationis in eo lateret, conjectari licet, certò statuere non licet. *A duodecimo anno*, Ambrosius loquitur, *ut legimus, Dominicæ sumitur disputationis exordium. Hic enim prædicandæ fidei Evangelizantium debebatur numerus.* Hoc est, quod in officii olim exequendi munere obeundo, totidem numero Apostolos erat selecturus, & cum summâ authoritate, quasi Legatos, in mundum emissurus. Et certè hic numerus celebris est in Apostolis xii. præfiguratus in xii. Patriarchis, filiis Jacob, per quos illa domus, secundum carnem, Israelis, exædificabatur: xii. fundamenta, xii. portæ, xii. fenestræ cœlestis Jerusalem, hoc est, Ecclesiæ viventis Dei. Vel potiùs hoc anno duodecimo fiebat, quòd id ætatis cùm sint pueri, quasi confirmatiores incipiant esse, & ingenio ad discendum, observandum, exequendum esse aptiori. Sed cùm annus xiiii. apud Medicos & Jurisconsultos, initium virilitatis constituat,

stituat, cùm ab hoc *suffusior & vestitior sexus*, quemadmodùm loquitur Tertullianus cap. 18. de animâ: cumque fœminas à xii. annis, masculos à duobus ampliùs ad negotia mittant, ut ab eodem dicitur, de veland virg. cap xi. Non est mirum si tempus illud, passìm secundùm naturam in aliis omnibus usurpatum, ipse aliquantulùm anticipaverit, & xii. non xiiii. se transmiserit ad negotia. Sicut igitur in Sampsone, qui liberaturus erat Israelem, & in hoc, ut & aliis, typum gerebat Jesu Christi, adhuc puero, vel vix egresso ex ephebis, Spiritus Dei tyrocinium edidit peculiare, & illustre in castris Dan, Judic. 13. 25. Ita Liberator ille summus aliquandò futurus, in pueritiâ specimen edidit divinæ in ipso residentis, sapientiæ & virtutis.

Sed cur insciis parentibus se subduxit, & remansit in Jerusalem? Respondet Beda, hoc fecisse ut ostenderet alium se habere patrem, cujus intendere debebat voluntati, & rebus insistere procurandis, ipsis non consultis, non concedentibus, etiam vel invitis. Et certè hanc ob causam se subduxit, substitit, & remansit: Id enim disertis verbis docet ipse; An nesciebatis oportere me in rebus patris mei esse? τῆς ἐπαπορίας quocirca, hæc causa fuit quòd remansit, non autem quòd illis inconsultis remansit. Rectiùs iccircò, meo animo, respondent alii, clàm parentibus remansisse, ne si id illis indicâsset, aut ab ipsis impediretur, aut reditum illorum interpellâsset, aut in cognatorum & vicinorum, deditâ fama descenderet, aut si parentes haud annuissent, parùm pius aut obediens videretur. Origenes ideò, insciis parentibus, ait remansisse, quòd se velut absconderet, & invisibilem reddiderit; atque hanc ob causam, illos non animadvertisse quid de illo factum fuerat. Rectè meus Græcus Scholiastes, eum remansisse ait, κατὰ θείας οἰκονομίας, ἵνα μὴ κωλύσωσιν αὐτὸν, ὡς παῖδα, καὶ ἀγράμματον. *Per divinam fiebat dispensationem, ne illum illi impedirent, utpote qui puer esset, & illiteratus.* 14 *Cur insciis parentibus remansit.*

15 Et non cognoverunt parentes ejus, nimirum Hierosolymis substitisse, sed putâsse illum fuisse apud cognatos in comitatu & vicinos. Eâ enim indole fuerat φιλάνθρωπος ille puer, ut nullâ αὐθαδείᾳ, vel morositate, aut

aut morum tetricitate laboraret: sed illâ fuit dulci affabilitate, & erga familiares suavi conversatione, ut facilè & libentèr apud ipsos versari vellet. Hoc cùm agnoscerent parentes ipsius, quid mirùm si existimaverint illum apud illos egisse, potiùs quàm remansisse Hierosolymis.

Judæorum mos ascendēdi ad festum. Atque hinc imprimis, saltem probabilitèr, colligi potest, turmatìm, & non sigillatìm, solitos olim fuisse Judæos, de vicis & urbibus suis se conferre Hierosolymas; maximè propter Samaritanos infensos, per cujus regionem transeundum ipsis fuerat; & propter latrones ac sicarios, qui frequentèr vias insidere solebant, & ascendentes spoliare. Nec audiendi Beda & Lyranus, qui in more Judæis fuisse positum volunt, ut non turmatìm ascenderent & redirent, sed ut separatìm mulieres, separatìm viri proficiscerentur; scilicet, ne virorum contubernio polluerentur, qui ad Festum mundati ascendebant: ac etiam ut per sese pueri, aliud velut agmen conficerent. Probabiliùs est, pueros impuberes potuisse, & solitos fuisse, vel cum alterutro parentum, vel in turmâ communi, & ἀναμὶξ versari, ut facilè fuerit Divino puero, se, quod fecit, subducere à comitatu.

16 *B. Virgo non incusanda de neglectu.* Nec propterea Beata Mater incusari debuit; aut, quod temerè factum per nonnullos, de gravi crimine, & tantùm non scelere admisso, postulari: quasi per summam incuriam, & supinam negligentiam, Filii curam habuisset susquè deque. Sed nec è contrario, ita efferenda ultrà sensum humanum & conditionem, quasi minimè ignorâsset, aut ignorare potuisset, Christum fuisse in comitatu. Volunt enim Mariam, Adamo atque Evæ in statu innocentiæ æquiparatam. Illos autem, adhuc ante lapsum, labi, errare, decipi in aliquo, non potuisse. Quocircà neque Virginem ignorâsse, quòd Christus remanserat Hierosolymis. Perperàm Rupertus 1. in Cantica ita scripsit; Virginem revera intellexisse, ubi tunc temporis versabatur Christus, neque reipsâ illum existimâsse fuisse in comitatu. Verùm repugnat hoc apertis Scripturæ verbis. Neque id asserere necesse est, si velimus tueri, non potuisse decipi Beatam Virginem: Nam, quod rectè notatum eruditis, Non decipitur is, aut decipi dicendus est, qui probabilibus argumentis quibusdam inductus,

ductus, & rationibus, aliquid opinatur probabile esse, absque firmo tamen assensu suo. Atque ita judicavit Beata Virgo, neutiquàm ergò dicenda aberrâsse, vel deceptam fuisse. Libentèr ego existimem cum Maldonato, Evangelistam ea propter addidisse, *Existimantes eum esse in comitatu*, ut omnem negligentiæ & incuriæ suspicionem à sanctis parentibus removeret. Non enim per neglectum & incuriam, sed credentes eum esse in comitatu, unius diei iter profecti sunt: hoc est, ad noctem usque sine ullâ suspicione, aut disquisitione, gradiebantur. Cùm verò ad cœnam adesse minimè viderent, tùm demùm cognito non esse illum apud comitatum, cœperunt de relicto Hierosolymis cogitare: atque ita regressi sunt in Jerusalem, illum requirentes.

Christophorus à Castro cap. xiii. Historiæ suæ, de Deiparâ Virgine, manifestè videtur Evangelio repugnare. 17 *Castrii sententia.* Cùm enim Textus sacer rem ita narret, quòd substiterit, vel remanserit Hierosolymis, ille rem alitèr narrat; & egressum vult ex urbe, cum parentibus & cognatis, Jesum; sed deinceps, de viâ declinantem, regressum in urbem. *Recessuri, præmiserunt puerum, cum cognatis & notis, ac cætero comitatu, aliquantulò post celeritèr secuturi.* Non ergò puer Jesus, sed Joseph & Maria parentes, Hierosolymis remanserunt. Castrione credetis, an Evangelistæ? Explicat autem ulteriùs. *Sed puer, cum illis paululùm progressus, cùm vel loco stetisset, quasi parentes expectaturus, vel ad illos rediturus, hospitium versùs tenderet, iter aliò flexit: atque ita, insciis omnibus cognatis & notis, ipsisq; parentibus, subduxit sese, ac Hierosolymis remansit.* Aut, quod dicere debuit, reversus est Hierosolymas. Hanc porrò unam esse ex verisimilioribus causis, quæ possint assignari, quare se subduxerit à parentibus Jesus, constare potest. Primò, quia quùm tradunt quidam, quòd viri à mulieribus distincti redirent, & ita apud alterutros, existimâsse utrumque parentum, esse puerum Jesum, quod putavit Beda in 2. Lucæ, & Haimo, eum secutus, vera non est; quia Lucas ait, existimâsse parentes puerum esse in comitatu, inter cognatos & notos, non autem *apud alterutros* ipsorum. Secundò, quia è verbis Lucæ colligitur, jam in ipso regressu remansisse puerum, parentibus nescien-

nescientibus, sed existimantibus illum esse in *comitatu*: ergò illum secum non ducebant; sed à principio præmiserunt cum *comitatu*: ac ita non erant soliciti, donec emenso primo die, cùm in hospitio quærerent puerum inter cognatos & notos, nec invenirent, rediere Hierosolymam. Hæc Castrius. Ita in tantâ sententiarum varietate, non est quod unitatem dissolvamus.

18 *Quid interim egerit.* Operoso tumultu, & magnâ vehementiâ disseritur à multis, quid interea per illud triduum, quo aberat à parentibus, egerit puer Jesus, ubi versatus fuerit, quo in loco, apud quem vel quos hospitabatur, unde victum & alimenta suppeditaverit. Imprimis autem quæritur, & hanc imprimis quæstionem movisse videntur, & affirmativam præfractè tenuisse, Mendicantes Fratres: An mendicaverit interim ostiatìm: quod multi vehementiùs impugnavere. Abulensis in Mat. 17. qu. 194. *Christus,* inquit, *ostiatìm nunquam mendicabat, quoniam mendicandi apud Judæos consuetudo non erat.* Nam Deuter. xv. hoc Dei præceptum extat, Et omninò indigens, & mendicus non erit inter vos. Sed hæc ratio Abulensis futilis est: neque enim propter præceptum, aut interdictum, rem minimè factitatam concludi potest. Contrarium potiùs: nam quod ait vetus illud verbum, *Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.* Judæi imprimis gens cervicosa, & qui semper restitisse Spiritui sancto dicuntur, Dei mandata, de pietate & charitate, facillimè conculcabant. Et certè, non obstante hoc præcepto, constat per hæc tempora, multos passìm apud Judæos mendicâsse. De cæco quodam qui in triviis mendicabat, disertìm mentio habetur apud Evangelistas. De claudo mendicante, & stipem rogante, apud portam Templi

Non mendicavit. Speciosam, historia refertur in Apostolicis Actis. Sed utcunque non persuadet Abulensis ratio; dignitas personæ, rei inhonesta conditio, divina dispensatio, quæ nîhil frustra facit, abundè mihi persuadent, Christum non mendicâsse per illud triduum. Nec admittere possum piam Barradii meditationem, quam vocat Waldensis ac Pighii opinionem. Catherini vehementem contentionem Divi Thomæ, 2ª. 2ª. qu. 187. art. 5. Concessione de Christo mendico. Absurda sunt quæ Cajetanus

tanus habet ad locum illum D. Thomæ. *Ex iis quæ in Evangelio scripta sunt, apertè intelligi potest, quòd Dominus Jesus non est dedignatus, etiam in propriâ suâ personâ, mendicare. Nam mendicavit locum, ubi Pascha cum Discipulis celebravit: mendicavit asellum; & a Zachæo hospitium.* Hæc partìm falsa, partìm frivola, frigida, & inepta sunt.

Nec illud adjuvat, quod adjungit. *Pauperem petere* 19
necessarium ad victum, est mendicare. Certè est, *si mendicato pascitur ille cibo,* & non alitèr. Sed quis sano sincipite præditus, Christum dixerit à Zachæo prandium mendicâsse: nisi & Nobiles interdum, & Reges, eodem tenore Mendicos habeat: qui solent interdum apud vicinos, subditos, inferiores, de condicto hospitare, aut prandere. Rectiùs alibi Cajetanus, in v. nempè Matth. scribebat, Christum non fuisse mendicum: προσαιτητήν: quia nunquam legitur petiisse, nisi à Samaritanâ potum: At ridiculus homo esset, qui mendicum diceret ob eam causam: nisi & Sisaram mendicum, & Eleasarum Damascenum, Abrahami Oeconomum, mendicâsse velit, qui potum petebant à mulieribus. Sed nec Elias mendicus fuerat, qui tamen inopiâ premebatur, cùm & potum & cibum, viduam rogaret Sareptanam. Certè *infames* mendici, quia *impudentes* plerumque, otiosi, ignavi, seditiosi; res ipsa turpis & indecora; & quanquam alitèr, progrediente tempore, & iniquitate, obtinuerit apud Judæos, quod vidimus, præcepto prohibitum negativo. Absit ergò, ut in mentem animumque Christianorum νουνεχόντων, subeat illa cogitatio, Dominum Jesum, per triduanam à parentibus absentiam, ostiatìm mendicâsse. Indigna prorsùs Christi dispensatione commentatio.

Quòd si nolimus Divinam extraordinariam οἰκονομίαν, 20
in rem præsentem advocare: quidni dicere, nec improprobabilitèr possimus, illum intereà victum sibi necessarium, numeratâ in manum pecuniâ, à propolis comparâsse? Sed unde suppeteret puero pecunia? Certè quidni à parentibus deposita, vel ab amicis & agnatis, ut non rarò fieri solet pueris, præsertìm bonæ indolis, suavissimis moribus, honestâ imbutis disciplinâ, condonata & impertita. Quidni apud hospitium, in quod diverterat

Variis modis interim refici potuit.

cum

cum parentibus, victũ sibi tempore opportuno, & lectũ apparari jubere poterat? Non hoc impediet, quod dicitur ab Evangelistâ, invenire eos illũ, qui quærebant, parentes non potuisse. Cùm enim illum quærerent in hospitio, abesse poterat, qui tamen paulò ante præsens ibidem fuerat. Sed ut hæc mittamus ordinaria; quid impedit quò minùs Angeli cibum, secretò, & in recessu ministraverint; aut ut intereà temporis nec ederit, nec biberit, neque tamen esuriret? Nam quod objici potest, nullum ab eo miraculum editum, ante illud apud Canam Galileæ, agnosco verum: sed miraculum dupliciter intelligi potest. Primùm, de aliquo publicè patrato, in conspectu multorum, ad confirmationem divinæ potestatis: vel miraculum quoad substantiam operis, aut operandi modum, non manifestò, sed clam & secretò peractum. De priori genere verum est, illud Cananæum fuisse omnium simpliciter primum, non tamen omninò primum. Secundò, responderi potest, miracula dici posse, vel per eum, vel in eo, aut circa eum edita. Illa, pertinent ad locum Johannis, sola, non autem ista. Nam profectò ante illud, priùs miraculum in eo, vel etiam per eum, sed secretò, clam, & privatìm edebatur; illud nimirum ingens, quo totos dies quadraginta, ἄσιτος & impastus in eremo perdurabat. Quidni igitur ad eundem modum, per divinam παντοδυναμίαν, triduanum jejunium benè tolerare poterat Divinus puer, nemine conscio? Atque ita minimè fuit opus ineptire homines malè feriatos, & parùm honorificè, ne dicam ridiculè, de mendicatione commentari.

Primum miraculum.

21 Nec bonus Bernardus hîc audiendus, qui religiosè, & ut solet, devotè, sed parùm historicè, meditatur, quemadmodum è Barradio transcripsit Salianus. *Per illud itaque triduum*, inquiens, *ubi eras bone Jesu? quis cibum aut potum ministrabat? quis detraxit calceamenta? Quid dicam Deus meus? an ut te per omnia nostræ conformares paupertati, & in te humanæ naturæ calamitates susciperes, quasi unus è turbâ pauperum stipem per ostia mendicabas? Quis dabit mihi, buccellarum illarum, sic mendicatarum, fieri participem? vel saltem divini illius edulii reliquiis saginari?* Sed nec amplectenda Majoris sententia, quam ex eodem Barradio

Barradio suo idem transcripsit Salianus, videri Jesum, à viris eruditis & Doctoribus, qui stupebant super prudentiâ & responsis ejus, ad mensam invitatum. Quod verum esse potuit, si constaret illum statim è viâ, aut diverticulo ad consessum Doctorum se transtulisse, cùm videatur constare per Evangelistam, non nisi tertio demùm die, in illo consessu à parentibus adinventum, nec quotidiè de Lege vel interrogâsse, vel respondisse, Doctores. Nam de pueris ad mensam invitatis, non abnuerim in more positum esse potuisse; licet fortasse potiùs pecuniolâ datâ remunerare consueverant, & domum ad suos dimittere. Sed hæc nec temerè ponenda sunt, nec perversè abneganda: sunt autem humanæ cujusdam curiositatis circa Dei secreta, licet non semper illicitè satagentis ἀποκύήματα. Lucas addit.

Et factum est, post triduum invenerunt illum in Templo, sedentem in medio Doctorum, audientem illos & interrogantem. Ubi non hoc vult necessariò, post finitum & decursum tridui spatium: quarto demùm die illum inventum, aut repertum potiùs à parentibus, sed ipso die tertio nondum decurso. Ita enim loqui solet sacra Scriptura, Mar. 8.31. Post tres dies, Christus se resurrecturum affirmat, qui tamen non quarto die, sed in tertio, idque λίαν πρωὶ, resurgebat. Idem enim est ac si diceret, *Post, in die tertio invenerunt illum.* Ad figuras hîc convertit se Beatus Ambrosius: *Post triduum*, inquiens, *reperitur in Templo, ut esset indicio, quia post triduum triumphalis illius passionis, in sede cœlesti, & honore divino, fidei nostræ se resurrectus offerret, qui mortuus credebatur.* Vult ergò absentiam illam triduanam, referri τυπικῶς ad illam alteram à suis absentiam, cùm sub imperio mortis, licet *liber inter mortuos*, hoc est, à communi mortuorum lege solutus, ut & Paradisum, & Infernum, & siqua erant præter ea animarum promptuaria & receptacula, inviseret, per tridui spatium versaretur. Quod non abhorret ab analogiâ fidei, & satis congruit divinæ dispensationi. Cùm ergo Parentes illum, multâ cum curâ & solicitudine, ad tertium usque diem, inter notos, ignotosque quæsiverant, eo demùm tertio die repererunt in Templo, in medio Doctorum, hoc est, in consessu Academico,

co, inter Doctores in scholis suis, *audientem illos*, nimirum docentes, *& interrogantem illos* quæstiones. Nec hoc in privati alicujus Peripato, intra domesticos Scholæ parietes, sed in loco publico: Sed illi exercitio destinato, in Templo nimirum, in frequenti multorũ Panegyri, ubi de more, plures convenerant ad disputandum de Divinâ Lege, & quæstiones è Sacris Scripturis ventilandas.

23 *Judæorum scholæ.* Erat enim hoc in more positum apud Judæos, ut cùm in Templo, tùm in Synagogis, ad differendum, & inter se conferendum, de divinâ lege convenirent: ubi è cathedris aut subselliis differebant. Et seniores quique, ac dignitate eminentiores, è cathedris, quæ sigillatìm erant, & ordine dispositæ: cœteri, minoris ætatis, ac inferioris ordinis, in subselliis considebant: novissimi autem, in pavimento, super mattas, aut quædam ὑποστρώματα: pueri, ac auditores juvenes, ad pedes docentium disponebantur. Hinc Paulus ait, se *ad pedes Gamalielis*, hoc est, in ejus scholâ educatum. Audiebant autem, non ut Pythagoristæ, per quinquenniũ ἐχέμυθοι, sed interrogabant & interrogati respondebant. Neque phrasis illa, apud Evangelistam usurpata, in medio Doctorum, Christum subindicat loco motum, quòd Chemnitius autumat, propter excellentem ingenii bonitatem, & singularem in quæstionibus & responsionibus dexteritatem: sed tantùm hoc vult, inter illos, in illo consessu, illum locum, utpote pueris destinatum, capessivisse. Et de istâ porrò Judæorum consuetudine capiendus D. Paulus, Act. 24. *Neque in Templo invenerunt me cum aliquo disputantem*, vel concursum facientem turbæ, aut in Synagogis. Et Mat. 23.6. *Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas Cathedras in Synagogis.* Mar. etiam 12.26. Luc. 11. 43. & 20.46.

24 *Templum quid.* Cùm verò dicitur, reperisse eum in Templo, intelligenda non sunt interiora Templi: nam eò pauci, & quidem raró commeabant: sed nec Atria Sacerdotum, aut mundorum. Arias autem Montanus in Apparatu, ad Templi portam Orientalem, locum fuisse indicat, in quo summi Legis Magistri, & Scribæ populi, vel Interpretes docebant. Omnia autem loca circa Templum, nomine Templi designabantur. Porrò autem, Scholar-

chæ

chæ hîc, & Magiſtri diſſerebant de Lege, eamque interpretabantur. Auditores, qui legentibus & exponentibus aderant, ſi quid ipſis occurrebat dubium, vel difficile, ſolutioneque nodus dignus, interrogabant Doctorem, & explicationem deſiderabant. Et vice versâ, Prælector, ſive Doctor, de difficilioribus interrogabat, & reſpondebant interrogati. Dubitari non debet (ait Caſtrius, verè quod opinor) puerum Jeſum ſuis interrogationibus dediſſe occaſionem Sacerdotibus, Scribis, & cæteris in illâ corona præſentibus, de Meſſiâ, quem pleriq; jam tum per illa tempora venturũ expectabant, loquendi. Atque ita de eâ re ſubortum tunc ſermonem: tùm, quia ipſe ſuæ Matri dicebat, *Nonne in his quæ Patris mei ſunt oportet me eſſe?* tùm, quia deinceps natu major, & miniſterio initiatus, quoties aliquam Synagogam ingrederetur, vel Templum, de nullâ aliâ re, quàm de hâc, ſermonem frequentiùs inſtituebat. Cùm ergò hoc unicum fuerit negotium, illi à Patre ſuo commendatum, & in his, quæ Patris erant oportuerit illum eſſe: Certè non eſt à veritate alienum, eum hâc ipsâ de re ſermonem in Templo inſtituiſſe, & Doctores interrogatum. In hanc ſententiam deſcendit Barradus, σύμφημι χάω: Nec probare poſſum Neotericorum quorundam ſententiã, qui de re quâvis interlocutoriâ, vel ὡς ἔτυχεν incidente, velut confabulantes, & tantùm non garrientes Doctores, & cum iis Jeſum Chriſtum ſubintroducunt.

In hunc autem finem & proceſſum optimè congruit 25
Gregorii obſervatio in Paſtorali. *Vigilanti conſideratione* 3a. par. ca.
penſandum eſt, quod cùm Jeſus annorum duodecim, dicitur in 26.
medio Doctorum ſedens, non docens tamen, ſed interrogans inventur. Quo exemplo, ſcilicet, oſtenditur, ne infirmus docere quis audeat. Si ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinitatis potentiam, verbum ſcientiæ ipſis Doctoribus miniſtravit. Optimè ille, inquam, & ad noſtros mores informandos, & reformandos, accommodatè, apud quos, *ad præproperam praxin, è præpoſterâ lexi*, quotidiè prodeunt: vix ἔτι χνάζοντες ἰούλους, ad declamitandum de ambone, pulpito, loco ſuperiori. Oratores novi, ſtulti fortaſſis, certè adoleſcentuli, qui ἐν τῇ πίθῳ, quòd dicitur,

τὴν κεραμεῖαν, non ante in Ceramico, μανθάνουσι. *Pudore suffusus sum*, ait in Apologetico Nazianzenus, *in multis, qui cum cæteris nihilo sint meliores, imò præclarè cum illis agitur, si non multò sint deteriores, illotis se, quòd dicitur, manibus, & profanis, nec initiatis mentibus, rebus sacris ingerunt: & antequã digni sint qui Templa adeant, thronũ ambiunt Episcopalem. Trudunt, obtrudunt, & impellunt se ad mensã sacrã, ac si persuasum haberent, esse hunc ordinem, non virtutis typũ, sed ad victũ comparatam rationem: nec ministeriũ rationi reddendæ obnoxiũ, sed imperiũ absolutũ, nec subjectũ ratiocinio, suntq; ferè numero plures, quàm sint quibus præficiantur. Quoad pietatem, miseri; quoad claritudinem, infœlices: adeò ut quòd mihi videtur, progressu temporis & augescente malo, nemo planè relinquatur quib9 præesse possint, cùm singuli doceant, singuli prophetent, ita ut etiam Saul inter Prophetas habeatur.*

Ἠσχύνθην δὲ, ὑπὲρ τῶν πολλῶν, ὅσοι μηδὲν τῶν ἄλλων βελτίους ὄντες, μέγα μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ πολλῷ χείρους, ἀνίπτοις χερσὶν, ὅ δὴ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ψυχαῖς τοῖς ἁγίοις ἑαυτοὺς προσάγουσι. καὶ πρὶν ἄξιοι γενέσθαι προσιέναι τοῖς ἱεροῖς, μεταποιοῦνται τοῦ βήματος. Θλίβονταί τε, καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ὥσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου, τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ἀρχὴν ἀνεξέταστον. Καὶ εἰσι σχεδόν τι πλείους ἀριθμὸν, ἢ ὅσων ἄρχονται. Δείλαιοι τῆς εὐσεβείας, καὶ ἄθλιοι τῆς λαμπρότητος, ὥστε ἔμοιγε δοκεῖν, προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ κακοῦ μηδὲ ἔχειν λοιπὸν, ὧν ἄρξουσι, πάντων διδασκόντων, καὶ πάντων προφητευόντων, ὥστε καὶ εἶναι Σαοὺλ ἐν τοῖς Προφήταις.

Hæc ille, & multò quidem plura in eandem sententiam: nostrorum hominum prædicantium προπέτειαν & temeritatem, veluti κατὰ προορισμὸν σηλιτεύων. De quorum plerumque audaciâ, stultitiâ, & temeritate in dispendium, si non in ruinam theologiæ grassantium atque ambitione intolerabili, non minus licebit obstupescere, quam Doctores tunc Judæorum stupebant super prudentia & responsis ejus. sed quid facerent? Non est alia magis, ad infulas, & honores ratio compendiaria, quam titivillitia de ambone vænum dare.

Et dixit mater ejus ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? Hoc est cur, à nostro consortio, nobis insciis & inconsultis recessisti. Non opinor hæc profatur B. Mater expostulando, nedum objurgando: tantum verò sciscitando, quasi diceret, Et ubinam fuisti? Atque ita videtur innue-

re

re per responsum suum Jesus: Nesciebatis quòd oportet me Patris mei negotia procurare? sed & illud εὐσεβὲς καὶ εὐλαβὸς, à quibusdam legitur annotatum: Beatam Matrem hoc ipsum non statim protulisse, in illâ coronâ, & consessu frequenti tum præsentium, coram omnibus, sed postquam, finitâ disputatione, & cœtu dimisso, inde secesserant, tum privatim interrogasse; *Cur fecisti nobis sic? Pater*, inquit, *& Ego, dolentes, quærebamus te.* Josephum adscribit curæ & sollicitudini; & quidem, quæ ipsius erat humilitas, priore loco nominatum, Pater & Ego, non Ego & Pater, cum tamen non esset Josepho genitus. Et est hæc ab Augustino profecta sententia: Christum pepererat, Angelus ad eam venerat, & dixerat ei, *Ecce, concipies in utero tuo, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Mariæ erat parere filium altissimi, quæ erat humillima: nec se Marito, ne in ordine quidem nominis præferebat, ut diceret, Ego & Pater tuus, sed Pater tuus & Ego; dolentes, quærebamus te. Vir justus Joseph, licet de se genitum non fuisse sciret, tamen non aliter quàm genuinum germanum diligebat: & ob eam causam Patrem eum appellat Beata Mater. Nec ob eam solam causam, sed honoris habendi gratiâ; quod nutritius esset, quod vulgo pater putabatur. Ita enim se, Scriptores sacri, ad morem vulgi non infrequentèr solent accommodare. Dolebat uterque verè vehementer de amisso; sed Mater proculdubio magis: non quòd timeret illum in manus Archelai tum incidisse, quòd putabat Antoninus: non quòd subdubitaret, ne fortassis in Cœlum sublatus, translatus fuerat, quod ridiculè opinabatur Origines: neque propter suam incuriam & negligentiam, quam novitii quidam protervè solent hic & petulanter, ne dicam impiè παραδειγματίζειν, & vehementer exaggerare: sed ex affectu materno, & illâ storge, quam vocant naturali, qua parentes complecti solent liberos, imprimis primogenitos, & unigenitos; propter ejus absentiam, quem multis nominibus dilectum habebat, angebatur. Quocircà, nec reprehendit Dominus maternum hunc affectum, licet stylo videatur uti reprehensorio: *Quid erat quod me quærebatis? An nescitis? &c.* Nec Calvinum hic audire vel

possum

τὴν κεραμεῖον, non ante in Ceramico, μανθάνουσι. *Pudore suffusus sum*, ait in Apologetico Nazianzenus, *in multis, qui cum*

Ἠσχύνθην δὲ, ὑπὲρ τῶν πολλῶν, ὅσοι μηδὲν τῶν ἄλλων βελτίους ὄντες, μέγα μὲν οὖν, εἰ καὶ μὴ πολλῷ χείρους, ἀνίπτοις χερσὶν, ὃ δὲ λέγεται, καὶ ἀμυήτοις ψυχαῖς τοῖς ἁγίοις ἑαυτοὺς προσάγουσι. καὶ πρὶν ἄξιοι γενέσθαι προσιέναι τοῖς ἱεροῖς, μεταποιοῦνται τοῦ βήματος. Θλίβονταί τε, καὶ ὠθοῦνται περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν, ὥσπερ οὐκ ἀρετῆς τύπον, ἀλλ' ἀφορμὴν βίου, τὴν τάξιν ταύτην εἶναι νομίζοντες, οὐδὲ λειτουργίαν ὑπεύθυνον, ἀλλ' ἀρχὴν ἀνεξέταστον. καὶ εἰσὶ σχεδόν τι πλείους ἀριθμὸν, ἢ ὅσων ἄρχονται. Δειλαῖοι τῆς εὐσεβείας, καὶ ἄθλιοι τῆς λαμπρότητος, ὥστε ἔμοιγε δοκεῖν, προϊόντος τοῦ χρόνου, καὶ τοῦ κακοῦ μηδὲ ἕξειν λοιπὸν, ὧν ἄρξουσι, πάντων διδασκόντων, καὶ πάντων προφητευόντων, ὥστε καὶ εἶναι Σαοὺλ ἐν τοῖς Προφήταις.

cæteris nihilo sint meliores, imò præclarè cum illis agitur, si non multò sint deteriores, illotis se, quòd dicitur, manibus, & profanis, nec initiatis mentibus, rebus sacris ingerunt: & antequã digni sint qui Templa adeant, thronũ ambiunt Episcopalem. Trudunt, obtrudunt, & impellant se ad mensã sacrã, ac si persuasum haberent, esse hunc ordinem, non virtutis typũ, sed ad victũ comparatam rationem: nec ministeriũ rationi reddendæ obnoxiũ, sed imperiũ absolutũ, nec subjectũ ratiocinio, suntq; ferè numero plures, quàm sint quibus præficiantur. Quoad pietatem, miseri; quoad claritudinem, infœlices: adeò ut quòd mihi videtur, progressu temporis & augescente malo, nemo planè relinquatur quib⁹ præesse possint, cùm singuli doceant, singuli prophetent, ita ut etiam Saul inter Prophetas habeatur.

Hæc ille, & multò quidem plura in eandem sententiam: nostrorum hominum prædicantium προπέτειαν & temeritatem, veluti κατὰ προορισμὸν ἡλιτέων. De quorum plerumque audaciâ, stultitiâ, & temeritate in dispendium, si non in ruinam theologiæ grassantium atque ambitione intolerabili, non minus licebit obstupescere, quam Doctores tunc Judæorum stupebant super prudentia & responsis ejus. sed quid facerent? Non est alia magis, ad infulas, & honores ratio compendiaria, quam titivillitia de ambone vænum dare.

Et dixit mater ejus ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? Hoc est cur, à nostro consortio, nobis insciis & inconsultis recessisti. Non opinor hæc profatur B. Mater expostulando, nedum objurgando: tantum verò sciscitando, quasi diceret, Et ubinam fuisti? Atque ita videtur innuere

re per responsum suum Jesus: Nesciebatis quòd oportet me Patris mei negotia procurare? sed & illud εὐσεβὲς καὶ εὐλαβὲς, à quibusdam legitur annotatum: Beatam Matrem hoc ipsum non statim protulisse, in illâ coronâ, & consessu frequenti tum præsentium, coram omnibus, sed postquam, finitâ disputatione, & cœtu dimisso, indè secesserant, tum privatim interrogasse; *Cur fecisti nobis sic? Pater*, inquit, *& Ego, dolentes, quærebamus te.* Josephum adscribit curæ & sollicitudini, & quidem, quæ ipsius erat humilitas, priore loco nominatum, Pater & Ego, non Ego & Pater, cum tamen non esset Josepho genitus. Et est hæc ab Augustino profecta sententia: Christum pepererat, Angelus ad eam venerat, & dixerat ei, *Ecce, concipies in utero tuo, & paries filium, & vocabis nomen ejus Jesum.* Mariæ erat parere filium altissimi, quæ erat humillima: nec se Marito, ne in ordine quidem nominis præferebat, ut diceret, Ego & Pater tuus, sed Pater tuus & Ego, dolentes, quærebamus te. Vir justus Joseph, licet de se genitum non fuisse sciret, tamen non aliter quàm genuinum germanum diligebat: & ob eam causam Patrem eum appellat Beata Mater. Nec ob eam solam causam, sed honoris habendi gratiâ; quod nutritius esset, quod vulgo pater putabatur. Ita enim se, Scriptores sacri, ad morem vulgi non infrequentèr solent accommodare. Dolebat uterque verè vehementer de amisso; sed Mater proculdubio magis: non quòd timeret illum in manus Archelai tum incidisse, quòd putabat Antoninus: non quòd subdubitaret, ne fortasse in Cœlum sublatus, translatus fuerat, quod ridiculè opinabatur Origines: neque propter suam incuriam & negligentiam, quam novitii quidam protervè solent hic & petulanter, ne dicam impiè παραδειγματίζειν, & vehementer exaggerare: sed ex affectu materno, & illâ storge, quam vocant naturali, qua parentes complecti solent liberos, imprimis primogenitos, & unigenitos; propter ejus absentiam, quem multis nominibus dilectum habebat, angebatur. Quocircà, nec reprehendit Dominus maternum hunc affectum; licet stylo videatur uti reprehensorio: *Quid erat quod me quærebatis? An nescitis? &c.* Nec Calvinum hic audire vel

possum

possum vel debeo æquo animo, semper iniquior in beatam Virginem cum sit, & hic scribat, meritò à Christo reprehensam. Ignorans enim nemo peccat, nedum graviter, per facti, ut vocant, ignorantiam. Nec maternus affectus in prolem suam, qui non modum excesserit, & mensuram, vituperari debet, sed laudari potiùs. Nesciebat certè absentiæ causam, & ignorantiâ igitur laborabat, non tamen defectus alicujus, sed puræ & meræ negationis, quæ culpabilis non erat.

27 Finito hoc colloquio, post inventum in Templo puerum, statim Hierosolymis exeunt, & descendit cum iis, inquit Evangelista, & venit Nazareth, & erat subditus illis: Hoc est, apud eos, in ipsorum ædibus versabatur, usque dum revelabatur Israeli. Ubi illi vitæ studio, & ἐπιτηδεύμασι deditus agebat, quibus Josephus utebatur. Nec deinceps, usque ad manifestationem suam Israeli, ulteriùs aliquod specimen Divini sui officii dabat. Hâc porrò brevissimâ perioche Scriptor ille divinus, & θεοφορούμενος, totam deinceps vitam, & vivendi rationem, usque ad illam ἀναφάνησιν, comprehendit. Si ergò sciscitari quis & scire velit, quid agebat Dominus anno decimo tertio, decimo quarto, & sequentibus, usque ad tricesimum inchoatum; hoc respondere licet, & hoc tantùm verè; *Erat subditus parentibus suis*: utrique scilicet parenti obsequentissimus. Illud enim quod in Actis ait Beatus Lucas, *Cœpit facere & docere*, ut priùs agendi exemplo præiverit, quàm præcepto obstrinxerit ad obediendum. Hoc etiam ab infantiâ, & ipsis incunabulis locum habet: *Vixit enim Christus ut obediret*, Augustinus inquit, *vivendo docuit ut obediret, in vitâ passus ut obediret, morte passiones consummavit, & sic perfectè obedivit.* Et est hæc quidem forma, & ἀντίτυπος totius perfecti Christianismi. *Optimus enim minister tuus est Domine, qui non magis intuetur hoc à te audire, quod ipse voluerit, sed potiùs hoc velle quod à te audierit.* Ambrosii de hâc re commentatio illustris est. *Quid magister virtutis, nisi officium pietatis ut adimpleret: Et miramur si Patri defert cœlesti, qui subditur matri? Non utique infirmitatis, sed pietatis ista subjectio fuit.* Et iterum paulò post. *Disce potiùs tuæ utilitatis præcepta, & exemplar agnosce pietatis. Disce quid parenti-*

parentibus tuis debeas, cùm leges à patre filium, non voluntate, non opere, non tempore discrepare. Tu matri debes pudoris initium, virginitatis dispendium, partus periculum: matri, longa fastidia, longa discrimina, cui miseræ, in ipsis votorum fructibus majus periculum est: & cùm ediderit quod optavit, partu solvitur, non timore. Quid anxios patres loquar, pro filiorum profectu? quid multiplicatos alienis usibus census? jactaque agricolæ semina, posterorum ætatibus profutura? Nonne pro his obsequia saltem oportet rependi? Hæc ille: ante quem & Origenes præclarè meditabatur. *Discamus filii subjecti esse parentibus nostris, major enim hic minori subjicitur. Nam quia majorem Josephum ætate videbat, propterea eum parentis honore coluit; omnibus omnium liberis exemplo præiens, ut obsequium præstent parentibus suis. Quòd si patres illis in vivis non existant, subjiciantur illis qui patrum ætatem habent. Quid loquor de parentibus & filiis? si Jesus, filius Dei, subjicitur Joseph & Mariæ, ego non subjectus ero Episcopo, qui mihi à Deo constitutus est pater? Non ero subditus presbytero, qui mihi à Deo constitutus est Pater, & Domini dignatione præpositus est? Puto quod intelligebat Joseph, quia major quàm ipse fuit Jesus, qui tamen ipsi subdebatur: & sciens majorem esse subjectum, trepidus imperium moderabatur. Videat ergò unusquisque, quod sæpè accidit, ut ipse melioribus præponatur, cùm sit inferior. Et nonnunquam accidat, ut ille qui subjectus est, melior sit eo qui sibi videtur præpositus esse. Hoc cùm intellexerit dignitate sublimior, non elevabitur superbiâ, ex eo quod major est; sed sciat, ita sibi meliorem esse subjectum, quomodò & Jesus subjectus fuit Josepho.* Hoc loco Ariani abutebantur, ut & plurimis aliis ad oppugnandam Christi Divinitatem. Sed cum πάντα διπλᾶ περὶ τῶ κυρίω, improbè & insulsè ad Divinitatem ea referebant, quæ de carne scripta prædicantur.

Subjectionem porrò istam ad fabrilem pertinere dispensationem volunt, per quam se Christus in nutricii & 28
educatoris sui Josephi arte & professione exercebat, unde victum & vestitum sibi, exinanitus in servi forma conquirebat. Quod satis videtur constare ex evangelio. Imprimis illud statuendum est, ut cum pietate & honore Christi conjunctum, nequaquam vixisse otiosè, sed

nec

nec contemplationi, quam vocant, totum se dabat, aut vitam Asceticam, vel Anachoreticam, aliis curis vacuus, sectabatur, quod quibusdam aliquandò videbatur. Filius enim hominis venit edens & bibens, hoc est, more quodam communi & usitato, inter homines versabatur. Quod utcunque propriè atque primariò, de tempore ministerii suscepti & exerciti intelligatur, tamen & ad superiorem etiam ἀναστροφὴν, ab ineunte ætate referri potest: eóque magis, quòd parùm videri posset, cum superioris vitæ consuetudine, aut rectâ etiam ratione conjunctum, tam subitò à meracissimâ Theoriâ, ἀσκήσεσι, & ἀναχωρήσεσι, ut volunt, ad popularem vivendi modum transire. Certè parentibus suis subditus erat, in ipsorum ædibus Nazarethanis inquilinus, non alicujus eremi, aut cellæ anachoriticæ incola.

29 Quocirca ridiculè, si non impiè, Paulus Burgensis addit. 1. in Marc. 6. censuit: Cùm Christus summum gradum contemplationis attigerit, nullo modo dici potuit otiosus, etsi ab omni actione, seu exercitio corporali cessasset. Hoc enim pertinet ad vitam contemplativam, otiari, & ab omni externâ actione cessare: & ideò irrationabile est, inquit, attribuere Christo exercitationem in artibus mechanicis, ad removendam ab eo otiositatem. Neque ex hoc, quod illi de Nazareth ipsum fabrum vocabant, concluditur ipsum fuisse fabrum, sed fabrum eum dicebant, ad vilipendendam ejus doctrinam: vel dicendum, secundum Augustinum, quòd fabrum Christũ dicebant, quasi fabri filium. Sed nec ipsummet Augustinum audio, De consensu Evangelistarum, lib. 2. cap. 42. si & ille sentiebat, ita sentiebat Christum fabrum appellatum, non quòd esset faber, aut illam artem exerceret, sed tantùm quòd fabri filius putabatur. Utramque adhibent Evangelistæ interpretationem, ut eò distinctiùs, illum minimè otio indulsisse, sed artem excoluisse indicarent. Miror autem Barradium in stultam illam Pauli Burgensis, si non impiam opinionem, dixisse se propendere; nempè, Quòd instar religiosi viri, verosimile sit vitam duxisse Dominum: & orationibus, jejuniis, spiritualibusque rebus, potiùs quàm fabrili arti vacâsse. Illas ipsius ἀσκήσεις, libentèr concedimus ab ipso frequentatas;

tatas; at non est necesse ut propter jejunia, orationes, & omnimodam, si velint, σκληραγωγίαν, atque ἄσκησιν, ab omni arte & exercitio eum amoveamus, & otio torpentem blasphememus. Stultum est & ridiculum, quod affert Barradas. *Quis dixerit Dominum, ut solent fabri, per alienas ædes opera fabrilia exercuisse? conscendisse tecta, ligna cum aliis fabris dolâsse.* Respondeo. Ego ita dixerim; & nemo non hoc dixerit & crediderit, qui non de Marcionis Scholâ, aut Docitarum, hominis formam, humanam conversationem, & illam in carne humanâ divinam, stupendam οἰκονομίαν, Deo indigna fuisse judicaverit, atque ideò negaverit incarnationem. Quid enim magis indignum Domino, neque adhuc manifestato, per alienas ædes & urbes victitasse: operas fabriles exercuisse; in illâ suâ exinanitione, quàm in & per functionem suam obitam, apud mensas aliorum, in alienis ædibus susceptam, comedisse: quàm mulieres habuisse sectatrices, quæ de suis facultatibus, ipsius ministrarent necessitatibus. Nec aliquid juvant quæ adtexuit Barradas: neque enim habemus illa necesse admittere: *Ita fabulis eum, ac sermonibus indecoris affuisse*, stultum est, ut cætera, & ridiculum. Ita enim nec versatus esset inter homines; cùm exire de vitâ necesse sit illum, qui nolit ea interdum, quæ profana sunt & impia audire. Non interesse hujuscemodi spurcitiis, sed cum assensu & delectatione interesse improborum consortio, vel sodalitatibus, vituperandum. Exeundum est, ut dixi, de mundo, illi, qui cum improbis versari nolit: sed ei qui cum ipsis versatur, non est necesse ut adsit, vel assistat, approbando. Itaque planè desipiunt Novatores: solidiùs Christophorus à Castro. Si Christus in discendis literis non occupabatur, proculdubiò in arte aliquâ exercebatur; & in quâ certiùs quàm in eâ, in quâ se Josephus exercebat, hoc est, fabrili.

Est hæc communis veterum sententia, & recenti- 30
orum quoque non νεωτεριζόντων. Justinus ὁ πάνυ, cum Judæo Tryphone διαλεγόμενος, ait. *Cùmque venisset Jesus ad Jordanem, ut tunc putabatur, Josephi materiarii fabri filius, ipse quoque obscurus, ut Scripturæ prædixerant, & pro fabro habitus: solebat enim dum inter*

homines ageret, aratra fabricare atque juga; ut per has figuras justitiam doceret, & reipsâ fugam otii. Et aliâ vice in eodem libro ait: *Cùm fabri quoque lignarii filius haberetur, informis scilicet, quemadmodum Scripturæ annunciaverant, apparens, faberque & ipse putaretur esse, fabrilia namque cum in hominibus esset, faciebat opera, aratra, & juga boum conficiens.* Ita & Ambros. serm. 16. de Natali Dom. *Faber, pater dicitur Christi: & planè faber, pater Deus, qui totius mundi opera fabricatus est: Et planè faber, sed qui in diluvio Noe arcam fabricare disposuit: Faber, inquam, est, qui ordinavit Moysis Tabernaculum, Arcam testimonii instituit, Templum Salomonis erexit. Hic autem Faber circa arbores curvo utitur ferramento, sicut in Evangelio legimus, dicente Johanne, Jam securis ad radices arborum posita est. Hoc etiam agit totum, ut utiles cœlestis fabricæ arbores in futuro componat, infructuosas retro evulsas radicitùs, flammarum consumat incendio.* Hæc ille persequutus per allegoriam, sed tamen quæ necessariò fundantur in illâ opinione, Fabrilia fabrum tractavisse Christum. Quomodò etiam allegorisat, Author operis in Matthæum imperfecti: sed *ut per omnia, filii, paternæ nativitatis paternum imitarentur exemplum: ideò & Maria desponsata erat fabro lignario, quoniam & Christus, Sponsus Ecclesiæ, omnem salutem hominum, & omne opus suum, per lignum crucis fuerat operaturus.* Quam quidem fuisse receptam communitèr sententiam, docet Sozomeno narrata historia, lib. 6. cap. 2. quam latiùs & expressiùs commemorat Theodoretus, lib. 3. cap. 23. Antiochiæ vir quidam probus & honestus, qui longo tempore pueris informandis operam impenderat utilem, cùm esset doctrinâ paulò instructior, quàm vulgus esse solet Pædagogorum; familiarissimè utebatur principe, illius ætatis, sophistarum Libanio: qui cùm esset à Christianâ religione alienior, & futuræ, ut rebatur, Juliani Imperatoris de Persis victoriæ, spem conceperat: quærit de bono illo viro Pædagogo, per sarcasmum, Quid rerum tunc ageret fabri filius. Ast ille, repletus divinâ gratiâ, & id quod paulo post eventurum erat prædicens, respondet, Sandapilam tunc concinnare, totius hujus mundi fabricatorem (is quem tu, inquit, Sophista, fabri filium

filium nominasti, est) tuo Imperatori foràs deportando. Consentiunt autem de fabrili arte, Hilarius, & Petrus Chrysologus: ille Can. 14. in Matth. hic serm. 48. licet dissentiant de subjecto artis, & fabrum fuisse ferrarium Josephum, non autem lignarium arbitrentur. *Non credunt hoc in homine Deum agere, quin & patrem ipsius, matrem, fratresque nuncupant, & paternæ artis quodam opprobrio lacessunt. Sed planè hic fabri erat filius, ferrum igne vincentis, omnem sæculi virtutem judicio decoquentis, massamque formantis, in omne opus humanæ vitæ.* Et Chrysologus. *Dicebant, hic est fabri filius, sed cujus fabri filius, non dicebant. Dicebant, fabri filius, ut arte vili ars lateret authoris, & Deitatis nomen fabrile nomen absconderet. Christus erat fabri filius, sed ejus qui mundi fabricam fecit, non malleo, sed præcepto: qui elementorum membra, non ingenio, sed jussione compegit: qui massam sæculi authoritate conflavit, non carbone: qui solem, non terreno igne, sed superno calore succendit: qui lunam, tenebras, noctem formavit, & tempora: qui stellas variatâ luce distinxit: qui cuncta fecit ex nihilo, & fecit, ô homo, tibi, ut opificem, operis æstimatione pensares. Sed tu Judæe, hujus fabri filium nôras, cui, pro tantis beneficiis repensare vicem deberes in filium.*

Concludam autem hunc locum de subjectione, testimonio Basilii in Ascet. *Cum primâ suâ ætate parentum imperio esset subjectus, & labores corporis omnes, æquo cum illis animo, ipsis obediens toleraret; verisimile est eum, cum homines illi essent, & justitiæ & pietatis cultores, tenues tamen, solitos eos, in assiduis corporis laboribus versari, & hâc ratione quotidianum sibi victum quæritare. Porrò, Jesus cum his, ut divinæ literæ prædicant, subjectus esset, sine dubio, in perferendis, unà cum ipsis, laboribus, morigeram declarabat suam obedientiam:* Multò rectiùs id scilicet statuit Basilius, quàm quod ridiculè, & parùm piè & honorificè, quod spectat Servatorem, de otio, vel contemplatione, otiosi homines, aut malè feriati, comminiscuntur. 31

Hactenus de puero Jesu, sacrati historici, nec ulterius aliquid enarrant, ab eo gestum, usque ad inceptum, ineunte anno tricesimo, ministerium. Hoc est vitam, & 32

vivendi ipsius rationem per annos octodecim silentio transmisere. Lucas, illam totam tot annorũ ἀναστροφὴν, hisce duobus capitibus absolvit; quòd descendens cum parentibus Hierosolymis Nazaretham, ibi habitaret; & quòd iisdem parentibus subjiciebatur. Et secundò, quod plenus erat, in illa ætate, & illa vivendi ratione, spiritu atque gratiâ, cùm apud homines, tùm apud Deum: ætate proficiens, more, scilicet, aliorum hominum: tantum sine peccato: & modo quodam sibi peculiari. Ait enim προέκοπτε, hoc est, progressum fecit, & profectum magnum. Profecit ἡλικία, hoc est, ætate, vertit vetus Interpres, & rectè. Est autem ætas, medicorum aiunt filii, Annorum decursus, corporis immutans temperamentum. Quod autem in anno tempus, hoc, in hominis vitâ, ætas est, non eâdem semper temperie prædita. Quocirca, dici posit, fortasis non immeritò, vocem ἡλικίαν, hoc in loco, corporis staturam denotare: uti Mat. 6. 27. & Luc. 19. 3. Ad modum igitur & mensuram naturalem, augebatur ipsi quotidie corporis moles: quemadmodum ab ipso utero, & incunabilis, ad ipsam usque ἀκμὴν, & convenientem temperamento constitutionem. Hoc est, quod prius dicebat Evengelista, ηὔξανε, augmentum capiebat. Qui enim tentatus fuit, inquit Gregorius Nyssenus, per omnia ad similitudinem nostram, absque peccato, voluit etiam, διὰ τῶν ἡλικιῶν προελθεῖν τῆς φύσεως, procedere per singulas ætates nobis connaturales. Et quomodo cum esset Infans, infantilem accepit ætatem, butyrum & mel comedens: ita etiam cum processisset ad adolescentiam, non recusavit id quod huic ætati erat congruens & conveniens: futurus omni sæculo exemplum modestiæ. Atque ita de hoc corporis profectu non moventur lites.

Orat. in hoc dictum.

33 Quod verò dicitur profecisse sapientiâ atque gratiâ apud Deum & homines, de eo non perinde consentiunt. Ebionitæ imprimis vetustissimi Hæretici, qui merum fuisse hominem blasphemabant Dominum Jesum, de Josepho & Mariâ, humano more modoque progeneratum; simul etiam affirmabant, ipsam Divinitatem sibi communicatam, eum tùm primùm accepisse, cùm Spiritus sanctus in figurâ columbæ, super ipsum in Jordane bapti-

baptizatum descenderet: qui nullo priùs Spiritu, neq; Spiritus donis imbuebatur.

Sed impii & blasphemi nebulones, indigni refutatione, abeant quò digni sunt, Infernum rectà. Videndum quid de hoc profectu statuant alii. Imprimis autem, quis demùm, & qualis erat hic profectus? ille non ad divinam, sed humanam tantummodò naturam pertinebat. Deitas etenim, in æterno sibi connaturali, tota est & perfecta simul sui possessio. Divinitati augmentum vel profectum adscribere, blasphemum est: Sed & de humanâ naturâ, ὑποστατικῶς & ἀδιαλύτως Divinæ unitâ, quæstio esse potest: & certè quæritur; cùm ab ineunte ætate, imò ab ipso utero, & conceptione, Spiritu, sapientiâ & gratiâ plenus fuisse credatur & repletus. Nec ita plenus, quemadmodum Johannes, aut etiam ipsa Beata Virgo fuisse plena dicitur gratiâ: aut ut Stephanus, ac alii repleti dicuntur: sed plenus suo modo proprio & peculiari. Cum τὸ habere, vel posſidere, sequatur modum & conditionem τοῦ ἔχ., & cùm quicquid recipitur, ad modum recipientis recipiatur. Est quædam gratiæ plenitudo omnibus Sanctis communis: est alia, singulis κατ' ἐξοχὴν particularitèr commensurata: hoc est, quæ sufficiat ipsis. Et est communis, mensura sufficientiæ; peculiaris autem, quorundam prærogativa: &, quæ Christi hominis ac capitis propria est, superabundantiæ. Nam ὑπερεκπερισσῶς quicquid in illum divinitùs confertur. Opus erat illi tantâ, tali gratiæ mensurâ, non tantùm subjectivè, hoc est, respectu personæ gratiâ præditæ, θεανθρώπου existentis: sed & objectivè, eò quòd de ipsius illâ plenitudine, Sancti omnes replendi, & consummandi fuerant. Hanc mensuram ille, non gradatìm, & per novas subinde accesſiones communicatam habuit: sed quasi σωρηδὸν accumulatam, & infusam à momento conceptionis. Illud autem, si ita fuerit, quomodò dicitur incrementum accepisse apud Deum atque homines? Plenus fuit sapientiâ ad annum duodecimum, docente Lucâ. Plenus gratiâ, Joh. 1.14. & gloriâ, quandò verbum caro factum est: πῶς δὲ τοῦτο; 34

Veteres olim Patres, cùm Retiarii Hæretici Ariani hisce casſibus irretitos constrictosque tenere satagerent 35

Orthodoxos, ita se conabantur expedire, ut dicerent, ipsum profecisse: non quòd processu ætatis, plenitudini illi primigeniæ, aliquid accesserit ulteriùs gratiæ vel sapientiæ: sed ita dictum per Spiritum sanctum, quoad nos, & nostram apprehensionem, secundùm quosdam effectus gratiæ, οἰκονομικῶς, & paulatìm se exerentes. Cùm juxta mensuram ætatis corporeæ, quod Cyrillus affert, Natura Divina sapientiam propriam, humanitati communicatam, revelaret: hoc est, per convenientem dispensationem, quemadmodum & potentiam deinceps omnipotentem, in officii & muneris sui executione. Præditus erat, vel ab ipso ortu, potentiâ miracula operandi; & non minore potentiâ præditus, quàm cùm Lazarum à mortuis suscitaret: Illâ tamen per xxx annos non utebatur, cùm in nuptiis Canæ, aquam in vinum commutaret. A quo miraculo, ad illud de Lazaro, dici rectè potuit, propter plurima intermedia, in miraculis edendis profecisse. Sententiam porrò illam antiquitatis, dum respondent Arianis, si sequantur Lutherani, & Calviniani, quos notat Maldonatus, non est cur debeant accusari.

Nam nec pugnat hæc sententia cum illâ recentiorum, quam mutuantur à D. Thomâ, de scientiâ experimentali. Est enim illa experimentalis scientia, si ulla sit omninò, vel eadem prorsus cum istâ habituali, & penitùs animæ infusâ, sed quæ dispensativè & οἰκονομικῶς, prout visum Deitati, sese exerebat: vel certè non minùs adversatur plenitudini illius primigeniæ, quàm illa altera expositio. Me quod attinet, non ego libentèr recesserim ab antiquis viis, nec à sententiâ vetustiorum, præcipuè in re tam magni momenti, cùm illi, per hanc suam interpetationem, Ariomaniam subverterint. Est hoc, meo animo, telum valdè penetrabile, de manibus Athletarum, & ὑπερασπιστῶν Divinitatis Jesu Christi, excutere. Quod cùm soleant in multis Calvini expositionibus, & interdùm haùd injuriâ, reprehendere; non deberent ipsimet impingere ad eundem scopulum, ne & ipsi dicantur fidei fecisse naufragium. Sed hæc potiùs ad scholas quam Annales spectant, quanquàm rem illustrent annalisticam.

Con-

Concludam ῥητῷ, sed longiore, Gregorii Nysseni. *Quoniam in aliis quibusvis hominibus, imperfecta habetur istarum rerum intelligentia, & opus erat juventuti, ut deduceretur per perfectiora, ad id quod est meliùs; proptereà quod natus erat duodecim annos, matri subjicitur: ut ostenderet, quòd id quod per profectum perficitur, priusquam venit ad perfectionem, rectè dicitur suscipere subjectionem, utpote quæ ad bonum deducat. Qui est autem semper perfectus in omni bono, & neque profectum, neque diminutionem ex se potest suscipere, proptereà quod non sit indigens ejus natura, neque possit minui, cur nam subjiciatur? Nam quod eo tempore, quò in carne, cum humanâ versabatur Natura, in ætate puerili, per ea quæ agebat, quasi lege, juventuti obedientiam sanciebat. Hinc patet, quòd ad perfectam ætatem progressus, jam non ampliùs à matris potestate pendebat. Illâ enim ipsum hortante, in Canâ Galileæ, ut suam ostenderet potentiam, in nuptiali epulo, & usum vini largiretur convivio, egentibus quidem non recusavit gratificari: maternum autem consilium, ut quod minimè opportunum adhiberetur, rejecit, dicens, Quid mihi tecum negotii est mulier? Nunquid etiam hanc meam ætatem regere vis? an nondum mea venit hora, quæ præbet ætati, ut imperet & sit sui juris? Si ergò in vitâ quæ est in carne, justus & competens ætatis modus genetricis excutit subjectionem, quem locum habeat subjectio in vitâ illius, qui in virtute suâ sæculo dominatur, nemo dicere possit. Proprium enim est, ac peculiare Divinæ atque beatæ vitæ, in eodem semper manere, nec admittere mutationem, quæ fit ex alteratione. Cùm ergò quod erat in principio, Verbum, Unigenitus Dei filius, alienus, ab omni profectu & alteratione sit, quomodò fiet ibi postea, quod non est nunc? Non enim hoc dicit Apostolus, quòd filius semper sit subjectus, sed quòd in fine consummationis universitatis, subjectus sit futurus. Atqui si bonum est subjectio, & res digna quæ de Deo dicatur, quomodò illud à Deo nunc abest bonum? est enim ex æquo ambobus bonum, & Filio qui subjicitur, & Patri, qui filii suscipit subjectionem.* Hactenus ille πατρῶν πατὴρ, Nyssenus. Atque ita expeditum esto, quòd rectè dici potest, de vitâ & dispensatione Jesu Christi, ab excessu ex Ægypto, post Herodis interitum, ad annum usque ætatis suæ tricesimum, cùm publicò initiatus per Spiritus Sancti

cti 'ἐπιφοίτησιν, illud inchoaret. Neque enim ulteriùs mentionem alicujus rei gestæ, sed nec nomen invenimus usurpatum Jesu Christi, ab hac Hierosolymitanâ profectione, & Andragathemate pueri duodenarii, usque ad initium Evangelii Jesu Christi, ut cum Beato Marco loquar; cùm ad Johannem baptizandus adveniret ad Jordanem. Sunt tamen alia, per illorum temporum series, in Judæorum monumentis, non reticenda: eò quòd ad populum illum spectabant, Judæos scilicet, quorum partes in hac admirabili θεανθρώπε JesuChristi dispensatione, & οἰκονομίᾳ agebantur. Quorum saltem præcipua attingemus, ab Archelai exorsi deportatione, cujus, in regressu Salvatoris ex Ægypto, mentio habetur, Matth. 2.

37 Consulatum Romæ gerebant M. Æmylius Lepidus, & T. Statilius Taurus, anno Urbis conditæ 764. Cæsaris Augusti 54. ab Actiacâ victoriâ, 42. Jesu Servatoris xiii. inchoante, cùm Archelaus, Judeæ Ethnarcha, apud Augustum, per Judæorum & Samaritanorum primates, accusatus, relegatur Viennam, & regno deturbatur. Rem ita narrat in Originibus Josephus. *Ad annum Archelai decimum, Principes Judæorum & Samaritanorum, cùm ferre non possent crudelitatem ejus & tyrannidem, apud Cæsarem accusant: eò magis inducti, quòd probè scirent, ipsum contempsisse quæ dederat in mandatis Cæsar, ut populo præesset cum humanitate. Cæsar, auditâ accusatione, iratus, accersivit ipsius Procuratorem, Romæ agentem, qui & ipse Archelaus vocabatur: Et tu, inquit, (nam literis illum evocare dedignabatur) conscensâ navi, age eum adeas, & omni remotâ excusatione, huc adducas. Ille profectus sine morâ, Judæam petit, & Archelaum epulantem cum suis invenit: Cui cùm mandata Cæsaris exposuerat, ad maturandam profectionem hortabatur. Cùm verò Romam advenisset, auditis accusationibus, & ipsius ad easdem responsionibus, Cæsar, in exilium mittit, Viennam Galliarum urbem: facultates in fiscum redegit. Priusquàm verò Romam accerseretur, tale suis familiaribus insomnium sibi visum narrat. Nempè, decem frumento plenas aristas videbatur intueri, à bobus deglutitas. Excitatus è somno, Divinatores adhibet, eò quòd ad seipsum spectare hoc insomnium arbitraretur. Quo narrato, Interpretes in varias sententias distrahebantur: At Simon quidam,*

Lib. 17. cap. 15.

dam, sectâ Essenus, veniam priùs deprecatus, si quod verum arbitrabatur enunciaret: ait, sibi videri hoc insomnio, rerum mutationem Archelai subindicari, nec aliquid boni portendere. Boves etenim, laborem & ærumnas significare, propterea quòd sit animal miseriæ assuetum. Mutationem verò, ob eam causam denotari, eò quòd tellus, boum labore arata, & convulsa, statu in eodem consistere nequeat. Aristas, numero decẽ, tot annos intimare, cùm singulis annis per ætatem demittantur: atq; ita decem annos regni Archelao terminatos: Atque ille ad hunc modum illud visum interpretabatur. Quinto autem die, postquam hoc insomnium viderat Archelaus Rex, ille alter Archelaus, Cæsaris jussu, appulit in Judæam, eum Romam, ad causam dicendam, adducturus. Hæc ipsa referuntur ab eodem Josepho, per omnia, in 2. de bello, cap. xi. nisi quòd anno nono contigisse hanc deportationem, & novem aristas vidisse illum narret, non decem.

Non hæc dissentiunt inter se, quod & fatetur Salianus; alioquin in Josephum semper iniquior. Quod enim negotium anno nono inceptum, & decimo transactum dicitur, vel isti, vel illi anno non incommodè adscribi potest. Triplex in Italiam de Judæâ, aut de Judæâ in Italiam navigatio instituta commemoratur. Accusatorum una, Procuratoris altera, tertia ipsius Archelai: ut cum veritate sit conjunctum, illum non nisi decimo anno currente regno pulsum, atque ita Josephum secum consentire. Calumnia est igitur Baroniana, ad annum Christi xvi. Josephum sibi parùm consentire: Error autem ejusdem planè portentosus, quo illum relegatum scribit, duobus Nepotibus, Pompeio & Apuleio Consulibus: hoc est, anno Augusti ultimo, vel forsitan post excessum Augusti, sub Tiberio. Sed ita illum desipere necesse fuit, qui vitam Herodis primi, contra omnem fidem, historiam, rationem, probabilitatem, ad annum Jesu Christi octavum produxerat, quod Baronius fecit, novo & inaudito, quòd fatetur ipse, ausu. Rectè autem Dio, quem & eundem reprehendit, ipse omnimodo reprehendendus, Josephum secutus & veritatem, Archelai deportationem Viennensem, in Consulatum retulit Lepidi & Arruntii, quo nos illam, Dionem secuti, contra novationes aliorum, constituimus. Errat tertiò, 38

ex eodem fonte Baronius, quòd sect. iii. ait, Josephum noluisse Bethleemum adire reducem ex Ægypto, eò quòd Archelai tyrannis omnibus erat nota. Nam vergente ad finem Ethnarchiâ Archelai, reditum ille statuit ex Ægypto: Non enim mores, sed regnum respiciebat Josephus, quanquam & mores illius, ante regnum, erant omnibus satis explorati. In Galilæâ Antipas gubernabat, sed erat ille mitiori ingenio: non Rex, sed Tetrarcha: ad quem regnum Judæorum, Christi titulus, non pertinebat, qui tamen spectabat ad Archelaum, & Regem, & in Judæâ Regem: quem jure merito, ob hoc ipsum Josephus formidabat, cùm non improbabilitèr existimaret, veteres illos rumores, de Rege Judæorum nato, & jam reverso, renovandos. Et hæc est, meo animo, verissima secessionis in Galilæam causa, quam nec attingunt Analistæ, vel Interpretes.

39 Redacto in ordinem Archelao, & Viennam Galliæ relegato, venit in Syriam & Judæam, jam iterum provinciam factam, præses Româ missus, P. Sulpitius Quirinius. Idem ille qui ante annos xiii. dum nasceretur Jesus Christus Bethleemi, easdem in regiones venerat, ab eodem Imperatore Augusto missus, sed non cum eâdem authoritate. Tunc enim venerat tantùm ἀπογραψόμενος provincialium nomina, origines, facultates, tributum minimè exactans. Advenit hac vice, cum ordinariâ præsidis authoritate, potestatem vitæ necisque sortitus, census agendi, tributum exigendi à provincialibus, & quod tunc temporis occasiò suggerebat, res Archelai damnati, de more, redigendi in Imperatoris fiscum. In hac, de Quirinio, illiusque ἀπογραφῇ & ἐπιτιμήσει, mirum in modum lusit industria, & hæsit ad metas judicium & eruditio, quòd ostendimus, Baroniana. Diversa erant etenim tempora, quæ confudit: actiones non eædem, causæ diversæ, eventus & consequentiæ disparatæ. Ibant enim tum, & profitebantur sponte, sine querelâ: at post Archelaum relegatum, per Judam & Simonem Galilæos, turbæ & seditiones concitatæ: sed turbas illas, anno insequenti contigisse putamus, compositis in provinciâ rebus per Quirinium ordinariis.

40 Annus Jesu Christi xiv. decurrebat, sub Consulatu T. Julii

Julii Germanici, & Fonteii Cæpionis, cùm propter censûs actos, & tributum exactum, in Judæâ tumultuatum esset; Duce & Signifero quodã Judâ Gaulonite, Galileâ oriundo. Meminit istius seditionis flabelli, Gamaliel in Actis Apostolicis, cap.5.37. *Post hunc extitit Judas Galilæus, in diebus professionis, & avertit populum post se: & ipse periit, & omnes quotquot ei consenserunt dispersi sunt.* Rem narrat Josephus in xviii. Antiquit.cap.i. Et breviùs in 2. ἁλωσ. cap.xii. Ἐπὶ τούτου, τὶς ἀνὴρ Γαλιλαῖος, Ἰούδας ὄνομα, εἰς ἀπόστασιν ἐνῆγε τοὺς ἐπιχωρίους, κακίζων, εἰ φόρον τε Ῥωμαίοις τελεῖν ὑπομενοῦσι, καὶ μετὰ τὸν Θεὸν, οἴσουσι θνητοὺς δεσπότας. *Illo Præside*, (nisi legamus ἐπὶ τούτοις, deinceps) *Vir quidam ortu Galilæus, cui nomen erat Judas, ad defectionem indigenas induxit faciendam, ignaviam illis objectans, & legis transgressionem: vel etiam maledictis incessens, si Romanis tributum pendere, vel quosvis mortales Dominos agnoscere, præter Deum sustinerent.* Ambigua vox est illa κακίζων, videtur autem, quod in versione expressimus, cùm officium in Deum, tùm animi magnitudinem respicere, proditum à solventibus teloneum. Hoc enim illa volunt, in eadem narratione, in 18. Antiquitat. 1. Τιμὴν δὲ καὶ κλέος ποιήσεσθαι τοῦ μεγαλόφρονος, καὶ τὸ θεῖον, οὐκ ἄλλως ἢ ἐπὶ συμπράξει τῶν βουλευμάτων, εἰς τὸ κατορθοῦν συμπροθυμεῖσθαι μᾶλλον, &c. Totum locum habemus latinè expressum, in primo annal. Baron. anni primi, sect.59. *Extitit quidam Judas Gaulonites, ortus ex oppido Gamala, qui adjuncto sibi Pharisæo Sadoch, solicitavit ad defectionem populos, censum nihil aliud esse, quàm manifestam servitutis professionem dictitans, & universam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Fore enim ut re benè gestâ, fortunis suis fruantur feliciter, & confirmati in earum possessione, laudem sibi quoque parent fortitudinis: nec sperandum auxilium cœlestis numinis, nisi quoque ipsi suis rebus consulant.*

Illustrissimus Baronius hanc Josephi narrationem sic accipit & interpretatur, quasi Signifer ille seditionis, sub prætextu divinæ legis in tributi solutione violatæ, populos ad arma impulerit capessenda. Nec abludit à verò conjectura. Religionem enim, justitiam, bonum publicum, & quæ sunt ejus generis, præclaros titulos libertatis asserendæ, vel potiùs exercendæ tyran- 41

 nidis

nidis suæ sibi solent preferre, pacis publicæ pestes, & alastores quilibet, ut faciliùs acquirant sibi adjutores: cùm facilè religione commoveantur omnes. Quærit autem πῦ κεῖται, ubi scriptum aliquid, per divinæ legis volumen, legebatur, quod illi in rem suam convertere, vel ex animi sententiâ explicare possent. Suggerit quod habetur Deut.23.18. *Non erit vectigal pendens ex filiis Israel*. Et quod Deut.6.legitur, *Dominum Deum timebis, & illi soli servies*. De loco priore putant viri eruditi, deceptum omninò Cardinalem, non potuisse Judam illum textum allegare, quòd Judæus esset, cùm non habeatur in Hebræo, quod inde citant; sed tantùm in versione lxx. quâ nunquam uteretur ille Gaulonites; quia non erat Hellenista Alexandrinus, qui soli illâ utebantur, sed natus, ortus, educatus in terrâ Canaan, ubi odio habebatur illa translatio. Sed hæc vel commentitia sunt, & gratìs dicuntur: vel nullius planè sunt momenti. Falsum est Judæos, præsertim per illa tempora, detestatos Septuaginta Seniorum versionem: Pharisæi forsan, & Scribarum nonnulli, ab illâ abhorrebant, non autem omnes sine exceptione. Nam Judæorum Essenos, sectam rigidissimam, & Mosaicis scriptis addictissimam, constat illâ usos, solâ usos, & tantùm non veneratos. Josephum constat non fuisse Hellenistam Alexandrinum, sed Sacerdotem Hierosolymitanum, & Pharisæum, qui tamen nusquam Hebraicos Codices sequitur, sed ubique Seniorum versionem. Apostoli, Jesus ipse Christus, non sunt Hellenistis adscribendi, sed puris putis Judæis, Judæam incolentibus; qui tamen, quod scimus, illam versionem ubique adhibent, non consultis Hebraicis authenticis codicibus, quos appellant. Odium illud, quod ingerunt, Judæorum in Septuaginta Seniorum interpretationem, ab exortu succreverat Christianismi, quòd fidem, quæ erat in Jesum Christum Dei filium & Messiam, magis ex illâ Interpretatione stabiliri putarent, quàm ex ipsis Hebraicis literis: quod verum est. Cùm propter vocum ambiguitatem, in diversos sensus sententiæ distrahi possent, & detorqueri. Toto cœlo ergò errat eruditus Baronianæ industriæ Censor, qui tam incommodè de Judæis illa prodidit, & Hellenistis.

Verum

Verum est, sciebat quidem Baronius, non legi hæc verba, in Latinâ versione vulgatâ, & διαῤῥήδην ita profitetur. Non autem nescius erat, quod imputat Animadsor, in vulgatis Hebraicis codicibus non haberi: id autem etiam implicitè profitetur, cùm scribat in vulgatâ versione, quod verum est, desiderari. Sciebat enim Baronius, & agnoscit, vulgatum illum Interpretem non secutum versionem lxx. sed Hebraicos, qui tum extabant, codices: eoque magis, quod Hieronymum profiteatur authorem illius, qui de Hebræo transtulisse, ponitur utrinque in confesso. Ad locum autem ipsum quod attinet, nescio cur transtulerit Tertullianus, nam ab illo hoc profectum est, Libro de pudicitiâ, cap.9. *Non erit vectigal pendens ex filiis Israel.* Nam Hieronymus ad Damasum, epistola 146. non illa vel laudat, vel sequitur, tantùm repræsentat è Tertulliano, cujus sententiam inde collectam, meritò refellit. Citarat enim Tertullianus testimonium illud, ut probaret, Publicanos omnes fuisse Ethnicos: quod falsum est, & falso innititur testimonio. Nam textus habet, Non erit vectigal pendens, at non, non erit vectigal exigens, quod in causam faciebat; cùm Publicani exactores, & exæquatores, non autem pensitatores tributorum essent. Deinde, Tertullianus non ait, se legisse apud Septuaginta, vel eos secutum: potuit apud Aquilam, vel Theodosionem legisse, qui conducti, Scripturas, præcipuè versionem illam depravarant. Neque enim quia leguntur illa verba in nostris hodiè codicibus, sequitur manâsse à Septuaginta: sciunt enim versionem illam omnes, quæ Septuaginta nuncupatur, miscellaneam quandam esse versionem; non puram putam 70. ex Aquilæ, Symmachi, aliorum versionibus confectam & conflatam. Ad extremum, ut concedamus hæc profecta ab illis Senioribus, tamen dicam, inscribemus Tertulliano, quòd transtulerit, Non erit vectigal pendens ex filiis Israel: nisi alitèr legerit in suis codicibus, quàm nos in nostris: οὐκ ἔσαι τελεσφόρος ἀπὸ θυγατέρων Ισραὴλ, καὶ οὐκ ἔσαι τελισκόμενος πόρνος πᾶσαν εὐχὴν, ἀπὸ υἱῶν Ισραήλ. Non habent Græca ex filiis, sed ex filiabus Israel. Quocirca τελεσφόρος non videtur transferri debuisse, *Vectigal pendens*, viri enim, non fœminæ erant

tant τελωνεῖς: sed nec τελεσφόρος est vectigal pendens, utcunque τὰ τέλη sunt vectigalia, & φέρειν pensitare, unde & φόρος tributum. Hesychius, doctissimus Grammaticorum, qui ter quaterve στρέφει καὶ ἄγει vocem hanc compositam, illius significationis non meminit. Sed nec patres, Cyrillus & Theodoretus, cujus hæc sunt, Quæst. 12. in Deut. ὥσπερ ἡμεῖς πιστοὺς ὀνομάζομεν τοὺς τῶν θείων μυστηρίων μετέχοντας, οὕτω τετελεσμένους ἐκάλει τὰ ἔθνη, τοὺς δαιμόνων τινῶν διδασκομένους μυστήρια· τελεσφόρον τοίνυν καλεῖ, τὸν μυσταγωγοῦντα, τελεσκόμενον δὲ τὸν μυσταγωγούμενον. Non est ergò τελεσφόρος, quemadmodum vertebat Tertullianus, qui tributum pendebat, sed qui sacris Paganorum initiabatur, & sacrilegos eorum ritus sectabatur. Quam ipsam impietatem, multis in locis damnant eloquia sacra; disertis autem verbis, in illo, quod adjungunt rescripto, Dominum Deum timebis, & illi soli servies. Et hoc quidem elogio, suam, quemadmodũ appellat Josephus, hæresin, de non obediendo Cæsari, vel Herodi, tuebatur nequissimus Impostor Judas: quod apparet è Josephi Antiq. 18. 2. τῇ δὲ τετάρτῃ τῶν φιλοσόφων ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἡγεμὼν κατέστη. Vult ergò Hæresiarcham fuisse Judam, & hæresin invexisse in Judaismum, de non solvendo Cæsari, vel Principum cuicunque, vectigal: eò quòd Deum solum Dominum agnoscere tenebantur, & profiteri: δυσνίκητος δὲ τοῦ ἐλευθέρου ἔρως ἐστὶν αὐτοῖς, μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν Θεὸν ὑπειληφόσι: Neque enim insanire solent sine Scripturis Hæretici, & mirificè easdem, ad suos ἐμβροντησμοὺς, solent applicare, defendendos persuadendosque.

43 Mentitur autem nequissimus Impostor, si ex illis recitatis rationibus, voluit suis sectatoribus persuadere, vectigal non pendendum Imperatori. Nam nullo modo voluit Deus, parentes, aut principes contumeliâ afficiendos, negligendos, non honorandos; cùm sibi cor, totam mentem, animum totum, vires omnes vendicaret. Neq; unquam edixit, Non erit pendens vectigal in Israel: nam sub Mose pendebant multa, pretium quippe redemptionis primogenitorum, & quæ plura per Legem dispersa leguntur ejusmodi, erant meracissima vectigalia. Sed Domino forsitan, non homini dicentur pensitata. Agnosco illa, tamen & ipsa in usus humanos con-

versa

versa, & convertenda, utpote, Levitis, Sacerdotibus, sub censum reducuntur, eo pacto, tributorum: verùm & hominibus directè pendebantur, & per homines, de jure, apud Israelitas exigebantur. Erat enim, & dicitur 1 Sam. 8. 11. jus Regis, ut agros vestros (ita Samuel alloquitur Israelitas, Regem sibi deposcentes) & vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis: sed & segetes vestros, & vinearum redditus addecimabit; hoc est, decimam sibi partem, vectigalis nomine, transcribet. Plerumque enim, si non semper, tributorum ratio, cùm apud Judæos, tùm Paganos, & Christianos, erat decimalis, utpote ad divinum jus de decimis accommodata: cùm per Deum, pro Deo, sub Deo, Reges, qui & uncti Domini, principentur, & justitias definiant. Constat etiam singulas Israelitarum familias, sub censu & tributo pendendo redactas. Ita enim legimus 1 Sam. 17. 25. ubi inter cætera privilegia, & honoraria illi impendenda, qui cum Goliatho certamen iniret, hoc imprimis promittitur, quòd Rex domum patris ejus faciet, absque tributo in Israel. Id autem κενὴ fuisset μακαρία, nulla immunitas, nisi singulæ domus in Israel tributis subjacerent. Neque tantùm Georim qui dicebantur, hoc est, Cananæorum posteri, & ὑπόφοροι, tributarii fiebant Salomoni; sed & Israelitæ ipsi vectigales, erant utcunq; fortasse non tam vehementèr onerati. Dicitur enim Jeroboam 3 Reg. 11. 28. constitutus Præfectus super tributa universæ domus Joseph: quemadmodum & cœteras quoque tribus, eodem modo suis singulas Præfectis attributas liquet, quibus omnibus præerat Adoniram. Nec dum regibus alienigenis parere cogebantur, quos constat tributis & vectigalibus omnimodis attrivisse. Ut planè fuerit ridiculum quod comminiscebatur Judas, si modò illo prætextu utebatur, tributum in Israele non pendendum; utcunque Judæos fateamur, majorem in modum, de suâ nobilitate, generositate, libertate, αὐτονομίᾳ gloriatos.

In exemplo tamen istius nequissimi Impostoris, ob- 44
servent pii Lectores, & Divini instituti qui sunt tenaces, vetus malum esse, quod observat doctissimus Exercitator, ut Scripturæ verbis impiè, impudenter, scelestè abutantur, qui subditos à debitâ Regibus obedientiâ & obse-

obsequio avertere volunt. Semper enim auræ popularis captatores, plebeculæ parasiti & assentatores, ambitionis animalia, seditionum flabella, vel pestem patriæ molientes, in regiam potestatem clàm & subdolè, si non audeant γύμνῃ τῇ γνώμῃ, cuniculos acturi, de tyrannide, superbiâ, crudelitate Regum, in oneribus imponendis, vectigalibus exigendis, tributis solvendis conquerentes, à debito obsequio avertunt. Quasi non liceret τοῖς ἐν τέλει καὶ ὑπεροχαῖς, ratione dominii & eminentiæ, ratione procurationis, & curæ impensæ, τελωνεῖν & φορολογεῖν, & debitum veluti stipendium exigere.

Ab Jove sunt Reges, neque enim divinius illis
Est quicquã, hinc adeò in terris tua munera Reges
Exercere facis, tuaq; oppida sancta tueri.
Hos rerum affluxu ornâsti, & prædivite gazâ.

quemadmodum Callimachi Elogia transtulit Bonaventura Vulcanius.

45 Omni autem lege, divinâ, naturali, nationali vel politicâ, licitè semper Reges & Principes, suis subditis tributa & imposuerunt, & licitè quoque exegerunt, cùm ad patriæ & reipub. defensionem, tùm ad ipsorum & familiæ honestam procurationem. Estò autem sint humana creatura, hoc est, non ab origine per Deum introducti: & tamen cùm dicantur, *Uncti Domini*, sunt eo ipso per Deum confirmati: sed sponte ab hominibus selecti & adsciti, tamen sunt eo ipso nomine à suis Creatoribus sustentandi: neque enim opus suum Artifex, aut Deus creaturam derelictam deserunt, sed omni ratione, statu, modoque conservant. Quod si autem, non apud Medos solùm, sed etiam apud omnes, faciendæ justitiæ causâ, videantur olim benè morati, Reges constituti, ut cùm premeretur multitudo ab iis, qui majores opes habebant, unus aliquis virtute præstans, de communi consilio seligeretur, qui prohiberet injuriâ tenuiores, æquitate constituendâ, summos cum infimis pari jure constituebat: Par omninò fuit atque æquum, ut tanto per illum beneficio affecti, de rebus suis sartis per eum tectisque, honestam illi procurationem non inviderent, qui neglectis suis propriis utilitatibus, ipsorum commodis invigilabat. Est ergò hæc non scripta, sed nata lex, ut qui

qui sua nobis tempora impertiunt, quod illi faciunt,

οἱς λαοί τ' ἐπιτετράφαται ϰ̀ τόσσα μέμηλε.

Nostra percipiant tempora, hoc est, de nostris fructibus & laboribus sustententur, & non solùm ὑπαρχόντως, sed & ὑπερβαλλόντως procurentur.

46 Quo ministerio, Dei funguntur procuratione, & quicquid ex illius intuitu, in eos confertur ultimatè, quod aiunt Barbari, in Deum refertur. *Ideò tributa præstatis,* ait Apostolus, Rom. 13.6. *ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. Reddite ergò omnibus debita, cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal. Quæ est causa quòd tributa pendamus Regibus?* inquit ad locum illum Chrysostomus: *An non quòd nostri providam curam gerunt? an non quòd præsint nobis? mercedem procurationis illius & curæ retribuimus. Profectò nequaquam ab initio in hanc rem consentire voluissemus, si non multum nobis commodi, ex hac illorum sedulâ curâ, & nostris rebus accrevisset. Omninò enim placuit hoc ab initio mortalibus, de communi omnium consensu, nutriendos & sustentandos esse Principes; eò quòd res suas proprias insuper habentes, & in secundis ponentes,* τῶν κοινῶν κήδονται πραγμάτων, ϰ̀ εἰς ταῦτα τὴν σχολὴν ἀναλίσκουσι, δι' ὧν, ϰ̀ σώζονται τὰ ἡμέτερα. Quocirca ab initio, tanquam per publicum aliquod instrumentum, vel ut nostri loquuntur Barbari, Indenturam, conventus, pacta, stipulationes inter partes initæ ferebantur, per quas, conceptis verbis interrogatus Princeps, respondebat, se omni ope, operâq; subditos defensurum: subditi autem, ad eundē modum, daturos se, & facturos, de quibus convenerat, spoponderunt. Et est hæc etiamnum inter partes, in ipsâ Regum inauguratione, vel expressa conventio, vel implicata, ita ut nexu insolubili constringantur. Quocirca, ut de debito, & pactione Apostolus, non autem dono gratuito loquebatur: οὐκ εἶπε, δότε, ἀλλ' ἀπόδοτε, Chrysostomus inquit, οὐδὲ γὰρ χαρίζῃ τοῦτο ποιῶν, ὀφειλὴ γὰρ τὸ πρᾶγμα, κἂν μὴ πράττῃς αὐτό, ἀγνώμονος ὑποστήσῃ δίκην.

47 Est hæc antiquissima doctrinæ Christianæ παρακαταθήκη, apud omnes omnium ætatum Christianos deposita, & diligentèr custodita. Est enim, Authore augustino, confes. lib 3. cap 8. *Generale pactum societatis humanæ, Regibus obedire.* Justini Martyris ætate, libentèr, promptè,

& ante alios omnes ſubditos, vectigalia & exactiones pendebant Orthodoxi Chriſtiani; licèt falſo nomine ita dicti, hoc eſt, Hæretici, detrectabant: Quod innuere videtur ille, κολάζεσθαι δὲ τοὺς οὐκ ἀκολούθως τοῖς διδάγμασιν αὐτοῦ βιοῦντας, λεγομένους δὲ μόνον Χριστιανούς, καὶ ὑφ' ὑμῶν ἀξιοῦμεν. Cur verò? rationem videtur aſſignare, à contrariâ Orthodoxorum praxi, φόρους δὲ καὶ εἰσφοράς, τοῖς ὑφ' ὑμῶν τεταγμένοις πανταχοῦ πρὸ πάντων πειρώμεθα φέρειν. Idque de mandato Domini ſpeciali, qui reddere juſſit Cæſari quæ ſunt Cæſaris. Quia autem ex mandato ſolvebant, ideò ex fide, hoc eſt, fidelitèr illa ſolvebant, nequaquàm, ut ſolebant Pagani, per inverſuras defraudantes. Ita Tertullian. in Apologet. cap. 42. *Sed cætera vectigalia gratias Chriſtianis agent, ex fide ſolventibus debitũ, qua alieno fraudando abſtinemus: ut ſi ineatur quantum vectigalibus pereat, fraude & mendacio veſtrarum profeſſionum, facilè ratio haberi poſſit, unius ſpeciei querela compenſata, pro commodo cæterarum rationum.* Qui & alibi ait, Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. Quibus conſentanea, Auguſtinus, Ambroſius, alii: ſed & ante eos, Tertulliano vicinior Origenes. *Exigunt à nobis tributa terræ noſtræ, & vectigalia negotiationis noſtræ. Et quid dico de nobis? exolvit tributum etiam Dominus noſter Jeſus Chriſtus, in carne poſitus: quod iccircò ſe dicit exolvere: non quòd debitor eſſet, ſed ne ſcandalizet eos. Quòd ſi ille, qui nihil habebat in ſe Cæſaris, ſolvit tamen tributum: quantò nos neceſſe eſt magis ſolvere.* Nec ab hac Majorum doctrinâ μεταγενέστεροι aliquandò, non Hæretici, receſſerunt: & accuratè tenet, defendit, tuetur Eccleſia Anglicana; in quâ Sacerdotes, licet magis gaudere & ſoleant & debeant immunitatibus, tamen & frequentiùs, & exuberantiùs, & libentiùs quàm Laici, decimarum decimas, ſubſidia, primitias, annatas ſolvunt. ut vel inde facilè diſcerni poſſit, quantùm detrimenti regiis acceſſerit vectigalibus, per illam deſolationem Monaſteriis invectam, per importunum H. 8. rigorem, & per Parliamentarias Impropriationes, quæ etiam Appropriationes dicebantur.

Apol. 2. pag. 141. edit. Steph.

Sed nec controverſias tractamus, nec locos communes Lectoribus offerimus, ut in ſpatioſum iſtum campum, De debito ſubjectionis, & tributi ſolvendi & exigendi,

gendi, absque consensu ordinum Parliamentario descendamus: intactam autem rem tanti momenti præterire non oportuit nos, origines professos Ecclesiæ scripturos, cùm ab ipsis Ecclesiæ incunabulis, Judæos illa pestis afflaverit, quam non ita pridem Anabaptistæ, quasi ab inferno rursus orbi invexerunt: eodem spiritu nequitiæ & pestilentiæ afflati, de licentiâ generali, & tributis Magistratibus non solvendis. Præcipuè, cùm extincto malâ morte authore (periisse enim malè Gamaliel pronunciat; licet taceat, quem ad modum Josephus, & quo genere mortis interierat) hæresis ipsa nequaquam pessum ierit: sed cum aliis ad interitum fructificaverit, ut necesse habuerint sanctissimi Apostoli, Rom. 13. ad Tit. 1. 10. & 3. 12. 1 Pet. 2. 13. vel Christianos suos, contra illam pestem communire; quâ eò faciliùs afflari poterant, quòd omnes ubiq; magistratus, in ipsorũ persecutionem, perniciem, & extirpationem, animatos intuerentur, & incumbentes; vel saltẽ ab hujus infamiæ contagione assertos vindicare: cùm inter cœteras, quibus onerabantur immeritissimò calumnias, & illo mendacio constringerentur, esse eos in Principes & Magistratus, quasi seditionum turbines, alienatiores.

Quæri autem hoc loco, nec injuriâ, potest, quorsum Judas iste Gaulonites, Galilæus domo, tumultus ob exactum tributum cieret, cùm ipsius patria, Galilæa, immunis ab illo onere videatur. Erat enim Herodes tunc in vivis, Galileæ Tetrarcha ab Augusto, adhuc superstite, nam non sub Tiberio ista contigerunt, constitutus: illi autem redditus annui assignabantur è Galilæâ, cui tota provincia tum parebat. Quorsum ergò Galilæus ortu, motus concitabat in provinciâ quietâ, nec taxatâ? an potiùs ille census & ἀπογραφὴ universam Syriam peragrabat? Sunt hæc intacta ab Annalium conditoribus. Fieri autem potuit, ut licet oriretur ille de Galilæâ, non tamen habitaret in Galilæâ, sed alibi, saltem ut turbas concitaret in Judæâ. Nam & liberos ipsius, Simonem & Judam, populum in Romanos concitantes, & novas seditiones excitantes, Tiberius Alexander, præses Judeæ, Hierosolymis captos in crucem egit, narrante Josepho, 20. Antiq. cap. 3. Quidni ergò Judas, ipsorum pa-

Tt 2 ter,

ter, utcunque de Gamalâ oriundus, tumultus illos, de quibus Gamaliel, ob solutum tributum, sub Cyrenio, in Judæâ concitarit: quæ post Archelai deportationem, in provinciæ formam redacta, ὑποτελὴς esse jubebatur: Et hæc est, meo animo, verissima sententia, quanquam etiam Galilæa ὑπόφορος esse poterat, licet Herodes ibidem Tetrarchiâ frueretur. Et certè Cyrenius missus est in Syriam, sub quâ provinciâ Palæstina censebatur, δικαιοδότης τοῦ ἔθνους ἀπεσταλμένος, καὶ τιμητὴς τῶν οὐσιῶν γενησόμενος. Ἔθνος autem, non hanc vel illam partem, sed universam nationem complectebatur. Non assentior, postremò, Saliano, qui Judam, hunc signiferum seditiosorum, Simonem, alio nomine, dictum autumat. Rectè Lorinus in caput v. Actorum, vers. 37. hanc sententiam rejecit: Plures autem Simones, per illa tempora, res novas moliebantur in Palæstinâ: plures etiam concitatæ erant seditiones. Inter cœteras, & illa, quam compescuit Hierosolymis Joazarus Pontifex, quem, in pretium navatæ præclarè operæ, Pontificatu abrogavit Quirinius.

49 Decurrebat Jesu Christi annus xiv. sub Consulatu C. Silii Nepotis, & L. Munatii Planci, ad annum Urbis Dcclxvi. Quo anno Cæsar Augustus, authore Suetonio, testamentum condidit, ante annum & 4. menses quàm excederet; quod apud Virgines Vestales depositum, & custodiendum voluit. Annius Rufus, Judeæ procurator, M. Ambivii successor, hoc anno venit in provinciam. Quo procurante, Augustus Cæsar mortuus est, anno Urbis conditæ Dcclxvii. sub Consulatu Sex. Pompeii Nepotis, & Sex. Apulei Nepotis, ad xiv. Cal. Septembris: Nolæ sortitus exitum facilem, & εὐθανασίαν, quam semper votis omnibus desideraverat. Nam ad extremum halitum, voce, & sensibus integer, in osculis Liviæ, vel, ut eam semper vocat Iosephus, Juliæ, expiravit. Hæc postrema prolocutus, Livia, nostri conjugii memor vive, atque vale. Cujus tamen scelere præcipitatum illi interitum, erant qui rebantur, nec sanè immeritò. Narrat ita Tacitus Annali 1. Hæc agitantibus, ingravescere valetudo Augusti, & quidam scelus uxoris suspectabant. Nimirum verebatur, Medea illa Aulica, & pestis domus Augustalis, ne si diutiùs viveret, & convalesceret, Tibe-

Tiberium, se natum & priore marito, Imperio dejectum videret. Certè narrat Sueton. in Tib. cap. 21. indoluisse illum vicem populi Romani, qui sub tali Principe futurus esset; cujus morum diritatem improbabat ille quidem, sed tamen vel precibus uxoris expugnatus, adoptaverat: vel, quod visum Tacito, ut talem habens successorem, desiderabilior ipse esset. Mortem exactissimè sic narrat Sueton: Obiit, inquiens, in cubiculo eodem quo pater Octavius, duobus Sextis, Pompeio & Apuleio, Consulibus, 14. Calend. Septemb. horâ diei nonâ, septuagesimo & sexto ætatis anno, diebus 35. minùs. Imò verò, ait Josephus, βιώσας ἔτη ἑπτὰ καὶ ἑβδομήκοντα: nempè, non lxxvii. annos completos intelligebat, sed currentes, quod verum est, si modò sub consulatu Ciceronis & Antonii, ad ix. Calend. Octobris, in lucem edebatur, quod ab omnibus ponitur: & frivolè Salianus, quod sæpè solet, contra Josephum λεπτολογεῖ.

Sequenti anno, urbis autem conditæ Dcclxvii. Consulibus, Druso Cæsare, & C. Norbano Flacco: mittitur 50
à Tiberio Cæsare in Judæam Procurator; revocato Annio Rufo, Valerius Gratus: πέμπτος Ἰουδαίας ἔπαρχος, à Coponio scilicet, Josephus ait: qui, adempto Pontificatu Anano Pontifici, in locum ejus, Ismaelem Fabi filium, substituit: quo etiam paulò post, in ordinem redacto, in Eleazarum, Anani Pontificis filium, honorem transtulit. Hæc transtulit in Annales, doctissimus Baronius, è Josepho: Qui pergit porrò, & Grati istus πλημμελήματα, in sacerdotium admissa, longiùs persequitur. Post anni, inquit, decursum spatium, deposito Eleasaro, Pontificatu investit Simonem Camithi filium: cui post annum itidem successor datus Josephus, qui dicebatur Caiphas; ille sacrâ Evangeliorum historiâ nominatus: porrò & Ananus, quem nominat, Annas est in iisdem literis commemoratus. Hæc simul & confertìm Josephus: Nam Valerius Gratus, totos xi. annos cum præfecturâ fuerat in Judæâ, cui successor venit Pontius Pilatus, anno Tiberii Cæsaris xi. finiente, vel xii. inchoato: Neque enim liquet: sub Consulatu Cn. Lentuli Getulici, & C. Calvisii Sabini. Cùm Valerius Gratus, Judeæ præses, annum in magistratu egisset xi. post introductas tradi-

Traditiones Pharisaicas testantur. Non hic affirmo, hoc sensu Præceptum illud secundum Decalogi capiendum: longe enim alia mihi mens animi: sed hoc teneo è communi sententia Judæorum, non tantum adorationem Imaginum, sed ποίησιν, penitùs interdictam. Cumque olim, ante illam Babylonicam μετοικεσίαν, passim, palam, & studiose ferrentur in Idololatriam: quod multoties cum indignatione exprobrant Prophetæ: adeo ut secundum Civitates Israel, tot sibi Deastros constituisse dicantur. Post reditum ex illa captivitate, Legum & Institutorum patriorum erant tenacissimi: ita ut mille mortes oppetere potiùs vellent, quàm vel carnem suillam comedendo, vel Sabbatum profanando, divina præcepta transgrederentur. Quod ipsorum studium, in superstitionem tandem deflectebat. Quæ sunt è rebus Maccabaicis testatissima: ut ante illorum principatum, necesse fuerit, has opiniones animis eorum infixas insedisse: & vulgò obtinuisse consuetudines. Quocirca non erravit Josephus imperitiâ Legum patriarum, quod comminiscitur Salianus: sed ipse Annalista antiquum suum obtinet, ex quavis arreptâ, non oblatâ occasione, calumniandi Josephum.

51 Hoc eodem anno, vel saltem sequenti, contigerunt illa, quæ statim subjungit Baronius è Josepho, ad hanc formam. Est apud Judæos sacer Thesaurus, quem Corban dicunt: hunc Pilatus, ad inductionem aquarum, jussit expendere. Erat autem aqua inducenda ab stadiis trecentis. Ob hoc igitur, vulgi oriebantur querelæ: ita ut etiam Pilati, qui Hierosolymam venerat, cum clamore circundarent Tribunal. Ille autem præuiderat tumultum eorum: si quidem populo permiscuit armatos milites, qui tunc essent privatorum vestibus induti; præcepitque, ut gladiis quidem non uterentur, fustibus autem acclamantes ferirent, sicque compositis rebus dat è Tribunali signum, confestimque cædebantur Judæi; quorum multi quidem plagis, multi verò se invicem conculcantes, in fugâ miserâ protritione perierunt. Tunc ad calamitatem Interfectorum stupens multitudo, conticuit: atque ob hoc, accusator Herodis Tetrarchæ, Agrippa ad Tiberium venit. Illo verò non suscipiente accusationem, residens

dens Romæ, reliquorum quidem nobilium notitias ambiebat, maximis autem colebat officiis Caium, cùm adhuc esset privatus. Hæc è 2. de bello Baronius. Josephus autem in xviii. Antiquit.cap.4. dum hanc narrationem, ad superiorem illam continuam adjunxit, satis indicat, sub initio procurationis Pilati eam contigisse. Eoque magis, quòd Tiberius Romæ adhuc hærebat, cùm ad illum Agrippa deferret in Pilatum accusationem: qui proximo anno in secessum illum secum abiit Capreaticum, nec Romam deinceps revertebatur. Atq; hactenùs rerum Judaicarum, tenuem & fugitivam memoriam persecuti sumus, usque ad annum illum acceptabilem, quem appellat Propheta: xv. nimirum Tiberii Cæsaris, quo felicem cursum ministerii sui, Jesus Christus, θεάνθρωπος, à baptismo Johannis in Jordane auspicabatur.

SECUNDA PARS HISTORIÆ THEANTHROPICÆ, A BAPTISMO JESU CHRISTI INCHOATÆ.

1 NNO quinto decimo Imperii Tib. Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam; Tetrarchâ autem Galileæ Herode; Philippo autem fratre ejus Tetrarchâ Itureæ, & Trachonitidis regionis: & Lysaniâ Abilines Tetrarchâ: sub Principibus Sacerdotum Annâ & Caîphâ, factum est verbum Domini super Johannem, Zachariæ filium, in deserto, &c.

2 Est hoc initium Evangelii Jesu Christi, ut appellat Beatus Marcus, quod ex Evangelistis solus B. Lucas Chronologicis rationibus accuratè designavit: ab anno nimirum Tiberii Cæsaris xv. & principatu in Palæstinâ, rerum Christo gestarum scænâ, subordinato, aliorũ, qui Tetrarchæ, licet exactam aliquam quartã partem regni, vel regionis non occuparent, cùm tres tantùm numero commemorentur: nisi forsan & provinciam Romanam, quod verius arbitror, ad quaternionem admittamus. Nam certè Archelaus, in illâ divisione Palestinæ, non

non magis regnum in Judæâ, quàm Herodes obtinebat in Galilæâ. Quod si admissum fuerit, rectè & ἐπωνύμως Tetrarchæ appellantur, qui in quatuor partes distributam regionem administrabant. Regio vel planè, vel paulisper imminuto jure, & dignitate. Unde apud Ciceronem legimus, 2. de divinat. Dëiotarum Cæsar, Tetrarchiæ regno mulctavit: nam & extra Judæam, & ante Judæam, etiam sub liberâ adhuc repub. Tetrarchæ, populo Rom. obtemperabant.

Rectè autem censuit illustrissimus Cardinalis, annum decimum quintum Tiberii Cæsaris, Evangelicâ attestatione celeberrimum, quo gesserunt Consulatum Rubellius & Fusius, ambo Gemini. Caius enim Rubellius Geminus, & Caius Fusius Geminus, Consulatum Romæ inierant, ad diem Januarii primum, cùm ad xiv. Calendar. Septemb. Silano & Nervâ Consulibus superioris anni, annum ille suum xv. fuisset auspicatus. Currente iccircò Tiberiano anno xv. per quatuor, & quod excurrit menses, ad sextum diem Januarii, inito per Geminos ante sex dies Magistratu, venit Jesus Christus ad Jordanem. 3

Annus iste Tiberianus, in Romanâ historia infamis est, & atro quodam carbone notatus, ob mutatos in deteriùs, vel potiùs in apertum prorumpentes Principis profligatissimi mores. Ex eo enim, inquiebat Tacitus, prærupta & vergens dominatio. Nam incolumi Augustâ (Liviam Tiberii matrem intelligit, quæ jam obierat, pestem & calamitatem domus Augustalis) erat ahuc perfugium, ob inveteratum obsequium erga matrem. At in Commentariis Christianorum, annus profectò bonæ voluntatis, & benevolentiæ, ac inspectionis divinæ revelatæ. Annus quippe idem ab Esaiâ cap. 61. placabilis per antonomasiam dictus est, & acceptabilis: quo nimirum, orbi terrarum, profundis tenebris obvoluto, Redemptor humani generis, Christus noster, sol justitiæ, Oriens ab alto, lumine suæ prædicationis, cepit affulgere. Certè nemo abnuerit, hunc annum apud sacrum Evangelistam æternitati consecratum, atque celeberrimum profluxisse, ad Christianorum omnium posteritatem. Est ille annus quædam basis, & fundamentum annali- 4

um omnium Ecclesiasticorum, ad verum nativitatis dominicæ terminum constituendum, de quo tantoperè Chronorapsodi digladiantur. Est instar clavis cujusdam ad aperiendam veritatem, quæ, ut ille olim dixit, βυσοδο-μευή, ita ut vel levissimè impressa vestigia vix appareant. Quòd si quem in hoc primo anno errare contigerit, in singulis aliis errare, quisquis fuerit, cogetur vel invitus. Quod tanquam depromptum ex oraculo, sect. 99. in Apparatu legimus: quo tamen in loco, & in subjecto, quàm fœdissimè erravit Cardinalis: quem eundem errorem hîc persequutus, & eidem inhærens, tricesimum primum Jesu Christi annum, non autem tricesimum, quòd oportuit, Tiberiano decimo quinto adscribit, atque ideò in aliis deinceps annis pari modo errat. Sed cùm hoc παρόραμα, nisi potiùs sit παραλήρημα, in prioribus rejecerimus; sine ulteriore perstrictione progrediemur.

5 Huic anno baptismali, Esaiæ vaticinium, quòd diximus, rectè accommodatur: qui tempus incertum, nec numero vel termino circumscriptum, *annum acceptabilem* appellavit. Quod non est, tanquam exclusivè dictum à Prophetâ, capiendum: quasi ille solus annus circumscriptè & determinatè, non alter autem, huic succedens, & alter illi, placabilis & acceptabilis diceretur, quòd voluisse videtur Cardinalis. Est hoc in angustias compingere, & arctiùs constringere divinum Vatem. Cujus sententiæ tam angustæ & coarctatæ, viro πολυμαθεστάτῳ dum inquiro, apud vetustiores hæc sunt quæ inveni. Verba sunt Origenis, in 4. cap. Luc. *Juxta simplicem intelligentiam, in Judæâ anno uno prædicâsse Evangeliũ, aiunt. Et hoc esse quod dicitur, annum acceptabilem prædicare.* Aiunt, inquit Origines, sed quinam aiunt? an Ignatius, Justinus, Irenæus, Patrum consessus & cohors, qui Origine in Ecclesiâ anteriores floruere? Imò verò, aiunt Gnostici, Hæreticorum fæx illa & sentina. Aiebat eorum Patriarcha Valentinus, ille portentosorum Æonum, è mediâ Philosophiâ Architectus. Narrat Irenæus in 2. cap. 38. & refellit hoc dictum, vel, Aiunt, Gnosticorum. *Duodecimo autem mense dicunt eum passum, ut sit anno uno post baptismum prædicans. Et ex Prophetâ tentant hoc ipsum con-*

firmare,

firmare, scriptum est enim, vocare annum Domini acceptum. Sed & Clemens ille πολυΐστωρ, quo Præceptore usus aliquandò erat Origines, inter illos censetur, qui aiebant: sexto Stromatum, paulò intricatiùs ait, τριακοστῷ μὲν ἐκήρυξεν ὁ κύριος ἔτει; *per annum trigesimum prædicabat Dominus.* Quod verum esse poterat, ita ut non per illum solum. Quocircà liberiùs hoc expresserat, & liquidiùs, strom. I. Ἦν δὲ Ἰησοῦς ἐρχόμενος εἰς τὸ βάπτισμα, ὡς ἐτῶν τριάκοντα, καὶ ὅτι ἐνιαυτὸν μόνον ἔδει αὐτὸν κηρύξαι, καὶ τοῦτο γέγραπται οὕτως. ἐνιαυτὸν δεκτὸν κυρίου κηρύξαι, ἀπέστειλέ με. *Erat autem Jesus, annorum veluti xxx. cùm accederet ad baptismum: scriptum est autem, quòd oportuit illum integrum anuum unum prædicare: Misit enim me prædicare annum Domini acceptabilem.*

Atque ita fuerunt, qui aiebant quòd Origenes docuit, sed errabant illi omnes qui sic *aiebant*: ut non solus Origines, sed Patres universi penè, & recentiores utrinque consensu magno, & ipsa scriptura θεόπνευστος, attestantur. Et hæc quidem non minori spatio quàm quadriennii, licet scriptores Christiani diversimodè abeant in diversas opiniones, Christi in carne πολιτείαν à baptismo descripsere. Clementem autem Alexandrinũ, virum usq; ad miraculum eruditum, nullus est qui excuset ab errore gravi. Ipse Cardinalis ad annum Servatoris 34. inter eos recenset Clementem Alexandrinum, qui dùm Christum unum annum prædicâsse contendunt, gravissimè peccaverunt: & videtur in illorum sententiam concedere, qui furiosos Hæreticos Gnosticos, authores faciebant, istius tam deliræ sententiæ, de ætate Christi, & prædicatione. Verum est, nec ignoro, scriptores in Ecclesiâ nobiles, quòd ait Cardinalis, & spectatos, in illum opinionis errorem descendisse, ut Christum putent passum sub Pilato, decurso jam suæ ætatis anno tricesimo: ut necesse fuerit tenuisse eosdem, annum illum unicum prædicâsse. Sed ad hanc devenerunt incogitantiam illi patres, non ab uno & eodem principio singuli, nec eundem omnes scopum collimantes. Certum autem est, authore Epiphanio, Hæresiarcham illum Valentinum, omnium primum atque Principem, triginta tantùm annos, educationis, vitæ, & virilis illius ætatis existimâsse, 6

atq; hinc Æonas illos suos, numero tricesimo determinâsse. Quanquam & ipsemet Epiphanius, parùm in hoc negotio cautè versatus est, dùm tempus Christi, τῆς ἐνσάρκου πολιτείας, bimembre facit, illud distribuens in ἐνιαυτὸν δεκτὸν, & ἀντιλεγόμενον. De illâ autem sententiâ adhuc ampliandum. Scriptor vetustissimus, Irenæus, annum, κατὰ γράμμα, Baronianum, hoc est, *acceptabilem*, refellens, ita loquitur. *Neque enim de die, quæ duodecim horarum habet spatium, dictum est illud in Prophetâ: nec de anno, duodecim mensium habentem mensuram. Quia enim Prophetæ in parabolis & allegoriis, & non secundùm sensum ipsarum dictionum, plurima dixerunt. Annus Domini acceptabilis, tempus hoc est, in quo vocantur ab eo, qui credunt in eum, & acceptabiles fiunt Deo, hoc est, omne ab adventu ejus tempus, usque ad consummationem, in quo, ut fructus, eos qui salvantur acquirit.* Hæc, & plura, vetustissimus ille, & eruditus Pater, apertè, & κατὰ πρόσωπον, commentum illud refellens, de anno in quo baptizabatur *unico*, duodecim mensium mensurâ completo.

7 Scriptorē, vetustate venerandū, sequuntur recentiores. Annū acceptū vocat Propheta totum illud tempus, inquit Jansenius in harmoniâ, quo Christus docendo, & pro nobis patiendo, opus peregit redemptionis: aut potiùs, totum illud tempus Evangelicæ prædicationis, à Christo, ad finem usq; mundi. Et Barradius Jesuita, annū vocat, tempus Evangelii, quo cœlum patuit, terra mirâ Dei largitate est completa. Si roges, cur tam longum tempus, quo Evangelium perdurat, annus vocetur? respondet, allusionem esse ad annum Jubilæum Judæorum. Nec est ille in hoc ipso improbandus. Quamquam potiùs putem, annum iccircò vocari tempus gratiæ, quod, cum tempus dimensionibus quibusdam terminetur, capacissima, & omnium perfectissima sit annaria dimensio: per quam, decursus illi ætatum, & intervalla dignoscuntur; quæ siderum æquali rotatione consistunt: *atque in se sua per vestigia revolvuntur*, quæ perpetuo tenore defluunt tempora. De hoc anno placabili & acceptabili, hoc est, dispensatione miserationis divinæ, ut non nemo è sanctis patribus observavit, dixit aliquando Paulus, *Nunc est tempus illud acceptabile.* Enimvero præterierat tempus acceptabile

ceptabile, secundum illud unius anni commentum, annus scilicet à Baptismo Servatoris primus, cum Paulus ad Cor. 2.6.2. illud exararet, Νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος. νῦν ἡμέρα τῆς σωτηρίας.

Annum autem acceptabilem magnus vir Baronius tam angustis conclusit terminis, semel atque iterum in Annalibus, ad annum xxxi. sec. primâ & ultimâ: in eum opinor finem, ne patiatur nobis è memoria excidere, quod Apostolo in os palàm obnuntiavit, & tantum non eidem occlamavit φιμώθητι, eo quod, Nunc est tempus, dicebat, acceptabile, & εὐδεκίας: cum tempus illud revera jam præterierat: sed *virum*, aiunt, *magnum sequi, est penè sapere.* Epiphanium nobis laudat προκελευστὴν, & sententiæ istius parentem. Puduit illum scilicet, & rectè, Valentini & Gnosticorum: sciebat Clementem hic non teneri. Quocircâ, de sententiâ Cyprii illius patris, γαυριᾷ & μεγαλαυχεῖ, qui nec ipse hoc pronunciat è sententia suâ: sed in alia evagatur, licet ab eodem fonte derivata: & falsam obtrudit observationem principiis innixam fluxis & caducis, neque Traditione suffultis, nec Scripturæ divinæ authoritate. Καὶ ἀπ᾽ ἐκεῖθεν ἀπὸ Ἀθὺρ δωδεκάτης, κηρύττοντος αὐτοῦ τὸν δεκτὸν ἐνιαυτὸν, κατὰ τὰ ἐν τῷ Προφήτῃ Ἡσαΐᾳ προειρημένα, *Et ab hinc exorsus, à xii. die mensis Athur, annum prædicat acceptabilem, secundum ea quæ habentur apud Isaiam Prophetam.* Citat autem è Propheta locum totidem verbis. Subjungit autem in sequentibus. *Revera enim annum acceptum prædicabat, hoc est, contradictioni non subjectum. Primum enim annum post tricesimum annum Incarnationis ipsius prædicabat completum, & omnes illum susceperunt. Neque Judæi contradicebant, non Gentes, non Samaritani, sed libenter Illum omnes audiebant.* Hæc sunt iterum repetita apud Epiphanium, & toties recocta apud Cardinalem. Qui tamen illum, in parte, falsitatis insimulat, quoad diem nempe Baptismi & Nativitatis. Nec acquiescit in alterâ ejus parte, de termino Termini illius, in quo passus est salvator, quem defixit Epiphanius: de quo termino plura dicemus in sequentibus. Quod reliquum est ejusdem opinionis, illum annum primum non fuisse ἀντιλεγόμενον, hoc est nullum, a quoquam adversario, vel calumniatore, per unius anni spatium, primum ministerii

8

ministerii sui passum Servatorem, sed quòd eum πάντες κατεδέχοντο, omnes illum libentèr susceperunt & audierunt, ut vult Epiphanius. Falsum esse videtur, & è Scripturâ revinci: Nam Mar.3.6. Exeuntes Pharisæi cum Herodianis, consilium inibant adversus illum, quomodò eum perderent. Et Luc.4. ubi dictum est, *Hodiè adimpletum est hoc vaticinium in auribus vestris*, statim subjungitur, *Non est acceptus Propheta in patriâ suâ.* Hoc repugnat è diametro, τῷ δεκτῷ ἐνιαυτῷ, ut exponit Epiphanius. Sed parùm est, *Non acceptus*: irâ & indignatione in eum commovebantur: sed & hoc quoque parum est: urbe ejectum extruserunt: & hoc adhuc parum: si non se subduxisset, de saxo præcipitem perdidissent. Est hæc ἀντιλογία in summo gradu. Præterea, dictum est Joh.2. fratres in eum non credidisse: & Joh 3. dicitur clam, & de noctu ad illum accessisse Nicodemus; metu Judæorum si venisset de die. Erant hæc intrà unius, hoc est, primi anni spatia: & certè de Nicodemo, Joh.20. dicitur, illum ab initio, hoc est, sub primum prædicationis annum, ad Jesum devenisse. Quocircà stare nequit, quod volebat Epiphanius: ὡς ἀληθῶς ἐκήρυξεν ἐνιαυτὸν δεκτὸν, τοῦτ' ἔστι μὴ ἀντιλεγόμενον, ὅτι πάντες αὐτὸν κατεδέχοντο, καὶ οὔτε Ἰουδαῖοι ἀντέλεγον, οὔτε ἔθνη. Fortassis dicetur leves fuisse contradictiones, nec ad inimicitias apertas prorupisse, ut quærerent eum perdere. Cui respondemus, hoc falsum est, quærebant eum perdere Nazareni. Neque leves erant contradictiones & ἀντιλογίαι, quas propter Nicodemus eum accedere verebatur. Tertiò, non hoc adjuvat Epiphanii sententiam: ille enim nullam admittit, atque ideò nec levem contradictionem.

9 Est & aliud animadversione dignum, apud Epiphanium, quod ego non concoxerim, qui non sim æquè χαλκέντερος ac est Cardinalis. Ineuntem ætatis suæ anno tricesimo, Christum Dominum baptizatum contendit, & verè, Epiphanius: Cardinalis dissentit, & refellit, annum asignans 31. ineuntem, baptismati. Statim à baptismo abreptus erat in desertum, tentandus à Diabolo; inde redux, post dies 40. completos, se manifestare incipit per Galilæam. Hic, ut compendio dicam, annum acceptabilem Cardinalis statim à baptismo auspicatur, verùm apud

apud Epiphanium, alius est ab isto acceptabilis annus, ut jam solus secum spatietur, vir illustris, ab ipso destitutus Epiphanio. Verba Epiphanii hoc evincunt: τὸν γὰρ πρῶτον ἐνιαυτὸν μετὰ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἐνσαρκοῦ παρουσίας ἐκήρυξε, καὶ πάντες κατεδέχοντο. Ait annum acceptabilem, & illum nominat Epiphanius ab Esaia nominatum, fuisse primum annum post tricesimum, hoc est, tricesimum primum: alterum, & non primum, à baptismo. *Adeò nihil motum ex antiquo*, ut prudenter Historicus Patavinus observat, *probabile est*. Veteribusque, nisi quæ usus evidenter arguit, omnes stare debent. Primus è patribus, qui Prophetæ illud vaticinium tractavit, veritatem vidit, & excoluit: qui ab illo recesserunt μεταγενέστεροι, in diversas sententias, & alienas, magis minúsve abiêre. Hinc enim profecti sunt, qui unum duntaxat annum, nec plures, Christum docuerunt prædicâsse. Quæ sententia videtur Tertulliano placuisse, cap. 8. Libri contra Judæos. Hinc illi qui tradidere, annos eum triginta natum, obiisse mortem. Quo errore, doctissimum Augustinum laborâsse, post Africanum, Lactantium, Hieronymum, Severum, putant. Hinc illi, qui locum Prophetæ, & vaticinium accommodarunt, vel ad tempus totius πολιτείας, vel anni Christi passionis. Nam qui δεκτὸν ἐνιαυτὸν *vitam æternam* interpretantur, ab alio, ut opinor, fonte profecti sunt. Totum tempus, quo in terris conversabatur, Glossa interlinearis annum acceptabilem interpretatur. Lyra, in suâ marginali glossâ, annus inquit, passionis Dominicæ, iste est, in quo Deus placatus est humano generi, soluta emendâ pro peccatis populi. Τίς ὁ ἐνιαυτὸς δεκτός; interrogat Theophylact. Respondet autem: *Fortassis sæculum est futurum, de quo Dominus prædicavit, dicens, In illâ hora non me interrogabitis quicquam*: & rursus, *Venit hora cùm mortui resuscitabuntur*. Annus porrò ille dicitur acceptabilis, hoc est, justis dilectus & desiderabilis. Est & tempus incarnationis dominicæ, & adventus ad nos, de quo dixit Paulus, Nunc est tempus acceptabile. Procopius, qui multorum commentarios, transcriptor compilavit; de anno baptismali, ne mutit quidem: sed τὸν τῆς ἐνσαρκώσεως, Incarnationis tempus, ita nominavit, ait, *Quo quidem tempore, dum in terris versaretur,*

retur, lucem diei adeuntibus præſtabat ille. Anne etiam fortaſſis & *ſæculum futurum*, dixit, in quod, ſuam doctrinam tranſmiſſam referebat. *Cùm nec ſol, neque luna erit,* inquiebat, *ſed Dominus tibi ſempiterna lux.* Ob quam cauſam, *Ille annus Domini* dicitur, tanquam ſcilicet, abs illo luce illuſtratus. Et eſt ille quidem annus acceptabilis, vel ut alii transferunt, *Annus bonæ voluntatis* : ille enim eſt, in quo Domino complacuit. Eſt ille & dies quoq; retributionis. Sunt qui annum acceptabilem intelligunt illum, in quo cruci ſuffigebatur. Propterea quòd tùm Deo facti ſumus grati & acceptabiles. Hæc, & plura Procopius, cujus poſtrema periodus, videtur tranſcripta à Cyrillo. *Acceptus annus erat*, inquit ad locum Prophetæ Cyrillus, *quo pro nobis cruci ſuffixus eſt Chriſtus. Tunc enim accepti facti ſumus Deo & Patri, & per ipſum edidimus fructum.* Hieronymus, licet unctionem illam, cujus ſimilitèr eodem in loco mentionem facit Prophèta, dicat completam fuiſſe in baptiſmo: Annũ tamen acceptabilem, citato Pauli teſtimonio, vult eſſe totum tempus prædicationis ipſius, cùm in carne nobiſcum verſaretur. Alterum autem tempus retributionis, in clade Hieroſolymitanâ terminat. Diverſus it ab illo Beatus Ambroſius, & exponit *Annum Domini*, perpetuis diffuſum temporibus, qui redire in orbem laboris neſcit: continuationis & quietis fructus, hominibus indulgeat. Ita ſunt inter ſe diſtracti opinionibus, & diviſi, poſtquam ſemel à genuino ſenſu, & ſententiâ exorbitarunt.

10 Sequitur iſtam affinis controverſia alia, de tempore adminiſtratæ diſpenſationis, quot annos, quot Paſchata, ut loquuntur, Chriſtus, à baptiſmo tranſegerit, ad ſupplicium crucis. Si plures uno annos, quam à Gnoſticis effuſam ſententiam diſsipavimus, in ſuſcepto peregit miniſterio, quoto tum termino circumſcribuntur? Nam duo, tria, quatuor, quinque, etiam ſex, aut fortè plura obierit, cùm conſtet triceſimo ineunte baptizatum, etſi non ſtatim fungi cepiſſe officio ſuo. Collectum autem fuerit è Scripturis, illum quadragenario majorem adhuc cum vitâ fuiſſe & miniſterio. Imprimis enim erant olim, qui nullâ Conſulum, vel annorum habitâ ratione, quibus editus in lucem, affuſus baptiſmo dicebatur, paſſioni

sioni tamen & crucis supplicio, quadragesimum sextum ætatis annum adscripsere. Fundus huic sententiæ duplex constitutus: primus apud Johan. extat, 8.57. ubi sic illum alloquuntur Judæi; *Nondum quinquaginta annos habes, & tu vidisti Abrahamum?* Supponunt qui hoc dicunt, annum quadragesimum excessisse eum, & quinquagesimo appropinquâsse, ut non pauciores tunc annos, quàm quadraginta sex potuerit adimplisse. Alioquin, si xl. annos non excesserat, multò fortiùs pressissent illum Judæi, & sententiæ, quemadmodum blasphemabant, absurditatem docuissent, si dixissent, nondum habes quadraginta annos. Est hæc vetustissimi scriptoris Irenæi sententia incommoda, sed tamen asserta vehementiùs, contra Ptolemæum, è Valentini & Gnosticorum colluvie, Hæreticum: qui in confirmationem impii ipsorum de 30. Æonibus delirii, Jesum Christum 30. tantùm annos vitæ complevisse dicebant, in 31. currente, crucifixum. Humanitùs hoc erudito illi scriptori accidit, quod stultis solet certè reformatoribus plerumque accidere, ut dum vitent stulti vitia, in contraria currant. Verba Irenæi transcribemus, è cap.39. lib.2. *Quia autem triginta annorum ætas, primæ indolis est, juvenis, & extenditur usque ad quadragesimum annum, omnis quilibet confitebitur, à quadragesimo aut quinquagesimo anno, declinat jam in ætatem seniorem; quam habens Dominus noster docebat; sicut Evangelium, & omnes seniores testantur, qui in Asia, apud Johannem Discipulum Domini, convenerunt, id ipsum tradidisse iis Johannem.* Statuit ergo Irenæus, inter annos 40. & 50. Christum adhuc vivum in carne, ministerium suum obiisse. Probat autem triplici ratione: quarum prima, Quòd perfecta ætas hominis, duobus illisce terminis definiatur: à quinquagesimo declinet in ætatem malam: secunda, quòd id innuat Evangelium: tertia, quòd sic tradiderit senioribus in Asiâ Johannes, quem certum est intellexisse, quid ipse sibi voluerit, in Judæorum illâ increpatione recitandâ. Concludit ergo, capite 40. *Quibus oportet magis credi? utrumne his talibus? an Ptolemæo, qui Apostolos nunquam vidit? sed & ipsi autem, qui tunc disputabant cum Domino Jesu Christo, Judæi, apertissimè hoc significarunt. Quandò enim iis*

dixit Dominus, Abraham pater vester exultavit ut videret diem meum, & vidit, & gavisus est: responderunt illi, Quinquaginta annos nondum habes, & vidisti Abrahamum? Hoc autem, consequenter dicitur ei, qui jam quadraginta annos excessit, quinquagesimum autem nondum attigit: non tamen multum a quinquagesimo anno absistit. Ei autem qui sit triginta annorum dicitur, utique, Quadraginta annorum nondum es. Ut nihil clarius vel apertius esse possit, quam in eo errore versatum Irenæum, Christum Dominum excessisse quadragesimum vitæ annum cum ministerio fungeretur: atque ita ultra undecim paschata obiisse.

11 Mirifica est, doctissimi Cardinalis, istius sententiæ tam incommodæ, defensio. Fatetur ita legi, & quidem apertissimè haberi apud Irenæum: idque in omnibus omnino, quotquot extant, exemplaribus: non tamen id scripsisse, aut sensisse Irenæum. Itaque aliud sentiebat, scribebat aliud? Hoc esset hominis plani & mendacis, non veritatis Christianæ hyperaspistæ. Nec hoc concesserit Cardinalis: verùm ab aliquo per fraudem insertum, & interspersum hoc παραλήρημα. Quod gratis ab illo, & sine ulla, vel authoritate, vel justâ suspicione dicitur. Cùm nihil in toto illo tractu, hiulcum, luxatum, malè cohærens, inconsequens appareat: sed planè faciat ad propositum, si tamen verum esset contra Gnosticos, quos castigandos & refellendos susceperat. Stylum postremò, & dicendi characterem Irenaicum resipiat, nec in aliquâ vel tantillâ re, in diversum abeat: præcipuè quod traditionem seniorum accersat in partes, qui Johanne in Asia utebantur: quo genere probationis ille non unâ vice usus noscitur. Ridiculè ergo confugit Cardinalis, ad illum χρησφύγετον imperitorum, *locus glossemate corruptus est.* Fevardentius in notis, ut Irenæum excuset, in Papiam refert fundum & Authorem. Potuit ergo istud audivisse à Papiâ, Aristionis, & Johannis Presbyteri discipulo: qui, Authore Eusebio, homo fuit pertenuis ingenii, & res quasdam ab Apostolis subobscurè & parabolicè dictas, non intellexit. Ita non est hæc excusatio, sed accusatio potiùs: nec tam Irenæum excusat, quam incogitantiæ, indiligentiæ, aut simplicitatis arguit, qui tam facile

facilè,in hominis futilissimi narratione tam absurdâ acquievit. Nec illam admittet Irenæus, quippè, qui non unum aliquem, nedum Papiam, *sed seniores omnes* appellet in rem pronunciatam testes. Et iterùm: *Quidam illorum non solùm Johannem, sed & alios Apostolos viderunt, & hæc eadem ab ipsis audierunt, & testantur de ejusmodi relatione.* Quocircà multò rectiùs in præcedentibus Fevardentius. Candidè de beatissimo Martyre sentiendum, quòd impetu ipso refellendi Gnosticos, qui annum trigesimum primum, illum non excessisse dicebant, in partem contrariam delatus ferebatur: cui & ego libens, meritò assentior.

Addit aliam Cardinalis excusationem, hanc nempè: Irenæum in cap.39. præcedenti, è sacro Johannis Evangelio notatum dedisse, tria Paschata Servatorem celebrâsse Hierosolymis. Horum prius Joh.2.12. habetur: secundi meminit, Joh.5.5. tertium erat illud, quo crucifigebatur. Quæ rectè & verè secundum Irenæum dicta recitantur: sed ἀπροσδιονύσως tamen: τὸ προχείρθον Baronio est, textum Irenæi ab institore corruptum: Ratio, quòd alitèr in præcedentibus dixerat Irenæus: at hoc non evincit, si verum detur, nisi sibi contradicere non posset Irenæus: at neque hoc dicit, nisi per illationem, de tribus Paschatis commemoratis. Quæ tribus annis sibi invicem succedentibus, non ait Irenæus celebrata, sed tantùm ἀπολελυμένως, tria vidisse Paschata. Quod rectè tueri poterat, etiam bis tria, ter tria, & tamen simul contueri, Christum annum quinquagesimum penè attigisse. Ita autem contra Gnosticos argumentum procedit. Tuebantur illi, unicum solum annum integrum prædicâsse Christum: At hoc stare nequit, apertè enim scriptura ait, incepisse illum esse quasi annorum 30. cùm baptizaretur; non autem prædicabat nisi baptizatus. Post baptismum susceptum, in Evangelio secundùm Johannem, trium Paschatum habetur mentio. Quocircà annum tricesimum necesse est ut vivendo excesserit; saltem pervenerit ad 33. Neque fieri potuit, ut anno currente 31. quod illi Hæretici somniabant, in crucem sustolleretur: quoniam hæc tria Paschata non sunt unius anni. Omnis quilibet confitebitur: ita ille Pater. Et certè non

Xx 2 minùs

minùs omnis quilibet confitebitur, non esse in rem, vel defensionem Irenæi, illam quam attulit Cardinalis excusationem: verè sentiebat Irenæus, annum eum agentem 30. baptizatum: rectè tenebat Irenæus, cum ter in Paschali solennitate fuisse Hierosolymis. Nusquam affirmat ter tantùm: nusquam ait non pluriès affuisse: solum ternâ vice de quâ memoria extat. Atque ita, hisce non obstantibus Baronii responsis, potuit Irenæus in illâ versari opinone; & certè versatus est, ad annum 46. vivendo pervenisse.

13 Quod ad argumenta attinet Irenæana, traditioni innititur, sed erroneæ, licet antiquissimæ: ut quæ fides adhibenda sit traditioni prætensæ, intelligatur; si non aliâ destinâ, quàm solo nudo nomine suffulta, commendetur: est illa interdum præclara παρακαταθήκη, interdū ἀδιάπτωτος, & ἐπισφαλής. Traditionem libentèr admitto, exosculor, si non cum regulâ fidei, ῥητῇ Scripturæ, universalis Ecclesiæ praxi pugnet. Secundò, argutatur de perfectâ ætate hominis, quod & ipsum in incerto & lubrico versatur. Perfecta planè omnia in Christo cernebantur, nam vel testibus inimicis, Ille πάντα καλῶς: Habuit & ὑπερβαλλόντως perfectionem gratiæ, naturæ, dispensationis: sed illa ætatum perfectio, nec ubique, nec in omnibus, nec semper uniusmodi. Irenæo ipso authore, eodem in loco, ætas tricesima est ætas Magistri perfecta. Non ergò 46. Humanam ætatem per septenarios deducunt multi; Hippocrates, Philo, Nyssenus, Macrobius, apud illos hominis perfecta ætas, ab anno 28. usque ad 50. procedit. Annibalem narrat Livius, admodum juvenem, interempto Asdrubali successisse: eum tamen id temporis Polybius ait, 28. annum attigisse. Justinianus Procopio in ἀνεκδότοις, dicitur κομιδῆ νέος, cùm esset natus annos 30. *Fœminas à xii. annis*, ait Tertullianus de virgin. velandis, cap. 11. *masculos à duobus ampliùs, ad negotia mittunt.* Et idem alibi, *Annus decimus quartus, apud Medicos & Jurceonsultos initium virilitatis.* Aristoteles Polit. 7. nubere non permittit, nisi natis annos 18. nec maritari viros, nisi annos 38. Assurgit altiùs Plato, ad 20. annum pro fœminis: descendit pro viris, & 30. assignat: Hesiodo placuit utrisque 30. circitèr annum γαμεῖσθαι: Isaac non nisi

40.

40. annos natus, conjugio junctus. Judam avum factum scimus ad annum 36. Solomon 12 annos natus, Roboamum genuit. Et Achaz Ezechiam 9. vel 10. annorum puer. Joseph, ad annum ætatis 30. Pharaonis insinuatur gratiæ. Ejusdem ætatis David regnum Judæorum capessivit. Erat illa ætas, auspicatæ Prophetiæ, Ezechieli: Prædicationis, Johanni Baptistæ: ministerii, Jesu Christo. Ita vacillat planè, quod allegat Irenæus, de perfectâ hominis ætate, inter annos 40. & 50. Nec multum hic refert, quid pronuncient Judæi, nondum quinquaginta annos habes, non magis quàm si dicerent, nondum 60. aut 40. Loquebantur licitè: *ἀπολύτως*: ita tamen ut qui dictum audiebant, nec ætatem justam sciebant, intelligerent, infra metas constitisse. Unde autem constabit, illos quinquaginta, & non potiùs quadraginta dixisse. Certè quadraginta annos, non quinquaginta, Chrysost. legit, & exponit, ὡς ἐγγὺς τῶν τεσσαράκοντα ἐτῶν λοιπὸν ἔστι τὸν χριστόν. Atque ita scriptum reperisse se, testatur Euthymius. Verùm, ut omninò illi dixerint, Quinquaginta populus dixit, & ideò erravit.

Secundam, de ministerio Servatoris & œconumia, sententiam illam Gnosticorum ponimus refutatam Irenæo opinionem, Annum duntaxat unicum, & quod excurrit, eum prædicasse. Attigimus illam in præcedentibus: hic loco magis proprio ulteriùs prosequemur. ἔτι, ἐνιαυτὸν μόνον ἔδει αὐτὸν κηρύξαι, καὶ τοῦτο γεγράφθαι οὕτως. *Illum oportebat adhuc*, inquit Clemens Alexandrinus, Strom. 1. pag. 147. *annum tantum unum prædicare, quod ipsum hoc modo scriptis consignatur; Annum Domini acceptum prædicare, misit Te. Hoc edixit Propheta, & consentit Evangelium.* Anno Tiberii decimo quinto, & Augusti itidem quinto decimo, complentur anni triginta, usque ad passionem: & Strom. 6. pag. 279. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ κυρίου, κατὰ τὴν παρουσίαν διδασκαλία, ἀπὸ Αὐγούστου, καὶ Τιβερίου Καίσαρος ἀρξαμένη, μεσούντων Αὐγούστου χρόνων τελειοῦται. Quo loco legendum ἀπὸ Αὐγούστου ἀρξαμένη μεσούντων Τιβερίου χρόνων τελειοῦται. Nascebatur enim, quod pueri nostri sciunt, imperante Augusto Christus: imperante Tiberio crucifixus. Cujus imperio ultra medium decurso prædicationem auspicabatur: à quo sensu non abhorret Tertullianus. Post Augustum, qui supervixit post na- 14

tivitatem

tivitatem Christi, anni 15. efficiuntur. Cui successit Tiberius Cæsar, & imperium habuit, annis xxii. mensibus vii. diebus xx. Hujus 15. anno imperii, passus est Christus, annos habens quasi 30. cum pateretur. Quanquam peculiari quodam, & suo errore laborat hic Tertullianus. Vult enim eum auspicatum suam Prædicationem, anno Tiberiano 12. & ad annum 15. produxisse. sequitur hinc, incepisse Jesum esse quasi triginta annorum, non cum à Baptismo per Johannem in Jordane, fungi suo inciperet Ministerio: sed cum simpliciter illud, ubi autem, & quando, dicat is qui novit, ordiretur. Ita se explicat ipse, 1. con Mar. cap. 16. *At nunc, quale est, ut Dominus à 12. Tiberii Cæsaris revelatus sit: substantia verò, ad 15. Severi Imperatoris* (quo anno contra Marcionem librum illum scribebat) *nulla omnino comperta sit.*

15 Erant certè Clemens & Tertullianus, par patrum in Ecclesiâ antiquâ πολυμαθέστατον; Athenæis, Plutarchis, quibuscunque Paganorum Philologis æquiparandi. Qui cùm, nescio quo fatali modo, in has Gnosticorum blasphemias & κακονοίας inciderunt, exemplum aliis errandi præiverunt: qui nimis εὐήθως & ἀβασανίστως in illa paradoxa descendebant, quæ videbant à tam doctis & accuratè eruditis Scriptoribus, commendata. Hinc in errorem lapsi ferebantur, Lactantius, Severus, Hieronymus, Augustinus, Julius, ante omnes, Africanus, quos ejusdem fautores Cardinalis Baronius, ad annum Christi 34 sect. 143. recitavit. Inter istos, Hieronymum imprimis quod attinet: nihil ille, positivum de suâ sententiâ, in caput 9. Danielis attulit, tantùm Julii Africani opinionem referendo, & aliorum è vetustioribus de Danielis hebdomadibus 70. ait, *Atque exinde, usque ad annum 15. Tiberii Cæsaris, quando passus est Christus, numerantur anni 70.* passum ait anno Tiberiano decimo quinto: sed de Africani sententiâ, non autem suâ. In Epistola 22. minus est quod habet. *Taceo quod usque ad 30. annos ignobilis, parentum paupertate contentus est.* Nimirum id vult, ad tricesimum usque ætatis annum, apud parentes privatum vixisse: & tum demùm ingressum, quod nos fatemur, ministerium. Atque ita de numero tollendus Hieronymus. Augustini in epistola 80. quæ est ad Hesychium,

ista

ista sunt, *A natiuitate Domini bodie computantur anni ferme quadringenti, & viginti: à Resurrectione autem ejus vel Ascensione, anni plus minus 390.* Unde sequela illa necessariò infertur, annum agentem Servatorem 30. in Cruce passionem consummasse.

Vehementèr mihi mirari subiit, unde, vel quomodò factum fuerit, ut tot, tanti, tam præstanti eruditione, & Scripturarum cognitione, viri, in hanc absurdam sententiam inciderint, ab hæreticis, nequissimis impostoribus, & veritatis πρωταρχηγέταις, excogitatam, & orbi obtrusam cæcutienti; quam tam liquidò refellant Scripturæ sacræ: disertìm quippè legitur apud Sanctum Johannem, tribus feriis Paschalibus personalitèr Servatorem interfuisse: hoc est, triennii spatio supervixisse post baptismum. Valentinum Hæresiarcham ita docuisse, refert Irenæus, lib.2. cap.38. duodecimo autem mense, dicunt eum passum, ut sit anno uno post baptismum prædicans: & ex Prophetâ tentant hoc ipsum confirmare, scriptum est enim, Esaiæ 61.2.4. vocare annum Domini acceptum. Quem Prophetæ textum, Clemens & Tertullianus, uterque Valentino infensissimus, urgent. Atq; ita Gaudentius Brixianus, Ambrosii æqualis: *Anniculus est Christus, quia post illud baptisma, quod pro nobis suscepit in Jordane, usque ad passionis suæ diem, unius anni tempus implevit: & illa tantùm scripta sunt in Evangelio, quæ in illo anno vel docuit, vel fecit.* Falsò, absurdè, & contra manifestissimam Scripturæ assertionem. 16

Δαψιλέστεροι ab istis alii, biennium allocant, & post baptismum statuunt, tam diù prædicâsse: sed biennium illud fuisse necesse est ἐπίκυρτον, καὶ λελωβημένον, nisi aliàs quàm in Paschate crucifixum velint. Non enim expleto, sed currente per tres menses, non plures, biennio, consummabatur. Hujus sententiæ patronos, quæ revera, aut nihil, aut parum à priore illâ differt, nominat Baronius ad annum 34. sect.144. Apollinarium Laodicænum, Cyrillum Alexandrinum, Philastrium, Cassiodorum, quos suæ sententiæ, quæcunque demùm fuit, relinquemus. Irenæus, & post eum Epiphanius, triennium assignant dispensationi. Comperitur, ait Epiphanius, 33. ætatis suæ anno, esse passus. Hoc ille statuit, hoc fixum 17

&

& ratum volebat esse, in sententiâ suâ. Neque refert utrum tabulis consularibus vitiosis, an perfectis utebatur, quod ingerit hîc Cardinalis. Irenæus lib.2.cap.39. tractu quodam longiori, in hanc opinionem confirmandam sic descendit. *Est autem valdè admirari, quonam modo profunda Dei adinvenisse se dicentes, non scrutati sunt in Evangelio, quoties secundùm tempus Paschale, Dominus post baptisma ascenderit in Jerusalem: secundùm quod, moris erat Judæis, ex omni regione, omni anno, tempore hoc, convenire Hierusalem, & illic diem festum Paschæ celebrare. Et primùm quidem, ut fecit vinum ex aquâ in Canâ Galilææ, ascendit in diem festum Paschæ. Quoniam & scriptum est, quia multi crediderunt in eum, videntes signa quæ faciebat, sicut Johannes, Domini discipulus, meminit. Dehinc iterum subtrahens se, invenitur in Samariâ, quandò & cum Samaritanâ disputabat, & filium Centurionis, absens, verbo curavit; dicens, vade, filius tuus vivit. Et post hæc, iterùm secundâ vice ascendit, ad diem Festum Paschæ in Jerusalem, quandò Paralyticum, qui juxta natatoriam jacebat 38. annos, curavit, jubens ut surgeret, & auferret grabatum suum, & iret, &c. Deinde cùm Lazarum suscitasset ex mortuis, & insidiæ fierent à Pharisæis, secedit in Effren civitatem: & inde ante 6. dies Paschæ veniens, in Bethaniam scribitur, & de Bethania ascendens in Hierosolymam, & manducans Pascha, & sequenti die passus. Quoniam autem hæc tria Paschatis tempora non sunt unus annus, omnis quilibet confitebitur.*

18 Hactenùs Irenæus, è Joh.2.12. & 5.5. & 11.11. testimoniis omni exceptione & cavillatione majoribus, Tria Paschata, hoc est, triennii spatium, dispensationi ministeriali assignavit. Secundò, hinc deducitur manifestò, in parasceve Paschatis, hoc est, nostro more loquendi, in vigiliâ Festi, eum passum. Tertiò, constare debet & certè constat apud Christianos, passum sub Pontio Pilato, nondum seposito, & deportato in exilium: ideoque nec post excessum Tiberii: quod postremum fidei edictum, de Pilati præfecturâ, absurdam illam, & sanè impiam opinionem profligat, de Christo majore quadragenario, cùm in crucem agebatur. Ita enim nec sub Pilato, nec imperante Tiberio, imò neque Caio, sed Claudio tandem patiebatur. Veritatem tuentur qui assignant

ſignant triennium miniſterio; ſed non totam, vel integram veritatem, quod recentiores Chronologi, & Hiſtorici, planiſſimè jamdudum demonſtrarunt. Triennium prædicâſſe certum eſt, quia conſtat quatuor Paſchata celebrâſſe: & intervallum baptiſmo ac reſurrectioni interjectum, quadriennii decurſu terminabatur. Paſcha illud, cujus meminit Joh.2.12. Evangeliſta: & illud quod habetur Joh.6.4. invenitur Joh.6.1. Feſtum quoddam Judæorum commemoratum, cui interfuit Servator. Feſtum autem illud indefinitè dictum, Chryſoſtomus, Cyrillus, Epiphanius, Calvinus, Pentecoſten illam ſubintelligi volunt, quæ Paſcha Joh.2.12. nominatum ſequebatur immediatè. Non placet hoc effatum doctiſſimo Chemnitio, & impoſsibile in ſe continere. Nam Joh.5.1. Feſtum quod appellatur, vel ex ipſâ narrationis Evangelii ſerie, patet aliud fuiſſe, â ſuperiùs nominato, Pentecoſte. Poſtquam enim exceſſerat Hieroſolymis Jeſus, in illo primo Paſchate, abiit in alias urbes & vicos, per Judæam: moram hiſce in locis aliquam fecit, nam & ibidem dicitur baptizâſſe: inde cùm verſus Galilæam iter arriperet, Samariam, id quod ei neceſſe fuerat in Galilæam iturienti, in tranſcurſu devenit. Quandò celebris illa Samaritanæ mulieris ὑπαπαντῇ, Johannis 4. commemorata, per 4. dies detinuit illum apud Samaritanos: ver. autem 35. dicitur, ab illâ interlocutione, quatuor menſes reſtare, ante meſſem. Meſſem verò ſuam in Palæſtinâ, ſtatìm à finitâ Paſchali ſolennitate obire ſolebant; adeò ut ante Pentecoſtæ adventum, hoc eſt, ſeptem completas hebdomadas, meſſem ibi finitam, in horreis ſuis recondiderant.

Quod ipſum, productis Scripturæ teſtimoniis, Chemnitius probat. Atque ita ἀποδεικτικῶς deducit, hoc priùs ſuppoſito, quòd verum eſt, ſtata fuiſſe, & per legem immota Feſtorum in lege inſtitutorum, tempora. Feſtum illud, quod dicitur Joh.5.1. nullo modo dicendum Pentecoſten, illius anni, quo Paſcha quod refertur Joh.2.12. celebrabatur: cùm inter Paſcha atq; Pentecoſten, ſtatum utrumque & fixum lege feſtum, quinquaginta ſolùm, quod & nomen indicat, dies interveniant. Secundò, eò quòd indefinitè ponatur Feſtum, nec ulte- 19

riùs indicetur quodnam erat illud Festum, non est necesse ut fuerit Pascha: tamen quoniam plura erant per annum Judæorum Festa, quàm vel Pascha, vel Pentecoste: ideò ulteriùs progrediuntur, & verba illa, Christo pronunciata, Adhuc quatuor menses & erit messis, volunt circa finem mensis Decembris prolata. Nam ab illo termino, ad exitum Aprilis, vel initium mensis Maii, quum maturæ per Palæstinam segetes messores expectant, sunt menses quatuor intercedentes. Porrò, per Septembrem mensem, Tabernaculorum Festum, Dedicationis, vel Encæniorum per Novembrem agebantur: ab utroque termino, ampliùs quàm quatuor mensium spatium, ad succedentem messem computatur. His ita positis, ulteriùs pergitur. Inter Decembris vel Januarii exitum & initium, & sequens Pascha, nullam festivitatem publicè Judæi agebant; saltem lege statutam, si fortè invectam per παραδόσεις. Ita omni modo, festum illud indefinitè positum, in Pascha recidet: Aliud autem, & diversum ab illo cujus mentio Joh.2.12. etiam & ab illo quod habetur Joh.6. ut illud consequatur, hoc antecedat, in anno distincto ab utroque eorum celebratum. Atque ita subductis per Chemnitium calculis, quatuor omninò Paschata, per Christi Domini dispensationis ministeriiq; tempus, apud Johannem inveniuntur commemorata.

20 Gerardus Mercator, magni nominis in Chronologicis & Cosmographicis, quinque nobis Paschata in decursu ministerii Servatoris commendat. Ad cujus partes accesserat aliquandò Josephus Scaliger, sed non adhæsit. Est autem hæc sententia, ut præfiscine dicam, non improbabilis. Probabilitatem hoc modo colligunt: ineunte tricesimo ætatis anno, baptizabatur; statim postquàm de flumine ascenderat, & vox de cœlo illa intonuerat, Hic est filius meus dilectus: actus à Spiritu, in desertum tentandus ferebatur: *Nescit enim tarda molimina*, Beatus inquit Leo, *Spiritus sancti gratia.* Continuis quadraginta diebus & noctibus ibi jejunatus, à Diabolo vehementèr coram tentabatur, quem victor rejectum superavit. Fuit igitur à 6. die Januarii, quo die, de perpetuâ Ecclesiæ traditione baptizabatur, ad 14. aut 15. Februarii

arii in deserto, & fortassè diutiùs. Finitâ, post expletum illud tempus, tentatione, abiit Diabolus: accesserunt Angeli, eique ministrârunt, hoc est, ad victum, esurienti jam, necessaria. Quoto deinceps tempore, finitâ tentatione, in deserto perstitit, haùd liquet. Non est improbabile, per aliquot dies substitisse, orationi intentum, & meditationi; ministrantibus ei interim continuò Angelis.

Post recessum de deserto in terram Israelis (nam in interiorem eremum secesserat, solitarius, & ἦν μετὰ θηρίων) ac- 21
cessisse denuò constat ad Johannem, in Jordàne baptizantem, juxta Bethabara. Hîc vidit Johannes Jesum venientem ad se, & ait, *Ecce Agnus ille Dei qui tollit peccata mundi*; Joh. 1.29. Perhibebat hoc illi testimonium publicè Johannes, coram multitudine, non autem ante baptismum Jesu, & tentationem, sed post utrumque: patet è vers. 30. *Hic est de quo dicebam, post me veniet vir, qui me antecessit, quia prior me fuit. Et ego nesciebam eum, sed qui misit me, ut baptizarem aquâ, is mihi dixit, &c.* Dicebat autem ista Johannes, tùm cùm Jesum baptizaret. Posterius quoque hoc testimonium perhibitum illi est, illâ legatione Judæorum, Johannis primo: quod satis è serie relationis constat apud Evangelistam: priùs verò quàm Discipulos sibi Jesus asciverat. Postero enim die iterum stabat Johannes, & ex Discipulis ejus duo: & intuitus Jesum ambulantem, ait, Ecce Agnus ille Dei: & audierunt eum duo illi Discipuli ita loquentem, & secuti sunt Jesum: & apud illum manserunt toto illo die, hora enim erat fermè decima. Postero fortè die, fortassis post alterum, vel etiam tertium, Andreas, qui è duobus unus erat, reperto fratre suo Simone, dicit ei, invenimus Messiam, & adduxit eum ad Jesum. Postridiè cùm in animo haberet Jesus repetere Galilæam, suam civitatem, matrem, fratres, & affines; reperit Philippum, & ait ad eum, sequere me. Vocationis igitur ad discipulatum, primitias, & τὰ πρωτεῖα, sortitus Philippus fuit: qui Nathanaelem, quem ego Bartholomæum arbitror, Christo conciliavit. Hæc omnia post regressum è deserto, ante reditum in Galilæam, contigisse volunt. Quantum verò temporis, hisce, & similibus transigendis, impensum fuit, nequaquã liquet, neq; certi quid statuere possumus.

22 Finitis hisce apud Johannem, & in viciniâ, quæ narrantur, commerciis, venit in Galilæam: & die tertio, post regressum nempè, factæ sunt nuptiæ in Canâ Galileæ, ad quas Christus ipse, Mater, & Discipuli vocati fuerunt. Quæ si continuatâ serie, quemadmodum narrantur apud Evangelistam, gesta fuerant, poterant ante Martium mensem, fortassis ἀρχόμενοι, certè μεσοῦντα, adimpleri: ita ut spatium satis superfuerit temporis, ad apparandum se profectioni Paschali, cujus mentio habetur Joh.2. Atque ita longè abierit à veritate Mercatoris opinio, qui quinque tota Paschata, ministerii temporibus inclusit. Sed non est necesse, ut omnia & singula superiùs commemorata, immediatè sibi invicem, à baptismo & tentatione succederent: neque enim Annales nobis contexebant Evangelistæ, sed συμφέρουσαν Historicas, πρὸς τὸ ἠθικώτερον, narrationes. Illæ autem relatæ apud Evangelistam, de Andreâ, Simone, Philippo, Nathanaele, nequaquàm mox à regressu è deserto, & accessu ad Johannem contingebant: sed post primi Paschatis festum, & integri anni penè decursum à baptismo. Ita enim statuendum videtur, Christum è deserto reducem, in Galilæam, ad matrem & Josephum, si modò tunc in vivis fuerat, advenisse. Par enim fuerat, ut qui per totos 29. annos, parentibus suis subditus vixerat, & negotiis maternis, & familiaribus procurandis, fabrilem artem exercendo, vacaverat: baptismo initiali, & Spiritus sancti ἐπιφοιτήσει, ad majora, τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς Θεὸν, separatus; ὁδῷ βαδίζοι, quod in conditu mundi, & majoribus negotiis observat Deus: & ideò, ut dispositis mundi rebus, & matris suæ, ἀποταξάμενος, pedetentìm, & paulatìm se faceret propalatum, & multitudini innotesceret.

Verior sententia.

23 Rectè igitur Cajetanus, in caput primum Johan. ait, *Rationi consentaneum fuisse, ut illum annum integrum, qui inter baptismum & nuptias intercessit* (Nam eodem die 6. Januarii, utriusque memoriam celebrat Ecclesia) *exegerit Christus in Galilæâ, apud suos affines & familiares privatìm, eos docendo & informando,* & quasi προπαρασκευαστικῶς, ad majora paulatim inducendo. Discipulos quoq; ut aliquos privatim asciverit: cùm in illis nuptiis habeatur mentio Discipulorum, qui nec erant, nec esse poterant illi,

li, quibus apud Johannem innotuerat: sed quos domi, in Galilæa, privatim docuerat. E quâ ipsius ἀναστροφῇ & disciplinâ, mater, quæ jam recondita apud animum suum magnalia, digerere incipiebat; è domesticâ, ut dixi, disciplinâ, de vini penuriâ certiorem facit: & ministris in mandatis dabat, ut quicquid juberet, facerent. Secundò, Epiphanius Hæresi 51. quæ est Alogorum, ait, ἀπετελέσθησαν αἱ πεντεκαίδεκα τοῦ πειρασμοῦ, καὶ αἱ δύο ἑβδομάδες μικρῷ πλεῖον, αἱ ἐν Ναζαρὲτ, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ πειρασμοῦ. Vult eum à tentatione reversum Nazaretham. Rectè quidem illud: sed quod ait, duas ibidem septimanas egisse, est ἀδιάστατον, & ratione caret. Barradius, & eum secutus Salianus, partìm in Galilæâ, partìm in Judæâ versatum volunt, usque ad Decembrem in exitum vergentem: tum verò rediisse ad Johannem, ubi illa acciderunt cum Andreâ, Philippo, Nathanaele; & ineunte Januario reversum, nuptiis 6. die Januarii interfuisse. Tribus enim miraculis ornatum, illum diem 6. Januarii colimus in Ecclesiâ Anglicanâ, cum consensu totius & universalis Ecclesiæ. Illâ die stella Magos ad Christi præsepium duxit: vinum ex aquâ factum est ad nuptias: & in Jordane à Johanne Christus baptizari voluit, ut salvaret nos. Legimus autem, ad matutinas, lectionem è Lucæ 3. de baptizato Jesu; & ad vespertinas, è secundo capite Johannis, historiam de nuptiis; & ad Evangelium, narrationem de Magis. *Verbum* nempè *diei in die suo*: ut testatum nostris faceremus, nos credere diem illum tribus illisce magnalibus honoratum. Ex quo sequitur, ait S. Thomas in Lectionibus, quòd ad minus unus annus fuit elapsus à baptismo, usque ad nuptias. In quo quidem anno, nihil aliud legitur Dominus fecisse, nisi quod dicitur Matth. 4. de jejunio in deserto, & de tentatione à Diabolo, & ea quæ hîc Johannes refert, de testimonio Baptistæ, & conversione Judæorum. A nuptiis autem cœpit publicè prædicare, & miracula facere, usque ad passionem.

Hæc pleraque dicuntur valdè probabiliter: illud autem tenendum est accuratè, nisi velimus Catholicæ Ecclesiæ praxin & consensum rejicere de Baptismo ad 6. Januarii, non eodem die, ejusdem anni, & baptismo initiatum 24

tiatum, & aquam in vinum convertisse. Atque ita non pauciora quidem Paschata statuenda ministerio, quàm quot Mercator opinabatur: eoque magis, si & illud addatur, quod non est rejectitium, plura celebrâsse, saltem transegisse Paschata Servatorem, quàm quæ recitantur ab Evangelistis. Nam cùm Johannes plura commemoret quàm cæteri Evangelistæ, fieri potuit, ut non omnia ille recitaverit; qui disertim reliquit scriptis mandatum, Multo plura fecisse Jesum, quàm quæ sunt literis commendata. Quod si reponatur, discipulos illos in nuptiis memoratos, fuisse Andream, &c. Johanni dictos: respondeo, illud non liquere. Secundò, potiùs non fuisse, cùm non dicantur Jesum secuti. Tertiò, ut ita fuerint, tamen non obstare, quo minùs post annum decursum, & unum Pascha præteritum, hæc contigerint, ut illud Joh. 2. 12. secundum ordinem successerit, post baptisma susceptum, ineunte anno 30. & ad annum 31. ministerii occeperit functionem. Atque ita his ad hunc modum dispositis, non abludit à veritate, Christum Dominum, 5. Paschata ad minus vidisse, hoc est, integrum quadriennium, & dimidium prædicasse: à quâ sententiâ, viri utrinque doctissimi, non abhorrent: sed cùm non liquidò constet ex Historiâ sacrâ, à communi receptâ non recedemus, ut unum minùs viderit, atque ita triennium integrum & dimidium prædicâsse: quorum res gestas, non omnes quatuor Evangelistæ memoriæ mandarunt, omni exceptione majores.

25 Divinitùs fuisse illos ordinatos, & ad hoc ipsum assignatos, beatus Petrus ait, Act. 10. 24. ut Testes essent, non in Judæâ tantùm, sed ad fines usque extremos habitati orbis. Erant autem selecti, vel è numero sacratissimo duodecim illorum, quos selegit Christus in Apostolos: vel illorum φοιτηταὶ & Discipuli, qui narrationes illas instituebant, de Missione in mundum Filii Dei: de Exinanitione unigeniti Dei: de manifestatione ejusdem per Mysterium Crucis: de Johannis Baptistæ Prædicatione: deque his omnibus, quæ cæpit Jesus facere & docere, à Baptismo Johannis, ad diem quo assumptus est in Cœlum.

Harmonia Evangelica. Fuit porrò, quod observat Cardinalis, studium antiquorum

quorum, ut quatuor ista sancta Evangelia, in unum corpus compingerent, unum ex iisdem contexerent opus: observatâ, quantum fieri potuit, rerum gestarum, temporis, Historiarum, ἀκολουθία, eorumque omnium successionibus, quantum commodè fieri poterat, per seriem ordinatam distributis: quam recentiores illi, qui vetustiorum studium æmulabantur, Evangelicam Harmoniam nominabant. Delectabile plerisque visum illud studium, & jucundum propositum, memoriæ confirmandæ imprimis inserviens, & accommodatum. Neque profectò parùm conducit, aut intelligendis inserviet historiis, observare locorum, temporum, personarum, rerum gestarum circumstantias, quæ alioqui, tenebris obvolutas narrationes obscurarent. Postremò, vel parum attentos Lectores, aut nequissimos obtrectatores posset refellere, qui oggannirent, historiam Evangelicam esse quoddam cocetum, seu tyrotarichon, molem indigestam & inconfusam, sine ullâ artis methodive luce aut illustratione.

E veteribus autem Christianis, quis primus in hoc genere locarit operam, non est adeò in promptu ratio ut expediamus. Vir illustris, sect.3. in annalibus ad annum 31. tanquam sine controversiâ rem certam & decisam ponit. *Id, conatum*, inquiens, *esse scimus omnium primum, Theophilum Antiochenum Episcopum*. Loquitur autem ac si Theophilo, à manibus notarius astetisset, vel fuisset à secretis Antiquorum. Nam de certâ scientiâ loquitur, *Scimus conatum omnium primum*: & tamen illi fundus scientiæ suæ est, non alius quàm Hieronymus, qui ducentos totos annos floruit posterior in Ecclesiâ Theophilo. Quod si affirmâsset hoc ipsum Hieronymus assertivè, tamen non poterat scientiam illa affirmatio operari. Sed profectò aut fallitur, aut fallit nos Cardinalis: nam hoc non affirmat Hieronymus. Ad Algasiam epistolâ, hæc tantùm testatur. *Theophilus, Ecclesiæ Antiochenæ septimus, post Petrum Apostolum, Episcopus; qui quatuor Evangelistarum, in unum opus dicta compingens, ingenii sui nobis monumenta reliquit*. Nihil autem planè in istis Hieronymianis hanc scientiam operatur. Meminit ille quidem operis illiusmodi per Theophilum confecti: at de hoc non dubitatur; credimus harmoniam composuisse: 26

de

de origine primâ ambigitur. At nuſquam primus Theophilus occurrit, hujus viæ author apud Hieronymum. De Theophili induſtriâ, Hieronymo fidem adhibemus; ſed de præveniente induſtriâ ejus flagitamus teſtimonium: non illud ſuggerit Cardinalis, potiùs teſtimonium in contrarium. Ergò illud (*Scimus*) aufer hinc, vir erudite: ſaltem enim arbitrii erit res iſta dubii, utrum prior Theophilus, an Tatianus compegerit Harmoniam. Tu ſcis Theophilum priorem confeciſſe, ſciunt alii autem Tatianum illo priorem, in hoc ſtudium incubuiſſe. Erant quidem σύγχρονοι in Eccleſiâ vetuſtiſſimâ, illâ temporibus Apoſtolicis vicinâ contemporanei: ſed antiquior paulò Tatianus, & ſcriptor, quàm erat Theophilus, aliquantò prior. Erat autem ille vir, præſtantis ingenii, diſcipulus Juſtini Martyris: & licet ab exceſſu ſui Præceptoris, flebilem fecerat ab Eccleſiâ diſceſſum, prolapſus in hæreſin, tamen priuſquam eò perfidiæ pervenit, multis & eximiis ingenii ſui monumentis, commendatus extitit. Ille autem, Clemente Stromateo authore, veteris quoque Teſtamenti Chronologiam indagavit: utrum verò hæreſi jam infectus, an ante lapſum compoſuerit hoc ſuum opus, non liquet. Theodoretus, in libro de Hæreticorum fabulis, & ab Hæretico, & malâ fide congeſtum refert: Illius ῥῆσις hæc eſt. *Is compoſuit Evangelium, quòd dicitur, ex quatuor, amputatis genealogiis, & aliis, quæcunque oſtendunt Dominum natum eſſe de David, ſecundùm carnem. Eo autem uſi ſunt non ſolùm hi, qui ſunt illius ſectæ, ſed illi etiam qui ſequuntur dogmata Apoſtolica, compoſitionis fraudem non agnoſcentes, ſed ſimpliciùs eo, tanquam libro compendioſo utentes.* Sed ſi illud opus διατεσσάρων, quod hodiè extat in Orthodoxographiâ Baſileæ impreſſâ, à Victore Capuano latinè editum, ſit Tatiani, quod opinor, & confirmat in præfatione Victor, accuſatio illa Theodoreti, calumnia potiùs eſt quàm accuſatio. Non enim amputantur genealogiæ Jeſu Chriſti, ſecundum carnem, è Davide: caput enim 5. inſcribitur, *De Generatione, vel Nativitate Chriſti*: orditur autem illud, verbis Matthæi, *Liber generationis Jeſu Chriſti, filii David, filii Abraham*: neq; uſpiam aliquid amputavit, quod humanam Chriſti nativitatem, aut carnem referat & cõmendet, ſed fideliſsimâ contexuit Harmoniam.

Quod

Quod si corrupta per illa tempora ferebantur exem- 27
plaria, respondeo, Hanc fraudem factam ab illius excessu, in opere illo, per hæreticos homines; eò quòd scriptum hoc in magno esset pretio. Narrat enim ibidem Theodoretus, se cùm suam Diæcesin visitaret, invenisse in Ecclesiis suæ ἐπισκοπῆς, ultra ducenta exemplaria. Quòd si autem ipsemet, prolapsus in Hæresin, deditâ operâ, impensum prius laborem deformabat, illius προδιορθώσεως exempla omnia periere: id quod hodiè utimur integerrimum est, quod legenti apparet. Et erravit vir doctissimus, ex incuriâ opinor, qui non consulebat opus ipsum, cùm in Exercitationibus scriberet: *Tatiani labor, qui hodiè extat, propter Authoris Hæretici singularem perfidiam, meritò à piis est rejectus.* Potiùs cum Victore Capuano statuo: *Veruntamen, si vel jam Hæresiarches, hujus editionis author extitit Tatianus, verba Domini mei cognoscens, libenter amplector.* Meminit Eusebius τῆς συναφείας, καὶ συναγωγῆς τῶν εὐαγγελίων: Non est autem ille titulus operis, quod nunc extat, appellatur enim Harmonia, vel, Consonantia Evangeliorum. Sed nec hoc titulo inscripsit author Tatianus; sed τὸ διὰ τεσσάρων, ut relatum ab Eusebio, lib.4.hist. paulò ante finem. Titulus Harmoniæ ab Ammonio oriebatur, qui post Tatianum & Theophilum huic rei studium impendebat, & per Victorem Tatiano additus, vel, ut dixi, *Consonantiæ.* Illud διὰ πέντε, quod habetur apud *Victorem*, cùm in Orthodoxographiâ, tùm in Bibliothecâ Patrum, corruptum est; nec assentior emendanti, διὰ πασῶν. Meminit quoque Eusebius μεταφράσεως Epistolarum Paulinarum, per Tatianum factæ, in quo opere malâ fide versatum narrat, sed Harmoniam non ita taxat, quòd ait se non vidisse, cùm profiteatur, οὐκ οἶδ᾽ ὅπως συνθείς. Eusebius de Severianis Hæreticis loquens, ait, *Hi Lege, Prophetis, & Evangeliis utuntur. Sacrarum Scripturarum sensus & sententias* (ut nostri solent hodiè Puritani & Novatores) *pro suo arbitratu interpretantur. De Paulo autem Apostolo malè loquuntur: ejus Epistolis fidem abrogant: Acta quoque Apostolorum minimè recipiunt.* Tatianus ille, qui erat primus eorum author, & princeps, συνάφειάν τινὰ, καὶ συναγωγὴν τῶν εὐαγγελίων συνθεὶς, τὸ διὰ τεσσάρων τοῦτο προσωνόμασεν: quod etiam adhuc quorundam

rundam habetur in manibus: ut hinc pateat Eusebium non legisse. Addit autem: *Hunc aiunt, nonnullas Pauli Apostoli voces, utpote qui dictionis & loquendi compositionem, in illis corrigere moliretur, audactèr & temerè commutâsset.* Quod si me non fallat memoria, legisse me opinor, apud Clementem alicubi Alexandrinum, nam locus quærenti non occurrebat, Tatianum in Ecclesiâ omnium omninò Principē extitisse constituendæ, per vetus, & novum Testamentum Chronologiæ. Et certè Princeps accessit ad illud studium, contexendi in Ecclesiâ Evangeliorum consonantias: cujus, ut & aliorum, Chemnitii præsertìm vestigia sic nobis proponimus persequenda, ut tamen nullius verbis aut viæ ita inhæreamus, quin illâ desertâ, per aliam, si rectior videatur, incedamus. Exorsi ubi desitum est, ab illâ Anni 15. Tiberiani perioche, quem per τὰς ἐν τέλει, eo tempore, cùm politicos & civiles, cùm synagogicos & spirituales, Historicus sacer circumscribit.

82 De Pontio Pilato procuratore dictum est in Apparatu: & recurret iterum mentio in Passione. Herodis & Philippi genus, & conditionem, in Herodianâ stirpe edidimus. De Anna Sacerdote summo atq; Caipha, in tractatu de Judaicis Sacerdotibus: solus restat Lysanias, cum suâ Tetrarchiâ, discutiendus. Quis autem ille Lysanias fuerit, quæsitum est. Eusebius in Chronico, citante Baronio, Herodis primi Ascalonitæ filium: Philippi & Herodis Tetrarcharum fratrem putavit. Et vera est Baronii intimatio: Archelaum enim, & illos tres fratres fuisse docet, ad annum Christi 7. ubi non Lysaniam sed Lysiam vocat: at in Historiâ Lysaniam, & non Lysiam. Ubi non satis liquet, an Lysaniam annumeret Herodis liberis, quicquid Chronici commentator Arnoldus Pontacus affirmet. οἱ ἀδελφοὶ, φίλιππός τε, καὶ ὁ νέος Ἡρώδης, ἅμα Λυσανίᾳ τὰς ἑαυτῶν διεῖλον Τετραρχίας. Cum Archelaus, ait Eusebius, deportatus esset, *Fratres ejus, Philippus & Herodes junior, simul cum Lysania, suas Tetrarchias obtinuerunt.* Ita vertit noster Christophorsonus, non διεῖλον, sed διεῖπον, legens. Illud autem, simul cum Lysania, non infert, eum fuisse fratrem, quod putavit Pontacus, stabiliendo suo errori, qui contra communem sententiam

am defendit, reverâ fuisse eum ipsorum fratrem, Herode magno genitum, *quem certum est*, cum Baronio dicam, *errare*. Alii, & nominat Jansenium, illos corrigere volentes, inquit Baronius, ipsi correctione sunt digni; dum Lysaniam hunc, de cujus Tetrarchiâ mentio hîc habetur, illum putant esse filium Ptolemæi Mennæi, cujus meminit Josephus, Antiquit. 14. 23. Baronius alium Lysaniam, eo posteriorem, hîc intelligi putat: quod verum est, nec dissentit Exercitator: cujus summatim collectanea hæc habentur. Ptolemæum Mennæi, regulum Itureæ, ante natum servatorem 40. annis vixisse, cujus meminit Josephus, pag. 673. & Strabo lib. 16. Huic defuncto succedit filius Lysanias, Joseph. Antiq. 14. 23. quem in gratiam Cleopatræ, Antonius occidit, Antiq. 14. 25. Ille sedem suam Abilæ fixit; quæ, quòd aliæ essent in Syriâ urbes cognomines, Abela Lysaniæ dicebatur. Occisus ab Antonio Lysanias fuit, ante annos 33. quàm Dominus nascebatur. Illius ergò non potuit hîc meminisse Lucas. Erat ergò posterior, sed an prioris filius, non constat: opinatur Casaubonus, & rectè meo animo, non fuisse. Ita negativè statuere possumus, non fuisse Herode genitum: non illo priore Lysaniâ: sed de quo patre, vel quis fuerat, nescimus; uti nec à quo, Tiberio an Augusto, illâ donatus Tetrarchiâ, nec ulteriùs statuere de Lysaniâ possumus. An verò Abilene illa τῆς Συρίας, cujus facit etiam Ptolemæus mentionem, ab illo priore Mennæi filio Ptolomæo dicatur, an potiùs à secundo, cujus meminit Beatus Lucas; doctissimi viri, ad priorem inclinant; mihi potiùs secundus fuisse videtur. Nam & diutiùs eam obtinuit, & sacratiore authoritate possedit: cùm vix de nomine prior esset notus: & vix principatu initiatus, per Antonii nequitiam & crudelitatem occubuerit: istius autem nomen, B. Evangelista, ad æternitatem propagarit. Nec refert, quòd οἶκον Λυσανίου habeatur mentio apud Josephum, οἶκος enim & τετραρχία disparantur.

De Baronio verum est, in parte sentire illum, cum 29
Scaligero & Casaubono: in parte autem dissentire. Non enim definitum ab illo in Annalibus, à quo Lysaniâ, priore vel posteriore, hæc Tetrarchia suam sortiatur denominationẽ: nisi prorsus tacuisse, sit illud determinâsse. Sed

pergamus Bulengerum paulisper convenire. Is Casaubono suum consensum adhibet, in quo Scaligerum sequebatur, de Annâ & Caiphâ, Pontificibus. Sed ἀβασανίστως, & successu parum fausto. Hoc nimirum Pontifice, ἐν τῇ τάξει Aaronis, constituto: surrogato quodam Annâ, & Vicario Caiphæ, in Pontificatu. Commenti futilitatem, refellunt Apparatus: eò remittimus dissentientem. Quæ autem necessitas adigebat Bulengerum, ut in 10. mensis Tisri, Pontificem summum ope & operâ alicujus indigere statueret. Quasi dum ille αὐτοπροσώπως, in Sancta sanctorum ingrederetur: alia, per idem ipsum momentum, ab eodem foris peragenda, vicariam sedulitatem atque operam requirerent necessariò. Nam quod Vicarius, unà cum Pontifice, in Sancta sanctorum introducitur, id ex illorum sententia fit, qui locum illum ἄβατον, vestigiis aliorum πεπατημένον, & cui non tritum faciunt. Baronius, enim Castrius, alii nimium faciles, cuicunque penè aditurienti solent ἀνεξιχνίαστα & ἀνεκδιήγητα reserare, & communicare. In Historiis Judæorũ nusquam legitur, Pontifice, alias atque aliter impedito, per Vicarium suum aut Deputatum, munus illud obiisse. Rectè autem & ὀικονομικῶς. Nam Pontificis ingressus in Sanctuarium cum sanguine, τυπικῶς ingressum sollennem illud Jesu Christi redivivi, in summos cœlos præfigurabat: in suâ ipsius personâ propriâ, ἐντευξόμενος pro nobis, & locum præparaturi. Quocirca, per sapientissimam Dei providentiam & dispensationem factum, ut nullus unquam Pontifex per vicarium introiret in Sanctuarium. Cum tamen legatur in iisdem Historiis, aliis vicibus vicariâ operâ usos Pontifices: ut de Matthiâ narrat Josephus, eum propter nocturnam pollutionem substituisse sibi delegatum.

30 In sequentibus, parum videtur Bulengerus ad illa attendisse, quæ de Annæ vicariatu constituta sunt. Vicarius erat per illum annum: nec nisi decurso anni tempore & spatio, ab suo abibat vicariatu. Quod si autem Pontificis vicarius erat ille, qui princeps fuit τῆς ἐφημερίας, finitâ suâ ἐφημερίᾳ, vicariatu quoque suo necesse fuit abdicare. Incongruè iccircò dicitur, cùm in evangelio ἀρχιερεῖς dicuntur, id est, Principes ephemeriarum sacerdotalium

talium, in eo loco erant, apud Pontificem maximum, quo Σύγκελλοι hodiè apud Patriarcham Constantinopolitanum. Et cur non quo olim Archidiaconus, apud Patriarcham Romanum: certè apud illum multi erant Syncelli, sed non remotivi, non per vices eo munere functi, ut ἀρχιερεῖς apud suas Ephemerias. Multi olim, tandem autem ad duos redacti. Imò & πρωτοσυγκελλοι plures erant, qui habebant suum πρόεδρον. Id docuit doctissimus & laboriosissimus Meursius, in erudito & utilissimo suo Glossano. Quocunque verò moveas te, cum Syncellis, nihil illi faciunt ad Pontificis vicarium, qui semel tantùm, ubi ferebat se occasio, obibat vicariatum: cum Protosyncellus, ad terminum vitæ Patriarchæ assisteret, quasi coadjutor, eidemque defuncto succedere deberet in Pontificatu. In quo genere successionis, qui Pontificis Judaici vicarium conclusit, per summam hallucinatus est παραβλεψίαν. Successum est Pontifici ab ipsâ primâ institutione, sed per suum primogenitum. At Pontificis primogenitis, eidem vicarius non erat: ad nullam spectabat ephemeriam, Ahimaaz puta, Zadoci Pontificis primogenitus, sed patri defuncto, successor dabatur in Pontificatu. Illa igitur Bulengeri, & olim Patriarcha designatus est Syncellus: instar vicarii Pontificis Hierosolymitani, quæ planè sunt ἀνιστόρητα, & illud παραλήρημα. Annam, qui fuit Pontificis Caiphæ vicarius, finito suo vicariatu, Pontificem dictum, quasi solus extitisset in vivis Annas, qui functus erat illo vicariatu. Ad extremum tamen, ὢ τοῦ γέλωτος Bulengerus, qui deserto Cardinali, ad partes transiit adversas, ubi de Sanhedrin loquebatur, re minimè sibi intellectâ, quod docuit Exercitator. Jam historiam evangelicam persequamur.

Factum est autem verbum Domini super Johannem, Zachariæ filium, in deserto: & venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ. Nimirùm, anno 31
Tiberii Cæsaris 15. immediatè de cœlo venit ad eum verbum. Hoc est, divino quodam externo actu vocationis, admonitus, & gratiæ donis insignitèr ornatus, ministerium illud suum auspicabatur, ad quod ab æterno destinatus, & Prophetarum vaticiniis prædesignatus, patris sui jam natus & circumcisus elogio sepositus, tricesimo

simo ætatis anno currente, adimpleri cepit. Nam motu proprio, divinum ministerium nemo sibi adsciscere debet, nisi à Deo vocatus, sicut Aaron. Quomodò enim prædicabunt non missi. Vocatus, missus, de voluntate divinâ venit, è deserto, ubi vixerat, in omnem Jordanis regionem prædicans; continuato actu, quem domi, in montanis, ubi hactenùs adoleverat, inceperat, & pergendo, propagandoque in planitie, vel campestribus Jordani locis, consummabat, licet plerumque versaretur juxta Enon, loco, propter aquarum copiam, accommodato.

32 Quod igitur illustrissimum Domini præcursorem attinet, qui non tantum τὶς μέγας, & Propheta, sed plusquam Propheta, & magnus apud Deum, divino præconio celebratur, multa nobis sancti Evangelistæ particulariùs, prout ferebat occasio, explicuere. Quæ verò initia ipsius ministerii & ἀναστροφῆς, hoc est presentem attingunt διάσκηψιν, ista fere sunt, dicendi docendique forma, victus, vestitus, conversatio, & prædicationis, habitationisque prioris Loca. *Erat in Deserto*, ait sanctus Lucas, *usque ad tempus quo Israeli manifestabatur*: & dum adhuc esset in Deserto, *venit ad eum verbum Domini*. Incoluit ergo in Desertum, quicquid illud erat, usque ad tricesimum currentem ætatis annum. De hoc Deserto Cardinalis ad annum Servatoris primum, è Nicephoro, Cedreno, & similibus, de nece Zachariæ, Fuga Elizabethæ cum puero in Desertum, latebris ibidem & educatione, & per Angelos procuratione, logos nobis longos narrat: & Desertum vult esse meram solitudinem. Rem eandem, è Sophronio, ad annum Christi 31. astruere conatur, cujus, uti loquitur, *sincera attestatione*, enarratum constare vult, non in Judeæ montanis, sed loco solitario versatum. Fabulam putidissimam, nequissimi alicujus Hæretici impostoris inventam, legat qui volet apud Cardinalem: in quâ narratione, quam valdè εὐήθως in suum Pratum spirituale simplex Sophronius retulit, nihil habetur quod non τὸ φιλόμυθον resipiat, & κενόσπουδον, quemadmodum rectè notat exercitator. Aperta enim non novit vitare mendacia, & Scripturæ ἐναντίωσιν μετὰ γυμνῆς γνώμης.

33 Christi enim Domini nostri educatio & disciplina domestica, ejus denique in carne susceptâ apud Parentes

πολιτεύματα, ante annum Baptismo sacrum, hoc est, ætatis 30. penitus penè, incognita, nobis haud innotescunt, tacentibus scilicet, Evangelistis. Otiosam tot annos, vel ut aliqui κομψεύονται, contemplativam solum vitam egisse, absurdum est prorsus, etiam & impium, opinari. Otiosos odio habet Deus, contra ipsius institutum agentes. Christus autem homo, quemadmodum oravit Patrem suum, non ad suffragium, sed exemplum ita quoque laboravit, ut suo nobis facto præiret exemplum. Nam ut scitè scriptum à Chrysologo, *Omnis Christi actio, est nostra institutio*; licet nostra non sit omnis (neque enim possumus suscitare mortuos) imitatio. Quocircà, à conspectu hominum remotiorem vitam, tanquam Anachoretam quendam, vel eremi cultorem egisse, nemo sani sincipitis dixerit: certè veterum nemo cogitavit. Ne illorum quidem aliquis, qui Prophetam Eliam, Johannem Baptistam, Monachis asseruere Patriarchas. Ascendebat cum parentibus Hierosolymas quotannis: erat domi apud illos Nazarethi, & in omnibus αὐτοῖς ὑποτασσόμενος. Abeant ergò, quo digna sunt, impiorum commenta de pueritiâ Jesu: & cum iisdem, Sophronii stulta narratio. Quam dum doctissimus Cardinalis hoc elogio adornat, sincerâ attestatione enarratam, judicium ipsius accuratum hæsisse ad metas: & in veritatem historicam commisisse, dixero necesse est. Et sibi ipsi contradicit, qui rectè prius statuerat, Christi juvenis πολιτεύματα, penitùs incognita transiisse: si vera enim sunt, quæ fabulator garrit, falsa sint oportet quæ statuit Baronius. Nam apud Agyrtam illum, senem Monachum, quem in scenam, apud speluncam producit impostor, sic in somnis affatus dicitur Johannes Baptista. *Ego sum Johannes Baptista, & ideò tibi jubeo, ut nusquam recedas; nam spelunca ista brevis, major monte Sinâ est*, (quò nimirùm iter ille instituerat) *quippè, in hanc sæpiùs, Dominus noster Jesus, cùm me visitaret, ingressus est.* Itane verò, nugacissime ardelio, Dominus eò Jesus sæpissimè commeavit, cùm Johannem Baptistam, scilicet occultatum, & agentem in eremo visitaret? Simplicissime Monache, credis huic imposturæ? videas ne quem tu Baptistam rebare, ipsus sit αὐτότατος mendaciorum pater Diabolus, qui facilè solet, quòd Beatus Apostolus admo-

admonebat, in Angelum se lucis transformare, qui te, quæ tua est simplicitas & ἀβελτηρία, cassibus suis constrictum & irretitum tenebit. Ventitavit ad Johannem in speluncâ agentem, nec ministerium adhuc obeuntem: istud fidem inveniat, apud homines εὐήθεις, & superstitiosos, & didita fama, orbem peragret, & statim audies blasphemiarum plaustra: (habet enim Sathanas, & semper habuit, ad omnem audaciam projecta mancipia) nec Johannem Baptistam θεόπεμπτον, excitatumve à Deo præcursorem advenisse: nec Jesum Mariæ Nazarenum, Messiam fuisse, mundi Redemptorem, labis antiquæ restauratorem: sed, horresco referens, è fæce hominum, Agyrtarum par, qui de speluncâ, ad decipiendos homines, velut ex condicto, prorepserunt. Sanè nunquam hoc ipsum tacuissent Judæi, malitiosa natio, non Pharisæorum odium & Scribarum, non Pontificum κακοήθεια. Ingeniosa quædam res invidia est: odium aquilinis, aut Lynceis planè oculis omnia lustrat: incerta, abstrusa deprehendit. Malitia, in partes omnes, & oportunitates intenta, rumusculos levissimos aucupatur. Nihil tacent inimici, quo possint illos lædere, à quibus dissentiunt, simultate capitali. Nec est ut dicatur secretos extitisse congressus istos, nulli mortalium observatos. Nam longè à Jordane, vel eremo distabat Nazareth, nec unius horulæ spatio, imò ne die, iter illud confici poterat, etiam εὐζώνῳ vel ἡμεροδρόμῳ: & fieri non poterat, ut inconspectus veniret Christus, nisi per miraculum editum, quod non edebat, ante vini transubstantiantionem in Canâ, postquam voce paternâ de cœlo commendatus, Israeli cepit innotescere. Sunt hæc non levia, quibus divinæ sapientiæ, Christi Jesu famæ, & nostræ saluti sic illuditur, ut facilè inimici, per omnia tum compita usurparent de Johanne, & Servatore, prodiisse è gurgustiis suis, duos planos impostores, qui ex composito fucum orbi facerent, & alter alterum commendaret.

34 At cùm hæc sint εἰκασίαι, illud planè est ἀπόδειξις, & extra omnem controversiæ aleam, veritatem, quam contra futilem Sophronii fabulam tuemur, ponit, quod scriptum apud sanctum Historicum extat, Joh. 1. 31. πρῶτος μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν: Ante me fuit, nimirum ut ante

ante Abraham, ab æternitate. At ego illum non cognovi, visum scilicet, ante hunc diem; nec oculis meis usurpatum. Ergò opus erat revelatione: *At is qui me misit ut baptizarem, is mihi dixit, in quemcunque videris Spiritum descendentem, & manentem super ipsum, ipse est qui in Spiritu baptizat*. Audi vir doctissime, imò audiat nugator ille indoctissimus, & ineptissimus Monachorum, Baptistam ipsum pronunciantem, se hominem non cognovisse. Utri credendum? scriptori Θεοπνεύστῳ, Johanni αὐτόπτῃ, & αὐ[illegible]: an rancidissimo commento insulsissimi fabulatoris. Non enim credo, mentitus est Johannes, aut usus in causâ æquivocatione aliquâ, quasi non novisset, in eum scilicet finem, ut revelaret. Nuperum hoc inventum hominum malè feriatorum, vetustioribus inauditum. Sophronius fortassis hoc ignorabat testimoniũ. Non enim erant nimis eruditi, qui vitam Asceticã sectabantur. Aut si lectum & cognitũ, per piam fraudem reticuit, ut monachismum ita excoleret, tamen Historicum, & quidem scientissimum, non decebat, quisquilias illas exornare, aut nobis fucum facere, per *sinceræ attestationis* elogium. Est enim commeptum, divinæ repugnans sapientissimæ dispensationi, ex adverso scripturæ sacræ oppositum, historicæ veritati contrarium, cum juxta Jordanem desertum comminiscatur: atq; adeò Baronianæ sententiæ, de deserto, non montanis Judæ, sed aliquâ solitudine, in quam fugerat, ubi adoleverat, in quâ versabatur, usq; dum Israeli per prædicationem manifestaretur.

Rectè in hac causâ, sequutus antiquiores, ineditus adhuc apud me Scholiastes: Ἵνα μὴ νομίζωσιν, ὅτι ἐκ παλαιοῦ γνωρίζων αὐτὸν, τοιαῦτα περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ, χαριζόμενος ὡς συγγενεῖ· φησὶν, ὅτι οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτόν. *Ne possit suspicio exoriri aliqua, quasi olim ipsi innotuerat; & in gratiam ipsius, sanguine sibi juncti, hujusmodi perhiberet testimonium; ait, & ego illum non cognovi*, priusquam accederet ad Jordanem. Quomodò verò factum ut non cognoverit, affinem sibi existentem, docet idem Scholiastes. Atenim cum ille esset adhuc embryo, illum cognovit etiam embryonem, & cum tripudio, quod scripsit Lucas, exultavit: verùm non naturali modo tum, sed supernaturali quodam agnovit illum, quo nemo alius ex hominibus. Nunc

verò, cùm tres sint agnitionis modi, per visum, per auditum, per Propheticam revelationem, nullo horum modorum cognovit Christum, priusquam veniret ad Jordanem. Hæc ille eruditus Scholiastes, secutus in eo vetustiores, sexcentis Sophroniis eruditior, & myriadibus Monachorum doctior.

36 Desertum autem illud, Baptistæ illo incolatu, & ἀναστροφῇ nobilitatum, non fuisse aliud arbitramur, quàm Judææ montana, in quibus habitâsse pater illius Zacharias dicitur. Nec narrationes illas, de fugâ Johannis cum Elizabethâ, de morte matris, ipsius Angelicâ procuratione, cæde parentis, ob non indicatas filii latebras, alitèr quàm fabulosa arbitramur nugamenta: de quibus dictum satis in superioribus. Bulengerus non potest, ait, assentiri: cum bonâ ergò veniâ discessionem faciat, & pedibus in alia omnia eat, non impedimus: scimus desertum in scripturis non unicum commemorari. Erant autem deserta plura, nulla autem solitudo, juxta Jordanem, ut in illâ fabulâ Sophronianâ: sed solum scimus uberrimum, campos lætissimos, fruges omnimodas, loca frequentissima colonis & inquilinis. Desertum erat Idumeæ dictum, ad meridianam plagam, 3 Reg. 19. & Psal. 62. disertum Judæ, in illâ tribu; in aliis tribubus alia deserta. Erat desertum Tekoa, in quo natus, educatus, pascebat cum pastoribus oves, Amos: desertum Engaddi, ubi David se cum sociis occultabat: desertum Ziph, cum quo Maon & Carmel junguntur: Josuæ xv. desertum Pharan, desertum Bethaven, magnum desertum Jericho, hoc est, ducens à Jericho ad Gazam, ubi obviam Eunucho ibat Philippus. Quod si per desertum intelligatur eremus, solitudo, mirum est, terram repromissionis, tantâ ubertate, & affluenti rerum copiâ commendatam, in quâ tot ubique deserta invenirentur.

37 *Desertum duplex.* Sed duplici notione vox illa Desertum per sacras literas usurpatur: vel enim propriè sumitur, & suâ nativâ significatione; vel sensu relativo, & modificato, hoc est, non simplicitèr, sed secundum quid. Proprie Desertum est terra desolationis, hominibus nec habitata, nec habitationi apta, eò quòd sit prorsus infrugifera: arenarum molibus, sabulorum insulis, sed fluctuantibus,

bus, ariditate, siccitate, sterilitate infamis: in quâ, nec virescit aliquid, nec in usus vitæ succrescit necessarios: in quâ, Ferarum lustra, Draconum latibula, Serpentum agmina, Aspides, Dipsades, Presteres, &c. versantur. Tale illud superioris Ægypti, Historico Tobiæ commemoratum. Tale & illud magnum Desertum in quo per annos 40. morabantur Israelitæ. Tale illud, forsan idem, quo adductus Servator, à Diabolo tentabatur: nam μετὰ θηρίων perhibetur conversatus. Qualem vocant solitudinem sacræ literæ, Esai. 40. 3. uti volunt. Quæritur autem hic inter partes, in quo vel quali Deserto versabatur Johannes. Fuisse narratur in Deserto usque dum manifestaretur Israeli; sed non explicatur utrum in Deserto propriè dicto, hoc est, μετὰ θηρίων, quâ dicendi formâ utitur in rebus Servatoris B. Marcus: aut *in montanis Judæ*, in ædibus paternis & suis, locis non tantâ frequentiâ, quantâ campestria celebratis. Quodsi autem in Eremo vixerat, hoc est, Deserto propriè dicto, quæritur an in unâ tantùm & perpetuò, an potiùs in diversis successivè, & tanquam per μετοικεσίαν peregerit. Antonius Aranda Franciscanus, terræque sanctæ Explorator, cap. 37. versatum illum arbitratur in Eremo, non unicâ, sed triplici, ab urbe Hierosolymitanâ, ad 5. aut etiam 6. milliaria distante. *In latere vallis profundæ*, inquit Aranda, *rupes est: in rupe autem excisum antrum: in quo antro Johannes in suâ ætate puerili habitâsse dicitur.*

Habemus igitur Infantis istius incunabula, unius milliaris spatio, ab ædibus paternis disterminata. Ita valdè negligentes oportet fuisse Regis Herodis *in rebus agentes*, qui tam propè cubantem, non deprehenderint, cùm ad cædem quæreretur. Progressu ætatis, volunt illum ulteriùs adhuc processisse: & in illâ Eremo delituisse, quæ erat juxta Hebron, Hierosolymis dissitâ versus Austrum, præter propter leucas 8. In hoc Deserto delituit Johannes, & vitam egit solitariam, si Arandam sequamur, usque dum Israeli manifestaretur. Postquam verò factum est illi Verbum Domini, vult Aranda, in vastissimam illam solitudinem se contulisse, quæ cis flumen Jordanem sita, non longè distabat ab Hierosolymâ, versus Jericho. Atque hæc est illa tertia τῆς διατροφῆς *eremus*: in 38

 quâ

quâ utique baptizabat. Adrichomius, puerum adhuc Johannem, non juxta paternas ædes, sed longè remotiùs in Deserto Judeæ versatum ait: & in eâ pœnitentiam prædicâsse. Cum tamen alibi scriberet, illum moratum in Deserto, quod posteà Quarentana, à quadraginta dierum jejunio, dicebatur. An secum ipse pugnet meâ non refert: certè non ei convenit cum Arandâ. Hæc autem omnia, ita variè narrata, plerumque ἀδιασκέπτως, at semper in Authoribus non magnæ fidei, vel pretii, pari facilitate contemni possunt, quâ ponuntur ab iisdem: ut illorum opinionibus non obstantibus, Johannes illud Desertum incoluerit diù, in quo nascebatur. Puer qui vixerat, apud suos contribules, in Deserto, vel Montanis Judæ, per omne tempus pueritiæ & adolescentiæ suæ, ἀρχόμενος τῆς κηρύξεως & οἰκονομίας, indè exivit, & in loca se contulit magis frequentata, proùt ratio flagitabat τῆς λειτουργίας. Talis autem erat totus ille tractus, quem Jordanis amnis præterfluebat: quem περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου vocat beatus Lucas: Certè nulla erant in tribu Juda Deserta, præter loca quædam minùs frugifera, & minùs frequentibus oppidis conspicua; nisi montibus, sylvis, saltibus, dumetis interdistincta, ut fieri solet, & ideò minus erant habitata quam campestris regio & planities. Tales erant plurimæ per Palestinam, præter superius recitatas, eremi: Desertum nempe Bosor, Bethsaida, Cades, Deblata, Hall, Sur, Jasa, alia.

39 Hoc tamen ita statuto de significatione vocis Deserti in Scripturâ sacrâ, non inficias iverim, Johannem vitam egisse duram, solitariam, & quodammodo Anachoreticam ab infantiâ: & in ædibus paternis contemplationi & ἀσκήσει plerumque deditum & intentum: quippe quod cum miraculis inclarescere non debuerat, & ad famam & commendationem hominum procedere, ipso vitæ instituto & πολιτείᾳ, ab ineunte ætate debuit notus fieri: ut in expectationem continuam excitati, dicerent, quod jam recens nato acclamabant, *Quis putas iste futurus est?* Hoc autem præludio domestico, via futuræ deinceps austeriori convictui & σκληραγωγίᾳ strueretur. Doctissimus Casaubonus, de grammaticali significatione vocis ἐρήμου statuit, eam indifferenter vel ὀρεινὴν, vel ἀοίκητον, significare

nificare ait: sed rem indecisam relinquit, non ausus statuere in utramlibet partem, Johannem, vel in montanis tantum, vel etiam in penitus ἀοικήτῳ vixisse. *Hic temerè quicquam affirmare quidem nolim. Mysterium enim in hac historiâ, à Prophetâ olim Esaiâ prædictum, & tanto studio à sanctis Evangelistis adnotatum, latere majus suspicor, quam ut capere ipse satis, vel satis admirari queam. Quare illis assentiri non possum, qui omnia, quæ de Johanne narrantur, ad communem vitæ rationem interpretationibus suis conantur revocare.* In cujus sententiam libenter descendo: eoque magis, quòd qui perperàm aliquid introductum, vel superstitiosè, ut aiunt, usurpatum, corrigere volunt, & reformare; in contrarium plerumque abeunt, & reformatione suâ deformant planè, & corrumpant. Neque alitèr ego statuere, vel sentire possum, quin vitæ totius institutæ ratio, à communi hominum consuetudine recederet: hoc est, non minùs quàm victu & vestitu, habitatione, loco, ἀναστροφῇ, ad rigidiorem illam conversationem & scleragogicam accesserat. Uno & eodem tenore, eodem quasi spiritu, narratur ab Historico sacro, fuisse illum in Deserto, vestitum pilis camillorum, victum illi fuisse de locustis, & melle sylvestri.

40 Nec omitti debet, B. Lucam, qui & ornatè, & accuratè, & propriè loquitur, non scripsisse, fuisse illum ἐν τῇ ἐρήμῳ, In Deserto, hoc est, uno solo, montanis Judæ, domo paternâ: sed, ἐν ταῖς ἐρήμοις, in desertis, uno, altero, pluribus, μετοικισθέντα, & ἀσκούμενον. Id quod fidelitèr expressit vetus Interpres, & nostra postrema Anglicana versio. Nam montana Judæ, desertum erat, ubi probabile est exercuisse pueritiam, austerè, rigidè, nec ut cæteri contribules. Postquam adolevit, plus quàm probabile habetur, illum, quasi προπαιδευόμενον, & προδιασκούμενον, relictis ædibis paternis, vel saltem frequentiùs egressum inde, secessisse in eremum, hoc est, sylvas, saltus, solitaria loca, ad modum Anachoretarum posteriorum, & Ascetarum in Ecclesiâ. ubi vacabat orationi, meditationi, illi scleragogiæ initiatus, quam deinceps, ἀρχόμενος τῆς λειτουργίας, severiorem in modum exercebat. *Recessit, fugiens tumultus urbium, populi frequentiam, viciniam civitatum, & abit in desertum, ubi purior erat aër, & cælum apertius, & familia-*

miliarior Deus; ut quia nondum Sacramentum Baptismi, nec prædicationis tempus advenerat, vacaret orationibus, & cum Angelis conversaretur, appellaretque Dominum, & illum accederet, audiretque respondentem, ac dicentem, Ecce adsum: quemadmodum medicatur Origen. Homil. 11. in Lucam. Et Eusebius in 9. demonstr. cap. 5. *Dum ego mecum tacitus quæro, oborta mihi est dubitatio; quid tandem illud esset, in Johanne quo capta multitudo illa, admiraretur hominem, & prædicanti baptisma pœnitentiæ, fidem adhiberet? quidq; illud, quo ducti omnes undiq; rebus propriis relictis, confluerent in desertum? cùm præsertim, nulla illius gesta memoriæ prodita sint: neque enim quod aut mortuos excitaverit, aut alia miracula fecerit, scriptum extat. Quid igitur illud erat, quod admirabundos omnes redderet? num forsitan novum, & quod à multitudine abhorreret vitæ illius genus? Procedebat enim è deserto, insitatum indutus habitum, omnemque communem hominum consuetudinem declinans. Nam neque in vicum ullum, neque in urbem, neque in communem aliquem virorum cœtum commeabat.* Hæc Eusebius, idque ἐκ τῆς τοῦ παιδὸς ἡλικίας.

41 Sed hæc κατ᾽ αὔξησιν videntur potiùs dici, quam secundùm accuratam rei veritatem. Erat enim de sacerdotali tribu, Zachariæ, non quidem Pontificis, sed sacerdotis tamen nominati filius. Tenebantur autem sacerdotes, & sacerdotum etiam filii, postquam adoleverant, ministeriis & functionibus sacris interesse, vices suas obire, & Ephemerias apud Templum Hierosolymitanum. Nec ulla, quòd legimus, exemptione Johannes, ante initum ministerium prædicationis, fruebatur. Qui verò misit eum ad baptizandum, eo ipso actu missionis, cum sacerdotali functione dispensabat, quam non negligeret Johannes, vir justus, sine vocatione, & missione extraordinariâ. Quod si autem jamdudum, id quod volunt, obierat, vel suâ morte, vel interfectus pater, multò magis tenebatur filius, ad munus obeundum sacerdotale, parentis defuncti loco. Leviticum quippe sacerdotium, hæreditarium fuerat; filii saltem succedebant in parentum loco, si non vivis parentibus, unà ministrarent. Neque verum est quod Eusebius habet, οὔτε γοῦν εἰς κώμην, οὔτε εἰς πόλιν, οὔτε εἰς κοινὸν σύλλογον ἀνδρῶν παρέβαλεν. Quæro enim, ubinam

ubinam illum libentèr Herodes audiebat? ubi ille Herodem, de abductâ Herodiade, Philippi fratris uxore, increpabat? In deserto opinor, atque inde duci illum jussit Herodes: mera mapalia. In aulam Herodis commearat, in aulâ audiebat illum concionantem, in aulâ reprehendit de adulterio. Et hoc quidem post inceptum ministerium: multò magis ante vocationem, in vicis & urbibus versabatur. Nam & rigidissimi interdum Anachoretæ, per statuta tempora, horas, ut appellant, canonicas, Deo, orationi, jejuniis, meditationi, lectioni, auditioni vacantes, manibus suis laborabant, actus civiles exercebant, & interdum ex eremo civitates adibant. Quâ vitæ conversatione si dicamus Baptistam fuisse usum, nihil omninò, vel narrationi Evangelicæ, vel Patrum communiori consensui derogabimus, etiamsi ad Eusebianum rigorem non ascendamus, qui superioribus & ista addit. *Nunquid igitur cum capillo quidem Nazaræum Dei viderent, qui quæ Deum facilè deceat, faciem ostentaret: vestimenti autem inusitatum genus indutum, repentè, nescio unde è latebris solitudinis prodeuntem: & post prædicationem rursus in solitudinem, & in latebras recedentem, sine potu, sine cibo, (ἄποτον, ἄτροφον, ἀκοινώνητοι τοῖς πολλοῖς) meritò obstupebant.* Johannis proculdubiò totius vitæ decursus, ab ineunte ætate & pueritiâ primâ, singulari quâdam πολιτείᾳ commendabatur. Parentum disciplinâ, & suâ sponte, jejuniis, orationibus, lectioni, meditationi, & contemplationum omni generi vacabat. Non tamen penitùs, ut excederet è mundo tantùm non, & humanum commercium vitaret, ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιος, quod sibi nonnulli confinxerunt, errore, ut opinor, opinionis. Illa enim admiranda σκληραγωγία, ad prædicationis obitæ, & inceptæ tempus atque dispensationem, non ad totam anteactam vitam, eodem rigore, & tenore observatam spectabat.

Secundum Johannis singulare πολίτευμα, in vestitu cernebatur. Habebat enim *vestimentum de pilis Camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos suos*: vile nimirum, & asperum genus vestimenti, & quod pœnitentiam prædicanti congruebat. Mollibus non amiciebatur, de Christi ipsius testimonio; nec, licet nobilis ortu, magnus apud Deum & homines, ad Aulicorum mores, aut qui 41

Princi-

Principibus adstant, se accommodavit; sed habitum sibi assumpsit professioni, & ministerio convenientem. *Johannes licet nobilitèr natus, delicatè nutritus, tamen in eremum ingressus, & austerè vixit, & austerioribus vestimentis contectus erat.* Ita Druthmarus, minimè opinatus, eum ab ipsâ infantiâ fuisse educatum in solitudine, aut arctiori vitæ instituto astrictum: ait enim, *delicatè enutritus. Cùm verò ministerium pœnitentiale auspicaretur, habitum sibi assumpsit pœnitentialem, ut veluti sacco & cinere commendaretur. Hic enim erat habitus Prophetarum, ut quandò populum ad pœnitentiam provocabant, induerentur cilicio. Unde & Esaiæ cap. 20. præcipitur, ut auferat saccum de lumbis suis, & nudus incedat. Nequaquam enim esse tempus pœnitentiæ, sed captivitatis.* Hæc Hieronymus. Nam quod ait ille, *Si vis me flere, dolendum est tibi primum.* Et quod ait B. Ignatius, Συκοφαντεῖς ὁ φορεῖς, ἔργῳ τῇ χλιδῇ ἄγαμα χαλῶμος. Quod certè faceret, qui *pleno laudat jejunia ventre*: & luxu ipse diffluens, ab illo alios magno conatu, & verborum apparatu deterreret. Designatus vitæ novæ & pœnitentialis Prædicator, dispositus omni modo, & accommodatus accessit, ad illam vitam prædicandam. Quo modo se debet componere, quisquis cum fructu, & utilitate auditorum, τὸ μέγα illud κήρυγμα μακροῖς πεπιστευμένον, ut appellat Nazianzenus, obire velit. Vivitur enim exemplo, potiùs quàm præcepto; & virum magnum sequi, quæ est humani studii perversitas, est penè sapere. Rectè Demosthenes in Epistolis, Ἐφ' ἃ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖ, ταῦτα αὐτὸν οἶμαι δεῖν πρῶτον πράττειν. Neque tantùm apud Persas, sed ubique gentium obtinet, quod habet Xenophon, παιδία, μέγα δὲ καὶ εἰς τοῦτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι τοὺς πρεσβυτέρους τοῦτο ποιοῦντας. Magna etenim est jubentis authoritas eadem jussa primitùs complentis, ut Dionysius ad Stephanum Salonitanum. Dominus ipse Jesus in carne susceptâ πολιτευσάμενος, hac methodo usus, & ὁδῷ βαδίζων nobis, imitandi exemplum præivit, qui, quod ait Lucas, *incepit facere & docere.* Pœnitentiam Johannes prædicabat ore, prædicabat etiam corpore, amictuque corporis aspero & inculto. Nec princeps hoc institutum usurpabat Johannes, ab omni retrò antiquitate, Prophetarum filii, Elias, Elisæus, alii, eodem habitu utebantur. Quin

&

& positum in more fuit, ut qui rem quamcunque persuadere vellent, habitu ipso se componerent ad illam rem insinuandam efficaciùs: Docet illud Zacharias 13. 4. ubi falsos Prophetas, eo modo compositos introducit. *Et in die illâ erit, confundentur Prophetæ, unusquisque è visione suâ, cùm prophetaverit, nec operientur pallio saccino, ut incutiantur, sed dicet, Non sum Propheta.*

Vestitus autem particulariùs dicitur, fuisse de *pilis Camelorum*; & erat hoc genus ei singulare: quod & ipsum suam habet οἰκονομίαν. Nam Johannes censebatur plus quàm Propheta: quocirca & ultra Prophetas processit σκληραγωγούμενος. Cilicio & sacco frequentiùs Prophetæ amiciebantur, *pilis Camelorum* nullus indutus legitur, ne quidem supercinctus, aut tunicâ hinc confectâ vel exteriori. Johannes autem, & interulâ, & tunicâ, & quocunque amictu vestiebatur, de Camelorum pilis id gerebat vestimentum: ἔνδυμα vox est, quâ utitur historia: quicquid autem, quocunque modo, quâcunq; parte ἐνδύεται, illâ voce continetur & exprimitur. Erat ergò indusium, diplôis, femoralia, caligæ, tunica, pallium, si quidem his, vel horum aliquibus utebatur, omnia de unâ & eâdem materiâ confecta; *pilis* nimirum Camelorum, hirsutis, rigidis, asperis pungentibus. *De asperioribus setis Cameli habuit Johannes vestimentum, ut ipsa asperitas, ad virtutem patientiæ, animum exerceret*, inquit author operis imperfecti. Et Paulinus. 44

Vestis erat curvi setis contexta Cameli,
Contra luxuriem, molles duraret ut artus,
Arceretque graves compuncto corpore somnos.

Non solùm ridiculi, sed etiam impii sunt, si qui extent è Novatoribus, quod nobis suggerit Maldonatus, & ex eo Barradas, qui Johannis hirsutum vestimenti genus, in molle, delicatum, regium tantùm non convertunt: ita ut undulatis tunicis, de materiâ pretiosâ, quâ nos **Chamblet** appellamus, uteretur: cùm nec habitus ille pœnitentiam prædicanti congruat, & Christus ipse docuerit, eum nequaquàm fuisse mollibus vestitum. Scribit Ælianus lib. 17. de animal. cap. 34. Καμῆλοι δ' ἀειθμοῦνται πλεῖστοι; οἱ μέγιστοι κατὰ τοὺς ἵππους μεγίστους εὔτριχες ἄγαν. *Camelis abundant Caspii, quorum maximi, ad equorum maximorum magnitudinem*

dinem accedunt. Eorum villi adeò sunt molles, ut molitie cum Milesiis lanis contendant. Ex iis sacerdotes, & Caspiorum ditissimi, præcipuique, vestes conficiunt. Stupidissimi profectò erant Novatores illi, qui Johannem, tanquàm de gente Caspiâ sacerdotem, hoc amictu ornatum, nobis protruserunt. Casaubonum calumniatur Bulengerus. Non enim vel negat Johannem pilis amictum Camelorum, vel hirsutas illius vestes mollibus commutat. Hoc ait, quod verum est, probari non posse Eliam vel Prophetarum aliquem, pilis usum Camelorum. *Sacco* enim frequentiùs induebantur & *cilicio*; sed nec *cilicium*, neq; *saccum*, de *pilis Camelorum*, sed *Hircorum & Caprearum* conficiebant: si sacco tantummodò, vel cilicio fuisset usus, in ipso amictu, ad rigidiorem in cœteris σκληραγωγίας non ascendisset: sed nec de crudis Camelorum pellibus illi vestes conficiebantur. Nec vestitu tam rigido, ullâ necessitate, sed ex dispensatione religiosâ, & professioni suæ accommodatâ utebatur. Ridiculi sint oportet, vani, impii, qui nudam, simplicem, & πεπραγματευμένην, commentis istiusmodi veritatem incrustant. Primus hanc viam insistebat Johannes, illum deinceps, ut in aliis, sequebantur Ascetæ & scleragogistæ.

44 Hirsutum illud, & horridum genus vestimenti, non discinctum laxiùs diffluebat, aut corpus ipsum laxitate suâ, nullâ molestiâ afficiebat, sed quò magis premeret & sentiretur, arctiori vinculo adductum constringebatur. Zona enim pellicea erat circa lumbos, superstricta scilicet, non carni proxima: quorsùm enim cùm pellis non ullo rigore, sed mollitie potiùs commendetur? Narrat Tostatus aliquos opinatos, quod Johannes habebat istam zonam circa carnem, nullo intermedio, quia dicitur ab Evangelistâ, quòd habebat zonam pelliceam circa lumbos. Et huic sententiæ accedit ipse Abulensis: *Magis videtur convenire literæ, quòd esset juxta carnem, quàm super vestes.* Sed frustrà est Abulensis, calceatur enim ille, qui soccos carni induxerit: etiam & tibialia: & calceatur super pedes, utcunque calceus nudam carnem non attingat. Cinctura porrò Baptistæ, illam Eliæ respiciebat, 4 Reg. 1. 8. ubi cùm rogarentur nuntii, cujus figuræ & habitus est ille vir, qui occurrit vobis? responderunt

derunt, *Vir pilosus, & zonâ pelliceâ accinctus renibus.* Oculis suis zonam illam viderant nuntii: quocirca non latebat sub vestimento, cuti proxima: sed superiùs laxitatem vestium constringebat. Cum ergo, Luc. 12. dicat Salvator, sint lumbi vestri præcincti, non id volebat, ut sub interulis, caro ipsa immediatè comprimeretur illâ cincturâ. Porrò, erat cum ratione divinæ dispensationis conjunctum, ut Johannes, qui Eliam ita repræsentabat, ut & dictus fuerit Elias, qui Eliæ officio fungebatur, spiritu Eliæ implebatur, & in habitu Eliæ conspiceretur. Pilosus erat Elias, hoc est, corpore hirsutus, quod de Esau dicitur. Johannes, ut Jacobus, lenis, molli cuticulâ, non hispida pilis: ideo pilis vestiebatur Camelorum, quemadmodum Jacobus hædorum, quo formam & figuram Eliæ expresśiùs daret repræsentatam. Zonâ autem pelliceâ, quia potuit, ut ille accingi, ad eundem modum, hoc est, super vestes præcingebatur.

Zonam hanc porrò pelliceam, de pelle ferinâ, vel co- 45
rio fuisse crudo putaverim, quia mortificatio membrorum, & totius hominis, illâ denotabatur. Stupebant ad conversationem Eliæ, & Johannis Baptistæ, inquit Author Epistolæ 8. ad Demetriadem, qui Hieronymus dicitur, quorum uterque zonâ pelliceâ adstrinxit, & mortificavit lumbos suos. Nec aliam ob causam putatur Dominus Deus Adamum & Evam nudos pellibus vestiisse post admissum peccatum, nisi ut, illo magisterio, in memoriam ipsis mortalitatem contractam vocaret, & ad mortificationem, ipso habitu, instrueret. Duplicem enim finem vestiendi parentes nostros attendebat Deus: necessitatem scilicet cùm honestatis, tùm protectionis, vel procurationis & disciplinæ. Admonebantur enim ipsi, & nos etiamnum, vestitos nos esse carne mortali, & pulvereâ: quam exuere aliquando nos oportet, & seponere, quemadmodum solemus, cubitum ituri, tunicas, togas, subligacula: resumere autem sub aurorâ resurrectionis, ut illâ denuò amiciamur, in die æternitatis. Cumque omnia quæ divinitùs nos instruant ad Deum & pietatem, de nobis & vitâ communi assumantur: cùm quæ versantur in communi usu, Deus soleat ad suum institutum applicare, illud quod nobis mortalitatem indi-

cabat, etiam, securitatem, & consolationem, ac honestatem præstabat. Nam quemadmodum Elias è zonâ agnoscebatur, ita etiam inter homines, pro dignitate, meritis, gradu, &c. ex ipso vestitu assumi solent distinctiones. Cùm matronarum unus, meretricum alius habitus fuerit apud Paganos. Nec plebei homines, ad eundem modum quo viri Nobiles, aut etiam Reges, saltem in benè ordinatâ repub. vestiantur. Et quicquid delirent, stomachentur, vel furiosiùs etiam debacchentur, Oratores novi, Stulti, Adolescentuli, Reges, Judices, Sacerdotes, alii, ab ipso vestitu, apud omnes omninò nationes, in profanis, in sacris, & distinctionem, & ornatum percepere.

46 Apud Dei olim populum Israelem, in illâ, per Deum ipsum constitutâ politiâ, & ordinatâ: nec tantùm Israelem, sed & gentes omnes, non planè barbaras, & à ratione alienas, tres hominum ordines, & distincti gradus extitere, Principes, Sacerdotes, & Prophetæ. Nam & vates suos habuere gentes, vel à Deo insessos, vel inspiratos. Qui ubique populorum, ubicunque terrarum, habitu ipso & vestitu distincti cernebantur. Ὁ προκείμενος Johannes, genere Sacerdos, vocatione Propheta, quoties sacerdotale munus pro ratione generis obibat, vestibus utebatur sacerdotalibus: cùm ab illo, ad istud extraordinarium officium, divino nutu transferri eum oportuerit, apposito & accommodato vestitu & habitu utebatur. Prophetarum more se disposuit, quin ultra morem modumque Prophetarum, utpote plus ipse quàm Propheta. Neque enim illi δερματοφορεῖν consuebant. Erat autem δερματοφοεία, quod nos docuit solus divinus Moyses, antiquissimus omnium vestiendi modus: quo passìm, quod testatum est literis exotericis, Heröicis illisce, & μυθικοῖς temporibus, nominatissimi proceres utebantur, licet primam illius originem non intelligerent: non magis quàm cur Decimas de omnibus Deo darent. Hercules, Bacchus, Theseus, alii, ἐδερματοφόρουν. Apud Statium, Polynices leonis exuvias, Tydeus apri gerit: clypei illis de crudo corio fabrefacti gestabantur. Ajacis σάκος ἑπταβόειον: Cycnus cum Achille congressus,

Et æs, & proxima rupit

Terga

Terga novena boum, decimo tamen orbe moratur.

Apud Homerum epulantur in ferinis pellibus, & eisdem συμπεπτωκότες, obdormiebant. Οἱ δὲ πεζοί, ait Strabo in 17. τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς, ὡς ἀσπίδας περιβάλλονται. Τὰς δὲ τῶν λεόντων, καὶ παρδαλέων, καὶ ἄρκτων ἀμπέχονται, καὶ ἐγκοιμῶνται. Et lib. xi. Ἀμπέχονται τὰς τῶν φωκῶν δέρματα, τῶν ἐκ θαλάσσης ἀνατρεχουσῶν. Morem à Græcis, vel potiùs à Jano, & Aboriginibus acceptum retinuere veteres Romani, ubi non solùm *Verbera pellitus setosa movebat Arator*, sed, quod habet Propertius lib. 4. eleg. 1.

Curia prætexto, quæ nunc nitet alta, Senatu
Pellitos habuit, rustica corda, patres.

Ad simplicissimam hanc vestiendi consuetudinem, & antiquissimi temporis rigorem respiciebat Johannes, pœnitentiæ Præco, vitæ novitati maximè convenientem. *Indicabat enim habitu ipso*, ait Author operis imperfecti, *religiosiorem vestem, non mollem, neque delicatum; sed ciliciinam, gravem, asperam, & conterentem potiùs corpus requiri, quàm foventem.*

Tertium Johannis asceticæ vitæ παράσημον, & maximè singulare in diætâ, proponitur apud Evangelistas: *Esca ejus erant locustæ, & mel sylvestre*: ita victu nequaquàm discordabat à vestitu rigidiore, & loco solitario & desolato. Generali notione, victu utebatur parco, minimè lauto, duro, agresti, & plerisq; inusitato. Id enim imprimis volebat sacer Historicus subindicari. Hoc ipsum Servator designare voluit, apud Matth. *Venit Johannes Baptista neque manducans, neque bibens*: Non quòd planè ἄσιτος, nihil prorsùs comederet, id enim sine grandi miraculo fieri non potuit. Miraculis verò nullis inclarescebat Johannes, nec ullum in eo miraculum edebatur. Venit ergò neque manducans, neque bibens, vulgato more, sed & quoàd modum & mensuram edendi & bibendi, & multò magis quoàd cibos ipsos, ab hominum consuetudine abhorrebat; vescebatur enim locustis, & sylvestri melle. Nec & illud volunt verba Evangelistæ, exclusivè, ut loquuntur, illum his eduliis usum, quasi nulli unquam homines, præter illum solum, melle sylvestri, vel locustis vescebantur: sed quod nulli in Judæâ eo modo viverent, saltem illo non alio cibo uterentur. *Ita erat illi*, quod Pe-

trus

trus Ravennas habet, *Impræparata mensa, & tali mensâ facilior amictus: & habitatio facilior amictu.* Neque enim vel tecto indiguit, vel lecto. Non mensam, vel aliqua hujusmodi requisivit, sed Angelicâ quadam vitâ in carne mortali resplenduit.

De melle sylvestri imprimis quæstio vertitur, Quodnam illud erat? eoque magis, quod nihil durum, vel inusitatum: nedum asperum in se vel scleragogicum videatur continere: quippe cum *Lacte* & *Melle* dicatur Palæstina abundâsse per sylvas passim cæduas, & senticeta de viridi ilice, ut Poeta loquitur, flava mella stillabant: id quod nequaquam dicitur hyperbolicè, cùm constet Jonathanam fessum & esurientem, dum hostes in fugâ persequeretur, de favis sibi in viâ fortè oblatis, comedisse. Quo etiam allusum est, per *Psaltem Israelis, melle de petra, affatìm te pavissem.* Non ergo aliquid peregrinum, inusitatum, vel admiratione dignum, in diætâ Baptistæ commendatur, si melle hujusmodi sylvestri vescebatur. Præsertim cum alibi locorum, ut in Hyrcania, commemoret Strabo, & nos sciamus hodiè, per Poloniam & Muscoviam innumera apum examina, per omnium arborum cavitates, & terrarum forulos procurare: undè mellis copia, cadis stipata, in omnem Europam deportatur. Ab hac incommodâ interpretatione non longè recessit Beda in Mat. 3. *Mel sylvestre, folia sunt,* inquiens, *miræ dulcedinis, quod doctrinæ Johannis nimiam suavitatem ostendit.* Accommodatè, quoad doctrinam: absonè quoad statum causæ, sensum Evangelii, & veritatem. Iterum in libro de locis sanctis, *In Deserto sunt arbores folia lata habentes & rotunda, lactei coloris, & melliti saporis: quæ naturâ fragilia, manibus confricantur, & eduntur. Hocque esse mel sylvestre dicitur.* Rabanus hoc à Bedâ mutuavit: quem Beda secutus sit authorem, nescio. Liquet autem antiquorum aliquos in illâ hæresi versatos. Neque enim aliter huic opinioni se opposuisset Isidorus Pelusiota, l. 1. epistola 132. ἔτι δὲ ποῖα τίς ἐστι πάλιν τὸ μέλι τὸ ἄγριον. Aquinas in Catenâ duo quædam affert: neutrum ad rem. *Propriè*

Ἐν μὲν τοίγε τῇ Ὑρκανίᾳ φασὶ σμηνουργεῖσθαι, καὶ τῶν φύλλων ἀπορρεῖν μέλι. ὅπερ γένεσθαι μὲν καὶ τῆς Μηδείας ἐν τῇ Ματιανῇ καὶ τῆς Ἀρμενίας ἐν τῇ Σακασηνῇ καὶ τῇ Ἀραξηνῇ. Strabo. l. 2. quæ totidem verbis in 2. repetuntur p. 509.

priè mel sylvestre dicitur id, quod non reconditur in alveis artificiosè factis, sed invenitur in sylvis, in aliquibus arboribus. Hoc primùm. verè, sed ἀπεριοδεύτως; alterum sequitur, magis ἀλλόκοτον, sed cum Bedâ ferè conspirans. Alii dicunt, *quòd est canna mellis, & quoddam, quod invenitur intùs in cannis, valdè dulce,* Quasi zacchari cannas proferret Palæstina. Isidorus ipse in priori sententiâ acquiescit, ἀλλὰ μέλι ὄρειον ὑπὸ μελισσῶν ἀγρίων γινόμενον. Sed sequentia differunt: πικρότατον ὄν, καὶ πάσῃ γεύσει πολέμιον. Quod non abludit ab ἀσκήσει, & rigidâ vivendi ratione. Certè minùs recedit à veritate, quàm quod habet Suidas, rorem fuisse cœlestem, quem Manna dicunt: quo genere cibi Israelem per 40. annos in deserto pavit Deus, eò quod sapore retulisse dicatur similam cum melle.

Certè quidem *mel* fuisse constat, non herbam, folia, vel 48
Manna: *& mel sylvestre*, quod duplici sensu capi potest. Quoad *locum*: in sylvis, saltibus, & per avia proveniebat. Quoad *qualitatem*: ab omni voluptate, & dulcedine abhorrens, amaritudine injucundum. Nam & proverbio dicitur, τοῦ μέλιτος τὸ πλέον χολή. Dioscorides in 2. cap. 102. meminit, τὸ ἐν Σαρδονίᾳ γενόμενον μέλι πικρὸν διὰ τὴν τοῦ ἀψινθίου νομήν. Sardinia Insula, mel amarum provenire, eò quòd de absinthio colligant apes. Consentit in 5. Diodorus Siculus: Strabo in 11. ait, mel circa Phasin, Cholcidis flumen, πικρίζειν τὸ πλέον. Non semper autem, quemadmodum nec *apud Heracleam, Ponti urbem, mel semper gignitur venenatum*, sicut refert Plinius. Qui & lib. 11. cap. 16. tertium genus mellis fuisse ait, minimè probatum, sylvestre, quod *erycæum* vocant: Convehitur post primos Autumni imbres, cùm eryce sola floret in sylvis. An hujusmodi melle abundabat Palæstina? Certè mellis copia in illâ regione fuit, passìm per sylvas & dumeta colligebatur: illo cibo Baptista utebatur, ut parabili & ad manum, vivere doctus in diem, nec solicitus de paraturâ. Quòd si autem aliquid innovandum, illud Amyntæ *in mansionibus Asiæ* apud Athenæum, in xi. pag. 500. huc advocarem. Is cùm tractat de aërio melle, ita scribit. *Simul cum foliis id decerpentes componunt, & fingunt ad instar Syriacæ massæ. Quidam globulos ex eo faciunt, & ubi sumere collibitum est, diffractas ex iis micas,*

micas, in ligneis poculis, quæ Tabætas nominant (nos **Tankerds**) *dilutas antea, & colatas bibunt, gustu simili, ac si quis mel dilutum bibat, sed multò jucundiore.* Hæc Asiatica, & Syrica consuetudo, majore quâdam probabilitate transfertur ad Johannis victum, quàm quod Beda & Rabanus de *Foliis*: de *Cannis* commemorat Aquinas. Sed non est opus ut novitates consectemur: *melle agresti*, dulci quidem, sed parabili & αὐτοσχεδίῳ diætâ, utebatur: quod passìm congesserant apes sylvestres: quemadmodum & potu, profluentis fluvii, vel in proximo consistentis putei aquâ, vinum vel siceram non bibens, ne quidem à pueritiâ: nam & etiam domi, ante ministerium, hoc genere victus se ad futuram ἀναστροφὴν, comparabat.

49 Sequuntur *locustæ*, alterum illud lautitiarum genus, quo Baptista in deserto epulabatur: de quibus non minùs, fortè etiam magis, quàm de sylvestri melle, litigatur. Jesuitarum nobile par, Barradas nimirum & Maldonatus, prodidere quosdam è Protestantibus, quos Novatores, sed innominatos vocant, asserere Locustas istas, *Cancros* fuisse fluviatiles, quos nos vulgò **Craw-fishes** nominamus: cibum satis sapidum & delicatum, modò recentem: quos pisciculos captos, quia lege iis vesci prohibebantur Judæi, piscatores in arenâ relinquere, volucribus escas, solebant; quos collectos Baptista comedebat. Sed est imprimis hæc *Calumnia*, non *Accusatio*: Accusatio enim requirit, nomine ut notes, crimen ut designes, teste cofirmes. Novatores de nominibus non citantur: Quare autem? nimirum ad invidiam, toti Protestantium nationi, procurandam: quasi error aliquorum, si tamen aliquorum, crimen esset omnium. Non est hoc candoris vel bonitatis. Secundò, qui sic interpretabantur, videntur, literâ transpositâ, καρίδες pro ἀκρίδες legisse: novum enim non est, ut multifariàm inter se differant exemplaria. Tertiò, si non ita scriptum repererunt, quid impedit quò minùs è conjecturâ sic legendum opinarentur? certè non minùs ita licuit divinare, quàm iis qui ἀχράδες reponendum sentiunt: hoc est, *mala* sylvestria vel *unedones*: quasi illo fructu agresti vesceretur Baptista. Utroque modo legere, & legendum contendere poterant, qui lectiones illas tuebantur, non minus quam Isidorus

dorus Pelusiota, qui ἀκρίδες legit, exponit autem ἀκρόδρυα, aut ἀκρήμονας, herbarum, fruticumque summitates, idque cum vehementi quâdam attestatione in contrariam sententiam tuentes. Αἱ ἀκρίδες, ἃς Ἰωάννης ἐτρέφετο, οὐ ζῶα εἰσιν, ὡς τινὲς ᾤοντο ἀμαθῶς. *Acrides, locustæ, quibus Johannes vescebatur, nequaquàm erant animalcula, quod imperitè nonnulli arbitrantur*: μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἀκρήμονες βοτανῶν ἢ φυτῶν, *Sed herbarum & plantarum summitates*. Quam ipsam sententiam Epistolâ 5. ejusdem libri, tuetur accuratè, ubi Monasticam & Asceticam vivendi rationem, ad Johannis Baptistæ victum conformat & vestitum. Εἰ οἱ θεῖοι χρησμοὶ σημαίνουσι τὴν ἀκρίβειαν, *si divina nobis oracula, accuratam & exactam rationem exprimunt*: supervacanea profectò est, accuratior disquisitio, iis qui cum attentione, in eorum lectione versari volunt. Quocircà, si cibos & vestitum Monasticæ vitæ, juxta Deum perfectæ, & numeris suis omnibus absolutæ, in Johanne Baptistâ didicimus: pilis, si fieri potest, ad corpus tegendum contenti erimus: herbarum autem, ac foliorum summitatibus, ad exiguam, miniméque redundantem alimoniam ac vires. Sed & Borchardus in suâ Terræ sanctæ descriptione, se ait, reperisse in Monasteriis Palæstinæ, juxta Jordanem, victum monachis ministratum, de quibusdam herbis, quas vulgò Locustas illi appellabant: addidisse autem Monachos, hisce cibis Baptistam olim victitâsse.

In tantâ iccircò opinionum varietate, tàm multiplici 50
vocis vel acceptione, vel erroneâ interpretatione, non vehementèr errant Novatores, quos appellant: nec in eos debuerant boni illi viri tantoperè destomachari: eoque magis, quòd illustrissimus Cardinalis, recitatâ Isidori illâ opinione, adjiciat. *Hæc cùm scribat Isidorus, & non nisi Majorum authoritate, quid de his sentiendum sit, definiendum nobis non est, sed totum relinquimus lectoris arbitrio. Nam constat Græcam dictionem* ἀκρίδες, *& locustam, insecti genus, infirmas habens alas ad volandum, & summitates herbarum, significare*. Sed fallitur Baronius: Constat contrarium, ἀκρίδας, apud nullum authorem classicum, ἀκρόδρυα significare: ingenuè tamen idem, qui in tantâ varietate, se nolle pertinaciùs contendere docet. Quænam

est ergò hæc iniquitas, cùm inter bonos benè agier oporteat, pronunciare, *Corrumpunt Novatores verbum Dei*, quia καρίδες pro ἀκρίδες, quidam legunt: ideò, contra mentem Spiritus sancti, eos voluisse Johannem victitasse delicatulè: si καρίδες essent ἀκρίδες, & *cancri*: si cancri, pisces essent helluonibus in deliciis, (quod utrumque sciunt Novatores falsum:) tamen iidem Novatores, cùm referantur cancros intellexisse projectos in littore, porcis comedendos, sanè, mirificum nobis illi *gastrimargum*, & *habrodiatum* Johannem exprimerent, luxu diffluentem, quòd accusant calumniatores. Certè, qui primas inter Novatores obtinere existimantur, hanc ridiculam περὶ καρίδων sententiam, Principes, etiam ante Maldonatum, exploserunt. *Sed calumnias plerumque jactare gestiunt, qui probare non possunt. Et cùm innocentiam destruere, & expugnare nequeant, satis habent famam mendaci, & falso rumore commaculare*, ut scitissimè aiebat Sanctus Cyprianus. Quibus hanc palmam nequaquàm invidemus lemniscatam, imitantibus Thersitem, egregium Authorem, apud Q. Catabium, qui

> Τοὺς μὲν τεύχεε πάμπαν ἐπεσβολίησι κακῆσι,
> Αὐτὸς ἐὼν λωβητός.

51 Novatores qui dicuntur, saltem eruditiores, nec à communi Patrum sensu & sententiâ libentèr abscedentes, cum Clemente Alexandrino apud Cardinalem fatentur. Ματθαῖος μὲν οὖν ὁ Ἀπόστολος σπερμάτων, καὶ ἀκροδρύων, καὶ λαχάνων, ἄνευ κρεῶν μετελάμβανεν. Ἰωάννης δὲ ὑπερτείνων τὴν ἐγκράτειαν, ἀκρίδας καὶ μέλι ἤσθιεν ἄγριον. *Matthæus quidem Apostolus, seminibus, herbarum summitatibus, baccis, & oleribus, sine carne, vescebatur. Johannes autem abstinentiam ulteriùs suam extendens, locustas comedebat, & mel sylvestre.* Confitentur illi, hujuscemodi Scleragogiæ in victu possibilitatem, exemplis passim apud classicos Authores extantibus, & in rem præsentem proferendis. Secundò, ipsammet in particulari ἀκριδοφαγίαν agnoscunt, utpote cum ratione & usu conjunctam. Diodoro Siculo, in 3°. plurima recitantur, ab hominum communi usu & victu, ciborum genera: memorat ille, *Struthiophagos, Chelonophagos, Rhizophagos, Hylophagos, Spermatophagos*, & *Poephagos*. Qui panibus de siccatis & contusis piscium ossibus pascerentur,

tur, qui pisciculos, in littore, marinis fluctibus ejectos & derelictos ederent. Secundo libro, sacris literis consonantèr ait, homines terræ fructibus victitâsse, quos sponte suâ tulerat inarata. Libro primo, vetustissimos Ægypti incolas, fuisse confirmat ποηφάγους.

Et quod locustas in particulari attinet, testatissimum habetur apud plures, esitasse illas non unam nationem. 52 Athenæus in 4. cantharos, & cicadas mensis illatas probat. Strabo lib. 16. his finitimi, cœteris & nigriores sunt, & minores, & brevioris vitæ; rarò enim quadragesimum exuperant annum: eorum carne jam in ferinam versâ, ἀποτεθηριωμένης αὐτῆς τῆς σαρκός. Vivunt è locustis, quas verno tempore, Africi & Favonii venti vehementiùs flantes, in ea loca compellunt. Sic autem locustas venantur: fumosam materiem in convallibus aggestam, accendunt: locustæ, levitèr supervolantes, fumo tenebras offundente, decidunt; ita delapsas colligunt, & admixto sale, massulas ex iis conficiunt, & sic in cibum utuntur. Plinius in undecimo: *Pars quædam Æthiopum locustis tantùm vivit, fumo & sale duratis, in annua alimenta: ii quadrigesimum vitæ annum non excedunt.* Consentit in tertio Diodorus. *Non inde longè dissiti incolunt Acridophagi, ad vastissimas Æthiopiæ solitudines proximi, staturâ breves, infra cœteros: levitate, utpotè mole exigui, nimiâ sunt præditi: nigerrimâ cute.* Prosequitur autem, cum Strabone, sed diffusiùs & explicatiùs locustarum capturam, & pasturam ad hunc modum. Κατὰ γὰρ τὴν ἐαρινὴν ὥραν παρ' αὐτοῖς ζέφυροι καὶ λίβες, παμμεγέθεις ἐκκλύζουσιν ἐκ τῆς ἐρήμου πλῆθος ἀκρίδων: ἀμύθητον, τοῖς τε μεγέθεσι διαλλάττον, καὶ τῇ χρόᾳ τοῦ πτερώματος ὑπερεχθὲς καὶ ῥυπαρόν. ἐκ τούτων, δαψιλεῖς τροφὰς ἔχουσιν ἅπαντα τὸν βίον. Ait locustas non ejusdem omnes magnitudinis, alis, & toto corpore hispidum & deforme animal: unde tantas sibi solent comparare mensas. Nam quod priùs Strabo, sed breviùs dixerat, peculiari quodam, & suo more venantur & capiunt. Per illam enim regionem, profunda quædam convallis & latissima, ad multa sese stadia extendit: hanc, ubiquè materie de agris collectâ, quâ passìm abundat regio, constipant, & cum venti Occidui, Africus & Favonius flare incipiunt, condensæ locustarum nubes per aerem feruntur. Hic

jam incolæ, dispertitis inter se convallis illius partibus, ignem materiæ apponunt, unde fumus excitatur multus & acerbus, adeò ut supervolantes convallem locustæ, acerbitate illius fumi suffocatæ, in terram concidant statìm, volando exiguum dimensæ spatium. Ad hunc modum continuatâ per dies plures venatione & capturâ, ingentes locustarum acervi fiunt: cumque sale passìm abundet regio, allatum super acervos effundunt; unde, per liquefactum salem, locustæ gustui non ingratæ redduntur, & in futuros usus sine putrefactione conservantur. Nam & de præsenti, & in futurum, inde solo vivunt; cùm & longissimè absint à mari, pecorum pastioni, vel agri culturæ non assuescant, neque aliundè possint commodè victitare. Illud autem obscurè dictum Straboni, ἀποθηριωμένης αὐτῶν τῆς σαρκός, Diodorus explicat, dum de brevi vitâ, & miserâ morte adjungit, ex illâ horridâ & peregrinâ diætâ: Τοῖς δὲ σώμασιν ὄντες κοῦφοι, καὶ τοῖς ποσὶν ὀξύτατοι, βραχύβιοι παντελῶς εἰσιν, ὡς ἂν τῶν πολυχρονιωτάτων παρ' αὐτοῖς οὐχ ὑπερβαλλόντων ἔτη τεσσαράκοντα. Cujus vitæ brevitatis causa, victui erat adscribenda. Vitæ autem finem, inquit, sortiuntur, non solum παράδοξον, sed & πάντων ἀκληρότατον. Cùm enim ingravescere senectus incipiat, hoc est, ante annum 40. quem non excedunt, inhærent corporibus pediculi alati, specie variegati & deformes, actu truculentissimi, & infestissimi. Quod mali genus, à thorace & ventriculo exorsum, brevissimo tempore universam depascitur molem corporis: æger, imprimis, velut prurigine quâdam vehementiori infestatus, arrodit, & unguibus scalpit locum, dolore & voluptate quâdam permixtâ infestatum: unde post paucos dies, purulento unà cum humore, alatæ illæ pestes se ostentant. Hæc & alia Diodorus, Ctesiam secutus & Agatharcidem, ut conjicere licet, ab excerptis apud Photium. Morbum, vel *victui*, & *diætæ*, vel *aëri* adscribit Diodorus, fortassis utrique: neque enim alibi ἀκριδοφάγοι eâ peste dicuntur laborâsse: qui tamen, Athenæo, Plutarcho, & ante alios Aristophani in Acharnensibus commemorantur, qui pauperioris mensæ columen, locustam appellat.

53 Quocircà cùm Æthiopes, & præter eos Tagelenses, Parthi,

Parthi, Arabes, Lybii, Mellenses, Zemenses, Darienenses, Afri, qui Leptin incolunt, Azanugri, Zenegenses, & Mauritaniæ aliquot populi, maximâ ex parte iis vescantur, & eorum ova in delitiis habeant; quod narrat *Insectorum Theatrum*. Missis aliorum commentationibus, fixum & râtum statuimus esse, locustis, animalculis vesci solitum Johannem: eóque magis, quòd Levit. 11. Deus quatuor eorum genera pronunciat munda, & Israelitis permittat iis vesci. In quam verissimam sententiam, pleriq; vetusti Patres abiere. Clementis testimonium dedimus: sequitur Origenes Hom. 11. in Lucam. *Erat igitur in deserto Johannes, & nutriebatur novo, & extra humanam naturam modo, id ipsum Matthæo memorante. Cibus autem ejus erant locustæ, & mel sylvestre. Quia enim minister fuit primi Salvatoris adventus, & tantummodò de dispensatione carnis dominicæ loquebatur, ac prophetia illius, eum qui natus fuerat de Virgine, præcinebat; non habuit domesticum mel, & humanâ diligentiâ percolatum, sed mel sylvestre: & volucre, non grande, ac in sublime se erigens; verùm volucre parvum, & vix à terrâ se attollens, & saliens potiùs quàm volans. Quid plura? manifestissimè dicitur, quòd locustæ fuerint cibus ejus, parvulum animal & mundum.* Consentit Hilarius Can. 1. in Matth. *In esum etiam eliguntur locustæ, fugaces hominum, & ad omnem adventus nostri sensum volitantes. Nos scilicet, qui ab omni congressu, vel sermone Prophetarum, impiis quibusdam corporum saltibus efferebamur, voluntate vagi, in operibus inutiles, in verbis queruli, sede peregrini, nunc sumus Sanctorum alimonia, & satietas Prophetarum: Electi scilicet, cum melle sylvestri dulcissimum ex nobis cibum, non ex alveariis Legis, sed ex truncis sylvestrium arborum præbituri.* Quam sententiam iisdem penè verbis expressit in locum Lucæ Ambrosius. *Cibus quoq; Prophetici index officii, nuntiusque ministerii est: quid enim tam otiosum ad hominis officium, quàm locustas quærere? & quid tam plenum ad Vatis mysterium? Nam quo magis ad fructum inutiles, ad usum laboris inertes, ad tactum fugaces, vagæ saltu, ore stridulæ sunt locustæ; eò convenientiùs his, populi figura Gentilis aptatur: qui nullo usu laboris, nullo operis fructu, sine gravitate, sine voce, sonum querelæ ederet, verbum vitæ ignoraret. Hic igitur populus cibus est Prophe-*

Prophetarum. Nam quo numerosior populus congregatur, eò uberior Prophetici oris usus augetur. Ecclesiæ quoque Gratia præfiguratur in melle sylvestri, non intra alvearium Legis plebis Judaicæ fœtu reperta, sed in campis & foliis sylvæ, gentilium errore diffusa, juxta quod scriptum est Psal. 131. Invenimus eam in campis sylvæ. Et hic quidem mel sylvestre edebat, annuntians populos de petrâ melle saturandos, sicut scriptum est, Psal. 80. Et de petrâ melle saturavit eos: sic etiam Eliam corvi, cibo adventitio, inter deserta paverunt; ut indicio foret, populos nationum, retrò squalentes colore meritorum, qui antea cibum, fœtidis in cadaveribus requirebant, nunc de se adventitiam Prophetis alimoniam præbituros. Cibus enim Prophetarum, divinæ voluntatis effectus est, sicut ipse Dominus declaravit, dicens, Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus, qui misit me. Quod idem, licet non eodem modo. Nam Ambrosius, & Hilarius, allegoriis ludunt, & cœteri penè omnes Patres antiqui, senserunt: à quibus, quòd sciam, Protestantium Schola non recedit.

54 Ejusmodi vitæ genere, Johannem jecisse fundamenta Monasticæ vitæ, hoc est, Anachoreticæ & Asceticæ, cum illustrissimo Baronio, haud abnuerim. Non quidem simplicitèr, sed modo quodam suo: nec principem jecisse, sed post Eliam & alios fortassis è Prophetis. Imprimis autem illum, & non Eliam, fundum huic instituto extitisse reor, quod & Novi Testamenti initium dedit, *& plus quam Propheta* censebatur. *Sicut Sacerdotum principes sunt Apostoli*, inquit Chrysostomus, citante Cardinali, *ita & Monachorum princeps Johannes Baptista*. Et iterum, *Considerate, Monachi, dignitatem vestram: Johannes princeps vestri est dogmatis: ipse Monachus, statìm ut natus, in Eremo vivit, in Eremo nutritur.* A quo nequè cœteri Catholici, neque Novatorum ὑπερχέραλοι recesserunt. Frustrà ergo litigat, cum Exercitatore Bulengerus, de origine & institutis Monachorum. Neque enim vitæ solitariæ exemplum, ab Eliâ Prophetâ, & Johanne Præcursore petitum negavit Exercitator. Distinguit ille ea duo, quæ sunt à se diversa, & toto cœlo soloque disparantur: nempe professionem monasticam instituere atq; ordines: regulam præscribere, & vivendi formam, atque vitæ sanctimoniâ & austeritate, exemplo præire ad imitationem

tationem. Differunt late exemplum & institutio. Factum, & facti imitandi ratio. Neminem ex antiquis scriptoribus mihi nominaverint, qui Johannem vel Eliam *parentem* dixit Monachorum: (nam de Essæis Judæorum, Monachorum nostrorum Patriarchis, explosa sententia est) eo modo quo Basilium, Benedictum, Franciscum, Dominicum, vel etiam Ignatium Loiolam; *Author Paulus, Illustrator Antonius, Princeps in Novo Testamento Baptista*, Hieronymus ait, Monachus ipse, & magnus patronus Monachorum. Princeps esse potest, qui author non est. Principem agnoscit Johannem Casaubonus, etiam & Eliam, etiam & Abrahamum forte, cui dicebatur, *Exi de terrâ tuâ*: etiam forte Adamum cum Chrysostomo: sed *authores* istos, vel illum, non profitebitur. Neque ego aliter Cardinalem intellexero, qui vult Johannem jecisse fundamenta illius Monasticæ vitæ; hoc est, vestitu, victu, ἀναστροφῇ, exemplum dedit secedendi, exercendi, & totius scleragogicæ rationis; quemadmodum Moyses, Elias, Christus, jejunando dies 40. principes extitere jejunii in Ecclesiâ quadragesimalis, cum tamen eorum nullus id instituerit. Atque ita Nazianzenus de Monachis loquitur, Ἠλίας περιεπόλει τὸ Κάρμηλον, καὶ Ἰωάννης τὴν ἔρημον, καὶ τῶν οὔπω φιλοσοφούντων τὸ προοίμιον. Neque aliter Chrysostomus intelligebat, qui Johannem ἀρχηγὸν nominabat. Itaq; Homil. 21. in Matth. ait, *Monachos conformes extitisse, Angelis, Heliæ, Helisæo, Johanni, Apostolis.* Fuerant igitur Apostoli, atque ideò Angeli, Monasticæ vitæ authores, & ἀρχηγοὶ, Chrysostomo censente, non minùs quàm Johannes.

Certè quidam erant Monachi vetustissimi illius ævi, verè Monachi, & ἐπώνυμοι, vitam amplexi meliorem, quos effusè laudat Chrysost. Ethico in Hom. 68. in Matth. ca. 21. Basilius, Nazianzenus, alii. Οἱ ἐν ὄρεσιν, ἐν σπηλαίοις, οἱ μὴ γεγαμηκότες, οἱ βίον ἀπράγμονα ζῶντες, Adami in innocentiâ vitam colentes, φωστῆρες τῆς οἰκουμένης, ἡσυχασταὶ, σιδηροφορούμενοι, οἱ χαμαὶ ἐρχόμενοι. *Quantò plus à deliciis sæculi recedentes, tantò majores habentes delicias spiritus.* Ἀγγελικὴ καὶ ὑψηλὴ πολιτεία, Θεοῦ βασιλεία, & quæ sunt plurima hujus generis apud Patres *elogia*. Certè fatendum, aut nusquam extra cœli ambitum, aut in Asceteriis olim, summâ & Angeli- 55

câ

câ sanctitate viros repertos: sed ὤιχετ᾽ ἡ τῶν χρόνων illa πολιτεία, πάλαι ποτ᾽ ἦσαν ἄλκιμοι Μιλήσιοι. Morum illa sanctitas, & vitæ innocentia paulatìm secessit in exilium. Certè postquam tot se passim examina otiosorum, in religionem Christianã effuderunt, frustrà Monachos in Monasteriis, hoc est, probos, pios, simplices, cœlestes, inter Hypocritarũ colluviem quærebant Majores, ὡς ἐπὶ ὀρχήστρας ἐθεατρίζοντο, ἄλλα φέροντες ἐν τῇ καρδίᾳ, ἄλλα ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ δεικνύοντες. Quales tamen quales, reformare potiùs, & ad veterum normam atque τελειότητα reducere debebant, οἱ ἐν τέλει, non (quod factum, facinore flagitioso, & θεομαχωτάτῳ) *aræ* fuerant ad *haras*, *altaria* ad *lupinaria*, transferenda. Sed reprimam me. Illud apud Baronium præterire nec potui nec debui: *His cùm invideant Novatores, eò devenerunt stultitiæ, vel potiùs iniquitatis, ut malint corrumpere verbum Dei.* Imò prodigiosæ impietatis, si sic. Sed longè ab hac calumniâ absunt Novatores, qui, ut hanc partem vitæ Servatoris tandem absolvam, de illo sic statuunt.

56 Servatorem, usque dum adolesceret, & ad annum ætatis 30. perveniret, artem aliquam & vivendi ἐπιτήδευμα, seu Institutum sectatum fuisse, tàm certum apud nos, quàm quod omnibus literis est testatissimum. Basilius in Asceticis ait, pag. 560. κατὰ μὲν τὴν πρώτην ἡλικίαν, γονεῦσιν ὑποταττόμενος ἅπαντα πόνον πνευματικὸν, εὐπαθῶς καὶ πρᾴως συνδιέφερεν, *Per ætatem suam primam, parentibus suis subditus, quemlibet laborem corporeum libentèr subiit, & obedienter.* Ita enim legendum σωματικὸν, non πνευματικόν: hoc enim à proposito Doctoris alienum erat. Laboris obiti rationem ita reddit: Ἄνθρωποι γὰρ ὄντες δίκαιοι μὲν καὶ εὐσεβεῖς, πένητες δὲ, καὶ τῶν ἀναγκαίων οὐκ εὔποροι (καὶ γὰρ μάρτυς ἐφάνη τῶν θείων τόκων θεραπεία) εἰκότως πόνοις σώματος προσωμίλουν διηνεκῶς, τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ταύτῃ ἑαυτοῖς συμπορίζοντες. *Cum enim homines illi essent justi quidem & Deum timentes, egeni autem, & à rebus ad vitam necessariis minimè comparati (testatur autem hoc, ministerium illud, quo partui augusto, famulatus est nemo) merito quotidianis corporis laboribus atterebantur, necessaria ad vitam, victumque indè sibi conquirentes.* Artem ergo aliquam πρακτικὴν Servator, Basilio Authore, exercebat. Sed quam tandem artem undè constabit? Docet hoc Baronius,

Edit. Basil.

ius, & verè docet. Nam Mar. 6. 3. vocatur ὁ τέκτων: non tantùm *Fabri filius*, quod Matthæus habet, sed δηλωτικώτερον, Ille Faber. Quasi fabrilem ipse exercuisset, non tantùm natus in domo Fabri. *Hinc habemus*, ait Cajetanus, *undè satis fiat curiosis, quærentibus, Quid fecerit Christus ad 30. usque ætatis suæ annum. Vacabat enim fabrili exercitio.* Stultum est ergò, ut priùs notabamus, quod Paulus Burgensis, olim Verpa, posteà Episcopus, de summo gradu vitæ contemplativæ comminiscebatur. Oportebat enim illum adimplere omnem veritatem: & eò descendit Basilius in Asceticis: vitam suam debebat τύπον ἀρετῆς καὶ προσηγμένον πᾶσι ἐκτιθέσθαι, non inertibus, ad otiandum præire exemplum. Sunt autem illa Burgensiana commenta, Novatorum insomnia: facessant ergò. Antiquum est, Patribus Ecclesiæ συνῳδόν, quod de vitæ ipsius instituto in particulari, contra Tryphonem Judæum διαλεγόμενος, habet Justinus Martyr. Ταῦτα τὰ τεκτονικὰ ἔργα εἰργάζετο, ἐν ἀνθρώποις ὤν, ἄροτρα καὶ ζυγά. Διὰ τούτων, καὶ τὰ τῆς δικαιοσύνης σύμβολα διδάσκων, καὶ non ἐνεργῆ βίον. *Opera hæc fabrilia, dum inter homines versaretur, exercebat, juga scilicet compingens & aratra. Per ista nimirum, nobis justitiæ symbola proponens, & vitam minimè otiosam.* Legendum enim est ἐνεργῆ, non ut in excusis, contra sententiam & mentem authoris, ἀεργῆ.

Hæc cum scirent vera, ipsius conterranei Nazarethani, 57
indignabantur, ita subitò prodiisse Doctorem, illum, quem certissimè noverant, quemadmodum & proloquuntur, *nunquam dedisse literis operam.* Iniquè ferebant invidi & malevoli, per illas manus signa & miracula patrari, quas ante biennium, & quod retrò excurrit temporis, ipsi viderant, serram reciprocantes, securi dedolantes, opera fabrilia omnia tractavisse. Hæc ferre non poterant, in coævo, æquali, inferiori, invidiæ animalia, livore perciti, nec sine scandalo intueri. Hinc illa malevolentiæ vox, *Annon hic est Fabri filius? Annon hic est ille Faber? undè illi hæc scientia*, qui literis non dedit operam? Atque ita, ἀφιέντες τοῦ λόγου καὶ τοῦ πόνου, Dominum deduximus ad Jordanem, baptizandum à Johanne, cujus historiam, sic congestam & conceptam, sacri persequuntur Evangelistæ, ἐν τῷ ποταμῷ συμπλατόμενοι, quorum vestigiis insistemus.

Divinum Jesu Christi ministerium, in susceptâ nostrâ carne, consummatum, à Johannis baptismo initium duxisse docet Sanctus Petrus, Act. 1.22. Quod idem repetit, & latiùs explicat, Act. 10.37. unde Petri discipulus B. Marcus, historiam suam Evangelicam, ab hac ipsâ periodo exorsurus, ait: *Initium Evangelii Jesu Christi, filii Dei, sicut scriptum est in Prophetis. Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Venit ergò Johannes Zachariæ filius, in omnem regionem circa Jordanem, è deserto, ubi adoleverat, prædicans baptisma pœnitentiæ, in remissionem peccatorum. Quod nequaquàm ab illo factum fuit, vel motu proprio, aut fortuito casu, vel studio discipulos contrahendi, & existimationis acquirendæ: sed de divinâ destinatione, juxta Esaiæ vaticinium, & Malachiæ, ut per prœdicationem pœnitentiæ, & baptismum aquæ, pararet vias Domini, hoc est, corda præpararet, ad suscipiendum Christum, qui jam stabat in procinctu & expectabatur. Præcursoris officium, parare vias Domini. Præparatio duobus modis perficiebatur, pœnitentiam prædicando, ut remittantur peccata: & aquis baptizantur, in signum expiationis peccatorum.

58 *Baptismus Johannis, rudimentarius fuit*, ait Damascenus, *eos qui baptizabantur ad pœnitentiam ducens, ut Christi fidem posteà amplecterentur.* Quod ille mutuabatur è Cyrillo. *Erat autem Johannis baptismus*, inquit Cyrillus, *imperfectus & isagogicus, quemadmodum & lex vetus. Veluti enim lex Mosaica, & futurarum rerum, & spiritualis cultus præparatio quædam fuit, occultam veritatem parturiens; sic baptismus Johannis, ad Christi baptismum collatus, præparationis vim obtinebat.* Basil. in exhortat. ad bapt. Ἰωάννης ἐκήρυσσε βάπτισμα μετανοίας, καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα Ἰουδαία. Ὁ κύριος κηρύσσει βάπτισμα υἱοθεσίας. Ἐκεῖνο εἰσαγωγικὸν τὸ βάπτισμα: τοῦτο τελειωτικόν. Ἐκεῖνο ἁμαρτίας ἀναχώρησις: τοῦτο οἰκείωσις πρὸς Θεόν. Gregor. Nazianz. Orat. 39. *Baptizavit etiam Johannes, non ille quidem Judaico more, neque enim in merâ & solâ aquâ, baptizabat:* (ita autem Judæi lavabantur) *sed ulteriùs, in pœnitentiam*, οὔπω δὲ ὅλως πνευματικῶς. *Nondum tamen plenè, & complete, spirituali modo.* Neque enim accessit additum illud, *In Spiritu: baptizat etiam Je-*

Lib. 4. cap. 10. Orthod.

Jesus, sed & in Spiritu. Augustin. multis in locis de comparatione institutâ, inter Christi baptisma & Johannis agit: ubique autem aliud, & diversum docet esse, non *contrarietatis* diversitate, sed *disparantiæ*. Fuit enim de cœlo a Christo Johanni concessus, tanquam eximium quoddam privilegium, ultra omnes justos & Prophetas, lib. 5. de bapt. contra Donat. *Tamen alius erat Baptismus Christi, alius Johannis. Erat ille baptismus dictus Johannis, non Christi: at Christi baptismus, non dictus Petri, Pauli, sed solius Christi.* Epistolâ 48. Quod ipsum ibidem, & Tom. 7. contra liter. Petiliani lib. 2. cap. 56. ait esse *signum imperfectionis. Itaque Domini baptisma, post illud necessarium. Et post Johannem baptizabat Paulus: post Hæreticos non baptizat Ecclesia. Christi baptismo, actu peccata remittebantur, non remittebantur actu per Johannis.* Quocircà ait, *Inter Christi baptisma & Johannis, multum interest: non contrarietatis, sed distantiæ modo. Idem erat baptismus, sed in Servo & Domino, in præparatione & consummatione differens, in effectu & operatione non idem. Neque enim dabatur Spiritus sanctus, nec pœnitentia infundebatur, sed per prædicationem pœnitentiæ, via præparabatur ad pœnitentiam & Spiritus sancti susceptionem.* Hinc author quæst. veteris & novi Testamenti, sub Augustini nomine, Qu. 29. *Johannis baptismus,* inquit, *cæptus non cessavit, sed additum ei est, quod deerat. Johannes enim tantùm baptizabat, non Spiritum sanctum credentibus dabat. Interpretatio ergò accessit, ad baptismum Johannis, cum significatione latentis dudum mysterii. Accessit at amplius donum* (nempè per Christi baptisma) *ut baptizati, Spiritu sancto accepto, sint filii Dei. Amplificatum ergò est, non evacuatum.* Qualis autem dispensatio fuerat illius, respectu divinæ Christi gratiæ, docet Author quæst. Justino adscriptarum, qu. 37: Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου προοίμιον τοῦ εὐαγγελίου τῆς χάριτος· Διὸ, καὶ ὑπὲρ τὸν νόμον ἦν. *Erat Johannis baptismus præludium quoddam Evangelii gratiæ: quocirca, & supra legem erat:* (hoc est plusquam legale quid) Neque enim poterant, qui sub lege erant, & sub lege peccaverant, in & per illam legem, per pœnitentiam & fidem Christi, veniam adipisci. Quid ergò? An dabat gratiam baptismus ille? Sic visum nonnullis. Perperàm omninò. Nam ubi tum ὑπεροχὴ baptismatis

Christi, & Sacramentorum novi Fœderis, quibus οἰκεῖον καὶ πρόσφατον, gratiam conferre quam significant. Præparatoriè hoc agebat, non ἐνεργητικῶς, *sed in spe*, ut loquitur August. *cum reipsâ, in Domini baptismo illud fiat*. Atque ita de dimissione non contendet Augustinus pugnacitèr, dum gratiam ampliorem in Christi baptismo conferri concedatur. de Bapt.con.Donatist.lib.5.cap.10.

59 Quid ergò? an Johannis baptisma imperfectum, quod de cœlo dicitur descendisse? Respondeo. Perfectum & imperfectum, respectiva sunt, ἐν τοῖς πρός τι. Perfectum, respectu perfectionis, imperfectum est, respectu imperfectionis, aut sui status & finis intenti, perfectum est. Creaturæ à Deo quælibet creatæ sunt perfectæ, quæ tamen respectu Creatoris imperfectæ sunt: sic & in dispensationibus gratiæ, variantur rerum habitus è respectu. Novatianorum, qui pœnitentiam lapsis negabant, cùm premerentur exemplo Petri, cui remittebatur abnegatio per pœnitentiam, dicebant illum, ideò in gratiam receptum, quòd erat βεβαπτισμένος τότε ἀτελεῖ τῷ βαπτίσματι, imperfecto tantùm baptismo baptizatus fuit, hoc est, Johannis, & non Christi: Volebant enim Apostolos, non à Christo baptizatos, sed solo Johannis baptismo. Quod falsum est. Respondet Eulogius, ad hoc ipsorum argumentum, Johannis baptisma τότε τέλειον. Hoc est, cum institutum dabatur, ad finem suum consequendum sufficiens, ut ad pœnitentiam excitarentur, & novi facti, ad Christum novitatis consummatorem deducerentur. Posteà ἀπέβη τοῖς λεγομένοις ἀτελές. Nempè, cùm formam baptismi suis traderet Servator. Fuisse autem pro stâtu & tempore suo τέλειον, probat: Quod nulli Apostolorum, Johannis baptismo baptizati, leguntur denuò rebaptizati. 2 Quia ipse Servator illo eodem baptismate baptizatus, suo illo baptismo sanctificavit aquas. 3 Quia erat εἴσοδος εἰς Χριστόν: Nam in fidem venturi baptizabantur; ideò quærebant, Τίς ὁ ἐρχόμενος; quis est ille qui venit? & invenerunt eum. 4 Ideò Apollos non est rebaptizatus, & qui Act.18.26.rebaptizabantur, ideò eo modo retincti sunt, quia post Christi ascensionem, cùm jam Johannis baptisma evanuerat, baptizati fuerant. Hoc autem scire velim πῶς κεῖται, uti & illud alte-

Apud Phot pag.878.

rum, quòd Apollos Christi baptismate non rebaptizabatur. Vult ergò, Johannis baptisma, durante τῆς οἰκονομίας spatio, τέλειον fuisse, eodem effectu, eâdem efficaciâ præditum, quâ & Christi. Illo autem decurso & expleto termino, ἀτελὲς fuisse & inutile: quocircà rebaptizandos omninò, illo baptismate baptizatos. Tempus autem illud dispensationis, nunc instituto per Christum baptismate, terminat, hoc est in ipsâ ascensione: nunc usque ad adventum Spiritus sancti, in die Pentecostes, post x. dies. Quasi Johannis baptisma esset, à Johanne institutûm, & post ejus excessum, per nescio quos discipulos continuatum, & non, à solo Johanne αὐτοχείρως administratum. Imperitè. Certè post Baptistam decollatum, nullum erat ulteriùs Johannis baptisma, & cùm illi quos Paulus rebaptizavit, tùm alii quicunque Johannis baptismo baptizabantur, per ipsummet Johannem erant baptizati. Tertul. de bapt. cap. 10. Ita statuit, baptismus ab Johanne denunciatus, jam tunc habuit quæstionem, ab ipso quidem Domino Pharisæis propositam, cœlestisnè is baptismus esset, an verò terrenus? De quo illi non valuerunt constanter respondere, utpotè non intelligentes, quia nec credentes. Nos porrò, *quantulâ fide sumus, tantulo & intellectu possumus æstimare, divinum quidem eum baptismum fuisse. Mandatu tamen, non de potestate, quia & Johannem à Domino missum legimus in hoc munus, cæterum humanum conditione. Nihil enim cœleste præstabat, sed cœlestibus præministrabat, pœnitentiæ scilicet præpositus, quæ est in hominis potestate. Denique, legis Doctores & Pharisæi qui credere noluerunt, nec pœnitentiam egere. Quòd si pœnitentia humanum est, & baptismus ipsius ejusdem conditionis fuerit necesse est: aut daret Spiritum sanctum, & remissionem peccatorum, si cœlestis fuisset. Sed neque peccatum dimittit, neque Spiritum indulget, nisi Deus solus. Ipse etiam Dominus, nisi ipse priùs ascenderet ad Patrem, alitèr negavit Spiritum descensurum. Id quod Dominus nondum conferebat, servus utique præstare posset? Adeò posteà in Actis Apostolorum invenimus, quoniam qui Johannis baptismum habebant, non accepissent Spiritum sanctum, quem ne auditu quidem noverant: ergò non erat cœleste, quòd cœlestia non exhibebat. Agebatur igitur baptismus pœnitentiæ, quasi candi-* *Tertul. de bapt. c. 10.*

candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ. Nam quòd prædicabat baptismum pœnitentiæ, in remissionem peccatorum, in futuram remissionem enunciatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur. Et hoc est viam præparare: qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed alii perficiendum procurat.

60 Hæc & plura Tertullianus, argutè, solidè, & nervosè, proùt solet, de baptismo Johannis & Christi, quæ est communis omnium antiquorum sententia. Et certè, qui formâ baptismi carebât, nequaquàm baptismo Christi baptizabantur. *In nomine Patris, Filii, Spiritus sancti*, est ipsum baptismatis τὸ δὲ τί ἦν εἶναι: ubi deest hæc forma, res ipsa deficit. At illi baptizati in baptismum Johannis, ne fando quidem audierant de Spiritu sancto. Et quomodò baptisma illud Johannis, cum Christi baptismate idem esse possit, dicant qui possunt explicare. Ab hac sententiâ si Calvinus recesserit cum sequacibus, ætatem habent, ipsi respondeant. Privati cujuscunq; hominis παραλήρημα, non est communi Protestantium sententiæ, quod iniquè faciunt aliqui, imputandum. In publicis Protestantium Ecclesiarum confessionibus, nihil adhuc mihi lectum hujusce furfuris. In Ecclesiæ Anglicanæ διαψηφισμάτων, nihil extat, huc vel detorquendum, quin potiùs contra. Quippini, cùm ad antiquitatem, non autem novitatem, in Concionibus, & Prælectionibus remittamur; eam proponere, explicare, accuratè tueri constringamur, vinculo obedientiæ, & sub pœnâ suspensionis. Obtineat ergò per me, Tridentinæ Synodi, Can. 1. sess. 7. *Si quis dixerit baptismum Johannis habuisse eandem vim cum baptismo Christi, Anathema sit.* Johannis enim baptismi, cum baptismo Christi æquiparatio, non tam exaltando Johannis baptismati inservit, quàm Christi deprimendo. Inde enim illud impium consequitur, sicut Johannis baptismo nulla gratia conferebatur, ita neque conferri per Christi baptisma potest.

61 Exibat autem ad Johannem baptizantem, *Hierosolyma, & omnis Judæa, & omnis regio circà Jordanem, & baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.* Quis unquam Catholicus tam fuit indoctus, ait Maldonatus, ut ex hoc loco confessionis probaret Sacramentum? Re-

ctè

ctè, & eruditè. Nominare tamen possum è Catholicis, ut se appellant, Anglis, qui per inscitiam Sacramentum illud suum hinc astruere & probare satagunt, quos alibi ob hoc ipsum castigamus. Accommodabant se faciles auditores, ad Johannis illam disciplinam. Pœnitentiam, inquit, agite; hanc agebant: non apud illum, tanquam in Confessionario, γονυπετοῦντες: sed vocibus, gestu, habitu etiam & lamentis, omissa & commissa deplorantes. Novum vitæ disciplinæque institutum (neque enim ab omni retrò antiquitate Prophetarum aliquis, hoc ἐπιτήδευμα instituerat) sedibus suis excitos, ad aquas attraxerat, curiosiùs τὸ πραττόμενον speculaturos. Accedentes, & in rem præsentem adductos, duplici præconio perculsos, ad obedientiam percellebat, eò quòd in propinquo erat regnum cœlorum: quò intrare non liceret, nisi sedulò agerent pœnitentiam; nec illius indigites, vel participes fieri: sive regnum cœlorum, pro Messiæ adventu, & humanâ ἀναστροφῇ intelligamus, cum Chrysostomo, Theophylacto, & cœteris, qui illum ubique vestigiis omnibus consectantur: sive cum aliis, Ecclesiam velimus dici, quæ sæpiùs nominatur cœleste regnum: sive potiùs vitam æternam, & beatitudinem cœlestem, quæ sub Christo, & per Christum propalabatur. Certè quovis modo accipias, cœlorum regnum, est illud τὸ προτρεπτικὸν ad resipiscentiam.

Inter Judæorum confertam illam & promiscuam multitudinem, videns multos Pharisæorum & Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit iis: *Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à venturâ irâ.* Neque enim vocati aderant: sed nec conscientiæ stimulis perterriti, aut quasi rei & αὐτοκατάκριτοι advenerunt: justos enim se putabant, & à communi hominum fæce, & sentinâ remotos. Nam à justitiâ se nominabant Sadducæi, & quasi sanctiores atq; separatistæ, ut nostrorum Puritanorum majores agnoscas, Pharisæos semetipsos nominabant, à Phares divisione. Vox illorum, illa apud Prophetam Esaiam: *Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.* Quos ob simulatam sanctitatem, hoc est, duplicem iniquitatem, *Fumum in furore Dei*, appellat Vates: εὐσεβείας τὸ πλάσμα, καὶ ὄψιν περιχρώσαντες, 62 Esa. 65.5.

τες, ait Nazianzenus. Et hoc quidem elogio, passìm depingit hæc sanctitatis ἐπιτιμήματι Servator. Quos in promiscuâ turbâ venientes, separatìm compellat Baptista, cognitos illos habens, à vestitu, habitu, & circumstantiis, quibus à vulgo volebant discriminari: moribus cognitos, & ἐπιτηδεύμασι, vel per divinam revelationem, aut per ἀναστροφὴν exemplarem. Nam triginta annorum vir, maturâ ætate, & Sacerdotis filius, eorum mores non poterat ignorare. De viperâ, cùm sint protrita omnia, non est opus inquirere, cur progeniem appellat viperarum: κακοῦ κόρακος, κακὰ μὲν ᾠὰ, venenatorum parentum venenatos filios: quos iccircò perstringit vehementiùs. Sciebat insuper quo animo aderant, scilicet, ut ad rem novam, curiositati litantes, aut tanquam expostulaturi de authoritate: ita enim aggrediuntur deinceps Servatorē, in quâ authoritate ista facis? Certè baptismo pœnitentiæ non initiatos, constat è cap. 7. Lucæ 30. 31. *Et omnis populus, audiens* ait Evangelista, *& Publicani, justificaverunt Deum, baptizati Johannis baptismo. Pharisæi autem, & Legis periti, consilium Dei spreverunt in semet ipsos, non ab eo baptizati.* Quocirca nec eum interrogant, *Quid faciemus?* quod & turbæ, & Publicani & milites faciunt: quos omnes sigillatìm instructos de officio dimittit: & in genere admonitos, de agēdâ seriò pœnitentiâ, ne penitùs à Deo irato exscindantur, & in ignem æternum abjiciantur. Hæc particulariùs persequitur Beatus Lucas; qui tamen nisi summam, & quasi σύνοψιν exhibuit concionum: concludit enim, quomodò Johannes, historiam de Christo: *Multa quidem & alia exhortans, evangelizabat populo.*

63 Hisce ad hunc modum prælibatis, baptismum Christi aggrediuntur Evangelistæ. Matthæus imprimis particulariùs. *Et factum est in diebus illis, cùm baptizaretur omnis populus, venit Jesus à Galilæâ ad Jordanem, ut baptizaretur ab eo. Johannes autem prohibebat illum, dicens, Ego à Te debeo baptizari, & Tu ad me venis? Respondens autem Jesus, dixit ei, sine modò, sic enim decet nos implere omnem justitiam: Tunc demisit eum.* Illustris est hæc narratio, cùm propter rem ipsam, baptismum Servatoris; tùm propter circumstantias & consequentias, quæ pleræque Interpretem desiderant, quàm Historicum magis.

De

De tempore, hoc est, ætate Servatoris, cum baptizaretur, diximus in Apparatu 11. De tempore, hoc est, die ipso, celeberrimo hoc officio consignato, dicendum: *Quòd verò ad mensem & diem, quibus baptizatus est Christus, spectat*; ait Cardinalis, *id factum esse, sextâ Januarii, ex communi & antiquâ Ecclesiæ traditione, Eusebius Pamphili, ad Marinam scribens, testatur*. Confirmat hoc idem Hieronymus, ac denique omnes Scriptores Ecclesiastici, uno duntaxat excepto Epiphanio. Est hæc quidem communior & antiquissima Ecclesiæ traditio. Origenes homil. 1. in Ezechielem. *Eo mense, qui apud Romanos Januarius nuncupatur, baptismum Domini factum esse cognoscimus, qui est mensis quartus ab anno novo, juxta supputationem Hebræorum.* Hieronymus ad eundem Ezechielis locum: *Illud quoq; intelligendum est, quod in tricesimo ætatis suæ anno, Dominus ad baptisma venerit, in quarto mense, qui apud nos vocatur Januarius, & est in anni primus exordio.* Quinta autem diem mensis adjungit, ut significet baptisma, in quo aperti sunt Christo cœli: & Epiphaniorum dies, hucusque venerabilis est: non ut quidam putant, natalis in carne; tunc enim absconditus est, & non apparuit. Extat Oratio Nazianzeni, numero 39. cui titulus, Εἰς τὰ ἅγια φῶτα τῶν Ἐπιφανίων, In sancta lumina Epiphaniorum: hoc est, baptismum, quo illustramur πνευματικῶς, illo Epiphaniorum die celebratum, in Ecclesiâ: eò quòd, ut ipse se explicat, illo die Christus baptizabatur. Πάλιν Ἰησοῦς ἐμὸς καὶ πάλιν μυστήριον, ὑψηλόν τε καὶ θεῖον, καὶ τῆς ἄνω λαμπρότητος πρόξενον· ἡ γὰρ ἁγία τῶν φώτων ἡμέρα, ἀρχὴν μὲν τὸ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ βάπτισμα λαμβάνει. Sunt enim Epiphania, authore Chrysostomo, non natalitia Servatoris, sed baptismalia: οὐχ ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἐτέχθη, ἀλλὰ ἡμέρα καθ' ἣν ἐβαπτίσθη. Loquitur autem de more & consuetudine Ecclesiæ Orientalis, quemadmodum Hieronymus de usu Occidentalis, quem ejusdem Ecclesiæ Patres ita repræsentant. 64

Bernard. ser. 2. de Epiphan. *Tres apparitiones Domini legimus, uno quidem die, sed non uno tempore factas. Et quidem mirabilis secunda, mirabilis tertia; sed prima apparitio mirabilium admiranda. Mirabilis aquarum mutatio* (in Canâ Galilex) *mirabilis Johannis & columbæ pariter, & pater-* 65

næ vocis attestatio : sed illud mirabile magis, quòd agnitus est à Magis. Isidor. Hispalens. lib. 1. de offic. Ecclesiast. *Epiphaniorum diem festâ solennitate viri Apostolici signaverunt, quia in eo per stellam est Servator ostensus : siquidem eo die idem Jesus, etiam Jordanis lavacro tingitur; divisoque cœlo, Spiritus sancti descendentis testimonio, Dei Filius esse declaratur. Ejus diei nomen, ex eo quòd apparuit gentibus, Epiphania nuncupatur.* Tribus ergò ex causis, hæc dies hoc vocabulum sumpsit : Sive quia tunc in baptismo suo Christus populis ostensus fuerat : Sive quòd eo die, syderis ortu, Magis est proditus : Sive quòd prima signa, per aquam vinum factam, multis est manifestatus. S. Maximus Taurinensis, ser. 10. de Epiph. *In hac celebritate, sicut relatu paternæ traditionis instruimur, multiplici nobis est festivitate lætandum. Ferunt enim hodiè Christum Dominum vel Stellâ Duce, à gentibus adoratum: vel invitatum ad nuptias, aquam in vinum vertisse: vel suscepto à Johanne baptismo, consecrasse fluenta Jordanis. Et quam rectè tria hæc mysteria, uno acta die prædicantur, qui ineffabile Trinitatis arcanum, uno Dei sub nomine confitentur.* Petrus Chrysologus, serm 57. *Christus diverso tempore, uno eodemque die, Magorum munere, aquæ mutatione, atque Patris voce, Deus trino agnoscitur testimonio: fitque de trinâ ostensione Christi, Epiphaniæ una & sacrata solennitas.* Habet idem in eundem sensum serm. 160. quibus assentiuntur Sedulius Hymno de vitâ Christi : Paulinus Natali 9. Sancti Fœlicis : Augustin. serm. 29. 32. & 37. de tempore : Ambrosius serm. 18. de Epiph.

66 Solus, aiunt, dissentit Epiphanius. Et certè is hæresi 51. quæ est Alogorum pag. 439. nuperæ edit. ita loquitur. Πρῶτον μὲν βαπτισθέντος αὐτοῦ κατ' Αἰγυπτίους, ὡς ἔφημεν, Ἀθὺρ, δωδεκάτῃ πρὸ ἓξ Εἰδῶν Νοεμβρίων, τοῦτ' ἔστι, πρὸ ἑξήκοντα ἡμερῶν, πλήρης τῆς ἡμέρας τῶν Ἐπιφανίων ἡ ἐστιν ἡμέρα τῆς Χριστοῦ σαρκογενέσεως αὐτοῦ. *Imprimis autem ad xii. mensis Athur, secundum Ægyptios, quod dicebamus, baptizabatur ante diem 6. Idus Novembris: hoc est lx. ante festum Epiphaniorum die, quâ is secundum carnem natus est.* Certè hic dissentit Epiphanius, à communi totius Ecclesiæ sententiâ, ab omni prorsus ratione, (nam quis sensum hinc aliquem, non dico commodũ elicuerit) & à seipso. Luxatissima ubiq; sunt Epiphaniana,

niana, sive librariorum incuriâ, & temporis injuriâ, sive ipsius authoris ἀνιστορησίᾳ. Est autem Athyr Ægyptiis, mensis October. dies Octobris 12. quomodo poterit esse 6. Eidus Novemb. Dissentit etiam ab Ægyptiis, cum tamen Episcopus Constantiæ, Cypri, Ægypti ἐπαρχίᾳ accenseretur. *Intra Ægypti regionem*, ait Cassianus, *mos iste, antiquâ traditione servatur, ut peracto Epiphaniorum die, quem provinciæ illius sacerdotes, vel Dominici baptismi, vel secundum Nativitatis esse definiunt, & iccircò, utriusq; Sacramenti solennitatem non bifariam, ut in Occiduis provinciis* (ubi tum Cassianus versabatur) *sed sub unâ diei istius festivitate concelebrant*. Atque ita non triplici tantùm, sed quadruplici mysterio insignitum, unum atq; eundem diem volebant: Nativitate: Magorum adoratione: Baptismo: & vini ex aquâ confectione. Quæ quidem Ægyptiorum consuetudo, nam conclamatum est & desperata Epiphanii sententia, non abhorrebat ab Ecclesiæ communi praxi. Qui enim nobis est 25. Decembris, Ægyptiis Januarii primus reputabatur. Annum illi à Septembri inchoabant: Thoth, sive primus anni dies, à 30. Augusti inchoabatur. Cumq; omnes ipsorum menses, diebus 30. plenis constarent, rejectis qui in singulis mensibus erant superflui dies, 25. Decembris, & primus Januarii coincident. Hoc est, in Augusto extrito uno die, in vii^{bri}. item uno in viii^{bri}: duobus, in Novembri duobus, in x^{bri}. tribus, summa conficitur dierum octo: quod spatium intercedit inter x^{bris}. nostri 25. & Januarii primum. Atque ita inter se conspirant hæc ἐπιφάνη, & fixum atque ratum manebit, etiam secundum Ægyptios, & universalem Ecclesiam, diem Januarii primum, tot solennibus mysteriis consecratum. A quâ sententiâ Epiphanium minimè arbitror recessisse, sed ipsius codices commaculatissimos circumferri. Atque ut in cæteris, receptam illam antiquitatis traditionem, sequitur, & tuetur, in suis Liturgicis, Ecclesia Anglicana. Collecta certè Epiphaniæ celebritati destinata, Magorum tantùm meminit, quia hoc primum & principale mysterium fuit, Gentium vocationis ἀποδεικτικοί. Secunda autem lectio ad matutinas, è tertio cap. Sancti Lucæ, baptismum Jordanicum repræsentat. Ad vesperas autem secunda lectio, mi-

 raculi

raculi Canæ patrati commemorationem habet. Verbum itaque diei in die suo, de Magis, baptismo, nuptiis Canæ, mentem & sententiam Ecclesiæ, omnibus forsitan non intellectam vel animadversam, juxta praxin antiquitatis confirmatam docet.

67 Est & aliud in Liturgicis nostris, quod cùm displiceat, ut plurima, Novatoribus, firmissimis Antiquorum testimoniis nititur. *Omnipotens, æterne Deus*, ait Liber precum publicarum, *qui ex justissimâ ira, propter peccata hominum, obruisti aquis diluvii universum genus humanum, exceptis octo hominibus, quos ex immensâ misericordiâ servasti in Arca Noæ: quique in mari rubro, submerso Pharaone, & universo exercitu suo, eduxisti filios Israel, interstantes utrinquè aquas: & per hæc miracula, adumbrare voluisti sacrosanctum baptisma: [ac sanctificasti baptismo filii tui flumen Jordanis, & omnes in universum aquas, ad mysticam peccatorum ablutionem:] oremus te, ut propter infinitam misericordiam tuam, velis clementèr respicere pueros istos, &c.* Uncis hic inclusa optarim omitti, ait Censor *Ordinationum Ecclesiasticarum*. Cur autem omitti? Imprimis, quia scriptura hæc non prædicat. Fortassis non totidem verbis, nec κατὰ τὸ ῥητὸν: quod non est necesse. Nam ubi jubentur in scripturis *Infantes baptizari*? aut in Cœnâ Domini, sub utraque specie communicantes participare? sexcenta sunt ejusmodi, in rebus sacris à Deo institutis, Ecclesiæ mandatis, & usurpatis ab Ecclesiâ, de quibus possumus profiteri, *Nihil tale docet Scriptura*: Scriptura hæc non prædicat. Quæ tamen rigidis hisce censoribus, καὶ μεμψιμοίροις, tanquam æternum Dei Evangelium pronunciantur, & observanda obtruduntur. Enimverò, mi homo, docet hoc Scriptura: Nam te quæso, quid est *sanctificare*? Annon rem aliquam à communi, civili, profano, naturali suo usu & officio separare; & separatam, divino ministerio applicare; applicatam, cum reverentiâ & εὐλαβείᾳ tractare. *Sanctifica mihi*, ait Dominus, *filios Levi*; hoc est, sacris functionibus destinato. Quo modo ad baptismi Sacramentum, ex ipsâ Christi institutione, sanctificatur aqua, ut ex verbo & elemento, conficiatur illud Sacramentum, quo in vitam æternam regeneramur. Adeò autem huic usui inserviunt aquæ, ut si

tol-

tollatur lavacrum aquæ, alieni à Deo, & fœdere repromissionis æternæ, excludantur illi in tenebras exteriores: cùm edicto divino statutum sit, *Nisi quis renatus sit ex aquâ & Spiritu Sancto, non introibit in regnum cœlorum.* Scio hoc elusum à Novatoribus, sed & Christi divinitatem ab Hæreticis negatam scio: utrumque in contemptum Dei, & cum dispendio animarum. Scio aquæ usum in arenam olim, etiam & cauteriasmum ab Hæreticis conversum. Scio extitisse è scholâ hac Novantium, magni nominis Theologum, qui publicè de Cathedrâ docuerit, licere jusculo, vel cervisiâ, vel quocunq; liquore baptizare. Impiè assertum, non solùm vanum. Nam & nominis origo, τὸ βάπτισμα, secundùm ordinem à Deo in naturâ institutum, est διαγνωστικὸν, & δηλωτικὸν τοῦ πεπραγμένου. si ergò scriptura baptismum prædicat sanctificatorium, prædicat simul, sanctificasse aquas Christum, ad hoc opus sanctum, in loco sacro.

Aquas omnes, non has vel illas, imprimis autem Jor- 68
danis aquas, cùm κατὰ τύπον καὶ σκόπον δεύτερον· tùm κατ' ἀλήθειαν καὶ σκόπον πρῶτον, Jordanis olim aquas sanctificavit. *Omnia in figuris contingebant illis*, ait Apostolus: ideò ait idem, Israelitas, qui duce Moyse, mare rubrum in exodo transierunt, baptizatos in nube, & in mari: & quidni cum Origine, dicamus nos simili modo, de iis qui *Jordanem transeunt, quia omnes in Jesu baptizati, sunt in Jordane: ita ut ea quæ in Jordane gesta referuntur, formam teneant Sacramenti, quod per baptismum celebratur.* Et Hom. 4. *Si ad mysticum baptismi veneris fontem, & consistente Sacerdotali ac Levitico ordine, initiatus fueris, venerandis illis magnificisque Sacramentis, quæ norunt illi, quibus nosse fas est: tunc etiam Sacerdotum ministeriis, Jordane transito, terram repromissionis intrabis: in quâ te post Moysen suscepit Jesus, & ipse tibi efficitur novi itineris Dux.* Sanè transitus ille Jordanis, apud omnes rectè sentientes Christianos, finem fidelibus diuturnæ peregrinationis, per istius mundi solitudines & deserta, significat; in terram bonis omnibus affluentem. Ut Israelitæ in terram Canaan, per Jordanis fluenta introducti, perceperunt patribus factas promissiones: ita & nos melioris hæredes Testamenti, in æternæ hæreditatis possessionem introduci-

Orig. Hom. 5. in Jos.

mur

mur. Josuâ autem duce, consistentibus in medio fluminis, cum fœderis arcâ Sacerdotibus, infinita multitudo hominum transiit: sequuntur enim Agnum, myriades Sanctorum; & mandatum de baptismo generale fuit, Exite in mundum universum: post sanctificatas sub Josuâ aquas, ἄνα δύο, vel καθ' ἕνα, fideles transeunt, & ipsi per baptismum, æternæ salutis candidati. Nam Elias & Elisæus deinceps ad eundem modum dispertitis aquis: & deinceps, statim à transitu, rapto Eliâ & translato, solus Elisæus in nomine Domini Dei Eliæ pertransivit, in diversum, ut priùs, aquis abeuntibus. Dividetur etiam olim denuò & siccabitur Jordanis, Apoc.16.12. Quæ Dei magnalia, in Jordane exercita & constituta si non sit aquarum ejus sanctificatio, velim me doceant novi nostri magistelli δοκησίσοφοι, quid sit: atque ita sit sanctificatio κατὰ σκόπον δεύτερον.

69 Sed & κατὰ πρῶτον σκόπον, non tantùm in figurâ, & designatione, sed actu ipso sanctificabantur Jordanis aquæ, sanctissimi illius corporis irroratione & attactu. Nam si Templum sanctificat aurum, postibus, valvis, utensilibus illitum: Si altare sanctificet impositam victimam, quod cum superiore docet Servator, Matth.24.19. Sed & ipsi se conficiunt Madianitæ: nam contra fidei articulum differentes, De descensu Christi ad inferos, & sua nobis suaviludia obtrudentes, inter cœtera allegant, fieri non potuisse, ut anima Christi ad infernum penetraverit damnatorum, eò quòd virtute suâ insitâ, immundissimum & fœculentissimum illum locum, præsentiâ suâ reali sanctificasset. Et tamen Jordanis aquas, τὸ ἅγιον, sanctum illud Dei, ut appellat Angelus Lucæ 1. nequaquàm suo attactu sanctificavit. Quid facies hisce Doctoribus ita delirantibus? certè sanctificatio non est actio naturalis, sed voluntaria: neque enim loca omnia Palestinæ, atrium Caiphæ, aula Pilati, pedibus calcata Jesu Christi, eo ipso, ex opere, ut loquuntur, operato, sanctiora reddebantur, vel aliquid acquirebant sanctitatis: Nam sic, sanctissima illa anima, etiam sordes inferni sanctificasset. Sed illa dicuntur *sanctificari*, quæ per consilium destinatum, ex instituto, ad hoc ipsum à Deo separantur, ut hinc, illi, cuicunque sacro inserviant ministerio

sterio. Quod suo ipsius baptismo in Jordane, Christus specialitèr intendebat. Neque enim Canaan, illa terra repromissionis, ex aliquâ suâ innatâ proprietate, aut Jerusalem, quæ & Jebus, in sorte tribus Benjamin, cœlestem illam patriam, & civitatem viventis Dei, sed ex instituto divino, significabat. Quomodò loquendum & sentiendum de Jordane, quem ad hoc peculiaritèr Deus destinaverat, ut typus & antitypus convenirent. Nam alioquin erant aliæ per Palæstinam aquæ, in quibus æquè poterat, ac in Jordane baptizari. Institutū ergò divinum & voluntas Dei ex eventu, & re gestâ nobis declaratur.

Est hæc communis traditio Primitivæ Ecclesiæ. *In Jordanis undis*, ait Augustinus ser. de Tempore 29. *aquas* 70
ad reparationem humani generis, suo baptismo consecravit. Maximus Taurin. serm. 10. de Epiphan. *Suscepto à Johanne baptismo, consecravit fluenta Jordanis. Sicut Sacerdotibus arcam portantibus*, ait Theodoretus, *Jordanem primùm ingressi, cum Jesu duce & prophetâ, populus omnis transiit: ita planè, ubi Johannes cepit baptizare, & Jesus Salvator, sanctificavit naturam aquarum, populus pius per sacrosanctum baptisma, regnum cœlorum introivit. Siquis*, ait Procopius, *Jordanem pertransire vult, ne temerè progrediatur, sed expectet Sacerdotum præparationem, qui ipsius arcæ statu, aquas sanctificant, & ipso transitu securitatem præbent.* Nazianz. Oratione 39. Jesus accedit, fortassis ut ipsum quoque, à quo baptizabatur, sanctitate afficeret. ἁγιάζων, τυχὸν μὲν τὸν Βαπτιστὴν. Proculdubio autem, ut totum veterem Adam in aquis sepeliret: ante hos verò, & propter hos, Jordanem: nempè ἁγιάζων, ὥσπερ ἦν πνεῦμα καὶ σάρξ, οὕτω πνεύματι τελειῶν, καὶ ὕδατι. Hoc est, *Nam ut ipse spiritu constabat atque carne; ita spiritum in aquis consummabat atque carnem.* S. Ambros. serm. 18. in Epiphan. *Ideò baptizatur Christus, non ut sanctificetur ab aquis, sed ut ipse aquas sanctificet, & purificatione suâ purificet fluenta illa quæ tangit. Consecratio enim Christi, consecratio major est elementi. Cùm enim Salvator abluitur, jam tum in nostrum baptismum tota aqua mundatur, & purificatur fons, ut secuturis postmodùm populis lavacri gratia ministretur.*

Consensum hunc καὶ συμψηφιστικὸν totius antiquitatis agnoscunt, qui nobis prodiere nuper, Theologi novi, stul- 71
ti

ti fortaſsis, certè adoleſcentes, ſed non moventur traditione. Eſt multum, aiunt, deferendum venerationi priſcarum Eccleſiarum, & ſanctiſsimorum Patrum, εὖγε, καλῶς, ὑπερφυῶς. Sed quid verba audiam, cùm facta videam? venerandæ antiquitatis canitiei, inſultantes, non tantùm obſtrepentes, eos, qui *nondum ære lavantur*, *capite cenſos*, non fortunis: qui ſibi videntur *Saperdæ*, cùm ſint *Capreæ*. Sed Deum oportet potiùs audire quàm homines; & hoc præclarè, ſi modò Deus unum, aliud præcipiat homo: ſed eſt hoc τὸ κρινόμενον, probandum ipſis fuerat, non pronuntiandum; imò ne κρινόμενον. Conſtantèr tuemur contra totam factionem Novatorum, à Deo, Dei verbo, mente & ſententiâ, nequaquam receſsiſſe vetuſtiores. Affirmant ipſi: Vah: nam quantula Novatorum eſt authoritas, ut cùm ipſi dicant, illi negent, ipſis quàm illis potiùs accedamus. Nam quandò receſsit Spiritus Domini ab Eccleſiâ, ut contra Eccleſiam ſtantes alloqueretur? eſt hæc intollerabilis ἀλαζονεία, δοκησισοφία, inſolentia, οὐδὲν ἐστι νομίζει πάντας ἀνθρώπους πρὸς ἑαυτόν. Sed declamationes non pangimus, nec στηλιτευτικοὶ inſtituimus; fruantur illi philautiâ, & οἰήσει ſuâ, nobis ſatis eſt, Eccleſiæ noſtræ διαψηφίσματα non eſſe alia quàm quæ totius antiquitatis συμψηφιστικοῖς commendata populis proponuntur.

72 Pergimus dicere de Jeſu in Jordane baptizato, qui non tantùm aquas, εἰς αἰῶνας, ad magnum illud myſterium, nobis & Eccleſiæ ſanctificavit: ſed & ipſe quoq; in aquis, licet non per aquas purificatus, ſanctificabatur. Quomodò autem factum id, Origenes docet: *Ubi Jordanis tranſitur, ibi dicitur ad Jeſum*, (filium Nave) *in hac die incipio exaltare te in conſpectu populi. Neque enim ante myſterium baptiſmi, exaltatus Jeſus; ſed exaltatio ejus, & exaltatio in conſpectu populi; inde ſumit exordium. Si enim omnes qui baptizantur, in morte ipſius baptizantur, mors autem Jeſu in crucis exaltatione completur; meritò unicuique fidelium, tum primùm Jeſus exaltatur, cùm ad myſterium baptiſmi pervenerit: quia ſic ſcriptum eſt, quod exaltavit eum Deus. Intellige ergò myſterium*, ait, loco quo ſuprà, Beatus Ambroſius, *Ita & columna ignis præceſsit per mare rubrum*, ut minimè trepidantes filii Iſrael ſubſequerentur; & ipſa priùs per aquas gradiebatur, ut venientibus poſt ſe, eundi ſemitam

tam præpararet. Quod sic factum, sicut Apostolus dicit, mysterium baptismi fuit. Baptismus planè quodammodò fuit, *ubi homines nubes operiebat, unda portabat*. Sed hæc omnia operatus est Christus Dominus idem, & qui modò. Qui sicut tùm per mare filios Israel in ignis columnâ præcessit, ita nunc per baptismum Christianos populos in corporis sui columnâ præcedit.

Addit Matthæus, Baptizatus autem Jesus, *Confestim ascendit de aquâ*. Non est hoc ἄργον ὄνομα, casu, vel ad sententiam complendam adjectum. Etiam hic τύποι, 73
ita enim scriptum Jos. 4. *Festinavitque populus, & transiit.* Utroque ponitur festinatio. Origen, hom. 5. ita commentatur, *Illud quod scriptum est, & festinavit populus, & transiit Jordanem, &c. non mihi otiosè additum videtur à Spiritu Sancto, quod dixit, Quia festinavit populus transire. Undè & ego arbitror, quia nobis quoque venientibus ad baptismum salutarem, & suscipientibus Sacramenta verbi Dei, non otiosè nec segnitèr res gerenda est, sed festinandum est, & perurgendum, usque quò omnia transeamus. Transire enim omnia, implere est omnia, quæ mandantur. Festinemus ergò transire, hoc est implere primò quod scriptum est, Beati pauperes spiritu: ut depositâ omni arrogantiâ, & Christi humilitate susceptâ, pervenire ad repromissam beatitudinem mereamur. Sed & cùm hæc impleverimus, non nobis standum est, neque cessandum; sed transeunda & cætera quæ sequuntur, ut esuriamus & sitiamus justitiam, &c.* Concludit autem post alia, *Hoc mihi videtur esse cum festinatione transire Jordanem.* Is ergò, qui venerat adimplere omnem justitiam, & figuras, ab antiquò, Patribus repræsentatas, re ipsâ consummare, confestim, hoc est, sine morâ, ascendit de Jordane baptizatus. Piè etiam meditatur de hac ipsâ re, Author operis imperfecti. *Non invenio*, inquiens, *quâ causâ positum est, quia confestim ascendit de aquâ. Quid enim interesset, si tardiùs ascendisset? puto autem factum Christi, ad mysterium attinere omnium, qui postmodum fuerant baptizandi: ideò dixit confestim: & non dixit egressus est, sed ascendit: quia omnes qui dignè, secundum omnia membra justitiæ formam consummati baptizantur in Christo, confestim de aqua ascendunt: id est, proficiunt ad virtutes, & ad dignitatem sublevantur cœlestem. Qui enim ingressi fuerant in aquam*

carnales, & filii Adam peccatoris; confestìm de aqua ascendunt spirituales, filii Dei facti. Nec abludit à divinâ dispensatione, quod secundo loco attulit idem Author; Christum confestìm ascendisse, festinantem ad conflictum cum Diabolo: eò magis, quod impigrè, & cum studio profectus sit, expellente illum, ut habet Evangelista, Spiritu, in desertum. *Nescit enim tarda molimina Sp. sancti gratia.* Sed quod ex aliorum opinione affert, ut ait, Euthymius, dilutum est, & parùm è Christi dignitate confictum videtur. *Dicunt aliqui*, inquit ille, *quod unumquemque Baptizatorum in aquam ad collum usque immissum detinebat Johannes, quamdiù peccata sua confessus fuerat: & post confessionem ascendebat de aqua. Christus autem, cùm peccatum non haberet, non est detentus in aqua.* Ridiculè: quasi à singulis confessionem exigeret Baptista, quod baptismum, in tantâ præsertìm multitudine, rem planè impossibilem reddidisset. Κείσθω quocircà figmentum istud. Illa non abhorrent à fidei analogiâ, vel ratione, quæ sunt ab Origene, & Authore operis imperfecti commemorata.

74 Curiosiùs fortassis locum inquiremus, baptismo hoc tam celebri consignatum, cùm taceat Scriptura, nec traditio ad partes supplendas accedat. Nihil tamen prohibet è conjecturâ hariolari, modò de fide non statuatur. Et primùm, certum est Johannem non eodem semper loco baptizâsse: nam Bethabara, & Enon in hac historiâ commemorantur diversa. Secundò, baptizâsse ubi aquæ abundabant: id enim expressè docetur Johannis 1. Tertiò, videtur mihi valdè probabilis Arandæ sententia, Christum eo loco baptizatum, quo olim, Duce Josuâ, Israelitæ Jordanem transierant: ita enim typo antitypus respondebat: non procul à Jericho, nec procul à mari mortuo. *In Jordane habetur locus*, ait Turonensis Gregorius, *in quo Dominus baptizatus est. In imo enim reflexu aqua ipsa revolvitur, in qua nunc leprosi mundantur. Cùm enim advenerint, sæpiùs lavantur in flumine, donec ab infirmitate purgentur. Ipse quoque Jordanis, ab eo loco, in quinto milliario, mari commixtus mortuo, nomen amittit.* Hæc ille, quæ cur displicerent causam nullam video. Elevatur fides narratoris Gregorii, quasi fabularum hamaxarii: sed hoc est con-

convitiari, non refellere. Objicitur Hieronymum hoc tacuisse: esto, non tamen hinc infertur, nihil tale. Neq; enim omnia Hieronymus persequitur, per Palæstinam memoratu digna: & fortassis alicubi hoc ipsum edixerat. Quidni autem Jordanis aquæ, quæ olim εἰς τύπον, Naamanis Syri lepram mundaverant, post sanctificationem acceptam in baptismo Christi, eundem morbum & in aliis curaverit: cùm *herba* illa, quam ad statuam Christi, in memoriam accepti beneficii à Syrophœnissâ erectam, pullulâsse scribunt, quasi πάγχρηστον quoddam medicamentum, morbos curâsse memoretur. Non enim novum est, Christo Servatori indultum fuisse, quod servo Helisæo concedebatur; cùm nec miracula desiisse edi certum sit, è Patrum antiquorum testimoniis, post aliquot etiam sæcula ab Ascensione Christi, ἵν' ὓς οὐκ ἔπεισεν ὁ λόγος, τούτους δυσωπήσοντ᾽ τῶν σημείων ἢ δυνάμεις, ait Clemens.

Citat è Chrysostomo Exercitator id, quod fibulam debebat calamo indere, ne contra miraculorum ἐνέργειαν, de aquis Jordanis obnuntiaret. *Scribit enim*, ait, *author cum primis locuples, & fide dignissimus, Johannes Chrysostomus, in honorem baptismi Jesu Christi, hanc vim mansisse in aquis, à Domino tunc sanctificatis, ut haustæ eâ nocte, quâ celebratur in Ecclesiâ ejus baptismi memoria, non solùm incorruptæ perennent, sed etiam ad annum alterum, aut tertium durent, nihilo recens haustis deteriores*. Credit hoc vir doctissimus: nam qui narrat, author imprimis locuples, & fide dignissimus, sine miraculo opinor hoc præstari non potuit: cur non & illud, per miraculum aliud edi, quod à Gregorio Turonensi commemoratur? præcipuè cùm Jordanis aquæ Christi beneficium propinquiores exprimant, quàm de quovis puteo, ubicunque terrarum haustæ, & conservatæ. Est hæc nimium morositas, in causâ pari. *Hæc est illa dies*, sunt Chrysostomi verba, *in qua baptizabatur, & aquarum naturam sanctificavit. Atque ob hanc ipsam causam, concubiâ nocte solent passim omnes, aquam sibi utendam haurire, per illud festum. Hanc haustam solent deportare domum, & reponere, & per integrum anni spatium conservare: utpote quod per illum diem sanctificatæ fuerant omnes aquæ. Fit autem miraculum manifestissimum: neque enim longo temporis tractu, aquarum illarum natura immuta-* 75

 tur:

tur: sed per unius anni spatium, duorum interdum, aut etiam trium, quæ per hunc diem hauritur aqua, incorrupta & recens permanet: adeò ut post temporis tam longi decursum spatium, cum aquis nuper de puteo haustis, de bonitate contendat. Hæc ille, cui fidem libentèr accõmodavero. Consentiunt in hoc Evangelistæ omnes, proximè post baptismum statuendam esse historiam tentationis: nullam enim aliam interponunt: & clarissimè Beatus Marcus docet, nullam aliam interserendam. Ait enim, *statim Spiritus expulit eum in desertum.* Post illustrem illam, licet minùs animadversam turbis, Beatæ Trinitatis ἐκφανέρωσιν: ubi Pater Filium αὐτοβοεὶ agnoscit, & Spiritus specie columbinâ visibilitèr conspicitur. Post magnificam Messiæ ἀποκήρυξιν, noluit apud Johannem manere Christus, vel apud turbas conversari, sed sancti Spiritus ductum, imò impulsum secutus, abiit directa in eremum. Nec mirum si statim, si impulsus: erat enim *Spiritu sancto plenus*, & ipsius magisterio ac imperio, non poterat non obtemperare. Et est hæc, vel certè debet esse conditio baptizatorum: Christi enim dispensatio, ad nostram pertinet οἰκονομίαν. Spiritum sanctum in baptismo accipimus. Non hoc sufficit, nisi nos regendos, ordinandosque Spiritui sancto commendemus. *Ut ne enim baptismi dono confisi*, inquit Chrysostomus, *vitam subsequentem negligentèr agerent, à Spiritu Dei aguntur, feruntur. Quamvis enim baptismum acceperint, nisi Spiritu posteà ducantur, dignitatem datam perdiderunt, & adoptionis prærogativam.* Est autem ductus ille, non compulsorius, utcunque dicatur, *expulisse, Spiritus.* Trahit Deus, sed volentem trahit, in *funiculis Adam*, hoc est, *suavitèr*; non *adamantinis*, hoc est, *omnipotentèr*, ut delirant illi, qui nobis Fatum, plusquam Stoicum, introduxere in Christianismum.

Hom.14. ad Rom.

76 Sed & illud εὐθὺς, *à vestigio*, & aliam nobis Dei in suis, & cum suis, dispensationem repræsentat. Nempè, de consilio divino, *In sanctificatis nobis*, ut Hilarius loquitur, *maximè Diaboli tentamenta grassari*. Habet enim fiduciam Tentator, quod influat Jordanis in os ejus: hoc est, Christi sacris purgatus & ablutus, aquâ baptismali sanctificatus. Concionatur egregiè Chrysostom⁹ ad propositũ, Hom.13.in cap.4.Matth. Tunc abductus est Jesus, &c.

Tunc

Tunc? quando autem? post Spiritus descensum, post vocem illam cœlitùs delatam, & clamantē, Hic est filius meus dilectus, in quo complacui. Estq; hoc eò admirabiliùs, quòd à Sp. sancto ducebatur; ait enim, Spiritū eò illum deduxisse. Certè cùm singula ad nostram informationem & eruditionem cum fecerit, tum viderit, patitur se eò deductum iri: certamen vult suscipere contra Diabolum, in eum finem, ut qui baptismo regeneratur, si post suceptum majores sufferat tentationes, nequaquam attonitus perturbetur, ac si præter expectationem acciderent; sed duratus obsistat, & omnia viriliter sustineat, eò quod ita consequentèr solet fieri. In eum enim finē accepisti arma, non ut otieris, sed ut pugnes. Quocirca ingruentes non repellit tentationes Deus, idque in eum finem, ut imprimis intelligas multò te factum quàm fueras robustiorem. Tùm ut moderationem exerceas, neque efferaris magnitudine donorum: nam coarctant, & in gyrum tentationes redigunt. Tertiò, ut malus ille dæmon, qui hæsit in ambiguo, an defeceris ab ipsius imperio, tentationum exploratione edoctus, sciat, quòd illum penitùs dereliqueris. Quartò, in eum finem, ut valentior reddaris, & ferro quocunque magis obduratus. Quintò, ut plenâ fide tibi constet, quàm ingentes tibi thesauri concredantur.

Actio itaque Christi, nostra institutio est: & dispensatio capitis, dispositio est corporis. Venisti ad aquam 77
baptismatis, istud est certaminis & pugnæ spiritualis initium. Onustus incedis auro, & pretiosis margaritis, latro tibi ex insidiis expectandus: & signum est te non contemni ut imbellem, cùm componat se ex adverso adversarius, & studiosè solicitet ad certandum.

Militia cùm sit hominis vita super terram, is qui fa- 78
ctus est in omnibus nobis similis, sed absque peccato, huic œconomiæ, pari cum suis Sacramento adscribi voluit, & hinc militandi ἐπιτηδεύματι nomen dedit, cùm à Diabolo, illo omnium palmarū Pancratiastâ, in deserto tentaretur: cujus rei gestæ seriem, Matthæus & Lucas, quanquam ordine non eodem, descripsere. Christi igitur Domini, omnium palmarum & adorearum lemniscis, in illâ suâ humanâ ἀναστροφῇ illustratum, tanquam nostrum *Epistaten, & Aleipten*, in hac suâ agonisticâ professione, ἐν πάσῃ μελέτῃ, ἀσκήσει, καὶ ποιήσει, ὥστε καὶ ἡμᾶς τελειοῦσθαι, in eâdem intueamur, cùm suo nobis exemplo viam demonstraverit,

rit, & Spiritu unxerit, ad resistendum in diebus malis. Proponunt ergò nobis Evangelistæ, commissionem illustrem μονομαχίων; hoc est, agona, multiplicitèr commendatum. Nam & Agonothetes indicatur, & Agonisterion, declaratur, & τὸ ἀγώνισμα certamen in specie, & ἀγωνισταὶ, ipsi pugiles, qui & μάχονται, & ἐρίζουσι, & ἐπιδείκνυνται. Accedit postremò, ut compleatur suis numeris, hoc ἐπιτήδευμα, quod & per diætam παρασκευάζεται, & in certamine μεμώνηται, & post certamen, ministerio Angelorum procuratur.

79 Divi Pauli apophthegma est, 1 ad Corin. cap. 9. ver. 25. πᾶς ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται· Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet. *Nempè enim & athletæ*, ait Tertullianus, *segregantur ad strictiorem disciplinam, ut robori ædificando vacent. Continentur à luxuriâ, à cibis lætioribus, à potu jucundiore: coguntur, cruciantur, fatigantur: quantò plus in exercitationibus laboraverint, tantò plus de victoriâ sperant.* Quod in commentariis ad Apostoli textum, Chrysostomus eodem modo explicavit. Sed erat hæc ipsorum ἄσκησις non perpetua, è πολυφαγίᾳ εὐεξίαν sibi comparare non curabant, sed εὐσαρκίαν, & εὐρωστίαν per totam vitam. Strictior illa disciplina, dierum erat ante certamen triginta. Ἠλεῖοι τοὺς ἀθλητὰς ἐπειδὰν ἥκῃ Ὀλύμπια, γυμνάζουσι ἡμερῶν λ. ἐν αὐτῇ τῇ Ἤλιδι. *Cùm appropinquent Olympia, Elei,* (apud quos agebantur ludi) *athletas per dies triginta, exercitationibus præparant ad certamen.* Ita Philostr. lib. 5. de vitâ Apollonii, cui & Isacius consentit in Lycophronem. Huic curæ, & exercitationi præerat is, quem ἔφεδρον appellat Lucianus: ἀλείπτας, Philo περὶ κοσμοποιΐας. Erat illis imprimis familiare *jejunium*: in prandio scilicet xerophagiis pascebantur, *pane* contenti, vel *colyphio*: ad cœnam carnes, sed ad dimensum, nec assas, sed elixas comedebant; *jejuniis* frequentioribus assueti. Hanc *jejuniorum* præparationem elegantèr appellat προαγῶνα S. Basilius, in fine prioris homil. de jejunio. Ὁ δὲ ἀγαγὼν ἡμᾶς εἰς περίοδον τοῦ χρόνου κύριος, παράσχοι ἡμῖν, οἷον ἀγωνισταῖς εἰς προαγῶνας τούτους, τὸ στεῤῥὸν καὶ εὔτονον τῆς καρτερίας ἐπιδειξαμένοις φθάσαι, καὶ ἐπὶ τὴν κυρίαν τῶν στεφάνων ἡμέραν. *Dominus autem, qui nos perduxit ad hanc revoluti temporis stationem, intelligit autem quadragesimam, præstet nobis tanquam*

Athletis & luctatoribus, ut qui firmitatem & intentionem in hisce proagonismasi declaravimus, ad diem illum Domini quo coronas distributurus est, perveniamus. Aptè, & signatè Christi Domini jejunium, προαγῶνα vocat; quo sese ad certamen, uti athletæ solebant, per dies 40. jejunando, non ξηροφαγία, sed ἀσιτία comparabat. De quâ illius προπαρασκευῇ, ita Basilius in eâdem oratione. *Porrò, ut quòd omnium quæ dicta sunt, id quòd caput est, adjiciamus, Dominus noster, non priùs in illâ carne, quam pro nobis assumpsit, Diaboli insultus excepit, quàm eum jejunio communisset. Nos in hoc ipso docens, ut jejuniis nosmet ipsos perungamus, atque tanquam in Palæstrâ, ad tentationum certamina comparemus, & adversario, tanquam ansam aggrediendi nos, per indigentiam præbeamus.* Hoc ipsum eodem modo expressit Chrysost. Quadraginta dies jejunavit, λαβὴν αὐτῷ παρέχων εἰς τὸ προσελθεῖν· οὕτω δὴ καὶ ἀθληταὶ ποιοῦσι. Quærit apud Arrianum Epictetus; quid prodest athletæ, is qui præparat eum: ὁ προγυμναζόμενος respondet: Plurimum prodest; *Neque enim idoneus potest esse miles ad bellum*, inquit Cyprianus de exhort. Martyrii, *qui non exercitatus priùs in campo fuerit: aut qui agonisticam coronam quærit, adipisci, in stadio coronabitur, nisi usum & peritiam virium, antè meditetur.* Quocircà, ut cum Basilio concludam, Christus cum Diabolo in arenam descensurus, condescensione se attemperans ad homines, jejunabat: δηλοῦς ὅτι τῷ μέλλοντι πρὸς τοὺς ἀγῶνας τῶν πειρασμῶν ἀποδύεσθαι, ἀναγκαία ἡ ἄσκησις. *Eò quòd omninò est necesse, ut qui se componere, exutis vestibus, ad tentationum certamina velit, asceticâ se præparet exercitatione.* Corporis enim maceratio, est veluti quædam exercitatio, ad reportandam ex hoste victoriam.

Istarum *proagonum*, & *meletarum* tempus, παρὰ τοῖς ἔξωθεν, neque brevi tempore, neque unâ vice observabatur; diximus per dies 30. exercitos: Sed apud Eleos, postquam domo profecti, eò advenerunt, qui de jure erant Hellanodicæ. Domi, in patriâ, apud suos, pædotribas & Gymnasiarchas, exercebantur: παμπόλλας ἡμέρας ἔμπροσθεν τοῦ ἀγῶνος, Plato docet. Hoc est, si P. Fabro in agonisticis, credimus per 10. minimum menses, ante justum certamen; imò ab ineunte ætate, ad hoc ipsum studiosè se comparabant: unde illud Poetæ, 80

Multa

Multa tulit, fecitque puer, sudavit & alsit,
Dùm cupit optatam cursu contingere metam,
Abstinuit Venere ac vino.

Puer etiamnum eo ferebatur animo, & disciplinæ congruenti, per totum vitæ curriculum assuefiebat. Instante certaminis, & palmarum die, multò studiosiùs, strictiore disciplinâ, ἀσκήσει incumbebant. *In palæstra*, inquit Chrysost. Ανδρ. κα. *Athletis semper, cessante periculo, exercitatio est, & lapsus facilè veniam promerentur: nam suis certatur, & magistrorum corporibus meditatur. Sed quandò agonis dies, quandò stadium aperitur, cùm spectatores in sublimi consessum ierunt: cùm præsentem se exhibeat Agonothetes, necesse est ut ii, qui negligentiùs se habuerint, excidant, & pudore suffusi abeant inde: vel ut industriâ & studio commendati, coronam & lauream consequantur. Ita & vobis triginta isti dies, palæstræ cujusdam exercitio assimilantur, in quâ sedulò dant operam palæstritæ.* Sunt hæc professioni Christianæ convenientissima; nullum enim tempus vacare studio, & exercitio pietatis debet. Cùm verò standum est in procinctu, & ad certamen nos citet Agonothetes Deus, accuratiore studio, strictiore disciplinâ, ad coronam & brabeion enitendum est. Nervosè, ut omnia, & ἐμπαθέστερον

Ad Marty. cap. 3. Tertullianus: *Vocati sumus ad militiam Dei vivi, jam tum cùm in Sacramenti verba respondimus* [alludit ad interrogationes in baptismo, quas irrident impii Novatores] *nemo miles ad bellum cum delitiis venit, nec de cubiculo ad aciem procedit; sed de papilionibus expeditis, & substrictis, ubi omnis duritia, & imbonitas, & insuavitas consistit. Etiam in pace, labore, & incommodis bellum pati jam ediscunt, in armis deambulando, campum decurrendo, fossam moliendo, testudinem desiccando; sudore omnia constant, ne corpora atq; animi expavescant. De umbrâ ad solem, & sole ad cœlum, de tunicâ ad loricam, de silentio ad clamorem, de quiete ad tumultum. Proinde vos, benedicti, quodcunque hoc durum est, ad exercitationem virtutum animi & corporis deputate: bonum agonem subituri estis, in quo Agonothetes Deus vivus est; Xystarches, Spiritus sanctus; Corona æternitatis brabium; Angelicæ substantiæ politia in cœlis, gloria in sæcula sæculorum. Itaque Epistates noster Christus Jesus, qui nos spiritu unxit, & ad hoc scamma produxit, voluit nos ante diem agonis,*

nis, ad duriorem tractationem, à liberiore conditione seponere. Quod suo nobis exemplo consignavit, ἄσιτος per dies xl.

Numerum hunc mysticum & sacrum in Scripturis, multa sunt quæ docent testimonia; & Patrum antiquorum commendat traditio. Causam ignoramus, nec scrupulosiùs inquirimus: scimus autem cum Aponio, commentar. in Cantic. *Quod multa mysteria comprehenduntur a Sp. sancto, per numeri rationem in Scripturis.* Fatemur etiam cum Chrysost. Homil. 24. in Gen. multa quidem vana, inepta, impia, & Philosophos olim, imprimis Pythagoricos, & Hæreticos Christianismi ἀποστάτας, Gnosticos præcipuè, fæcem illam & sentinam impiorum, commentos: Πολλοὶ πολλὰ περὶ τούτων μυθολογοῦσι. Ita nimirum, ut in allegoriis ludentes, & rebus sacris illudentes. sunt autem numeri & boni, nam à bono Deo, & magnis interdum mysteriis adhibiti. Certè erat aliquid in causâ, cur diebus continuis xl. apertis cœli catarractis, & abyssi fontibus resolutis, invalescerent aquæ super terram. Quòd annos quadraginta ex Ægypto redux Israel, eremi erroribus distinebantur. Hieronymus in Ezech. 29. numerum hunc pœnalem esse confirmavit, ad illa verba Prophetæ, *Et non habitabitur quadraginta annis*, inquiens, *qui numerus semper afflictionis & pœnæ est. Unde & Moyses, & Elias, & ipse Servator, quadraginta diebus jejunaverunt & noctibus. Et per xl. annos populus erat in solitudine, ut posteà circumcisus in Galgalis, opprobrio & ignominiâ Ægypti liberetur. In cujus numeri Sacramento, & hic idem Propheta pro tribu Juda, xl. diebus dormit in dextro latere.* Sed non est ἐκ παντὸς cum veritate conjuncta hæc Hieronymiana observatio. Neque enim pœnale fuit Servatori, quod dies xl. mysticè & mirabilitèr inter homines versabatur. Isaaco datur Rebecca uxor, annos nato xl. nisi forsitan Hieronymus, nuptiis implacatior, & hunc viri ac mulieris συνδυασμὸν, contentiosiùs, ut solet, inter pœnas relaturus est, & afflictiones. At non potest obstrepere, de concessâ post Deboram Israelitis pace xl. annorum: & judicante Aod bis xl. nempè 80. annorum: victoriosè regnavit David xl. annos: totidem Solomon gloriosissime; ut nequaquam per omnia verum sit quod ille statuit, ubique semper numerum esse pœnalem.

 Erat

Erat certè dispensatorius, & pluries quàm unâ vice, Christi Domini actionibus consecratus. Hîc verò imprimis οἰκονομία fuit, eò quòd & Moyses Legislator, & Elias neglectæ & conculcatæ Legis instaurator, uterq; tot diebus & noctibus jejunaverant. Quos hujus dispensationis anteambulones, habuit secum conjunctos in transfiguratione. Certè fortuitò non fiebat, quòd totiès in Scripturis, numerus iste per Deum consecrabatur; quamvis certam & definitam rationem non intelligamus. Nam, ut verum sit, quod verissimum arbitror, ideò Christum tot dies jejunâsse, propterea quòd jam olim Moyses & Elias idem factitarunt: interrogando possumus ulteriùs progredi, cur illo numero, & non alio, jejunium illi suum terminarunt? Sed nescire velle, quæ Magister maximus docere non vult, erudita est inscitia. Mihi rectè opinatus videtur Augustinus, qui numerum quadragenarium, totum præsentis vitæ cursum significare dicebat; tempus nimirum jejuniis, orationibus, pœnitentiæ, peccatorumque expiationi destinatum. Et, si per Novatores liceret, illud adderem, ut Ecclesiæ Quadragesimam commendaret. Sed hoc ulteriùs in sequentibus prosequemur.

82 Erat porrò Christi, uti Moysis ac Eliæ, xl. dierum jejunium, νηστεία verè, & ἀσιτία, non aliqua μονοσιτία, ξηροφαγία, ἀποχή, vel abstinentia, ut in rebus hodiè Christianorum usurpatur. Est autem νηστεία, jejunium, ἀπὸ νήστεως, *jejuno*, hoc est, intestino: quod sic appellatur apud Medicos, quia semper inane sit. Νῆστις ἔντερον οὕτω λεγόμενον, ait Etymologus, οἷον εἰ νησιτις, παρὰ τὸ κενὸν ἔχειν σιτίων· eò quòd vacuum cibis sit hoc intestinum, νῆστις dicebatur, à νη particula privativa, & σίτου: atque ita νηστεύειν est μὴ ἐσθίειν. Erat ergò Christi jejunium ἡ ἀληθῶς ἀξία τῆς προσηγορίας, ut Basilius loquitur, *verum jejunium, & appellatione illa dignum.* Nam ut ῥητῶς expressit Beatus Lucas, *Nihil comedit in diebus illis.* Erat igitur divina dispensatio, & ultra vires humanas planè miraculosum quid, καὶ τερατῶδες. Nam corpore sani, & benè compositi, ne quinque dierum jejunium ferre possunt. Quadraginta ergò diebus, (& *noctibus*, quod additur à Matthæo, ne de nocte esitâsse existimet aliquis) Dominus in deserto jejunavit, ut triumpharet de illo, per quem illi quadraginta annis murmurave-

raverant in deserto contra Deum. Consummatique tot à gloriâ victoriæ in Passione, & Resurrectione, xl. diebus cum discipulis fuit, antequam cœlorum altitudinem penetraret. Primis quadraginta diebus, tentationem hujus peregrinationis ostendit; posterioribus xl. diebus consolationem quâ consolandi sunt in patriâ. Atq; ita cum Primasii elogio, proagoni & progymnasmati *In 3. ad Heb.* Jesu Christi Pancratiastæ, colophonem imponens, ad agonistas, ex adverso compositos progredimur.

Sunt autem duo. Quocirca τὸ ἀγώνισμα, monomachia 83 fuit, viritìm & singulari certamine congrediebantur; non catervatìm aut confertìm. Neque enim sociis indigebat Jesus Christus, aut auxiliaribus amicorum armis, quod in duellis suis observant vitæ suæ prodigi, qui ut ille loquitur, *projecere animas*, ut secundarios vel tertiarios habeant. Solus enim descendit de cœlo, ut redemptionis illud opus, Angelis admirabile, & impossibile, solus in susceptâ carne adimpleret. Quocircà ait ipse apud divinum Vatem: *Torcular calcavi solus, & de gentibus non* *Esa. 63. 3.* *est vir mecum; circumspexi, & non erat auxiliator; quæsivi, & non fuit qui adjuvaret: & salvavit me brachium meum; & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi. Et calcavi populos in furore meo, & inebriavi eos in indignatione meâ, & detraxi in terram virtutem eorum.* Accesserunt ergò Angeli, quasi absentes, & ministrarunt ei, sed non nisi tentatione omni consummatâ, & postquam recesserat Diabolus ab eo.

Sed & Diabolum solum & solitarium accessisse con- 84 stat. Ita enim disertìm Evangelistæ. Tentator & Diabolus, non numero multitudinis, sed singulari: sed nec Diabolus quivis, è Tartareâ illâ fæce; verùm ipse Princeps, Archistrategus impiorum spirituum, cum Duce copiarum exercitus Domini compositus. Ita visum est Augustino, lib. 9. de civit. Dei, cap. 21. *Dubitavit de illo Dæmonum princeps, eumque tentavit, an Christus esset. Quocircà & adorari se voluit, & omnia regna mundi daturum se promittit.* Et eò videtur respexisse Christus, Johan. 20. *Venit Princeps mundi hujus, & in me non habet quicquam.* Erant ergò, non tantùm ἀντίπαλοι, ex adverso compositi, sed ἰσόπαλοι, ex æquo commissi: fortissimus scilicet cum

fortissimo; multarum palmarum gladiator, & omnium bellorum victor, cum novitio quidem; sed tamen pugnatore ab initio, licet non eo modo & formâ, quibus in præsenti. Neque enim indutus carne fuit, cùm appareret Josuæ, 5.14. *Cùm enim esset Josua in agro urbis Jericho, levavit oculos, & vidit virum stantem contra se, evaginatum tenentem gladium: perrexitque ad eum, & ait, Noster es, an adversariorum? Qui respondet, nequaquam; sed sum Princeps exercitus Domini, & nunc venio. Quis,* ait Origenes, *alius est Princeps militiæ virtutum Domini, nisi Dominus noster Jesus Christus? Ipse enim,* cum Tertulliano loquor, *ad humana semper colloquia descendit, quia scilicet,* ut in sequentibus adjungit, *omnis ordo divinæ dispensationis per filium decurrebat.* Est hoc, tantùm non dogma fidei; certè perpetuâ catholicæ Ecclesiæ traditione firmatum: quod refinxerunt Jesuitæ, nuper in scholis dominantes, ut suam nobis Angelolatriam, vendibiliorem commendarent. Nam Principem illum militiæ, adoravit Josua. Sed fruantur illi novitatibus suis; nobis, scilicet Novatoribus, sufficit consensus Catholicorum. Atque ita rectè cum illo, hoc elogio, compositum, & commissum Luciferum ipsum arbitramur: ut istorum duorum eventus ostendat, utra gens melior, uter *esse* deberet, ac *imperaret.*

Con.prax. cap.16.

85 Sequitur ἀγωνιστήριον, palæstra, vel arena huic monomachiæ destinata. *Ductus est,* inquit, *in Eremum, ut tentaretur à Diabolo*: nimirum modo quodam insigniori, studio & impetu vehementiori. Neque enim dubium est, quin illum, ut cœteros omnes, etiam anteà, in puerili & juvenili ætate constitutum, tentaverit. Est enim hoc illi ἔργον perpetuum, neminem non tentat in omni ætate. Imprimis justos, sanctos, εὐλαβεῖς, secundùm rectam rationem & civilem & divinam viventes, maximè infestat. *Escam electam,* ut Scriptura loquitur, *deglutire cupiens.* Cùm igitur Jesus Dominus, puerilem ætatem & adolescentiam, sanctissimis moribus & institutis, omniq; virtutum genere excultam, palàm transigeret; omninò certum est, fuisse illum à Diabolo impetitum. Sed novo nunc modo, novo tentationis genere, aggreditur. Non cogitationes suggerendo; non in animum irrependo; sed formâ visibili assumptâ (Monachi nimirum, aut Eremitæ

mitæ picturæ volunt parietinæ) ἀδιαπροσώπως ſollicitat ad transgreſſionem: quomodò & Evam ab initio ſupplantaverat. Novo igitur certamini, novus locus deſignatus, ab omni hominum frequentiâ remotus; idque divino conſilio factum, ut majori confidentiâ Tentator, ſolum, ſolitarium, & quaſi deſtitutum aggrederetur. Ita viſum Chryſoſtomo, nec eſt improbabile: ἐπειδὴ γὰρ τὸν Διάβολον ἐπισπάσασθαι ἐβούλετο, οὐ διὰ τῆς πείνης μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ τόπου δίδωσιν αὐτῷ λαβήν. Quò faciliùs Diabolum ad certamen eliceret, anſam illi voluit conſerendi prælium exhibere, non modò per eſuriem, ſed & à loco. Tunc enim aggreditur violentiùs Diabolus, ex inſidiis, & quaſi loco ſuperiore, cùm ſolitarios viderit, & ſecum ſolos homines. Ita enim ab initio mulierem aggreſſus eſt, ſolam eam inveniens, & viri conſortio carentem. Cùm autem aliis conjunctos & copulatos viderit, non eâdem audaciâ ſolet aggredi.

Deſertum autem illud, planè erat deſertum, locus ſo- 86
litarius, incultus, remotus, paucorum aut nullius ſolio tritus, incultus, infructuoſus, etiam animalium domeſticorum frequentiâ vacuus. Erat μετὰ θηρίων: cum beſtiis, feris, truculentis, eremicolis, verſabatur. Plures per Judæam, Palæſtinam, & adjacentes regionis eremi, & deſerta, ſacris literis commemorantur: ſed non erant illi loci ἄβατοι, ἀπόλιδες, ἀνομίλαστοι. Montana reſpectu vallium eremi dicebantur: κατ' ἐξοχὴν verò deſertum illud, quod magnum nominabatur, fuit, per quod Iſraelitæ in Canaan tranſierunt. Ridiculè & falsò, locum neſcio quem, *Quarantanam* appellatam, ab hac Chriſti 40. dierum ἀναστροφῇ, nobis commendant Commentatores & Hiſtorici, Terræ ſanctæ ſecuti exploratores, Adrichomium, Burchardum, Arandam, alios. Adrichomius in deſcriptione Tribus Benjamin, Num. 97. inquit: *Quarantanam appellari montem, in quo Chriſtus jejunavit, deſertum propinquum, quod inter Jericho & Jeruſalem interjacet.* Aranda, duobus tantùm milliaribus à Jericho diſtare docet. Burchardus penè conſentit, qui ad dimidiam leucam narrat. At in hoc monte non poterat verſari μετὰ τῶν θηρίων. Quocirca, miſsis poſtillatorum, & otioſorum hominum malè feriatis nugis, locum certamini deſtinatum, *Deſertum*

mag-

magnum statuimus. Illud nimirùm, in quo Israelitæ, per annos quadraginta peregrinabantur, tentantes Deum, & murmurantes contra ipsius dispensationem sanctam. Illius autem, illam partem, nempè montem Horeb, ubi Moyses priùs & Elias, εἰς τύπον, mirabilitèr, per dies xl jejunaverant. Hanc ego judico simplicissimam sententiam, & ordini divino accommodatissimam: atque ita de palæstrâ horum Athletarum statutum esto.

87 De Agonothete, vel Aleiptâ, jam diximus; Spiritum nempè fuisse sanctum: quo ductore, & nobis fidendum, atque innitendum. Neque enim cum Diabolo certamen inire res est levicula; quocircà nec motu proprio obeunda. Nam & Martyres, vetusti Ecclesiæ Patres, ut μὴ δειλιῶντας, hoc est, intrepidos & impavidos, admirabantur & collaudabant: ita ῥιψοκινδύνους improbabant; qui temerè se, & ex impetu potiùs quàm consilio, periculis objicerent. Diabolum Christus non provocavit; ad certamen descendit, movente, ducente, impellente Spiritu. Hostem non misso programmate provocat, sed sponte accedentem confidentèr excipit, & gloriosè devictum, & castigatum dimittit. Audacia est, non fortitudo, vel potiùs φρενοβλαβεία, ultrò caput periculis objectare. οὐκ ἐπιπηδᾶν χρή, ἀλλ' ἑλκομένους ἑστάναι γενναίως: prosilire non debemus ad certamen, sed eò deducti, debemus fortitèr obsistere, & animosè. Nec Gigas in campum solus procedit: armiger enim, inquit, ejus antecedebat illum: ita & Jonathan Saulis, cùm Philistæorum turmas profligaret, armigero comitatus, rem aggrediebatur: Væ enim ei qui solus est.

88 Postremò sequitur ipsa concertatio, seu ἀγώνισμα, productis in arenam, ut moris erat, luctatoribus: quam paulò fusiùs & particulariùs, (nam Marcus silet) Matthæus & Lucas, iisdem penè verbis, licet ordine non eodem, descripsere. *Accedens Tentator*, ait Matthæus, *dixit ei, si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Qui respondens, dixit, *Scriptum est, Non in solo pane vivet homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Lucas ita refert, *Dixit illi Diabolus, si filius Dei es, dic lapidi huic ut panis fiat*: Responsio Jesu eadem est cum Matthæi. Non constat, ait Maldonatus, utro modo dixerit Tentator, Dic ut lapides, an

Dic ut lapis hic. Ineptè, ne quid graviùs dicam: quasi Sp. sanctus, tùm in rem præsentem etiam *Aliptes*, & *Agonothetes*, ignoraret, quomodò protulisset illa Diabolus: atque ideò relinqueret, ὡς ἐν μέσῳ κείμενον, ac incertum: utrumque Tentator proloquebatur, Dic ut lapides fiant, quorum magna in eo loco copia fuerat, panes. Quasi non sufficeret unus lapis, & unus panis, vult in superfluis ut offendat. Quod si autem id nimium est, dic saltem ut iste lapis, unum aliquem singularem ostendens manu arreptum, panis fiat. Hæc est Theophylacti interpretatio, & nodum illum dissecat, quem nobis constrinxit Maldonatus.

Secundus Satanæ insultus à Matthæo narratur. *Tunc assumpsit eum Diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum Templi, & dixit ei, si filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim, quia Angelis suis mandavit de te, & in manibus suis tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi Jesus, rursum scriptum est, non tentabis Dominum Deum tuum.* Hanc totidem verbis retulit, cum responsione Beatus Lucas, sed non eo ordine quo Matthæus. Nam tertio & ultimo apud eum loco commemoratur. Certè Evangelistæ Annales non scribebant, vel acta per Ephemerias disponebant, ut ubique sollicitè observent rerum gestarum ἀκολουθίαν; tamen nec ἀμέθοδοι adeò sunt, ut in rebus simul gestis ordinem confundant, atque ita narrationibus suis vel tenebras offundant, vel incertitudinem subintroducant. Matthæi ordo naturalis est: tentat primò per diffidentiam; cùm non succederet, ad contrarium aufugit, & conatur persuadere præsumptionem. Tertiò, post tentationem de adoratione, vel idololatriâ committendâ, jubetur recedere, & recessit Diabolus: ut omninò necesse fuerit, hanc tentationem fuisse postremam: atque ita ordinem apud Lucam inversum esse, vitio quorundam exscriptorum, qui satis oscitantèr olim hæc descripserunt. Quod videtur eò probabiliùs, quod Beatus Ambrosius super Lucam commentariis, eo ordine & referat & exponat has tentationes, quo describuntur à Matthæo, & non apud Lucam, in nostris hodiè libris. Et vir fide dignus, atque eruditus, Faber Stapulensis testatur, vidisse se quædam exemplaria,

plaria, in quibus apud Lucam eadem est series, idem ordo, qui habetur apud Matthæum.

90 Mutat ergò locum in secundo conflictu Tentator, quasi cœlum mutans, aut solum, animum etiam mutaret. Stultè, non minùs quam Syri olim, devicto rege Syriæ ab Israelitis & Ahabò, dixerunt: *Dii montium, sunt Dii eorum, ideò superaverunt nos: sed meliùs est ut pugnemus contra eos in campestribus, & obtinebimus eos. Credidit Rex consilio eorum, & fecit ita.* Successu eodem Syri & Diabolus mutarunt loca: nam uterque, ut priùs, victi succubuere. Locus Diabolo destinatus, sancta dicitur civitas, hoc est Jerusalem, locus à Deo separatus, sacratus, sanctificatus, atque ita sanctus ex omnibus tribubus Israel, in quo nomen suum, ut ait, posuerat: hoc est, cultum sui nominis divinum statuerat. In quo Templum, Arca fœderis, Sanctuarium, Sacrificia, Sacerdotes versabantur; quæ, ut Templum aurùm postibus illitum, locum ipsum sanctificabant. Hinc mons sanctus Sion, Templum sanctum, ædes sancta, civitas sancta, &c. apud vetustiores Prophetas: nòn aliam scilicet ob causam, quàm quòd Sanctus Israel, sanctè in illâ colebatur civitate. Nondum advenerat consummatio, neque populum illum Deus, & religionis cultum abjecerat actu in æternum. Quocircà nec titulos, aut elogium ei invidet Spir. sanctus, quibus olim insigniebatur, quamvis locus ipse sentina esset impuritatum, spelunca latronum, impurissimorum hominum habitatio. Certis quibusdam titulis & elogiis, homines ἐπὶ βαθμῷ constitutos, ab omni retrò antiquitate, viri prudentes etiam & religiosi, honorarunt: istos honorum lemniscos, non est cujusvis convellere, conculcare; sed nec palam reprehendere, aut iisdem derogare. Id quod solent παντοστομαστίγες Puritanì. Piaculum est vivicomburio expiandum, si quis Episcopum Dominum salutet, vel reverendum; si quis sanctum compellat, aut sacratum caput. Pontificem verò Romanum, *suam sanctitatem* indigitare, certissimus est character Antichristianismi. *Non tibi, sed religioni*, dicebat olim Isidis adorator, cùm asinus portans mysteria, se putaret veneratum. Honorem pari modo, non Paulo aliquo quarto, Alexandro sexto, Urbano sexto, Johanni duodecimo, cœteris, si

qui

qui sunt, prodigia & propudia honestatis, sed religioni exhibendum contendimus: hoc est, eminenti dignitati, quâ ultra alios in Ecclesiâ Dei præditi sunt. Nam ita Christiani olim Heroes, Tyrannos, impios, improbos, carcinomata mera, tantùm quia cùm purpurâ, & diademate, illustribus elogiis, etiam divinis compellabant: & ἱερὸν σύγκλητον Romanum Senatum, Justinus Martyr sanctissimus nominavit. Sed est hæc phrenesis, hominum solummodò fanaticorum, quibus omnia displicent, nisi quæ de suo sibi cerebro confinxerunt: quanquam nec illa placere diu possunt.

Sanctam ergò civitatem, Jerusalem scilicet, deduxit Ser- 91
vatorem, Tentator Satanas: ἤγαγεν enim, ait Lucas, hoc est, præeundo, manu deduxit: παραλαμβάνει, inquit Matthæus, hoc est, ad se assumptum portat. Voces utræque sunt genericæ, nec modum vel hæc, vel illa explicat. Ita in varias sententias probabilitèr abiere. Rectè autem statuunt omnes, invitum, reluctantem, non consentientem, nequaquam vel deduxisse, vel arripuisse Diabolum Servatorem. Neque enim accedere audebat, nisi admissus, & increpitus, recessit è vestigio. Volentem ergò, & admittentem, hoc est, semet ipsum exinanientem, in sanctam civitatem portat, revera, actu, locali motu. Quocirca in illorum sententiam non concedimus, qui hæc omnia arbitrantur in visione facta, quemadmodum Prophetis quibusdam contigisse scimus. Ita Jeremias 13.4. profectus dicitur ad Euphraten. Et Ezech.4.5. dicitur ille dormivisse in uno latere per dies ccc. & xc. sed longè recedebant ab hac, per insomnia, repræsentatione, quæ de Christo commemorantur.

Nec erant fictiones, vel visiones, non magis quàm ten- 92
tatio ipsamet visio: multò minùs per præstigias, quod sentiunt alii, illusit Diabolus Christo, ita ut se putaret circumduci, & ad Templum deferri, cùm revera locum non mutasset. Sunt hæc indigna, non tantùm majestate patientis, sed etiam exinanitione humiliati. Neque enim in animam, vel vitam Jobi, potestatem acceperat olim ὁ πειράζων: nedum in animum, & animi facultates Jesu Christi, sed tantùm in corpus, & exteriora. Et certè fallaciæ fuissent, non realitates, Hæreticis Docitis destinæ,

& sufflamina, qui & incarnationem non realem, sed κατὰ δόκησιν blasphemabant, si per visiones, vel opinionem, & præstigias objectas hæc contigissent. Prophetæ de seipsis loquuntur ipsi, quod in *visione*, ea quæ narrant, objecta ut sint & repræsentata. At non ita referunt Evangelistæ, sed tanquam rem gestam verbis explicant. Deinde, quæ fuerat illa tentatio, ut per fantasiam ad προσκύνησιν induceretur, aut ut per somnium adoraret, aut putatitie se de Templo præcipitaret: ut opinione, non facto ruentem, & præcipitatum, Angeli custodirent. Sunt hæc ipsis visionibus leviora.

93 Reverà, quòd dicitur, gerebatur, & hoc fixum in causâ manere debet: sed an visibilitèr, aut invisibilitèr hæc contigerint, non ita constat. An iterum, terrestri itinere ductum, in Templi pinnaculo statuerit: aut per aerem deportatum. Author Cardinalium operum Jesu Christi, ad fantasiam conversus & visionem: *Eo modo circumduxit*, inquiens, *Tentatoris astutia, vel circumduci se passa est patientia Salvatoris, quomodò Ezechiel, cùm super flumen Chebar sederet, Hierosolymam raptus in spiritu, civitatem ædificat & metitur, & muros ac Templum instaurat. Hoc modò super culmen Templi Christus erat in spiritu.* Vult ergò invisibilitèr ita factum, quia κατὰ δόκησιν, non reverà. Sed ut erat localis hæc translatio, ita erat invisibilis, nemine conscio, sive pedibus profectus, seu per aerem translatus, eò venerit. Et quidem translatum ego existimaverim, quo modo Abacuc de Judæâ delatus est in Chaldæam; & Philippus ab occursu Eunuchi, postquam catechizatum baptizarat, traductus fuit Azotum. Nec impedit quod objicitur ab Authore Cardinalium operum: *Videtur inconveniens, quòd corporalitèr eum Diabolus tulerit, quòd humeris ejus, Salvator insederit, & pro vehiculo usus sit eo, quem præcipitatorem sciebat, vel ei ferendum se commiserit, cujus insidias agnoscebat.* Hæc sunt puerilia & jocularia. Neque enim necesse fuit, ut Diabolo insederit tanquam equo: modis multis, miris, nobis incognitis, translatio fieri potuit, utcunque, non curru Diabolo uteretur. Nam quis modum mihi explicuerit, quo Spiritus Domini Philippum abreptum transtulerit Azotum. *Quid autem mirum*, ait Gregor. *si se permisit à Diabolo*

abolo in montem duci, qui se pertulit à membris ejus crucifigi. Verba Evangelistarum eludi non possunt, *Assumpsit eum Diabolus in sanctam civitatem*; & deduxit illum dæmon: non ergò pedibus anteambulonem Diabolum sequebatur, quod Euthymius opinabatur cum Maldonato: qui frustrà vim vocum eludere conatur, quibus rem gestam narrant Historici sacri: nec enim simplicitèr ἔλαβεν ait, sed παρέλαβεν, ad se arreptum: nec contentus dicere ἤγαγεν, duxit, expressiùs addidit, ἀναγαγὼν, hoc est ἄνω, sursùm & in sublimi portans.

Jerusalem adductum, quocunque tandem modo; super Templi pinnam, πτερύγιον vocant græcè, constitutum; ad Deum præsumptuosè tentandum impellit; nimirùm, ut præcipitem se de loco illo excelso dejicere velit. Neque enim fieri posse, ut lumbifragium faceret, aut metueret, cùm Dei filius, atque ideò charissimus, habeatur: & de Sanctis, nedum Filio, scriptum sit in Psalmis; *Angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.* Improbè Tentator Scripturas citat: Neque enim ἁπλῶς ita scriptum legitur, ut manibus suis attollant, vel custodiant te: sed ut *In viis tuis te custodiant*: hoc est, quas determinavit tibi Deus, ut in iis ambules; non autem extra vias illas ut te custodiant. Viam autem regiam, ambulando, & peregrinando destinatam deserit, qui Deum in minimè necessariis, aut superfluis tentat: & cùm mediis à Deo constitutis uti possit & debeat, malit se in potentem omnipotentis dexteram conjicere, & de cœlo immediatam liberationem expectare. Neque enim quia dixit Dominus, *Invoca me in die tribulationis, & eximam te, & glorificabis me*, propterea non debuit fugere Apostolus, & per murum in sporta submitti, ut manus evaderet persequentium; sed expectare potiùs ut comprehenderetur, & eum, sicut tres pueros de mediis ignibus, liberaret. Et ratio est, quoniam periculum quod caveri potest, qui non cavet, magis tentat Deum, quàm sperat in Deum. August. de Civ. Dei, lib. 16. cap. 19. Tentant ergò Deum, qui miracula vel advocant, vel expectant, aut etiam præ se ferunt, ubi non est opus. Sed non est hæc sola tentatio Dei, per præsumptionem, de sapientiâ, po- 94

tentiâ, voluntate extraordinariâ, confidere plus quàm oportet: sed è Diametro, tentatur Deus, cùm iisdem diffiditur, revelatis, ac stipulatione adhibitâ, confirmatis. Quomodò in deserto, plerumque veteres illi Israelitæ, tentabant Deum, qui, ut loquitur Tertullianus, *post Mannæ escatilem pluviam, post petræ aquatilem sequelam, desperant de Domino, tridui sitim non ferendo.* Non sunt præsumptio & diffidentia viæ nostræ, hoc est, nobis à Deo commendatæ, per elogium illud, *State de viis antiquis, interrogate de viâ bonâ, & in illâ ambulate.* Si per istos anfractus, & devia incedamus, de custodiâ Angelicâ ne cogitemus. Mentitur ille mendax ab initio, & Scripturarum ærusсator, qui, ut inducat ad tentationem Dei, de custodiâ Angelicâ in viis comminiscitur, quæ non nisi viis tuis addicebatur. Falsi ergò postulatus, & convictus à veritate, ad alium, alius generis conflictum confert, audacissimus in eo Ardelio, sed & adversarius vehementior.

95 Iterum enim assumpsit eum Diabolus; *in montem excelsum valdè, & ostendit ei omnia regna mundi & gloriam eorum, & dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Addit Lucas, intulisse insuper Diabolum, *Quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa.* Loquitur autem è Propriis, hoc est, mentitur, mendax ab initio, & pater mendaciorum. Quis enim? Quando, illi ea tradidit? qui trangressione primævâ, & in Deum Dominum insolentiâ, etiam Donata, & Collata foris fecit de Cœlo in Infernum ταρταρωθεὶς? sed profectò, id quod erat necesse, Diabolus intulit. Neque enim dare poterat, nisi sua. *Quocircà, sicut in principio Diabolus mentitus est*, ait Irenæus, Lib.5.ca.24- *ita & in fine mentiebatur dicens, Hæc omnia mihi tradita sunt, & cui volo, illa do. Non enim ipse sed Deus* determinavit hujus sæculi regna. Regis enim cor in manu Dei. Et per Salomonem autem ait verbum, *Per me reges regnant, & potestates tenent justitiam. Per me Principes exaltantur, & Tyranni terræ.* Et Paulus Apostolus hoc ipsum ait: *Omnibus potestatibus sublimioribus subjecti estote. Non est enim potestas nisi a Deo. Quæ autem sunt, a Deo dispositæ sunt.* Et iterum de ipsis ait, *Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister*

nister est. Quoniam hæc autem, non de Angelicis potestatibus, nec de invisibilibus Principibus dixit, quomodo quidam audent exponere: sed de his, quæ sunt secundùm homines potestates. Et post alia manifestum est, quoniam mentitur Diabolus dicens, Mihi tradita sunt, & cui volo, do ea: cujus enim jussu homines nascuntur, hujus jussu & reges constituuntur, apti his qui ab illis in illo tempore regantur. Quidam illorum ad correctionem & utilitatem subjectorum dantur, & conservationem justitiæ. Quidam ad timorem, & pœnam, & increpationem. Quidam ad illusionem, & contumeliam, & superbiam. justo Dei judicio in omnibus, æqualiter superveniente. Diabolus autem, quippe Apostata Angelus existens, hoc tantum potest, quod egit in principio, seducere, & abstrahere mentem hominis ad transgredienda præcepta Dei: & paullatim obcæcare corda illorum qui conarentur servire ei: & ad obliviscendum quidem verum Deum, ipsum autem, quasi Deum, adorare. Hæc & plura explicando huic loco, antiquissimus pater Irenæus a quo cæteri patres non dissentiunt.

Hic autem, ut prius παραλαμβάνει, & ἀνάγει, ad se suscep- 96
tum vel adductum sursùm ducit. id enim necesse fuit, si in *montem*, magis si in *excelsum montem* & plus adhuc, si in *Montem excelsum valde*, ὑψηλὸν λίαν ut Matthæus habet. Quis verò, & ubi terrarum situs ille mons fuerit, disputatur. Author *Operis imperfecti*, *montem* totius universi exlcelsissimum esse opinatur; ita ut Christum Diabolus, Hierosolymis abductum, in Teneriffam Canariorum sustulerit, aut si quis alius alicubi mons excelsior illo. Ridiculè. Non hoc volebat Beatus Matthæus, cùm *montem excelsum valdè* designet: licet & sciamus è Jobo, & Apostolo, erronem esse & circumforaneum Diabolum; sed simplicitèr, *valdè excelsum*: & relativè, excelsiorem quàm cæteri, per desertum aut illos tractus, montes. Ludunt hîc Abulensis, & terræ sanctæ plerique exploratores, qui *Quarentanam* nobis desertum commentitium ingerentes, in illo deserto montem hunc designant, non multùm à Jericho distantem. Sed ut *desertum* illud, Christi ἀγωνιστήριον, *magnum* illud fuit, verè *desertum*, in quo Israel per annos xl. peregrinabatur: ita mons ille excelsus valdè, è montibus aliquis putandus est, qui per illas solitudines assurgebant: Nimirùm, vel Horeb, quod e-

go

go arbitror, Mosaicâ, & Heliacâ *scleragogiâ* celebris: vel quod Beuxamis opinatur, non alius quàm undè Moyses moriturìens, Domino ostendente, prospectum petiit latè, terræ promissionis. *Hic mons*, ait ille, *est in deserto, à latere montis Nebo eminentissimus: ut loci celsitudine, Christum ad elationem animi excitaret, & faciliùs hinc regiones orbis conspiceret.* Non absurdè.

97 Non modò falsum illud de excelsissimo monte τῆς οἰκουμένης, sed & frivolum commentum fuit. Quorsum enim illum montem vel exquireret Tentator, vel adiret? cùm certum sit, & demonstrabile, nullum esse montem, vel esse posse, tantâ porrectum altitudine, ut de illius vertice, singula terrarum regna & regiones contemplari possint. Neq; enim vel illæ in oculos incurrere poterint; nec ad illarũ fines & extremitates, oculorum acies penetrare. Quocircà quæsitum est, non tam de *monte*, quis, aut ubi terrarum fuerit, quàm de ratione repræsentationis: Quomodò Diabolus ἐν στιγμῇ χρόνου, omnia mundi regna, & gloriam eorundem, sub Christi aspectu potuit disponere. Est quidem στιγμὴ, *punctum*, vel *apex*, de Grammaticæ scientiâ mutuatum; significat autem pro modulo suo brevitatem, atomum, temporis statum velut imperceptibilem: quod alitèr dicitur in *ictu oculi*. Subitò igitur, & in momento temporis, regna mundi Satanas repræsentat, vel tanquam in tabellâ depicta & disposita; vel potiùs per visionem, modo quodam peculiari, objiciens ejus oculis, quos non tamen decepit, vel elusit, nedum animo imagines impresit, per species à se formatas in aere, quod illi facile factu fuerat: in eum finem, quod constat è tentatione, ut ambitione & avaritiâ abreptus, in idololatriam consentiret. Quam sollicitationem cum indignatione rejecit Christus, *Vade*, inquiens, *Satana*: qui jussui obtemperans, finem tentationi imposuit, & abscessit. Sic *Author operis imperfecti*: *Quandò Diabolus Dei sibi præsumpsit honorem, iratus Christus increpavit eum, & repulit: at nos ipsius exemplo discamus, nostras quidem injurias magnanimitèr sustinere; Dei autem injurias, & contemptum, nec usque ad auditum sufferre.*

98 Recessit: sed ut in proverbio habetur, ὁ φεύγων πάλιν μαχήσεται. Ita & Diabolus victus videtur pugnam instau-

rasse

râſſe. *Receſſit enim*, ait Lucas, *ad Tempus*. Neſcitur quodnam tempus indicet: vulgò opinantur uſque ad Paſsionem: & certè videtur id innuere Chriſtus, qui ait, *Nunc autem eſt Tempus, & hora Tenebrarum*: & iterum, *Venit autem Princeps Mundi, & in me non habet quicquam*. Quanquam Chryſoſtomus, ad totum οἰκονομίας in carne tempus, retulerit, quando Diabolus non per ſe, ſed ſua Inſtrumenta pugnavit. Atque ita conſummatâ omni tentatione (ubi Tria ſunt omnia) in ſuâ ipſius propriâ perſonâ, Diabolo recedente, acceſſerunt Angeli, ſpectatores certaminis; & de loco ſuperiori, ut in Hieronicis, illi applaudentes: non ante finitum certamen, ne veniſſe viderentur in auxilium. Acceſſerunt autem *miniſtrantes*: (*ſunt enim Spiritus miniſtratorii*) In quibus miniſtrabant certò neſcimus: in cæteris proculdubio, quæ conveniebant illi exinanitionis, & Triumphi conditioni: imprimis autem, cibum potumq; eſuriendis, ſuppeditando. Atque ita hoc Jeſu Chriſti principale ἀνδραγάθημα, quo de Principe Dæmoniorum devicto triumphavit, narrationibus Evangeliſticis finem imponit, quæ per annum baptiſmalem memorantur contigiſſe. Quò, poſt hoc certamen finitum, ſe contulerit è deſerto, ſcriptura tacet: ſunt qui ſtatim reverſum aiunt ad *Baptiſtam*; ſed rerum ſeries, ut videbimus in loco, repugnat: & potiùs latere par erat adhuc, quàm deprædicari hoc κατόρθωμα. Potiùs arbitrarer, reverſum ad maternas ædes in Galilæam, atque ibi, ut priùs, rem curâſſe familiarem: ita tamen, ut privatìm docendo, ſed nulla miracula edendo, paulatìm inciperet innoteſcere. Atque ita primi anni terminus & finis eſto, Chriſto baptizato.

FINIS.

Ad Lectorem Postscript.

TO μέγα βιβλίον, ἴσον τῷ μεγάλῳ κακῷ, dicebat Callimachus, apud Athenæum. Ne igitur in immensam nimis molem, & magnitudinem excresceret iste Tomus, si uno quasi ambitu, universalem, de Christi Domini συγκαταβάσει, & in carne susceptâ ἀναστροφῇ, complecteretur historiam; visum est in duas divisum partes separatim edere: ut Lectoris tædio, Emptoris compendio, Typographi lucello consuleretur. Habe igitur, Lector, quod præsentiâ offerrimus: residuum expecta, cum bono Deo, Vale.

ERRATA SIC CORRIGE.

PAg. 11. lin. 29. [illegible] p. 12. l. 11. *discere.* p. 15. l. 23. L. Scipioni, p. 18. l. 9. 10. *fecissent locum otio liberalis* [illegible], *&c.* p. 22. l. 35. (augustiorem. p. 24. l. 11. subsequitur. p. 30. l. 3. audebit dicere. p. 37. l. 7. annos mille. p. 39. l. 1. Menologia. l. 10. Menologiæ. p. 40. [illegible] p. 43. l. 14. multo. p. 47. l. 6. mercenarii. p. 51. l. 39. ἄγει. p. 54. l. 11. *varii.* p. 55. l. 32. Laicos. p. 56. l. 35. [illegible] p. 61. l. 23. adhibebatur. p. 65. l. 16. *nanos.* p. 78. l. 17. *vernaculus quàm alienigena.* p. 82. l. 11. omisisset. p. 83. l. 38. incepit. p. 100. l. 11. χολάς. p. 102. l. 22. Atergatis l. 35. *Mercy-on-high.* p. 104. l. 39. Domini. p. 116. l. 15. Hajah, p. 129. l. 18. Trullano, 23. *tolli.* p. 130. l. 25. quia. l. 26. judicem. p. 131. l. 12. *quia.* p. 133. l. 19. *omni.* p. 138. Singulis. ἐν Ῥώμῃ. p. 139. l. 21. *seu quo loco.* p. 140. l. 24. quoad vestes, p. 142. l. 6. Αἰδέομαι Τρῶας. p. 146. l. 7. confisus, p. 148. l. 34. injuriosissima: p. 149. l. 2. Gentilitium. p. 153. l. 25. reverterent: p. 157. l. 31. observaretur, 32. Hunc ego. p. 161. l. 13. Castrium sequor. p. 167. 18. [illegible] p. 171. l. 16. [illegible] p. 174. l. 13. Interpretes. p. 175. l. 9. *Omne genus,* p. 179. l. 22. Asceticam. p. 181. l. 11. ignorare. 34. processisse. p. 182. marg. *malefici.* 22. Damascum. 32. [illegible] p. 185. l. 23. [illegible] p. 198. 6. *Quos nos.* 29. optimos. p. 201. 26. [illegible] p. 202. 21. eorum. 29. nihil efficeret, p. 213. l. 22. [illegible] p. 215. l. 4. *& inde.* p. 222. l. 19. una gradiebatur.